

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

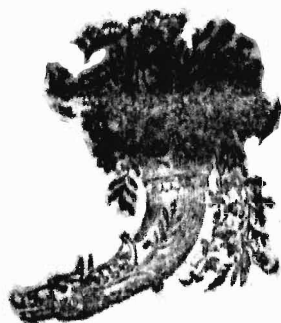
ΤΟΥΤΟ ΜΕΝ ΕΞΕΛΑΜΝΗΣΘΕΝ,
ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΕΚ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΘΕΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Ο Π Ο

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐκείνοι — ἰδίᾳ σώφρονες ἦσαν καὶ
σφόδρα ἐν τῇ τῇ πολιτείᾳ ἤθει μένον-
τες· οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο αὐ-
τοῖς τὴ τῇ πόλιν, ἀλλὰ τὸ κοινὸν
αὐξεῖν ἑκάστος μετὰ δαΐν.
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ.

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Π. ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ Γ. ΣΤΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ.

1855.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣΤΑΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

Ὡς κλοπιμαῖον θεωρεῖται πᾶν ἀντίτυ-
πον, ἐν ᾧ δὲν ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή μου
ιδιόχειρος.

ΑΘΑΝ. Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ.

Αγέλιος η' γινόμενα

Αθ. Σ. Ρουσόπουλος.

ΤΟΙΣ

ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΙΣ ΑΝΑΡΑΣΕ

ΙΩΑΝΝΙΚΙΩ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ,

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ. ΙΩΝΙΔΗ.

ΚΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ. ΒΕΛΛΙΩ.

ΕΓΓΝΟΜΟΣΥΝΗΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ] ΑΝΕΘΗΚΕΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΕΡΓΙΟΥ ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΑ ΠΕΡΙ

Ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου.

Πρὸς τοὺς ἀγοραστάς.

Ἀφιέρωσις.

Πίναξ τῶν περιεχομένων.

Πρόλογος.

α.
β.
γ.
δ.
ε.
στ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Σελίδες

Περὶ ὁρίσμ. καὶ πηγῶν τῆς Ἑλλ. ἀρχαιολογίας	1
Ἑλλὰδος χωρογραφία.	
§ 1 Ὅρα καὶ διαίρεσις τῆς χώρας.	2
§ 2 Φύσις τῆς χώρας καὶ ἐπιρροή.	3
Ἱστορικὴ ἔκποψις τῶν σχέσεων τῆς Ἑλλὰδος.	
§ 3 Ἑλλήνων φύλα.	4
§ 4 Μεταναστάσεις τῶν φύλων.	5
§ 5 Πολιτεύμ. ἀνάπτυξ. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.	7
§ 6 Συνέχεια. Ἀριστοκρατία.	8
§ 7 Συνέχεια. Δημοκρατίας Ἀνάπτυξις. Στάσεις.	9
§ 8 Συνέχεια.	10
§ 9 Πρώτις τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν.	11
§ 10 Γενικὸς τύπος τοῦ πολιτεύματος τῶν ἐλευθέρων Ἑλληνικῶν πόλεων.	12
§ 11 Ἰωνικὰ καὶ Δωρικὰ πολιτεύματα. ἰδίως Ἀθῆναι καὶ Σπάρτη.	12
§ 12 Δεσμοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης. Θρησκευτικοὶ δεσμοὶ δι' ἐορτῶν καὶ μαντείων.	14
§ 13 Δεσμοὶ μερικοὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀμφικτυονίαι, συνέδρια, συμμαχίαι καὶ ἡγεμονίαι.	15
§ 14 Ἀποικίαι.	16
ΠΡΩΪΚΗ ΕΠΟΧΗ.	
§ 15 Σημασία τῆς ὀνομασίας ταύτης.	17
§ 16 Κατάστασις τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου.	17
§ 17 Πολιτεία καὶ πολίτευμα καθόλου.	19
§ 18 Βασιλεὺς.	20
§ 19 Ἀριστοκρατία.	22
§ 20 Λαός.	22
§ 21 Δικαιοδοσία.	24
§ 22 Θρησκευτικά.	25
§ 23 Συνέχεια. Νεοί. ἱερεῖς καὶ μάντιες. Μαντεῖα.	26

§ 24	Πολιτικά. Όπλισμός.	27
§ 25	Συνέχεια. Μάχη.	28
§ 26	Συνέχεια. Τρατοῦμενον. Πολιορκία.	30
§ 27	Ναυτικά. Νῆες.	31
§ 28	Ίδιωτικός βίος. Πόροι καὶ ἐπιτηδεύματα.	32
§ 29	Συνέχεια Τέχναι. Εμπορίον.	33
§ 30	Τὰ τοῦ οἴκου. Γάμος. Ἀνατροφή.	34
§ 31	Συνέχεια. Τροφαί, ἐδύματα, οἰκοδομαὶ καὶ σκεύη τοῦ οἴκου.	35
§ 32	Συνέχεια. Ἐνδύματα.	37
§ 33	Συνέχεια. Οἴκοι.	38
§ 34	Συνέχεια. Ἐπὶ πλά.	39
§ 35	Περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἡρώων.	40

ΣΠΑΡΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Α'. ἀ. Χωρογραφία.

§ 36	Περὶ τῆς χώρας.	43
§ 37	Περὶ τῆς πρωτευούσης τῆς χώρας.	44
§ 38	Περὶ τῶν ἐπισποτιότερων πόλ. τῆς Λακωνικῆς β'. Ἱστορικὴ ἐποψις.	45

§ 39	Ἀρχαία ἱστορία τῆς χώρας.	46
§ 40	Περὶ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας.	48
§ 41	Σπάρτης ἡγεμονία.	49
§ 42	Πτώσις Λακεδαιμόνος.	50
§ 43	Συνέχεια. Κατάλοις τῆς πολιτείας.	51

Β'. Κάτοικοι Λακεδαιμόνος.

§ 44	ἀ. Περὶ τῶν Σπαρτιατῶν.	54
§ 45	β'. Περὶ τῶν Λακεδαιμονίων.	55
§ 46	γ'. Περὶ τῶν Εἰλωτῶν.	56
§ 47	Ἐταῖροι ἐλεύθεροι μὲν ἀλλὰ μὴ πολιτευόμενοι κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς.	59
§ 48	Ἀναδασμός τῆς γῆς.	61
§ 49	Ἐπακολουθήματα τῆς ὀλιγοστεύσεως τῶν πο- λιτῶν καὶ τῆς ἀνισότητος τῆς οὐσίας.	63

Γ'. Ἀρχαὶ τῆς πολιτείας.

§ 50	Περὶ τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας.	64
§ 51	ἀ. Περὶ τῆς Γερουσίας.	66
§ 52	β'. Περὶ τῆς ἐκκλησίας.	68

§ 53 γ'. Περὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν.	
— 1. Βασιλεῖς.	70
§ 54 2. Περὶ τῶν ἐφόρων.	74
§ 55 3. Περὶ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων ἀρχόντων.	76
Δ'. Διοικήσεις τῆς πολιτείας.	
Α'. Δικαστικά.	
§ 56 Περὶ τῆς δικαστικῆς δυνάμεως.	78
§ 57 Περὶ ποινῶν.	79
Β'. Θρησκευτικά.	
§ 58 Περὶ θεῶν.	81
§ 59 Περὶ τῶν ἐορτῶν.	82
Γ'. Πολεμικά.	
§ 60 Περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὅπλων αὐτοῦ.	85
§ 61 Περὶ τῆς τάξεως καὶ δικιέσεως τοῦ στρατοῦ.	87
§ 62 Περὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ.	88
§ 63 Περὶ τῶν εἰς τὰς στρατ. καὶ μάχ. μηχανημάτων.	89
Δ'. § 64 Ναυτικά.	92
Ε'. Οἰκονομικά.	
§ 65 Περὶ τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων τῆς πολιτείας.	94
§ 66 Περὶ τοῦ νομίσματος.	95
Ε'. Ἰδιωτικὸς βίος.	
§ 67 Γενικαὶ παρατηρήσεις.	97
§ 68 Περὶ γάμου.	98
§ 69 Περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν.	
— α. Βρεφικὴ ἡλικία.	102
§ 70 β. Παιδικὴ ἡλικία.	103
§ 71 γ. Ἐφηβικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία.	105
§ 72 Περὶ ἔρωτος παρὰ Λακεδαιμονίοις.	106
§ 73 Περὶ παιδικῶν Ἀρχῶν.	108
§ 74 Περὶ τῆς πνευμ. παιδείας τῶν Σπαρτιατῶν.	109
§ 75 δ. Ἀνδρικὴ ἡλικία.	112
§ 76 Περὶ τῶν συγγενῶν.	114
§ 77 Περὶ συμποσίων.	116
§ 78 ε. Πρεσβυτικὴ ἡλικία.	118
§ 79 Περὶ τῆς τῶν παρθένων ἀγωγῆς.	120
§ 80 Περὶ τοῦ βίου τῶν γυναικῶν.	122
§ 81 Περὶ ἐνδυμάτων.	123
§ 82 Περὶ οἰκίας καὶ ἐπιπλῶν.	125

§ 83	Περὶ τεχνῶν καὶ ἐμπορίας.	126
§ 84	Περὶ τῆς τάξεως τῶν Λακωνίων.	128
§ 85	Ἐπίλογος.	130
§ 86	Κατάλογος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης.	131
§ 87	Περὶ τῶν περὶ Σπάρτης γραψάντων.	132
§ 88	Περὶ συγγενείας τῶν Ἰουδαίων καὶ Σπαρτιατῶν.	133

ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

§ 89	Χωρογραφία.	135
§ 90	Ἱστορικὴ ἐποψίς.	137
§ 91	Πολίτευμα.	140
§ 92	Παίδεια καὶ βίος.	143
§ 93	Συνέχεις. γάμος. ἔως	145
§ 94	Συνέχεις. συστάς.	146
§ 95	Συνέχεια. ἐπιτηδεύματα κ. τ. λ.	148
§ 96	Θρησκευτικά.	151

ΑΘΗΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Χωρογραφία.

§ 97	Χώρα.	155
§ 98	Πρωτεύουσα τῆς χώρας	156
	Ἱστορικὴ ἐποψίς.	
§ 99	Ἀρχαία ἱστορ. τῆς χώρας. Βασιλ. Ἀριστοκρατία.	160
§ 100	Συνέχεια.	162
§ 101	Δράκοντος νομοθεσία.	164
§ 102	Στέφανος τοῦ πολιτεύματος διὰ Σόλωνος	165
§ 103	Ἐπίδοσις τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ.	166
§ 104	Διαφορὰ τῆς πολιτείας.	167
§ 105	Συνέχεια.	168

Κάτοικοι τῆς πολιτείας καὶ διαίρεσις αὐτῶν.

§ 106	Διαίρεσις. Πολῖται τέλειοι.	169
§ 108	Δημοπόλῃται πολῖται.	171
§ 109	Δούλοι.	172
§ 110	Διαίρεσις τοῦ λαοῦ καὶ κοινὰ σχέσεις τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους. Φυλαὶ καὶ δῆμοι.	174
§ 111	Διοίκασις τῶν μεγαλειτέρων καὶ μικροτέρων τούτων κοινοτήτων.	175

§ 112 Φατρίαι καὶ γένν.	176
§ 113 Τριττύες καὶ Ναυκραρίαι.	177

Στοιχεῖα τῆς πολιτείας.

Α'. Ἐκκλησία.

§ 114 Ἀριθμός, τόπος καὶ τρόπος τῆς συνεθροίσεως τῆς ἐκκλησίας.	178
§ 115 Τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν.	179
§ 116 Συνέχεις.	180
§ 117 Ἔργα τῆς ἐκκλησίας.	181
§ 118 Συνέχεια. Νομοθετικὴ δυνάμις.	182
§ 119 Συνέχεια. Ἀρχῶν ἐκλογαὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (ἀρχαιρεσίαι).	183
§ 120 Συνέχεια. Δικαστικὴ δυνάμις τῆς ἐκκλησίας.	184
§ 121 Συνέχεια. Ὀστροχισμός.	185

Β'. Βουλὴ.

§ 122 Βουλευτικὰ προσόντα. προνόμια.	186
§ 123 Ἔργα τῆς βουλῆς.	187
§ 124 Τόπος τῆς βουλευτικῆς συνεδριάσεως.	188

Γ'. Ἀρχαί.

§ 125 Διάφοροι τάξεις δημοσίων ὑπάλληλων.	189
§ 126 Δουλομασία.	190
§ 127 Εὐθύν.	191
§ 128 Ὅρια καὶ περιορισμοὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἀρχῶν.	193
§ 129 Αἱ κατὰ μέρος ἀρχαί, Ἀρχοντες.	193
§ 130 Διάφοροι ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι.	195
§ 131 Ἄλλοι ἐπίτροποι καὶ ἐπιμεληταὶ διαφόρων ἐκτάκτων ἐντολῶν.	196
§ 132 Ἰππρέτι.	196

Διοικήσεις τῆς πόλεως.

Α'. Τὸ δίκαιον.

§ 133 Αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου. πηγαὶ αὐτοῦ.	197
---	-----

Ἰδιωτικὸν δίκαιον.

§ 134 Γάμος.	198
§ 135 Πατρικὴ ἐξουσία. υἱοθεσία, ἐπιτροπεία.	199
§ 136 Κληρονομικὸν καὶ διαθετικὸν δίκαιον.	200
§ 137 Συνελλογαγματικὸν καὶ πραγματικὸν δίκαιον.	201

Δικασταὶ καὶ δικαστήρια.	
§ 138	Ἱστορία τῶν δικαστηρίων. 202
§ 139	Ἡλικασταί. 203
§ 140	Δικασταί, οἱ τεσσαράκοντα. 205
§ 141	Ἄρειος Πάγος. 206
§ 142	Τὸ δικαστήριον τῶν ἐφετών. 207
§ 143	Ἀρχαὶ ἐγεμονίαν δικαστηρίου ἔχουσαι. 208
Δίκαι.	
§ 144	Προτόντα τοῦ πρὸς δίκην ἐμφανιζομένου. 208
§ 145	Δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ δίκαι. 209
§ 146	Διάφοροι τύποι διὰ τὰς δημοσίας δίκας. 209
§ 147	Δημόσιαι δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην των. 211
§ 148	Ἰδιωτικαὶ δίκαι. 211
§ 149	Ἰδιωτικαὶ δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην των. 211
Τρόπος τῆς δίκης.	
§ 150	Διεξαγωγή τῶν ὑποθ. ἐνώπ. τῶν δικαστηρίων. 212
§ 151	Διεξαγωγή τῆς δίκης πρὸ τοῦ ἄρχοντος. 213
§ 152	Συζήτησις τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστηρίῳ. 214
§ 153	Τύπος τῆς διεξαγωγῆς τῶν ποινικῶν δικῶν. 215
§ 154	Συνέχειαι. 216
Καταδίκη καὶ ἐκτέλεσις αὐτῆς.	
§ 155	Βιαστικὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης. 217
§ 156	Δικαστικὰ μέτρα κατὰ τῆς καταδίκης. 218
§ 157	Ποιναί. 218
§ 158	Συνέχειαι. Ἀτιμία. 219
§ 159	Συνέχειαι. Ἄλλα εἶδη ποινῶν. 219
§ 160	Παράλυσις τοῦ δικαίου. 221
Β'. Θρησκευτικαί.	
§ 161	Θεοί. Νεοί. 222
§ 162	Ἑορταί. Παναθήναιαι καὶ Διονύσιαι. 223
§ 163	Συνέχειαι. Θεοσφορία, Ἐλευσίαι καὶ ἄλλαι μικρότεραι ἑορταί. 225
§ 164	Ἱερεῖς καὶ θρησκευτικοὶ ὑπάλληλοι. 226
§ 165	Διαφθορά τῆς θρησκείας. 228
Γ'. Πολεμικαί.	
§ 166	Στρατιωτικὴ ὑπηρεσία. 229
§ 167	Πεζικόν. Ἱππικόν. 230
§ 168	Ἀξιωματικοί. Στρατηγοί. 231

§ 169	Συνέχεια. Ταξίαρχοι, λοχαγοί, ἑπταρχοι, φύ- λαρχοι, περιπόλαρχοι.	232
§ 170	Τὰ περὶ τὸν πόλεμον.	233
§ 171	Στόλος καὶ πλήρωμα αὐτοῦ.	234
§ 172	Θαλασσ. ἀξίωματ. Ἰλὴ τοῦ στόλου. Ναυμαχία.	235
Δ'. Οἰκονομικά.		
§ 173	Ἐξοδα τῆς πόλεως. Θρησκευτικὰ ἐξοδα.	236
§ 174	Συνέχεια. Πολεμικά. Συντηρούμενα σφραγεύματα καὶ πλοῖα.	237
§ 175	Συνέχεια. Οἰκοδομικά. Αστυνομία. Δημόσια βραβεύσεις.	238
§ 176	Συνέχεια πληρωμὴ δημοσίων τιμῶν ἔργων.	238
§ 177	Συνέχεια. Διάφοροι διανομαὶ καὶ διαδόσεις.	239
§ 178	Πόροι, πρόσοδοι.	240
§ 179	Συνέχεια. Τακτικὰ ἔγγειοι πρόοδοι τοῦ δη- μοσίου, μετοίκιον καὶ τελώνιον	241
§ 180	Συνέχεια. Χρηματικαὶ ποιναί. Πρόσοδοι ἐκ δι- κῶν καὶ δημεύσεων.	242
§ 181	Συνέχεια. Φόροι τῶν συμμάχων.	243
§ 182	Συνέχεια. Λειτουργίαι ἐγκύκλιοι.	244
§ 183	Συνέχεια. Ἐκτακτοὶ πόροι.	245
§ 184	Συνέχεια. Ἐκτακτοὶ λειτουργίαι. Τριηραρχία.	246
§ 185	Κοινὰ διατάξεις περὶ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκ- τάκτων λειτουργιῶν.	247
§ 186	Λοίσκησεις τῶν οἰκονομικῶν. Διά- φοροι ἄρχαι διὰ τὴν εἰσπραξίν, τήρσιν καὶ διαχείρησιν τῶν δημοσίων χρημάτων	248
§ 187	Νομίματα.	250
Ἰδιωτικὸς βίος.		
§ 188	Γενικαὶ παρατηρήσεις.	252
§ 189	Ἐπιτηδεύματα τῶν πολιτῶν.	252
§ 190	Συνέχεια.	253
§ 191	Μέτρα καὶ σταθμά.	254
§ 192	Συνέχεια.	254
§ 193	Χρονολογία.	255
§ 194	Συνέχεια. Μῆνες.	256
§ 195	Τροφή καὶ παιδεία.	257
§ 196	Συνέχεια.	258

§ 197	Συνέχεια.	259
§ 198	Ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσις τῶν γυναικῶν.	260
§ 199	Λεῖπνα.	261
§ 200	Ἐνδύματα.	262
§ 201	Οἰκοδομαί.	263
§ 202	Ταφὴ τῶν Ἀθηναίων.	265

Δεσμοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης.

Α'. Πανηγόρεις, ἀγῶνες, ἱεροὶ σφαινῖται.

§ 203	Τοπικαὶ πανηγόρεις. Οἱ μεγάλοι ἔθν. ἀγῶνες.	267
§ 204	Τὰ Ὀλύμπια.	269
§ 205	Τὰ Πύθια.	270
§ 206	Τὰ Νέμεια.	271
§ 207	Ἰσθμια.	271
§ 208	Τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας.	272
§ 209	Συνέχεια. βραβεύσεις τῶν νικητῶν.	273
§ 210	Παράσημ. Ὀλυμ. καὶ ἡ κατ' αὐτάς χρονολογία.	275
§ 211	Ἀναγωγὴ τῶν Ὀλυμπιάδ. εἰς ἔτη χριστιανικά.	276

Β'. Μαντεῖα.

§ 212	Μαντεῖα καθόλου. Τὸ ἐν Δωδώνῃ.	277
§ 213	Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος.	278
§ 214	Συνέχεια. Διαφορὰ αὐτοῦ.	279
§ 215	Συνέχεια. Διοργανισμὸς αὐτοῦ.	280
§ 216	Ἔτερα μαντεῖα.	281

ΔΕΣΜΟΙ μερικῆς τῆς Ἑλλάδος.

Α'. Ἀμφικτυόνων δεσμός.

§ 217	Ἀμφικτυονίαι καθόλου.	282
§ 218	Ἡ ἐν Θερμοπύλαις καὶ Δελφοῖς Ἀμφικτυονία.	283
§ 219	Συνέχεια.	285
§ 220	Ἐσωτερικὸς διοργανισμ. τοῦ Ἀμφικτ. συνεδρίου.	—

Β'. ΔΕΣΜΟΙ τοπικοί.

§ 221	Τρισῦτοι δεσμοὶ καθόλου.	286
§ 222	Δεσμὸς τῶν Βοιωτῶν.	288
§ 223	Ὁ σύλλογος τῶν Ἀχαιῶν.	289
§ 224	Διοργανισμὸς τοῦ συλλόγου.	291
§ 225	Αἰτωλικὸς δεσμός.	—
§ 226	Διοργανισμὸς τοῦ διαμοῦ τούτου.	292

Γ'. ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑ.	
§ 227	Ἱστορία τῆς ἡγεμονίας. Σπάρτη. 293
§ 228	Συνέχεια. Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι. 293
§ 229	Συνέχεια. Σπάρτη. Ἀθῆναι. Θήβαι. Μακεδονία. 295
ΑΠΟΙΚΙΑΙ.	
§ 230	Ἱστορία τῶν ἀποικιῶν. 296
§ 231	Συνέχεια. 297
§ 232	Λῆτια τῶν ἀποικίσεων. —
§ 233	Τρόπος τῆς ἀποικίσεως. Σχέσεις τῶν ἀποικιῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν 298
§ 234	Πολίτευμα τῶν ἀποικιῶν. 299
§ 235	Παράρτημα περὶ τῶν κληρουχιῶν. —
ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ. Α'. Κατάλογος τῶν ἐπωνύμων ἀρχόν- των ἐν Ἀθῆναις. 302	
ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Β'. Παραλληλισμὸς τῶν Ὀλυμπιάδων μὲ τὰ χριστιανικά ἔτη. 304	
Κατάλογος τῶν φιλομούσων συνδρομητῶν. 305	
Προσραμάτων διόρθωσις. 305	

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἐν Βερολίῳ σπουδάζων μετέφρασα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τὸ Ἑγχειρίδιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Καθηγητοῦ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Σωρίας Κυρίου Βογσεσένου *), ὃ καὶ τόποις ἐκδοῦναι ἠθέλησα. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνδρομὴν λόγου ἀξίαν ἄλλην παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς σεβαστῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πεμφθεῖσάν μοι οὐδεμίαν εἶρον, ἀνέβαλον μὲν τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν μελέτην· ἀλλ' ὑπέκκαυμα ἔχων τὸ παρὰ τοῦ σεβαστοῦ μοι ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου ἔγγραφον, δι' οὗ με παρώτρυνεν εἰς ἐκδοσιν τοιοῦτου ἀναγκαιοτάτου τοῖς ἡμετέροις γυμνασίοις ἔγχειριδίου, ἐφιλοτιμήθη κατὰ τὴν ἐξουσίαν μου τὸ ἔργον ὅσον οἶόν τε ἦν πληρέστερον, ἀναγινώσκων τὰ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως συγγεγραμμένα βιβλία καὶ συλλέγων σημειώσεις καὶ ἀνατρέγων εἰς τὰς προγονικὰς πηγάς.

Τοῦτο δὲ ἐπραξεν μάλιστα εἰς Γοττίγγην μετιβῆς χάριν τῶν φιλολογικῶν μου σπουδῶν, ὅπου πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἀνδρῶν σοφῶν ἀκροατῆς ἐγενόμην· οἱ Στεινδελνός ὁ ὀξύνους κριτικός, Λεῦτσης ὁ ὀφελιμώτατος διδάσκαλος, Ρίττερος ὁ μέγας φιλόσοφος, Οἶλκος ὁ τῆς Ρώμης ἐμβριθὴς ἱστορικός καὶ ἀρχαιολόγος,

τοῦ καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γινώσκοντες ἔσαν αὐτῷ.

*) Handbuch der griechischen Antiquitäten von Dr. E. F. Bojesen, Lector der griechischen Sprache und Literatur an der Soro-Akademie. Zum Gebrauch fuer Gymnasien und Schulen aus dem Dänischen uebersetzt von J. Hoffa, der Philosophie Doctor und Privatdocenten an der Universitaet zu Marburg. Giessen. 1843. 8. (ἐκ σελ. XVIII + 148). ἔπειτα ἐκ τῆς ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ ἡ 6^η ἐκδοσις τοῦ Δανικ. 5. ἢ παρὰ τῶν τῇ μεταφράσει προέβλ. συν. τὰς διότιμας προσθήκας ἐπιγράφεται δὲ οὕτω. Haandbog i de graeske Antiquiteter af Dr. E. F. Bojesen. Anden udgave. Kjøbenhavn 1850. 8. (ἐκ σελ. XII + 189).

καὶ ἄλλοι ἄνδρες, οἷς ἐγὼ πᾶσι πολλὴν ἔχω τῆς διδασχῆς χάριν· ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ ἰδίως καθηγυῖν ἐσχον τὸν πολλὸν Ἑρμάννον, ὃς καὶ ἐγχειρίδιόν τι, ὅπερ τοῦ χρόνου προϊόντος ἐκ τῶν συναχθέντων μοι σημειώσεων συνέταξα, τελειότερον μὲν τοῦ Βογερσηνείου, κατὰ τὴν αὐτοῦ δὲ μέθοδον, καθόλου εἰπεῖν, οὗ καὶ πᾶσαν ἰδέαν παρέλαβον, ἐπιεικῶς διελθὼν παρέγραψέ τινα τῷ μολυβδοκοινδύλῳ ἐλληνιστί, ἃ ἐγὼ αὐτοῖς ἐξεί ἀφῆκα ἐν ταῖς σημειώσεσι τῶν μερῶν τοῦ παρόντος βιβλίου, ὅπερ ἐκ τοῦ ἐμοῦ πονήματος ἀντικατέστησα, θεωρήσας τὰ τοῦ Βογερσηνίου ἀνεπαρκῆ τῇ ἑλληνικῇ νεότητι καὶ πρὸς τὸ ὅλον δυσανάλογα, δὲ δὲ εἰπεῖν καὶ ὅπως δειξέω ὁπόσον ἐν β'. ἐκδόσει διασκεινῶ τὸ βιβλίον, ἐὰν ἄνδρες σοφοὶ ἐγκρίνωσι τὸν τρόπον. Ταῦτα δὲ εἰσιν ἢ περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἡρώων παραγραφὴ καὶ ἐφεξῆς ὅλη ἡ Πολιτεία τῆς Σπάρτης καὶ ὅλη ἡ τῆς Κρήτης· ἔτι δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ βιβλίου, ὅπερ μετὰφρασὶς ἐστὶν ἐκ τοῦ Βογερσηνείου ἐγχειριδίου, ὅσα ἐντὸς ἀγκυλῶν εὗρηται παρενθεθεμένα [αὐτῷ] ἐν τε τῷ κειμένῳ καὶ ἐν ταῖς σημειώσεσιν ἐμαὶ προσθεῖμαι εἰσιν· ὥστε ὑπὲρ τὸ ἡμισυ τοῦ βιβλίου ἐμὸν γίνεται σύνταγμα, τὸ δὲ λοιπὸν μετὰφρασμα μόνον.

Εὐγνωμονῶν οὖν τῷ σοφῷ Ἑρμάννῳ ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβέστερον τῶν ὑπαρχόντων παρέδωκα τῷ ἔθνει μου τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο, χάριν ἔχω καὶ τῷ συμμαθητῇ ἰωάννῃ Πατάκη, ὅτι συνετέλεσεν εἰς σαφήνειαν τῶν ἐκ τῆς μεταφράσεως ληφθέντων, ἣν ὅλην ἐπιμελῶς ἀναγνούς τὰ μεταβολῆς χρῆζοντα χωρὶς ἐσημείωσέ μοι.

Καὶ ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ βιβλίου τοιαύτη· ἡ δὲ μέθοδος ἱκανῶς, οἶμαι, φαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων.

Καὶ περὶ τῆς χρήσεως δὲ αὐτοῦ πολλὰ εἰπεῖν περιττὸν νομίζω, ὅτι ἕκαστος διδάσκαλος αὐτὸς εὐκόλως εὗρήσκει τί τὸ κύριον ἐν αὐτῷ καὶ τί τὸ πάρεργον, τί τὸ ἐπ' ἀνάγκης καὶ τί τὸ δευτέρας μελέτης, καὶ πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν ἀποβλέπων διδάσκει ἥτοι ὅλον τὸ βιβλίον ἢ μέρη μόνον αὐτοῦ τὰ κυριώτερα, οἷον τὸ περὶ τῶν ἡρωικῶν χρόνων τμήμα καὶ τὴν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων πολιτείαν, ὃ δὲ Κρῆς καὶ τὴν Κρητῶν ἐξ ἁπλούς·

οὐδείς δὲ οὐδέ ποτε ἐπιβαλεῖ τοῖς μαθηταῖς καὶ τὰς ση-
μειώσεις ἀπάσας ἐφεξῆς ἐκμαθεῖν· αὐτὸς δὲ ὁ δῆλον ὅτι
χρήσεται καὶ ταύταις ἐρμηνεύων τὸ κείμενον· καὶ οἱ
μαθηταὶ δέ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἰδιαιτέροις μόνον γυμνάσμα-
σι, ἅπερ ἔστιν ὅτι δώσει αὐτοῖς οὕτω πως ὡς προβλήμα-
τα. «Περὶ τῆς ταφῆς τῶν Ἑλλήνων» π. χ. ἢ «Περὶ τοῦ
δικαίου παρ' Ἑλλήσιν» ἢ «Περὶ τῶν στρατιωτικῶν» κ.
τ. τ., ἐν οἷς ἀρίστη λύσις ἔσεται ἢ ἐν ᾗ περιληφθήσονται
τὰ πολλὰ τοῦ βιβλίου ἐθνογραφικῶς ἐκτεθειμένα ἐν
ἐνὶ ὅλῳ. Πόσον δὲ εἰσιν ὠφέλιμοι αἱ τοιαῦται ἀσκήσεις
καὶ τοῖς ἀνιωτέροις εἰς ἀμύληαν διεγείρουσαι, ἐκ τρι-
τοῦς πείρας ἐν τῷ βασιλικῷ γυμνασίῳ Πατρῶν βεβαιώσαι
ἔχω.

Ἐβουλόμην δ' ἐν τῷ προλόγῳ καὶ τινα περὶ Ἀρχαιολο-
γίας καὶ βιβλιογραφίας αὐτῆς εἰπεῖν, ἐν τέλει δὲ τοῦ βι-
βλίου καὶ πίνακα τῶν ὀνομάτων προσθεῖναι, ἀλλὰ ταῦτα,
δύο τοῦλάχιστον τυπωγραφικῶν φύλλων τόπου δεόμενα,
ἠνάγκασμαι νῦν παραλείπειν· οὔτε γὰρ τῷ τυπογράφῳ
τὰ πρὸς τοῦτο στοιχεῖα ὑπάρχει, οὔτε ἐμοὶ καιρὸς, σπεύ-
δοντι ἀπελθεῖν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναδεῖξασθαι ἐν τῷ Πα-
νιεπιστημίῳ Ὁθωνος τὸ σπουδαῖον ἔργον, εἰς ὃ μετὰ σε-
βαστῇ Κυβερνήσει, ἐπεικῶς φερομένη, κῦδός τις καλεῖται·
ἄλλως τε καὶ δεξοδικιώτερον πονέματι τὰ τοιαῦτα πρέ-
πει, οἱ δὲ φιλόμουσοι συνδρομηταὶ ἱκανήν, ὡς νομίζω, ἀ-
μοιβὴν τούτων ἔξουσιν τὰς ἄλλας προσθήκας, δι' ἃς τὸ βι-
βλίον ἀντὶ διαοσιωτερίδου, ὡς ὑπεσχόμην, ὑπερτριπλασέ-
λιδον ἀπετελέσθη καὶ ἀνευ ὑπερτιμίσσεως αὐτοῖς δοθήσεται.

Πρὸς τὴν ὠφέλειαν δὲ πάντων τῶν ἀναγνωστῶν σκοπῶν
καὶ φράσει ἐχρησάμην ἀπλῇ καὶ τοῖς πᾶσι καταληπτῇ·
διὰ δὲ τοῦτον τὴν τῆς ὀφιλείας λόγον καὶ πάντας ἐκλι-
παρῶ, ὅπως ὅσας ἐλλείψεις ἐν τῷ βιβλίῳ εὑρωσι σημειώ-
σαντες πέμψωσί μοι ἢ καὶ διὰ τοῦ τόπου φανερώσωσιν·
ἀμφοτέρως γὰρ δεχόμεναι τὴν διόρθωσιν καὶ εὐχαριστήσω
αὐτοῖς ἐν καιρῷ.

Ἐν Πάτριας τῆς Ἀχαΐας
μηνὸς Σεπτεμβρίου ζ'. ἀρχομένου
Ἰ. Σ. ΔΩΝΕ'.

ΛΘΑΝ. Σ. ΡΟΥΣΣΟΠΟΥΛΟΣ.

τιος, Σουλῆας καὶ αἱ ἑταίροι οὐλοῦντες τὸ μέγα συντάξαντες καὶ ἄλλα λεγόντες, καὶ ὁ Ζωναρᾶς, πολλὰ καθ' ἑκάστα διασκεύουσι. Ἄλλα δὲ βοηθήματα ἔχομεν τὰς σωθείσας ἐπιγραφάς (γ), τὰ νομίσματα καὶ λοιπὰ τῆς ἀρχαιότητος λείψανα.

ΕΛΛΑΔΟΣ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

§. 1.

*Ὅρια καὶ διαίσεις τῆς χώρας.

Ἑλλάδα (**) ἐνόουν οἱ Ἕλληνες οὐχὶ χώραν καχωρισμένην δι' ἀκριβῶς σεσημειωμένων φυσικῶν ἢ πολιτικῶν ὁρίων, ἀλλὰ καθόλου τὴν χώραν ἐν ᾗ Ἕλληνες κατοικοῦν. περὶ δὲ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ὀνόματος τούτου αἱ γνώμαι διέφερον. Ἡ χώρα δὲ, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβάνομεν, διαιρεῖται φυσικῶς εἰς μέρη τρία, Πελοπόννησον, Στερεάν ἐκτὸς Πελοποννήσου καὶ νήσους. Τὴν Στερεάν δὲ Ἑλλάδα διαιροῦμεν πάλιν εἰς μέρη δύο, ὧν τὸ μὲν βόρειον ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν Κιραυνίων καὶ Καμβουνίων ὀρέων μετὰ τοῦ Ὀλύμπου (ὁρίων τῆς Ἰλλυρίας καὶ Μακεδονίας) μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ Μαλιακοῦ κόλπου, καὶ περιέχει τὴν Ἠπειρον καὶ Θεσσαλίαν μετὰ τῆς Μαγνησίας· τὸ δὲ νότιον μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐκτείνεται ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ

(γ) Αἱ ἐπιγραφαὶ εἰσιν ἐξαιρετικῶς πλουσία τῆς ἀρχαιολογίας πηγὴ τῶν γινομένων δι' ἐπιγραφικῶν συλλογῶν ἀρίστη εἶναι ἡ ὑπὸ Boeckh [πρότερον, ἔπειτα δὲ ὑπὸ Franz καὶ νῦν ὑπὸ Keil] ἐκδομένη: *Corpus Inscriptionum Graecarum*. Vol. I. Berol. 1828 Voll. II αὐτ. 1843. Vol. III Fasc. I. αὐτ. 1844. Fasc. II αὐτ. 1848.

(**) Ἑλλάς κατὰ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χρότους ἐλέγχετο (Il. B, 683) χώρα τις ἐν Θεσσαλίᾳ πλησίον τῆς Φθίας.

Κορινθιακοῦ καὶ Σπαρωικοῦ κόλπου, καὶ περιέχει τὴν Αἰτωλίαν, Ἀκαρναντίαν, Δωρίδα, τὰς χώρας τῶν Λοκρῶν, τὴν Φωκίδα, Βοιωτίαν, Ἀττικὴν καὶ Μεγαρίδα. Τῆς Πελοποννήσου δὲ, διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κρατουμένης, μέρη εἰσὶν ἡ Ἀρκαδία, Ἀργολίς, Λακωνική, Μεσσηνία, Ἠλις καὶ Ἀχαΐα. Τελευταῖον περιέκονται πανταχόθεν περὶ τὴν Στερεάν πολλαὶ μεγάλαι καὶ μικραὶ νῆσοι, τῶν ὁποίων μεγαλειότεραι μεμονωμέναι εἰσὶν ἡ Εὐβοία, Κύπρος καὶ Κρήτη· μικρότερα δὲ νήσων ἀθροίσματά εἰσιν αἱ Κυκλάδες καὶ Σποράδες. Τῶν νήσων δὲ τούτων αἱ κατὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος κεκμεναι, φαίνεται ὅτι τὸ πάλαι ἀπετέλουν στερεὴν γῆν, ἥτις διὰ φυσικῶν συμβάντων ἀπεχωρίσθη εἰς νήσων σωρούς.

§. 2.

Φύσις τῆς χώρας καὶ ἐπιρροή.

Διὰ σειρῶν ὁρέων καὶ κόλπων, εἴτινες βαθύως εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν χώραν, διαιρεῖται ἡ Ἑλλὰς εἰς πολλὰ πολλάκις τὴν φύσιν καὶ τὸ κλίμα διάφορα μέρη. Οὐδεμία χώρα τῆς Εὐρώπης ἀναλόγως τῆς ἐπιφανείας τῆς ἔχει τοσαύτην ἀκτῶν ἑκτασιν. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος, ἐπιμαλῶς καλλιεργουμένη, παρεῖχεν εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς τροφὴν ἄφθονον ἐκ τῆς γεωργίας, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ ἀλιεία. Καὶ ἡ μὲν ἥσις αὐτῆς προδικάζουσεν ἐνωρίς τὴν θαλασσοπλοίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν· αἱ δὲ φυσικαὶ τοῦ τόπου ιδιότητες, κατασταλίσαι δυσκόλους τὰς ἐκτὸς τῆς χώρας κατακτήσεις καὶ τὰς ἐντὸς αὐτῆς νομαδικὰς περιπλανήσεις, ἐγένοντο εἰτίαι, ἵνα συσταθῶσι πολλὰ ἀνεξάρτητοι μὲν ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ συγκοινωνοῦσαι πολιτεῖαι (*)

(*) Ὁ χωρισμὸς δὲ οὗτος εἰς πολλὰ μικρὰ καὶ ἀνεξάρτητα κράτη συνεπέφερε καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτευμάτων, τὰ ὅποια ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. [τοιαῦτα πολιτεύματα ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε περιγράψῃ 138, τῶν ὅποιων ὀλίγα ἀποσπάσματα μόνον σώζονται.]

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

§. 1. [3]

Ἑλλήνων φύλα.

Μέγα μέρος τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλαὶ τῶν ὁμόρων χωρῶν λέγεται ὅτι τὸ πάλαι κατοικήθησαν ὑπὸ Πελασγῶν, οἵτινες συγγενεῖς τῶν Ἰνδῶν καὶ Ἰταλῶν ὄντες, ἐκ τῆς Ἀσίας, ὡς φαίνεται, ὤρμησαν [ἐπὶ τὴν Εὐρώπην] καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν καὶ Λατινικὸν κλάδον διηρέθησαν. Ἐκτὸς δὲ τούτων μνημονεύονται καὶ ἄλλα ἔθνη· οἶον Θ ρ ᾱ κ ε ς, οἵτινες τὸ ἑαυτῶν συνεβάλλαντο τὸ πάλαι εἰς τὴν Θρησκείαν καὶ ποίησιν τῶν Ἑλλήνων, Ἀ έ λ ε γ ε ς, Δ ρ ύ ο π ε ς καὶ ἄλλοι (*). Κατὰ μικρὸν δὲ φαίνεται ὅτι οἱ Ἑ λ λ η ν ε ς, ἔθνος χωρὶς ἀμφισβολίας, πολλὰ συγγενὲς τῶν Πελασγῶν, ἐκ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Θεσσαλίας μερῶν, ὅπου συνάμα μετὰ τῶν Μυρμιδόνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν (**) ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου (ἰλ. Β. 684) ἀναφέρονται, μακρύτερα ἐξηπλώθησαν καὶ, ἄλλα μὲν τῶν λοιπῶν φύλων ἀποδιώξαντες, μετ' ἄλλων δὲ συμμιγνύσας, μετ' οὐ πολὺ τὸ ὄνομα αὐτῶν καινὴν καὶ τῶν λοιπῶν ὀνομασίαν κατέστησαν· καὶ ὁ μῦθος δὲ τοῦς τέσσαρας ἀρχικοὺς λαοὺς Αἰ ο λ εῖ ς, Δ ω ρ εῖ ς, Ἰ ω ν α ς καὶ Ἀ χ αῖ ο υ ς κατήγειν ἐκ τῶν υἱῶν ἢ ἐγγόνων ἐνός μυθικοῦ

(*) Ὅποιοι ἦσαν οἱ Κένταυροι, Λαπίθαι, Δόλοπες καὶ ἄλλοι λαοὶ ἐν Θεσσαλίᾳ· Φλιγῆαι καὶ Μινύαι ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Βοιωτίᾳ· Κιρρῆτις καὶ Αἰτωλοὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Εὐβοίᾳ· Ἐπειοὶ καὶ Καρχόνες ἐν Πίλιδι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Πῶς εἶχον δὲ ἄλλως οἱ λαοὶ οὗτοι πρὸς τὰ ἄνω εἰρημνία ἔθνη βεβαίως δὲν γνωρίζομεν.

(**) Ἀ χ αῖ οἱ παρ' Ὀμήρῳ, ὡς Ἀργεῖοι καὶ Ἀστυνοὶ σημαίνουσι καθέλου καὶ λαοὺς τοῦς Ἕλληνας· ἢ δὲ ἐπὶ κλησίαις Γ ρ αῖ κ αῖ λέγεται ὅτι ἦσαν ἀρχαιότατον τῶν Ἑλλήνων ὄνομα, ὅτε ἄρχον ἐν Ἠπείρῳ περὶ τὴν Δαυδάτην κατοικοῦν. Ἐκεῖθεν δὲ φαίνεται ὅτι μετέβη εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας τὸ ὄνομα καὶ, λαμπρυνθὲν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡρώων, διασχάνη πάλιν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ ταῦτα.

προπάτορος, Ἕλληνας καλουμένου. Τούτων αἱ μὲν Αἰολεῖς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦσαν λαὸς πολὺ ἐξήπλωμένος εἰς τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἀνδρεῖοι ἐφάνησαν· οἱ Ἴωνες δὲ καὶ Δωριεῖς ὀλίγω ὕστερόν τερον ἀνεδείχθησαν. Ἄλλαι, ἀλλ' ὅμως πολλὰ μυθώδεις καὶ ἀβέβαιοι φῆμαι, ἀναφέρουσι περὶ πρώτων ἀποικιῶν ξένων, ὡς Δαναοῦ (*) καὶ Κέκροπος, οὔτινες Αἰγυπτιακὰς ἀποικίας εἰς Ἄργον καὶ Ἀττικὴν εἰσήγαγον· Κάδμου (**), ὅστις Φοινικικῆς ἀποικίας ἡγεμὼν εἰς Βοιωτίαν ἐγένετο· καὶ Πέλοπος, ὅστις ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Πελοπόννησον ἦλθεν. Τόσον δὲ μόνον εἶναι βέβαιον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔκπληαι μετὰ τῆς Ἀσίας συνεσχετίσθησαν καὶ τὸ γράφειν παρὰ τῶν Φοινίκων ἔμαθαν· καὶ τοι αἱ τοιαῦται τῶν ξένων ἐποικίσεις καὶ ἐπενέργειαι δὲν ἴσχυσαν οὐδαμῶς νὰ ἐπηρεάσωσι τὸν ὁμιελιδῆ χαρὰκτῆρα τῶν Ἑλλήνων, οὐδὲ κὰν εἰς κύρῳν τι μέρος αὐτοῦ ξένον τύπον νὰ ἀφίσωσι.

§. 2. [1]

Μεταναστάσεις τῶν φύλων.

Αἱ περὶ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων χρόνων εἰδήσεις καθόλου μὲν εἰσι σκοτειναὶ καὶ συγκεχυμέναι, καὶ μόνον ἐπὶ τῷ συμβεβηκόσ, τὸν Τρωικὸν πόλεμον (1184 π. Χρ.), ἐπιχέεται διὰ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν καθαρώτερον φῶς· ἀλλ' ὅμως ὡς πρὸ τῶν Τρωικῶν, οὕτω καὶ μετὰ ταῦτα μνημονεύονται μεγάλαι κινήσεις (***) τῶν λαῶν καὶ εἶται κλονισμοί, ἐξ

(*) Ὁ Δαναὸς ὅμως ὀνομάζεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Πρωτότου Αἰγυπτίως.

(**) Κατὰ τὴν γυνάμην λογίων τιῶν αἱ ἐποικίσεις αὗται ἐκ τῆς Θράκης ἐγίνοντο· ἡ ἰδέα δὲ περὶ Φοινικικῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς ἐξεπηγάσεν ἐκ τῆς προθυμίας τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀναφέρωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους αὐτῶν εἰς περικλυμένα ἔθνη.

(***) Ὡς ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν Ἑλλήνων ἐξ Ἠπείρου εἰς Θεσσαλίαν μεταναστεύει καὶ ἡ ἐκείθεν περαιτέρω αὐτῶν ἐξέκλισις· ἡ τῶν Θεσσαλῶν εἰσβολὴ ἐκ Θεσσαλίας εἰς Θεσσαλίαν, αἰτία γενομένη τῆς τῶν Αἰολέων ἐκείθιν εἰς Βυατίαν μεταναστεύσεως.

ὄν πολλὰ συμμίζεις τῶν ἐθνῶν μετ' ἀλλήλων καὶ περιπλανήσεις ἐγένοντο. Τούτων δὲ τελευταία εἶνε ἡ τῶν Δωριέων μετὰ τῶν Αἰτωλῶν εἰς Πελοπόννησον μετανάστις (1104 [Ἡρακλειδῶν χάδος]), συμβάν, ἐξ οὗ μάλιστα ἤρξατο νὰ ἐπικρατῇ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Διὰ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης οἱ Δωριεῖς κατέσχον τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου, ὅπου τοὺς παλαιούς κατοίκους, ἄλλους μὲν ὑπέταζαν, ἄλλους δ' ἐξεδίωξαν, μετ' ἄλλων δὲ καὶ συνεμίχθησαν. Τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες πρότερον μέγα μέρος τῆς Χερσονήσου κατέκουν, μέρος ἀπωθίσθη ἤδη εἰς Αἰγιαλὸν (Ἀχαΐαν) (*), ὅθεν ἐδίωξαν τοὺς Ἴωνας. Οὗτοι δὲ κατέφυγον εἰς Ἀττικὴν, ἐξ ἧς μετέβησαν ἔπειτα εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου καὶ ἐξ ἄλλων φύλων ἀποικίαι ἐπορεύθησαν (**). Κατὰ μικρὸν δὲ ἤρξαντο αἱ κινήσεις αὗται νὰ παύσῃ, καὶ οἱ λαοὶ νὰ φυλάττωσι τὰς ὀρισμέναις αὐτῶν οἰκήσεις. Τῶν ἀρχικῶν λοιπὸν φύλων οἱ μὲν Αἰολεῖς κατέκουν τῶρα μάλιστα τὴν Βοιωτίαν, μέρος τῆς Εὐβοίας, νήσους τινάς, ὡς Λέσβον καὶ Τένεδον καὶ τὰ παράλια τῆς Μυσίας, οἱ δὲ Ἴωνες κατεῖχον τὴν Ἀττικὴν, μέρος τῆς Εὐβοίας, τὰς Κυκλάδας καὶ τὰ παράλια τῆς Λυδίας μετὰ πολλῶν νήσων. Οἱ Δωριεῖς δὲ εἶχον τὴν Δωρίδα, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, τὴν Μεγαρίδα, Κρήτην καὶ πολλὰς μικροτέρας νήσους· εἰς τινα δὲ μέρη, ἰδίως τῆς βορείου Ἑλλάδος (Λοκρίδα, Φωκίδα, Αἰτωλίαν, Ἀκαρνανίαν) εὕρισκον ἀκόμη προελληνικοὺς λαούς. Ἐν Θεσσαλίᾳ κατέκουν οἱ ἐν Θεσσαρτίᾳ εἰσβάλοντες Θεσσαλοὶ· ἐν Ἠλιδι δὲ Μινυαὶ καὶ Αἰτωλοὶ· ἐν δὲ ταῖς ἀποικίαις λαοὶ παντὸς γένους. Κατ' ἐξοχὴν δὲ παρὰ τοῖς Ἴωσι καὶ Δωριεῦσιν εὕρισκον ἀκριβῶς ἑκτε-

(*) Τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου λέγεται ὅτι μόναι οἱ Ἀρκάδες καὶ Κορινθιοὶ ἔμειναν πάντα εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν ἰδίας (αὐτόχθονες).

(**) Αἰολικαὶ (Ἀχαιῶν) ἀποικίαι πρὸ τῶν Ἰωνικῶν καὶ Δωρικῶν μετὰ τοῖς Ἰωνεσίν.

τυπωμένον ἔθνικόν χαρακτῆρα, φανερούμενον εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν λαῶν τούτων, εἰς τὴν γλῶσσαν, φιλολογίαν, τὴν τέχνην καὶ τὸ πολίτευμα.

§. 3. [5]

Πολιτεύματος ἀνάπτυξις. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.

Ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν μανθάνομεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἡρωικὴν ἐποχὴν διηρεῖτο εἰς πλῆθος μικρῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτων πολιτειῶν, βασιλευομένων ὑπὸ βασιλείων, τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς των ἐλογίζετο θεία, τὰ ὅρια ὅμως αὐτῆς πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸν λαὸν δὲν ἦσαν βεβαίως ὁρισμένα· ὁ εἰς μικρὰς δὲ πολιτείας χωρισμὸς οὗτος διέμενε καὶ τοῦ λοιποῦ· ἐμμόνους δὲ καὶ σταθερῶς διωργανισμένους δεσμοὺς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων δὲν εὐρίσκαμεν. Αἱ πολιτεῖαι ἐσχηματίζοντο οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ τόπου ἢ τῆς χώρας, ἡ ὁποία περιέκλειε πόλιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας ἀκμάζουσας, ὥστε καὶ τὰ ὀνόματα πόλεις καὶ πολιτεῖα καὶ πολίτευμα ταυτίζονται. Εἰς τὰς πολιτείας δὲ ταύτας (τῆς Πιπίρου ἐξαιρεομένης) κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ 1100 — 900 μεταβλήθη τὸ πολίτευμα ἐκ μοναρχίας εἰς δημοκρατίαν, ἥτις διὰ τὸν ἔμφυτον τῶν Ἑλλήνων ἔρωτα πρὸς ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν, διὰ τὴν μικρὰν ἑκτασιν αὐτῶν τῶν πολιτειῶν καὶ τὴν ὡς ἐκ τῆς κοινῆς συμβιώσεως ἐν ταῖς πόλεσι γινομένην δημοτικὴν ἀνάπτυξιν, πολὺ ἡγαπῶθη, μάλιστα ἀφοῦ ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις, αἱ ἀπλούστεραι πολιτικαὶ σχέσεις καὶ ἡ γενικὴ χρῆσις τῶν δούλων (αἰχμαλώτων ἢ ἀγορασμένων βερβάρων) κατέστατον τρόπον τινὰ ἴσους ὅλους τοὺς ἐλευθέρους πολίτας (*). πολλάκις

(*) Ὡς γενικῶς τοῦ πολίτου χαρακτῆρας εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς προ-

δὲ τὴν μεταβολὴν ταύτην ἐπροξένουν ἢ ἐπέσπευδον τῶν βασιλείων αὐτῶν τὰ ἀνομήματα.

§. 4. [6]

Συνέχεια. Ἀριστοκρατία.

Ἐντούτοις ἡ δημοτικὴ αὕτη ἀνάπτυξις συνέβαινε κατὰ μικρόν, καὶ πρῶτον ἡ ἀριστοκρατία προδεδούσα κατέπαυε τὰς βασιλείας καὶ ἐδείκνυε τὴν ὁδὸν πρὸς ἐλευθερώτερα συντάγματα, ὅμως, καθόλου εἰπεῖν, οὐχὶ βιαίως καταλύουσα τὴν βασιλικὴν δύναμιν, οὐδὲ ἐχθρικῶς διατιθεμένη πρὸς τὸν μὴ πολιτικῶς ἀνεπτυγμένον εἰσέτι δῆμον. Ἀπετέλουν δὲ τὰς ἀριστοκρατίας οἱ λεγόμενοι **Εὐπατρίδαι**, **εὐγενεῖς** καὶ οἱ μὲ αὐτοὺς συνδεδεμένοι, ἕνεκα τῆς προσωπικῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἀπὸ τῶν κτημάτων καὶ τῆς ἵπποσιᾶς δυνάμεως, **Γεωμόροι**, **ἱπποβόται**, **ἱππεῖς**, ὑστερώτερα δὲ, ὅτε ἡ ἐμπορία ἐπέδωκε, καὶ οἱ **πλούσιοι** (**οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες**). Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν ἀριστοκρατικῶν πρὸς τὸν δῆμον δαικνύεται καὶ διὰ τῶν ἐκφράσεων οἱ **καλοὶ καγαθοὶ**, οἱ **ἐσθλοὶ**, οἱ **ἄριστοι**, διὰ τοὺς μὲν, καὶ οἱ **πονηροὶ**, οἱ **δειλοὶ**, οἱ **κακοὶ** διὰ τοὺς δέ· ἐνίοτε δὲ τοιαύτη τις διαφορὰ μεταξὺ ἀριστοκρατίας καὶ λαοῦ, τελείων καὶ μὴ τελείων πολιτῶν, προήρχετο καὶ ἐκ τῆς τοπικῆς ἀντιθέσεως τῆς πόλεως πρὸς τὴν [περὶ αὐτὴν] χώραν, μάλιστα, ὅπου κατακτηταὶ εἰσβαλόντες κύριοι τῆς πόλεως ἐγίνοντο καὶ τοὺς ἡττημένους ὑπέβαλλον εἰς εὐτελεῖς πολιτικὰς συνθήκας· εἰς τοιαύτην δὲ περίπτωσιν οἱ νικημένοι ἐφύλαττον

λιτείας, καὶ μάλιστα πρὸ τοῦ νὰ ἀνακτήσῃ ὁ δῆμος ἀπίσθημα πολιτικὰ δικαιώματα, ἀναφέρομεν τοὺς ἑξῆς, καθ' οὓς διακρίνεται τοῦ δούλου καὶ ξένου. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἔχειν αἰώνια κτήματα τοῦ αὐτοπροσώπου παρυσιάζεσθαι εἰς τὸ δικαστήριον καὶ τοῦ ἐκκλησιασθεῖν.

μὲν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν, ὅμως ἐγίναντο φόρου ὑποτελεῖς καὶ τῆς πολιτείας δὲν μετῴχον, ὡς ἐν Σπάρτῃ οἱ Περίοικοι· ἢ καὶ τὴν ἐλευθερίαν χάνοντες ἐγίνοντο δοῦλοι, ὡς οἱ Εἰλωτες ἐν Σπάρτῃ καὶ οἱ Πενέσται ἐν Θέσσαλίᾳ.

§. 5. [7]

Συνέχεια. Δημοκρατίας ἀνάπτυξις. Στάσεις.

Ἡ ἐγερθεῖσα ἀπαξ ἐπιθυμία πρὸς κτήσιν δυνάμει· καὶ ἐπιρροῆς εἰς τὰ τῆς πόλεως ἐξετείνετο ὁλονὲν εἰς περισσοτέρους, οἵτινες δὲν ἐμελλον νὰ ἀφύσῃσι τὴν Ἀριστοκρατίαν ἡσύχως νὰ ἄρχῃ· μάλιστα ἀφοῦ αὕτη πολλάκις ἐξεφυλίζετο εἰς καταπολλὰ καταθλιπτικὴν ὀλιγαρχίαν, ἡ ὁποία, καίπερ στερειὰ οὔσα διὰ τῆς προγονικῆς διζῆς, τῆς ἀπὸ τῶν κτημάτων καὶ τῆς φρονήσεως δυνάμει, τῆς κατοχῆς τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν ὀχυρῶν θέσεων, ὅμως πολλάκις περιέπιπτεν εἰς σπουδαίας συγκρούσεις μετὰ τοῦ ἀναπτυσσομένου δήμου (Plebs), καὶ οὕτως ἐγείροντο πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν στάσεις μετὰ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ κόμματος. Εἰς τὸν ἀλλοπρόσαλλον δὲ τοῦτον ἀγῶνα συχνότερα ὑπερίσχουν οἱ δημοκρατικοὶ καὶ παραβιάζον τοὺς ἀριστοκρατικοὺς εἰς χρεῶν ἄφρεσιν, ἐπιγαμίαν, ἰσονομίαν καὶ ἰσηγορίαν. Ἡ δὲ τοιαύτη τῶν κομμάτων ἔρις ἐγίνετο ἐνίοτε αἰτία ἵνα διοργανισθῇ τὸ πολίτευμα, ἢ δι' αἰσυμένων [*], ὅς ἐν Μυτιλήνῃ ὁ Πιπτακός (590), ἢ διὰ νομοθετῶν, ὅποιοι Λυκούργος ἐν Σπάρτῃ (884), Ζάλευκος παρὰ τοῖς Λοκροῖς τοῖς ἐπιξεφυρίοις, καὶ Χαρώνδας ἐν Κατάνῃ καὶ ἐν ἄλλαις Χαλκιδικαῖς πόλεσιν (ἀμφότεροι περὶ τὰ μέσα τῆς 2,

[*] [Αἰσυνῆται εἰσὶν αἱρετοὶ τυράννοι κατὰ Ἀριστοτέλην].

ἐκατονταετηρίδος π. Χ.), καὶ Σόλων ἐν Ἀθήναις (594). Συχνότερα δ' ἐτι συνέβαινεν, ὥστε ὁ ἐξηγμένος κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας ὄχλος νὰ ἐγείρῃ τυραννον, οἷτις νόμον ἔκαμνε τὴν θέλῃσιν αὐτοῦ, ὡς π. χ. ὁ Κύψελος ἐν Κορίνθῳ, ὅστις (655) βοηθεία τοῦ δήμου κατέλυσε τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν Βακχιαδῶν. Τοῦτο δὲ συνέβαινε συχνά μάλιστα κατὰ ζ'. καὶ ς'. ἐκατονταετηρίδα πρὶν Χ. Ὡμως ἡ τυραννὶς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς ἐχθρά τοῦ λαοῦ καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, ὅπου δὲν ἐξεφυλίζετο εἰς αὐθαιρεσίαν καὶ ὠμότητα.

§. 6. [8]

Συνέχεια.

Ἡ ἐπίδοσις τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς ἐμπορίας, ἡ ἐπαύξεισις τῶν πόλεων καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας συνετέλουν εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ δήμου, βοηθουμένου καὶ ἀπὸ τὴν διαφορὰν αὐτῶν τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἐξ ὧν ἐλάμβανεν ἐνίοτε καὶ τοὺς ἀρχηγούς του. Ὡς δὲ ἐξησθένισε τὴν ἀριστοκρατίαν ὁ Περσικὸς πόλεμος, ὅστις συνεσχέτισε τὰς πολιτείας, διήγειρε τὸ ἔθνικόν αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐφρονημάτων τὸν λαόν. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431—404) οἱ μὲν ἀριστοκρατικοὶ ἐνώθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ δημοκρατικοὶ μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τοῦ πολέμου δὲ διακοῦντος ἐλύσσω τῶν πολιτῶν αἱ στάσεις εἰς τὰς πόλεις. ἐν τέλει δὲ αὐτοῦ ἐξενίκησαν μὲν οἱ ἀριστοκρατικοί, ἀλλ' ἐπειδὴ κατεχρῶντο τῆς δυνάμεως αὐτῶν συνεστάθησαν πάλιν εὐθὺς σφοδραὶ ἀνησυχίαι, ἐξορία καὶ πόλεμοι καταστρεπτικοί, οἱ ὅποιοι κατὰ μέγα μέρος διὰ ξένων μισθιωτῶν ἐγίνοντο ἀπὸ τοῦδε, ἐνῷ ὅχι σπανίως Ἕλληες ὡς ξενικὸν εἰς ξένας χώρας ἀναφάνονται. Εἰς πολλοὺς τόπους συνίστατο ἀγαλίνωτός τις καὶ καταβλιπτικὴ δημοκρατία (ὀχλοκρατία), ὑπὸ φιλοδόξων καὶ

ἰδιοτελῶν δημαγωγῶν ἀγομένη καὶ φερομένη, κατὰ τῆς ὁποίας οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐτέκταινον ἐταίρειας καὶ συνωμοσίας. Ἡ ὑπὸ τὰς ἐριδας ταύτας γενηθεῖσα διαφθορά τῶν ἡθῶν καὶ ἡ κατάλυσις ὅλων τῶν ἀγαθῶν δυνάμεων κατέσκαψε τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν, κατέδειξεν εἰς τὸν Μακεδόνᾳ Φίλιππον τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ θηρεῦσαι τὴν ἡγεμονίαν καὶ κατέστησε τὴν χώραν θέατρον πολλῶν πολέμων τῶν διαδόχων του, εἰς τοὺς ὁποίους ὅμως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βλέπομεν ἀκόμη λάμψιν τινὰ τοῦ παλαιῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, οἷον αἱ ἐν Σπάρτῃ δοκιμαί πρὸς καταστροφὴν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Λυκούργου ἢ ὁ ἀγὼν τοῦ δημοκρατικοῦ συλλόγου τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τῆς τυραννίας καὶ δυνάμεως τῶν Μακεδόνων.

§. 7. [9]

Πτῶσις τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν.

Ἐνῷ αἱ ταραχαὶ αὗται ἐπεκράτουν οἱ Ῥωμαῖοι παρεσκευάζον διὰ τῶν ὁπίων τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁδὸν αὐτῶν ἐν δὲ τῇ κατασκαφῇ τῆς Κορίνθου (146) συγκρατέσθαι παντελῶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Τὰ πράγματα αὐτῶν διέτασσον οἱ Ῥωμαῖοι· ὁ ἐν Μακεδονίᾳ στρατηγὸς εἶχε μεγάλην δύναμιν εἰς τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν, ἕως οὗ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὡς ἰδίαν ἐπαρχίαν διώκουν τὴν Ἑλλάδα, Ἀχαιοὺς αὐτὴν ἐνομούσαντες· πόλεις τινὰς ὅμως μετεχειρίζοντο ἡπιώτερον, μοναδικαὶ δέ τινες, ὡς αἱ Ἀθῆναι καὶ οἱ Ἀελοφοὶ ἦσαν μάλιστα [ἔνομα] ἐλευθεραὶ πολιτεῖαι (Liberae civitates). Ἡ τοῦ Νέρωνος ἐπειτα ἐπίνοια νὰ κηρύξῃ ἐλευθερίαν τὴν Ἑλλάδα ἀπέβη ματαία. ἐπιστημονικὸς τις ζήλος ὑπῆρχε μὲν ἀκόμη ἐν Ἀθῆναις, ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα καὶ ὁ πνευματικὸς βίος εἶχον ἀφηνισθῇ, ἡ δὲ χώρα διὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς δεσποτείας καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέ-

μων τῶν Ἑλλήνων ὅλως ἐκνευρισθεῖσα, κατερμύθη ἐντελῶς ἐπὶ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς.

§. 8. [10]

Γενικός τύπος τοῦ πολιτεύματος τῶν
ἐλευθέρων Ἑλληνικῶν πόλεων.

Στοιχεῖα παντός Ἑλληνικοῦ πολιτεύματος ἀριστοκρατικοῦ τε καὶ δημοκρατικοῦ εὐρίσκομεν τὴν, γνωστὴν ἥδη καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας, βουλὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς μὲν τὰς δημοκρατικὰς πόλεις κυριαρχικὴ δύναμις εἶναι ἡ ἐκκλησία, εἰς δὲ τὰς ἀριστοκρατικὰς ἡ γερουσία ἢ ἡ συνέλευσις τῶν ἀρίστων· τὴν δὲ ἐκτελεστικὴν δύναμιν εἶχον πλῆθος διαφόρως ὀνομαζομένων ὑπαλλήλων ἀρχόντων, οὔτινες, κατὰ τὸ παντοδαπῶς μεταβαλλόμενον ἀριστοκρατικὸν ἢ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπὸ μᾶλλον ἢ ἥττον περὶωρισμένας ἐκλογὰς καὶ ἐκλεκτικὰ δικαιώματα, καὶ μὲν διάφορον τῆς ἀρχῆς διάρκειαν ἐξελέγοντο, ἐν μέρει δὲ καὶ μὲν προηγουμένην δοκιμασίαν ἢ ἐπομένην εὐθύνην, ἕνεκα τῆς διαχειρίσεως τῆς ἀρχῆς ἐνώπιον τῆς κυβερνητικῆς δυνάμεως. Ἡ δικαστικὴ δύναμις ἦτο κατὰ πολλὰ διάφορον τρόπον μεταξὺ λαοῦ, βουλῆς καὶ ἀρχόντων διαιμοιρασμένη· καὶ τὰ μὲν σπουδαιότερα ἐγκλήματα ἐδίκαζεν ὁ λαὸς ἢ ἡ βουλὴ, τὰς ιδιωτικὰς δὲ διαφορὰς ἔκρινον οἱ ἄρχοντες ἢ τὰ δικαστήρια.

§. 9. [11]

Ἰωνικὰ καὶ Δωρικὰ πολιτεύματα.

Ἰδίως Ἀθηναὶ καὶ Σπάρτη.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φύλον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις σφόδρα ἀνεπτυχθῆ καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου

καὶ τῆς ναυτιλίας τὰ μέγιστα εὐτύχει, ἥτοι εἰς τὸ ἰωνικόν, προώδευσεν ἡ δημοκρατία ταχύτατα. Τῶν ἰωνικῶν πόλεων ἐπισημοτάτη ἦτον ἡ τῶν Ἀθηναίων, ὅπου τὰ μάλιστα ἤκμασεν ἡ δημοκρατία, καὶ ἰσχυρότατος ἀναδείχθη ὁ πρὸς πολυμερῇ ἀνάπτυξιν ζήλος· εἰς τὸ πλῆθος ὅμως, εὐθύς ἐξεφυλίσθη εἰς μονομερῇ πρὸς ἰσότητα ἐπιθυμίαν, εἰς αὐθαίρετον χρῆσιν τῶν εὐπόρων, εἰς ζηλότυπον ἀντενέργειαν ἐναντίον τῶν ὑπερεχόντων κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἱκανότητα, εἰς ἀκολασίαν καὶ ἀπειθειαν καὶ τέλος εἰς ὤμην ἰδιωτέλειαν καὶ πηνὴν ματαιότητα, τὴν ὅποιαν εὐχερῶς ἠδύναντο νὰ κολακεύωσι καὶ καρπολογῶσιν οἱ δημαγωγοὶ καὶ συκοφάνται. Τῶν Δωρικῶν δὲ πόλεων σημαντικωτάτη ἦτον ἡ Σπάρτη. Ἐνταῦθα οἱ ἰδίως Σπαρτιάται, ἥτοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ἀπετέλουν ὡς πρὸς τοὺς περιοίκους ἢ κατοίκους τῆς χώρας ἀριστοκρατίαν τινα, ἥτις ὑστερώτερα παρεξέβη εἰς καταθλιπτικὴν ὀλιγαρχίαν. Εἰς τὸ πολίτευμα τοῦτο εὐρίσκομεν πραγματοποιημένην αὐστηρῶς εἰς πάντα τὴν ἰδέαν τῶν παλαιῶν περὶ τῆς βαρύτητος τῆς πολιτείας καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῆς πρὸς τὸν πολίτην. Ἡ πόλις ἐθεώρει τὸν πολίτην κτῆμα ἑαυτῆς, ἀφῆρει τὸν ἰδιωτικὸν βίον σχεδὸν ὅλως, καὶ ἐμπόδιζε τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν. Καὶ ἐνόσῳ μὲν ὁ λαὸς ἐνθουσιῶν ἐκίστευεν εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ πολιτεύματος καὶ αὐστηρῶς ὑπήκουεν εἰς τοὺς νόμους καὶ ἐτήρει τὰ ἔθιμα, ἤκμαζεν ἡ Σπάρτη καὶ διὰ τῆς ἡνωμένης καὶ στιβαρᾶς αὐτῆς δυνάμεως προέβαινε νικηφόρος κατὰ τῶν ἄλλων πόλεων. Ἀλλὰ τὰ παρὰ φύσιν δεσμὰ εἰς τὰ ὁποῖα ἐνέβαλλεν ἡ πολιτεία τὴν ἀτομικὴν τοῦ ἰδιώτου ἐλευθερίαν, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐλύθησαν, καὶ ἀμετρώς τις ἐπιθυμία δυνάμεως καὶ πλοῦτος κατέλαβε τοὺς πολίτας, ἕως οὗ καὶ τὴν πολιτείαν κατέλυσαν.

ΔΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΣ ΛΗΛΗΣ.

Θρησκευτικοὶ δεσμοὶ δι' ἑορτῶν
καὶ μαντείων.

Ἡ Ἑλλάς συνίστατο ἐκ πολλῶν πολιτειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεγνώριζον μὲν ἀμοιβαίως ἀλλήλας, ὅμως διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἀναγνώρισεως ταύτης καὶ τῶν ἀμοιβαίων δικαίων δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἐγγύησις καὶ οὐδεὶς σταθερὸς νόμος, ἀλλ' ἐνόητε μόνον ἀντικείμενα συμφέροντα ἐμπόδιζον τοὺς δυνατοὺς τῶν βιαιοπραγιῶν. Καὶ τοι δὲ αἱ πολιτεῖαι αὐταὶ οὐ μόνον ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων ἦσαν, ἀλλὰ πολλάκις μάλιστα καὶ ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλας διετίθεντο (*), ἀλλ' ὅμως τὸ κοινὸν ὄνομα Ἑλλήνες, ἡ συνείδησις τῆς συγγενείας, ἡ κοινὴ γλῶττα, ἡ θρησκεία καὶ τὰ ἔθνη (τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διαικιδόντα καὶ διημέλουν καὶ θεῶν ἱερῶν τὰ τε κοινὰ καὶ θυρία ἡδὲ τε ἐμότροπα. Ἡρόδ. γ'. 144) συνέδιδον τοὺς λαοὺς εἰς ἓν ὅλον ἔθνος, ὁρῶς φρονιματιζόμενον τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τοὺς ξένους ἢ βαρβάρους. Ἐκ τοῦ συναισθήματος δὲ τούτου ἐγενήθησαν καὶ ἀμοιβαῖαι φιλανθρωπικαὶ τινες σχέσεις ἢ εἰδὸς τι ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ δικαίου (**), τὸ ὁποῖον ὅμως μὴ στηριζόμενον εἰς ὀρισμένους

(*) Ἀλλ' ὅμως κατὰ διαφόρους καιροὺς συνήρχοντο ποτὲ μὲν περισσότεραι ποτὲ δὲ λιγώτεραι εἰς κοινὴν τινα ἐπιχείρησιν ἢ ἐκστρατεῖαν ὡς κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν τῶν Ἀργοναυτῶν, τῶν ἑπὶ ἐπὶ Θήβας καὶ Ἰδῶς εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Γενερώτερα δὲ ἠνώθησαν κατὰ τῶν Περσῶν αἱ πλείους ἑλληνικαὶ πόλεις.

(**) Ὡς παραδείγματα τούτων κατὰ τὰ δίκαια τῶν ἰδῶν φιλανθρωπικῶν ἔθιμων καὶ νομίμων παρὰ τοῖς Ἕλλησι δύνανται τίς νὰ ἀναφέρῃ; ὅτι πρὸ τοῦ πολέμου πρέσβεις ἀναισθῶν νὰ πέμψωσι καὶ ἐνταῦθα πρῶτον νὰ διαλλάντωται, π. γ. δι' ἀπορίσεως διακτιπῶν ὅτι ὁ πόλεμος διὰ κηρύκων ἠγγέλλετο, τῶν ὁποίων τὸ πρόσωπον ἀλαλγίζετο ἰερὸν ὅτι τοῦ πολέμου διαρκούντος ἱερῆς καὶ ναὶ καὶ ἱερῆς τοῦ ἑχθρικοῦ στρατοῦ θύματα

νόμους, οὐχὶ σπανίως κατεπατεῖτο ὑπὸ τῶν δυνατῶν. Τῶν θρησκευτικῶν δὲ καθεστώτων, τὰ ὅποια ὑπεστήριζον τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς ἐνότητος τοῦ λαοῦ, εἰσὶν αἱ μεγάλαι πανηγύρεις καὶ ἀγῶνες ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς, ἐν Νεμέᾳ καὶ ἐν (τῷ Κορινθιακῷ) Ἰσθμῷ, αἱ ὅποια τοπικαὶ μόνον ἔορται τὸ πρῶτον οὔσαι κατὰ μικρὸν κατεστάθησαν ἐθνικαὶ πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ πόλεις ἐπεμπον θεωρίας, καὶ πολλοὶ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνηθροίζοντο. Ἐπειτα δὲ καὶ τὰ μαντεῖα ἀνάγκη νὰ συγκαταλεχθῶσιν ἐνταῦθα, καὶ μάλιστα τὸ Δελφικόν, τὸ ὁποῖον πολλὴν δόξαν καὶ δύναμιν εἶχεν εἰς ἀπάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις.

§. 11. [13]

ΔΕΣΜΟΙ ΜΕΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀμφικτυονίαι, συνέδρια, συμμαχία
καὶ ἡγεμονία.

Καὶ μικρότερα δὲ τῆς Ἑλλάδος μέρη εὐρίσκομεν ἡνωμένα διὰ θρησκευτικῶν θεσμῶν, καθόσον ἔορται καὶ ἱερὰ συνεσχέτιζον τοὺς γειτονεύοντας λαοὺς, καὶ οὕτω συνίσταντο Ἀμφικτυονίαι, αἱ ὅποια παρήγγελλον εἰς αὐτοὺς νὰ

θεωρούμενα δὲν ἐβλάπτοντο· ὅτι αἰχμαλώτοι συνήθως ἀντὶ λύτρων ἀπελύοντο· ὅτι ἡ ἀτακία τῶν νεκρῶν ἢ ὑβρίς εἰς τοὺς πεσόντας ἐβάβαρον ἐνομίζετο· ὅτι μόνον λαῶν ἀδύνατον διήρχετο τις διὰ ξένης χώρας μὲ ὠπλισμένην δύναμιν· ὅτι ἡ φιλοφροσύνη ἐλογίζετο ἱερὸν, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ξένος ἐπαιεῖτο. ἐνταῦθα ἀνέκουσιν καὶ τὰ λεγόμενα σὺμβολα ἢ συνθήκαι κατὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν μεταξὺ δύο πόλεων ὁμοθυμαδόν πρὸς δικαίαν ὑπεράσπισιν τῶν ἐμπαρευομένων πολιτῶν. Οὐ μόνον δὲ εἰς ἰδίαν τὴν τινά, ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ καθόλου εἰς πάντας τοὺς πολίτας ξένης πόλεως, εἰδὼν ἐπιγαμίαν, ἀπέλειπον, ἐγκλησίαν, μάλιστα δὲ εὐρίσκομεν παραδείγματα καὶ ἰσοπολιτείας μεταξὺ δύο ἐλευθέρων πολιτειῶν. Ἰδίως ἐδείκνυν μεγάλην φιλανθρωπίαν εἰς πολίτας ξένων πόλεων αἱ Ἀθήναι.

τηρώσι φιλανθρωπικὰς τινὰς ἀρχάς. Μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς αὐτῆς χώρας (οἷον ἐν Βοιωτίᾳ) εὐρίσκομεν πολλάκις δεσμούς τινας· ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν κυριαρχίαν ἐπιθυμία πόλεων τινων, αἱ καταπιέσεις αὐτῶν καὶ οἱ ἀντιστάσεις τῶν ἐτέρων ἐξαδυνάτιζον καὶ δυνέυον τοὺς συνδέσμους τούτους. Δύο ὅμως αὐτῶν, ὁ Ἀχαϊκὸς καὶ Αἰτωλικὸς, ἐγένοντο ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐπίσημοι περὶ τὴν λήξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Μεγαλείτεροι δὲ πολιτικοὶ δεσμοί, πολλάκις μεταξὺ συγγενῶν λαῶν, ἦσαν αἱ λεγόμεναι *συμμάχαι*, τῶν ὁποίων τὴν ἡγεμονίαν εἶχε τὸ δυνατώτατον μέλος τοῦ δεσμοῦ, ὡς ἡ Σπάρτη ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, ἡγεμονεύουσα πασῶν τῶν κατὰ Περσῶν ἀγωνιζομένων πόλεων, καὶ αἱ Ἀθῆναι ὑστερώτερον τῶν πλείστων ἰωνικῶν πόλεων· ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτας συνίστατο συνήθως διαίσεις, καθ' ὅσον ἡ δυνατωτέρα πόλις μετεχειρίζετο τὰς ἀδυνάτους ὑπερχφάνως καὶ ἰδιοτελῶς.

§. 12. [14]

Ἀποικίαι.

Ὁ πρὸς ἀποχωρισμὸν καὶ ἀνεξαρτησίαν ζήλος τῶν Ἑλλήνων ἐμφαίνεται καὶ εἰς τὰς ἰδιοτρόπους αὐτῶν ἀποικίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν ἐξηρτημέναι τῆς μητροπόλεως, ὡς αἱ Ῥωμαικαί, ἀλλ' ἀπετέλουν καθ' αὐτὰς ἀνεξαρτήτους πολιτείας, καὶ μόνον εὐσεβεῖς τινὰς υἱικὰς σχέσεις εἶχον μὲ τὴν ἐξ ἧς ἐξῆλθον πόλιν. Αἱ αὐταὶ δὲ ἀποικίαι ἄλλως ἐξεταζόμεναι, δεικνύουσι τὸν ἀνδρικὸν βίον καὶ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλληνικῶν φύλων, καθ' ὅσον οὐ μόνον ταχέως ἀκμάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων, ὑπὸ τῶν ὁποίων περιστοιχίζοντο, διαφυλλάττουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῶν ιδιότητας καὶ μακρότερα αὐτὰ ἐξαπλώνουσι.

ΗΡΩΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.

§. 1. [15]

Σημασία τῆς ὀνομασίας ταύτης.

Ἡρωικὴν ἐποχὴν λέγοντες συνεθίζουσι νὰ σημαίνουσι τὴν περίοδον τῶν χρόνων ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν Ἑλλήνων ἐν Θεσσαλίᾳ ἐμφανίσεως, μέχρι τῆς καθόδου τῶν Δωριέων καὶ Ἰρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον τὸ 1104. Ἐπισημότεροι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦρωές εἰσιν ὁ Βελλεροφόντης, Περσεύς, Ἰρακλῆς, Θησεύς, Ἰάσων καὶ οἱ λοιποὶ Ἀργοναυτικοὶ ἥρωες, οἱ ἐπὶ Θήβας [δὲ] στρατεύσαντες καὶ οἱ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μετασχόντες. Αἱ περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἱστορικαὶ εἰδήσεις εἰσι πολλάκις μετὰ μύθων συμπεπλεγμέναι καὶ ἀπαιτεῖται πολλὴ προσοχὴ εἰς διάκρισιν τῆς ἀληθείας. Τῶν κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους συμβάντων περιστατικώτερον γνωρίζομεν μόνον τὸν Τρωικὸν πόλεμον (1184) ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς σωθέντων ποιημάτων [τοῦ Ὁμήρου], τὰ ὅποια καὶ τοι ὀλίγον ὑστερώτερα ἐποιήθησαν, καὶ ὅχι ὅπως ἀμετάβλητα ἔμειναν, φέρουσιν ὅμως ἐν ἐκαστοῖς τύπον ἀληθείας καὶ ἀρμονίας οὕτω καθαρὸν, ὥστε, καθόλου εἰπεῖν, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι ὡς πιστὴ εἰκὼν τῶν χρόνων, τοὺς ὁποίους εἰκονίζουσι καὶ ὡς πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ ὡς πρὸς τὸν δημόσιον βίον.

§. 2. [16]

Κατάστασις τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀγριότης καὶ ὠμότης ἐπικράτει, πόλεμος καὶ ληστεία ἦσαν γενικά· ὡς ἦρωες δὲ ἐλευθερώσαντες τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ δεινὰ ταῦτα μνη-

ρονεύονται Μίνως μὲν κατὰ θάλασσαν, Θησεύς δὲ καὶ Ἥρα-
κλῆς κατὰ ξερὰν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ὁ πολιτι-
σμός ἦτο νηπιώδης εἰσέτι· διότι οὔτε ἡ ἀπότομος γλῶσσα
εἶχεν ὅλως ἐκλείψει, οὔτε τὰς πρὸς ἀλλήλους ἀδικίας εἶχον
παντελῶς καταπαύσει· ἀλλὰ καὶ ἐμπόρων παραβιάσεις ἐγί-
νοντο καὶ ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ ἀρπαγαὶ (μάλιστα ζώων)
τῶν γειτονευσουσῶν χωρῶν πρὸς ἀλλήλας δὲν ἔλειπον, καὶ
φόνοι καὶ ἐκδικήσεις αὐτῶν ὄχι σπάντως συνέβαινον. Ὅλως
καὶ παραδείγματα ἡπιωτέρου καὶ φιλανθρωποτέρου ἤθους
δὲν ἐλλείπουσιν. Ἡ θρησκεία ἐν δόξῃ οὖσα πολλῶν ἀγαθῶν
αἴτιος γίνεταί. Ἱεροὶ λογίζονται οἱ Κήρυκες καὶ σεβασταὶ
αἱ συνομολογούμεναι συθῆκαι καὶ ἀνακωχαί. Πρὸς ἐξηγμένα
πᾶθη ὑπάρχουσι σώφρονος ἐγκρατεῖς παραδείγματα καὶ
μετριότητος καὶ σεβασμοῦ ἐνώπιον παλαιότερων ἀνδρῶν.
Ἡ κοινὴ γνώμη ἀρχεται νὰ ἰσχύῃ, καὶ ὁ γενναῖος ψόγος
ἐμπροσὶ φέδον εἰς τοὺς δυνατοὺς, φιλικὸς δὲ εἰλικρινεὺς πα-
ραδείγματα (Θησεύς καὶ Πειρίθους, Ἀχιλλεὺς καὶ Πάτρο-
κλος, Ὀρέστης καὶ Πυλάδης) καὶ φιλικῆς σχέσεως μεταξὺ
δεσποτῶν καὶ παλαιῶν καὶ πιστῶν δούλων (Εὐμειος, Εὐ-
ρίκλεια), συζυγικοῦ ἔρωτος καὶ φιλοστοργίας γονέων ἀ-
παντιῶμεν συχνά. Ὁ ξείνος (1), ἄπορος ἢ φυγὰς (ἰκέτης),
ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διὸς ὄν, ἡ λ. π. ἰ. ζ. νὰ εὖρη εὐμενῇ
ὑποδοχὴν (Ζεὺς Ξένιος ἰκετῆσιος, ἑπιτι-
μήτωρ ἰκετῶν τε ξένων τε), φιλικαὶ σχέ-
σαι καὶ ξινίαι τῶν πατέρων διακένουσι καὶ εἰς τοὺς ἀπο-
γόνους. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ πτωχῶν θεοὶ καὶ ἑριν-
νοὶ. Τοὺς ἐρχομένους ξένους ὑποδέχονται φιλικῶς τοὺς
προσαγγελλοῦσι καὶ συμπαραλαβόντες αὐτοὺς εἰς τὸ δεῖπνον,
μετὰ ταῦτα τοὺς ἐρωτῶσι πόθεν ἐρχονται καὶ πῶς. Αἰδουσι

(1) Ὑποδοχὴν μὲν καὶ ὑπερέσπισιν ἐνίοτε εὖρισκεν ὁ πλανώμενος, καὶ δὲ ὡς τοῦτο εἶπε τὸ μῦθος, καὶ δὲ καὶ ὁ ἀπὸ λαοῦ συλλέγειν ἀνθρώπους καὶ αἰετῆρας μετὰ νῆατος.

δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ δῶρον ξεινίῃον. Ἰλ. Ι, 197. Σ. 363
 κ. ε. Ὀδ. Γ, 29 κ. ε. Δ, 20 κ. ε. Ἀοιδοὶ (ἐρίηρες)
 εἰσιν εὐπρόσδεκτοι, ὥς ὁ Φήμιος ἐν Ἰθάκῃ καὶ ὁ Δημόδοκος
 παρὰ τοῖς Φαίαξι, καὶ τοὺς ἀκούουσι μετὰ προσοχῆς.
 Ὀδυσσ. Θ, 472—481. διότι οἱ Ἕλληνες ἀπ' ἀρχῆς
 ἤδη ἐθεώρουν τὰς ὑψηλοτέρας τοῦ νοῦς ἐνεργείας ὡς
 θεῖα μόρφα γινόμενας (θεῖος, θέσπις ἀοιδός, θεός
 ὥπαπε θέσπιν ἀοιδήν. Ὀδ. Θ, 498, θεός δέ
 μοι ἐν φρεσὶν οἶα· παντοίας ἐνέφυσεν [Ὀδ. Χ, 347],
 Ἡσιόδ. Ὀμ. γ. Σ. Θ4.) Ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς ἡρώας αὐτοὺς
 (ὡς Ἀχιλλεύς) ἢ τὸν λαὸν βλέπομεν ἀνακρονοῦντας μέλος
 τι (Ἰλ. Α, 472. Ι, 186).

§. 3. [17]

Πολιτεία καὶ πολίτευμα καθόλου.

Ὁ πολιτικός βίος εἶναι ἀκόμῃ παιδικός. Ἰδέα πολιτεύ-
 ματος, συμπεριλαμβάνοντος ὅλας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις,
 δὲν ἐμορφώθη ἀκόμῃ ὥσπερ ταλαντεύουσαι καὶ ἀόρι-
 στοί εἰσιν αἱ περὶ τοῦ πολιτεύματος ἰδέαι, καὶ ὡς πρὸς τὰς
 ἐξωτερικὰς αὐτοῦ σχέσεις πρὸς ἄλλας πολιτείας, καὶ ὡς
 πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν διοργανισμὸν. Ἀνεγνωρισμένου ἐθνικοῦ
 δικαίου ἔχον μόνον ἀμυδρὰ ἀπαντῶνται, ὡς τὸ ἀπαραβία-
 στον τῶν κηρύκων. Αἱ ἐσωτερικαὶ διατάξεις τῆς πολιτείας
 ἀνεπτύχθησαν κατὰ μικρὸν ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου· ὅθεν
 ὡς ἀρχαιοτάτοι πολίτευμα εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν Τρωικῶν
 τὴν πατριαρχικὴν [μᾶλλον δὲ αἰεὶ στρατιωτικὴν] βασιλείαν,
 εἰς τὴν ὅποιαν αἱ μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ λαοῦ σχέσεις δὲν
 εἶνε ἀκόμῃ ἀκριβῶς ὠριμέναι δι' ἀνεγνωρισμένων νόμων·
 καίτοι εὐρίσκομεν περὶ τὸν βασιλέα καὶ ἀριστοκρατίαν,
 σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν δυνατῶν, τῶν ὑποφορούντων καὶ
 τῶν πλουσίων, τῆς ὁποίας τὴν καταγωγὴν εἰς τοὺς θεοὺς
 ὁ μῦθος ἀνέφερε, καὶ τέλος πλῆθος ἐκτεθῆσαν πολιτῶν.

τὰ ὄρια δὲ καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις τῶν στοιχείων τούτων τῆς πολιτείας δὲν ἦσαν ὁριστικῶς νενομοθετημένα, ἀλλ' αἱ πολλὰς περιπτώσεις συγκεχυμένα πρὸς ἀλλήλα.

§. 4. [18]

Βασιλεύς.

Τῶν βασιλείων τὸ ἀξίωμα ἐλογίζετο ἱερὸν, ἡ δὲ δύναμις αὐτῶν (ἰλ. I, 98) καὶ τὸ γένος ἐκ τῶν θεῶν ἐξικρέτως δὲ ὁ Ζεὺς ἐνομιζέτο προστάτης τοῦ βασιλέως (ἰλ. B, 197. διοτρεφέες βασιλῆες. διογενεῖς παρ' Ὀμήρῳ, ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες Ἡσίοδ. [Θγν. 96.]) ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα δὲν ἦσαν ἱκανὰ τοῦ βασιλέως προτύγχα κατὰ τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας (μνηστῆρες Πηνελόπεια, Αἴγιος), ἂν ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἐστέρευτο προσωπικῆς ἱκανότητος [1]. Ἡ βασιτεία δὲν ἦτο πάντοτε μοναρχική· τοῦλάχιστον βλέπομεν, ὅτι τῶν ἐν τῇ Ὀμηρικῇ νεῶν καταλόγῳ ἀριθμουμένων λαῶν οἱ μὲν Βαιωτοί, Φωκεῖς καὶ Κρήτες δύο ἡγεμόνας εἶχον, τὸ Ἄργος δὲ καὶ πολλαὶ τῆς Ἀργολίδος πόλεις τρεῖς μεθ' ἑνὸς ἀρχιστρατήγου· οἱ δὲ Πηλεῖοι 4. Συνήθως ἡ βασιτεία ἦτο κληρονομική, καὶ περ ἄνευ βεβαίων περὶ τῆς διαδοχῆς ὁρισμῶν· ἐν ἐλλείψει δὲ ἀφρένους

[1] (Μεῖζον δὲ εἰπεῖν, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπεδύμενος ἐπὶ πλὴν χρόνον, εἴτα ἢ καὶ ὑποτιθεὶς ἀπεθαμμένος, ἢ καὶ χάσῃ τὴν ἰσχύν του δια τὴν μακρὰν ἀπουσίαν· διότι προσωπικὴ εἴτα σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἱκανότης εἰσὶν οἱ πρώτισται ἰδιότητες τοῦ ἥρωος βασιλέως, δι' ὧν καὶ γίνονται πολλὰς βασιτεῖας χωρὶς καὶ ἔναι βασιλέως οὐκ (Ὁδ. O, 518 κ. εἰ) καὶ τὸν θρόνον του πάντα φυλάττει, καὶ τὸν στηρίζει κινδυνεύοντα, ὡς π. γ. ἔπραξεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιστρέψας καὶ φονεύσας τοὺς μνηστῆρας τῆς γυναικὸς του καὶ τοῦ θρόνου του· δι' αὐτῶν δὲ μόνον ὄντας καὶ ἡ υἱὸς καὶ στηρίξῃ εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς· ἀλλως δὲ, ἀνέλικος ἢ ἀκατέργος ὢν, κινδυνεύει· ὡς μὲν δεικνύει τὸ παράδειγμα τοῦ Τηλεμάχου.)

διαδόχου ἡδύνατο καὶ αἱ τὸ θῆλυ νὰ μεταβῇ (Ἐλένη [1]). Ἐν πολέμῳ κύριος τῆς ἡγεμονίας ἦτον ὁ βασιλεὺς, ὡσάν-
τως δὲ, καὶ περ τῶν ἱερέων διάφορος ὢν, ἦτο καὶ τῶν
θυσιῶν κύριος [ὅσαι δὲν ἦσαν ἱερατικά], καὶ πρὸς τούτοις
ἔκρινα τὰς δίκας (δικασπόλοι, θεμιστοπόλοι
βασελῆες). Καὶ τοι δὲ τὰ δρια τῆς δυνάμεως καὶ
τῶν ἔργων τοῦ βασιλέως εἰς τὰ καὶ ἕκαστα δὲν ἦσαν ὡ-
ρισμένα, τὰ χρῆτα του ὅμως φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν ἄγνω-
στα· διὸ καὶ κατηγορεῖτο μὲν καταχρώμενος τῆς δυνάμεως
του, ἐπαινεῖτο δὲ πατρικῶς κυβερνῶν (ἰλ. Β. 24. Α, 231
M, 310, Ὀδυσ. Δ, 690· Β, 234). Δεῖγμα τοῦ βασιλικοῦ
ἀξιώματος ἦτο τὸ σκηπτρον (2), ἥτοι ῥάβδος τὴν
ὁποῖαν ἔφερον διαχειριζόμενοι τὰ κοινὰ· κήρυκες δὲ,
ἦτοι δοῦλοι τοῦ κοινοῦ, συνώδευον αὐτοῖς. Τιμαὶ δὲ, (τι-
μή, γέρας), τὰς ὁποίας ἀπῆλαιον οἱ βασιλεῖς, ἦσαν
προεδρία εἰς τὰς συνεισυΐεις, γῆ πρὸς ἰδίαν των χρῆσιν χω-
ρισμένη (τέμενος), δῶρα καὶ δασμοὶ (δωτῖναι,
θεμιστες [διωροφάχοι βασιλῆες])· εἰς δὲ τὸν διαμοιρα-
σμὸν τῶν λαφύρων ἐξείρετον τι καὶ ἑκτακτον μερίδιον· [τὰ
ἐνδύματα δὲ τοῦ βασιλέως δὲν διέφερον τῶν ἄλλων δικ-
κεκριμένων ἡρώων· κατὰ τὸ εἶδος ὅμως καὶ μέγεθος (Ὀδ.
20, 258. γ, 191) καὶ τὰ πνευματικά προτερήματα ἐπρε-
πε νὰ ᾖ νε ἐξοχος.] [3]

[1] Ἡ Ἐλένη ὅμως δὲν ἐβασίλευσε μόνη, ἀλλ' ὁ νομφρεθιὲς αὐτὴν
Μενέλαος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Λακεδαιμόνους.

(2) Σκηπτρα μεταχειρίζοντο καὶ οἱ κήρυκες καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔμπο-
ρεῖοντες, καὶ οἱ δικασταί, [ἀλλὰ τῶν βασιλέων τὸ σκηπτρον ἦτο διαρκὲς
τῶν Θεῶν].

[3] Ὅθεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον λέγομεν βασιλικὰ τὰ μεγάλα
καὶ ἐξοχὰ ὡς βασιλικὴν ἀνάστημα, βαδισμα· βασιλικὰ εὖμα, ἀπιδί-
κ. τ. τ.]

Ἀριστοκρατία.

Αὕτη δὲν ὀνομάζεται μὴ τὸ ὄνομα τοῦτο παρὰ τῷ Ποιη-
τῇ, ἀλλ' οἱ σχηματίζοντες αὐτὴν μόνον λέγονται, ἡ-
ρώες, ἄριστοι, ἀριστῆες, ἔξοχοι ἄν-
δρες· θύλων δὲ ὁ Ὁμηρος νὰ σημαίῃ καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν,
κατεῖ αὐτοὺς βασιλῆας καὶ γέροντας [1]. ὅταν
δε θέλῃ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ τῆς βουλῆς τοῦ βσιλικῆως μέτο-
χοι εἰν, βουλευφόρους ἄνδρας τοὺς λέγει. Οὗτοι
μετείχον καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῶν κοινῶν πραγμάτων, ἐν
πολέμῳ δὲ ἐσχημάτιζον τὸ κέντρον τοῦ στρατοῦ, διὸ καὶ
ἰδιαιτέρῳ τιμῶν ἤξιοντο (γέρας, οἰκὸς γερού-
σιος). Τὴν βουλὴν αὐτοῦ ἐσχημάτιζεν ὁ ἰγαμέμνων ἐκ
τῶν ἄλλων εἰς τὰς χώρας αὐτῶν αὐτοκρατορὸν ἡγεμέ-
νων, ὁ δὲ Πρίαμος ἐκ τῶν Τρώων δῆμισγερόνων,
ὁ δὲ Ἀλκίνοος ἐκ τῶν [12 λοιπῶν] φαιακῶν βασι-
λῆων. [Ἡ συνέλευσις ταύταιν λέγεται βουλὴ, ἡ δὲ
συνέλευσις ὅλου τοῦ λαοῦ ἀγορὰ] [2].

Λαός.

Τὸ πλῆθος τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν (δῆμος λαός ἢ
λαοί) ἀπατέλει τὴν ἐκκλησίαν (ἀγορὰ), ἀλλ' ἡ δύ-

[1] [Ἡ λέξις γέροντες δὲν σημαίνει τοὺς ὄντως γέροντας, ἀλλὰ
τοὺς ἐντιμωτάτους καὶ ἄριστους, οἵτινες δύνανται νὰ μὴ ᾤσι καὶ ἁ-
λῶδες γίροντας π. χ. ὁ Μενέλαος καὶ Ὁδυσσεύς, καὶ ἄλλοι λέγονται
γέροντες, ἐ. γ. Α, Β, 403· αὐτοὶ τ. 83 λέγονται βουλὴ γερόν-
των ἢ συνέλευσις τῶν βασιλέων ἐλ καὶ Γ, Δ, 311· ἡ δημογέρον-
τας ἔστω, ἐ. γ. Γ, 101· ἦσαν ἀλλήως ἡ προέβουλοι τοῦ λαοῦ]

[2] [Πῶς ἐφέρουσι τὰ ὅσι εἰ ἀριστοκράται πρὸς τὸν βασιλῆα καὶ πῶς
ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτοὺς, μὰς δεῖ καὶ τὴν παράδειγμα τοῦ ἰγαμέμνων
νῆς ἐν τῇ Π, 487, ὅστις εἰ συμπροκαλεῖται αὐτῷ βασιλεῖ, ἔχουσι τῶν

ναμὶς αὐτῶν δὲν ἐστηρίζετο εἰς ὠρισμένα δίκαια [1]. Καί τοι δὲ ἐσεβάζοντο τὴν κοινὴν γνώμην οἱ βασιλεῖς καὶ ἐφοβοῦντο τὸν δῆμον (Ὀδυσ. Ξ, 239. Π, 425), φαίνεται ὅμως, ὅτι δὲν συνεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἀποφασίσῃ, οὐδὲ κατὰ ὠρισμένους καιροὺς, ἀλλ' ὁπότε τύχοι, καὶ ὅτε ἦτον ἀνάγκη ἢ νὰ κοινοποιήσωσιν εἰς αὐτοὺς τι ἢ νὰ μάθωσι τὴν διάθεσιν τῶν, ἵνα γνωρίζωσι πῶς ἔχουσι νὰ διατάξωσι τὰς πράξεις αὐτῶν. Ψηφφορίας μνήμη παρ' Ὀμήρῳ δὲν γίνεται, τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ὅμως εἰς τὰ γινόμενα δεικνύει βέβαια ὁ λαός (Ιλ. Β, 335) [2]. Ὁ ἱερεὺς Χρύσης (Ιλ, Α, 15) ἀποτείνεται μὲν πρὸς πάντας τοὺς Ἀχαιοὺς, οἵτινες ἱγκρίνουσι τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀποφασίζει ὁ Ἀγαμέμνων μόνος ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὡσαύτως δὲν φαίνεται, ὅτι εἰς ἕκαστος ἐκ τοῦ δήμου εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλευθεροστομεῖν εἰς τὰς συνελεύσεις αὐτόκλητος. Ἐν Ἰλιάδος Β. συγκαλεῖ ὁ Ἀγαμέμνων τὸν λαὸν καὶ καθίσας βουλὴν ἐκ τῶν γερόντων, γνωμοδοτεῖ περὶ ἐπιστροφῆς δῆθεν εἰς τὴν πατρίδα· ὁ δὲ λαὸς ἀρραπασθεὶς ἀπὸ χαρὰν τρέχει εἰς τὰς ναῦς ἵνα καθηλικύσῃ αὐτάς καὶ ἀποπλεύσῃ· ἀλλ' ὅμως ὁ βασιλεὺς ἐκτελεῖ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, τοὺς μὲν ἀπειλῶν, τοὺς δὲ πείθων. Θερσίτης δὲ, ὁ μόνος ὅστις τολμᾷ νὰ ἐκφράσῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του [καὶ νὰ προσβάλῃ τὸν Ἀγαμέμνονα], λαμβάνει παρὰ τοῦ Ὀδυσσεύος π λ η γ ᾱ ς· ὁ δὲ λαὸς ἐπιχαίρει εἰς τὰ δεινὰ

ἐν γερόντων πλέον ὥς πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ἐκ τῶν διαρκεί ὁ πόλεμος].

[1] [Οὗτοι ἀπειλοῦσι τὸ τρίτον στοιχεῖον τοῦ ἡρώϊου πολιτεύματος· ἦσαν δὲ καὶ οὗτοι ἐλευθεροὶ κτηματῆται, ἀλλὰ κατώτεροι τῶν εἰρηρμένων Γερόντων καὶ ἐντιμωτέρου τῶν Θητώνων, οἵτινες ἦσαν ὅλως ἀκτήμονες ἐπὶ μισθῷ δουλεύοντες ἄλλοις. Ὀδ. Δ. 644. Κ. 84—85.]

[2] [Δὲ βεῖς «βεῖ καὶ οὐ ψήφω» ὥς λέγει ὁ Θούκ. περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Σπαρτιατῶν, τῶν ὑπὲρ τὸ πολίτευμα πολλὰ καὶ ἔχει μὴ τὸ ἡρωϊκόν].

του. ὡς μέρη εἰς τὰ ὅπῃ διαιρεῖτο ὁ λαὸς δύνανται
νὰ θεωρηθῶσι τὰ φύλα καὶ αἱ φρεῖται [ἰλ. B,
362]

§. 7. [21]

Δικαιοδοσία.

Τὸ δίκαιον ἐστηρίχeto εἰς τὰς δίκας καὶ θέμιστας,
ἧτοι εἰς πατροπαράδοτους τινὰς καὶ ἐκ τῆς συνηθείας κα-
νονισμένους προσδιορισμούς, οἵτινες ὡς νόμοι θεωροῦντο,
καὶ ὡς παρὰ τῶν θεῶν δεδομένοι ἐνομίζοντο, καὶ μά-
λιστα ὡς παρὰ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος προστατευό-
μενοι (ἰλ. A, 239. Ὀδ. B, 68), [ἡ ἄγνοια δὲ καὶ ἡ κατα-
πάτησις αὐτῶν ἐλογίζετο ἑάμβαρτον καὶ ἀνόστιον]. νόμοι δὲ
βέβαιοι δὲν ὑπάρχον ἀκόμη (παρ' Ὀμήρῳ οὐδὲ ἡ λέξις
νόμος ἀπκντᾶται). Περί τῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν φαί-
νεται, ὅτι ὀλίγον ἐφρόντιζεν ἡ πολιτεία, ἐκτὸς ἂν οἱ δια-
φερόμενοι αὐτοὶ ἤθελον νὰ διαδικασθῶσι δημοσίᾳ παρὰ
νὰ διαλύσωσι τὴν διαφορὰν τῶν διὰ δαιτητοῦ. Τότε δὲ
αἱ πολλὰ σπουδαῖαι υποθέσεις ἐδικάζοντο ὑπὸ τοῦ βα-
σιλέως, μετὰ τῆς βουλῆς τῶν γερόντων συνή-
θως, κατὰ τὰ καθιερωμένα ἐκ τῆς συνηθείας καὶ θεῶν
ἐσχὺν ἔχοντα δίκαια (θέμιστες). Αἱ πλείσται ἐρι-
δες φαίνεται ὅτι ἦσαν φονικαί, καὶ περὶ τὴν οὐσίαν ἀ-
δικήματα. Ὁ φονεὺς ἐζήτει δι' ἀποζημιώσεως (ποινή)ς
νὰ ἐξιλεώσῃ τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος, ὅπερ ἂν δὲν
κατώρθουεν ἦτον ἀνάγκη, νὰ φύγῃ εἰς ξένας γῶας, (1)
ἢ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν. Τὸν τρόπον τῆς τοιαύ-
της δίκης ἴδε παρ' Ὀμήρῳ. ἰλ. Σ, 497—508.

(1) ἢ νὰ γένη αὐτόματος φυγὴ ἦτο κατὰ τὴν ἰδίαν τῶν Ἑλλήνων
[καὶ Ῥωμαίων] ἰσχυρὰ τιμωρία διὰ πᾶν ἁμάρτημα.

Θρησκευτικά.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ κυρίως διὰ τοῦ Ὁμήρου, ὅστις ἀνεκάλυψε τὸν Ὀλυμπον, καὶ ἐχαρκτηρίσας τοὺς κατοικοῦντας αὐτοῦ θεοὺς μὲ ζωντὰς καὶ καθαράς εἰκόνας. Οὗτοι εἰσὶ μὲν ἀνώτερα τὴν φύσιν ὄντα, κυβερνῶντα τὸν κόσμον, ἀλλ' ἀνθρώπινα πάθη καὶ ἐπιθυμίας ἔχοντες συγκοινωνοῦσιν εὐκόλως μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Τὰ μέσα δὲ δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ συσχετισθῇ μετ' αὐτῶν εἰσὶ προσευχαί καὶ ταξίματα (εὐχαί, εὐχολή, λιταί, ἀράσθαι, εὐχέσθαι, χεῖρας ἀνέχειν ὀρέγειν, γουνοῦσθαι ἢ γουνάζεσθαι), σπονδαί (σπένδειν, λείβειν, χοή, σπονδαί ἀκρητοί), θυσίαι, ἰδίως αἱματηραί (1), βῶν, προσάτων καὶ αἰγῶν, ἐνίοτε πολλῶν τῶν ἀριθμῶν (ἐκατόμυη), τελείων, ἀδμήτων, συχνὰ καὶ μὲ κατακεχυσμένα κέρατα. Περί τῶν κατὰ τὴν θυσίαν παράβαλλε Ἰλ. Α, 448. Β, 420 Ὀδ. Γ, 436. Εὐρίσκομεν δὲ ὅτι ἑνορκεὶ δεσμοὶ πιστοῦνται διὰ θυσίων καὶ βεβαιοῦνται διὰ σπονδῶν (ὅρκια τὰ μνεῖν Ἰλ. Γ, 105). προσέφερον δὲ τοῖς θεοῖς καὶ ἄλλα δῶρα (ἀγάλματα, θύεα) πρὸς ἐξίλειψιν ἢ εὐχαρίστησιν ὡς λ. χ. ἡ Ἑκάδῃ (Ἰλ. Ζ, 293) πέπλον τῇ Ἀθηνᾷ. Αἱ σπονδαὶ καὶ θυσίαι συνωδεύοντο μὲ καθαρμοὺς καὶ νίψιμον χειρῶν (ἀπολυμαίνεσθαι, χεῖρας νίπτεσθαι).

(1) περί θυσίας ἀνθρώπων γίνεται μνεία πολλῶς εἰς τοὺς μύθους. Παρ' Ὁμήρῳ ὁ Ἀχιλλεὺς θυσιάζει τῇ Πατρόκλῳ 12 τρώων [τὸ κακὸν φαίνεται εἶναι, καὶ εἰς τὴν φιλο-θρησκίαν τῶν Ἑλλήνων ἀνέκδοτον· διὸ καὶ ταχέως ἀπαύεται ἐν ἑλλάδι].

Συνέχεια. Ναοί. Ἱερεῖς καὶ μάντεις.

Μαντεῖα.

Διὰ τὰς ὀρησκευτικὰς τελετὰς μνημονεύονται ναοὶ (νηός, δόμος ὅτε ναὸς καὶ ὁ οἶκος), ἱερὰ ἄλσιν ἢ τεμένη καὶ βωμοί. Εἰς τὸν ἐν ἀκροπόλει τῆς Τροίας ναὸν τοῦ Ἀπολλωνος ἀναφέρεται καὶ ἄδουτον, εἰς δὲ τὸν αὐτόθι ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς γίνεται μνεία καὶ ἀγάλματος τῆς θεοῦ. Αἱ ἱεροπραξίαι ἐτελοῦντο ὑπὸ τοῦ οἰκιδεσπότου, δηλοῦσαι δὲ θυσίαι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἢ βασιλείων [§. 18] ὅμως ὑπῆρχον καὶ ἰδιαιτέροι ἱερεῖς (ιερεῖς, ἀρητῆρες, θυσιακοί) διὰ τὴν ὑπαρκτίαν θεῶν τινῶν ἢ ναῶν, ὡς Χρύσης ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος [1]. Προσέτι δὲ μάντεις (μάντιες, θεοπρόποι), οἵτινες ἐκ σημείων (τέρατα, σήματα) μάντευον, οἷον ἐκ τῆς βροντῆς καὶ ἀσφαλῆς ἢ τῆς φωνῆς καὶ πτήσεως τῶν πτηνῶν, μάλιστα τῶν ἀρπυγικῶν (οἰωνοπόλοι, οἰωνισταί, δεξιὸς ὕρνης) ἢ ἐκ τῶν οὐρίων (ὄνειροπόλοι). Ἦδη τὸ πάλαι εὐρίσκομεν εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα ἔχνη ἱεραικῶν τινῶν οἰκονομειῶν, εἰς τὰς ὁποίας κληρονομικὸν ἦτο τὸ ἄξιωμα [ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ ἀποκλειστικὸν μιᾶς μόνον τάξεως τῆς κοινωνίας ὡς ἐν Αἰγύπτῳ].

(1) [Οἱ ἱερεῖς ἦσαν μετὰ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς ἐν ἱερῷ προσευχαμένων· ἐκτὸς δὲ τοῦ ἱεροῦ ἢ καὶ δὲν ἦσαν ἀναγκαῖοι οἱ ἱερεῖς, ἢ το πᾶσι μεταχειρίζοτο θυσιακοί, οἵτινες διαφύρου τῶν ἱερῶν, ὅτι ὁ μὲν ἱερεὺς κατεσκεύαζε πάντα πρὸς τῇ ναῷ καὶ τῇ λειτουργίᾳ μόνον τοῦ θεοῦ εἰς τὴν ἀσπίδα τὴν ναῖ· ὁ δὲ θυσιακός (ὅστις καὶ καλεῖται κατεῖς ἢ κτεῖς=οἶος) τῷ πενήτῳ θεοῦ καὶ ἐκδοτῇ θύοντος ἀνθρώπου ὁπαπέτης. Μάντεις δὲ εἰσιν οἱ ἐκ σημείων ἐξηγούντες τὰ μέλλοντα. Τούτων δὲ διάφοροι εἰσιν οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι Ὀμφαίηται, οἱ ἐν ἔνδιαιτον μάντι δειμονεῖς.]

Καὶ μαντεῖα δὲ μνημονεύονται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς τὸ [παλαιότατον] τοῦ Διὸς ἐν Δωδώνῃ κατὰ τὴν Ἰππειρον, ὅπου ὁ Θεὸς ἐκ δρυὸς ὑψιλόμοιο ἐχρησμολόγει [καὶ οἱ ὑποφῆται αὐτοῦ ἀσκητικὸν βίον διηγόν,] καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος (ν ο σ ε ί ω ν Φ ο ι β ο ς Ἀ π ό λ λ ω ν).

§. 10. [24]

Πολεμικά. Ὀπλισμός.

Λίθοι καὶ ῥόπαλά εἰσι τὰ ἀρχαιότατα ἀκατέργαστα δόπλα. Ὁ Ἡρακλῆς καὶ Ὡρίων [1] ἔφερον μετ' αὐτῶν πανταχοῦ τὸ ῥόπαλον. Οἱ Ὀμηρικοὶ ἥρωες δὲ μεταχειρίζονται μὲν πλέον τὴν κορυβήν, ὁμοῦς μυνεῖα αὐτῆς γίνεται (Ἰλ. II, 138 Ἀ ρ η ῖ θ ο υ ς κο ρ υ ν ή τ η ς). λίθους δὲ ὅτε τύχοι μεταχειρίζοντο (χερμάδιον). Τῶν δόπων ἐπιθετικά μὲν ἦσαν τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη (νεῦρα βόττα, ὀϊστός, ἰός, φαρῆτρη, βέλος εἶνα γενικὴ λέξις διὰ πᾶν βαλλόμενον, ῥιπτόμενον, δόπον), δόρυ (ἐγχος, ἐγχεῖν ξυστόν, μελίη, αἰχμηή χαλκείη, σαυρωτήρ ἢ οὐρίαχος, τὸ πρὸς τὴν λαβὴν ῥυθμωτὸν τέλος τοῦ δόρατος), ξίφος (φάσγανον, ἄορ) ἐμβαλλόμενον εἰς τὸν κολεόν καὶ κρεμάμενον ἐκ τοῦ τελαμῶνος ἢ ἀορτήρος· ἐτι δὲ μνημονεύονται, ὅμως σπανιότερα, ἡ σφενδόνη, ἡ ἀξίνη καὶ ὁ πέλεκυς. Εἰς τὰ ἀμυντικά δὲ δόπλα ἀνήκει ἡ περικεφαλαία (κόρυς, κυνέη, πῆληξ, τρυφάλεια, στεφάνη εὐχαλκος) μετὰ δόφον

[1] Ὁ μέγιστος καὶ καλλίστος γίγας καὶ κυνγῆς μεταμρφωθείς εἰς τὸν ὁμώνυμόν του ἀστερισμὸν πλησίον τῶν πλειάδων, ταῖς ὁποῖας ἔων ἰκνύηται. Ὁδ. Δ. 310. Ε. 274. Ἰλ. Σ. 486 ἰ. πλείονα ἔ. περ' Ἀπολλιδ. Α'. δ'. 3].

ἔππειον (ἰππειοχαίτην, κόρυς ἰππου-
 ρις, ἰπποδάσεια, ἰππόκομος) καὶ μεῖνε
 ἢ περισσοτέρους φάλους, ἢ καὶ ὅλως ἀνευ λόφου, ὅτε
 ἦτο χαμηλοτέρα καὶ Καταΐτυξ ἐλέγετο· θώραξ
 (συνιστάμενος ἐκ δύο γυάλων, χιτῶν στρε-
 πτός, Ἀχαιοὶ χαλκοχίτωνες, Αἴας ὁ τοῦ Οἰλέως ἦτο
 λινοθώραξ, ζώνη (ζωστήρ, ζῶμα, μί-
 τρη), κνημῖδες, ἀσπίς (σάκος) ἐκ δερ-
 μάτων καὶ χαλκῶν ἐλασμάτων κατασκευασμένη μετ' ὕψω-
 μένον κατὰ τὸ μέσον ὀμφαλὸν καὶ ἄντυγα
 (ἐκ χειρῶν σπένοντος δέρματος γυρον), ἔσωθεν δὲ μετὰ κα-
 νόνας (σταυροειδῶς τεθειμένα ξύλα [ἐφ' ὧν ὁ γυρὸς ἐ-
 στηρίζετο, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτανύοντο τὰ δέρματα]) καὶ
 τελαμῶνα [ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐκρέματο πρὸς ἀριστε-
 ρὰν ἢ ἀσπίς]· ἐλαφρότεροι ἀσπίδες ἦσαν τὰ λαϊσκήϊα·
 ὅλα τὰ ὅπλα ὁμοῦ λέγονται τεύχεα, ἔντεα [ὥσπερ
 ἀγγεῖα τῶν τοῦ σώματος μερῶν ὄντα], καὶ ὅπλα προ-
 σέτι (ἐν Ἰλιάδι [Κ, 254, Γ, 21])· τὸ σύνθημα πρὸς κα-
 τασκευὴν ὀπλων μέταλλον ἦτον ὁ χαλκός· ἐκ δὲ τοῦ
 σιδήρου πελέκεις μόνον κατασκεύαζον· πρὸς ἐξωραϊσμὸν
 δὲ τῶν ὀπλων μετεχειρίζοντο ἄργυρον κύανον καὶ
 κασσίτερον.

§. 11. [25]

Συνέχεια. Μάχη.

Ἡ πολεμικὴ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἦτο πολλὰ ἀτελής· ἦτο
 δηλονότι εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εἶχε προαχθῆ διὰ
 τῶν ληστρικῶν ἐπεκδρομῶν καὶ ἐκστρατειῶν, τὰς ὁποίας
 μικραὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις εἶχον ἀναλάβῃ. Τὴν μάχην
 ἔκρινεν ὅχι ἀκριβῶς ὑπολογισθεῖσα παράταξις, οὐδὲ ἐντεχνα
 στρατηγήματα, ἀλλὰ προπάντων ἡ προσωπικὴ ἀνδρεία.

Καὶ ἔχνη μὲν κατκτικῆς προπαρατάξεως (ἰλ. Β, 362 Δ, 297) εὐρίσκωμεν· ὁ Νέστωρ καὶ Μενεσθεὺς φημιζονται ὡς δεινοὶ περὶ τὰ πολεμικά, τὸ δὲ ἥσυχον καὶ πυκνὸν βῆμα τῶν Ἀχιλῶν ἀντιδιαστέλλεται τῇ θοροδῶδους τῶν Τρώων κινήσει· ἀλλὰ ταῦτα πάντα φαίνεται, ὅτι ὀλίγον συντείνουσι πρὸς τὴν συμπλοκὴν αὐτὴν καὶ κρίσιν τῆς μάχης. Ἐπειτα ὁ Ὀμηρὸς ἐξιστορεῖ λεπτομερέστερα τὰς πράξεις τῶν ἡρώων ἢ στρατηγῶν μόνον, οἵτινες συνήθως μάχονται ἐπὶ διτροχῶν ὀχημάτων (ἄ ρ μ α, δ χ ε α, δ ι φ ρ ο ς, κυρίως ὁ δὺο φέρων, ὅθεν ἡ διὰ δύο ἐπ' αὐτοῦ ἔδρα), συρομένων ὑπὸ δύο (δ ι ζ ὑ γ ω ν) ἱ π π ω ν, πλησίον τῶν ὑποίων ἐνίοτε παρεξέγνυτο καὶ τρίτος (π α ρ ῆ ο ρ ο ς· ἐπὶ τοῦ δίφρου δὲ [ὅστις ἐκ τοῦ ὑπισθεν μέρους ἦτον ἀπερίφρακτος] ἔσταντο δύο μαχηταὶ (ἱ π π ῆ ε ς), ὧν ὁ μὲν ἐκαλεῖτο ἡ ν ι ο χ ο ς (ἡ ἡ ν ι ο χ ε ῦ ς), ὁ δὲ π α ρ α ι θ ἄ τ η ς, ὁ μὲν τοὺς ἵππους διοικῶν, ὁ δὲ πολεμῶν. Οὗτοι ἐχώρουν ὡς πρόμαχοι εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο στρατοπέδων πεδίον τῆς μάχης (τ ἄ ς π ο λ ἔ μ ο ι ο γ ε φ ὄ ρ α ς) καὶ εἰσώρμουν πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἢ συνῆπτον κατὰ πρῶτον μονομαχίαν τινα πιζοί, πρῶτον μὲ τὸ δόρυ, ἔπειτα δὲ μὲ τὸ ξίφος. Οὕτως ἐπέφερον τὴν κρίσιν τῆς μάχης οὗτοι διὰ τῆς ἰδίας ἀνδρείας, καὶ βοῶντες (ὅθεν τὸ ἐπίθετον β ο ἡ ν ἄ γ α θ ὅ ς) ἐνεψύχοναν τὸ πλῆθος (π ε ζ ο ι, π ρ υ λ ἔ ε ς, οἵτινες παρεκλούθουν κατὰ πυκινὰς φάλαγγας [ς ι χ ε ς, π ὅ ρ γ ο ς]. Τὰ λάφυρα (ἔ ν α ρ α) καὶ οἱ αἰχμάλωτοι παρεδίδοντο εἰς τὸν στρατηγὸν ἵνα τὰ διαμοιράσῃ, ἀπὸ αὐτῆς πρὸ τῆς κληρώσεως ἐλάμβανεν τὸ μέρος του καὶ ἔξαιρε καὶ ἔατακτα δῶρα ἐνίοτε διὰ τοῦς γενναίους ἀγωνισθέντας. Τὰ σπῆλα (ἔ ν α ρ α β ρ ο π ὅ ε ν τ α) τῶν πεσόντων, ὅσας τις ἦτο δυνατόν, ἐλαμβάνοντο, διὰ δὲ τοὺς νεκροὺς τῶν πεσόντων ἐμάχοντο πολλάκις μὲ μεγάλῃν μαχίαν. Ἀν ὅμως ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἑλθροῦ, ἐξήτουν ἐνίοτε διὰ

συνθήκης τὴν ἀρεὴν νὰ θάψωσιν αὐτοὺς, ἢ ἐξηγόραζον αὐτοὺς ἀντὶ λύτρων, τὰ ὅποια ἐδίδον οἱ συγγενεῖς τῶν φονευθέντων· τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς αἰχμαλώτους.

§. 12. [26]

Συνέχεια. Στρατόπεδον. Πολιορκία.

Τεχνικῶς προχωροῦσιν πολιορκίαν δὲν εὐρίσκωμεν ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν. Ἡ Τροία ἦτον ὠχυρωμένη μὲ πυργωτὰ τεῖχη (ἀκρόπολις, πόλις εὐπυργος). Καὶ οἱ Ἕλληες δὲ ὠχύρωσαν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν μὲ πρόχωμα ἢ τεῖχος (πύργοι), ἔχον ἐπ' αὐτοῦ κρήσεις (κρήσεις) καὶ πρὸ αὐτοῦ τάφρον μὲ σκόλοπας. Ἰλ. II, 336 καὶ ε. 433 κ. ε. Εἰς τὸ τεῖχος δὲ ἦσαν πύλαι, δι' ὧν εἰσέρχοντο καὶ ἐξέρχοντο τὰ ἄρματα [ἄρρα δι' αὐτῶν ἐπικρασίη ὁδὸς εἴη] ἐπὶ δὲ τῶν τευχῶν ἕστατο οἱ πρὸς πόλεμον ἀνίκαναι { ἄλλοχοί τε φίλοι καὶ νόστιμα τέκνα καὶ ἄνδρες οὐς ἔχε γῆρας } (Ἰλ. Σ, 514. II, 517). Τὸ στρατόπεδον εὐρίσκειτο πλησίον τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐλκευθεισῶν νηῶν εἰς ξυλίας κλισίας. Φυλακὰς δὲ καὶ σκοποὺς κανονικῶς τοῦλάχιστον δὲν διωρίζον (Ἀχαιοὶν Ἰλ. I, 66. ὑπὸ τῶν Τρώων Ἰδ. II, 371)· ὥσαύτως φαίνεται ὅτι καὶ κατάσκοποι δὲν ἐπέμποντο τακτικῶς καὶ σκοπίμως. Ἐν Ἰλιάδῃ K [B, 219 κ. ε.] μνημονεύονται κατάσκοποι ἐκατέρωθεν παραβύτες. — Τὴν τύχην κυριευθείσης πόλεως δυνάται τις (ὁστὶν ἐν Ἰλ. I, 591 κ. ε. Ὀδ. Θ, 528.

Ἄλλοχοι οἱ κτείνουσι πολλὰ δέ τε πῦρ ἄμαθ' αἶψα,
Τέκνα δέ τε φίλοι γήρ' αἰετ' ἀνδρῶν τε γυναικῶν.

Ναυτικά. Νῆες.

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος παρεκίνησεν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς ναυτιλίαν. Ἦδη πρὸ τῶν Τρωικῶν μνημονεύονται κατὰ θάλασσαν ἐκστρατεῖαι (Ἀργοναυταί). Αἱ νῆες (ἐῖσαι, ἐύσσελμοι, ἀμφιέλισσαι, γλαφυραί, κορωνίδες, ποντοπόροι, κυανόπρωροι, μελτοπάριοι), διὰ τῶν ὑποίων οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς Τρώδος ἐξεστράτευσαν, καταλόνται ἐν Ἰλιάδος Β, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν εἶνε βέβαιος. Διαρκούσης τῆς πολιορκίας αἱ νῆες εἶχον ἐξελευσθῆ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐφησύχον ἐπὶ ἐρμάτων· περιεῖχε δὲ ἐκάστη ναὺς κατὰ τὸν ὁμηρικὸν κατάλογον 50 ἄνδρας, τινὲς δὲ καὶ 120 (1). τὰ κυριώτερα τῆς νηὸς μέρη ἦσαν Στεῖρῃ, ἡ τρύπις, πηδάλιον, ἱκρία, τὸ κατάστρωμα (ἐτι δὲ καὶ τὰ τοξοειδῆ πλευρά τῆς νηὸς, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ κατάστρωμα), ζυγὰ ἡ κληΐδες, τῶν κωπηλατῶν τὰ καθίσματα, ἐρετμός, τὸ κωπίον (ἐν τῇ Ὀδυσσίᾳ καὶ κώπη, κυρίως ἡ λαβὴ), νηῦς πρῶρη, ἡ πλώρη, νηῦς πρύμνη, ἡ πρύμνη. Ἰστίες, τὸ κατάρτιον, ὅστις δὲ τῶν προπόνων στηρίζεται εἰς τὸ ἐμπροσθεν καὶ ὑποσθεν τῆς νηὸς ἄκρον ἰστίον τὸ πανίον· ὁπλᾶ, τὰ σχοινία, οἷον πρυμνήσια καὶ πείσματᾶ, ὑπεραί, κάλοι, πόδες. Ἐν Ὀδυσσ. Β, 243 κ. ἐ. κατασκευάζει ὁ Ὀδυσσεὺς πλοῖόν τι [σχιδίαν, δι' ἧς ἀποπλέει ἐκ τῆς νήσου τῆς καλυφούς].

(1) Συνήθως πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα ἦσαν ὡς φαίνεται πολλὴν καιρὸν αἱ ποσειδωνοειδέες τριήρεις δι' αἰχμῶνται, ἐτι πρῶτος τὸ ψ. ἔτος π. Χ. ἀποκατασκευάζοντο, ὅπως πάλαι χρόνος παρ' ἡμῶν ἱστιάς μεταχειρίσθησαν κοινῶς ὡς πολεμικὰ πλοῖα.

Ναυμαχίας μὲν μνήμη παρ' Ὀμήρῳ δὲν γίνεται, δόρατά
ὅμως πρὸς ναυμαχίαν χρήσιμα (ξυστά, ναύμαχα)
ἀναφέρονται ὡσαύτως δὲ καὶ φορτηγὰ πλοία (φορτίδες,
εὐρεῖαι) ἀπαιτῶνται.

§. 14. [28]

Ἰδιωτικὸς βίος. Πόροι καὶ ἐπιτηδεύματα.

Γενικωτάτη πρὸς εὐδαιμονίαν πηγή εἶνε ἡ κτηνοτροφία.
ὅθεν οἱ πλούσιοι ὀνομαζονται ἄνδρες πολυβοῦται,
πολύρῥηνες, πολύαρνες, πολύμηλοι.
Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὴν γεωργίαν αὐτοὶ ἐξ ἀρχῆς ἐτρέψαν οἱ
Ἕλληνες, καὶ κύριον πόρον τοῦ βίου αὐτῶν ἐθεώρουν κατα-
φαίνεται ἐκ πολλῶν χωρίων τοῦ Ὅμηρου καὶ ἐκ τῶν πα-
ραδολῶν, τὰς ὁποίας ἐξ αὐτῆς ἔλαβε, (Ἰλ, Α, 67. Σ,
510—60), μάλιστα δὲ ἐκ [τῶν ἔργων καὶ ἡμε-
ρῶν] τοῦ Πινδου. Μετεχειρίζοντο δὲ πρὸς ἄρσιν βοῦς
ἢ ἡμίονους. Ἐπιμελοῦντο δὲ καὶ τὴν ρυτίαν καὶ ράδιστα
τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, ἐτι δὲ μνημονεύεται καὶ
ἡ θήρα καὶ ἀλιεῖα καταγίνονται δὲ καὶ οἱ ἐνδοξότατοι Ἕ-
ρωες εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ εἰς πᾶσαν ἐργα-
σίαν. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς κατὰσκευάζει τὴν κλίνην του μό-
νος καὶ ναυπηγεῖ πλοῖον (1). Ὡσαύτως αἱ γυναῖκες καὶ θυ-
γατέρες τῶν βασιλέων ὑφαίνουσι, ράπτουσι, [κεντοῦσι]
καὶ πλύνουσι. π. χ. Ἑλένη, Πηνελόπη, Νausικάα [Λυδρο-
μάχη]. Ἐντούτοις εἶχον διὰ τὰς ἐργασίας καὶ αἰχμαλώτους

(1) Κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς λοιπὸν χρόνους οὐδὲν ἕλκος εὐρίσκειται τῆς
ἀργίας καὶ καταφρονήσεως τῆς γεωργίας καὶ βανανυσίας, ὅς
ἐπὶ τῶν ὑστεροτέρων χρόνων εἰς διαφόρους πολιτείας, εἰν εἰς Σπάρ-
την Θαισιπιάς, Ἀθήνας, εἰς τὰς ἡποίας βεβαίως ἀπαγορευόντο τοῖς [ἐλευ-
θέροις καὶ τελείοις] πολίταις τὰ τοιαῦτα ἔργα. Οἱ γὰρ οἱ ἥρωες τοῦ Σί-
λλουτος μετὰ ταῦτα καὶ τὸ ἀντικλόν ἐμπόριον ἀπενήργησαν μεταβολή-
τικα ὡς πρὸς τοῦτο.

καὶ δούλας (δμῶες, δμῶαί, ἀμφίπολοι) (1), αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐντόπιοι ἢ ἡγορασμένοι αἰχμάλωτοι, καὶ θῆτας, πτωχοὺς ὑπομισθίους. Ἡ ταμίη ἦτον ἡ τιμωτέρα ὑπηρετίς. — Ὡς διασκεδαστικά ἀπασχολήματα μνημονεύονται παρὰ μὲν τοῖς μνηστῆρσιν οἱ πεσσοί, παρὰ δὲ τοῖς πολιορκηταῖς τῆς Τροίας ἡ βολή τοῦ δίσκου καὶ ἀκοντίου (αἶγανέαι), καὶ παρὰ τοῖς Φαίαξι παντοῖα εἶδη ἀγωνισμάτων παρόμοια δὲ ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Πατρόκλου (Ιλ. ψ, 257—897), δηλαδὴ ἄρματοδρομία, πυγμὴ, πάλη, δρόμος, ὅπλομαχία, τοξεύσεις καὶ ἀκοντισμοί.

§. 15. [29]

Συνέχεια. Τέχναι. Ἐμπόριον.

Ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤδη τὸ πάλαι εἶχον γνωρίσει πολλὰς τέχνας συντελούσας εἰς καλλωπισμὸν καὶ εἰς εὐκολίαν τοῦ βίου, μαρτυρεῖ τοῦ Ὀμήρου ἡ ποίησις. Ἡ λέξις δημιουργός περιλαμβάνει πάντα ἐκτελοῦντα κοινωφελές τι ἔργον, λοιπόν, καὶ μάντις, καὶ αἰδοῦς, καὶ ἱατροῦς, καὶ κήρυκας, ἔτι δὲ καὶ τέκτονας (Ὁ δ. Ρ. 383. Τ, 135). Τῶν τεχνῶν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ἰδίως τὴν οἰκοδομικὴν καὶ μεταλλουργίαν ἐξαιρέτως χαλκοῦ, ἀλλὰ καὶ σιδήρου, ἀργύρου, χρυσοῦ, κασσιτέρου, καὶ ἡλέκτρου (1). Στολισμοὺς εἰς ἐλέφαντος

(1) Διόφορος τοῦ δούλου ἦτον ὁ θεράπων (διὰ τῆς ὑπὸ τῆς λέξεως πολυάκις μάλιστα σημαίνεται καὶ ὁ βοηθὸς ἢ αὐτῆς ἐν πολλοῖς, ὡς π. χ. ὁ Πάτριος ἦν τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ὁ Νηρότης τοῦ Ἰδομενεως [παρὰ τῷ ποιητῇ εὐδαμῶς θεράποντες οἱ δούλοι, ἀλλὰ τῶν φίλων οἱ δραστηώτεροι]. Ἡ λέξις ἀνθράκωδον τῶν ἀπὸ ξυλῶν (Ιλ. Η, 478), ὡς καὶ ἡ δούλη (Ιλ. Γ, 409), ἡ δὲ δούλος δὲ εὐίσταται παρ' Ὀμήρου, καὶ οἱ κήρυκες δὲ ἐξιστοῦν παρὰ τοῖς ἐπιφαισίαις ἐνίοτε οἰκιστὰς ὑπηρετοὺς εἰς ἐργασίαις περιστάσεως. ἀμφίπολος καὶ δμῶη σχεδὸν διὰ διαφέρει.

(2) Τὸ ὁποῖον νομίζουσι τινὲς τὸ εἰς εἰς ἡμᾶς ἐν χειρὶ ἡλεκτρον καὶ εὐχὴ μέταλλον. [Ἰδε Ἀσων. Μονγ. Πινδ. σ. 149. 171 κ.]

ἀπαντῶμεν συγγάμεις. Οἱ ἐκ Σιδόνης Φοίνικες, φέροντες πολύτιμα ἱμάτια, ὑέλους καὶ διάφορα αὐτοῦ ρμῆατα, εἰσὶν ἤδη εἰς τοὺς παλαιωτάτους χρόνους γνωστοί. εἰς βάρους προσδιορισμὸς ἀναφέρεται τὸ χρυσοῦτο τάλαντον καὶ ἡμιτάλαντον, νομίσματος δὲ μυαία δὲν γίνεται (1). ὡς μέτρον δὲ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας πράγματός τινος χρησιμεύει ὁ βουῖς (ἐκατόμβουιος, ἐννεάβουιος). Ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῖς Τροίαις φέρουσιν οἱ Ἀθηنيοὶ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς οἶνον, τὸν ὅποιον ἀνταλλάσσουν, ἄλλοι μὲ χαλκόν, ἄλλοι μὲ σίδηρον, ἄλλοι μὲ δέρματα, βουῖς καὶ ἀνδράποδα (Ἰλ. II, 167 κ. ε.).

§. 16. [30]

Τὰ τοῦ οἴκου. Γάμος. Ἀνατροφή.

Ὁ βίος τῶν γυναικῶν, ἐξιστορηθεὶς ἰδίως ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ἔνε μὲν οἰκουρικὸς, ὅμως διαφέρει τοῦ ἀσιατικοῦ περιουρισμοῦ. Ὁ γάμος ἐλογίζετο τίμιος (Πηνελόπη, Ἀνδρομάχη Ἀρήτη ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων τὴν αὐτοῦ (ἄλοχον) φιλέει καὶ κήδεται. Ἰλ. I, 341. Ὀδ. Z, 182). Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει καὶ ἡ τοῦ Ἕκτορος μετὰ τῆς γυναικὸς του ὁμιλία (Ἰλ. Z, 407), καὶ ἡ Πηνελόπη, ἥτις ἀποποιεῖται νὰ νυμφευθῇ τινα τῶν μνηστῆρων, εὐνὴν τ' αἰδομένην πόσιος δήμεοῖό τε φῆμιν (Ὀδ. T, 427). Ἡ νόμιμος γυνὴ ἐλέγετο κουριδίη ἄλοχος ἢ ἀκραις, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν παλλακίδων· τὰ δὲ ἐκ τοῦ γάμου τέκνα, γνήσιοι, ἐθαίγενές τε πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν νόθων (2).

(1) Φαίνεται ὅτι τῶν Ἀργείων τύραννος κατὰ τὴν πρῶτην γενεάν τῆς κατὰ Ὀρμυπιάδας χρονολογίας λέγεται ἔχει πρῶτος ἑκατὶ νομίσματα, καὶ ἀπέστειλε μέτρα καὶ σταθμά (Ἡρόδ. σ'. 127).

(2) Τὰ τέκνα ἀνατρέφοντο ἐνὶ οἴκῳ. Ἐν Ἰλ. II, 70 γίνεται μίση τοιοῦτου τῆτος, το ἔργον ἐμμεν ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς

Ὁ γάμος ἐγένετο κατὰ ἰδίαν μὲν κλίσιν, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῶν γονέων (Ὅδ. Β, 114. Ἰλ. Ι, 394), ἐν εἶδει ἀγορᾶς, καθ' ὅσον ὁ νυμφίος δίδει εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης δῶρα (Ξεδνα). Γίνεται δὲ μνεία καὶ δώρων τῶν γονέων πρὸς τὴν κόρην, τὰ ὅποια ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐπιστραφῶσιν ἐν περπτώσει διαλύσεως τοῦ συνοικεσίου. Τὸ ἔχειν τέκνα ἐλογίζετο ἀγαθόν (1)· ἡ δὲ παράβασις τῶν πρὸς τοὺς γονεῖς καθηκόντων τῶν τέκνων ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τῶν θεῶν, ὡς ἡ ἱστορία τοῦ Μελεάγρου καὶ Οἰδίποδος ἀποδεικνύει. Φυσικοὶ κληρονόμοι ἦσαν τὰ τέκνα, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων ἐκληρονόμου οἱ πλησίον συγγενεῖς (Χηρωσταί). Ἡ ἀγωγή τῶν ἐνδοξοτέρων δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὰ σωματικά γυμνάσια· οὕτως ὁ Πηλεὺς διδάσκει διὰ τοῦ Φοίνικος τὸν Ἀχιλλεὺς μύθων τε ῥητῆρ' ἔμμενα· πρηνετῆρά τε ἔργων. Καὶ τὴν ἱατρικὴν δὲ ἔμαθεν ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπὸ τοῦ κενταύρου Χαιρώνος. Προσέτι γνωρίζει νὰ ψάλλῃ καὶ νὰ κρούῃ τὴν φόρμιγγα (Ἰλ. Ι, 442, 186. Λ, 832).

§. 17. [31]

Συνέχεια. Τροφαί, ἐνδύματα, οἰκοδομαὶ καὶ σκεύη τοῦ οἴκου.

Τῶν παρασκευαζομένων τροφῶν μνημονεύεται ἰδίως ἄρτος αἰτίνος (ἄρτος ἐν τῇ Οὔδυσσειᾳ, ἄλλως δὲ αἷτος

[Θεανόης] ἠγαπήτω· καὶ ὁ Τελαχίων δὲ (Ἰλ. Θ, 281) ἀνατρέφει ἐν τῷ οἴκῳ νότον οἶόν. Τοῦ δὲ Πριάμου οἱ γυῖοι καὶ νόθοι υἱοί, συγκαθίστανται ἐν τῇ αὐτῇ δίφρῃ [καὶ συμμάχονται]. Ἰλ. λ, 102.

(1) Τίποτο εὐρίσκειται καὶ ὑπερένδοξα παρὰ τοῖς Ἕλλησι· τὸ ὄνομα οἴκου τινος καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα ἱερὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφανισθῶσι. Καὶ αἱ πολιτεῖαι δὲ ἐφρόντιζον διὰ πολυτάκτων κωνοσχημάτων νὰ διατηρῶσι τὰς οἰκογενεῖς.

δπερ σημαίνει καθόλου καὶ πᾶσαν τροφήν) ἢ κρίθινος (ἀλφιτα), τυροῦς καὶ ὀπτὸν κρέας βοῶν, προβάτων, χοίρων καὶ αἰγῶν. Γενικὸν ὄνομα διὰ κρέας καὶ καθόλου διὰ πᾶν ὅτι μετὰ τοῦ ἄρτου συνεσθίεται εἶνε τὸ ὄψον (ὄψα), ἡ ὁποία λέξις κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους εἶνε ἐν χρήσει ἰδίως διὰ τοὺς ἰχθύς· οὗτοι δὲ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἐλογίζοντο εὐτελὲς τροφή, διό καὶ δὲν ἀπαντῶνται εἰς τὰς ὁμηρικὰς ἐορτάς, αἱ ὁποῖαι μὲν θυσίαις ἐτελείοναν. ὡς ποτὸν ἀναφέρεται ὁ οἶνος [1], συνήθως συγκεκραμένος (μέθυ ἡ δύν, οἶνος μέλας, ἐρυθρός, αἶθροψ, ἡ δύν, μελίφρων, ἡ δύποτος)· ὡς ἰδιαίτερον δὲ μικτὸν ποτὸν μνημονεύεται ὁ Κουέων [παρασκευαζόμενος ἐξ ἀλφίτων, οἶνου καὶ τυροῦ τετριμμένον, ὑπὸ δὲ τῆς Κίρκης καὶ ἐκ μέλιτος προσέτι]. Τῶν συνήθως λαμβανόμενων τροφῶν ἵνε τὸ κατὰ τὴν προίαν [ἀμ' ἡσὶ] ἄριστον, [τὸ περὶ τὴν μισομβρίαν δεῖπνον] καὶ τὸ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δόρπον. Τὰς ἐορτάς δὲ εὐθύμουν ἐν συμποσίοις (δαίς, εἰλαπίνη) [2] ἐτέλουν δὲ τοιαῦτα δεῖπνα κατὰ καιροῦ οἱ βασιλεῖς, προσκαλοῦντες τοὺς ἐξοχωτέρους (Ὀδ. II, 49 189), ὡς παραδείγματος χάριν ὁ Ἀγαμέμνων τοὺς ἄλλους βασιλεῖς (Ιλ. Δ, 259. I, 70). Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ ἔφερον εἰς τοὺς φιλονομήτους νέφυμον (χέρνιβα κατὰ αἰτίαν πάντοτε) [3], μετὰ τοῦτο ἐλάμβανεν ἕκαστος τὸ μερίδιόν του, ὃ δὲ μᾶλλον τιμώμενος φίλος μεγαλείτερον, καὶ οἶνον περισσύτερον, τὸν ὁποῖον κήρυξες ἢ δοῦλοι

[1] [Καὶ τὸ γάλα, μάλιστα ὡς ποτὸν τῶν ἀγριωτέρων· οἷα εἰ Κούκλω· κες ἐν Ὀδ. I. καὶ εἰ γλακτοφάγῃ ἐν Ἰλ. N. 6. «οὗ γὰρ παλαιοὶ ἐγλακτοτρόφον πρὸ τοῦ εὐρεῖναι τὸν Διουσκαιὸν μαρτυροῦν» Ἰννιμ. τ. M.).

[2] [Τὰς θυσίας καὶ τὰς λαμπριτέρας παρασκευὰς ἐλάου, οἱ παλαιοὶ εἰλαπίνης καὶ τοὺς τοῦτον μετέχοντες εἰλαπίνιστάς].

[3] [Ἡ συνθήκη ἔμεινε καὶ εἰς ἡμᾶς· εἰς τὰς μὴ φησυχίζοντας πόλεις καὶ χωρία].

τοῦ κοινοῦ (κοῦροι, οἰνοχόοι [2] ἐκέρων ἐκ μεγαλειτέρων ἀγγείων (κρατήρων λεγομένων), ὅπου με ὕδωρ ἐμίγνυτο, εἰς μικρότερα ποτήρια (δέπας, κύπελλον, δέπας ἀμφικύπελλον) (3). Εἰς ἐορτασίμους δὲ περιστάσεις συνεκερνώτο με ὕδωρ ὁ οἶνος ὀλιγώτερον. [4]. Τὸ ἐντελές συμπόσιον ἐωρτάζετο με ἄσματα, παιγνίδια (5) καὶ χορούς (ἰλ. Α, 603. ὁδ. Α, 152, Θ, 99). [α Εὐωχοῦνται δὲ παρ' Ὀμήρῳ καθήμενοι καὶ οὐ κατακεκλιμένοι, ὅπως ἔπειτα ἐπεκράτησεν.]

§. 18. [32]

Συνέχεια. Ἐνδύματα.

Τῶν ἀνδρῶν φόρεμα ἦτον ὁ χιτῶν, τὸν ὅποιον ἐνεδύοντο ἐσωτερικῶς, συνήθως βραχύς, ἀλλ' ἀπαντάται καὶ ποδήρης (χιτῶν τερμιόεις). [ἦτον ἀνευ χειρίδων καὶ εἰς τὰς ἐργασίας τὸν ἀνέζωναν διὰ ζωστήρος]. γενικὰ ἐπίθετα αὐτοῦ εἰσὶ τὰ λαμπρός, ἐύνητος, σιγαλόεις, νηγάτεος. Ἐξερχόμενοι δὲ τοῦ οἴκου ἐπενεδύοντο τὸ φᾶρος (τὸ ὅποιον καὶ ὡς γυναῖκες ἐνδύμα ἀπαντάται) ἢ τὴν γλαῖναν (ἴδιον τῶν ἀνδρῶν μάλλινον ἱμάτιον) μετὰ ἐπίθετα ἀνεμοσκεπής, ἀλεξάνεμος, οὐλη, φοινικέεσσα, διπλή,

[2] [ἴσως ἐκέρωνι καὶ αὐτοῖς οἱ οἱ τῶν βασιλείων].

(3) Πολύτιμον ποτήριον τετορνευμένον με ἀνάγλυφα ἦν τὸ ἀλειπνόν, ἀπλούστερον δὲ τὸ σκύφος καὶ κισσούθειον. [σχύφει καὶ κισσουθείη τῶν μὲν ἐν αἵται καὶ μετρίων οὐδαὶς ἐχρήτο, συδῶται δὲ καὶ νομίς καὶ οἱ ἐν ἀγρῷ Ἀθῆν. οἶκ].

[4] [ἴσον ἴσων] τὸ πολὺ. «ἀρίστη κρᾶσις, οἶνου δύο μέρη καὶ ὕδατος τρία» συνηθετέρα δὲ αὐτὸ πρὸς πάντα ἢ 1 πρὸς 3 σπανιότερα 2 πρὸς 4 καὶ 1 πρὸς 4· ἀλλ' εὔρηται καὶ ἐν μέτρῳ οἶνου πρὸς εἴκοσιν ὕδατος].

(5) Τῶν μουσικῶν ὀργάνων μνημονεύονται κίθαρις, πόρμιγξ, αὐλός, θύριγξ καὶ ἡ λύρη ἐν τῇ εἰς Ἑρμῆν Ὀδῳ. Ἑρμῆς. 423.

ἐκ τὰ δ' ἴη· κεφαλῆς δὲ κάλυμμα δὲν μνημονεύεται, εἰμὴ ἐν πολέμῳ [καὶ ὀδαιοπορίαις]· κόμπην δὲ ἔτρεφον μακρὰν (καρρηκομόωντες Ἀχαιοί (1). Τὰ ὑποδήματα (πέδιλα) ἦσαν πέλματα, τὰ ὑποῖα ὑπὸ τοὺς πόδας ἔθενον ἐξερχόμενοι. Γυναικεῖον δὲ ἐνδυμα ἦτον [ἐκτὸς τοῦ χιτῶνος καὶ τοῦ φάρεος] ὁ πέπλος (ἐάνδρς, ποικίλος), φόρεα πλατύ. Τὰ ἐνδύματα ἐζώνοντο μὲ ζώνην (καλήν, χρυσεῖην· καὶ ἐκουρβόνοντο μὲ ἐνετὰς καὶ περόνας· τῆς κεφαλῆς δὲ κάλυμμα ἡ κόσμος ἦν τὸ κρήδεμνον, εἶδος διαδήματος ἢ σκέπης, ἡ καλύπτρη. [καὶ ὁ κεκρύφαλος]. Εἰς τὸν γυναικεῖον δὲ κόσμον ἀνήκουσι καὶ τὰ ἔρματα, ἥτοι ἐνώτια (τρίγληνα μορβέντα), οἱ ὄρμοι, ἥτοι περιλαίμια, ἑλικες, βραχιόλια καὶ πολλὰ τοιαῦτα.

§. 19. [33]

Συνέχεια. Οἶκοι.

Οἱ ἐπίσημοι οἶκοι τῶν ἐνδοξοτέρων ὠνομάζοντο μέγα-ρα (ὄνομα προσέτι καὶ ἰδιαιτέρων δωματίων), δόμοι καὶ δώματα· ἡ περίοχὴ τοῦ οἴκου ἦτον ὠχυρωμένη μὲ τεῖχος (τοῖχος, ἔρκος ἔρκιον), διὰ τῶν πυλῶν τοῦ οἴκου (θύραι δικλίδες) εἰσέρχεται τις εἰς ὑπαίθρον αὐλήν· παρὰ τὸν ἐσωτερικὸν δὲ τοῖχον τοῦ τεῖχους ὑπῆρχεν ἀψιδοειδὲς τις διόδος αἰθούσα λεγομένη, [διὰ τῆς ὁποίας ἐφθανέ τις εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ οἴκου]. Αἰθούσαν δὲ εὐρίσκομεν καὶ πρὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ,

(1) Τὸ τρέφειν καὶ ἐπιμαλίσθαι κόμπην ἰδιωματικὸν καλλόν· ἔθεν ἡ λέξις ἐὺ πλάκωμος, ἰδίως ἐπιθετὸν τῆς Ἥρας, Ἀρτέμιδος καὶ τῶν Νομφῶν· ξανθὸς δὲ, τῆς Δήμητρος, τοῦ Ἀχιλλεύς, Ὀδυσσεύς, Πάριος, Μενελάου καὶ Μελεάγρου. [Τὸ ἔδος ἱμῆνης εἰσέτι ἐν Ἑλλάδι].

τῆς ὑποίτης τὸ μεσσίτατον μέρος πρὸ δ ο μ ο ς λέγεται [*]. ἐν τούτῳ δὲ ἦτο τὸ πρὸ θυροῦ, ἡ ἐξωτάτη θύρα (καὶ ὁ ἀμέσως πρὸ τῆς οἰκίας τόπος προσέτι). Τὸ πρῶτιστον καὶ μέγιστον δωμάτιον τοῦ οἴκου ἦν τὸ δ ῶ μ α (καὶ δ ῶ μ ο ς ἢ μ ε γ α ρ ο ν λεγόμενον)· μετὰ τοῦτο ἀναφέρονται [ἐκατέρωθεν] παραδωμάτια (θ ἄ λ α μ ο ι, ο ἶ κ ο ι)· ἐνίοτε δὲ μνημονεύεται καὶ ὑπερκείμενον οἴκημα (ὑ π ε ρ ῶ ἰ ο ν), ὅπου ἡ Πηνελόπη κατοίκει ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ὀδυσσεύς. ὡς μεγάλοι καὶ πολυτελεῖς οἴκοι ἀναφέρονται ὁ τοῦ Μενελάου (Ὀδ. Δ, 44—46), ὁ τοῦ Ἀλκίνοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων (Ὀδ. Η, 85—101) καὶ ὁ τοῦ Πριάμου οἶκος (Ἰλ. Ζ, 242). Ἐντούτοις ἐκ τῶν ἀορίστων καὶ πολυστηνάντων ἐκφράσεων, δι' ὧν οἶκοι καὶ θάλαμοι πολλάκις μνημονεύονται εἰς τοῦ Ὀμήρου τὰ ἔπη, εἶναι δύσκολον νὰ σχηματίσῃ τις εὐκρινῆ καὶ σαφῆ ἰδέαν τῆς διαιρέσεως καὶ τάξεως τοῦ οἴκου εἰς τὰ καθέκαστα, διὸ καὶ ἀμφισβήτητις ὑπάρχει περὶ τούτου.

§. 20. [34]

Συνέχεια. "Επιπλα.

Τῶν συνήθως ἀναφερομένων οἰκιακῶν σκευῶν ἀναφέρωμεν τὰ ἐξῆς. Θ ρ ὄ ν ο ς, ὑψηλὴ καθέδρα μὲ ὑποπόδιον, θ ρ ῆ ν υ ν λεγόμενον, καὶ ἐπιστρώματα (τ ἄ π η τ ε ς, κ ῶ ε α, ῥ ῆ γ ε α, χ λ α ῖ ν α ι)· κ λ ι σ ί α καὶ κ λ ι σ μ ὁ ς [οὗτος περιττοτέρως κεκόσμηται ἀνακλίσται]· δ ἰ φ ρ ο ς [ἡ κοινὴ καθέδρα]· τ ρ ἄ π ε ζ α, τ ρ ῖ π ο υ ς, ὅστις πολλάκις καὶ ὡς νίκης βραβεῖον εἰδίδετο ἢ ὡς δῶρον πρὸς ἐνθύμησιν, ὡς

[*] [Ἐλίου, στὰ περιστύλους ἡλίου κείμενη, ἥτις τὸ μὲν ἐνδοτέρω πρόδομος, τὰ δὲ ἐξωτέρω θάλαμος — κατὰ δὲ τοὺς ἀκριβοτέρους ἢ τάξεις αὐτῶν ἔρκος, περὶ τὴν πόλιν μετὰ δὲ τὸ ἔρκιον αὐλή, μετ' αὐτὴν αἴουσα, εἴτα πρόδομος, δόμος καὶ θάλαμος. Μιν. 20.].

αὐτως δὲ καὶ ὁ λέβης· κλίνη (λέχος, δάμνιον, λέκτρον) καὶ τὰ σὺν αὐτῇ, καλύμματα (ῥῆγος), ὀστέα (κῶας) καὶ σινδόνια (λινοιο λεπτὸν ἄωπον. Ἰλ. I, 661). Εἶχον δὲ ἐν τῇ οἴῳ καὶ θερμὰ λουετρὰ, τὰ ὅσα ἐγίνοντο ἐν τῇ αἰσασίνῳ, [εἰς τὴν ὁπαῖον ἐμβάλλοντες ἐλούοντο, μετὰ δὲ ταῦτα ἡλείφοντο με ἔλαιον, ἵνα μὴ ἀπασκληρύνῃται τὸ σῶμα ξηρανθέντος τοῦ ὕδατος. Ἀθην.],

§. 21. [35]

[Π Ρ Ο Σ Θ Η Κ Η]

Περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἡρώων.

Πολλὴν φροντίδα εἶχον οἱ παλαιοὶ περὶ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν καὶ τῆς ἐκτελέσεως πάντων τῶν νομιζομένων¹. Κατὰ τοὺς ἰωαννικοὺς χρόνους ἀπὸ ἐξελίξεως τις ἐγχεώσαντο οἱ συγγενεῖς ἢ φίλοι εὐθὺς νὰ κλείσωσιν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ στόμα, ἔπειτα νὰ τὸν λούσωσι με χλιαρὸν ὕδωρ² καὶ ἀλείψωσι με μύρα, μετὰ ταῦτα νὰ τὸν καλύψωσι με φάρσος ταφῆιον, λευκόν, καὶ θέσαντες αὐτὸν εἰς τὴν νεκρικὴν κλίνην πρὸς τὴν ὕψην τετραμμένου (Ἰλ. T, 212), νὰ τὸν κλαύσωσιν, κόπτοντες τὰς τρίχας τῆς

1 Οἱ Ἀθηναῖοι ἔφαθον καὶ τοὶ Μήδου, ὡς πάλιν ἔστιν ἀνθρώπου νεκρὸν γῇ κρυῖναι. Πλούτ. Α. κδ'. 4 Τὸ δὲ εἰς Πυρραϊκὴς ἀποκρίσθαι εἰς τὴν προσηγορίαν νὰ ἀνασκευασθῇ τὸ Μαρδόνιον ἰδε' περ' Ἡρόδ. Θ'. 78—79 Ἐλπίζων δ' Ὀδυσσεὺς νὰ τὸν τῶν νομιζομένων παρηγορεῖται καὶ πρὸ τοῦ θανάτου.

Ἄλλοτε ἰπεί κα θάνα κτεροῖσιν οἱ με δὶσι λγαοί,

λίγην δ' Ἰλ. Α. 433. Τὸν δὲ Ἀγαμέμνων καὶ ἐπ' αὐτοῦ περιστεῖναι ὁ Ὀμηρὸς περιποιούμενον κατὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Κλυταιμνήστρας, ἔτι δὲ ἡθίλησεν εὐδὲ

Χεροὶ κατ' ὀφθαλμοὺς ἄλλειν, σὺν τε στόμ' ἐρίοντι.

2 Εἶδον τὴν περιγραφὴν τῆς πράξεως ἐν Ἰλ. x, 344 καὶ ἰπ.

κεφαλῆς των καὶ ἐπιβάλλοντες αὐτάς ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ³.
 Ὁ θρῆνος δὲ οὗτος διῆρκει πολλάκις πολλὰς ἡμέρας· οὕτω
 τὸν Ἀχιλλεὺς ἐκλαυσαν οἱ Ἕλληνες ἑπτὰ καὶ δέκα ἡμέρας
 καὶ νύκτας ⁴. Μετὰ τοῦτο ἡ ἐπαράχωναν ⁵ τὸν νεκρόν,
 ἡ τὸν ἑκαὶον ὁμοῦ μὲ τὰ προσφιλῆ αὐτῷ κατὰ τὴν ζωὴν
 πράγματα (κ τ έ α ρ α) καὶ ἄλλα θύματα, κατὰ τὴν ἀξίαν
 τοῦ ἀποθανόντος. (ἡ. §. 22. ¹). Ὁ νεκρὸς αὐτὸς ἐν τοιαύτῃ πε-
 ριπτώσει ἐτίθετο ἐν τῇ μέσῃ τῆς πυρᾶς, τὴν ὁποίαν, ἀφοῦ
 ἡ φλόξ ἐμαραινέτο, ἔσθονον μὲ οἶνον· ἐπειτα συλλέξαντες τὰ
 ὕστα ἐνέδαλλον εἰς λάρνακα καὶ ἁμφιφορέα ἡ
 καὶ ἄλλην οἰανδῆποτα θήκην, καὶ ἡ τὰ ἐφύλαττον αὐτῷ,
 καλύψαντες αὐτὰ μὲ συνδόνας λινᾶς ἡ πορφυροῦς πέπλους,
 ἡ τὰ ἔθαπτον ἐντὸς τύμβου, τὸν ὁποῖον ἀνῆγειρον ἐπὶ
 λόφῳ ἡ προεχούσῃ ἀκτῇ, ⁶

³Ως καὶ τῷ περὶ τῆς ἐκ πρῶτον ἀνδράσιν εἶη

Τοῖς, οἱ γὰρ γεγάσσι καὶ οἱ μετόπισθεν ἔσονται.

3. Ὁδ. Ω, 44—47 (V, 133. Ὁδ. Β, 99. Ἰλ. Σ, 343 κ. ἰ. Τ, 212).

Καίθεμεν ἐν λεχέσσι, καθύρναντες χρᾶ καλὸν

Ἰδοὺ τίε λιαρῶ καὶ ἀλείφατι πολλά δι' σ' ἀμφί

Δάκρυα θερμὰ χέον Δαναοί, κείροντό τε χαίτας.

4. Ὀδυσσ. Ω, 63.

5. Τὸ κατορθύνειν ἐπιγράφουσιν μάλιστα κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους,
 οἷε τὸ καίειν μόνον ἐξ ἀνάγκης ἐγίνετο· εἶναι δὲ ἀποθανόντας ἐν πολέ-
 μῳ, ἡ ὑπὸ λοιμικῆς νόσου (Θουκ. Β'. γ'.), καὶ ἁπλῶς δια τοῦ μακροῦ
 τῆς πατρίδος ἀπὸ ἡσκανταί.

6. Ἰλ. Ω, ἐν τέλει. V, 240 κ. ἰ. Ὁδ. Ω, 80, κ. ἰ. Ἐπὶ τοῦ τύμ-
 βου ὄψονον καὶ στήλην καὶ πρὸς τὴν διακριτικὴν τι τῆς ἀρετῆς τοῦ τε-
 θνεῖστος. Ἰλ. Η, 437. P, 434. Ὁδ. M 14.

Ὁ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ἡ συγγενεὺς ἐλάμβανε τέφραν μὲ τὰς
 χεῖρας καὶ τὴν ἔχονεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς π. χ. ὁ Ἀχιλλεύς, οὗτος καὶ κατὰ
 τῆς ἐτανύσεως καὶ τὴν κομὴν του ἐμάθισεν. Ἰλ. Σ, 23 ἰ. Αἱ δὲ γυναῖ-
 κες ἐκτυπύσαν τὰ στήθη καὶ ἐξισχυζαν τὰς παρῆς των (Ἰλ. Β'. 393)
 καὶ ἐμοιροῦσθον, πλάττας δὲ μὲ τὴν πρόφασιν τοῦ θανόντος καὶ τὰ
 ἰδιὰ των ποθήματα (Ἰλ. Τ. 232—302) Ἐγίνετο δὲ καὶ τὰν τὸν μοι-
 ρολόγιον μὲ θρηνηθῆναι ἄνδρας καὶ μὲ γυναῖκας, (Ἰλ. Ω 710 ἰκ.) ἡ
 μὲ μόνον γυναῖκας, ἡ καὶ ἄνδρας ἁπλῶς. Ἰλ. Ν 340—335. Μετὰ δὲ
 ταῦτα ὁ παιδῶν παρῆχον ἐνίστατο εἰ, π. χ. καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ ἀφρο· καλεόμε-
 νον (Ἰλ. Ω, 802). Τὰ φέρε δὲ λέγεται παρ' Ὀμήρῳ καὶ ἑπὶ τῇ ἐπι-
 τάφῃ τελεῖται (Ἰλ. V, 239), ἥτις ἐμαλίσσετο μὲ ἀγῶνας παντοίους καὶ
 ἔθλα (Ἰλ. V, 257, καὶ ἐπ.).

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ]

Περὶ πάντων τῶν ἀπὸ §. 15. καὶ ἐφεξῆς ἔχομεν σύγγραμμα διεξοδικόν, οὗ ἡ ἐπιγραφή.

« Αἱ καθ' Ὀμηρον Ἀρχαιότητες καὶ αἱ Κερκυραϊκαὶ Ἀρχαιολογίαι. Ἐκ τῆς Λατινίδος ἐπὶ τὴν Ἑλληνίδα φωνὴν ἀντιμετακλιθεῖσαι ὑπὸ Ε. Α. τοῦ Β'. Παρὰ δὲ τῶν Ζωσιμαίων αὐταδέλφων Α. καὶ Ν. καὶ Ζ. καὶ Μ. φιλοτίμῳ δαπάνῃ τύποις ἐκδοθεῖσαι, ἐπὶ τῷ διανεμηθῆναι δωρεάν τοῖς φιλολόγοις, καὶ τῇ ἀρτισυστάτῳ αἰσίῳ τε καὶ ὀλβιοδαίμονι ἑπτανήτῳ Ἰωνικῇ Πολιτείᾳ ὑπερέδιστα καὶ πανευγνώμωνως ἀνατεθειμέναι. Δι' ἐπιμελοῦς ἐπιστάτας τοῦ Παννοσιολογιωτάτου Ἱερομονάχου Ἀγαθαγγέλου Ἀδριανοπολίτου. Ἐν Μόσχᾳ ἐν τῷ τῆς κοινότητος τυπογραφείῳ παρὰ Λιούμπκ, Γαρίφ καὶ Πουτίλ. 1804. »

Εἰς 4^{ον}. ἐκ σελίδων 467, ὧν αἱ 331 περιέχουσι τὰς καθ' Ὀμηρον Ἀρχαιότητας. Τὸ μὴ ὀνομασθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ (Εὐγ. τοῦ Βουλγάρου ;) πρωτότυπον ἦε ἡ τοῦ Feithii Antiquitas HomERICA, ἐκδοθεῖσα ἀ. τὸ 1679 ὁ'. 1726. γ'. 1743 καὶ τελευταῖον ὑπὸ Terpsitra 1831. Τούτου δὲ πληρέστερον ἦε τὸ νιώτατον τοῦ Γερμανοῦ I. B. Friedreich, Die Realien in der Iliade und Odysseo Erlangen 1854. εἰς 8^{ον} μέγα ἐκ σελίδων XI. καὶ 728.

ΣΠΑΡΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Α'.

α'. ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

§. 1. [36]

Περὶ τῆς χώρας.

Τὴν Λακωνικὴν φησιν Εὐριπίδης ἔχειν
Πολλὴν μὲν ἄροτον, ἐκπνεῖν δ' οὐ βόδιον.
Κοιλὴ γὰρ, ὕψει περίδρομος, τραχεῖά τε
Δυσείσβόλος τε πολέμοις. (Εὐριπίδης)

Ἡ Λακωνικὴ ἢ Λακεδαίμων ἔνε χώρα ὄρεινή, κειμένη
πρὸς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Πελοποννήσου. Δύο σειραὶ ὄρεων,
ἐκ τοῦ Ἀρκαδικοῦ Λυκαίου διακλαδιζόμεναι, φέρονται ἀπὸ
Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ἀπολήγουσιν, ἡ μὲν ἀνατολικωτέρα,
ἡ τοῦ Πάρνωνος, εἰς τὴν Μαλέαν ἄκραν, ἡ δὲ δυτικωτέρα καὶ
ὕψηλότερα τοῦ Ταῦγέτου εἰς τὸ Ταίναρον ἀκρωτήριο¹.
Μεταξὺ δὲ ἐκτείνεται μεγάλη καρποφόρος κοιλίς, καὶ ἡ
Λακεδαίμων καλουμένη παρ' Ὀμήρῳ (ἰλ., Β. 581),
τὴν ὁποίαν διαρρέων ὁ ἀπὸ τῶν ὄρεων τῆς Ἀρκαδίας λαμ-
βάνων τὰς πηγὰς Εὐρώτας ἐκβάλλει εἰς τὸν Λακωνικὸν
κόλπον. Φύσει δὲ οὖσα ὠχυρωμένη ἡ χώρα δι' ὕψη-
λων ὄρεων, ἐχόντων ὀλίγας καὶ στενὰς διαβάσεις, καθί-
σταται τοῖς πολέμοις δυσέμβολος. Ἦνε δὲ εὖσειστος² ἢ

1. «Τὸ μὲν Ταίναρον ἀκτὴ ἐστὶν ἐκκεκμημένη, τὸ ἱερὸν ἔχουσα τοῦ
Ποσειδῶνος ἐν ἄλλαις ἰδρυμένη. Πηγεῖον δ' ἐστὶν ἄτρον, δι' οὗ τὸν Κίρ-
βαρον ἀναχθῆναι μυθεύουσιν ὅτ' Ἡρακλείους ἐξ Ἀἰθρ. » Στράβ. Η'. σ.
363.

2. Στράβ. Η'. σ. 367. Εὖσειστος δ' ἡ Λακωνικὴ καὶ διὰ τοῦ Ταῦ-
γέτου κορυφαίνεσθαι ἀποραγῆναι τινες μνημονεύουσιν. Εἰσὶ δὲ λατομίαι
λίθου πολυτελεῖς, τοῦ μὲν Ταίναριον ἐν Ταϊνάρῳ παλαιαί, νωστὶ δὲ καὶ
ἐν Ταῦγέτῳ μέταλλον ἀνιόντων τινος εὐμύγιδος, χρηστὴν ἔχοντες τὴν τοῦ
Ῥωμαίων πολυτέλειαν.

τριάκοντα στάδια κατὰ Πολύβιον καὶ ἔχει λιμένα ασφα-
λῆ ¹. Περίφημος δὲ ἦν καὶ ὁ λιμὴν Ἐπιδαύρου τῆς Λι-
μνῆς κατὰ τὸ τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς Κυπαρισσίας κεί-
μενος πρὸς ἀνατολὰς.

6'. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ.

§. 1. [39]

Ἀρχαία Ἱστορία τῆς χώρας.

Ἡ καταβύτων δὲ Δωριέων
πάντα ἡ Πελοπόννησος ἐταράχθη. (Παυσανίας).

Ὡς ἀρχαιότατοι εἶτε αὐτόχθονες κάτοικοι τοῦ
τόπου ἀναφέρονται οἱ Πελαγοῖ καὶ Αἰεεγες· ὑστερώτερα
δὲ κατέλαβον τὴν χώραν οἱ Ἀχαιοὶ ¹, οἵτινες ἐπὶ τῶν
Τρωικῶν ἀναφαίνονται ὡς κύριος ² λαὸς τῆς Πελοπον-
νήσου. Τούτων δὲ οἱ Ἀτρεΐδαι (Ἀγαμέμνων, Μενέλαος), κα-
θεδραν τὰς Μυκήνας ἔχοντες, ἐβασίλευον πολλοῦ μέρους
τῆς Ἀργολίδας, ἐπὶ πᾶσαν τὴν Λακεδαιμόνα καὶ κατὰ τὸ
πλεῖστον τῆς Μεσσηνίας (§. 36 σημ. 1.). Οἱ ἄλλοι δὲ ὁ Ἀ-
γαμέμνωνος, νομμευθεὶς τὴν ἐξαδέλφην του Ἑρμιόνην τὴν
Μενελάου, ἤνωσεν ὑπὸ τὸ σκήπτρόν του ἀπάσας ταύτας
τὰς χώρας, καὶ κατέλιπεν τὴν ἀρχὴν του εἰς τὸν υἱὸν αὐ-
τοῦ Τισαμενόν. Ἐπὶ τοῦ βασιλείως δὲ τούτου, ὀγδοήκοντα
ἔτη μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Τροίης, οἱ Δωριεῖς ἐνωθέν-
τες μετὰ τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Ἱρακ-

3. Πολύβ. οὐτέθ. Πρώτ. Λακων. καὶ 6. Γύθειον δὲ ἀπὸ μ. μ. στα-
δίους τριάκοντα Αἰγίων, ἐπὶ θαλάσσης δὲ ὁκισμένον ἔστιν ἡ τῶν Ἐ-
λευθερολακόνων, ὡς βασιλεὺς Ἀργυροῦτος δουλείας ἀέληκε, Λακεδαιμο-
νίων τῶν ἐν Σπάρτῃ κατεχόντων ὅσας . . . Κοχλοῦ, δὲ εἰς βοτάνην περ-
φόρας περιέχεται γὰ ἐπιβολάσσει τῆς Λακωνικῆς ἐπιτιμωσάσας μετὰ
γὰ τὴν Φινίκουν ὁλίανσιν, καὶ Σπάρτῃ. II' σελ. 363 λέγει. Μετὰ
δὲ Τυίνωρον πλίνου ἐπὶ τὴν ὄνου γνάθου καὶ Ματιά; Ἀμαθ.δς ἔστι πό-
λις εἴτα Ἀσίον καὶ Γύθειον τὸ τῆς Σπάρτης ἐπίκειον. . . ἔχει δὲ ὡς
φασι τὸ καύσταθμον ὁρυκτόν. Εἴθ' ὁ Εὐρώτας ἐλθιδίωσι μετὰ τῶν Γυθείου
καὶ Ἀκρίων. π. 64. Περὶ Ἑλλάν. . . 32

(1) Πότε ἤμους οὕτω ἔλαβον αὐτοὶ καὶ πῶς δὲν εἴω βασιλεῖν. Ἀλλὰ 64.
Σπάρτῃ σελ. 368.

(2) ὅθεν καὶ ὁμηρ. τοὺς ἀρχαίους; Ἑλλάνος Ἀχαιοὶ καὶ 3. καὶ 3).

κλειδῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ κατέσχον τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος.¹ 2. Τὸ βασιλεῖον τῶν Ἀτρειδῶν διηρέθη τότε εἰς τρία μέρη ὑπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν ἡγεμόνων· καὶ ὁ μὲν προσδύτατος Τῆμενος ἔλαβε τὸ Ἄργος, ὁ δὲ Κρεσφόντης δόλῳ τὴν Μεσσηνίαν, εἰς δὲ τοὺς διδύμους τοῦ Ἀριστοδήμου υἱοῦ Προκλῆ καὶ Εὐρυσθένη, κατέλιπον τὴν Σπάρτην. Ἐντεῦθεν δὲ ὁρμώμενοι οἱ Δωριεῖς Σπαρτιάται καθυπέταξαν κατὰ μικρὸν³ ἅπαντα τὴν Λακωνικὴν. Τῶν παλαιῶν δὲ κατοίκων πολλοὶ μὲν ἐσυρβιβάζοντο μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ὥς οἱ Λακεδαιμόνιοι, (κατὰ τὴν μερικωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως), παραλείψαντες τὸ δικαίωμα τοῦ διοικεῖν εἰς μόνους τοὺς Σπαρτιάτας· ἄλλοι δὲ πολὺν χρόνον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἑαυτῶν πολεμήσαντες σκληρῶς καὶ μετὰ ὑποταγὴν πάλιν ἐπαναστατήσαντες κατεδικάσθησαν εἰς αἰώνιον δουλείαν, ὥς οἱ Εἰλωτες (§. 6. καὶ 38). Ἐν Λακεδαίμονι ἀναξάρτητοι μένοντες οἱ τὸ ἔθνικόν στοιχεῖον ἀντιπροσωπεύοντες Δωριεῖς ἐτήρουν ἀνεπηρέχστον τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐμόρφωναν αὐτὸν ἐπὶ τὸ κρεῖττον,

(2) Ἐπὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν οἱ Ἀρκάδες μόνι τῶν Πυλαγγῶν (§. 4, *) ἔμειναν ἀνυπότακτοι καὶ ἐτήρουν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν (αὐτόχρονοις). Ἐν Κορίνθῳ ἐδουλοῦσαν οἱ Σισυφίδαι, ἐν δὲ τῇ μεσημβρινῇ Ἠλίδι οἱ Νηλεῖδαι, ἐκότεροι Αἰολεῖς τὸ γένος· ἐν τῇ βορείῃ δὲ Ἠλίδι εὐρίσκοντο οἱ Ἑπειεῖ, καὶ ἐν Αἰγιαλῷ οἱ Ἴωνες. Παρὰ τὸ Ἄργος, Λακεδαίμονα καὶ Μεσσηνίαν ἐκυρίευσαν ἐπὶ μικρὸν οἱ Δωριεῖς καὶ τὴν λοιπὴν Ἀργολίδα, Κόρινθον, Σικυθῶνα καὶ Φλιεῦντα, (ἐν δὲ Μεγαρίδῃ καὶ Αἰγινῇ)· ὥστε ἐκυρίευσαν τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου οἱ Δωριεῖς. Μόνον τὴν βορείαν Ἠλίδα κατέσχον οἱ Αἰτωλοὶ. Οἱ Ἀχαιοὶ πολὺν χρόνον διέμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ μετὰ τὴν καθόδον τῶν Δωριέων. Τῆς Ἀρκάδας τρεῖς αἰῶνες μετὰ ταῦτα παρέδωκαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας μετὰ πολλὰς ἀγῶνας (ἴδε Παισ. Γ'. §. 6), καὶ μέχρι τοῦ II. αἰῶνος ἐν ἀποσχίζοντο ἐκ τῆς Λακεδαίμονος. Τῆς Πελοποννήσου δὲ κατέσχον οἱ Ἀχαιοὶ τὴν Αἰγιαλὸν (§. 4). Τῶν Ἴωνων δὲ ἔμειναν ἐν Πελοποννήσῳ μόνον οἱ Κυνούριοι (§. 4, σ. *.) μετὰ Ἀργολίδος καὶ Λακεδαίμονος. Καὶ τῶν Ἀρκάδων δὲ ἔμειναν τινες ἐν Ἀργολίδι, καὶ οἱ ἐκ Αἰγίου Μινῶαι ἐν Τριφυλίᾳ, παρὰ τὴν Ἠλίδα δὲ καὶ λοιπὰ τινε τῶν Ἀχαιῶν, Ἑπειῶν καὶ Κόρινθων.

ἀπομακρύνοντες πᾶσαν ξένην ἐπιρροήν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τόσον ἐπίσημοι ἐγένοντο καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς βασιλέας (παράδ. §. 11).

§. 10.

Περὶ τῆς Λυκούργου νομοθεσίας.

Δίξω ἢ σε θεὸν μαντεύσασμαι ἢ ἄνθρωπον
ἀλλ' ἐπὶ καὶ μᾶλλον θεὸν εὐπνέμαι, ὦ Λυκούργε.
ΗΓΘΙΑ.

Ὅποιον ἦτο κατ' ἀρχὰς τὸ πολίτευμα τῶν Ἀωριέων ἐν Λακεδαιμονίᾳ μετὰ τὴν κώσθον αὐτῶν δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστόν. Φαίνεται δὲ ὅτι, ἀφοῦ ἡσυχάσαν ἐκ τῶν πολέμων, ἐγενήθη ἕως μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ λαοῦ καὶ ἀνομία καὶ ἀταξία κατέσχε τὴν Σπάρταν ἐπὶ πολλὸν χρόνον, ¹ ἕως οὗ τὸ 888 Λυκούργος ἀνὴρ σοφὸς καὶ ἀγαθός, φοβηθεὶς περὶ τῆς αὐτοῦ πόλεως ὅλη καὶ τοῦ γένους ἐπανήγαγε τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων ². Κατώρθωσε δὲ τοῦτο οὐχ ὅλως νέαν νομοθεσίαν εἰσαγαγὼν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ὑπάρχουσαν πολιτείαν μεταρρυθμίσας καὶ στερεώσας ἐπὶ τῶν πατροποραδοτῶν ἔθλων καὶ νομίμων. Κεφάλαια δὲ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ ταύτης ἦσαν, Ὁμόνοια, πειθαρχία καὶ ἀνδρεία ³. καὶ πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἐνέβαλεν (ὥς ὁ Πλούταρχος λέγει) φάρμακον σωτήριον τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν καὶ τὸν τῶν ἐφόρων δεσμὸν πρὸς δὲ τὰ λοι-

1. Ηρ. 8. Α. 63. Πλούτ. Λυκούρ. C. Πλάτ. ἐπιστ. γ. Νόμων γ'. 692—93. Ξεν. Πολ. Λακ. Α'.

2. Διὰ τοῦτο δὲ μὲν Λυκούργος—οὕτω νανομοθετηκέναι καὶ προνοεῖσθαι καλῶς, ὥς τε θεοτέραν τὴν ἐπίνειαν ἢ κατ' ἄνθρωπον αὐτοῦ νομιζέμεν. Πλούτ. Στ. μρ'.

3. Ηερ. 8. Διοδωρ. Σικ. Ζ'. 6.

πὰ δύο ἐνομοθέτησε πάντα ⁴. καὶ ὅλη ἡ ἀγωγή τῶν Σπαρτιατῶν ἐδόλεπε, πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ μαχόμενον νικᾶν ἢ ἀποθνήσκειν ⁵ (ἴδε ἀνωτ. §. 11).

§. 3. [41]

Σπάρτης Ἡγεμονία.

Οὕτω δὲ παιδευόμενοι οἱ Σπαρτιάται δὴν ἔφεισαν τὸν σκοπὸν τοῦ δημιουργοῦ τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἐδειξαν καρποὺς ἀξίους, οὐ μόνον τοὺς ὑπολειφθέντας ἐν Λακωνικῇ Ἀχαΐδῃ καθυποτάξαντες (§. 39), ἀλλὰ καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἀνακτήσαντες ¹, καὶ πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ² καὶ Ἀργεῖους

4. Περὶ τῆς πενταρχίας ἰδίως ἴδε Ξεν. Λακ. Πολιτ. κεφ. ή. 1—3 ἰκδ. Haase. Berol. 1833.—Ἀριστοτ. Πολιτ. Ζ'. γγ'. 10. β'. γ'. 10.

πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλεμον ἐνομοθέτηται.—Εἰσι μὲν οὖν λίγουσι ὡς δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐξ ἀπαισῶν εἶναι τῶν πολιτειῶν μιμιγμένην, διὸ καὶ τῆς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπαινοῦσιν εἶναι γὰρ αὐτὴν οἱ μὲν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας φασι, λέγοντες τὴν βασιλείαν μοναρχίαν, τὴν δὲ τῶν γερόντων ἀρχὴν ὀλιγαρχίαν, δημοκρατίῃ δὲ κατὰ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχήν, διὰ τὸ ἐκ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς ἐφόρους· οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορείαν εἶναι τυραννίδα, δημοκρατίαν δὲ κατὰ τὰ σαφέστα καὶ τὸν ἄλλον βίον τὴν καθ' ἡμέραν. Ἴδε καὶ Πολύβιον σ'. 8.

5. Περὶ. ἐν βίῳ Λακ. κεφ. ις'. ν. Παραδ. Λακ. ἀποφθ. Τόμ. II. σ. 208 ἰκδ. Hatten.

1. Πρῶτος πόλεμος 743—723 (Όλομ. 14, 4.)· δευτέρος 683—668 (Όλομ. 28, 4.) κατὰ Περικλείαν ἐν Δ'. ε. 4 γγ'. 3. κγ'. 2. σημειώσεις κατὰ τὸν β'. πόλεμον εἶνε ὁ Τυρταῖος καὶ καθ' ὅσον ὁ χρησμός τοῦ Πυθίου Ἀπολλωνος προστάτου τῶν Ἀσπιδέων (αὐτὸς. C'. 1.)

2. Οἱ Ἀρκάδες ἐν τοῖσις οὐκ ὀλίγα δεῖνα ἐπρόξενον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, τῶν ὑπῆλκων καὶ δύο βασιλεῖς ἐχρημάτισσαν, τὸν Χέρυλλον καὶ Θεόπομπον, σημειώσαι τὸ τῆς Πυθίας.

Ἀρκάδων μ' αἰτῶν· μέγα μ' αἰτῶν· οὐτοι δ' αὖτις ἤρην. Δ'. 66 κ. 1. Περικ. II'. μ. 3. ἀπετάθησαν τὸ 600.

ἐνδοξῶς πολεμοῦντες (§. 36. σημ. 4). Ἐπὶ μικρὸν δὲ ἐξέ-
τειναν τὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ ἐπιτροχὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Πελο-
πόννησον, ἀναμιγνύμενοι εἰς τὰ πράγματα τῶν πόλεων καὶ
ὑπερασπίζοντες τὰ ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα κατὰ τῶν
τυράννων καὶ τῶν δημοκρατικῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν
τὴν ὑπεράσπισιν ταύτην ἡ ἡγεμονίαν ἔσκουν ἐντὸς τῆς
Πελοποννήσου, μετὰ δὲ τὰ Μηδικὰ ἐξέτειναν αὐτὴν καὶ
εἰς ἅπασαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς ἀποικίας.
Ἀλλὰ δὲν ἐμελλον νὰ ἐξασκήσωσι τὴν ἐπιτροχὴν ταύτην ἄ-
νευ ἐπικινδύνου ἀντιζήλου. Οἱ δημοκράται Ἀθηναῖοι ἀ-
νέλαβον τὴν προστασίαν τῶν καταδιωκομένων καὶ ἀνεχά-
τισαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὴν ὁρμὴν τῶν Λακεδαιμονίων,
ἀλλὰ τέλος (431—401) καὶ οὗτοι καταπαλαστήσαν
(§. 8.), καὶ ἡ Σπάρτη ἐγένετο ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ
πᾶσης¹.

§. 1. [12]

Πτώσις Λακεδαιμόνων.

Ἀλλ' ἡ πολιτεία τοῦ Λυκούργου δὲν ἦτον ὀργανισμένη
πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν, οὐδὲ ἀρκετὴ πρὸς εὐδαίμονα εἰρηνι-
κὴν ζωὴν¹. Διότι ὁ νομοθέτης ἐθήκε τοὺς νόμους οὐ πρὸς
τὴν τελείαν ἀρετὴν μάλιστα βλέπων, τὴν τελείαν δι-
καιοσύνην κατὰ Πλάτωνα², ἀλλὰ πρὸς μέρος

3. Λακεδαιμόνιοι πολλοὺς ἐμφυσιεπὶ πάντας χρόνους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλ-
λήνων ἡγεμονίας, ἐπειδὴ οὐκ ἐκράτησαν, μολὶς ἑπὶ δώδεκα κατεῖχον
αὐτὴν ἀνύκτιον. Πολύβ. Α'. 6'.

1. Ἰδὲ τὰς ἀλλοφύας τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. 5'.
Πολύβ. 98. μὲν γὰρ τὴν παράλειψιν δὲ αὐτῶν ἐν τῷ τελευταίῳ τμήμα-
τι τῆς Λακεδ. Πολιτ. ὑπὸ Εὐκλ. — Πλάτ. Ἀγιδί κεφ. 3, κ. 1. — Ἰ.
συγκρ. II. Ε' 98. 36 κ. 1.

2. Ἐν Νόμοις Α'. σελ. 639.

μόνον ἀρετῆς, πρὸς τὴν πολεμικὴν. «Τοιγαροῦν ἐσώζοντο μὲν πολεμοῦντες, ἀπώλλυντο δὲ ἀρξάντες, διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι σχολάζειν, μηδὲ ἡσυχῆναι μηδεμίαν ἀσκησὶν ἐτέραν κυριωτέραν τῆς πολεμικῆς» λέγει ὁ Ἀριστοτέλης³. Καὶ ἐν γίνεσθαι μὲν ἡ πολυέραστος ἀρχὴ ἔχει τοιαύτην φύσιν, υγχείρους ἀπαντας ποιεῖν τοὺς χρωμένους αὐτῇ· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον κατασταίνει παράφρονα λαὸν περιορισμένον ἔχοντα καὶ μονομερῆ ἀνάπτυξιν. Διὸ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ πρότερον καταδιώκται τῶν τυράνων καὶ τυρωτοὶ τῆς κακονομίας τοῦ δήμου, ἐγένοντο αὐτοὶ τύραννοι καὶ ἀκρατεῖς. Βασιλεῖς καὶ ἔφοροι καὶ ἰδιῶται διεφθόρησαν· ἑάστο; ἀπέδωκε πλεόν οὐχὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθόν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἰδιοτέλειαν· κατεπάτουν τοὺς νόμους τῶν προγόνων, κατεφρόνουν τὰ πάτρια ἥθη καὶ τὴν Σπάρτην, ἥτις πρότερον ἀνδρὸς ἀσκητοῦ καὶ σοφοῦ βίον εἶχε, κατέστησαν εἰς πολλὴν ταραχὴν. Τὴν μὲν πόλιν κατέλαβεν ὑπεροψία τῶν συμμάχων, ἐπιθυμία τῶν ἀλλοτρίων, ὀλιγωρία τῶν ἑρκῶν καὶ τῶν συνθηκῶν· τοὺς δὲ ἰδιώτας, ἀδικίαν, βρθυρίαν, ἀνομίαν, φιλοπλοῦσίαν. Οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ ἐξεστράτευσον ἐπὶ μισθῷ, καὶ ἡλάττωσαν ἐπαισθητῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν.

§. 5. [13]

Συνέχεια. Κατάλυσις τῆς πολιτείας.

Οὕτως ἡ Σπάρτη ἐνθ' πρότερον εἰς τοὺς παλαιούς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα ἐμμένουσα ἐπτακδσία¹ ἔτι δὲν ἐκινήθη ὑπὸ

3. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνησθέντι βιβλίῳ καὶ κεφαλῇ §. 22. Παρίθ. Πλούτ. Δικ. Λι. 130 καὶ Ἰσοκρ. π. Εὐρήνης §. 94—100. 116—120.

1. Κατὰ Ἰσοκράτην, κατὰ δὲ Πλούταρχον καὶ Διοδώρον π. α. πεντακδσία.

κινδύνων καὶ συμφορῶν, ἐσαλεύθη τῶρα ἐκ θεμελίων. Τυμαννικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους φερομένη καὶ ὑβρίζουσα, αὐτοὺς μὲν ἀνάγκασε νὰ προστρέξωσι πάλιν εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ἀθηναίων, εἰς ἐαυτὴν δὲ παρεσκεύασε τὴν ἐν Λεύκτροις ἦτταν (371), πληγὴν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν δὲν ἔδυνάμην πλέον νὰ ἀναλάβῃ. Καί τοι δὲ βραχέα τινα ζώπουρα τῆς Λυκούργου νομοθεσίας διέσωξε καὶ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους ², ἀλλ' οἱ νόμοι ἐγίνοντο ὄργανον τῆς ἰδιοτελείας τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν πόλιν, ἀντὶ νὰ φυλάττωσιν ὡς προτοῦ μὲ χαλκᾷ καὶ σιδηρᾷ τείχει, ἅτινα εἰσὶ τὰ ἐνοπλά σώματα τῶν πολιτῶν ³, ἀναγκάσθησαν νὰ ὁχυρώσωσι μὲ γῆνα (§. 37). Οἱ συχνοὶ πόλεμοι ἡλάττωσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν εἰς ἑπτακοσίους, καὶ τούτων μόνον τὸ ἑβδόμον μέρος ἐπλούτει καὶ κατεῖχε τὴν γῆν, μάλιστα δὲ τὰ δύο πέμπτα τῆς χώρας ἦσαν ἰδιοκτησίαι τῶν γυναικῶν, κατὰ Ἀριστοτέλην (§. 42. 1). Ἄγχι ⁴ ὁ γ' (240) ἐδοκίμασεν εἰς μάττι νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ πράγματα. Κλεισμένης δὲ ὁ γ' ὁ τελευταῖος ἐν Σπάρτῃ βασιλεὺς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Εὐρυσθένης, ἐνέργησε τὸ 226 εἰσυχέσασθαι τοῦ πρώτου, καταλύσας τὴν ἀφόρητον ἐφορίαν καὶ εἰσαγαγὼν τὴν παλαιὰν ἀγωγὴν καὶ ἰσότητά τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἔμελλε τὸ 222 ἐν Σελλασίᾳ νὰ νικηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ νὰ φύγῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ⁵. ὁ δὲ καλοκάγαθος Ἀντίγονος μετεχειρίσθη μὲν τοὺς νικηθέντας

2. Ἰδε Πλουτάρχου Λακ. ἐπιτῆδ. ἐν τέλει.

3. Οὐκ' ἂν εἴη ἀτείχιστος πόλις, ἅτις ἀνδραῖσις καὶ οὐ πλείνθοις ἔσται φάνοιαι ἀπικρίθαι Λυκούργος περὶ τῶν τειχῶν ἀρωγῆς. Πλουτ. Λακ. 16'.

4. Ἰδε Πλουτ. ἐν τῇ βίῃ αὐτοῦ ἀσπύτου δὲ καὶ περὶ τοῦ Κλεισμένου. Ἄμα δὲ τῶν φησιν ἡλικίας του καὶ προσπαθεῖν ἔλασιν ὑπὸ τῶν ἐφόρων ὁ ἄγχι τὸν ὄρον.

5. Ἰδε Πλουτ. β. μὲν. — 5.

μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως, ἀποκαταστήσας αὐτοῖς μά-
λιστα καὶ τὸ πατριον πολίτευμα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὠφέ-
λησεν αὐτοὺς. οἱ ἀποκατασταθέντες ἔφοροι κατέστησαν
βασιλεῖα Λυκοῦργόν τινα ἰδιώτην θ, παριδόντες τοὺς ἐκ τοῦ
γένους δικαίωμα ἔχοντας Ἡρακλείδης. Μετὰ τοῦτα ἀφοῦ
ὑπὸ δύο ὤμων τυράννων, τοῦ Μαχανίδου καὶ Νάβιδος ἐ-
βασανίσθησαν τ, τὸ 146 ὑπέκυψαν μετὰ τὸν λοιπὸν Ἑλλή-
νων εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν Ῥωμαίων *), οἵτινες πρὸ πολ-
λοῦ εἶχαν ἀνακατώσει τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Σπαρτιῆται ἀνέ-
λαβον δὲ πάλιν τὴν πατριον πολιτείαν, ἥς οἱ τύποι ἐμε-
νον μέχρι τοῦ Ε'. Μ. Χ. αἰῶνος β. Οὕτως ἐπληρώθη ὁ
χρησμός.

Ἄ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ
οὐδέν ὃ.

θ. Ὁς διὸς ἑκάστη τῶν ἐφόρων τέλειον Ἡρακλεὺς ἀπέχρησε καὶ βα-
σιλεὺς ἐγεγόνει τῆς Σπέρτης· οὕτως εὖ οὐκ πανταχῇ τὰ καλὰ γέγονε.
Τοιγαρὺν οὐ παῖδες παίδων, ἀλλ' αὐτοὶ πρῶτοι τῆς ἀνείας ἀπέτισαν
τοῦ, μετὰ τοὺς οἱ καταστήσαντες. Πολύβ. Δ', λβ'.

7. Πλευσιν. Δ'. κδ'. 4. ΣΤ'. Α'. Η'. ν'. Πλευστ. Φιλοπ. ι.—ιγ'. Πολύβ.
ΙΔ'. ε'—ις'. Πλευσιν Ζ'. θ' κ. λ'.

*) τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀκριβές· οὔτε γὰρ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες τότε ὁ-
πιστάθησαν τοῖς Ῥωμαίοις, οὔτε οἱ Σπαρτιῆται μετέσχον τῆς τῶν Ἀ-
χαιῶν ἡττης. Κ. Φ. "Η.

8. 24 πόλεις κατὰ τὰ παράλια ἐτίθησαν ἐλευθέραι καὶ οἱ κάτοικοι
Ἕλληες πρότερον ὄντες, ἀνεμείσθησαν ἔλασθεροὶ ἄνθρωποι, Χερσβ.
Η' 396. Παισαν. Γ'. κλ. θ. καὶ ἀνωτέρω § 38 σημ. 3.

9. Ἴδε Διόδωρ. Σκ Ζ', ιδ'.—πρὸς. Πλευστ. Λακ. ἐπισημ. λ. Ἡρόδοτ. Τ.
Β'. σελ. 253 (ἴδε κ. λκ.) καὶ ἐκεῖ. Hutten. καί μοι σημαίνει τὴν
λίσσιν τοῦ χρησμοῦ, ἀντικρὺς τῆς δὲ πρῶτης· λέγεται δὲ μίαν φιλοχρημα-
τίαν.

Β.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ.

Ἡ Σπέρη τῶν ὀλιγαρχοποιτῶν πόλεων
 οὕτω δυνατοτάτη τε καὶ δημοκρατικὴ ἐν τῇ
 Ἑλλάδι ἐγένετο. Ξεν. Πολ. Λακ. Α.

§. 1. [44.]

Ἀφ' οὗ οἱ Λωριεῖς κατέσχον τὴν χώραν διεσέθησαν οἱ κά-
 τοικοι αὐτῆς εἰς τρεῖς ¹ τάξεις, εἰς Σπαρτιάτας,
 Λακεδαιμονίους καὶ Ἑλλώτας.

α. Περί τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Σπαρτιάται τὸ ὄνομα λαβόντες ἀπὸ τῆς πόλεως,
 τὴν ὁποίαν κυριεύσαντες κατέστησαν πρωτεύουσαν τῆς
 χώρας, λεγόμενοι δὲ πρώτοι καὶ Λακεδαιμόνιοι μὲ τὸ
 ἴδιον τῶν περιόικων ὄνομα, (37. 1) εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν
 Λωριέων καὶ Περκλειδῶν· οὗτοι ἔχουσι μόνον τὸ δικαίω-
 μα τοῦ κυβερνᾶν τὴν πολιτείαν καὶ εἰσὶ μεταξὺ τῶν πάντες
 ὁμοιοί, συζέφονται ὁμοίως, διὰ τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς,
 καὶ ζῶσιν ὁμοίως· γὰρ κατέχουσι μὲν, ὅμως οὔτε ταύ-
 τας αὐτοὶ ἐργάζονται, οὔτε ἄλλο τι ἔργον ἐπαγγέλλον-
 ται, πλὴν τῶν ἀφορέντων τὸ πολίτευμα. Διαιροῦνται δὲ
 οὗτοι, ὡς παντὸς οἱ Λωριεῖς, εἰς τρεῖς φυλάς ², εἰς

1. Αἱ τρεῖς οὗτοι εἴδεις ὁρίσμενον μίξις δολύτοις τῇ; Λακ. πα-
 λαιοί· ἐν τῇ μεταξὺ δὲ ἡ εὐκταὴ κατ' ἐλγ. καὶ ἄλλαι ὑποδιαι-
 ρήσεις, ὡς ἐν τῇ ἐπιμένει αὐτῇ φανήσονται (I. §. 47).

2. Ἐξ ὧν καὶ δωρ. πολιτεία εὐρίσκεται καὶ ταύτης ἀντίστοιχον ὡς φαί-
 νεται τῶν παλαιῶν κατοίκων.

Ἰλλεῖς, Δυμᾶνας καὶ Παμφύλους. Τὰ ὀνόματα ταῦτα ὁ μῦθος ἀνέφερεν εἰς τρεῖς ἥρωας ³, ἀλλὰ φαίνεται μάλλον, ὅτι δεικνύουσι τὰ τρία φύλα τὰ ἀποτελέσαντα τὸ Δωρικὸν ἔθνος. Καὶ οἱ μὲν Ἰλλεῖς ἦσαν ἡ κυρία φυλὴ καὶ ἡ μάλιστα τιμωμένη, ἥτις παρέλαβέ ποτε καὶ τοὺς Ἡρακλείδας. Οὗτοι οἱ Ἰλλεῖς κατέκουν τὸ πρῶτον τὰ βόρεια τῆς Ἠπείρου κατὰ τὰ Ἀκροκεραύνια ὄρη· οἱ Δυμᾶνες δὲ ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν, ὅτε ἐφθασαν εἰς Θεσσαλίαν· οἱ δὲ Πάμφυλοι ἠνώθησαν μετὰ τῶν δύο προτέρων ἀκολούθως κατὰ τὴν καθόδον ἐκ διαφόρων φύλων. Τὴν κοινὴν δὲ ἐπέκλουν Δωριεῖς ἔσχον, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς Δωρίδος, τὴν ὁποῖαν ἔκουν πρὸ τῆς καθόδου τῶν εἰς Πελοπόννησον. Αἱ τρεῖς δὲ αὗται φυλαὶ διχραῦντο ἐν Σπάρτῃ εἰς τριάκοντα ὠθεᾶς ⁴ (γένη). Πολιτεῖαν δὲν ἔδιδον οἱ Σπαρτιάται εὐκόλως μέχρις Ἀγιδος καὶ Κλεόμηνους ⁵ (§. 43.). Κάτοικοι ὅμως ἐλεύθεροι μὲν ἀλλὰ μὴ πολιτευόμενοι ὑπᾶρχον ἐν Σπάρτῃ, καὶ μάλιστα μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον κυῶσαν ὅλον ἐν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν.

§. 2. [45.]

Β'. Περὶ τῶν Λακεδαιμονίων.

Οἱ οὕτως ἐκ τῆς χώρας καλούμενοι ἀρχαῖοι τῆς Λακεδαίμονος κάτοικοι (ἴ. §. 39), οἱ πλεῖστοι ἀρχαίᾳ καταγωγῇ, ἔτι δὲ καὶ περὶ οἱ ¹ λεγόμενοι, ὡς περὶ

3. Τὸς μὲν Ἰλλεῖς εἰς Ἰλλον τὸν Ἡρακλεῖος υἱόν τοῦ δὲ Δυμᾶνας καὶ Παμφύλους εἰς τοὺς δύο υἱούς τοῦ Αἰμίου (υἱοῦ τοῦ Δωροῦ), Δυμᾶνα (ἢ Δύμαντα) καὶ Πάμφυλον.

4. Παράφ. Πλάτ., Λυκ. Ὑρ. σ'.

5. Παρ. Πλάτ., Ἀγίς Ε'.

1. Περιεῖκους ἑμίσους· εἶχον καὶ ἄλλας πολιτείας· αἶον οἱ Ἀρχαῖοι· οἱ Κρηταί κ. ὅ.

την Σπάρτην οίκουντες, ἐτόρησαν μὲν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν, συμβιβασθέντες κατὰ μικρὸν μὲ τοὺς Δωριεῖς (§. 39.), μετὰ τῶν ὁποίων συγκατατέθεισαν νὰ διαμοιρασθῶσι καὶ τὴν αὐτῶν γῆν, ὅμως ἐγένοντο φόροι ὑποτελεῖς (συντελεῖς) τοῖς Σπαρτιάταις 2, μεθ' ὧν ὅλα μὲν τὰ βάρη τῆς πολιτείας κοινῶς ἔφερον, ἀλλὰ τῆς διοικήσεως αὐτῆς δὲν μετείχον, ὅτι τοῦτο ἦν ἔργον τῶν Σπαρτιατῶν μόνον (§. 44). Ἐν πολέμῳ εἶχον ἰσοτιμίαν συνεκστρατεύοντες καὶ συναγωνιζόμενοι μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ὅσοι λοχολοῦντο εἰς διάφορα ἐπιτελεόμενα καὶ εἰς τὸ ἐμπορίον 3. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχαν καὶ ἰδίαις κοινότητάς, τῶν ὁποίων ἡ διοίκησις ἦτον εἰς αὐτοὺς ἀνατεθειμένη. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μασσηνίας ἀναφέρονται ἑκατὸν πόλεις 4 τῶν Λακεδαιμονίων.

§. 3. [46.]

γ'. Περὶ τῶν Εἰλωτῶν.

Τοῖς Εἰλωσι πᾶν ὑδριστικὸν ἔργον ἐπιτάττουσι πρὶς πᾶσαν ἄγον ἀτιμίαν. Αὐτῶν. ιδ' 74.

Ἡ κατάστασις τῶν Εἰλωτῶν δὲν ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὴν τῶν περιόρων. Οἱ Εἰλωται εἰσὶ μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ

2. Τοῖς φόροις εἶδον οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τὸ κοινὸν τῆς Σπάρτης, [μέλλων τοῖς βασιλεῦσι, Ναρ. Πλάτ. Ἀλκιβ. α. σελ. 123. Κ. Φ. Ε.] εἶναι ὅ, οἱ Εἰλωται, οἷονες τῆς ὀρισμένης ἀπ' αὐτῶν τοῦ χρόνου εἰς τὸ κοινὸν αὐτοῦ ἕκαστος εἶδον.

3. Δὲν πρέπει τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι κατεβλήθοντο ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἢ ὅτι δὲν ἦσαν εὐχρηστὰ κλίσει εἰς τὴν κατάστασιν ἐν ᾗ ἐβρίσκοντο διότι ἢ μὲ, δὲ ἦσαν εὐχρηστὰ νὰ γένη το δὲ μὴ μετείχον τῆς πολιτείας ἀποκαθίσταντο μὲ ἄλλα ὡφελήματα ἡμεῖς, καὶ ὅσα εἰς αὐτοὺς Σπαρτιάταις δὲν ἐβουχνοῦντο. Κατ' ἀρχὰς δὲ μετείχον καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀρχείων καὶ ἦσαν ἰσόμενοι κατὰ ἔφερον (π. Σπρ.).

4. Μετὰ τὴν 89 Ὀλυμπιάδα κατὰ Μόλλερν (ἐν Ἀριεῖσιν II. σ. 23).

δοῦλων, εἰσὶ δούλοι τοῦ κοινοῦ, δούλοι τοῦ δημοσίου 1. διὸ καὶ εἰς τὸν ἀναδασμὸν τῆς γῆς συνδιενέμνουντο καὶ οὗτοι καὶ ἐπομένως ἀνήκον εἰς τὸν καὶ ὁ κληρὸς· ἀλλ' ὅμως ὁ κύριος αὐτῶν δὲν εἶχε τόσον μεγάλην ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν, ὥς ἐν ἄλλαις πόλεσιν, διότι δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ πωλῇσῃ αὐτοὺς, οὔτε νὰ ἀπελευθερώσῃ, οὔτε νὰ φονεύσῃ· ἀπλῶς εἰπεῖν, ἦσαν μᾶλλον δούλοι τῆς γῆς τοῦ κυρίου, καὶ τοι καὶ ὡς ὑπηρέτας αὐτοὺς μετεχειρίζετο 2. Κατ' ἀρχὰς δὲ φαίνεται, ὅτι διέκριντο καλλίτερα, φόρους μόνον τελοῦντες· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, διὰ τὰς συχνὰς αὐτῶν ἐπαναστάσεις, ὥς φαίνεται, ἀπώλεσαν ὅλως τὴν ἐλευθερίαν καὶ διέκριντο παν ἀπασιν ὁμοῦ καὶ πικρῶς 3. Ποτὲ μεταξὺ τῶν Εἰλωτῶν καὶ Σπαρτιανῶν δὲν ὑπῆρχε φιλία. Οἱ μὲν ἐθεώρουν τοὺς Σπαρτιαντας ὡς τυράννους, στερήσαντας αὐτοὺς ἐλευθερίαν καὶ ἀγαθόν, καὶ ἐπεθύμουν ἐκδίκησιν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπομονώσωσιν, ὅτι Ἕλληνας ὄντες δουλεύουσιν· οἱ δὲ ἐθεώρουν τοὺς

πρὸ ὧν οὐκ ἔστιν ἡ Σπάρτη ὁμοῦ τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν τῶν περιόικων εἰς ἑκατόν.

1. Ἴδε καὶ ἀντιρρῶ § §. 6, 39 καὶ 39. Τὸ ἔθνος αὐτῶν παράγει συνθετὸς ἐκ τῆς πόλεως Ἑλως, καὶ τοι ἡ Εἰλωτεία ὑπῆρχεν ἤδη πρὸ τῆς καταστροφῆς· αὐτῇ, εἰνέ, δὲ καὶ παρὰ τὸ ἔλαττον ὃ δὲ Θουκυπιδης παρ' Ἀθηναίων (σ'. 102) καὶ ἑλευάται αὐτοῦ· λέγει ἄλλοι δὲ παρὰ τὸ ἔλος, ὅτι εἰς τῶν Εἰλωτῶν παρὰ τὸν Εὐρώαν κατ' οὐρανὸν μέλιστα οἱ εἰλωτευθέντες ἐκδίδονται δὲ πρότερον νὰ ὦν ἀζήντο ἄλλως, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλως νὰ μεταφέρῃ τὸ ἔθνος εἰς πάντας τοὺς καταδουλωθέντας ἢ διὰ τὸ πλεονεξία τῶν κατοίκων τῆς πόλεως· ταῦτοις ἢ διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν τύχην, ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρω.

2. Corn. Nep Pausan III. 6: Est genus quodam hominum quod Notas vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit servorumque munere fusingitur.

3. Ἴδε τὸν πᾶντων Ἑλλήνων ἡ Λακεδαιμονίων Εἰλωτεία πλείστην ἀπορίαν παρέχειν σ' α. καὶ ἔστιν, τοῖς μὲν ὡς εἶ, τοῖς δ' ὡς οὐκ εἶ γεγοναῖα ἔστιν. Πλάτων παρ' Ἀθην. σ'. 87. παράβ. ιδ'. 74— ἔστιν δὲ καὶ καὶ ἄλλαι πόλεις Εἰλωτείας ὡς αἱ Σικυωνίαι, Ἀργεῖαι, Θεσσαλαὶ καὶ ἄλλαι, διαφόροις αὐτοῦ ἐνιστάζοντες.

Εἰλωτας ὡς ἐκ γενετῆς ἐχθρούς των, καὶ φοβούμενοι αὐ-
τοὺς διὰ φόβου ἐζήτουν νὰ καταδράμωσιν, ἦτοι διὰ τῆς
κρυπτείας 4. πολλάκις ὁμοῦ καὶ ἠλευθέρωσαν οἱ Λα-
κεδαιμόνιοι πολλοὺς Εἰλωτας 5, ἢ τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν μέγαν
ιδόντες 6, ἢ αὐτοὺς ἀδυνάτους συναισθανθέντες, ἢ ὠφελη-
θέντες παρ' αὐτῶν σημαντικῶς, ἢ καὶ πωλῆσαντες αὐτοῖς
τὴν ἑλευθερίαν, ὡς ἐπὶ Κλεομένους 7.

Ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰργάζοντο οἱ Εἰλωτες τὴν γῆν, ἐξ ἧς
ἦσαν ἡναγκασμένοι νὰ φέρωσιν εἰς τοὺς κυρίους τοῦ κλή-
ρου τὴν ἀνωθεν ὀρισμένην ἀποφοράν. ἡσυχολοῦντο δὲ
προσέτι καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα, οἰκοδομοῦν-

4 Τὰ περὶ τῆς διαβοήτου κρυπτείας δὲν θεωροῦνται ἐξη-
κριθωμένα· καί τοι σαφῶς περὶ αὐτῶν λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν Θ.
Λυκ. καὶ ἄλλὰ παρὰ 6. Πλάτ. Νόμ. Α' 633 ὅστις ἀποθέτει τὴν
κρυπτείαν ὡς σφόδρα πολυπλόν τι στρατιωτικὸν γόμνασμα πρὸς
τάς καρτερίτητας· περὶ δὲ τῷ ἀπαθροῦσι αὐτῶν σκοπῷ δὲν λέ-
γει τίποτε, εὖ δ' αὐτὸς, εὖτε ὁ σχολιαστὴς αὐτοῦ, ὥστε ἄλλως
διεξοδικῶς περιγράφει τὴν κρυπτείαν. Ἀλλὰ Θλ. Θουκυδ. Α' π', καὶ Γ.
Γρῶτε Ἕλλην. ἱστ. Τ. Α' σ. 691 ἐπ. (κατὰ τὴν Γερμ. μετάφρ.)

5. Καὶ εὖ· μὲν ἀφέτας ἐκάλεσαν, εὖ δὲ ἀδεσπότους, εὖς
δὲ ἐρυκτιῆρας, δεσποσιοναύτας δ' ἄλλους, εὖς εἰς τοὺς
ἐπὶ αὐτοῖς κατέτασαν. Μύρων παρ' Ἀθην. σ'. 102.

6. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς πολιτείας ὁ ἀριθμὸς τῶν Εἰλωτῶν ὑπερέβη
τὰς 200,000 Τῶν, ὧν δὲ Λακεδαιμόνιος ὁ πικρὸς μὲν, 800,000 σχεδόν.

7. Ὁ Κλεομένης τῶν Εἰλωτῶν τοὺς πέντε μὲν· ἀπικὰς καταβαλόν-
τας ἑλευθέρους ἐποίησε. Πλούτ. Κλειμ. καὶ μὴ θύμωξε δὲ ἀκούων, ὥτε οἱ
Εἰλωτας θύνανται νὰ καταβάλωσι χρήματα· πολλοὶ αὐτῶν ἦσαν εὐπορώ-
τεροι τῶν κυρίων των, διότι ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῶν γῆς, τὴν ὅπιαν
εἰργάζοντο, ἐπώρτοι ἦσαν νὰ δώσωσιν τοῖς κυρίοις αὐτῶν μίσον
τὰς ὀρισμένους φερὸν ἤγουν ἀνδρὶ μὲν ἐξ ὁμοῦ κόνεα κρι-
θῶν μεθ' ἱμνους, γυναικὶ δὲ ὀώδεκα, καὶ τῶν ὁ-
τρῶν κερπῶν ἀνὰ ἑκάστης τὸ πλεῖθος, κατὰ Πλούταρχον
ἐν Λυκ. γ'. τα δὲ λοιπὰ διέθετον αὐτοὶ κατ' ἴδιαν ἀρίσκειν. παρ. καὶ
Λυκ. ἐπιτρεθ. ἐν ἡβ. Τ. 2 σ. 253 Hutton— ἱερῶν δὲ οἱ Εἰλω-
τες κυνὴν καὶ θυφθέραν, ὡς Μύρων παρ' Ἀθην. ἰδ'. 74. λέγει·
ὅτι καὶ πληγὰς ἐλάμβανον κατ' ἑσας, δὲν εὐρίσκει πιθανὴν ὁ Γ.
Γρῶτης.

τες οἴκους (τῶν ὁποίων καὶ ἰδίους εἶχον), καὶ διάφορα οἰκικὰ καὶ ἀγροτικά σκεύη κατασκευάζοντες. Πολέμου δὲ ὄντως συνεξιστράτευον μετὰ τῶν κυρίων αὐτῶν ὡς φίλοι, ὡς ὁπλῖται δὲ μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις 8. Πάντοτε δὲ προσεῖχον οἱ Σπαρτιάται μὴ ἀποστατήσωσιν οἱ Ἕλληες, ὅπερ καὶ συνέβαινεν ἐνίοτε (Θουκ. Ε'. ιδ'. ἐπ.)

§. 4. [47.]

Ἐτεροι ἐλεύθεροι μὲν ἀλλὰ μὴ πολιτευόμενοι κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καταλεγέντων τριῶν κυρίων τάξεων τῶν κατοίκων τῆς Λακεδαίμονος, οἵτινες ἔμειναν οὕτω μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς πολιτείας, ἀναπτύχθησαν κατ' ὀλίγον καὶ διάφοροι ἄλλοι μεταξὺ βαθμοὶ ἀπὸ τῶν τελείων πολιτῶν Σπαρτιατῶν μέχρι τῶν ἐσχάτων Εἰλώτων. Οὕτως οἱ Σπαρτιάται αὐτοὶ διεβόησαν εἰς ὁμοίους καὶ ὑπομείνας. καὶ εἰς μὲν τὴν τάξιν τῶν ὁμοίων ἀνήκον ἔσοι ὑπέρμενον τὴν ἀγωγὴν τῶν πολιτῶν ἀκριβῶς 1· οὗτοι διεχειρίζοντο τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς πολιτείας καὶ ἐν πολέμῳ τρεῖς ἐκ τούτων ἦσαν πάντοτε περὶ τὴν βασιλεία. Εἰς τοὺς ὑπομείνας δὲ μετέβαινον ἔσοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἐχόντες ἢ ἄκοντες, παρημέλουν τὰ νόμιμα 2. Μόθοαες δὲ ἦσαν ἐλεύθεροι μὲν, οὐχὶ ὅμως Λα-

8. Ἰδὲ Ἡρόδ. Θ'. 28, 29 ὅτι δὲ καὶ εἰς τὰς ἐπικινδύνους θέσεις ἐκάλουν αὐτοὺς καὶ πολεμῶσι καὶ ἐν προπαρασκευάζουσιν ὅππεν εὐθὺς τὴν νίκην, δὲν εἶναι βίβαιον.

1. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. Π. Τ. 2. σ. 252. Ἀριστ. Πολιτ. Β. γ'. 21. Ξεν. Πολ. Λακ.

2. Ξενοφ. Πολιτ. Λακεδ. Γ'. 4. Πλούτ. Λακεδ. ἐπιτεθώματα τόμ. 2. σ. 282. — Τούτῳ παρὰ Σπινδ. Ἀνθολ. Μ' 143. γερ. Τάουχ. Τ. Β'. σελ. 69. «Λακεδαίμονιοι . . . ἰδί μὲν μετὰ τὴν τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐμμενῶν»

καδαίμυνοι, ἀνατρεφόμενοι μετὰ τῶν υἱῶν τῶν Σπαρτικῶν καὶ μετέχοντες τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς μὲ ἐκείνους, διὰ τοῦτο καὶ σύντροφοι ἢ τῖρόφιμοι αὐτῶν λέγονται. οἱ τοιοῦτοι ἤσαν πολῖται διὰ μόνος τῆς ἀγωγῆς β. ἀνδραγαθήσαντες δὲ ἐφθάνον εἰς μεγάλας τιμὰς, ὡς Λύσανδρος ὁ καταναυμάχης τοῦς Ἀθηναίους, Καλλικράτης καὶ Γύλιππος. ὅμοιοι δὲ τούτοις ἦσαν οἱ Μόθωνες υἱοὶ δούλων ἐν τῇ οἰκίᾳ γεννώμενοι, (διὰ καὶ οἱ κ ο γ ε ν εῖς λέγονται) καὶ ἀνατρεφόμενοι κατὰ τὴν Σπαρτιατικὴν ἀγωγὴν, ὡς οἱ Μόθακες γ. Νεοδαμώδεις δ' ἐλέγοντο, ὅσοι τῶν Εἰλωτῶν ἀπελευθεροῦντο παρὰ τῆς πόλεως ἐνεκα ἀνδραγαθίας ἢ καὶ ἀνάγκης, ὡς ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους καιροὺς, ὅτε οἱ πόλεμοι εἶχον ὀλιγοστέουσι τοὺς πολίτας. Διάρροιοι δὲ τῶν εἰρημένων ἦσαν οἱ ἐπεὺνακτοὶ ὀνομασθέντες, ἀφ' οὗ ἐξ Εἰλωτῶν πολῖται ἐγένοντο καὶ τὰς χήρας τῶν

τα, καὶ ἐξ οὗ, καὶ ἐξ Εἰλωτῶν, ὅμοιος τῶν ἀρίστων τιμῶν τὸν δὲ μὴ ἐμμεΐναται, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βασιλείως, εἰς τοὺς Εἰλωτῶν ἀποστέλλουσι καὶ τῆς πολιταίας ὁ τοιοῦτος οὐ μετέχει.

3. α Οἱ δὲ ἰδίαν τινῶν ἀνδραγαθημάτων. Παρ. Ἰα. Στοβ. Ἀνθολ. Μ'. 83. Κ. Φ. Β. — Πλάτων Κριτίας γ. ἦσαν δὲ οἱ τοιοῦτοι υἱοὶ ξένων ἢ Εἰλωτῶν ἢ νόθοι τῶν Σπαρτικῶν ἐξ Εἰλωτίδος, καὶ εἶχον ἐκείνους τῶν Σπαρτικῶν δικαίωμα νῆ τεύχεσιν ὅσα ἢ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κατὰ Φίλιππον παρ' Ἀθην. γ'. 102. — Παλαιοὶ δὲ αὐτοὶ (τῶν Ἀθηναίων) καὶ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἐκείνην καλεῖται καλὴ ἀγαθὴ ἀπολύθουν καὶ εἶσι τῶν τῖρόφινων καλουμένων, καὶ νόθοι τῶν Σπαρτικῶν μάλα τοῖςδε καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει καλῶν οὐκ ἄπειροι. Ξεν. Ἠλλαν. Β'. γ' 9.

4. Ὁ Μούλλιος καὶ Ἑρμάνιος μετὰ καὶ ἄλλων δὲν διακρίνουσι τοὺς Μόθωνας τῶν Μούλιων.

5. Τὸ ὄνομα ἐλαττον φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι νέον τινα κατώτερον ὄνομα ἀπένευσεν ἀναφαίνεται δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ τοῦ πρώτου περὶ. Θουκ. Μ'. 18'. φερόμενοι δὲ αὐτοὶ οἱ ἑταῖροι Ἑρμάνιον εἰς τὰς αἰῶν στρατίας ἢ εἰς ἀποικίας, τοῦτο δὲ δυνατόν.

φρονεούστων Σπαρτιατῶν ἐνυμφεύθησαν μετὰ τὸν 6'. Μεσηνιακὸν πόλεμον 6. Πλὴν δὲ τούτων ὑπάρχον καὶ ξένου μάλιστα κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους.

§. 5. [48.]

Ἀναδασμός τῆς γῆς.

ὅς ἡ Λακωνικὴ φαίνεται πᾶσα πολλῶν ἀδελφῶν νεωρὶ νεοτεταμέναν Πλούτ. Δουκ. ή.

Τὸ δικαίωμα τοῦ κατέχειν γῆν εἶχον μόνοι οἱ Σπαρτιάται καὶ περίοικοι, ὡς ἐπάνω εἵπομεν (§. 44. 45.)· δὲν ἠδύνατο ὅμως οὔτε νὰ πωλήσωσιν αὐτὴν, οὔτε εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ διανείμωσιν, ἀλλ' ὁ οἶκος καὶ κληρὸς μετέβαινε μόνον εἰς ἓνα 1, ὅστις ὑπεχρεωτο νὰ συντηρῇ καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, φέρων καὶ τὸ ἀνάλογόν του εἰς τὰ συσσίτια. Πῶς ἦτον ἡ γῆ πρὶν Λυκούργου διηρημένα δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν, βέβαιον ὅμως ὑπάρχει, ὅτι ὁ Νομοθέτης οὗτος, κατὰ Πλούταρχον, συνέπεισε τοὺς κατοίκους νὰ διαμοιρασθῶσιν ἐξ ἀρχῆς τὴν χώραν, ὅπερ καὶ ἐγένετο 2. Καὶ οἱ μὲν τῶν Σπαρτιατῶν κληροὶ ἀνέβησαν εἰς 9,000 οἱ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς 30,000. ἦσαν δὲ οἱ κληροὶ οὗτοι πάντες ἴσοι ὡς ἀδελφῶν μερί-

6. Ἰδε Θεόπομπον παρ' Ἀθηναίῳ σ' 101. ὁ Μύλλερς ἐκλαμβάνει καὶ πρότερον αὐτοὺς ὑπάρχοντας, τὸ δὲ τοῦ Θεόπομπο ὡς ἀπαξ γίγιναι νηπίον.

1. Ἴσως τὸν προεσῦτερον, ὅστις καὶ ἴσως οὐκ ἔμελλε εἶναι τοῦ δαμνικῶς, κατὰ Μύλλερν ἐν Δωριεῦσιν.

2. Πλούτ. ἐν 6. Δουκ. ή. ἔνιμεν (ὁ Λυκούργος) τὴν μὲν ἄλλην τοῖς περίοικοις Λακωνικῶν τριμυρίους κληρούς, τὴν δὲ εἰς τὸ ἅπασιν, τὴν Σπάρτῃ συντελεῖσθαι, ἑκατομυρίους παραύτας γὰρ ἔχοντες κληροὶ Σπαρτιατῶν.

δια 3. Ἀλλ' ἡ ἰσότης αὕτη δὲν διέμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον· διότι τινὲς μὲν τῶν οἰκῶν διὰ πολυτεκνίαν ἐπτώχευον, ἄλλοι δὲ πάλιν σφόδρα ὑπερεπλούτουν, κληρονομαῦντες κλήρους ἐσθετισμένων οἰκῶν, καὶ συνέβη νὰ γένη ἡ χώρα ἰδιοκτησία ὀλίγων, μάλιστα μετὰ τὸν μέγαν σεισμόν τὸ 466, καὶ τὴν εὐθὺς μετὰ τοῦτο (464) γενομένην ἐπανάστασιν τῶν Εἰλωτῶν καὶ τὸν οὐ πολὺ ὕστερον Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Τὸ πρᾶγμα δὲ ἐχώρησεν ἐπὶ τὸ χειρὸν ἔτι, ἀπὸ τοῦ ὅ ἐρορος Ἐπιτάδεος ἐγράψε ρήτρην 4. ἐξεῖναι τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τὸν κληρὸν ὧς τις ἐθέλει καὶ ζῶντα δοῦναι καὶ καταλιπεῖν διατιθέμενον· εἰς ταῦτα δὲ προσθετόν καὶ τὰς μεγάλας προίκας, αἵτινες ἐδίδοντο ὑπερώτερα, ἐνῶ πρότερον αἱ κόραι ὑπανδρεύοντο ἀπρικοὶ 5. καὶ μέτρα μὲν προληπτικὰ τοῦ κακοῦ ὑπῆρχον, οἷον ἡ νόθευσις, ἡ ἄδεια τοῦ νὰ νυμφεύωνται τὴν αὐτὴν γυναῖκα περισσότεροι ἀδελφοί 6, ἡ ἀποστολὴ ἀπαικῶν καὶ ὁ περὶ ἐπικλή-

3. Οὐδεὶς μέγασι πλεῖον, ἀλλὰ πάντας τοὺς πολίτας ἴσον ἔχειν δεῖ τῆς πολιτικῆς· χώρας· Πολύβιος ἐν σ'. κεφαλαίῳ μγ'. Πολεῖν δὲ γῆν Λακεδαιμονίους αἰσχροὺς νομίσταν· τῆς δὲ ἀρχαίας μοίρας οὐδὲ ἔξισται. Ἡρακλείδης ἐν Προδρόμῳ Καραῖ (Παρισ γαβ') σελ. 207. Τινὲς λέγουσι τοὺς κλήρους τῶν Σπαρτιατῶν μεγάλους τῶν Λακεδαιμονιακῶν.

4. Ὁ νόμος εἰσῆχθη μετὰ Λυσάνδρου μετὰ τὸ 400—380. ἴδε Πλούτ. ἐν Ἀγιδί. ε'. Ἀπελείφθησαν οὖν, (ἐπὶ Ἀγιδος) ἐπιτακτικῶν οὐ πλείονες Σπαρτιαῖται, καὶ τούτων ἴσως ἑκατὶν ἦσαν οἱ γῆν κακτημένοι καὶ κληρον· ἡ δὲ ἄλλος ὅχλος ἀπὸρος καὶ πτωχὸς ἐν τῇ πόλει περιεσθότο, τοῖς μὲν ἔξωθεν πολεμίοις ἀργῶς καὶ ἀπρεθύμως ἀμυνόμενος, αἱ δὲ εἰς καὶ τὸν ἐπιτηρῶν μεταβολῆς καὶ μεταστάσεως τῶν παρόντων ἴδε καὶ ἀντι. §. 43.

5. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. σ'. 11 Πλούτ. Ἀποφθ. Λακων. σελ. 233.

6. Πολύβ. ΙΒ'. 6. Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ πᾶσι τοῖς καὶ εὐνῆδες τρεῖς ἀνδρας ἔχειν γυναῖκα καὶ τέτταρας, ποτὶ δὲ καὶ πλείονι, ἀδελφοὺς ὅστις καὶ τέσσα τούτων εἶναι· καὶ 7.

ρων ὁ νόμος· ἀλλὰ πάντα ταῦτα εὐρέθησαν ἀνεπαρκῆ, καὶ ἡ πολιτεία ἐπὶ Ἀριστοτέλους ἤδη εἶχεν ἐκπέσῃ πολὺ, θ δὲ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν ἡλαττοῦτο ὁλονέν περισσότερον.

§. 6. [49.]

Ἐπακολούθημα τῆς ὀλιγοστεύσεως τῶν
πολιτῶν καὶ τῆς ἀνισότητος
τῆς οὐσίας.

Ἡ ἀνισότης τῆς οὐσίας συνεπέφερε κατὰ μικρὸν καὶ τὴν ἀνισότητά τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων· διότι ἐν Σπάρτῃ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Λυκούργου, μόνον ἐκεῖνοι ἐδύναντο νὰ ἐξασκῶσι πλήρῃ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, ὅσοι μετέιχον τῆς Σπαρτιατικῆς ἀγωγῆς καὶ λοιπῆς διαίτης¹, ὅπερ ἀπῆται ἀφθονίαν ἐργολῆς. Τώρα ὅμως ἡ πτωχεία ἠνάγκασε πολλοὺς νὰ ἀλλάξωσι τὸν τρόπον τῆς διαίτης· διότι οὔτε τῶν συσσιτίων ἠδύναντο νὰ μετέχωσι, μὴ ἔχοντες νὰ συνεισφέρωσι τὸ μέρος τῶν, οὔτε τῶν ἀπηγορευμένων εἰς τοὺς πολίτας Σπαρτιατάς ἑκταύσιων τεχνῶν νὰ ἀπέχωσι καὶ νὰ ἀσχολῶνται μόνον εἰς πολεμικὰ γυμνάσια. Ὅθεν διηρθέσαν οἱ Σπαρτιάται εἰς ὁμοίους καὶ ὁμομίοντας², εἴτε εἰς τελείους καὶ μὴ τελείους³. Οὕτω δὲ

7. Ἐπικλῆρος, ὃ θεωρεῖται ὡς ἐπιπαρατακτικὸς, εἶνε μόνη ἀρραγὴ καὶ ἀνιδιάρκης, τὴν ὅποιαν μετὰ τῶν κτημάτων αὐτῆς ἐκκληρονομῶσι οἱ πλῆθεις συγγενεῖς, ὑποχρεούμενοι τὰ νομιμασθέντα αὐτῇ καὶ τὰ τεκνοποιήσασιν ἐξ αὐτῆς· τὰ τέκνα δὲ δὲν ἀνήκον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ εἰς τὸν τῆς γυναίκας, διὰ τὴν μὴ οὐδεὶς ὁ οἶκος, περὶ τοῦ ὅποιου πολλὰ ἐφροντίζον οἱ παλαιοί. Ὁ Μύλλερὸς ὑποθέτει δὲ τὰς τοιαύτας ἐνομιμαστέας ἐν Σπάρτῃ οἱ μὴ ἔχοντες ἰδίους κτήρους.

1) Βλέπε ἀνωτέρω § 47. σημ. 2.

2) Ἰδὲ ἀνωτέρω § 47. παρὰ τὸν Πλάτωνα. Ἡ. π. β. 5—6.

3) Εἰς τὴν ὁμομίοντα συγκατελέγοντο, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ ἄτιμοι, ἢ

τὸ πολίτευμα μετεβλήθη εἰς ἀληθινὴν ὀλιγαρχίαν, ἐξ ἧς
υπερώτερα καὶ ὠμότατοι τύραννοι ἐξεβλάστησαν.

Γ.

ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Πολιτεία ἐστὶν περ' ἀπαξ ὁρμήσῃ αὖ,
ἔρχεται ὑπὲρ κύκλος οὐρανομένη.

Πλάτ. Πολιτ. δ'. 424.

§. 1. [50]

Περὶ τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας.

Ὁ ὑπὸ Λυκούργου ¹ διοργανισμὸς τῆς πολιτείας ἐπιτη-
ρίζετο ἐπὶ τῶν πατροπαράδοτων ἐθίμων (§. 10), γριπτήν
δὲ νομοθεσίαν δὲν ἔδωκεν ὁ Λυκούργος, ἀλλὰ μάλιστα μία
τῶν ῥητρῶν ἦτο καὶ τοῦτο, νὰ μὴν ἔχωσιν οἱ Σπαρ-
τιᾶται νόμους γεγραμμένους ². ἦσιν δὲ αἱ ῥήτραι
συνθῆκαι διὰ λόγων μεταξὺ τῶν διαφορομένων

τοὶ οἱ μὲν ἑταίριαν περιβλήντες Σπαρτιᾶται, ὡς π. χ. οἱ ἐν πολέμῳ
ἀποδουλιάσαντες, οἷτις ποτὶ δὲν ἤθύναντο νὰ μεταβῶσι πάλιν εἰς τὴν
τάξιν τῶν ἡμεινῶν ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ὅσοις ἡ ἀνάγκη τῆς δικτῆς κατεβίβα-
ζεν εἰς τοὺς ὑπομείνουσας, φαίνεται ὅτι ἤθύναντο πάλιν νὰ γένωσιν ἐπί-
ταμοι, ἥτοι νὰ λάβωσι τὴν προτέραν αὐτῶν τάξιν, ἀφ' οὗ οἱ περιστά-
σαι τοῦ βίου των ἐκαλλιτέραν· οἷοι ἡ διαφορά τῶν ἡμεινῶν καὶ ὑ-
πομεινῶν προέρχετο ἐκ τῆς τύχης καὶ τῆς προκοπῆτος, οὗχί δὲ ἐκ
τῆς καταγωγῆς.

1. Περὶ Λυκούργου τοῦ νομοθέτου καθόλου μὴ οὐδὲν ἴστω εἰπεῖν ἀν-
εμφισβητήτων, οὗ καὶ γένος καὶ ἀπογονία κατὰ Πλάτ. ἐν βίῳ
Λυκ. δ.

2. Πλάτ. αὐτῷ ἐγ'. Μὴ χρῆσθαι νόμοις ἐγγράφους.

βασιλικῶν οἰκῶν καὶ τοῦ λαοῦ β, διὰ τῶν ὁποίων συναφιλώ-
 σεν ὁ Λυκούργος τὰ διαφερόμενα μέρη, ἀλλὰ τόσον σοφῶς,
 (καὶ τοῦτο εἶνε τὸ μέγα ἔργον αὐτοῦ), ὥστε πρὸς τὸν
 αὐτὸν σκοπὸν πάντα τὰ μέρη τείνοντα ἔσωζον καὶ κῆζανον
 τὴν πολιτείαν γ. Κατὰ τὰς καθωσιωμένους δὲ ταύτας ῥή-
 τρας δ διειμοιράσθη ἡ δύναμις τῆς πόλεως εἰς τὰ τρία
 αὐτῆς συστατικὰ στοιχεῖα, τὴν γερουσίαν, τὴν ἐκ-
 κλησίαν καὶ τρίτον τοὺς βασιλεῖς μετὰ τῶν
 λοιπῶν ἐν τέλει. τούτων δὲ τὴν κυδερνητικὴν ἐξου-
 σίαν τῆς πολιτείας εἶχον τὰ δύο μόνον, ἡ γερουσία καὶ
 οἱ βασιλεῖς μετὰ τῶν ἑτόρων, οἵτινες πάντες ὁμοῦ τὰ
 τέλη θ λέγονται ὑπὸ τῶν συγγραφέων.

3. Κατὰ Πλούτωνα ὁ δὲ Πλούταρχος αὐτοῦ γ'. 41 λέγει, ὅτι τὰ τοιαῦτα
 νομοθετήματα ῥήτραις ἀνέμαρτον ὡς παρὰ τοῦ θεοῦ νομιζόμενα καὶ
 χρησμεύς ὄντα.

4. Δεῖ γὰρ τὴν πολιτείαν τὴν μέλλουσαν εὖ εἶναι πάντα βούλεσθαι
 τὰ μέρη τῆς πόλεως εἶναι καὶ διαμεῖναι ταῦτά, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης
 ἐν Πολιτ. Β, γ'. 13. ὁ Λυκούργος ἐκνόησε καὶ τὴν λοιπὴν διαίταν
 τῆς ζωῆς οὕτως, ὥστε οἱ οἱ Σπαρτιῶται ἐν μόνον ἔλεον ζῶν σῶμα ἀ-
 πετέλουν. Ἰδε ἀνωτέρω §. 11.

5. Μίαν τῶν ῥητῶν μᾶς διέσωσεν ὁ Πλούταρχος ἐν Β. Λυκούρ. γ'.
 ἔχει δὲ οὕτως.

«Ὅτις Ἑλλανίου καὶ Ἀθανῶς Ἑλλανίας ἱερὸν ἰδρυσάμενον, φυλάς φυ-
 λάξαντα καὶ ὄδας ὀδάξαντα τριάκοντα, γερουσίαν σὺν ἀρχαγέταις κατα-
 στήσονται, ὅρας ἐξ ὅρας ἀπελλάξουσιν μεταξὺ βασιλέως τε καὶ κνακίωνος
 οὕτως εἰσφέρειν τε καὶ ἀφίστασθαι· δάμνη δὲ τὴν κυρίαν ἡμεν καὶ πρῶ-
 τος. ἄλλος δὲ χρησμεύς παρὰ Διὸς ὁρᾷ Σικ. Ζ'. εἰδ' καὶ Τυρταίῳ ἐν
 Εὐνομ. λέγει·

Ἄρχων μὲν, βουλῆς θεοτιμήτους βασιλῆας,
 εἰσι μέλει Σπάρτης ἱμερῖσσα πόλις,
 Πρεσβυγενεῖς τε γέροντας ἔπειτα δὲ θυμῶτος ἄνδρας,
 Εὐβόλαις ῥήτραις ἀνταπαρτευσμένους κτλ.
 δάμνην τε πλεῖστον νόμον καὶ κῆρτος ἔπεισθαι·
 Φυλῆς γὰρ περὶ τῶν αὐτῶν ἀνέφηνα πόλιν.

6. Τὰ τέλη οἷα οἱ ἐν τῇ λ' εἰ λέγονται οἱ ἀρχόντες δ' αὐτοὺς
 τὰ τέλη τοῦτε πράγμα κασι τεθέσται (Ἠλ. Θων.). Εἰπόντες
 δὲ καὶ μῶσι οἱ ἑτόροι τὰ τέλη· διότι τῷ ὄντι κατὰ τοὺς ἔπειτα

Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης (ὡς καὶ πᾶν δωρικὸν) εἶναι ἀριστοκρατικὸν ἅμα καὶ δημοκρατικόν· διότι καθ' ὅσον τῆς πολιτείας οἱ Σπαρτιᾶται μόνοι μετέχουσι (§. 44), οἱ περίοικοι δὲ καὶ λοιποὶ τῆς Λακωνικῆς κάτοικοι ἀποκλείονται τοῦ δικαιώματος τούτου (§. 45. ε.), τὸ πολίτευμα γίνεται ἀριστοκρατικόν· καθ' ὅσον ὅμως πάλιν ἕκαστος τῶν Σπαρτιατῶν ἔχει ἴσον τὸ δίκαιον τοῦ πολιτεύεσθαι, τὸ πολίτευμα εἶναι δημοκρατικόν. Ὅμως δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ἡ δημοκρατία διαφέρει πολὺ τῶν δημοκρατιῶν ἄλλων μὴ δωρικῶν πόλεων· καθότι ἐν μὲν τῇ Σπαρτιατικῇ δημοκρατίᾳ ἀνώτατος καὶ ἀπαράβατος νόμος λογίζεται ἡ συνθήκη, καὶ ταύτην οὐδεὶς δύναται νὰ ἀκυρώσῃ· ἐν ἐκείναις δὲ ταῖς δημοκρατίαις καὶ αὐτοὶ οἱ νόμοι μεταποιεῦνται κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ δήμου. Βασιλικὸν δὲ κυρίως δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης, ὅτι οἱ βασιλεῖς ὄνομα μόνον εἶχαν, ἄλλως δὲ ἦσαν ἀρχόντες καὶ στρατηγοὶ διὰ βίου.

§. 2. [51.]

α. Περὶ τῆς γερουσίας.

Τὴν Γερουσίαν ἀπατέλουν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ πρεσβύται γέροντες¹, ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότες, προεδρευόμενοι ὑπὸ τῶν δύο βασιλέων. Ὅθεν πάντα ὁμοῦ μὰ μέλη

χρόνους αὐτοὶ μόνοι ἔθεναν τὸ τέλος εἰς τὰ πράγματα· ἀλλὰ περὶ τούτων κατωτέρω.

7. Ἡδυνάτις καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὸ μὲν πολίτευμα τῆς Λακεδαιμόνου ὅτις ἀριστοκρατικόν· τὸ δὲ τῆς Σπάρτης ἰδίως δημοκρατικόν· καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ἐξ ὅτου οἱ Σπαρτιᾶται διγυρόησαν εἰς ὁμοίους καὶ ὑπομείνας (§. 49) οὐδεὶς κολοῖ νὰ ὀνομασώμεν ὅλην γὰρ χερσὶν, ὡς καὶ πράγματι ἐγένετο κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Παράφ. §. 40. σμ. 4.

1. Ἡ Γερουσία Γερουσία καὶ Γερωνία δωρικῶς λέγεται. Περὶ

τῆς γερουσίας γίνονται τριάκοντα· ἐξελέγοντο δὲ οἱ 28 οὗτοι γέροντες ὑπὸ τοῦ λαοῦ 2 βούη καὶ οὐ ψήφῳ, καὶ εἶχον διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην· τὰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα προσόντα ἦσαν ἡ μνησθεῖσα ἡλικία καὶ εἰς ἀμεμπτος· διότι τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἦν κατὰ Ἀριστοτέλην 3, ἄθλον τῆς ἀρετῆς. Οἱ γέροντες, ὡς ἀνωτάτη διοικητικὴ δύναμις 4, ἦσαν ἀνεύθυνοι, τεθειμένοι ὡς μεσότηιχον 5 μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τῶν βασιλέων, ἵνα κρατῶσιν εἰς ἰσορροπίαν τὴν κατὰστασιν τῆς πολιτείας· διότι, ὁσάκις μὲν ὁ δῆμος πρὸς ὀχλοκρατίαν ἐκκλινε, προσετίθεντο εἰς τὸ μέρος τῶν βασιλέων κατ' αὐτοῦ· εὐθύς δὲ πάλιν ἐνεδυνάμοναν τὸν λαὸν κατὰ τῶν βασιλέων, ὁσάκις οὗτοι τυραννίας ὠρέγοντο· εἶχον δὲ καὶ τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν δύναμιν οἱ γέροντες, δικάζοντες τὰς μεγίστας δίκας, οἷον τὰς φονικὰς 6 καὶ τῶν βασιλέων τὰ ἁμαρτήματα 7. Ἐφρόντιζον δὲ μετὰ τῶν ἐφόρων καὶ περὶ τῶν λοιπῶν σπουδαίων πραγμάτων τῆς πολιτείας. Μετὰ τῶν βασιλέων 8 προεδουλεύοντο περὶ

τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κή. αὐτῆς μελῶν ἴδε τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν παρὰ Πλουτ. ἐν Β. Λυκούρ. β. 46.

2. Τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς ἴδε αὐτ. κς'. καὶ κατωτέρω §. 52, 4. κ. §. 78.

3. Ἐν Πολιτικῶν Β, σ'. 13. Τὸ ἰσὺς δὲ τῶν γερουσιαστῶν δὲν ἀγκρίνει ὁ φιλόσοφος, ἐπιφέρον· εἰ γὰρ, ὡς περ καὶ σόματος καὶ διανοίας γῆρας· μάλιστα μὴ ὄντων χρηστῶν καὶ πεπαιδευμένων· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἀνεύθυνον αὐτῶν ἀποδοκιμάζει.

4. Οἱ προσαγερούμενοι γέροντες διὰ βίου (ἔχουσι τὴν ἀρχήν), δι' ἣν καὶ μὲν ὡς πάντα χειρίζεται τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν. Πολύβ. ΣΤ'. μγ'.

5. Πλάτ. Νόμ. Γ'. Κ. φ. "Ε.

6. Ἀριστοτ. Πολιτ. Γ. α. 7. Πλουτ. Λακ. Ἀποφθ. τῆς περὶ τοῦ θανάτου δίκας πλείους ἡμέρας οἱ γέροντες κρίνουσι.

7. ἴδε Πλουτ. Γ. α. 3. ἐν δὲ α. 2 λέγει· ἡ μὲν γερουσία συνέδριον τῆς πολιτείας, οἱ λοιποὶ δὲ εἰσὶν ἄρχοντες.

8. Ἄν οἱ βασιλεῖς ἐν περιουσίᾳ τυχόν εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς γερουσίας, τότε οὗτοι τῶν ἐπισημασμένων γερόντων ἕνατον ἑκτὸς τῆς ἐκείνων

τῶν ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας ἐμελλον νὰ διακοινώσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ὅστις μόνος εἶχε κατὰ τὰς ῥήτρας (§. 50 σημ. 5) τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως. Αἱ συνεδριάσεις δὲ τῆς γερουσίας ἐγίνοντο αἱ μὲν ἰδίᾳ, παρόντων ὅμως καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ δήμου ἐφόρων ⁹, αἱ δὲ δημοσίᾳ μεταξὺ τῆς Βασιλικῆς γερύρας καὶ τοῦ ποταμοῦ Κνακίου ἐν ὑπαίθρῳ.

§. 3. [52].

6'. Περὶ τῆς Ἐκκλησίας. (ἀλία)

Καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου συνήρχετο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ¹ κατὰ τὴν ῥήτραν, κανονικῶς μὲν κατὰ πᾶσαν πανσέληνον, ἐκτάκτως δὲ κατὰ τὴν χρείαν ². Ἐκαστος δὲ τριάκοντα ἔτη γεγονώς Σπαρτιάτης (οὐχὶ Λακεδαιμόνιος) εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκκλησιάζειν, ἐπίτιμος ὢν ³. Ἔργον δὲ τῆς ἐκκλησίας ἦτο νὰ ἐκλέγῃ τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, ἦγον τὰ μέλη τῆς γερουσίας καὶ τῶν ἐφόρων ⁴. Νὰ κρίνῃ τὰς περὶ διαδοχῆς ἐριδας τῶν βασιλέων, τὰ παρὰ τῶν τελεῶν προβαλλόμενα ἂν ᾖνε παραδεκτὰ ἢ ὄχι, νὰ ἀπο-

ψήφῳ ἑκάτερος καὶ δύο δὲ τοῦ βασιλέως, μίαν δὲ ἀνάτερον, κατὰ Ἡρόδοτον σ'. 87, τὸν ὁποῖον τιμῆς ἄλλως ἐξήρχησαν ἄλλ' ἰδὲ Πλουτ. Α. κ'. 4.

9. Ἀφ' οὗ τῶν ἐφόρων ἡ δύναμις πύχνη ἀντεποιήσκειτο αὐτοὶ καὶ τῆς προεδρίας ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν γερόντων.

1. Κατὰ τοὺς ἑπόμενα χρόνους ἤμεις ἐν τῇ Σκιάδι (§. 37.) ἀνέστησαν αὐτοὶ ἐκκλησιάζοντες. Πλουτ. Γ. ιδ'. 8.

2. Ἄλλως τε πολλάκις συλλεγεμέναις Ἡρόδ. 2'. 134. * Ἡ ἐκκλησία Λακεδαιμόνιος δὲ λέγεται καὶ τὸ ἐκκλησιάζειν ἀπὸ ἀλᾶ ζειν ἢ ῥήτρας εἰς §. 50. σημ. 5.

3. Παρίδ §. 49, σημ. 2, καὶ Πλουτ. Ε. 34.

4. Ταῦτα δὲ ἐγίνοντο ὡς ἐπάνω εἶπεν (§. 51, πρὸ §. 20, 2.) διὰ ὅτι, ὅ δὲ παρὰ Πλουτ. Α. 57, οὗ τοῦ ἐφόρου συνέλαβει ἐπιστάτης τῆς πόλεως ὡς ἐκτεκτόν τε θεομαχίας.

φαρίζη περί μεταβολῆς εἰς τὸ πολίτευμα καὶ εἰσαγωγῆς νόμων (ὅπερ σπανίως συνέβαινε)· νὰ ἀποφαρίζη περί πο-
λέμου καὶ εἰρήνης, νὰ ἀκούῃ τοὺς πρέσβεις ξένων πόλεων,
καὶ νὰ ἀποφαρίζη περί ἐλευθερώσεως πληθύος τινὸς Εἰλώ-
των. Περὶ πάντων δὲ τούτων συζητήσεις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
δὲν ἐγίνετο, ἀλλὰ μόνον ἐπεκυροῦντο ἢ ἀκυροῦντο ὑπὸ τοῦ
δήμου τὰ προβαλλόμενα· δικαίωμα δὲ τοῦ προτείνειν τι ἢ
τροποποιεῖν τὰ παρὰ τῶν ἐν τέλει προβαλλόμενα δὲν εἶχεν,
ὡς οὐδὲ δικαστικὴν δύναμιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ῥήτραν κ ρ α-
τος μόνον, κυβερνώμενον ὑπὸ τῶν λοιπῶν στοιχείων τῆς
πόλεως 5. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ὁ δῆμος τρεῖς γενεάς μετὰ
Λυκούργου ἠθέλησε νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ Πολύδωρος καὶ
Θεόπομπος οἱ βασιλεῖς περιώρισαν αὐτὸν δι' εἰσαγωγῆς
νέου νόμου 6, καὶ ἂν οἱ γέροντες καὶ βασιλεῖς ἐκέρυττον
τὰς στρεβλὰς αὐτοῦ πράξεις ἀκύρους 7. Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐκ-
κλησίας ταύτης 8 τοῦ δήμου γίνεται μναία ὑπὸ Ξενοφών-
τος (ἐν Ἑλληνικῶν Γ, γ' 8.) καὶ μετὰ τινος κα-
λουμένης ἐκκλησίας, ἣτις συνεστάθη φαίνεται, ἀφοῦ
οἱ Σπαρτιάται διηρέθησαν εἰς ὁμοίους καὶ ὑπομείοντας (§.
53), καὶ συναλέετο ὑπὸ τῶν ἐφόρων, γερόντων καὶ ὁμοίων,
ἔργον ἔχουσα τὰ σπουδαῖα τῆς κυβερνήσεως πράγματα,
πολλὰ τῶν ὁποίων φαίνεται, ὅτι ἀπεφάσιζε καὶ ἀνεῖ τῆς
γνώμης τοῦ δήμου.

5. Ἀπλῶς εἰπεῖν ἡ ἐκκλησία ἦεν ὡς σφραγὶς τῆς πόλεως, ἐπισφραγι-
ζουσα ἢ μὴ τὰ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως προτιθέμενα· ἔχει δὲ ὁμοιότητα
μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων (§. 29), ὅς καὶ πολλὰ ἄλλα τῆς
Δακεδαιμονίων πολιτείας παράλληλά εἰσι τῶν Ἑλλήνων.

6. Μάλλον δὲ περιγγραψάντες εἰς τὴν ῥήτραν τὰ ἑξῆς (§. 50. B). «Αἱ
δὲ σχολίαι ὁ δῆμος ἔλοιτο τοὺς πρεσβυγενεάς καὶ ἀρχαγέτας ἀποστατή-
ρας εἶμεν».

7. ἀνέκλυτον μὲν οὖν καὶ ἔλυσαντο εἰ περί τῆς καταστάσεως ἢ ἀπο-
φάσεως αὐτῆς· τι φηρίσθαι μάλλον ἢ ἐκκλησίαν. Κ. α. β.

8. Εἰς τὴν ἀνακρινόμεν, ὅτι λόγοι τεχνικοί εἴτι δημογροῖαι δὲν ἐσυγκυ-
ροῦντο, ἀλλ' ὅπως συντάσσας καὶ ἐξ ὁμοίου ἀπρεκε νὰ ἐκτίθεται ἡ
ὕποthesis. Παράφ. δὲ H. οὗτ. ἐν B. β' γ' α' β'. Κ'.

γ'. Περὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν.

1. Βασιλεῖς.

Οἱ βασιλεῖς, ἀρχαγέται καὶ βαγοὶ λεγόμενοι, ἦσαν ἀπόγονοι τῶν ἀναμυχθέντων μετὰ τῶν Δωριέων Ἡρακλειδῶν καὶ καταλθόντων εἰς Πελοπόννησον, λαμβανόμενοι ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἰλλέων (§. 41) ¹. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τέταρτος τοῦ Ἡρακλέους ἀπόγονος Ἀριστόδημος ἔσχε δύο διδύμους υἱούς, ὧν ὁ μὲν ἐλέγετο Εὐρυσθένης, ὁ δὲ Προκλῆς, οἱ δὲ σπαρατίζονται κατὰ προσταγὴν τῆς Πυθίας ² ἀμφοτέρους ἀνηγόρευσαν βασιλεῖς, ἐγένοντο δύο βασιλικοὶ οἴκοι, ἐξ ὧν ἐμελλον τοῦ λοιποῦ νὰ ἐκλέγωνται πάντοτε οἱ βασιλεῖς, εἰς ἐξ ἑκατέρας οἰκίας, οὐδέ ποτε δὲ ἀμφοτέροι ἐκ τῆς αὐτῆς ³. Προσηγόρευσαν δὲ τοὺς μὲν ἐκ τοῦ Εὐρυσθέους καταγομένους Ἀγίδας ἢ Ἀγιάδας ⁴,

1. Ἴδε περὶ τούτων Ἡρόδ. ἐν ζ'. 32. Πλούτ. ἐν Β. Λυσάν. 18'. 12 κ. δ. Πaus. Γ. 6. 5.

2. Ἀμφοτέρω τὰ παῖδιά ἐγήτασθαι βασιλῆας, τιμῇ δὲ μᾶλλον τὸν γεραίτερον. — Τούτους ἀνδρωθέντας — λέγουσι διαφύρους εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελεῖν (παράβ. §. 40 κ. 30) Ἡρόδ. αὐτόθι. Παράβ. 51. καὶ Πλατ. Νόμ. γ'. 691.

3. Ἐξαίρεσιν ἴδε παρὰ Πλούτ. ἐν Θίω. Κλειμ. 14.

4. *Horum ex altera in alterius familiae locum fieri non licebat* (Nepos, Agesil. I.) καὶ ἂν διάδοχος δὲν ὑπῆρχε τυχὸν ἡ βασιλεία μετέβαινε εἰς τὸν πλησιέστατον συγγενὴ τοῦ αὐτοῦ οἴκου· ὁ παρὸντων δὲ αἰεὶσαν διαδοχῶν, ὁ πρεσβύτερος ἐξελέγασθαι· ὁ δὲ ἀνιλικὸς διάδοχος ἀνίστατο ὑπὸ τῇ ἐπιτροπείᾳ τῶν πλησιέστατων συγγενῶν, οἵτινες πρὸ ὧν οἱ ἐλέγχοντο.

5. Εὐρυσθένης πρεσβύτερος τῶν Ἀριστιδήμων παίδων γενέσθαι λέγουσιν οὐδὲν ἄγιν· ἀπὸ τούτου δὲ τὸ γένος τὸ Εὐρυσθέους καλεῖσθαι Ἀγίδας. Πaus. Γ. 6. 1.

τοὺς δὲ ἐκ τοῦ Προκλέους Εὐρυπωντίδας 6. Καί τοι δὲ εἰς τὸν Δία ἀνέφερον τὴν καταγωγὴν αὐτῶν οἱ βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ πλείστας καὶ μεγίστας τιμὰς ἀπῆλαιον, καὶ ἱεροὶ ἐλογίζοντο, ὡς καὶ πραγματικῶς ἦσαν, διότι ὁ μὲν αὐτῶν ἦν ἱερεὺς τοῦ Διὸς Λακεδαιμόνοιο, ὁ δὲ τοῦ Διὸς Οὐρανίου 7, ὁμοῦς ἡ δύναμις αὐτῶν κατὰ μικρὸν περιωρίσθη τέσσον, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτοὺς ἀποτελοῦντας μόνους ἐν ὅλῳ στοιχεῖον τῆς πολιτείας 8. διότι δὲν ἦσαν κύριοι πάντων, ἀλλὰ μόνον ἡγεμόνες τοῦ πολέμου 9. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει τὴν Λακωνικὴν βασιλείαν στρατηγίαν κατὰ γένος ἀίδιον. Ἐξεστράτευον δὲ προτοῦ μὲν ἀμρότεροι οἱ βασιλεῖς, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὰς διχοστασίας αὐτῶν ἐτίθη νόμος 10, μόνον ὁ ἔτερος αὐτῶν νὰ ἡγῆται τοῦ στρατοῦ, αὐτοκράτωρ τοῦ πολέμου ὢν, ὅπου καὶ ὅπως νὰ κινή αὐτόν 11, διὰ τῶν πολεμάρχων διακοινοῦν τὰς διαταγὰς τοῦ εἰς τὸ στρατεύμα. Σύσκηνοι δὲ τοῦ βασιλέως ἦσαν τρεῖς ἄνδρες ἐκ τῶν ὁμοίων, οἵτινες, ὡς οἱ ἡμέτεροι ὑποσπιοται ὄντες, ἐφρόντιζον περὶ τῶν ἀναγκαίων τοῦ βασιλέως 12. ἐκα-

6. Ὅτι δοκεῖ πρῶτος Εὐρυπῶν νὰ ἔσῃ μοναρχικὴν ἀνέλκει τῆς βασιλείας δημιουργῶν καὶ χαριζόμενος τοῖς πολλοῖς. Πλούτ. ἐν Λυκούργ. 6'. παρὰ 6 Πλουτ. Ἀποφ. Λακ. σ. 232.

7. Ἠρόδ. ΣΤ'. 86.

8. Ὡς τοὺς μὲν βασιλεῖς ὄνομα μόνον καὶ τιμὴν, ἄλλο δὲ μὴδὲν διαφέρουν τῶν πολλῶν ἔχοντας. Πλούτ. Λυκούργ. 4. *Reges nomine magis quam imperio. C. Nep. Ages. I.*

9. Ἡ γὰρ ἐν τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ δοκεῖ μὲν εἶναι βασιλεία μέγιστος τῶν κατὰ νόμων, οὐκ ἔστι δὲ κυρία πάντων κτλ. Ἀριστ. Πολιτ. Γ. 4'. 2. Ἰδε καὶ 6. καὶ παρὰ 6. Διον. Ἀλικ. Ἀρχ. Β. 18'.

10. Μὴ ἔξῃναι ἔκαστον ἀμφοτέρους τοῦ βασιλέως, ἑξίστους τῶν στρατῶν. Ἠρόδ. Ε'. 75.

11. Θουκ. Ε'. 66. Ἠρόδ. ε'. 86.

12. Περὶ τούτων καὶ ἄλλων τοῦ βασιλέως συστάσεων ἴδε τὴν τοῦ Ξε-

τῶν δὲ τῶν γενναϊοτάτων νέων ἦσαν φύλακες τοῦ βασι-
λέως κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν 13. Παρὰ τούτους δὲ ἀξιοση-
μεῖωτοί εἰσιν οἱ δύο ἑφόροι, οἵτινες παρηκολούθουν τοὺς
βασιλεῖς ἐν πολέμῳ, μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ὁποῦ οἱ βα-
σιλεῖς ὤφειλον νὰ δώσωσι λόγον τῶν πράξεών των 14. Εἰ-
ρηνικὰ δὲ τῶν βασιλέων ἔργα ἦσαν 15, ἡ ἐπιμέλεια τῶν
θεῶν, εἰς αὐτοὶ ὡς ἱερεῖς ἔθουν τὰς δημοσίας θυσίας πά-
σας, λαμβάνοντες τῶν ἱερείων τὰ δέματα καὶ νῶτα αὐτοί·
πρὸς τοῦτο δὲ ἐξέλεγεν ἑκάτερος αὐτῶν δύο Πυθίους. Ἦ-
σαν δὲ οὗτοι θεοπροποῖ εἴτε θεωροὶ 16 εἰς Δελ-
φοὺς ἀποπεμπόμενοι καὶ μετακομίζοντες τὰς μαντείας
τῆς Πυθίας, τὰς ὁποίας οἱ βασιλεῖς παραλαβόντες ἐφύ-
λαττον. Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἀποστολὴ τῶν πρέσβεων. Ἡ φρον-
τίς περὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν. Τὸ δικάζειν τὰς περὶ τῶν
ἐπικλήρων εἴτε πατρούχων παρθένων δίκας, καὶ τὸ ἐπι-
στατεῖν εἰς τὰς νόθεσις, αἱ ὁποῖαι ἐνώπιον αὐτῶν ἦτον
ἀνάγκη νὰ γίνωνται. ὅτι δὲ καὶ μέλη ἰσόψηρα τῆς γε-
ρουσίας ἦσαν εἴπομεν ἐπάνω ἐν §. 55. Ἐνταῦθα δὲ ση-

νιφῶντες (λεγομένην, ὅπερ δὲ μοι φαίνεται) Λακεδ. Πολιτεῖαν ἐν κεφ.
ιδ'. ἐκδ. Haase Berol. 1833.

13. 'Ηρόδ. γ'. 56. Διον. 'Αρχ. II. ιγ'. οἱ ἐχρῶντο κατὰ τοὺς
πολέμους παρασπισταί, ἱππεῦσι τε οἷσι καὶ πηζοῖς.

14. Καὶ αὐτὸν δὲ τῶν βασιλέων ἡ μεγάλη δύναμις ἐτροποποιήθη ὑπερ-
βόταρα· τὸ μὲν δίδει καὶ εἰς ἄλλους ἀνατέθη ἡ στρατηγία, τὸ δὲ διότι,
ἀφ' ὧ ἐκτίσαντο ναυτικὸν εἰς Σπάρτην, ἡ ναυρχία σχεδὸν ἑτέρα βασι-
λεῖα κατέστη, μὴ ἀπιστιουμένη πλέον εἰς τοὺς βασιλεῖς μετὰ τὴν προ-
δοσίαν τοῦ Περσικίου.

15. 'Ἦε περὶ τούτων, 'Ηρόδ. γ'. 56, κ. ε. Πανφ. Λακεδ. Πολιτ. ιγ'.
(ιδ.), ιδ' καὶ σφραῖσται, ὅτι τῆς σκηνῆς τῶν Σπαρτιατῶν ἀγωγῆς ἄφρι-
νον δι' αὐτοὺς δὲ νόμος τοῦ ἐπὶ βασιλεῖς τρεφόμενου
πατρὸς Πλούτ. 'Αγιστ. Α'.

16. θεωροὶ λεγοῖται· τὸ μὲν οὐ θεῶν ἀλλὰ καὶ εἰς θεοὺς πεμπό-
μενοι (ἀρρηκρ.)

μειωτέον, ὅτι κατὰ μῆνα οἱ βασιλεῖς ἔδιδον τοῖς ἐφόροις ἔρκον, Κατὰ τοὺς τῆς πόλεως καί μένους νόμους βασιλεύσειν· ἡ δὲ πόλις πάλιν διὰ τῶν ἐφόρων, Ἀστυφέλικτον τὴν βασιλείαν παρέξειν*. Ἄλλως δὲ τιμὰς (γέρα. §. 18) ἀπέδιδον οἱ Σπαρτιάται τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν τὰς ἐξῆς· γῆν ἐκ τῆς χώρας τῶν περιοίκων, διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν, σκηνὴν δημοσίαν, προεδρίαν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ διπλοσίαν μεριδα, τὰ δέρματα τῶν θυομένων προβάτων, ἱερεῖον κατὰ μῆνα καὶ μέδιμνον ἀλφίτων καὶ οἴνου τετάρτην Λακωνικὴν. Καὶ ἵνα κατὰ Πλάτωνα εἴπω· σὺ βασιλικὸς φόρος οὐκ ὀλίγος γίνεται, ὅν τελοῦσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς βασιλεῦσιν 17.

Πολλῶν μεγαλύτεραι δὲ ἦσαν αἱ μετὰ θάνατον αὐτοῖς ἀποδιδόμεναι τιμαὶ 18. Ἐξ ὅλης τῆς Λακωνικῆς συνήρχοντο πολλὰι χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐλευθέρων καὶ δούλων καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν ὡς ἀριστὸν τῶν βασιλέων τὸν ἐλάχιστον ἀποθνήσκοντα 19. μετὰ δὲ τὴν σεμνοτέραν ἡ κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ ταφὴν δέκα ἡμέρας ἐπένθει αὐτὸν ἡ πόλις, παύουσα τῶν δημοσίων ἔργων· τρεῖς ἡμέρας αὐδὲν ἐπωλεῖτο, καὶ ἡ ἀγορὰ κατεπίσσετο μὲ ἄχυρα 20.

* 18. Πλάτ. Νομ. Γ. σ. 681.

17. Ἀλκιβ. Α'. σ. 123.

18. Οὐχ ὡς ἀδρόπικος, ἀλλ' ὡς Ἥρωας τοῖς Λακεδαιμονίω βασιλεῖς τατιμάκεται. Περικ. ἐν τῷ ἑναυτ. μνηστ. χωρίῳ. παρ' Ἐλλ. Γ. γ'. 1.

19. Ὁς δ' ἐν ἐν ποτὶ τῶν βασιλέων ἀποθνήσκον, τοῦτο δὲ ἰδίῳ ὀνομασίᾳ, ἐν κλίῳ τῷ ἐπισημένῳ ἐκέρχοντο. Πρόδοτος ἐν τ. α. μ. Χ. παρ' Ἐλλ. §. 33. καὶ Πλουτ. Α. σ. 3. Τὰ σώματα τῶν ἀποθνήσκόντων μακρὰν τῆς πατρίδος βασιλείαν μετακίμειζον εἰς Σπάρτην ἐν μέλει τιμωμένοι. Σειν. Ἐλλ. Ε'. γ'. 19. τ. ἐν ἑλλησίῃ δὲ μέλιτος περιεκήρηναν αὐτὰ· εἰς τὸ τοῦ Ἀγασιδίου, περὶ τοῦ σπάρταται δ' ἀδελφῶν, λίγαν (18.) οὐκ εἰς μέλι ἐκέρχοντο. Ἐλ. καὶ Corn. Nep. Ages. VIII, 7: quod mel non habebant cera circumfuderant (cum amici).

20. Πρωκλείδης ἐν Προδρόμῳ Κοραῖ σ. 207.

2. Περὶ τῶν ἐφόρων. (τὰ τέλη)

Τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐφόρων διαφόρως ἱστοροῦσιν οἱ παλαιοί, οἱ μὲν ¹ εἰς Λυκούργον ἀναφέροντες τὴν κατάστασιν αὐτῶν, οἱ δὲ ² εἰς τὸν ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη μετ' ἐκείνου βασιλεύσαντα Θεόπομπον· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν νεωτέρων αἱ γνώμαι διηρημέναι εἰσὶ ³. Βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν μικρὰ οὖσα τὸ κατ' ἀρχᾶς ἠΰζητε κατὰ μικρὸν ⁴ καὶ κατέστη μεγίστη, καὶ τοῦτο μάλιστα ἀπὸ Θεοπόμπου, ὅστις σωτὴρ τῆς πόλεως γενόμενος, ἐμετρίασεν οὕτω τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ἵνα καταστήσῃ αὐτὴν πολυχρονιωτέραν ⁵. Ἦσαν δὲ οἱ ἔφοροι πέντε τὸν ἀριθμὸν, ἐκ τοῦ δήμου καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου ⁶ ἐκλεγόμενοι πάντες καὶ ἐνιαυτὸν μόνον ἄρχοντες ἀνευθύτως ⁷. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ εἰσερχόμενοι προσήρπυστον τοῖς πολίταις Προσέχειν τοὺς νόμους ⁸, καὶ ὡς ἐμψυχοὶ νόμοι περιφερόμενοι ἐπιμώρουν παραχρῆμα πάντα ἀμαρτάνοντα. εἶχον τὴν ἀνωτάτην ἀστυνομικὴν δύναμιν· ἠδύνατο οὐ μόνον ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτοὺς νὰ ἐμβάλλωσιν εἰς τὴν

1. Ὡς Ἡρόδοτος, ὁ τὴν ἡ. Πλατωνικὴν ἐπιστολὴν γράψας, καὶ ὁ τῆς Λακεδαιμονίων πολιτικῶν συσταξάρχης τοῦ Ξενοφῶντος μιμητής.

2. Ὡς Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος.

3. Πολλοὶ δὲ παραδέχονται, ὅτι καὶ πρὶν Λυκούργου ὑπῆρχον οἱ ἔφοροι.

4. Ὡς Πλάτων. ἐν Β. Κλειρμ. 6'.

5. Ἀριστοτ. Πολιτ. Ε'. 6'. 1. Πλάτ. Λυκούρ. Ζ. πρ. Ξενοφ. Πολιτ. Λακ. γ'. (16.) 8. Πλάτ. Νομ. Γ'. σ. 692.

6. Ἀριστ. Πολιτ. Β. τ'. 14 κ. 1.

7. Μέναν μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς ἦσαν ὑπεύθυνοι εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν.

8. Καίρεισθαι τὸν μύτικον καὶ προσέχειν τοῖς νόμοις, ἵνα μὴ χαλεπαὶ ὦσιν αὐτοὺς τὸ τοῦ μύτικου σῆμα προτείνοντες, ὥπως καὶ τὰ μικρότατα τοῖς νόμοις παιδαρχεῖν (ὡς Πλάτ. Κλειρμ. 6').

εἰρκτὴν καὶ νὰ στραγγαλίζωσι διὰ τοῦ βρόχου ⁹, ἐνῷ κατ' ἀρχὴν μόνον τὰς περὶ συμβολαίων τῶν πολιτῶν δίκας ἐδίκάζον ἄλλος ἄλλας ¹⁰, καὶ εἰς τὰς μεταξὺ τῶν βασιλέων ἐριδας, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, ἔπρεπε νὰ λαμβάνωσι τὸ μέρος τοῦ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ἐρίζοντος βασιλέως ¹¹ καὶ νὰ δίδωσι καὶ λαμβάνωσι τοὺς δρκους (§. 53.). Κατὰ μικρὸν ὁμως προσεκτῆσαντο τοσαύτην δύναμιν ὥστε, ἀνεύθυναι αὐτοί, πάσας τὰς ἀρχάς ¹² εἰς εὐθύνην ὑπέβαλλον, συσσίτιον ἔχοντες ἴδιον καὶ δίαίταν πολὺ ἀναπαυτικωτέραν παρὰ τὴν σκληρὰν τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν προεδρίαν εἰς τὴν Γερουσίαν καὶ ἐκκλησίαν καὶ τιμάς, ὁποίας οὐδ' οἱ βασιλεῖς, οὔτινες πολλάκις ὑπεξάνισταντο ἐμφανιζομένων τῶν ἐφόρων, ἐνῷ οὗτοι δὲν ἐκινεῦντο ἀπὸ τῶν ἐφορικῶν δίφρων, ὅτε παρουσιάζοντο ἐκεῖνοι. Ἀλλὰ καὶ προσκαλοῦμενοι ὑπὸ τῶν ἐφόρων οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ σηκωθῶσι καὶ βεδίσωσι πρὸς αὐτούς ¹³. Ἐδύναντο δὲ οἱ ἔφοροι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοὺς νὰ καταπαύσωσι, κατὰ πᾶν ἔννατον ἔτος τὸν οὐρανὸν εἰς ἀσέληνον καθαρὰν νύκτα βλέποντες, ἂν ἐκ μέρους τι-

9. Ὡς π. χ. ἐθανάτωσαν ἀποπνίξαντες τὸν Ἄγιν. Ἰδα. Πλουτ. Ἄγιν 10—κ'. καὶ Θουκ. Α. 131.

10. Ἀριστ. Πολιτ. Γ. 4. 7. Πλουτ. Λακ. Ἀποφ. Γ. Ι. σ. 207. Τὰ περὶ συμβολαίων δίκαια ἐκάστης ἡμέρας κρίνουσιν οἱ ἔφοροι.

11. Πλουτ. ἐν Β. Ἀγίδος 18'. Αὐτοὶ δὲ τῶν βασιλέων αἱ διαφοραὶ πύξσαν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τόσον, ὥστε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ ἠναγκάζοντο νὰ τοὺς δημαγωγῶσιν, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν εἶναι λίαν μεγάλην καὶ ἐσπεύραντον.

12. Διότι δ' ἂν ἡ τῶν ἐφόρων ἀρχὴ πάσας εὐθύνειν τὰς ἀρχάς. Ἀριστ. Πολ. Β, ζ'. 18. ἔφοροι οὖν ἱκανοὶ μὲν εἶσι ζημιῶν ὅν ἂν βεβλῶνται, κέρει δὲ ἐκπράττειν παραχρησμά, κύριοι δὲ καὶ ἀρχοντας μεταξὺ καὶ καταπαύσαι γε καὶ εἰρεῖαι γε καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταποιῆσαι. Ζενοφ. Πολ. Λακ. ἡ 4.

13. Μόνον εἶτι ἠδύναντο νὰ βραδύνωσι μέχρι τριῶν προσελήντως. Πλουτ. ἐν Β. Κλέαμ, 1.

νός εἰς ἄλλο ἀστὴρ τις ἦθελε διέλθῃ ¹⁴. ὅτι δὲ καὶ εἰς τὸν πόλεμον παρακαλοῦθον αὐτοὺς προείπομεν ἐπάνω (§. 53). Ἄλλα δὲ ἔργα αὐτῶν ἦσαν τὰ ἐπόμενα· ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων ¹⁵, περὶ θυσιῶν τινῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῦκου Ἀθηνᾶς ¹⁶. Συνδιελέγοντο μετὰ τῶν πρέσβων ξένων πόλεων, ἐξέλεγον τοὺς στρατηγούς, καὶ διὰ τῆς σκυτάλης ἔπεμπον τὰς διαταγὰς αὐτῶν εἰς τοὺς ναυάρχους ἢ στρατηγούς μακρὰν ὄντας ¹⁷. ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς τοῦ κοινοῦ, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν διόκουσι πάντα τὰ σπουδῆς ἄξια καὶ παρεῖχον καὶ τὸν ἐπὶ νόμον ¹⁸. Ὑστερον ὑπὸ Κλεομένους (§. 43.) καταλυθέντες ἀπεκατεστάθησαν πάλιν καὶ ἔμενον μέχρι τῶν Καισάρων.

§. 6. [55.].

3. Περὶ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων ἀρχόντων.

Τούτων πολλοὶ μὲν ἦσαν ἀτυνομικοὶ ὑπάλληλοι, ὁποῖοι οἱ πέντε τὸν ἀριθμὸν βίβαιοι εἴτε βιβδιαῖοι λεγόμενοι, ἐπιμελούμενοι μετὰ τῶν ἐφόρων καὶ τοῦ πα-

¹⁴. Πλούτ. Ἀγ. γ. α.

¹⁵. Ἀθην. γ. δ'. 76. ἐν τῇ· τυχοῦσας ἀδελφὰς νομίζεσθαι, αἷτις ἢ τὸ σχῆμα ἀνανδρότερον ἔχειν ἢ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος προπετιὰς ἐφαίετο, γυμνῶν κατὰ δίκην ἡμέρας παρισταμένων τοῖς ἐφόροις τῶν νέων. Καθεώρων δὲ οἱ ἐφόροι καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ τὰ περὶ τὴν ἔδυσιν καὶ τὴν στρωμνὴν τῶν νέων.

¹⁶. Πλούτ. Δ'. 26.

¹⁷. Ἰδὲ τὴν περιγραφὴν τῆς σκυτάλης παρὰ Πλούτ. ἐν Β. Λυσ. γ. δ'. καλεῖται δὲ ὑμνομήτωρ· τὸ ζῶμα σκυτάλη τὸ ὁμαλόν, ὡς τῇ μετροῦντι τὸ μετρούμενον.

¹⁸. Πλούτ. Γ. γ. δ'. 2. κατὰ δὲ καὶ Ἀθηναίους τῶν καλουμένων ἐνέτα ἐπὶ νόμῳις ἔστιν αἱ ἀρχαί.

δονόμου τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων ¹. οἱ ἄρμόσυνοι, ἀλλοῦ γυναικὸς κοῦμοι λεγόμενοι περὶ τὰ ἔτη τῶν γυναικῶν φροντίδα ἔχοντες καὶ οἱ, ἀλλαχοῦ ἀγορανόμοι ὀνομαζόμενοι, ἐμπέλωροι, ἐπιστάται τῆς ἀγορᾶς ὄντες, ἵνα πωλῶνται δικαίως πάντα· οἱ δὲ ἦσαν τῆς πολιτείας ἐπιμεληταί, ὅποιοι οἱ εἰς τὰς ὑποτεταγμένας πόλεις περιπόρευτοι Ἀρμοστᾶι, μάλιστα μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ². οὗτοι κατεγίνοντο παντὶ τρόπῳ νὰ μεταβάλλωσι τὸ καθεστὼς τῆς πόλεως πολίτευμα εἰς ἀριστοκρατίαν, πρὸς τοῦτο δὲ ἐδίδοντο εἰς ἕκαστον αὐτῶν καὶ δέκα πολῖται ἐκ τῶν φρονούντων τὰ Λακεδαιμονίων ³. οἱ νομοφύλακες πέντε ἢ ἕξ τὸν ἀριθμὸν μετὰ τοῦ γραμματοφύλακος, ὡς φαίνεται, περὶ τῶν δόποιων δὲν γνωρίζομεν πότε κατεστάθησαν ⁴, καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Κλεομένου ἀντὶ τῶν Γερόντων κατασταθέντες Πατρωνόμοι ⁵. Περὶ δὲ τῶν τασσάρων τῶν βασιλείων ὑπουργῶν Πύθων ⁶ προείπομεν ἐπάνω ἐν παραγραφῇ 53.

1. Παισ. Γ. γ'. 2. Ξενφ. Πολιτ. Λακ. Β'. 2. Πλουτ. Λυκ. ιζ'.

2. Ἐκάλουν δὲ αὐτοὺς οὕτω διὰ τὸ ἀρμόζειν τὰ ἔτη τῶν πολιτῶν τοῖς τῶν Λακεδαιμονίων, (Ὀύλιανός εἰς Δημ. πρ. Λεπτ.) Διον. Ἀλικαρν. Ἀρχ. Ρωμ. Β'. εδ'. μ. (Λακεδαιμόνιοι δὲ) ἀρμοστὰς καλοῦντες φοβοῦμενοι τυράντους ἢ βασιλεῖς αὐτοὺς καλεῖν, ὡς οὐδ' ὅτιον σφίσιιν ὑπάρχον ἄς κατέλειπον ἐξουσίαις ἑρκοῖς καὶ ἀραις, ἐπιθεσπισάντων θεῶν, ταύτας πάλιν ἐμπαδοῦν.

3. Ὅτιν αἱ ὑπὸ τῶν συγγραφεῶν ἀναφίρεται δέκαρχ(αι)· Καταλύων (ὁ Λύσανδρος) καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, ἵνα μὲν ἀρμοστήν ἐκείστη Λακεδαιμόνιον κατέλειπε, δέκα δὲ ἄρχοντας ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συγκακροτημένους κατὰ πόλιν ἐταίρειων. Πλουτ. Λύκ. ιγ'.

4. Ἦντις παρὰ τοὺς νόμους ποιῆ ζυμιοῦσαι. Ξεν. Οἰκον. θ'. 14. τῶν ἐφόρων, καὶ νομοφυλάκων καὶ καλουμένων βιβλιαίων ἀρχεῖα ἔστιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς. Παισ. Γ. γ'.

5. Τὸ πρῶτος τῆς γερουσίας καταλύσας πατρωνόμους τῶν λόγων κατέστησαν αὐτ' αὐτῶν. Παισ. Β'. θ'. 1.

6. Οἱ δὲ Πύθοι εἰσὶ θεοπρόκοι ἐς Λαλφούς, τὰς δὲ μεντιπίας τὰς γυναικίνας ταύτας (ἵναι τοὺς βασιλεῖς) φυλάσσειν, συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. Ἡρ. γ'. 57.

λείπονται οἱ πρόξενοι, αἵτινες εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν δεξίωσιν τῶν πρέσβεων καὶ περὶ τὰ δημόσια δεῖπνα, καὶ οἱ ἀγαθοεργοὶ πέντε κατὰ ἔτος ἐκ τῶν ἱππέων ἐκλεγόμενοι, οἱ πρεσβύτεροι ἐκάστοτε, καὶ πεμπόμενοι εἰς ἐκτάκτους ὑπηρεσίας τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιατῶν 7. Περί τινων δὲ ἀξιωματικῶν κατωτέρω ὁ λόγος. (ἐν §. 62).

Δ'.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Α'. ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ.

Δ' καὶ δὲ, ὡς εἶκος, ἐξέλιπον ἅμα τῷ νομίσματι, μήτε πλεονεξίας, μήτε ἀπορίας αὐτοῖς παρούσης, ἰσοτικός δὲ ἐν εὐπορίᾳ καὶ βραδείᾳ δι' εὐτέλειαν γιγνησκόντες. Πλουτ. Λυκ. 18.

§. 1. [56]

Περὶ τῆς δικαστικῆς δυνάμεως.

Τὰ περὶ τὴν κρίσιν τῶν δικαίων εἶπομεν ἤδη καὶ ἐπάνω ἀναλύοντες τὸ πολίτευμα εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ· ἐν ταύτῃ δὲ πρέπει νὰ σημειώσωμεν μάλιστα τὰ ἐξῆς· ὅτι εἰς τὰ παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων πολιτεύματα πᾶς ἀρχὸν εἶχε καὶ δικαστικὴν τινὰ δύναμιν 1. Καὶ ὅτι εἰς πολίτευμα οὐ-

7. Ἡρόδ. Α'. 67. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, κ. τ. λ. ἀναλογητοὶ μὲν τοῖς χωροφύλακας τῆς ἐλευθέρας πατρίδος ἡμῶν.

1. Πάντα μὲν γὰρ ἀρχόντα ἀναγκαῖον καὶ δικαστὴν εἶναι τινῶν, λέγει Πλάτων ἐν Νόμοι 7'. σελίδι 767.

τω διοργανισμένον, ὡς τὸ τῆς Σπάρτης, ὅπου ιδιοτέλεια καὶ σπουδαρχία δὲν εἶχε χώραν, δικαστικαὶ ἀφορμαὶ ὀλίγαι μόνον ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσι· διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐνόςω τὸ πολίτευμα ἀκλόνητον ἔμεινε, οὔτε γραπτοὶ νόμοι ἦσαν (§. 50), οὔτε δικαστήρια, ἀλλὰ τῶν ἀρχόντων ἕκαστος ἔκρινε κατὰ τὰ πάτρια ἔθιμα καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ γνώμην τὰς ἐκάστοτε προσπιπτούσας διαφοράς. Ὡμως μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ τὸ πολίτευμα παρεξώσθη τῶν ὄρων αὐτοῦ καὶ τὰ μέλη τοῦ ὅλου ἀποσπασθέντα 2 κέντρον οὐχὶ τὴν πόλιν ἀλλὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἕκαστος ιδιοτέλειαν ἐθεώρουν (§. 42. ε), ἐννοεῖται, ὅτι καὶ νόμους γεγραμμένους εἰσήγαγον καὶ ἀρχεῖα ὠκοδόμησαν λαμπρά.

Ἐδίκαζον λοιπὸν οἱ μὲν γέροντες (§. 51) τὰς μεγίστας δίκας· οἷον τὰς περὶ θανάτου εἰς πολλὰς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας, 3 καὶ τὰ ἐγκλήματα τοῦ βασιλέως, προεδρεύοντος ταῦ ἐτέρου αὐτῶν, παρόντων δὲ καὶ τῶν ἐφόρων. Οἱ δὲ βασιλεῖς (§. 53) ἔκρινον τὰς περὶ τῶν ἐπικλήρων δίκας, καὶ τὰς περὶ νύθεσις, καὶ διεμοίραζον καὶ τὰ βάρη εἰς κατασκευὴν καὶ ἐπιδιόρθωσιν δημοσίων ὁδῶν. Οἱ δὲ ἔφοροι (§. 58) καταρχὰς μὲν μικρὰς καὶ περὶ τὸν ἰδιωτικὸν εἶον ἀναφερομένας δίκας ἔκριναν, ὕστερον δὲ ἀπάσας ἢ ἀμέσως αὐτοὶ ἢ ἐμμέσως. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀδικήματα ἔκριναν βέβαια οἱ ἐμπέλωροι (§. 55).

§. 2. [57.]

Περὶ ποινῶν.

Τρία ἦσαν κυρίως τὰ εἶδη τῶν ποινῶν· ζήμια χρηματικὴ εἴτε πρόστιμον, ἀτιμία καὶ θάνατος· καὶ ἡ μὲν χρηματικὴ ποινὴ (ὕστερότερα βέβαια εἰσαχθεῖσα)

2. Κατὰ τὸν μῦθον τῆς κοιλίας καὶ τῶν μελῶν.

3. Ὅτι περὶ θανάτου τοῦ βασιλεῖς οὐκ ἔστι μεταβιβάσασθαι. Πλουτ. Ἀποφθίγ. Λακων. τὸμ. II. σ. 197.

ἦτο κατὰ τὰ ἐγκλήματα ποτὲ μὲν μικρά, ἄλλοτε δὲ πολλὰ μεγάλη, μάλιστα διὰ τοὺς βασιλεῖς, στρατηγούς καὶ ἄρμαστὰς. Ἀτιμία δέ, καὶ ἡ ταύτην ἐπακολουθοῦσα ἀπώλεια τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, κατελάμβανε πάντας τοὺς τὴν δημόσιον ἀγωγὴν παραβαίνοντας, πολλῶ δὲ βρυτέρα τοὺς ἐν τῇ μάχῃ δειλιάσαντας, τοὺς ὑποὺς οἱ Σπαρτιᾶται τρέσαντας ἔλεγον ¹. διέφορος δὲ τῆς ἀτιμίας ταύτης ἦτον ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν ὁ νομοθέτης εἰς τοὺς ἀγάμους προσέθηκε ². Τοὺς δὲ θανάτου καταδίκους ἡ ἀπέπνυγον διὰ βρόχου εἰς τὴν καλουμένην Λεχάδα ³ ἢ ἐκρῆμνιζον εἰς τὸν Κεῖάδαν ⁴, ὅστις ἦτο βάρβαρον σπηλαιῶδες, ὅπου καὶ τὰ σώματα τῶν κακούργων ἐνέβαλλον ⁵. ἐλαφρότεροι δὲ τιμωρίαι ἦσαν ἵτις ἡ φυλάκισις ⁶ καὶ ἡ μαστιγώσεις· ἡ δὲ φυγὴ ἐλογίζετο πολλὰ μεγάλη ποινὴ, διό καὶ πολλὰ σπανίως γίνεται μνεία αὐτῆς ⁷.

1. Οὐ γὰρ μόνον ἀρχῆς ἀπαίροντο πάσης, ἀλλὰ καὶ θεῶν τι τιούτων γυναῖκα καὶ λαβεῖν ἄδελφόν ἐστι. Πάσι δὲ ὁ βυλούμενος αὐτοὺς τῶν ἐντυγχανόντων. Οἱ δὲ καρτεροῦσι — καὶ ἐρῶνται μέρις τῆς ὑπὸντος, μέρις δὲ τρέφουσι. Πλούτ. Ἀγ. γ. γ'. 13. κ. ε. Ἰδε καὶ Ξεν. Η. λιτ. Λακ. θ'. καὶ Ηρόδ. 2. 231. Οὗτοι οἱ πῦρ οὐδαὶς ἔλασε Σπαρτιανῶν, οὕτω δολίγγοι, θνητοὶς τε εἶχε ὁ τρέσας.

2. Ἰδε περὶ τούτου Πλούτ. ἐν βίῳ Λακ. ιε'.

3. Τούτο δὲ ἐστὶν εἶκημα τῆς αἰκνῆς, ἐν ᾧ θανατοῦσι τοὺς καταδίκους ἀποπνέγοντες. Πλούτ. ἐν Ἀγιδι ιθ'. Παράβ. ἀποτ. §. 57.

4. Εὐβάλλουσι δ' ἐνταῦθα οὗτοι αἱ ἐπὶ μεγίσταις τιμωρῶνται. Πλούτ. Α'. ιθ'. 3.

5. Οὐπερ τοὺς κακούργους εἰσέθεσαν ἐμβάλλειν. Θουκ. Α. ρλί. εἶπε δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι βάρβαρον πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος.

6. Μνεία τῆς φυλάκισις ὡς ποινῆς δὲν γίνεται, μαστιγώσεως καὶ κεντήσεως παράδειγμα ἔχομεν εἰς τὸν Κινίδαν καὶ τοὺς συνωμώτας αὐτοῦ ἐν Ξεν. Η. λιτ. Γ. γ'. 18. ἀπ' αὐτοῦ μὲν τοι ἤδη δεδιμένος, καὶ το χεῖρε καὶ τὸν τράχηλον ἐκ κλάου, μαστιγώμενος καὶ κεντούμενος αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν πόλιν περιήγοντο· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα δὲν δύνανται γὰρ θεωρεῖσθαι ὡς εἶδη ποινῶν.

7. Παράβ. §. 12. καὶ Θουκ. Α. ιθ'. 1.

Β'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

Πάντας τοὺς θεοὺς ὅλῃς καὶ ἔρπας
λόγῳς ἔχοντας ποιοῦνται, ὡς ἀπάντων τῆς
πλημικῆς ἀρετῆς ἐχόντων — Εὐχὴ δ' αὖ-
τῶν διδόναι τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ
κρίειν οὐδέν.

Πλουτ. Λακ. ἐπ. Τ. Η. σ. 232.

§. 1. [58]

Περὶ Θεῶν.

Ἡ τῶν Δωριέων θρησκεία εἶχε τὸ πάλαι ἰδιοτροπίας τι-
νὰς καὶ τελετὰς περὶ τῶν ὁσίων οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὐδὲν
ἐγνώριζον. Τοῦλάχιστον παρὰ τῷ Ποιητῇ δὲν γίνεταί πε-
ρὶ τούτου μνηεῖς ¹. οὕτως ἐνθ' παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνώτατος
θεὸς νομιζέται ὁ Ζεὺς, παρὰ τοῖς Δωριεῦσι καὶ ἰδίως τοῖς
Σπαρτιάταις, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐνταῦθα, τιμᾶται μᾶλλον
ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἄρτεμις ².
Τὸν Ἀπόλλωνα ἐσέβοντο ὡς προστάτην τοῦ Δωρικοῦ γένους,
μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἐπείθοντο αὐτῷ ὡς δεσπότῃ· διότι
τίποτε δὲν ἐπεχείρουν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ, καὶ

1. Ὡς π. χ. περὶ τῆς κτ'άρσεως τοῦ φονέως ὕμνῳ ὁ Σχολ. ἐν Ἰλ. α' δ. σ.
λ. 680 λέγει· πρὸ ὅσων οὐκ εἴδεται φονία καθαιρεμένη, ἀλλὰ ἀντι-
τίθεται καὶ φυγαδεύεται.

2. Εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Οὐλίας Ἀρτέμιδος ἐγίνοντο αἱ διακόνητοι διαμνη-
σώσεις τῶν ἐργῶν, ὅρ' ὅτε ὁ Σεμὲς ἐπ' ἡρωῖα ἀνθρώπων αἵματος. Τὰ
ἔσοις τοῦτο φαίνεται ὅτι ἔα ἴσως τῆς βαρβαρικῆς ἀνθρωποθυίας. Περὶ δ.
ἐν σπκ. ἐν §. 22. Εἶσι δὲ ἡ Ἄρτεμις παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις διαφο-
ρὰ ἐκδοτικὰ καὶ διαφόρους τελετὰς π. χ. εὐχέτο Κερκυραῖς καὶ εἰς
τιμὴν αὐτῆς ἔργον τὰ Κερκυραῖται κατ' ἔτος, ἐν αἷσι ὄρχησιντο οἱ παρ-
θένοι τῶν Λακιδ. Πλουτ. Γ'. ἱ. β. τὰ δὲ ὄρχηματα ἐκαλοῦτο καρυάτι-
δες. Πηλυδ. Α'. 104. Περὶ τούτου δὲ καὶ ὁ Ἀπολλων καὶ οἱ ἄλλοι θεοί.

ὅτι καὶ ἂν ἔπραττον, ἔστω καὶ σπουδαιότατον, ἀνάγκη
ἦτο νὰ τὸ ἐγκυταλείψωσιν, ἅμα ἡ Πυθία ἐπρόσταζε. Διὰ
τοῦτο δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ περ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ὄντες
(§. 53.), εἶχαν πρὸς τοῦτο ἕκαστος δύο ὑπουργοὺς, οὓς
Πυθίους ὠνόμαζαν. Ἀλλὰ παρὰ τούτους ἐλάτρευαν οἱ
Σπαρτιῖται³ καὶ Ἴβραν, καὶ Ἀθάναν (Ἀθηνᾶν) καὶ
Ποσειδῶνα, καὶ Δῆμητρα, καὶ Ἄρη, καὶ Διό-
νυσον, καὶ Ἀφροδίτην τὴν ἐνόπλιον, καὶ τὰς Μοῦ-
σας καὶ τὸν Ἑρώτα. ἔτι δὲ εἶχαν καὶ πολλοὺς πα-
τρώους ἥρωας, ὧν ἐπιστημότεροί εἰσιν Ἡρακλῆς, Ὑάκινθος,
Κάτωρ καὶ Πολυδεύκης, Μινέλαος, καὶ Λυκούργος μετέ-
πειτα· ὅτι δὲ αἱ πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίαι αἱ πλείσται ἦ-
σαν τῶν βασιλέων⁴ ἔργον, τινὲς δὲ καὶ τῶν ἐφόρων,
προεῖπομεν καὶ περὶ τούτων ἐπᾶνω.

§. 2. [59.]

Περὶ τῶν ἑορτῶν.

Τῶν ἑορτῶν ἐπίσημοι μάλιστα ἦσαν αἱ ἐξῆς.

α. Τὰ Ἰακίνθια, ἑορταζόμενα ἐν Ἀμύκλαις¹ πρὸς
τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἰακίνθου κατὰ
τριετίαν ἐπὶ μηνὸς Ἑκατομβέως. Διήρκει δὲ τρεῖς ἡ-

3. Ἡτῇ μὲν ξένα καὶ ξένους ἀπηγόρευαν αὐστηρῶς νὰ ἐισχωρήσωσιν
εἰς τὴν Σπέρτην· εἰς θεοὺς ὅμως εὐεργέτας ἔμπηγον προθύμως τὰς πόλεις·
διὸ καὶ τὴν θουσκίαν τῶν ἀρχαίων καταίκαν τῆς Λακεδαιμόνος Ἀρχαίων
μετὰ τῶν τελευτῶν αὐτῆς παρεδέχθησαν εἰ Σπαρτιῖται, καὶ τὰς Ἀμύκλας
ὡς μητρόπολιν τῶν ὀρνικευτικῶν τελευτῶν εἶχαν.

4. Ἀριστ. Πολιτ. Γ. θ'. 2. τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀποδίδεται τοῖς βασι-
λεῦσιν.

1. Παρόθ. ἀνec. §. 38. καὶ Σενoρῶντις ἑλλ. Δ. β. 11. καὶ διεξοδι-
κώτερη παρ' Ἀθανασίου Δ'. 17. ποτε κατεστάθη ἡ ἑορτὴ ὅτι εἶναι γινωστὴν,
εἰ δὲ ἦε πολὺ ἀρχαία ὄντων.

μέρας· καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐπένθουν τὸν ἥρωα Ἰάκινθον, διὸ δὲν εὐθύμουν, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν πολλὴν δειπνήσαντες ἀπῆρχοντο· τὴν δευτέραν ὁμοῦς (καὶ τρίτην ἴσως) ἐγένετο θία παικίλη καὶ πανηγυρὶς ἀξιόλογος καὶ μεγάλη· ὥστε ὅλη ἡ πόλις ἐκενοῦτο εἰς τὴν θεωρίαν καὶ καθίστατο εἰς κίνησιν καὶ χαράν. ἱερεῖα παμπληθῆ ἐθυσιάζοντο καὶ νέοι καὶ γέροντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, δοῦλοι καὶ ἐλευθεροὶ συνδειπνοῦντες εὐφραίνοντο τότε. παῖδες καὶ νεανίσκοι, οἱ μὲν ἐκιθάριζον καὶ ἐν βυθμῷ ἀναπαύσασθαι μετ' ὀξέος τόνου ᾗδον τὸν θεόν, οἱ δὲ κατὰ χοροὺς εἰσερχόμενοι ἐφαλλαν ἐπιχώρια ποιήματα· τῶν παρθένων δὲ αἱ μὲν ἐπὶ πολυτελῶν ἀρμάτων ἐρέοντο, αἱ δὲ καὶ ἀμιλλώμεναι ἐπόμπευαν, καὶ οὐδεὶς ἀπέλειπε τὴν θυσίαν.

Β'. Τὰ Κάρνεια. καὶ αὕτη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Καρνείου, ἓνα μῆνα μετὰ τὴν πρώτην κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ τρυγετοῦ πανηγυριζομένη ἐπὶ ἑνέα ἡμέρας, καὶ πρὸς μνήμην τοῦ κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Λωριέων στρατευτικοῦ θείου διὰ ταῦτα δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη κοινὴ ὅλων τῶν Λωριέων ἐγένετο ², καὶ στρατιωτικῆς ἀγωγῆς ἦν μύμημα. Ἐτελεῖτο δὲ εἰς ἑνέα τὸν ἀριθμὸν, μὲ σκηνὰς ὁμοίους, τόπους, οἱ ὅποιοι σκιάδες ἐλέγοντο. εἶχε δὲ ἐκάστη αὐτῶν φρατρίδας τρεῖς, καὶ ἐδείκνυν καθ' ἐκάστην ἑνέα ἄνδρες, τὰ δὲ γινόμενα πάντα ὡς προστάγματα ἐκηρύττοντο. Ἡ θείσις τῆς ἑορτῆς ἐγένετο κατὰ τὴν Κ'. Ὀλυμπιάδα ³. Κατὰ δὲ τὴν Κζ'. προσελήθησαν εἰς αὐτὴν καὶ Μουσικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς πρῶτος πάντων ἐνίκησε Τέρπανδρος (676) ⁴.

2. Κάρνειον δὲ Ἀπόλλωνα Λωριεῖς τοῖς πᾶσι μιθεσθαι κατέστηκεν κλ. Πaus. Γ'. γ'. 3. Ἰδε καὶ Ἀθην. Δ'. 19.

3. Παρ' Ἀθην. ιδ'. 37. Σωσίδικος ἐν γῇ Παρ' ἡρώων οἶκει τὴν ἑορτὴν κατὰ τὴν Κζ'. Ὀλυμπ.

4. Πρώτη κατάστασις τῆς μουσικῆς ἐν Σπάρτῃ ὑπὸ Τέρπανδρου.

γ'. Αἱ γυμνοπαιδεῖαι δ, ἡ μὲν ἱσως τῶν Σπαρτιατῶν ἰδίᾳ πανήγυρις πρὸς μνήμιν τῆς καταργηθείσης συνθεῖας τοῦ νᾶ γυμνάζωνται ἐνδυμένοι διὰ τοῦτο καὶ δὲν συναδύετο σχεδὸν μὲ θεησκευτικὰς τελετὰς, ἀλλὰ τέλος εἶχε τὴν ἀφελῆ εὐφροσύνην τὴν ἀπὸ τῆς θύας τῶν ὠραίων σωματίων τῶν νέων, οἵτινες ὀλόγυμνοι ὁ ἐν ὥρᾳ θέρους ἐγυμνάζοντο καὶ ὠρχοῦντο κατὰ χροὸς τὴν γυμνοπαιδικὴν ὄρχησιν δι' ἐρρῦθμου κινήσεως καὶ φορᾶς τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν γ. Εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην μουσικὴν εἶχον τὴν αὐστηράν ἐθνικὴν τῶν Διορίων (Δ.), ὁρισμένην καθόλου εἰς τὰς τοῦ Ἀπόλλωνος τελετὰς, μετὰ ταῦτα ὅμως προσέλαθον κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Κρήτης, (ἥτις καὶ τὴν γυμνοπαιδεῖαν πρώτη ἐδειξε), καὶ τὴν εἰς τὰς ἐρητάς τοῦ Διονύσου συνήθη μουσικὴν, μαλακὴν καὶ εὐθυμον χαρακτηρεῖα ἔχουσαν δ. Ὅθεν καὶ αἱ γυμνοπαιδεῖαι ἐθεωρήθησαν, ὡς εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Διονύσου το-

Β. Γυμνοπαιδεῖα ἢ Γυμνοπαιδικὴ (Ἀ' 4. δ' 30) καὶ Γυμνοπαιδεῖαι διαφέρει Γυμνοπαιδεῖαι ἢ μὲ γυμνὸν τὸ σῶμα παιδεῖα, τ. Β. λικκος, Γυμνοπαιδεῖαι δὲ εἶνε ἰερὰ τῆς γυμνοπαιδεῖας, ἥτις εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ τὴν α'. Ὅπου. ἐν Ὀλυμπίᾳ. ἐπὶ ἡ ἰερὰ αὐτῆς τὴν κλ. Ὀλυμ. καταστάθη ἐν Σπέρτῃ. Περσ. Οὐλκ. Δ. 5'. καὶ Πλάτ. Πλάτ. Ε. σ. 432. μετὰ τῶν ἐξηγητῶν.

Γ. Εἰς ἁπλῆς δ. φανὲς τοῦτο κομικὸν καὶ γελίον, ὡς ὁμοίᾳ τὴν Πλάτωνος τὴν ἀπὸ λήγας εἶναι, τὸ ἐν τοῖς ἐρραλμοῖς δὲ γελίον ἐξ ἐρρῦθου ὅπου τοῦ ἐν τοῖς λόγοις μανουῖστας ἀφίστανται, καὶ τοῦτο ἐνεδειξάτο, ὅτι μάταιος, ὅς γε λήγον ἀλλοτε ἡ γαῖται ἢ τὸ κακόν. ἐ. τ. μ. χρ.

Δ. Ἦς Ἀθῆν. 18'. 30. καὶ ἡ 22. Εἰς τὴν ἰερὰν ταύτην εἰ ἄλλως ἐκκλησίαι Σπαρτιατῶν ἐσυγχόρευον καὶ ἔδωκεν νᾶ ἐπιδραῦναι, καὶ φαίνεται εἰς ἐκκλῆστον τοῦτον διὰ νᾶ παρακινήσει καὶ τοῖς λοιποῖς "Ἑλλήνας εἰς μίσησιν τοῦ Ἑλληνικότητος τοῦτον ἐκινῶντας, ἔπειρ καὶ μετ' οὗ πολλὴ καταπόνησις καὶ ἔκπληξις εἰς "Ἑλλήνας ἐσχυροὶς πρὸς τοῦ λοιποῦ ἐγχεύοντο καὶ ἠγωνίζοντο. Οὐλκ. ἐ. τ. μ. τ.

Ε. Αὐτῆρα κατὰ τὰς τῆς Μουσικῆς ὑπὸ Θεόφραστο τοῦ Κρητός, Πλάτ. περὶ Μουσικῆς κεφ. θ'.

λουμένη πανήγυρις, εἰς ἣν καὶ Ἄρτεμιν καὶ Ἀθηᾶ προσέτε
συμπάρελθον 9.

Γ'. ΠΟΛΕΜΙΚΑ.

Καὶ εἰς τὰς στρατιάς ἐλάτιον τῶν ἄλλων ἐμνηνή-
σεται—ἥμιστά γάρ Λακεδαιμονίοις εὐροὶ ἂν τις πα-
ραῖοιτο μέλαινα, ὅσα δὲ ἐπιμελείας. —

Ξεν. Π. Λ. Λακ. αἰ. 1. 16. 7.

§. 1. [60.].

περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὅπλων αὐτοῦ.

Ὁ στρατὸς τῆς Σπάρτης συνέκλειτο ἐκ Σπαρτιατῶν, Λα-
κεδαιμονίων, Εἰλωτῶν, καὶ συμμάχων. Τὴν καρδίαν δὲ
τοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ Σπαρτιαταί, οἵτινες ἐστράτευαν
ἀπὸ τῆς ἰδίας τῆς μέχρι τῆς προσηυτικῆς ἡλικίης, ἥτοι ἀπὸ
τοῦ εἰκοσίου μέχρι τοῦ ἐξήκοντος ἔτους· ἐλέγοντο δὲ εἰ
ἐντὸς τῶν στρατευομένων τούτων ἔτων ὄντες, ἔμφοροι
οἱ, καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἐξεστράτευον ἢ πάντες ἢ
τινὲς αὐτῶν μόνον, λόγου χάριν οἱ μέχρι τῶν λβ'. ἢ μ'.
ἀφ' ἧθός ἔτων γεγονότες, ὅπως ἂν προσκέρηττον οἱ ἐφο-
ροι τὰ ἔτη εἰς α' δεῦ στρατεύεσθαι 1.

Ὅπλα δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ὁπλιτῶν ἦσαν· σπλή φονικίς,
θώραξ χαλκοῦς, ἀσπίς χαλκῇ μεγάλῃ 2, δόρυ μακρόν, ξί-

9. Ἀπὸ δὲ τῆς 16'. Ὀλυμπ. καὶ πρὸς τιμὴν τῶν ὑπὲρ τῆς Θουρίας πε-
σόντων. Π. δ. Α. 82. Περὶ τῶν Κορυθαίων, ἐρπασμένων ἐν Κορύθῳ,
πολεῖ Λακ. πρὸς τὰ ἔθνη τῆς Ἀρκαδίας, 101 § 38. σημ. 2.

1. Ξενωφ. Π. λιτ. Λακ. αἰ. 2.

2. Πόσον μεγάλη ἦεν ἡ ἀσπίς; τῆς φανταστικῆς ἑκάστος ἐκ τῆς περι-
γραφῆς τοῦ Τυρταίου.

Μερὸς τῆς πύθμενος καὶ κατὰ στήθεα καὶ ὤμους
ἀσπίδος εὐρείας γαστρὶ καλυπόμενος.

Ἑλλ. Λογιστ. ποιητὰί ἐκ. α'. Bergk. σ. 310.

φοι βραχύ, ξυήλη λεγόμενον, καὶ περικεφαλαία ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς ἱερατικῆς ἡλικίας ἤδη ἐκόσμει καὶ κόμη μακρά β, πρὸ τῆς μάχης δὲ καὶ στέρφανος.

Εἰς τοὺς ὀπλίτας ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦδη ἐνταχάσθησαν οἱ Σπαρτιάται νὰ παραλάβωσιν Ἑλλώτας ἐλευθερίαν αὐτοῖς ὑποσχεμένοι, ἐν ἀνδραγαθήσῳσιν. Ὑστερον δὲ Σπαρτιάτας στρατιώτας ἐπεμπον μόνον εἰς τὰ πλησιέστερα κατὰ τὴν Ἑλλάδα μέρη· εἰς δὲ τὰ ἀπώτερα ἐπεμπον περιούρους καὶ νεοδωκώδεις, καὶ ἐνίοτε ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἐνὸς μόνου Σπαρτιάτου· ἐπὶ Ἀγχιταίου δὲ ἐμίσθωσαν καὶ ξενικὸν στράτευμα.

3. Ἰδε ἀνωτέρω σελ. 38, σημ. καὶ Ἀριστ. Τεχν. Ρητορ. Α. θ'. αἰν Ἀκαδεῖμονι κομᾶν καλὸν. ἐλευθερίας γὰρ σημαίνει. Ἡρόδ. δὲ Α'. 82. λίγαι (ἔται γὰρ ὀπίσκει) αἶψαν τοῦ θύου. Ἰδε προσέτι Πλούτ. ἐν C. Λυκ. κβ'. καὶ Λυσία. α. « ἡ κόμη τοῖς μὲν καλοῖς εὐπρεπεστέρας ὁρᾶσθαι πικρῇ, τοῖς δὲ αἰσχροῖς φιδεωτέρας ». Ἰδε καὶ Πεν. Πόλ. Δσκ. ια'. 3. ὅτι δὲ καὶ μύστακα ἔτρεφον ἀμφιβάλλουσιν· τῶν φράγμων λογιῶν, ἐκλαμβάνοντες κατὰ λέξιν τὴν ἐν §. 31 σημ. 8 μεταβαίναν ἐντελὴν τῶν ἑρῶν, παραφερόμενοι ἐκ τῆς ἐπικρατούσης παρ' αὐτοῖς συνήθειας, ὡς φαίνεται ἀλλ' ὡς Ἑλλήνων παλαίματων ἰδόν, κλέθοντα τὸν μύστακα καὶ κεραυνοβολοῦντα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, μεταποίησιν βίβλια καὶ θεωρεῖ τὸν μύστακα ein Zeichen des freien Mannes und Kriegers· ἔτσι σκιασμὸν τοῦ ἐλευτέρου καὶ πολέμου ἀνδρός. Ἰδε καὶ τὴν 1 σημ. τῆς 37 §. Το δ' ἐπ' ἑμοί, καὶ χωρὶς νὰ ἑρμῆσιν τῆς μύστακος τῶν Σπαρτιατῶν, ἐξηγῶ κατὰ λέξιν τὴν διαταγὴν τῶν ἑρῶν καὶ ἐρσθεῖς τὸν μύστακα, δεχόμενος τὴν διαταγὴν μόνον διὰ τὰς ἀπὸ τῶν ἄντρ χειρίων, πρὸς τὸ στόμα κατερχομένης τρίχας, ὡς διατάσσοντο νὰ κῆπτωσι κάτωθεν μέχρι τῶν χειρίων, ὅπως μὴ περιέχωσιν ἀνδρῶν τοῖς συνδεδεμένοις εἰς τὰ συσσίτια αἱ τρίχες ἀρδαιοφύμεναι εἰς τὸν μέλανα ῥομὸν, καὶ μάστιγα, ἀπὸ δὲν εἶχαν ὡς φαίνεται, οὔτε κοχλιάρια τεχνικὰ, οὔτε λινὰ ἀπόμακτρα· ἀλλ' ἀντὶ μὲν ἐκείνων μαστίγας τὸ πάλαι, ἦναι ῥομῶς κοίλους, ἀντὶ δὲ τούτων ἀπομαχθῆναι πάντα. Φαίνεται δὲ καὶ ἐκ παλαιῶν εἰκότων οἱ οὗτως ἔκτερον ἐμπερθεῖν τὸν μύστακα, καὶ οὐ μόνον οἱ Σπαρτιάται ἀλλὰ καὶ ἄλλοι φιδεῖσθαι Ἑλλήνων· οὐδένως ἕμους τὰ ἄκρα τοῦ μύστακος.

Περὶ τῆς τάξεως καὶ διαιρέσεως τοῦ στρατοῦ.

Ὅρων ταῦτα ἡγήσαιο ἂν τοῖς μὲν ἄλλους αὐτοσχε-
διαστὰς εἶναι τῶν στρατιωτικῶν, Λακεδαιμονίους δὲ
μόνους τεχνίτας τῶν πολιμικῶν.

Ξεν. Πολ. Λακ. ιδ'. δ.

Περίφημοι ἦσαν τὸ πάλαι οἱ Σπαρτιῆται περὶ τὴν πο-
λεμικὴν, πρὸς ἣν ὅλη αὐτῶν ἡ ἀγωγή ἀπέβλεπε, καὶ μέχρι
τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐθεωροῦντο ὡς μόνοι τεχνί-
ται τῶν πολεμικῶν. Τὴν κυρίαν τοῦ Στρατοῦ δύναμιν ἀπε-
τέλουν οἱ ὑπλῖται, οἵτινες ἐχώρουν εἰς τὴν μάχην μετὰ ἐρ-
ρυθμοῦ βήματος κατὰ πυκνοὺς στίχους, φροντίζοντες ὅπως
μὴ διασπασθῇ ἡ φάλαγξ αὐτῶν ἐδρασίει δὲ τοιαύτη τάξις
καὶ πειθαρχία εἰς ὅλον τὸν στρατόν, ὥστε ἐν ἀκαρεῖ διεδί-
δατο πᾶσα δικταγὴ τοῦ βασιλέως, καὶ παραχρῆμα ἑκα-
στος στίχος ἐξεκίττετο κατὰ τὴν βέλτην αὐτοῦ 1.

Ὅλος ὁ στρατὸς διτρεῖτο εἰς ἑξ μύρας, ἑκάστη δὲ
μύρα εἰς τέσσαρας λόχους, ἑκαστος δὲ λόχος εἰς δύο
πεντηκοστύας καὶ ἑκάστη πεντηκοστὺς εἰς δύο ἐνω-
μοτίας 2. Τὸ ἱππικὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἦτον ἀσκή-

1. Ἴδε Ξεν. Πολ. Λακ. ιδ'. Οὐκοῦθ' Ε'. ξς'. Σχεδὸν τι πᾶν πλὴν
ὀλίγου τὸ στρατιώτην τῶν Λακεδαιμονίων ἄρχοντας ἄρχόντων εἶσι, καὶ
τὸ ἱππικὸν τοῦ δρωμένου πολέμου προσήκει.

2. Ἐλέγοντο οὕτω ὅτι ἦσαν διὰ σφαιρίων ἐνόμεσται μὴ λή-
ψειν τὴν τάξιν. Ὅλο, λοιπὸν ὁ Στρατὶς ὁρθεῖτο εἰς 96 ἐνωμοτίας.
ἑκάστη τῶν ὁποίων συνέκειτο ἐξ 24 ἢ 32 ἢ καὶ πλείοτερον ὡς ἀ-
δρῶν κατὰ τὰς περιστάσεις. ὅθεν καὶ ἑκάστη μύρα συνέκειτο ἐκ 500. ἐξ 700,
ἐξ 900 ἢ καὶ πλείονος ἔτι κατὰ τὰς χρείας καὶ δυνάμεις τῆς πόλεως.
διὰ τοῦτο καὶ ἡ πεντηκοστὺς ἐκτετετέσσαρας ἐνωμοτίας εἶεν, ὡς λέγει
Οὐκοῦθ' ἰδ' ἐν Ξ. ξη', ὥστε αὐτοῦ ὁμολογεῖται ὅτι ὅαν ἡδυνάη να εἰα-

μαντον, διότι ἐπὶ τῶν ἵππων οἱ τυχόντες ἀνέβαινον 3. δικι-
ρεῖτο δὲ εἰς οὐλαμούς, ὧν ἕκαστος ἐκ πεντήκοντα
ἵππων συνέκειτο, πρὸς φύλαξιν τῶν περὶ τὸν στρα-
τοῦ διάφοροι δὲ τούτων ἦσαν οἱ περὶ τὸν βασιλέα 300
ἐκλεκτοὶ ἔφηροι, ἱππεῖς λεγόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον πεζοί,
ὡς ὀπλῖται, μαχόμενοι, ὡς οἱ ἐν Θερμοπύλαις μετὰ Λεωνί-
δου ὑπὲρ τῆς Πατρίδος προκινδυνεύσαντες. ἐκ τοῦ τάγματος
τούτου ἐξελέγοντο οἱ ἀνωτέρω μνησθέντες ἀγαθοεργοὶ
(§. 55). Περιφύμον δὲ τάγμα πεζῶν ἔσχε καὶ οἱ Σκιρῖ-
ται λεγόμενοι 4, 600 τὸν ἀριθμὸν ἐκλεκτοί, κατὰ τὸ
εὐδώνημον κέρα· τοῦ στρατοῦ κατατασσόμενοι. Οἱ κέλτοες δὲ
συνεστράτευον ὡς φίλοι καὶ διάδοχοι τῶν Σπειρταίων,
ὧν ἕκαστος ἐπὶ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου ἐπὶ περὶ ἐκείτων εἶχε
(§. 46, 8).

§. 3. [62].

Περὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ.

Βασιλεὺς ἄγοντος ὑπ' αὐτοῦ πάντα ὄρμιται
καὶ τοῖς μὲν πολέμαρχος αὐτὸς φέρει τὸ δῖον, οἱ
δὲ τοὶ λοχαγοὶ, ἐκείναι δὲ, καὶ πρυτανεῖς,
αὐτὸς δ' αὖτις τοῖς ἐκαστομάχοις, καὶ αὖτις τῇ
ἀνωμασίᾳ. Ἡροκλ. Π. 15¹.

Στρατηγοὶ διὰ βίου καὶ αὐτοκράτορες τοῦ πολέμου ἔσχε
οἱ βασιλεῖς, ὡς ἐπάνω εἰπομεν 1, ἐκαστατεύοντες κατ' ἑρ-

πρόσθεον τὸ πλῆθος τῶν Λακωνικῶν διὰ τὸ κρυπτόν τῆς πε-
ντηκίας.

3 Ἰδ. Ξεν. Ἑλλ. στ'. θ'. 10—11. ἐν Πολ. Λακ. λέγεται ὅτι μὲν
πρὸς μὲν διετίθεν 25 καὶ ἵππων καὶ ὀπλιτῶν, ἰά. ὅ.

4. ἐκ τῆς κατὰ τὰ ἔρια τῆς Λακωνικῆς καὶ Ἀρκαδίας χώρας αὐτῶν
Σακιδίδες τὸ ἑσπέρην δ' ἀφαιροῦσι δὲ οἱ ἄρχιστοιχοὶ περὶ τοῦ, ὡς ἱππεῖς ἢ
πεζοὶ ἦσαν, περὶ 6. οἱ οὖν Π. 2¹ γ' 1. 15¹. ἔκ. καὶ Ξεν. Ἑλλ. στ'. θ'. 10.
24. δ'. 32, 33. Κόρ. Παρδ. α'. 5. καὶ Διοδ. Σικ. α'. 32.

1. Ἰδ. §. 53 καὶ σημ. 8 κ. 4. καὶ Ξεν. Πολιτ. Λακ. 19¹ 15¹.

χὰς μὲν ἀμφότεροι, μετὰ ταῦτα δὲ ὁ ἕτερος μόνον. Σύνκηνον ² δὲ τοῦ βασιλέως ἦσαν οἱ ἀποτελοῦντες τὸ πολεμικὸν αὐτοῦ συμβούλιον ἐξ ἡγεμόνες πῶν μορῶν, πολέμαρχοι ³ λεγόμενοι, οἱ λοχαγοί, οἱ πεντηκόςῃρες, οἱ ἐνωμοτάρχαι, οἱ ἱππαρμοσ αἱ, οἵτινες ἦσαν ἡγεμόνες τῶν ἱππικῶν ταγμάτων, καὶ οἱ τρεῖς ἱππαγρέται, ἡγεμόνες ὄντες τῶν τριακοσίων ἱππέων λεγομένων. ἔτι δὲ δύο ἔρροροι, οἵτινες κατ' ἀρχὰς παρηκολούθουν μόνον τὸ στράτευμα, αὐτοὺς συσκηνοῦντες τοῖς βασιλευσίν, οὗτοι πορευόμενοι πρὸς αὐτοὺς ἀκλήτοι· καὶ οἱ Πύθοι δέ, καὶ μύνταις, καὶ ἰατροί, καὶ αὐληταί, καὶ οἱ ὀλυμπιονῆες ⁴ εἰσὶν ἐκ τῶν περὶ τὴν δαμοσίαν τοῦ βασιλέως.

§. 1. [63]

Περὶ τῶν εἰς τὰς Στρατιάς καὶ μάχας
μηχανημάτων.

« Ἡ τὴν θ' ἐπὶ τίνος.

Πλούτ. Λακωνικὴν ἀποφ. σ. 261.

Ἐρωτῶντες τὸν θεὸν καὶ θέσαντες, οἵλοι ἔτι ὄντες, Διὶ
τῷ Ἀγῆτορι, ἐκίνουν οἱ Σπαρτιάται εἰς τὰς ἔξω

² Δαμοσίαν Σπαρτιατικῶς λεγόμενον, καὶ οἱ περὶ τὴν δαμοσίαν ἢ ἀπὸ δαμοσίης (ἰν. σκηνῆς) ἔιν. ἑλλ. Δ. ἑ. 8. ζ'. 4. ΣΤ'. δ'. 11. ἐπὶ Ἀγιδος δὲ μηχανοῦνται καὶ σύμβουλοι. (10)

³ Οἱ πολέμαρχοι ἦσαν καὶ τῶν συστεινῶν ἐπιστάται· παρ. Πλούτ. Λυκ. 16'.

⁴ Καὶ φασὶ γέ τινα, γυμνάτων πολλῶν ἐν Ὀλυμπίῳ διαφύλασσε αὐτῷ, μὴ διδάσκοντι, ἀλλὰ πολλῷ πόνῳ καταπαλαίσαντα τὴν ἀνταγωνιστὴν, ὡς τις εἶπεν αὐτῷ, «Τί σοι πλέον, ὦ Ἀλέων, γέγονε διὰ τῆς νίκης; φάνει με δ' ἀνάντα· «Πρὸ τοῦ βασιλέως τεταγμένος μαχεῖσθαι τοῖς πολέμοις.» Πλούτ. Λυκ. 16'.

τῆς χώρας στρατείας, ὃν τὰ ἱερὰ ἦσαν κατὰ 1. ἱερεὺς δὲ τις τοῦ Ἄρειος Πυρφόρου λεγόμενος, λαβὼν πῦρ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ προηγεῖτο ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς χώρας, ἄσθεστον τηρῶν τὸ πῦρ ἐνταῦθα δὲ θύσας 2 πάλιν ὁ βασιλεὺς Διὶ καὶ Ἀθηνᾶ, ἃν καὶ ταῦτα τὰ διαβάτηρια λεγόμενα (ἱερὰ) καλὰ ἐγίνοντο, τότε ὁ βασιλεὺς, προσκαλέσας τοὺς ἀνέκοντας, διέδιδε τὰς διαταγὰς του περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ οὕτω διέδωκε τὰ ὄρια τῆς χώρας μετὰ τοῦ στρατοῦ, παρ' ἐαυτῷ ἔχων καὶ τὸν Πυρφόρον, ὅστις τὸ ἀπὸ τούτων τῶν ἱερῶν πῦρ ἄσθεστον ἐφύλαττε καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν. Ἄν οἱ ἐκαστοὶ δὲ ἐφάνοντο, οἱ μὲν Σκιεῖται (§. 61) καὶ μέρος τοῦ ἱππικοῦ ἐπορεύοντο προσερευνόμενοι τοὺς πολέμιους, τὸ λοιπὸν δὲ στράτευμα δὲν ἐπρὸς χώραν, ἀλλὰ στρατοπεδεύσαντες εἰς κύκλον, ὅπου ἂν ὁ βασιλεὺς διέταττε, ἐγυμνάζοντο 3 μέχρι ἐνάρξεως τῆς μάχης 4.

Ἦδη δὲ ὅτε οἱ πολέμιοι ἐφάνοντο συνετάσσεται ἡ φάλαγξ εὐθὺς 5 κατὰ τὴν τέχνην αὐτῶν παρόντων δὲ καὶ ὀλεπόν-

1. Ἄλλως δὲ δὲν ἐκστράτευον οἱ Σπαρτιῶται, καθὼς καὶ ἱερτὴν τελοῦντες· μάλιστα τὰ Κάρνεια (§. 39 6'). δὲ, ἐκίουν εἰς ἐκστρατείαν πρὸ τοῦ τέλους αὐτῆς. Ψευκ. . . . Ἡρόδ. . . .

2. Αἱ δ' ἔτι ἔτι θύεται μὲν τοῦτο τοῦ ἔργου ἔτι κνέφατος, πρὸς τὸν βωμὸν τῆς τοῦ θεοῦ οἴκου. Πέρσαι δὲ περὶ τὴν θυσίαν Πολέμαρχοι, Λαχαροὶ, περικλυταῖοι, ἔτι σὺν στρατῷ, στρατῷ σκυοφυρικοῦ ἄρχοντες, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πόλεων δὲ στρατηγῶν ὁ βουλόμενος. Πέρσαι καὶ τῶν ἱερῶν δύο, εἴ ποτε παραγινώσκουσιν οὐδὲν, ἦν μὲν ὁ βασιλεὺς προσκαλῇ ἔτι δὲ τελευτῇ τὰ ἱερὰ ὁ βασιλεὺς προσκαλέσας πάντας παραγγίλλει τὰ ποιητέα. Ξεν. Πολ. Λακ. 13' (γ')

3. Ἐρχόμενοι δὲ καὶ γυμνασίου μελαινάδες παρὰ τὰς στρατείας· καὶ τὴν αὐτὴν δίκαιον οὐχ αὐτῷ κυκλωτρίμῳ, εὐδ' ὑπεύθυνον τοῖς νόμοις παρῆσαν, ὥστε μόνος ἀνθρώπων ἐκείνους τῆς εἰς τὴν πόλεμον ἀουστίας ἀνέπαυσιν εἶναι τὸν πολέμῳ Πρωτ. Λυκούρ. 13'.

4. Οἱ ἑλλοστες ἦσαν ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου.

5. Διὰ βραχείας γὰρ μὲν ἦσαν ἡ παρασκευὴ αὐτοῖς ἐγγίνετο καὶ εὐθὺς

των τῶν ἐναντίων παρήγγελλεν ὁ βασιλεύς, ὅλοι νὰ στεφανωθῶσιν, ἐνῷ αὐτὸς ἐσφαγιάζε τὰς Μούσαις καὶ τῆς Ἀγροτέρᾳ (Ἄρτεμιδι) κατὰ τὸ ἔθος· χίμαιραν (αἶγα), οἱ δὲ αὐλήται νὰ αὐλήσωσι τὸ ἐμβατήριον (συνήθως τὸ Καστόρειον) λεγόμενον μέλος θ. ἅμα δὲ τὸν πολέμικόν παιᾶνα ψάλλοντες καὶ τὸ ὄμμα μὲ ῥυθμὸν πρὸς τὸν αὐλὸν κινεῦντες ἐχώρουν κατὰ πυκνοὺς στίχους πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἰλαρῶς· καὶ εὐτάκτως, ἐμπλεοὶ φρονήματος μετ' ἐλπίδος καὶ θράσους· ἀδιάσπαστον δὲ αὐτοὶ τὴν φάλαγγα τηροῦντες καὶ ψυχῶν μὴ φειδόμενοι, διέτιπον τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν, καὶ, εἰς φυγὴν αὐτοὺς τρέψαντες, δὲν ἐδίωκον ὑπὲρ τὸ δέον, οὐδ' ἐσκύλευον 7 τοὺς πεσόντας, ἀλλὰ τὴν νίκην μόνον βεβαιώσαντες ἀνεχώρουν. Καὶ οἱ μὲν ἀνδραγαθήσαντες περιβάλλοντο τιμὰς 8, οἱ δὲ τρέσαντες ἀτιμίαν.

ὁπὸ σπουδῆς καὶ τιμῆς εἰς κόσμον τὸν ἑαυτῶν, — καὶ αἱ παραγγέλεις, ἥ τι βύβωται, κατὰ τὰ αὐτὰ χωροῦσι καὶ ταχεῖαι ἐπέρχονται. Θυμ. Ε. 13'.

Θ. Πλεῖστ. περὶ Μουσικῆς κερ. κρ'. κ. ἐν Θ. Λυκ. κδ'. Τὰ ἐνόπλια ταῦτα μελὴ ἦσαν εἰς ἀναγκασιᾶν βύβων συντεθειμένα, τὰ πλεῖστα ὑπὸ τοῦ Τυρταίου, ὅπου καὶ τὸ ἐπιφερόμενον ἐμβατηρίου ἀπόσπασμα.

Ἄγετ', ὦ Σπάρτας εὐχέδρου
κούροι πατέρων πολέηται,
λαῖξά μὲ ἴσυν προβάλλισθε,
δόρυ δ' οὐ δόμως πάλιντες,
μὴ φεύγετε τῆς ἑσθ'·
οὐ γὰρ πάμπαν τα, Σπάρτας.

Boeckh Λυρικὰ ποιητὰ σ. 213. ἐκδ. 4.

7. Οὐκ ἐξῆν ἀνδρὶ Ἀέκωνι οὐδὲ σκυλεῖσαι τὴν πόλιν· οἱ δὲ καλῶς ἀγωνισάμενοι, καὶ ἀποθνήσκοντες, θαλαρεῖς ἀνέβησαν καὶ κλέδους ἑτέρους καὶ δι' ἐπαύων ἤγγονοι· οἱ δὲ τελείως ἀρσενεύσαντες καὶ φονικίδας αὐτοῖς ἐπ' Ἀλκιδάειος ἐνδοξῆς ἐδόκουντες. Αἰλ. Πτολ. ἱς. ς'. Θ. ἐκδ. Κραῦζ.

8' τῶν μὲν ζώτων τιμαὶ ἦσαν ἑκαταί, προεδρία, στέφανοι καὶ ζώνη

Δεινὸν περὶ τὰ πολεμικὰ ἦσαν οἱ Λάκωνες κατὰ τὸ ἐλευθέρον πεδίον τῆς μάχης, ὅπου διαφόρους ἐξελιγμους⁹ καὶ παραγωγὰς ἐκαμυναν, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς φυγὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἐτρέποντο· τὴν πολιορκητικὴν ὅμως τέχνην καὶ τειχομαχίαν δὲν ἐγνώριζαν.

§. 1. [61]

Δ. ΝΑΥΤΙΚΑ.

Ἀπέρχου αὐτῆς ναῦ αἱ εἶναι καὶ ναυμαχεῖν.
Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ. 285.

Ὡς τὸ ἱππικὸν οὕτω καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἀσόμενον ἦν. Κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῇ ναυμαχίαν τὸ 480 παρίχοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ Ἡρόδοτον ἐν Οὐρανίᾳ μγ'. ἐκ καὶ δεκα νῆας· εἰ δὲ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου καὶ κατὰ θάλασσαν αὐτοὶ ἔσχον ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, αἷτιον ἦν ἡ τότε αὐτῶν ἀνιμή, ¹ καὶ ἡ συμπεροσύνῃ τῶν Ἀθηναίων ², οἵτινες ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἠθέλησαν νὰ θυσιάσωσι τὴν φιλοτιμίαν των. Ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιάται εὐθὺς μετ' οὐ πολλῷ (476) ἀναγκάσθησαν νὰ ἀφίσσωσι τοῖς Ἀθηναίοις τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν ³ καὶ κατὰ μι-

συνέσει τῶν δι' ἀνταρξάντων μαχητῶν ἔσαν στήλαι μετ' ἐπιγραφῶν, ἀνδριάντες καὶ κεντήρια. Ὡς καὶ τὴν 7 στήλ.

9. Ἦδε Ξενοφ. Πολ. Λακ. τὸ καὶ τὸν ἐντέλει τῆς ἐκδ. Πλάου πίνακι.

1. Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν συμπολεμούντων Ἑλλήνων ἡγέσσαντο δύναμις προὔχοντες. Θουκ. Α. σὺ. 4.

2. Ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι (λέγει ὁ Ἡρόδοτος Π'. γ'.) μέγα πεποιημένοι περιῆλθαι τὴν Ἑλλάδα καὶ γρόντες, εἰ στασιάζουσιν περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὡς ἀπολύεται ἡ Ἑλλὰς ἐρεθὲ καὶ οἷται· σιδήεις γὰρ ἐμφυλίας πολέμου ἐμπεφροσμένοι τοιοῦτο κίχον ἔσται ὑπο πολέμου εἰρήνης.

3. Ὁ Ἡρόδοτος ἐξακολουθεῖ λέγων· ἐπιστάμενοι μὲν ὦν αὐτὸ τοῦτο εἶναι

κρὸν νὰ περιορίσωσι τὴν δύναμιν των ἐντὸς Πελοποννήσου μόνον. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐκινήσαντο οἱ Σπυριῆται ναυτικόν, ἀλλ' οὗτοι ἦσαν μόνον χερσαῖοι ἀγαθοί, διὰ τὰ κατὰ θάλασσαν δὲ δὲν ἐξεπαίδευεν αὐτοὺς ἡ πόλις, διὸ καὶ τὸ πλῆρωμα τῶν νηδῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπετέλουν Εἰλωτες καὶ ξένοι μισθοφόροι ⁴. Συμπλεκόμενοι δὲ εἰς μάχην μετέβαλλον τὴν ναυμαχίαν εἰς χερσομαχίαν, ἐπιβάλλοντες σιδηρὰς γόβας εἰς τὰ πηλορικὰ πλοῖα καὶ οὕτως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μαχόμενοι.

Ναύαρχοι ἦσαν τὸ πρῶτον οἱ βασιλεῖς μέχρι Παισάνου τοῦ προδότη. Ἐκ δὲ τοῦ χρόνου τοῦτοι διὰ νόμου ἀφαιρέθησαν πλεον οἱ βασιλεῖς διακιντὸς τὸ ἄξίωμα τοῦτο ⁵. ἔχον δὲ οἱ Ναύαρχοι καὶ ἀντιναύαρχοι ἐπιστολαῖς λεγομέναις. οἱ θαλάσσιοι δὲ στρατιῶται, εἴτινες ὁπλίζεται ἦσαν, ὠνομαζοντο ἐπιστάται ⁶. Περὶ τοῦ ἐπινείου τῶν Σπυριῆταιν Γυθίου, ἔχοντος τὰ ναύσταθμον ὄρακτον, εἰπομεν ἐπάνω ἐν §. 39. σμ. 3.

ἀντίστοιχον, ἀλλ' εἶπον μέχρι ἔσου χάρις ἐδίδοντο αὐτίαν, ὡς διέδεξαν ὡς γὰρ δυνάμενα τὴν Περσικὰ περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὴν ἐγῶνα ἐποιεῦντο, πρὸς τὴν τὴν Παισάνου ὕβριν προῖχόμενοι, ἀπείθοντο τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ Ἀκκιδαμῆδους. Παρ. § § 11. 41. Θουκ. Α. 93. Ξεν. Ἑλλ. 27'. 31. Πλούταρχος ἐν Λακκ. ἐπ. τ. σ. 233 καὶ τῆς θαλάσσης κρητίζαντες (λέγει) πάλιν ἀπίστησαν, διαφθερόμενα τὰ ἔθνη τῶν πολιτῶν θεωροῦντες, ὁρμητέρα ὕμνος ἢ Θουκ. γνώμην.

4. Ξεν. Ἑλλ. Ζ'. α. 12. Ἀκκιδαμῆδης — πείθειται τοὺς μὲν τριηράρχους Ἀκκιδαμῆδους καὶ τῶς τοῦ ἐπικράτας· οἱ δὲ ναῦται· ὁλοὺν οὐκ εἰσονται ἢ Εἰλωτες ἢ μισθοφόροι.

5. ἴδε §. 53 σμ. 14. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. γ'. 22. καὶ δὲ περὶ τοῦ ναυάρχου νόμος καὶ περὶ τινος ἐπιτετηγῆσιν, ὁρθῶς ἐπιτιμῶντες στάσεις γὰρ γίνονται αὐτοῖς· ἐπὶ γὰρ τοῖς βασιλεῦσιν οὐκ στρατηγῶς αἰδίας, ἡ ναυαρχία σχεδὸν ἐντὴρ βασιλείᾳ καθίσταται.

6. Βλ. τὴν 4. σμ. τῆς §. ταύτης.

Ε'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.

Οὐ πόλεως ἢ Σπάρτη πολιτεῖαν, ἀλλ' ἀνδρὶς ἀσκητοῦ καὶ σοφοῦ βίον εἶχε.

Πλούτ. Λυκ. Χ'.

§. 1 [65.]

Περὶ τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων
τῆς πολιτείας.

Εἰς πολιτεῖαν, ὡς τὴν Σπαρτικὴν διοργανισμένην, ὅπου πᾶσα πολιτεία καὶ μαλθακότης καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ δὲν εἶχε χώραν, καὶ τοιαύτη εὐτέλεια καὶ ἀπλότης ἐβασίλευεν, ὥστε ἡ πόλις διῆγε βίον ἀνδρὸς ἀσκητοῦ καὶ σοφοῦ, ὡς σοφῶς λέγει ὁ Πλούταρχος, εὐκόλως ἐννοεῖται ὅτι οὔτε περὶ προσόδων οὔτε περὶ ἐξόδων δύναται πολλὸς λόγος νὰ γένῃ, μάλιστα ἀφοῦ ὁ νομοθέτης καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νομίσματος ἀκύρωσε καὶ συνέχευε τὰς θεραπαίνας τοῦ νομίσματος τέχνας ἐξώρισε καὶ κατήγγησε, καὶ ὅλω; τὸ ἐμπόριον ἐνέκρωσε. Διὰ τὰς ἀπαραιτήτους δὲ τῆς πόλεως ἀνάγκας ἤρκουν αἱ παρὰ τῶν δημοσίων γυνῶν πρόσοδοι καὶ οἱ παρὰ τῶν περιόικων φόροι (§. 45), οἵτινες καὶ ἀναισθάζοντο ἐνίοτε, ὅτε ἡ χρδα τὸ ἐκκελεῖ προσέτι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν πολέμων λάφυρα, τῶν ὁποίων πρότερον ὀλίγα μόνον ἔφερον εἰς τὴν πόλιν, ὅσον διὰ νὰ κοσμήσῃσι ναῦν τινα ἢ νὰ στήσῃσι τρόπαιον ¹. ἦσαν δὲ οἱ Σπαρτιάται τοσοῦτον μέτριοι κατ' ἀρχαί, ὥστε οὐδὲ φόρους παρὰ τῶν συμμάχων ἐζήτουν, ὡς ὁ Θυκυδίδης μαρτυρεῖ ².

1. Ξεν. ἐν Πολ. Λακεδαιμονίων.

2. Α'. ἐβ'. 1. Λακεδαιμόνιοι εὐχ' ὑποταλῆς ἔχοντες φόρου τῆς συμμάχους ἤγαγον. Μετὰ ταῦτα ἡμῶς ἀναγκάσθησαν ἐπὶ θύρας μὲν περιέσθαι

Περὶ τοῦ νομίσματος.

Ἦν δὲ Λακεδαιμονίων ἐν τοῖς μάλιστα
ἀνδρῶν καὶ τοῦτο, Μὴ πρὸς μένους πο-
λεμίου παραπετάχθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς
ἀργύριον.

Αἰλ. Π. 'Ιγ. ιδ'. 44.

Ὁ πλούταρχος λέγει ¹ ὅτι ὁ Λυκοῦργος, ἀκύρωσας πᾶν
νόμισμα χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν, μόνον χρῆσθαι τῷ σιδηρῷ προ-
σέταξεν ², ὅπερ ἦν πολὺ τὸ μέγεθος (ὠξυδωμένον!) καὶ ὀ-
λίγον τὴν ἀξίαν ³, καὶ ὅτι αὐτὸ ὀφείλειν καὶ δανείζειν ἅμα
τῷ νομίσματι συνεξέσθαι ἐκ τῆς πόλεως ὁ Λυκοῦργος ⁴.
Ἄλλος δὲ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι μεταχειρίζοντο καὶ σκυτί-
νον νόμισμα, καὶ ἂν παρὰ τινι εὐρίσκετο χρυσὸς ἢ ἀργυρὸς τὸν
ἐπιμάρουν μὲ ὀνόματον ⁵. Ἀλλ' ἡ κατάργησις τοῦ νομίσματος

τῶν Περσῶν, φόρους δὲ τοῖς νησιώταις ἐπιτάττειν, ἀργυρολογεῖν δὲ πάντας
τοὺς Ἑλληνας — καὶ προῦδωκαν ἐκδοτοὺς τῆς Ἑλληνίδος πόλεις κατὰ
τὴν ἐκ' Ἀνταγκίδου γενομένην εἰρήσιν χάριν τοῦ χρημάτων εὐπαρεῖσαι
πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων δυναστείαν. Πολύβ. ΣΤ'. μβ. καὶ μζ'.

1. Ἐν β' φ. Λυκ. θ'. συμφωνεῖ δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ξενοφ. ἐν Πολιτ.
Λακ. ζ'. 3.

2. ἀλλὰ κατὰ Λυκοῦργον ὅλος οὗτος ὁ νόμισμα κεχρησμένον ἐν τῇ
Ἑλλάδι. Ἐπειὶς ὁ νόμος ὕστερον εἰς τὸ τοῦτου ὄνομα μετενέχθη. κ.
φ. β.

3. Πλούτ. αὐτῷ καὶ τούτῳ δὲ ἀπὸ πολλοῦ σταθμοῦ καὶ ὄγκου δύνα-
μιν ἔλγειν ἰδοῦναι, ὥστε δίκαι μὲν ἐμοιζὴν ἀποδόσθαι τε μεγάλῃς ἐν τῇ
οἰκίᾳ δοῦσθαι καὶ ζεύγους ἄγαντας καὶ Λακ. ἀποφθ. σ. 220. σιδηρῶν
νόμισμα, ὅ ἐστι μὲν δακτύλιναι, δύναται δὲ χαλκοὶ τέσσαρες.

4. Ἐν β' φ. Ἀγιδος ε'.

5. Νομισματι δὲ χρῶνται σκυτίον, ἂν δὲ παρὰ τινι εὐρίδῃ χρυσὸς ἢ
ἀργυρὸς θανάτῳ ζημιόυνται. Νικ. Διμασχ. ἐν Πρεδρ. Κορᾷ σ. 278.

προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ, ὅπερ πρῶτον διὰ Φείδωνος τοῦ Ἀργείου ἐγένετο 6, ὥστε ὁ εἰς Λυκοῦργον ἀποδιδόμενος νόμος γίνεται τοῦλάχιστον ὑπὲρ τὰ ἐκατὸν ἔτη ὑστερώτερος.

Ἀλλὰ καὶ τότε μόνον τοῖς ἰδιώταις, ὡς φαίνεται, ἀπηγορεύθη ὁλως ἡ χρῆσις τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νόμισματος. Ἡ πόλις ὅμως αὐτὴ ἢ μεταχειρίζετο βέβαια τοιοῦτον νόμισμα· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Εἰλωτες καὶ Περίοικοι, ἅτε περὶ τὰς τέχνας καὶ τὴν ἐμπορείαν ἀσχολούμενοι 7. Ὑστερώτερα δὲ ἔκοψεν ἡ Σπάρτη καὶ ἀργυροῦν νόμισμα· καὶ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐγένετο κοινὸν καὶ τοῖς ἰδιώταις τὸ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νόμισμα 8, καὶ δυσσεφημίθησαν μάλιστα οἱ Σπαρτιάται ὡς φιλοχρηματώτατοι πάντων ἀνθρώπων 9.

Ἐπισημειώσεις.

Καθόλου περὶ νομισμάτων, μέτρων καὶ σταθμῶν τῶν ἀρχαίων 26. 27. ὑπάρχει εἰς Γερμ. γινώσκων κλασσικὸν σύγγραμμα ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῃ δ. διδασκάλου μου Λύσιουσι Βουτλῆ, ἐκδοτὸν τῷ 1838 εἰς Βον. ἐκ σ. 28 καὶ 481, ὅπου ἐν σελ. 86 εὐρίσκεις τὰ τῆς Σπάρτης.

6. Ἴδε καὶ τὴν σημ. αὐτοῦ σ. 377. Παράβ. καὶ Ἀλλ. αὐτοῦ σ. 198.

6. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 34 σημ. 1.

7. Πλάτ. ΣΤ'. μ'. προσεθίτο γὰρ τὰ πράγματα κοινὸν νόμισμα καὶ ξεινικῆς παρασκευῆς.

8. Ὁ Πλοῦταρχος σφάλλεται καὶ κατὰ τοῦτο, λέγων ἐν βίῳ Λυμ. λ'. εἶναι πρῶτον ἐπὶ Ἀγιδος διὰ Λυσικλῆν εἰσῆλθε νόμισμα εἰς τὴν Σπάρτην· διότι γνωρίζει ἐπὶ τῷ Πλουτάρχῳ μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην εἰσῆλθε λάφυρα δέκα τάλαντα, καὶ ἐπὶ οἱ βασιλεῖς καταδικάζοντες εἰς μεγάλην πρὸς τιμὴν §. 37.

9. Ἴδε ἀνωτέρω §. 65. 2. §. 42 καὶ τὴν χρησάν §. 43 τ. καὶ Πλάτ. ΣΤ'. μ'.—μκ.

Ε.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

Τὸ δὲ ὅλον εἶδε (Λυκ.) τοὺς πολίτας μὴ βούλεσθαι
μὴδ' ἐπιστάσθαι κατ' ἰδίαν εἶναι, ἀλλ' ὥσπερ τὰς με-
λίτας τῇ κοινῇ συμφυίᾳ ὅπως δεῖ καὶ μετ' ἀλλήλων
εἰλουμένου· περὶ τὸν ἄρχοντα, μικροῦ δεῖν εξιστώσας
ἐαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμῷ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι
τῆς πατρίδος. Πλούτ. ἐν Λυκ. κα' μ.

§. 1. [67].

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Ἰδιωτικὸς βίος ἐν Σπάρτῃ δὲν ὑπάρχει, ὀρθότερον δὲ εἰ-
πεῖν, δὲν χωρίζεται ὁ ἰδιωτικὸς τοῦ δημοσίου βίου ¹, διότι
πάντες οἱ Σπαρτιάται εἰσὶν ὡς μέλη μιᾶς οἰκογενείας·
αὕτη δὲ εἶνε ἡ πόλις. Πᾶσα δὲ ἐνέργεια ἐκάστου Σπαρτιά-
του δὲν ἀποβλέπει πρὸς ἄλλο, εἰμὴ πρὸς τὸ καλὸν τοῦ
ὅλου τ. ἔ. τῆς πόλεως, οὐδὲ συμφέροντα ἄλλα διώκει ὁ
Σπαρτιάτης, εἰμὴ ὅσα καὶ τῇ πόλει συμφέροντά εἰσιν, οὐδὲ
θέλῃσιν ἰδίαν ἔχει ἄλλην παρὰ τὴν τῆς πόλεως· διὰ τοῦτο
καὶ ὅσα ἐν ἄλλαις πόλεσι κατὰ τὴν θέλῃσιν ἐκάστου πράτ-
τονται, ἐνταῦθα γίνονται κατὰ βούλησιν τῆς πολιτείας.
Οἷον ὁ γάμος δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προαιρέσεως ἐκάστου,
ἀλλὰ προσδιορίζεται παρὰ τῆς πολιτείας· τὰ τέκνα δὲν
θεωροῦνται τῶν γεννησάντων ἴδια, ἀλλὰ τῆς πόλεως κτήμα,
διὸ καὶ μόνη ἀναδέχεται τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν ἀπλῶς

1. Εἰκὼς (δ. Α.) ἐν τῇ Σπάρτῃ καθήκει δημοσίᾳ πάντες πάντες
ἀσκήν τὰς ἀρετάς. Xen. Πολιτ. Λυκ. 1. 1.

εἰπεῖν, ὁ Σπαρτιάτης δὲν ζῇ ὡς ἄνθρωπος ἐλεύθερος καὶ αὐτὰς τεξούσιος, ἀλλ' ὡς τυφλὸν τῆς πόλεως ὄργανον ².

§. 2. [68.]

Περὶ γάμου ¹.

Ἐξίθατε τῇ κενῇ καὶ γυναικῶν ἑλίστου-
πίαν (ὁ Λυκ.). Πλούτ. Δουκέρ. 16.

Ἐν Σπάρτῃ ὁ γάμος δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κλίσεως καὶ προαιρέσεως ἐκάστου, ὡς ἐν ἄλλαις πόλεσιν ὁ γάμος ἐν-
ταῦθα ἔχει σκοπὸν νὰ παρέσχη τῇ πόλει χρήσιμα καὶ γεν-
ναῖα μέλη· διὸ ὁ νομοθέτης αἰτάξεν ἐν ἀκμαῖς τῶν
σωμάτων τοὺς γάμους ποιεῖσθαι ², ἵνα
τὰ γεννώμενα ἰσχυρὰ ᾖ, ἐκ τελείων γεννώμενα ³. Ὅστις
παρὰ τὸν νόμον τοῦτον ἀνάρμοστον γυναῖκα ἐλάμβανε, μι-
κρὸν δπλονότι τὸ σῶμα ἢ τὴν ἡλικίαν, ἦτον ὑπεύθυνος
εἰς δίκην κακογαμίου ⁴. Ὅστις δὲ πάλιν ὑπὲρ
τὴν ὠρισμένην ἡλικίαν, ἀργὰ, ἐνυμφεύετο, ἦτον ὑπεύθυνος
εἰς δίκην ὀψιγαμίου. Ὁ δὲ τὴν ἀνόσειον καὶ ἀνω-
φιλῇ τῇ πόλει μοναυλίαν προτιμήσας ἀντὶ τοῦ δι-

2. Παράβ. καὶ ἀνωτίριον §. 11.

1. Ἰδε Πλούτ. ἐν 6. Λυκ. κεφ. 16. παράβ. κ. 6. Λυσάν. κεφ. λ'. τ.

2. Πενεφ. Πολιτ. Λυκ. Α'. 6.

3. Πλούτ. Λυκ. ἀποφ. p. 224. Hult. Παράβ. Πλάτ. Πολ. Ε'. σ. 438.
τὰς γυναῖκας ἐκλίξας παραδίδωται καὶ ὅταν εἴναι τε ἐμπορεῖς· μέτριος δὲ
χρένος ἀκαὶς εἶναι κατὰ Πλάτωνα (ἐστ. σ. 400 καὶ Νόμ. δ'. σ. 721)
τὰ κ'. ἐπὶ γυναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ λ'. μέχρι λδ'. κατὰ Ἀριστοτέλην δὲ τὰς
μὲν γυναῖκας ἁρμόττει περὶ τὴν τῶν αἰ. εἰπὼν ἡλικίαν συζυγῆσαι,
τοὺς δὲ ἀνδρας ἐπὶ καὶ τριῶντα ἢ μικρόν, Πολιτ. Ζ. ιδ'. 6.

4. Καὶ βραδύς τις ἦτον οὕτως Ἀρχίδαμον τὸν βασιλέα ἐκείτων ἐξυ-
μίσσαν χρήμασιν, ὅτι μικρὸν το μέγεθος γυναῖκα γάμῳ λαβεῖν ὑπέμειναν,
ἐπεικότες, ὡς οὐ βασιλεὺς, ἀλλὰ βασιλίσκους, παρασχύν αὐτοὺς δια-
γοῖτε, Πλούτ. π. Παιδ. ἀγ. 2.

τίου καὶ χρησίμου αὐτῇ γάμου, ὑπέκειτο εἰς δίκην ἀγα-
αίου, καὶ δὲν ἀπῆλαυε τὰς νομιζομένας τιμὰς, καὶ ἂν
ἄλλως ἀνὴρ εὐδόκιμος ἦν ὅ. Ἐκαστος Σπαρτιάτης ἦν τρό-
πον τινα ὑπόχρεος νὰ παρίσχη τῇ πόλει ἓνα τοῦλάχιστον
πολίτην διάδοχον ἑαυτοῦ· ὁ δὲ περισσοτέρους τοῦ ἑνὸς γεν-
νήσας ἀπῆλαυε καὶ ἰδιαίτερας τιμὰς παρὰ τῆς πόλεως ὅ.
Οἷον ὁ μὲν γεννήσας τρεῖς υἱοὺς ἦτον ἐλεύθερος τῆς φρου-
ράς (στρατείας), ὁ δὲ τέσσαρας ἢ πέντε, πασῶν τῶν λει-
τουργιῶν.

Ὁ γάμος ἐγένετο δι' ἀρχαίας, ἤτοι ὁ γαμβρὸς ἤρ-
παζε τὴν κατάλληλον αὐτῷ κόρην καὶ τὴν παρέδιδεν εἰς
τὴν οὐ μακρὰν αὐτοῦ, ὥς φαίνεται, ἀπέχουσαν νυμφεύ-
τριαν γ. Ἡ δὲ σύνοδος ἐπρεπε νὰ γίνηται ἐν κρυπτῷ
πολὺν χρόνον, ὥστε πολλάκις τέκνα ἐγένοντο εἰς τινας
πρὶν ἔδωαι ἐν ἡμέρᾳ τὰς γυναῖκας αὐτῶν. ὁ γάμος δὲν ἐ-
λευθεροῦσε τὸν νυμφίον τῆς μετὰ τῶν νέων ἡλικιωτῶν συνα-
ναστροφῆς ἡμέραν καὶ νύκτα. Προίκα τὸ πάλαι δὲν ἐλάμ-

ὅ. οὗτω νέος τις δὲν προσηγορεύετο κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὸν Δερκυλ-
λίδαν, στρατιωτὴν εὐδόκιμον, προσερχόμενον, εἰπὼν, Οὐδὲ γὰρ ἐμοὶ
σὺ τὸν ὑπεῖξοντα γεγέννηκας. Ἐμποδίζοντο δὲ οἱ ἄγχιμοι
καὶ τῆς θύας τῶν παρθένων ἐν ταῖς γυμνοπαιδαῖς. (S. 59 γ') καὶ ἐν
καρπῷ χειμῶνος ἠπαγκάζοντο νὰ περιέρχωνται γυμνοὶ κύκλῳ τῆς ἀγο-
ρᾶς καὶ ψάλλουσιν ᾠδὴν τινα, πεποιημένην εἰς ἑαυτούς, ὥς δίκαια
πάσχοιεν ὅτι ταῖς νόμοις ἀπειθεῦσαι.

ὅ. Νόμος. Τὸν μὲν γεννήσαντα τρεῖς υἱοὺς ἀφρου-
ρον εἶναι, τὸν δὲ τέσσαρας ἀτελῆ πάντων. Ἀριστοτ.
Πολιτ. Β. γ'. 13. παράC. Διλ. ΣΤ'. γ'. κ. σμ. Κορῆ ἐν Προδρ. σ.
87 καὶ 312.

γ. Τὴν δὲ ἀρραβωνίσαν ἢ νυμφεύσαν παραλαβῆσαν τὴν μὲν κεφαλὴν
ἐν χρῇ περιέκειραν, ἱματῖον δὲ ἀ-θροῖον καὶ ὑποδήματα ἐνσκηπνύσαντες,
κατέκλινεν ἐπὶ στράβῳ μέγαν ἀνυψωτός· ὁ δὲ νυμφίος, νήφων περιειλ-
θὼν, ἔλυσεν τὴν ζώνην καὶ μετέθεκεν ὀράματος ἐπὶ τὴν κλίνην· συνδιατρί-
ψας δὲ αὐτὸν πολὺν χρόνον ἀπῆλθε κοσμίως εὐκτα εὐθέως τὸ πρότερον καθευδόμενος
μετὰ τῶν ἄλλων νέων, Πλούτ. Δοκ. 14. Περ. Σπιν. Πολιτ. Δοκ. Α' γ. 5.

θανεν ἡ νόμφη διόλου, μετὰ ταῦτα ὁμῶς μεγάλην 8. Μίαν μόνον γυναῖκα εἶχεν ἕκαστος 9, ἂν ὁμῶς ἦτο στέρια ἀναγκάζετο ἢ νὰ τὴν χωρίσῃ ἢ νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλην τεκνοποιόν 10. Ἀγχιστεῖς δὲ μεγάλα ἐμπόδια δὲν ὑπῆρχον εἰς σύζευξιν 11. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ παράδοξον εἰς ἡμᾶς εἶνε, ὅτι ὁ νομοθέτης διὰ τὸν σκοπὸν τῆς πόλεως ἐβόυσεν ἐν Σπάρτῃ τὴν ζήλοτυπίαν μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν. «Ἐξῆν μὲν γὰρ ἀνδρὶ προσδυτέρῳ νέας γυναικός, τινὰ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν νέων εἰσαγαγεῖν παρ' αὐτὴν, καὶ ἴδιον ἐαυτοῖς ποιήσασθαι τὸ γεννηθέν. Ἐξῆν δὲ πάλιν ἀνδρὶ χρηστῷ τῶν εὐτέκνων τινὰ καὶ σφοδρόνων θαυμάσαντι γυναικῶν, ἐτέρῳ γεγαμημένην, πᾶσαι τὸν ἀνδρα συνελθεῖν» 12. Ἀλλὰ τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος λύεται εὐθὺς ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ παῖδες δὲν ἐλογίζοντο ἴδιοι τῶν πατέρων, ἀλλὰ τῆς πόλεως· οὐκ οὐχὶ ἐκ τῶν τυχόντων ἀλλ' ἐκ τῶν

8. Γαμιῶν ἀπρόικους Ἀλλ. κ. ἱστορ. ΣΓ', ς'. παρ' ὁ. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ς'. 11. περὶ τῶν λεγομένων ἐπιγαμνίδων ἢ ἐπικλήρων κορὸν εἶπομεν ἥδη ἐπάνω ἐν §. 48. σημ. 7. παρ. καὶ §. 53. πρὸ τοῦ ἐπιταδῆος δὲν ἐδόνατο εὐθεμία κόρη, μὴ οὕτω ἐπικλήρος, νὰ λάβῃ περὶ αὐτῆς γῆν.

9. Καθεῖς εἶπεν ἡ πολυγαμία βάρβαρον ἐνμίζετο παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι.

10. Ἀλεξανδρίδης ὁ βασιλεὺς, ἔχων γυναῖκα ἀδελφῆς τοῦ θυγατέρα, στέραν φαινυμένην, ἀναγκάσθη ὑπὸ τῶν ἐφόρων καὶ τῆς γερουσίας, μὴ θίλῃ νὰ χωρισθῇ, νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλην τεκνοποιόν. Ἰδε Ἡρόδ. Ε', 26'. μ'.

11. Ὁ μὲν Ἀθηναῖος Σόλων ἑμποστρίους ἐποίησε ἀγαθὰς τὰς ἑμποστρίους ἐκώλυσεν (παρ. Ἀριστοφ. Νεφέλ. 1372). Ὁ δὲ Ἀθηναϊκισμὸς νομοθέτης ἑπάλιν, τὸν ἐπὶ τοῖς ἑμποστρίοις γάμον ἐπιτρέψας, τὸν πρὸς τὰς ἑμποστρίους ἀπέπειν. Φίλων Ἰουδαῖος σελ. 779 Ε. εκ. Gelenii Princ. 1691. πρὸς ἀνωτ. §. 30.

12. Ὅστις ἐν χώρα καλλικέρῳ φρεσύνοντα καὶ ποιούμενον παῖδας ἀγαθούς, ἀγαθῶν θυαίμους καὶ συγγενεῖς ἐσκέμους, ἐξακλουθεῖ λόγου ὁ Πλοῦταρχος. παρ. κ. Ξεν. Πολ. Ασκειδ. Α', μόνον τῶν βασιλέων οἱ γυναῖκες ἐξαρρόντο τῆς συνθείας ταύτης καὶ ἐφυλάττοντο δημοσίᾳ ὑπὸ τῶν ἐφόρων, ὥπως εἰς δόξαν μὴ λάθῃ ἐξ ἄλλου γινόμενος ὁ βασιλεὺς ἢ ἐξ Ἀθηναίων. Πλάτ. Ἀλκιβ. Α', σ. 121.

ἀρίστων ᾗ ἐβλήσεν ὁ νομοθέτης νὰ γίνωνται οἱ πολλοίται. Ἐκ τούτων, οὕτω πραττομένων φυσικῶς καὶ πολιτικῶς, ἐξηγεῖται εὐκόλως καὶ διατί ἡ μοιχία τότε σπανιώτατον καὶ ἀπίστευτον ¹³ ἐλογίζετο ἐν Σπάρτῃ, καὶ ὁ γάμος τίμιος ἐτηρεῖτο, προφυλαγμένος ὦν ἀπὸ πάσης ὕβρεως καὶ ἀταξίας ¹⁴. Πρὸς τοῦτο δὲ καὶ ἰδιαιτέρα ἀρχὴ ὑπῆρχεν ἡ τῶν Ἀρμωσύνων (§. 55). Ἀξιοσημείωτος δὲ εἶνε καὶ ἡ γυναικοκρατία τῶν Σπαρτιατῶν διότι ἐνῷ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν αἱ γυναῖκες ἦσαν πολὺ περιορισμέναι, ἐν Σπάρτῃ εἶχαν μεγάλῃν ἄνεσιν καὶ ἐλάμβαναν μέρος πολὺ εἰς τὰ τῆς πόλεως ¹⁵. προσηγορεύοντο δὲ δέσποιναι.

13. Πλούτ. Λυκ. ιε. "Ἰσχυρόν ὅμως ἐγένετο εὐχέρεια περὶ τὰς γυναῖδας.

14. 'Ο μοιχὸς ἐτιμωρεῖτο μὲ τὴν ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ τοῦ κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ μὲ μεγάλην χρηματικὴν ποινὴν· ὁ δὲ ἐπὶ κέρδει παρεῖχον τὴν γυναῖκά του ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον· ἡ δὲ μοιχαλὶς ἐβιάζετο νὰ ἐνδύεται χονδρὰ ἐνδύματα καὶ ἀπεκλείετο τῶν ἱερῶν· αἱ δὲ μὴ ὑπακούονσαι εἰς τὴν δυνάμιν τοῦ ἀνδρὸς ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι. Κατὰ Rouquerville, ὅστις οὐκ εἶδεν πῶθεν λαθεῖν ἐγράφη εὖν ἄλλοις καὶ ταῦτα ἐν τῇ Ἑλλαν. 'Ις, σ. 474 κ. τῆς Γερμαν. μεταφράσεως Welt-Gemaelde-Gallerie I. Stuttg. 1836. 8.

15. Τῶν μὲν οὐκίων ἀρχοῦσαι κατὰ κράτος ἐν δὲ τοῖς δημοσίαις πράγμασι καὶ γνώμῃς, μεταλαμβάνουσαι καὶ πρῆποις περὶ τῶν μεγίστων, (Πλούτ. ἐν Λυκ. κ. Νουμ. Συγχρ. Γ'. 33) καὶ πολλὰ διακρίνεται ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ αὐτῶν. Καί τοι· τί διαφέρει γυναικας ἀρχῃν ἢ τοὺς ἀρχοντας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀρχεσθαι; ταῦτό γὰρ συμβαίνει. (Ἄρις Πολ. Β. ε'. 7). Ἡ πρὸς τὰς γυναῖδας ἄνεσις καὶ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ καὶ πρὸς εὐνομίαν πόλεως, αὐτ. Β. 18 καὶ Πλούτ. ἐν Β. Ἀγιδος κεφ. Ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ. 1.

Ἡ ἀγωγή τοῦ Σπαρτιατοῦ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς γεννήσεως καὶ ἔπαυε σὺν τῷ θανάτῳ.

α. Βρεφικὴ ἡλικία.

Οὐκ ἰδίως ἡγήτο τῶν πατέρων τοὺς παῖδας,
ἀλλὰ κοινὸς τῆς πόλεως ὁ Λυκούργος.
Πλούτ. ἐν 6. Λυκ. 16.

Ἄμα μέλος τι τῆς πολιτείας ἀνεφύετο ², οἱ γανή-
σκοντες ὤφειλαν νὰ φέρωσιν αὐτὸ ἐπὶ ἀσπίδος εἰς τόπον
τινὰ λέσχην (§. 37.) καλούμενον, ὅπου καθήμενοι οἱ
πρεσβύτατοι τῶν φυλετῶν (§. 44.) ἐξέταζον τὸ παιδάριον·
καὶ εἰ μὲν εὗρισκον αὐτὸ ἀγενὲς καὶ ἄμορφον τὸ ἀπέπεμπον
εἰς τὰς λεγομένας Ἀποβάτας, τόπον βαραβαρῶδη παρὰ τὸ
Ταύγετον ³, εἰ δὲ εὐπαγὲς καὶ βωμάλειον ἦν τὸ γεννηθέν,
ἀπέδιδον αὐτὸ πάλιν εἰς τοὺς γονεῖς, ἵνα τὸ θρέψωσι μέχρι
τοῦ ἐξδύμου ἔτους τῆς ἡλικίας. Τροφὸς δὲ ἀνεδέχετο τὴν
ἐπιμέλειαν τοῦ θρέφους μετὰ τέχνης, καὶ ἀνατρέφουσα
αὐτὸ ἀνευ σπαργάνων ⁴ τὸ κατέσταινον εὐκίνητον καὶ εὐσι-
δές, αἰσικον καὶ ἄφοβον εἰς σκότος καὶ ἐρημίαν.

1. Ἴδε Πλούτ. ἐν 6. Λυκούρ. 17.—18'. καὶ Ξεν. Πολ. Λυκ. κεφ. 6'.
παρὶθ. καὶ §. 30 κατόλου· καὶ §. 73. σημ. 1.

2. Πλούτ. Λυκ. Βίβλ. κεφ. 10: αὐτὸς ὕδασι (ὡς ἄλλαχού) τὰ βρέφη
ἀλλ' οἷον περιέλιπον αἱ γυναῖκες, βαλανῶν τινα ποιεῖσθαι τῆς πράσεως
αὐτῶν:—

3. ὡς οὕτε αὐτῶν ζῆν ἄμεινον, οὕτε τῇ πόλει, τὸ μὴ καλῶς εὐδοῖ· ἐξ
ἀρχῆς πρὸς τοῖς ἐξέιν καὶ φέμεν πυρκαῖας. Πλούτ. ἐν Λυκ. 17'. τῆς αὐτῆς
γνώμης εἶναι καὶ Πλάτων ἐν Πολ. β. 400. τὰ δὲ τῶν χειρόνων, καὶ ἴαν
τι τῶν ἱερώων ἀνάκτορον γίγνηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀβύλῳ κατα-
κρύβουσιν ὡς πρέπει.

4. ὅχι βέβαια ὡς εἴς τινα τῆς Ἑλλάδος μέρη, ὅπου τὰ δυστυχῆ

Β'. Παιδική ηλικία.

Αἰθμονεστέρους δ' ἂν αὐτοὺς ἡγήσαιο καὶ
αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς θαλάμοις παρδόνων.

Ξεν. πολ. Α' σκ. Γ'. δ.

Ἀφοῦ ἡ πρώτη ἐξδομάς ¹ τῶν ἐτῶν τοῦ τέκνου ἔληγε, παρελάβανε τὸν παῖδα ἡ πόλις καὶ τὴν κατέτασεν εἰς τὰς ἀγέλας, βούρας λακωνικῶς λεγομένας, ὅπου πλουσίων καὶ πτωχῶν παῖδες ὁμοίως ἀνατρέφοντο ὑπὸ αὐστηρὰν καὶ σκληρὰν διαίταν βίου, ἵνα ἀναδειχθῶσιν ἀνδρεῖοι τῆς πολιτείας φύλακες ². Ἡ τροφή αὐτῶν ἦτον ἀπλὴ καὶ ὀλίγη,

βρέφη καταπαργανόνται καὶ καταφασκιδόνται, ὥς αἱ τῶν Αἰγυπτίων μοῦμαι, ὥστε μάλιστα δύνανται καὶ ἀναπύσασθαι.

1. Σόλων μετρεῖ καὶ χαρακτηρίζει τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ 365. μᾶκας ἐτῶν. ἴδε "Ελλ. Αὐρ. Ποιηταὶ σ. 332. Bergk.

Παῖς μὲν ἀνηθὺς ἰὼν εἰς νήπιος ἔρκος ὀδόντων

φύσας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἔπῳ ἔτεσιν.

τούς δ' ἔτερούς ὅτε δὴ τελέσῃ θάδε ἔπῳ ἀνικητούς,

ἔθης ἐκφαίνει σήματα γιγνομένης·

τῇ τριτάτῃ δὲ γίνετον ἀεζομένων ἐπὶ γυῖων

λαχνούται, χροῖα δ' ἄνθος ἀμειβομένης·

τῇ δὲ τετάρτῃ πᾶς τις ἐν ἐξδομάδι μέγ' ἄριστος

ισχύν, ἥ τ' ἄνδρες σήματ' ἔχουσ' ἀρετῆς·

πέμπτῃ δ' ὄριον ἀνδρὰ γάμου μαινομένην εἶναι

καὶ παιδῶν ἡγεῖν εἰσπίσαι γενεήν·

τῇ δ' ἑκτῇ περὶ πάντα καταρτίζεται νόος ἀνδρός,

οὐδ' ἔρδειν εὐ' ὁμῶς· ἔργ' ἀπάλαμνα θίλει·

ἑπτά δὲ νεὺν καὶ γλῶσσαν ἐν ἐξδομάσιν μέγ' ἄριστος

ἀκτῶ τ' ἀμφοτέρων τέσσαρα καὶ δέκα· εἶναι·

τῇ δ' ὀκτῇ εἶναι μὲν δύνανται, μαλακώτερα δ' αὐτοῦ

πρὸς μεγάλῃν ἀρετὴν σῶμά τε καὶ δόξαμις·

τῇ δακτῇ δ' ὅτε δὴ τελέσῃ θάδε ἔπῳ ἀνικητούς,

οὐκ ἂν ἄνθρωπος εἶναι μάτρων ἔχοι θανάτου.

2. Ἐν ταῖς παιδείαις ἐκπαιδευόμενοι οὐδὲ νόοι οὐτε τὸ ἀνδρεῖον μα-
τέρχονται. Οὐκ. Β. 70. 2.

κρέας μόνον καὶ ζωὴς καὶ αἶτος, καὶ ταῦτα ὀλίγα. Ὁμῶς, ἵνα μὴ πιέζονται ὑπὸ τῆς πείνης, καὶ ἵνα γυμνάζονται εἰς πολυεργὰ μηχανήματα, ἐσυγχωρεῖτο αὐτοῖς νὰ κλέπτωσιν, ὅθεν ἠδύναντο, καὶ εἰς τὰ συσσίτια αὐτῶν ἀνδρῶν μάλιστα πανούργως παρεισρέοντες, ἐν οἷς ἄλλως αὐτοὶ δὲν εἶχον μέρος· ὁ συλλαμβανόμενος ὁμῶς ἐπ' αὐτοφρόνῳ ἐλάμβανε πολλὰς πληγὰς μὲ τὴν μαστίγα διὰ τὴν ἀδεξιότητά αὐτοῦ. Ἐνδύματα δὲ αὐτῶν ἦσαν χιτῶν καὶ ἱμάτιον μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας· δωδεκαεταῖς δὲ γενομένοι ἀπέβαλλον τὸν χιτῶνα καὶ ἐκαλύπτοντο τοῦ λοιποῦ μόνον μὲ τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον τρίθων ἐλέγετο, καὶ κατ' ἔτος μόνον ἡλλάσσετο. Ἐπιρριπτόντων δὲ ἀνοπόδητοι καὶ ἀκάλυκτον ἔχοντες τὴν κεφαλὴν, τῆς ὁποίας τὰς τρίχας μέχρι τοῦ κ'. ἔτους βαθεῖας ἐκοπτον· καθόλου δὲ ἦσαν ἀγυμνοὶ τὰ σώματα· διότι λουτρῶν καὶ ἀλειμματῶν μόνον ὀλίγας ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ μεταίχον. Ἐκοιμῶντο δὲ οὐχὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ κατὰ ἀ γ έ λ α ς εἴτε Ὑ λ α ς, ³, στρωμὰ ἔχοντες ἐκ χόρτων καὶ καλάμων, τῶν ὁποίων τὰ ἔκτρα αὐτοὶ παρὰ τὸν Εὐρώταν ἀνευ μαχαίρας μὲ τὰς χεῖρας ὤφειλον νὰ θραύωσι. τὸ δὲ πλεῖστον τῆς ἡμέρας κατέτριβον εἰς τὰ γυμνάσια ἀσκούμενοι ⁴. Πάντα δὲ, παιγνίδια, ἀγῶνες, καὶ χοροὶ πρὸς τοῦ

3. Κατὰ Krause, *Gesch. d. Erziehung u. s. w.* Halle 1831. 8. σ. 127 ἡ βεβα παραίτησις πλείονος Ἰλας· αὐτοῦ δὲ εὐρίσκονται καὶ αἱ ἐξῆς Ἀσκανικαὶ ὀνομασίαι τῶν παιδῶν καὶ ἐφηβῶν. Κυρσάναι (Ἀριστοφ. *Λυσ.* σ. 983.) Σαύθρακες, Σκυρόβλιαι, Κοραλίσκαι (Ἐπερ μά-
λιστα τῶν Κρητῶν ἴδιον λέγει.)

4. Νόμος ἦν παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις κατὰ δέκα ἡμέρας νὰ παρουσιάζονται οἱ ἐφηβοὶ δημοσίᾳ γυμνὰ ἰσχυρίων τῶν ἐφύρων καὶ νὰ ἐξετάζωνται ἂν ἔχουσιν τὰ σώματα εὐπαγεῖ, βραχυλὴ καὶ λαγυρὰ, τ. ῆ. κ. εἰς ὅφους ἐπαρμόματα· οἱ παχέες καὶ πλατεῖς ἐτιμωροῦντο Ἰδα Αἰλ. π. ἱστ. π. 14'. Ὑ. Π. 100. *Δελ.* ἱστ. π. 249—50. παρὰ *Σ.* *Δελ.* κ'. 254.

πολεμικὸν σκοπὸν ἔτινον. Τὴν πύρριν γὰρ ὅ, προγύμνασμα οὖσαν τοῦ πολέμου, ἐμάνθανον πάντες ἀπὸ πάντα ἔτων ἡδὴ.

§. 5. [71.]

γ'. Ἐρρηθνητικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία.

Τροφή καὶ παιδαυσις χρηστὴ ἀνέκοιτο φρονίᾳ ἀγαθῆς ἡμποσίης. Πλάτ. Παιδ. β'. 424.

Κατὰ τοὺς διαφόρους τῆς ἡλικίας βαθμοὺς, διάφορα ὄνόματα ἔφερον οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν· οἱ περὶ τὸ δέκατον πέμπτον καὶ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας ὄντες, ἐλέγοντο Σιδεῦναι¹, οἱ δὲ περὶ τὸ ἡ. μελεῖρες, ἀναλογούντες τοῖς ἐφήβοις τῶν Ἀθηναίων· μετὰ δύο δὲ ἐνιαυτούς, εἰκοσιν ἔτη γεγονότες, ὠνομάζοντο εἰρερες· τὸ τριηκοστὸν δὲ ἔτος πλησιάζοντες, ἐλάμβανον τὴν ἐπωνυμίαν σφαίρες², παρὰ τὸ σφαιρίζειν. Ἡ ἀγωγή τῆς παρούσης ἡλικίας ἦν οὐδὲν ἥττον σκληρὰ· οἱ μὲν ἐφήβοι, κατὰ τὸν Πλατωνιστὰν³, ἐξετέλουν μάχας παρόντων καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς θέαν· ἐξατάσεις δὲ τῆς καρτερίας αὐτῶν ἐδίδον κατ' ἔτος εἰς τὴν διαμασί-

ὁ. Ἡ. Ἀθήν. ιδ'. 29· καὶ Ξενοφ. Ἀνάξ. Ε. κ'. β.—13. ἄλλα γυμνάσματα ἦσαν πάλη, βολή τοῦ δίσκου καὶ τοῦ ὄβριου καὶ τὸ πυγμῆγον.

1. Φώτιος ἐν λ. Συναέφικτος. Ἡ λέξις μὲν σφῆρας καλεῖται Σπαρτιατῶν δὲ Σιδεῦναι.

2. Οἱ δὲ εἰσι οἱ ἐκ τῶν ἐφήβων εἰς ἄνδρας ἀρχόμενοι συνελθόν. Πανσ. Γ. ιγ'. 6.

3. Ἰδε ἀνωτέρω §. IV. αὐτοὶ δὲ τὸ χαλεπὸν, ἵστα τοῖς ἐφήβοις μάχεσθαι καθίσταται, κύκλῳ μὲν οὖριος περιέχει κατὰ ταύτην καὶ εἰ νῦν θάλασσαν, ἵστα δὲ ἐπὶ γαρυφῶν εἰσι. Πανσεν. Γ. ιδ'. 8.

γῶσιν 4. Τοὺς εἵρενας δὲ τοιαῦτα γυμνάσια καὶ πολεμικαὶ ἀσκήσεις κατεπόνουν, ὥστε χαίροντες ἤκουον τοὺς ἐφόρους προσκαλοῦντας αὐτοὺς εἰς ἐκστρατείαν· διότι τὸν πόλεμον ἐθεώρουν ἀνάπαυσιν, ἀπολαύοντες κατὰ τὰς στρατιᾶς πολλῶν μεγαλητέραν ἄνεσιν ἢ κατὰ τὰ οἶκοι γυμνάσια, ὡς ἐπάνω εἵπομεν (§. 63. σ. 3.¹). Ὅτι δὲ ἡ παρούσα ἡλικία στρατιωτικὴ ᾔτον εἵπομεν καὶ περὶ τούτου ἐν §. 60.

§. 6. [72]

Περὶ ἔρωτος παρὰ Λακεδαιμονίοις ¹.

Σπαρτιάται· ἔρως αἰσχρὸν οὐκ εἶδεν.
Αἰλ. π. 1. Γ'. 16'.

Τὴν δίκαιαν τοῦ βίου τῶν νέων Σπαρτιατῶν σκοπῶν τις, καὶ ἀναλογιζόμενος, ὅτι αὐτοὶ εὐθὺς ἐκ παίδων ᾗδη ὁμοῦ συνέπαιζον, συνεγυμνάζοντο, συνεταλαιπωροῦντο καὶ ὡς ἀδελφοὶ συνεκοιμῶντο, εὐκόλως συμπεραίνει, ὅτι ἐμελλε καὶ ἀδελφικός τις ἔρως γὰ ἀναπτυχῶν μετὰ αὐτῶν 2. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἔρως ἦν συμφέρων τῇ πόλει· διὸ καὶ

4. Ἦδε ἀνωτέρω §. 38, σκμ. 2. Οἱ παῖδες ἐκινούμενοι μάλιστα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτίμιδος μέχρι θανάτου πολλὰς διακατεροῦσιν ἰσχυροὶ καὶ γαῦροι, ἀμιλλόμενοι περὶ νίκης πρὸς ἀλλήλους, — καὶ ὁ περιγινόμενος ἐν τοῖς μάλιστα ἐπίδοξός ἐστι. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. II. σ. 251. ἀνέγων θίπην καὶ ὅτι ἐστιφάνοντο οἱ διακατεροῦσάντες.

1. Ἦδε Αἰλιανὸς π. 13. Γ'. 6. — 16'. Σιν. Πολ. Λακ. 6'. 12. Καθόλου δὲ περὶ ἔρωτος πραγματεύεται Ἀθήναιος ἐν γ'. 11 καὶ ἱερμόνοιοι παρὰ Πλάτ. Νόμ. 4. σ. 636.

2. Ὁ δὲ ἐγκλησις ὅς ἐστι αἰσχρὸν ἡλικιάων ἄτιμος διὰ βίου ἦ. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ. 248. Ἦτι γὰρ μετρίκιον ἐπιδοκῶσιν ἔστιν ὑπομῆλαι, εἴτε ἔραστὴς ἔσθεται, ἀλλ' οὐδετέρως ἐπρωτεύεται τῇ Σπάρτῃ καταμῆλαι· ἡ γὰρ τῆς Παιδείδος ἀπὸ πλάτῃς ἦσαν ἡ, καὶ τὸ ἐπὶ θερμότερον, καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ. Αἰλ. ἐν τ. μ. γ.

ἔναιδος ἐλογίζετο 3, ἀν νέος τις δὲν ἐδύνατο νὰ καρδίση τὴν ἀγάπην πρεσβυτέρου τινός. Ἄν δέ τις πλούσιον ἐραστήν χρηστοῦ πένητος ἐπρωτίμα, ἐζημιούτο, καθὼς καὶ ἀνὴρ καλός· κἀγαθός, μὴ ἔχων ἐρωμένον, ὡσαύτως ἐζημιούτο, ὅτι χρηστός ὢν οὐδενός ἦρα· διότι δῆλον ὅτι καὶ τὸν ἐρωμένον θὰ ἀνεδείκνυνε ὅμοιον ἑαυτῷ. Ὁ δὲ περιέργον, ὅτι καὶ διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ μειρακίου ἐτιμώρει ἡ πόλις τὸν ἐραστήν, διότι ἀπῆτει αὐτὸν νὰ ᾔνε ἐπιτηρητῆς τῶν πράξεων ἐκείνου 4. Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὰς μάχας πολὺ ἐφελίμος εἶνε ὁ τοιοῦτος ἔρως μαρτυροῦσι πολλοὶ τῶν παλαιῶν· ὅθεν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸ τῶν περὶ τὰς μάχας ἐθῶν καὶ τῷ ἔρωτι 5. Παρὰ Ὁθηλαίους δὲ ὁ καλούμενος ἱερὸς λόχος συνίστατο ἐξ ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων 6.

βλέπε καὶ Εὐνοφ. Συμπόσιον II. 35. *Omnia concedunt in amore juvenum praeter stuprum.* Κικέρ: Πολ. III, 4. ἐκδ. Nobbe σ. 1196 α ἀποδείξῃ ἄλλη τῆς ἀποδείξεως τοῦ πράγματός εἶνε ὅτι καὶ μεταξὺ παρθένων καὶ γυναικῶν ἐν Σπάρτῃ ἐπεκράτει τοιοῦτος ἔρως. Ἰδε Πλάτ. Λοκ. τή. τ.

3. *Opprobrio fuisse adolescentibus, si amatores non haberent.* Κικέρων αὐτόθι. 5 (10).

4. Ἰδε Ἀλκιαν. ἐν τῇ μν. γ. καὶ Πλούτ. Λοκ. τή. ὅθεν καὶ τὸ ἔρως Εἰς πνεῦν ἔλαγον, καὶ ἔμπνευσθαι τὸ ἐραῖσθαι, καὶ Εἰς πνεῦμας τοῦ ἐραστή, ὡς ἀρετὴν ἐμπνέουσας εἰς τοὺς ἐρωμένους, τοὺς ἐπνοίους αἰτίας ἔλαγον, ὅστις ἐμπνευσμένους καὶ εὐπνοίῃς ἀκροατοὺς ἐκαίον.

5. Παρὰ 6. ἀνωτέρω 3. 63 καὶ Ἰδα Ἀθήν. τή. 12. τὸν ἔρωτα θεῖον εἶναι φίλος καὶ ἐλευθερίας εἶναι δὲ καὶ ἡμενοίας παρασκευαστικόν.

6. Ἐπὶ τῇ ἁρῶς ἡμῶς καὶ ὑπὸ τῇ ἁρῶς ἐκαύσιως—κατορθοῦσι αὐτοὺς. Ἀλ. ἐν τῇ μ. γ.

Περὶ παιδικῶν Ἀρχῶν.

Τὴν παιδείαν εἶναι μελλόντων ἐκπαιδείας. Πλούτ. Λυκ. 15¹.

Ἐπειδὴ οἱ παῖδες ἦσαν τῆς πόλεως καὶ οὐχὶ τῶν γεννητόρων κτήμα, ἔπεται ὅτι πᾶς πολίτης τίμιος ἦν καὶ πατήρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ ἄρχων πάντων· καὶ οἱ νέοι πάλιν ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς πατέρας καὶ ἐντρέποντο πάντας τοὺς πρεσβυτέρους· ἐπαίθοντο αὐτοῖς, ὑπεξάνισταντο ὅτε τοὺς ἐβλεπον ἐρχομένους καὶ ἡσύχαζον, καὶ ὑπεχώρουν τῆς ὁδοῦ, ὅτε τοὺς ὑπῆντων ¹. Ἄν δέ τις ἀπαντήσας τινὰ νεώτερον, ἡρώτα αὐτὸν ποῦ πορεύεται, καὶ ἐπὶ τί; οὗτος δὲν ἀπεκρίνετο ἢ ἐπλεκε προφάσεις, ἐχρεώσεται νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ, ἢ ἂν τὸν ἐβλεπον ἁμαρτάνοντα νὰ τὸν τιμωρήσῃ ². εἰ δὲ μή, ἦτον καὶ αὐτὸς ἔνοχος, ὡς ὁ ἁμαρτήσας, καὶ ἐτιμωρεῖτο. Τοιαύτην ἰσχυρὰν ἀνάγκην ἐπέθηκεν ὁ νομοθέτης τοῖς πολίταις πρὸς τήρησιν τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς. Ἀλλὰ καὶ ἰδίας ἀρχάς ἔταξε πρὸς τοῦτο ὁ νομοθέτης· ὁ παιδονόμος μετὰ τῶν βιδίων καὶ ἐφόρων ἐπετήρουν τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων, ὡς ἐπάνω εἶπομεν (§. 55). ἔτι δὲ ὁ ἀγελάρχης βουαγὴρ (=βουαγός) Λακ. λεγόμενος, ὅστις ἦν κυρίως ὁ ἄρμενος ἐπιστάτης τῆς ὑπ' αὐτὸν κειμένης ἀγέλης ³. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ ταύτην ἐξελέγετο ὁ τορώτατος ἦτοι θυμοειδέστατος καὶ μαχημώτατος τῶν εἰρένων (§. 71.), καὶ ἦτον ὡς ἀ-

1. Πλούτ. ἐν τῷ ἐν §. 73 σημ. 1 μὴ χωρὶς καὶ ἐν Λακκιδ. ἐκτ., σ. 248—49.

2. Πᾶς δὲ ὑπὸ τιμῆς κολασθεὶς, εἰ τῷ Πατρὶ ἐξήγγειλεν, αἰσχρὸν ἦν τῷ πατρὶ μὴ προσενεῖναι ἀκούσαντα πάλιν ἐπὶ τῆς ἐπίστασιν γὰρ ἐκ τῆς πατρὸς ἀγωγῆς μηδὲν αἰσχρὸν προτάζειν τοῖς νέοις. Πλούτ. οὗτ. 16 καὶ Ξεν. Πολιτ. Λακ. σ'. 2.

3. Ξεν. Πολιτ. Λακ. σ'. 11. Πλούτ. Λυκ. 15¹. 15².

ληθῶς μαστιγοφόρος ⁴ τῶν ἐφήβων καὶ παιδῶν, τοὺς ὁποίους καὶ ἐνώπιον τῶν πολιτῶν ἐκόλαζε ⁵. Κατ' οἶκον δὲ μετεχειρίζετο τοὺς παῖδας ὁ εἶρην οὗτος ὡς ὑπηρέτας πρὸς τὸ δεῖπνον, προστάζων τοὺς μὲν δυνατωτέρους νὰ φέρωσι ξύλα, τοὺς δὲ μικροτέρους λάχανα καὶ ἔφερον κλέπτοντες, οἱ μὲν εἰς τοὺς κήπους βαδίζοντες, οἱ δὲ εἰς τὰ συσσίτια κρυφίως εἰσερχόμενοι (§. 70). Ἀφοῦ δὲ ἐδείπνει ὁ εἶρην ἐξηπλόνοτο, καὶ τὸν μὲν ἐπρόσταζε νὰ ψάλλῃ ψιθῆν τινα· ἄλλω δὲ ἐπρότεινεν ἐρώτησιν τινα πρὸς τὴν ὁποίαν ὤφειλε νὰ ἀποκριθῇ εὐρυθῶς καὶ συντόμως (Λακωνικῶς), σφάλλων δὲ ὁ παῖς ἐκολάζετο, δῆγμα λαμβάνων ὑπὸ τοῦ εἵρεος εἰς τὸν ἀντίχειρα ⁶.

§. 8. [74.]

Περὶ τῆς πνευματικῆς παιδείας τῶν Σπαρτιατῶν.

Γράμματα ὅσα τῆς χρείας ἐμάνθανον τῶν
δὲ ἄλλων παιδευμάτων ξηνηλασίαν ἐποιῶντα οὐ
μᾶλλον ἀνθρώπων ἢ λόγων.

Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ. 247.

Ἡ πολιτεία τῶν Σπαρτιατῶν ἀπέβλεπε πρὸς μίαν μόνον ἀρετὴν, τὴν πολεμικὴν, διὸ καὶ μόνον τὸ πρὸς τοῦτο συντελοῦν σῶμα ἐγύμναζον ἀρίστα. Περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ὁμοῦς

4. Ὅτι πολλοὶ διδάσκαλοι κατὰ τὴν Ἑλλάδα πρό τινα ἐτῶν καὶ ἰσως καὶ τῶρα ἀκόμα. Διδάσκαλός μου τις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔφερε τρομερὰν ὑπερτον μάλιστα.

5. Καὶ κολάζων μὲν οὐκ ἐκολάζετο, τῶν δὲ παιδῶν ἀπελθόντων εὐθὺς ἐπαίχιν, εἰ τραχύτερον τοῦ δέοντος ἐπαίμαρτον ἢ τοῦτοντιον ἐκτελούμενος καὶ ἀκύνος. Πλούτ. Λακ. αἰ.

6. Πλούταρχος αὐτόθεν.

καὶ παιδεῖν τοῦ πνεύματος δὲν εἶχαν οἱ Λωριεῖς καθόλου
τόσην φροντίδα, ὡς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες. Τέχνη τῆς τρυφῆς
καὶ ἐπιστῆμαι ψυχαγωγικαὶ δὲν εἶχαν χώραν εἰς τὴν Σπάρ-
την ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς. Οὔτε τῆς φιλοσοφίας τὰς
ἀκαίρους ἐριδας, οὔτε τῆς ῥητορικῆς τὴν φλυαρίαν ¹, οὔτε
τὰς ἀπάτας τῶν σκηνικῶν ² ἔκρινεν ὁ νομοθέτης ἀναγκαῖα
εἰς τὸ παιδαγωγεῖον αὐτοῦ, ὅπου πᾶσα παιδεία ἐγένετο
πρὸς τὸ ἀρχεσθαι καλῶς καὶ καρτερεῖν πονοῦντα καὶ νικᾶν
μαχόμενον ³. Ἡ πνευματικὴ παιδεία τῶν Σπαρτιατῶν δύ-
νεται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκ τριῶν μερῶν συγκαταμένη α'. τῆς
βραχυλογίας, β'. τῆς ὀρχησικῆς καὶ γ'. τῆς
μουσικῆς.

α'. Εἰς τὴν εὐφροσύνην καὶ πρόσφορον καὶ μὲ πικρίαν καὶ
χάριν μεμιγμένην βραχυλογίαν, ἐν ἐπιστολαῖς καὶ ἀπο-
κρίσεσι, καὶ ἀπλῶς ἐν τῇ ἐπιλήξει ⁴, ἐγυμνάζοντο οὐ μόνον
ὑπὸ τοῦ Ἐλενος, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ συσ-
σίτια φοιτῶντες, ὅπου τῶν μὲν τροφῶν δὲν μετέιχον, ἀλλὰ
λόγους πολιτικούς ἤκουον παρὰ τῶν παιδευτῶν τῆς ἐλευθε-
ρίας ⁵. ἐγυμνάζοντο δὲ καὶ νὰ σκώπτωσιν ἀνευ βωμολο-
χίας, καὶ σκωπτόμενοι νὰ μὴ δυσχεραίνωσι· διότι καὶ τὸ

1. Κερεισφῶντα, εἰπόντα περὶ τοῦ τυχόντος δύνασθαι ὕλην τὴν ἡμέραν
λέγειν, ἐξεβαλόν, φέμενοι. Τὸ δ' ἀγαθὸν μυθετῶν δαῖν τοῖς
πράγμασιν ἴσταν τὸν λόγον εἶχειν. Πλούτ. Λυκ. ἐπιτ. σ. 254.

2. Κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας οὐκ ἤκουοντο, ὅπως μήτε ἐν σχολῇ
μήτε ἐν παιδῇ ἀκούσιν τῶν ἀντιλεγόντων τοῖς νόμοις. αὐτ. σ. 253.

3. Πλούτ. Λυκούρ. ἐς' 38. παρὰ δ. §. 40. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ὑστερο-
τέρους χρόνους εὗρισκται καὶ τὸν στωικὸν Σφαῖρον τὸν Βερουδανίτην φιλοσο-
φίαν διδασκόντα ἐν Σπάρτῃ τοὺς νέους καὶ ἰδίως τὸν Κλεμένην.
Πλούτ. ἐν Β. Κλεμ. Γ'.

4. Ἐγὼ δὲ τὸν λόγον ὡς τὸν Ἀκκονικὸν βραχὺν μὲν εἶναι δοκούντα,
μάλιστα δὲ τῶν πραγμάτων ἐρικηρόμενον καὶ τῆς διανοίας ἀπτόμενον
τῶν ἀκρωμένων. Πλούτ. Λυκ. ἐδ' καὶ κ'. ὅπου καὶ παραδείγματα εὐ-
ρίσκει Ἰδὲ καὶ Πλάτ. Πρωταγ. κερφ. κή σ. 242. τὸ λακωνίζειν πολὺ
μᾶλλον ἐστὶ φιλοσοφεῖν ἢ φιλογυμναστέειν.

5. Τῶν δὲ εἰσιόντων ἐκαστὸν διέτας ὁ πρεσβύτερος τὰς θύρας, ἃ ἰὼν

σκόμματος ἀνέχεσθαι Λακωνικὸν ἦν.

Β'. Εἰς τὴν ὀρχηστικὴν ἀπχολοῦντο ἐπιμελῶς οἱ Σπαρτιαταί, καὶ ἤδη πενταετείς ὄντες ἐπυρρίχιζον (§. 70)· ἐκτὸς δὲ τῆς πυρρίχης, ἣτις ἦτο πολλῶν εἰδῶν, ἐμάνθανον καὶ ἄλλα εἰδη χορῶν Κρητικῶν καὶ πατρίων. (§. 59. γ'.)

γ'. Ἡ Μουσικὴ ἦτο παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι σπουδαιότατον μάθημα, καὶ παρὰ τοῖς Σπαρτιαταῖς ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς καταπολλὰ εὐδοκίμει θ'. Πάντες ἐμάνθανον καὶ αὐλῶσι ζ'. Ἀλλ' ἡ Μουσικὴ αὐτῶν ἦτο καὶ ἔμεινε πάντοτε ἡ ἀρχαία καὶ πᾶτριος Δωρικὴ, ἥ περ μόνη Ἑλληνικὴ ἐστὶν ἁρμονία κατὰ Πλάτωνα θ', γενναία οὖσα καὶ διεγερτικὴ θυμοῦ καὶ φρονήματος μετὰ λιξίως ἀφελούς· ἦσαν δὲ τὰ μέλη τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ ἔπαινοι τῶν ἀγαθῶς ζῡσάντων καὶ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀποθανόντων, ἡ ψόγοι τῶν τρεσάτων, ἡ παρορμήσεις τῶν ζώντων πρὸς ἀρετὴν θ', ἡ ἐμβατήρια παρορμητικὰ εἰς θαρραλεότητα·

τούτων, φεῖν, ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται. Πλούτ. Λακ. 16'. 26. ἐκ τούτου ἐξαγίται καὶ ἡ μεγάλη τῶν Σπαρτιατῶν ἐχέμυσια εἰς τὰ πολιτικά (13a §. 61. σημ. 2) τὸ κρυπτόν τῆς πολιτείας.

θ'. Διετῆρασαν δὲ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων Λακκεδαιμόνιοι τὴν μουσικὴν, πλείστη αὐτῇ χρώμενοι· καὶ συχνοὶ παρ' αὐτοῖς ἐγένοντο μελῶν ποιηταί. τρυφεροὶ δὲ καὶ αὐτὰς ἀρχαίας φθόγους ἐπιμελῶς πολυμαθεῖς τε εἰς ταύτας εἰσι καὶ ἀκριβεῖς. Ἀθην. 18'. 33.

ζ'. Ἀθην. 8'. 81. Χαμαιλέων Λακκεδαιμόνιος φησὶ καὶ Θυβείους πάντας αὐλεῖν μανθάνειν.

8. Εἰς Λάχ. σ. 188. Περὰ θ'. Πλούτ. Λακ. Ἐπιτ. 236—31. ἐν 6. Λυκούρ. κί. περὶ Μουσικ. κηφ. μδ'. Αἰλ. π. 15. 1B. ν'. Ἀθην. 18'. 40.

θ'. Τριῶν γὰρ χορῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἡλικίας συνισταμένων ἐν ταῖς ἑσπετοῖς ὁ μὲν τῶν γερόντων ἀρχόμενος ἦδεν (Περ. Πλάτ. Νόμ. 6'. 664).

"Ἄμμες πότ' ὅμιες ἄλκιμοι νεανίαι.

ὁ δὲ τῶν ἀκμαζόντων ἀμειβόμενος ἔλεγεν·

"Ἄμμες δὲ γ' εἰμὲν· αἰδὼ λῆς, ποῖραν λαεῖ.

ὁ δὲ τρίτος ὁ τῶν παίδων·

"Ἄμμες δὲ γ' ἐσσομῖθα πολλοὶ κάρρηνες.

Πλούτ. Λακ. κκ.

τα καὶ καταφρόνησιν τοῦ θανάτου 10, ἡ ὕμνοι, τ. ἑ. εὐ-
χαι εἰς Θεούς. ἔσχον δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκτός ξένων,
Τερπάνδρου, Θαλήτα, Τυρταίου, Ἀλκμᾶνος, Τιμοθέου, κ. λ.
καὶ πολλοὺς ἐπιχωρίους μελῶν ποιητάς καὶ ἕνα τῶν ἑπτὰ
σοφῶν, τὸν Χίλωνα. Περισσότερας δὲ τῶν ἑπτὰ χορῶν
δὲν ἐσυγγώρουν εἰς τὰς κιθάρας ἐν Σπάρτῃ 11, οὐδὲ με-
ταβολὰς ἀλλὰς εἰς τὴν μουσικὴν. οὐδ' αὖ μοῦ γὰρ κι-
νοῦνται μουσικῆς τρόποι ἀνευ πολιτι-
κῶν νόμων τῶν μεγίστων κατὰ Πλάτωνα 12.

§. 9. [75.].

δ'. Ἀνδρική ηλικία.

Ἡ δὲ παιδεία μέχρι τῶν ἑπτάκων διέταται.
Πλούτ. Λακ. κβ'.

Οἱ ἐκ τῆς ἀγωγῆς παῖδες ἑν Σπάρτῃ, τὸ
παιδικὸν ἱμάτιον ἀποδύμενοι, δὲν συναπέβητον τὸ αἰδεῖσθαι
καὶ φοβεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους. ἡ δὲ κατὰ ταύτην τὴν
ἡλικίαν ἀγωγή καὶ παιδεία ἦν τῆς προτέρας συνέχεια· διότι
καὶ τοὶ ἀπληλάττοντο τῆς προστασίας τοῦ παιδονόμου, ὅ-
μως οὐδὲν ἤττον ἔκκετος πρεσβύτερος ἀντὶ παιδονόμου καὶ

10. Ἰδὲ ἀνωτ. §. 63. καὶ περὶ τῶν ἱερῶν παρ. §. 39. 4. 8.
Πλούτ. Λακ. ἔπιτ. σ. 251. Ἡ. Ἀγιδος ἰ. Πανσ. Γ. 16'. 8.

11. Ἐν Πολιτικῇς Α. σ. 424. Σημειῖται δὲ οὗ καὶ ἡ ἀρχαὶολο-
γία τοῦ ἀνδράκα τοῖς Σπαρτιάταις ἐν Πλάτων Ἰων. μείζων. σ. 280.
καὶ προσεῖτι τὸ ἔπι τοῦ θυμῶν.

12. Οὗτος ἀνομαζέοντο τὰ μετασθέντα τῆς ἀγωγῆς τέκνα τῶν Σπαρτια-
τῶν, καὶ προσεῖτι οἱ πολιτικοὶ παῖδες, οἱ δὲ τῶν πραικίων ἢ
Λακεδαιμονίων παῖδες ἑλόντο οἱ ἀπὸ τῆς γῶρας, καὶ ἡ ἀγωγή
αὐτῶν ὁμογενὴς, ἐνῶ ἡ τῶν πολιτικῶν παίδων ἀγωγή ἑλόντο Λα-
κεδαιμόνιος, πάτριος, Λακωνικὴ ἀγωγή παρὰδ. Ἀθήν. ΠΕ. 13. τ.
καὶ σημαίνει τὸ τοῦ Πλούτ. ἐν Λακ. ἔπιτ. σ. 252. τῶν πολιτῶν ὅς
ἐν μὴ ὑπαίθρῃ τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς οὐ μετὰ τῶν τῆς πόλεως
δικαίων παρὰδ. δι. κη. §. 47. κ. §. 49.

πατρός ἐκάστου νεωτέρου ἦν, δυνάμενος καὶ νὰ πλήττῃ αὐτὸν μὲ τὴν ράβδον ² ἁμαρτάνοντα.

Ἴδιον δὲ τῶν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότων ἦν ἔν μὲν, ὅτι ἠδύναντο νὰ καταβαίνωσιν εἰς τὴν ἀγορὰν ³, ὅπου ὁμῶς οὐδὲν ἤττον αἰσχρὸν ἐλογίζετο ἡ συχνὴ διατριβή· διότι ὁ Σπαρτιάτης ὤφειλε τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας εἰς τὰ γυμνάσια ⁴ καὶ τὰς καλουμένας λέσχας νὰ διατρίβῃ, ἐπιμελούμενος τὰ κοινά, ἢ ἂν δὲν εἶχέ τι ἕτερον νὰ πράξῃ, νὰ ἐπισκοπῇ καὶ διδάσκῃ τοὺς παῖδάς τι τῶν χρησίμων, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, νὰ ἦνε ὁ λ ο ς τ ῆ ς π α τ ρίδ ο ς· διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολλὴν ἀσχολίαν παρασκεύασεν ὁ νομοθέτης τοῖς πολίταις, ἀπαλλάξας αὐτοὺς παντός, καιρὸν ἀπαιτοῦντος, βαναύσου ἐπιτηδεύματος, καὶ τῆς φροντίδος τῶν κατ' οἰκίαν ἀναγκαιῶν ⁵. ἕτερον δὲ τὰ συσσίτια ⁶, περὶ ὧν εὐθὺς λέγομεν ἀρχόμενοι.

2. Λακεδαιμόνιοι τοῖς πρεσβυτάτοις ἐπέτρεπον τοὺς ἀκροαομένους τῶν πολιτῶν ἐν ὑπὲρ δή τιμι τῶν δημοσίων τόποι ταῖς βακτηρίαις παῖειν. Διον. ἡλικ. Ῥώμ. ἀρχαιολ. κ'. 2. ἐκδ. σερ. Τχλ. σημείωσαι δὲ ὅτι συνήθως οἱ Σπαρτιάται ἔφερον βακτηρίας, τὰς ὑποίας σκυτάλας ἔλεγον, μόνον δὲ ἐκκλησιάζοντες δὲν συμπαρελάμβανον τὴν βακτηρίαν. Πλούτ. Λυκ. ἰδ. τ.

3. Οἱ δὲ νεώτεροι τριάκοντα ἐτῶν τὸ παράπαν οὐ κατέβαινον εἰς ἀγορὰν, ἀλλὰ διὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἐραστῶν ἐποιούντο τὰς ἀναγκαίας εἰκονομίας. Πλούτ. Λυκ. ἰδ.

4. Καὶ τὸ κοινὸν δὲ σύνθησι τῶν Σπαρτιατῶν γύμνασμα ἦν κατὰ τὴν παρῆσαν ἡλικίαν μάλιστα. Εἰς τοῦτο δὲ ἕκαστος ἠδύνατο νὰ συμπαραλάβῃ τοὺς σκύλους ἄλλου ὥς ἰδίους· διότι εἶχον εἰ Σπαρτιάται πολλὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου κοινά, ὥς Πλούτ. ἐν Λακ. ἐπιτ. σ. 252 μαρτυρεῖ λέγων· τοῖς τῶν πλησίων οἰκίταις ὥς ἰδίας χρῆσθαι ἴθως ἦν, εἴπου δέοιντο, καὶ νοῦοι καὶ ἵπποις, εἰ μὴ οἱ δεσπόται χρῆζοιν· καὶ ἐν ἀγρῷ δὲ εἴτε τινας ἑλληπὲς γενόμενος διηβείη, ἀνείξας καὶ βασιτάσας τὰ ἐπιτήδεια τοῦ ἔχοντος, τὰ ταμεῖα σημηνόμενος κατέλειπεν. παρὰ δ. Ἀριστ. Πολιτ. Β. Γ'. 3. Ξεν. Πολ. Λακ. 5'.

5. Τῶν δὲ κατ' οἰκίαν γενομένων οὔτε πρόνοιαν οὔτε φυλακὴν ἐποιούντο, τὴν αὐλαίαν θύραν ἐκάστου ὅρον εἶναι τῆς ἐλευθερίας τοῦ οἴου νομίζοντες. Διον. Ἀλεκαρ. αὐτόθι.

6. Καὶ τοὶ οὗτοι μεγάλας φιλολόγοι, ὃ μὲν εἰκάσας ὃ δὲ παραδοχαίς

Περὶ τῶν συσσιτίων.

Ἀπὸ τῆς ὁράς ταύτης λόγος οὐκ ἐξέρχεται.

Σχολ. Πλάτ. σ. 148 (449).

Τὰ φιδίστια ¹ ἦσαν παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις οὐ μόνον τοῦ σώματος θρεπτήρια, ἀλλὰ καὶ πνευματικὰ σωφροσύνης διδασκαλεῖα, ἐν οἷς καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων πολὺς λόγος ἐγένετο· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ῥητῶς ἀπηγορεύοντο οἱ μετέχοντες αὐτῶν νὰ διακοινώσωσί τι τῶν ἐκεῖ εἰρημένων ἕξω, καὶ εἰς τοὺς καῖδας ἐσυγχώρουν τὴν εἴσοδον, ἵνα γυμνάζωνται εἰς τὴν ἀκρόασιν καὶ τήρησιν τῶν πολιτικῶν λόγων ². Εἰς τὰ συσσίτια δὲ ταῦτα ἦσαν ὑπόχρεοι πάντες ἄδειπνοι ³ νὰ ἔρχωνται ἅπαξ καθ' ἡμέραν,

εἶπον, ὅτι καὶ οἱ νέοι ἀπὸ τοῦ κ'. εἰς τοὺς μετέχον τῶν συσσιτίων· ἐξήχθη δὲ τὸ συμπέρασμα ἐκ τῶν ἐξῆς δύο χωρίων, Ξεν. Πολιτ. Λακ. Γ. 5 κ. Πλουτ. Λακ. ιθ'. ἰδὼν δὲ ταῦτα παρὰ §. 73 καὶ Πλουτ. Λακ. ιθ'.

1. Οὕτως εἰληγον οἱ Λακιδαιμόνιοι τὰ συσσίτια· ἴδε Πλουτ. Λακ. ιθ'. καὶ σχολιαστὴν Πλάτωνος σ. 148 (449) εἰς Νόμ. α. σ. 633. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 3 καὶ τὸ γε ἀρχαῖον ἐκάλουν οἱ Λάκωνες· οὐ φειδίτια ἀλλ' ἄνδρια, καθάπερ οἱ Κρήτες, ἧ καὶ δῆλον ὅτι ἐκαλεῖσθαι ἐλάττω καὶ Ξεν. Πολ. Λακ. Ε. καὶ Πλάτ. Νόμ. ς'. σ. 780. ἔτι δὲ καὶ φειδίτια(ι)α καὶ φιλίτια, ἀλλ' οὐ φειδίτια, ὡς τις ἠτέλησεν.

2. Ὁ Λυκούργος ἐν τῇ Σφόρτῃ ἀνέμιξε παιδεύεσθαι τὰ πολλὰ τοῦς νεωτέρους ὑπὸ τῆς νῶν γεραιτέρων ἐμπειρίας· καὶ γὰρ δὴ ἐπιχώριον ἦν ἐν τοῖς φιλιτῆσις λέγεσθαι, ὅτι ἦν καλῶς τις ἐν τῇ πόλει ποιήσῃ. Ξενοφ. Πολιτ. Λακ. Ε'. 5—6. ἴδε καὶ Πλουτ. συμπ. πριβλ. Ζ'. Πθικ. τ. 5. σ. 332. Χατζ.

3. Οὐδὲ γὰρ εἰκοι προδειπνήσαντες ἐξῆν βαδίζειν ἐπὶ τὰ συσσίτια πεπληρωμένους, ἀλλ' ἐπιμελῶς οἱ λοιποὶ παραφυλάττοντες τὸν μὴ πίνοντα μηδὲ ἐσθιοντα μετ' αὐτῶν ἐκάκισον ὡς ἀκρατῇ καὶ πρὸς τὴν κοινὴν ἀσπασματικῶμενον διαίταν (Πλουτ. Λακ. ι. τ.), ἐζημιούτο δὲ καὶ ὁ φανερός γινόμενος. Πλουτ. Λακ. ἀποφθ. Τόμ. ΙΙ, σ. 221.

ἄνθρωποι εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως ἥσαν δὲ οὗτοι, ὅσοι
 ἠδύνατο νὰ εἰσφέρωσιν ⁴ ὅκοθεν κατὰ μῆνα ἀλφίτων
 μέδιμνον, οἴνου χόας ὅκτω, τυροῦ πέν-
 τε μνᾶς, σύκων ἡμίμνεα πέντε καὶ πρὸς τού-
 τοις εἰς ὀψωνίαν μικρόν τι κομίδῃ νομί-
 σματος ⁵. Ἡ ἀπ' αὐτῶν δὲ ἀπουσία ἐσυγχωρεῖτο μό-
 νον εἰς τοὺς θύοντας ἢ εἰς θύραν ἐξεληθόντας ⁶, ἡ δὲ με-
 τακομιδὴ τῆς μερίδος εἰς τὴν οἰκίαν ἄλλως κατ' οὐδένα
 τρόπον δὲν ἐδικαιοῦτο ⁷. Εἰς τὸν αἶκον δὲ ἢ τοὺς οἰκοὺς,
 ὅπου τὰ συσσίτια ἦσαν, παρέκειντο πολλὰί τράπεζαι, εἰς ἐ-
 κάστην τῶν ὁποίων δέκα ἕως δεκαπέντε ἢ καὶ πλείονες
 συνήρχοντο, καὶ ἐλέγοντο οἱ συσσιτοῦντες οὗτοι σύσκη-
 νοι. ⁸ Ἰνα ἔχωσι δὲ εὐάρεστον καὶ εὐθυμον τὴν περὶ
 τὸ δεῖπνον διατριβὴν δὲν προσεδέχοντο τὸν τυχόντα ὡς
 σύσκηνον, ἀλλ' ἐδοκίμαζον αὐτὸν πρῶτον, ἂν ὑπὸ ἐκάστου

1. Κατὰ κεφαλὴν ἕκαστος εἰσφέρει τὸ τεταγμένον· εἶδε μὴ, μετέχειν νόμος καλεῖται τῆς πολιτείας, λέγει Ἀριστοτέλης, ἐν Πολιτ. Β. Γ'. 4. παράδ. ἀντ. §. 49.

5. Οὕτω κατὰ Πλούταρχον· κατὰ δὲ Δικαίταρχον παρ' Ἀθηναίῳ Δ'. 19. ἀλφίτων μὲν ὡς τρία μάλιστα ἡμιμέδιμνα ἄττικά, οἴνου δὲ χόας ἑνδεκά τινες ἢ δωδεκά—Δέκα αἰγινάους ὀβολοῦς, εἰς αἰγινητικὸς ὀβολός—
 $1\frac{2}{3}$ ἄττικοῦ ὀβολοῦ· ὡσπύτως δὲ καὶ τὸ τάλαντον ἀναλογεῖ, 1 Αἰγινητικῶν—
 $1\frac{2}{3}$ ἄττικοῦ.

6. Εἴη, γὰρ οἰκοὶ δεῖπνεῖν ὅπου θύσας τις ἢ κοινῶν ὀψίσεις· τοῦ, δὲ ἄλλου· εἶδει παρεῖται. Πλούτ. ἐν τ. μ. χ.

7. Ἀγ. ὅς γε γούν τοῦ βασιλέως, ὡς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς στρατείας κα-
 ταπεπολεμηκώς Ἀθηναίους, βουλομένου παρὰ τῇ γυναικὶ δεῖπνεῖν καὶ με-
 ταπεπολεμίου τῆς μερίδος, οὐκ ἐπεψάν αἱ πολέμαρχοι· ἴδε σημ. 3. §. 62 καὶ σημειῶται δὲ τινα προσέει· ἐν μὲν, ὅτι οἱ βασιλεῖς διπλὴν μερίδα
 ἐλάμβανον (§. 53), ἕτερον δὲ ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν μετέχον τῶν συσ-
 σιτίων, παρ. Πλάτ. Νομ. γ', σ. 781.

8. Ἦσαν δὲ οὗτοι καὶ ἐν πολέμῳ συμμαχηταί· ἐνδέχεται δὲ
 δύο ἢ τρεῖς τοιαῦται συμμαχίαι νὰ ἀπεστέλλων μίαν ἐνομοσίαν, ἥτις ἴσως
 καὶ διὰ τοῦτο διάφορος τὸν ἀριθμὸν ἦ, ἔτι καὶ οἱ σύσκηνοι δὲν ἦσαν ὁ-
 ρισμένοι τὸν ἀριθμὸν, ὡς εἴρηται· παράδ. §. 61. σημ. 2.

μέλους ἦτον εὐπρόσδικτος 9. Τὰ δὲ παρατιθέμενα εἰς τὸ δῖπνον, αἰκλον ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν λεγόμενον, ἦσαν ὁ μέλας ζυμός, β α φ ᾶ (ή) ἡ α ἱ μ α τ ἱ α λεγόμενος, προσφιλεστάτη μάλιστα τῶν γερόντων τροφή, κρέας καὶ ἄλφιτα ἡ μᾶζαι τ. ἔ. ἄρτοι κριθῖνοι καὶ ἐλαία τις ἡ τυρός· προσάτει δὲ εἶχον καὶ ἐπιδείπνια, ἐκτὸς τῶν σύκων, ὅσα οἱ εἰς θήραν πορεύοντες ἢ οἱ θύσαντες εἰς τὰ συσσίτια ἐπεμπον, ἐλέγοντο δὲ ταῦτα ἐ π ᾶ ἱ κ λ α 10.

§. 11. [77]

Περὶ συμποσίων.

Οὗτ' ἂν ἐκ' ἀγρῶν ἴδεις οὗτ' ἐν ἄστεσιν ἔσσι, Σπαρτιάταις μέλει συμπόσια.

Πλάτων ἐν Νόμ. α. 637.

Ὡς ἡ παρὰ τοῦ Πλάτωνος ληφθεῖσα μετωπίς τῆς παραγραφῆς λέγει, οἱ Σπαρτιάται συμπόσια δὲν ἐδίδωκον 1. Καὶ βέβαια τὸ πάλαι εἰς πόλιν, ὅπου τὸ μεθίειν καὶ κωμάζειν ἀμάρτημα ἐλογίζετο καὶ αὐστηρῶς ἐτιμωρεῖτο, ὡς ὁ

9. Τοῦτο δὲ ἐγίγνετο οὕτως· ὁ ὑπηρέτης τῆς τραπέζης ἄφραεν ἐπὶ τῆς κεραιῆς ἀγγεῖον καὶ ὁ δειχὼν καλούμενον· ἐν τούτῳ δὲ ἐπέβαλλεν ἑκατὸς τῶν συσσίτων μὲν σιωπῇ, ὡς φῆρον, μᾶζαν ἄρτου, ἀπομαγδαλίαν καλούμενη, (ὅτι δι' αὐτῆς ἀπέμακτον τὸ λίπος ἀπὸ τῶν χειρῶν) ταύτην δὲ ὁ μὲν θέλων τὸν προστερχόμενον λαβεῖν ἔφηνεν, ὁ δὲ μὴ ἐθέλων αὐτὸν ὡς στυγνὸν, θλίψας ἐκείλαινε μὲν τὸν δάκτυλον τὴν μᾶζαν. Μετὰ ταῦτα ἐξιστάζοντο αἱ ἀπομαγδαλῆαι, καὶ εἰ μὲν οὐδεμία κοίλη εὐρίσκετο, παρεδίδοντο αὐτόν, εἰ δὲ καὶ μία μόνη κοίλη ἦν, δὲν προσεδίδοντο αὐτόν· οὕτως ἐλύθη νομίζω ἀρκούντως καὶ τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐν 6 Λυκ. 161.

10. Ταῦτα δὲ ἐπιδείπνια, ὡς καὶ ἄρτον στίβιν, ὑπεχρεοῦντο καὶ οἱ πλουσιώτεροι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ φέρωσιν εἰς τὰ συσσίτια 1. Ἀθήν. Δ'. 10. 1.

1. Καὶ οὗτοι βεβαία τῶν κατὰ τὰς ἐπιδάς (§. 39) δειπνῶν, τῶν ὑποίων ὡς ἰδίως ἔχον μυκηναῖσται ἢ κοπίς καλούμενη, ὅθεν καὶ κοπίζειν, εἴπην δὲ κοπίζουσι πρῶτον μὲν δὴ σπανιὰς ποιοῦνται παρὰ τὸν θῖον, ἐν

αὐτὸς μάρτυς ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ λέγει, ὅπου ὁ μάγειρος
 ὅξος μόνον καὶ ἄλλας 2 ἐλάμβανεν εἰς παρασκευὴν τοῦ
 κρέατος, ὅποιον μόνον ὥρεια νὰ γνωρίζῃ νὰ μαγειρεύῃ 3,
 ἄλλα δὲ οὐδὲν, εἰ δὲ μὴ, ἐξεδιώκετο· ὅπου ἐκ τῶν δι-
 πνων ἔπρεπε νὰ σηκώνωνται ἐνωρίς, καὶ νὰ ἀπερχόντων
 ἄνευ λαμπάδος, διότι καὶ καθόλου δὲν ἦτο συγχωρημένον
 τοῖς Σπαρτιάταις πρὸς φῶς βαδίζειν 4, καὶ συν-
 τόμως εἰπεῖν, εἰς πόλιν τάξιν βίου ἔχουσαν, ὅποιαν ἐν
 τοῖς ἄνω λόγοις εἵπομεν, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συγχωρηθῇ
 ἡ ἀταξία τῶν συμποσίων; Συμπόσια λοιπὸν παρὰ τὰ συ-
 σίτια δὲν ὑπῆρχον. Ἀλλ' ὅμως ἡ σκληρότης τῆς τοιαύτης
 διαίτης δὲν διέμεινεν, ἀφοῦ ἡ Σπάρτη καὶ κατὰ τὰ ἄλ-
 λα τὸν βίον αὐτῆς μετέβαλε. Πρὸ τοῦ Κλεομένου ἤδη
 κατὰ τὴν ἑκτὴν πεντηκονταετηρίδα πρὶν Χριστοῦ οἱ βα-
 σιλεῖς Ἀρεὺς καὶ Ἀκρότατος ἐζήλωσαν τὴν αὐλικὴν ἐξου-
 σίαν, καὶ τούτους πάλιν τινὲς τῶν ἰδιωτῶν ὑπερέβησαν

δὲ ταύταις στιβάδας ἐξ ὕλης, ἐπὶ δὲ τούτων δάπιδας ὑποστρωνύουσαι,
 ἐφ' αἷς τοὺς κατακλιθέντας εὐωχῶσιν, οὐ μόνον τοὺς ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς,
 ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπεδημήσαντας τῶν ξένων » Ἀθήν.
 Α'. 16—17. τὰ κοπιζόμενα δὲ ἦσαν· μᾶζα, ἄρτος, κρέας (αἰγὸς μόνον),
 λάχανον ὡμόν, ζωμός, σῦκον, τράχημα, βέρμος.

2. Πλούτ. ὕγεινὰ παργγ. ἐν Ἡ' κ. Τ. Ι. σ. 386 ἐκδ. Huetten. συ-
 μείνωσαι δὲ ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τῶν μαγείρων ἦτο διαδοχικὸν ἐν Σπάρτῃ,
 ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τῶν ἀσπιδῶν καὶ κρούων ἔδα Ἱεροδ. γ'. 60.

3. Εννοῖται δὲ ὅτι καὶ τὸν ἐκ τοῦ κρέατος ζωμὸν ἤξευρε νὰ παρα-
 σκευάσῃ καὶ δὲν ὑπῆρχε βέβαια ἄλλος μὲν ὁ μάγειρος τοῦ κρέατος ἄλλος
 δὲ ὁ τοῦ ζωμοῦ· ὡς ὁ ποῦδ· ἄλλως περὶ τῆς ἀρχαιολογίαν Οὐάϊμους (H.
 2 σ. 24 ἐκδ. ἁ.) εἶπεν ἐξαγαγὼν τὸ συμπέραςμα ἐκ τοῦ ἐπομένον χωρίου τοῦ
 Αἰλ. ἐν Π. ἱστορ. ΙΑ. ζ'. αἶθι δὲ ἱφποκρίδης ἐν Λακεδαιμονίᾳ εἶναι κρέως
 μόνον· ὃ δὲ παρὰ τοῦτο ἐπιστάμιος ἐξηλαύνετο τῆς Σπάρτης, ὡς τὰ τῶν
 νισούτων καθάρσιον. Οἱ Γερμανοὶ βίβλαια, γαστέριον, καθόλου εἰπεῖν, πολλὰ
 ἄξιον ζωμὸν, ἔχουσι τῷ ὄντι χρειαὶ ἰδίου πρὸς τοῦτο μαγείρου.

4. Κατὰ Πλούταρχον ἐν Βίῳ Λυκ. κεφ. 16'. Ἀγαθὰ γὰρ μὴν ἀπεργά-
 ζεται καὶ τὰς ἡ ἕξω οἰκτοῖς· περὶ παρὰ τὸν τὸ γὰρ ἀναγκίζονται
 ἐν τῇ ἑκάστῃ ἀφ' ὧν, καὶ μὴν τὸ ὑπὸ τίνου μὴ σφάλλεσθαι ἐπιμαλθεῖσθαι,
 εἰδόμενος ὅτι οὐκ ἔστι περὶ δεῖπνον καταμινύσκει καὶ τῇ ὄψῃ ὅσα ἡ-

κατὰ τὴν πολυτέλειαν, καὶ οἱ Λάκωνες ἐξώκειλαν εἰς τρυφήν. Εἰς τὰ φειδίτια ἢ δὲν ἤρχοντο πλέον κατὰ τὸ πάτριον ἔθος, ἢ ἤρχοντο μὲν διὰ τὸν τύπον, ὅμως συμπαρετίθουν εἰς τὰς τραπέζας βρώματα παντοδαπῶς πεποιημένα, ποτήρια πολλὰ καὶ πολλὰ εἶδη εἰνων καὶ διάφορα τραγήματα (ἐπεί κ λ α). ἀντὶ τῆς προτέρας ἀπλῆς κλίνης καὶ τοῦ ψιλοῦ κλιντηρίου, ὅπου ἐρείδόμενοι διεκαστέρουν καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς τραπέζης, εἰσέγαγον ἔπειτα πολυτελῶς κατασκευασμένας καὶ διαφόρως πεποικιλμένας μεγάλας κλίνας μὲ προσκεφάλαια τοιαῦτα, ὥστε τινὲς τῶν συμπαρалаμθανομένων ξένων ἐντρέποντο νὰ στηρίξωσιν ἐπ' αὐτὰ τὸν ἀγκῶνα· οὕτω λοιπὸν τὰ πρότερον συσσίτια μετεβλήθησαν εἰς ἀσιατικά τρυφηλὰ συμπόσια. παράθ. Ἀθήν. Δ'. 20.

§. 12. [78]

Ε. Πρεσβυτική ηλικία.

οὐδὲς ἦν ἀφειμένος ὡς ἐβούλετο ζῆν.

Πλούτ. | Λυκ. κδ'.

Οὐδὲ τοὺς ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότας καὶ ἀστρατεύτους ὄντας ἄφησεν ὁ Λυκοῦργος νὰ ζῶσιν ὅπως ἤθελον· τοῦναντίον δέ, ἀναθέσας εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην τὴν κυρίαν ἀρχὴν τῆς πόλεως, τὴν γεροντίαν εἴτε γερουσίαν, ὡς βραβεῖον ἀρετῆς ¹, κατέστησεν ἅπασαν τὴν

μέρα χρηστόν, οὐ δὲ γὰρ ὑπὸ φανοῦ τὸν ἐτι ἔμψυρον (§ 60.) εἴσαι πορεύεσθαι. Ξεν. Πολ. Λυκ. Ε. 6. Σημείωσαι δὲ ἑταῦθα, ὅτι ὁ περιπάτος ἀπλῶς δὲν ἐσυγχωρεῖτο τοῖς Λακεδαιμονίοις. αὐτοὶ γὰρ Λακεδαιμονίους οὐ δὲ τοῦ περιπάτου, ἀλλὰ διὰ τῶν γυμνασίων τὴν ὁρίαν πορίζεσθαι. * Ἀλκιανὸς Ποικ. 19. Β. 4.

1. Ὡς §. 51. καὶ Δημ. πρὸς Λεπτ. §. 106—107. Ἄλλαι δὲ τοὺς παρ' ἑστένοις (τοῖς Λακεδαιμονίοις) εἰσοί τιμαί, ἃς ἐπέδωκον ἂν ἅπας ὁ δήμος ἐνταυθὶ γασέσθαι. — Ἐπειδὴν τις εἰς τὴν καλουμένην γερουσίαν

ἀγωγὴν καὶ παιδείαν, τὴν ὅποιαν διήλθομεν, ὡς προπα-
 ρασκευὴν τῆς γεροντικῆς ἀμύλλης περὶ ἀρετῆς καὶ καλο-
 κάγαθίας 2. Ἡ δὲ κρίσις τοῦ περὶ ψυχῶν ἀγαθῶν ἀγῶνος
 τούτου ἐγένετο κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἐκκλησίας ἄνθρω-
 ποι, ἄνδρες αἰρετοὶ κατεκλείοντο εἰς οἴκημά τι ἐκεῖ
 πλησίον· οὗτοι δὲ οὔτε τοὺς ἐξω ἐβλέπον ἐκεῖθεν, οὔτε ὑπὸ
 τῶν ἐξω ἐβλέποντο, ἀλλὰ μόνον τὴν βοήν τῶν ἐκκλησια-
 ζόντων ἐμαλлон νὰ ἀκούωσι καὶ νὰ σημειώσωσιν εἰς τὰ
 γραμματεῖα, τὰ ὅποια εἶχον. Ἦγουν, ἅμα τις τῶν ἐβελόν-
 των νὰ γένωσι γερουσιασταὶ ἐπαρουσιάζετο, ἰδὼς ὁ λαός,
 οἱ δὲ κατάκλειστοι ἐν τῷ οἴκῳ γραμματεῖς ἐσημείωναν,
 ὅτι εἰς τὸν πρῶτον, τὸν ὁπῆύον ἄλλως δὲ ἐγνώριζον τίς
 ἦν, ἐγένετο τόση βοή, εἰς τὸν δεῦτερον τόση καὶ τοιαύτη,
 καὶ οὕτως ἐφεξῆς· μετὰ δὲ ταῦτα παρέβαλλον τὰς σημειώ-
 σεις ταύτας, καὶ εἰς ὃν τινα ἐγένετο πλείστη καὶ μεγίστη
 βοή, τοῦτον ἀνηγόρευον γερουσιαστήν. Οὗτος δὲ στεφανώ-
 θεις τότε περιήρχετο τὰ μέρη, ὅπου θεοὶ ἦσαν ἰδρυμένοι,
 εὐχαριστῶν αὐτοῖς διὰ τὸ νικητήριον· νέοι δὲ πολλοὶ πα-
 ρηκολούθουν, ζηλοῦντες καὶ μεγαλύνοντες τὸν ἄνδρα, καὶ
 γυναῖκες πολλαί, ἐγκωμιάζουσαι δι' ὧδῆς τὴν ἀρετὴν καὶ
 εὐδαιμονίζουσαι τὸν βίον αὐτοῦ· τῶν φίλων δὲ καὶ συγγε-
 νῶν ἕκαστος παρελάμβανεν αὐτὸν εἰς δεῖπνον λέγων· Ταύτη
 ἡ πόλις σε τιμᾷ τῇ τραπέζῃ 3.

ἐγκριθῇ, παροχῶν αὐτὸν ὅταν χρῆ, δεσπότης ἐστὶ τῶν πολλῶν· ἐκεῖ μὲν
 γὰρ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς ἄθλον τῆς πολιτείας κυρίῳ γενέσθαι μετὰ τῶν ὁ-
 μοίων.

2. « Καὶ μέγιστος ἰδοὺ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγῶνων οὗτος εἶναι καὶ
 περισσηπτότατος· οὐ γὰρ ἐν ταχέει τάχιστον, οὐ δὲ ἰσχυροῖς ἰσχυρότατον,
 ἀλλ' ἐν ἀγαθοῖς καὶ σάφροσιν ἀριστον καὶ σωφρονίστατον ἔδει κριθῆναι
 νικητήριον εἶναι τῆς ἀρετῆς διὰ τοῦτο τὸ σῶμα, ὡς εἰπεῖν, κράτος ἐν
 τῇ πολιτείᾳ· λέγει Πλούταρχος ἐν 6. Λυκούργου, κατὰ 6. καὶ Ξενοφ.
 Πολιτ. Λακκ. Α. 8.

3. Οὕτως ὁ Λυκούργος κατὰ κράτος οὐ μόνον μέχρι γῆρας νὰ προδου-
 μῶνται εἰ πολλοὶ νὰ ἀσκήσωσι τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ μέγιστον ἐπικου-
 ρίαν παρέσχεον εἰς τοὺς ἀγαθοὺς κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου περιόδον,

Περὶ τῆς τῶν παρθένων ἀγωγῆς.

Ἡ γύμνασις τῶν παρθένων οὐδὲν αἰσχρὸν
εἶχεν, αἰδοῖς μὲν παρούσῃ, ἀκρασίας δὲ ἀπου-
σας. Πλούτ. Λυκ. 10'.

Ἡ ἀγωγή τῶν παρθένων ἐν Σπάρτῃ ¹ μέχρι τῆς ὥρας
τοῦ γάμου ἦτο δημοσία, μὴ διαφέρουσα τῆς τῶν ἀρρένων.
δρόμαι καὶ πάλαι καὶ βολαὶ δίσκων καὶ ἀκοντίων ἥσκειν
τὰ σώματα τῶν Σπαρτιατίδων· διότι διὰ τῆς σωμα-
σκίας σκληρύνουν τὰ σώματα αὐτῶν ὡς τὰ τῶν νεα-
νίσκων ὁ νομοθέτης, ἐνόμιζεν, ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων ἰσχυ-
ρῶν καὶ τὰ ἔλγονα ἐρρωμενέστερα θὰ γένωσιν· ὡς δὲ
οἱ νέοι, οὕτω καὶ αἱ κόραι γυμναί ἐγυμνάζοντο ² καὶ ἐπόμ-
πουν πρὸς ἑαυτά τινα καὶ ὥρχοντο (§. 58. 2.) καὶ ἐψαλ-
λον, παρόντων μάλιστα τῶν νέων καὶ θεωρούντων. Ἀλλὰ
καὶ ἐνδεδυμέναι οὔσαι αἱ Σπαρτιάτιδες οὐδὲν ἤττον γυ-
μναί κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ σώματος μέρος ἦσαν· διότι ὁ
μόνος παρθενικὸς χιτὼν, ὃν ἐφόρουν, ὃν ἦτο συνερραμένος
πρὸς τὰ πλάγια, ἀλλ' ἀνοικτός, ὥστε, ὅτε ἐβάζον, ἀνα-
φυσούμεναι ἐσηκόνοντο αἱ πτέρυγες αὐτοῦ καὶ ἀνεγύ-
μνου τοὺς μικροὺς, ὅθεν δὴ καὶ φαίνομεν ἰδίᾳ ἀκε-

τὴν μεγίστην δὲ δύναμιν αὐτοῖς ἀναθέσας, τῇ ὅτι διέπραξεν ἐν τι-
μωτέρῳ εἶναι τὸ γῆρας τῆς τῶν ἀκμαζόντων βώμης.
Πλούτ. Λυκ. κς'. καὶ Ξεν. Πολ. Λακ. 1.

1. Ἴδε περὶ τούτου Πλούτ. Λυκ. 10'. ἐν Λυκ. καὶ Νόμ. συγκρ. γ'.
Ξεν. Πολιτ. Λακ. Α. 4. Κικέρ. Tuscul. II. 13. παρ. V. 34.

2. Τοῦτο ἐγγράφει καὶ ὁ πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ (E. 437) λέ-
γων, ἀλποδυτὴν δὲ ταῖς τῶν φυλάκων γυναῖξιν, ἐπείπερ ἀρετῆς ἀντὶ ἑ-
ματίων ἀμφέσσονται. — ὁ δὲ γελῶν ἀνὴρ ἐπὶ γυμναῖς γυναῖξιν, τοῦ βλα-
πίστου ἑκαταγυμναζομένης, ἀτέλῃ τοῦ γελίου σαρπας δρέπων καρπὸν,
οὐδὲν εἶδεν, ὡς εἰπεν, ἰφ' ἢ γελῶ, οἷδ' ὅτι πράττει· κάλλιστα γὰρ δὴ
τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέγεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν, τὸ δὲ βλα-
περὸν αἰσχρὸν, παρ' ὧς §. 59. γ'. σημ. 6.

κάλουν τὰς παρθένους τῶν Σπαρτιατῶν ³. τὸ πνεῦμα δὲ αὐτῶν ἐγύμναζον αἱ κόραι τῶν Σπαρτιατῶν μαθάνουσαι μουσικὴν καὶ νουνεχῇ βραχυλογίαν, τῆς ὁποίας δείγματα ἐδείκνυσαν σκώμματα λέγουσαι πρὸς ἕκαστον τῶν ἀμαρτανόντων, καὶ πάλιν ἐγκώμια μετ' ὧδης πεποιημένα εἰς τοὺς ἀξίους· ὁ τρόπος δὲ οὗτος τῶν παρθένων ἐνέβαλλεν οὐχ' ἥττον ζῆλον καὶ φιλοτιμίαν τοῖς νέοις ἢ τὰ μετὰ σπουδῆς νοθετήματα τῶν πρεσβυτέρων, μάλιστα ἀφ' οὗ εἰς τὴν θάαν οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ γέροντες συνεπορεύοντο. Γίνεται δὲ μνηεὶα καὶ Λακωνικῆς τιнос ποιητρίας, Κλειταγόρας καλουμένης ⁴. Ἦσαν δὲ καὶ ἐπὶ κάλλει ἑνδοξαὶ αἱ γυναῖκες τῆς Σπάρτης ⁵. Τίς ἀγνοεῖ τὴν ἑλένην;

³. Ὁ χιτῶν ἦν καὶ βραχὺς, μέχρι γυνάτων τὸ πλεονεχόμενος· διαφωνοῦσι δὲ οἱ Ἀρχαιολόγοι ἐν αἱ κόραι ἔλκω γυμναί· ἄλλοι καὶ τοῦ χιτῶνος ἐγυμνάζοντο, ἢ ἔχουσιν αὐτὴν· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἄλλο ἔνδυμα δὲν εἶχον τί ἀπεκρίνοντο ἢ αὐτὴν τὸν χιτῶνα; γυμναί λοιπὸν ἐγυμνάζοντο καὶ ὠρχοῦντο, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῶν νέων γυμναί, ὡς Ἀττικοὶ τινες ποιεῖται λέγουσιν (πρὸς Εὐριπ. Ἀλδρμ. 588 l.), οὐδὲ μετὰ τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶσι μόνον, κερὸν ἔχουσιν, ἐγυμνάζοντο. (Ἰδε W. A. Becker, Charikles. 6'. Ἐκδ. T. II. σ. 172—178.) Ἐν Χίῳ δὲ τῇ νύκτι τῷ ὄντι προσεπέλαυνον οἱ νέοι μὲν τὰς κόρας (V. Ἀθήν. ιγ'. 20 r.), ἐν Κυρῆνῃ δὲ ἐξηκολοῦθον καὶ οἱ γυναῖκες τὰ γυνάκεια (Wachsm. II. σ. 367 ἑκδ. 6').—Ὁ Thirlwall, Ἑλλ. Ἱστορ. T. I. σ. 344—5, τῆς Γερμ. μεταφ. νομίζει, ὅτι ἰδιαιτέρως μὲν ἐγυμνάζοντο ἐλὶ γυμναί αἱ κόραι τῶν Σπαρτιατῶν, δημοσίᾳ δὲ μετὰ τοῦ σχιστοῦ χιτῶνος· πρὸς Grote I. σ. 697.

⁴. Ἰδε σχολ. Ἀριστοτ. ἐν Λυσιστρ. γ'. 1238. πρὸς Herm. Antiqu. Lac. p. 101. καθόλου δὲ τὸ Δωρικὸν γένος ἀνέδειξε πολλὰς ποιητρίδας.

⁵. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Ἀίσωρος ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὴν Σπάρτην θαυμάζεται πλεονεχὲς ὁ κάλλιστος καὶ γυνὴ ἢ καλλίστη, καλλίστες γενόμεναι τῆς Σπάρτης τὰς γυναῖκες. Ἀθήν. ιγ'. 20. πρὸς τὸν χρῆσμον παρὰ Στράβ. I. α. σ. 449 (689). ὅστις λέγει· Ἰππκον Θεσσαλὸν, Ἀκκεδαμενίαν δὲ γυναῖκα,

Περὶ τοῦ βίου τῶν γυναικῶν.

Ἡ περὶ τῆς γυναικὸς ἀνέστις καὶ πρὸς τὴν
προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλοσυρά καὶ πρὸς εὐνο-
μίαν πόλεως. Ἀρισ. Πολιτ. Β. γ'. β.

Οὕτως αἱ Λάκκαιναι, παιδιοῦθεν ἀναστροφόμεναι μετὰ τῶν ἀν-
δρῶν καὶ ἀπογυμνούμεναι ἐνώπιον αὐτῶν εἰς τὰ γυμνάσια, ἐ-
μελλον βέβαια καὶ τὴν φυσικὴν τοῦ θήλεος πρὸς τὸ ἄρρεν
αἰδῶ καὶ τὸν φόβον νὰ ἀποβάλλωσι, πληρούμεναι ἀνδρικοῦ
φρονήματος ¹. Ἡ τὰ ν ἢ ἐ π ἰ τ ἄ ν ἔλεγαν ἡ Λάκκαινα τὴν
ἀσπίδα δίδουσα εἰς τὸν πρὸς πόλεμον ἐξερχόμενον, καὶ ἐγαυ-
ροῦτο ἀκούουσα, οἱ γενναίως ἀγωνιζόμενοι ἀπέθανε· μόνον
τοὺς ἀδόξους ἀποθανόντας ἐθρήνου, ὡς ἀνάξια ἑαυτῶν καὶ
τῆς πατρίδος γεννήματα ². Ἡ ἀνέστις ὁμοῦς τῶν γυναικῶν ἦ-
τις τοῦτο μὲν, ὡς εἴπομεν, ἐκ τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς ἐπροξενήθη,

ἄνδρα; ὅ· οἱ πίνουσιν ὕδωρ ἱερῆς Ἀρεθούσης· ὁ δὲ Ἀριστεφάνης κάλλος καὶ
ρώμην περιέγραψεν ἐν αἷ· λέγει ἐν Δυσιστρ. γ. 78 κ. ἑ.

Ὡ φιλότατη Λάκκαινα, χαῖρε, Λαμπιτοῦ·

εἶδον τὸ κάλλος, γλυκυτάτη, σοῦ φαίνεται!

ὡς δ' εὐχροεῖ; ὡς δὲ σφιγγῆ τὸ σῶμά σου!

νῦν, ταῦρον ἄχχαις.

¹. Αἱ Λάκκαιναι ἦσαν, ὡς κοινῶς λέγουμεν, ἀνδρογύναικες, ἐνθουσιάζουσαι
ὕπὲρ τῆς πατρίδος καὶ πολεμικῆν ἀρετὴν εἰς τοὺς ἄνδρας ἐμπνέουσαι, καί
τοὶ αὐταὶ οὐδὲ ἔλκος τῆς ἀρετῆς ταύτης ἐν τῇ ψυχῇ εἶδον. ἀεθλόωσαν
δ' ἐπὶ τῆς θησαύων ἐμβολῆς· χρητίζονται γὰρ οὐδὲ ἦσαν, ὥσπερ ἐν εἰρήναις
πόλεσιν, θόρυβον δὲ παρῆχον πλεῖω τῶν πολεμίων· ὡς λέγει Ἀρισ. ἐν
Πολιτ. Β. γ'. 7. οὐδὲ τὸν κακὸν ὁρῶσαι ἠνίχοντο. Σεν. ἑλλ. γ'. β, 28.

². Π. β. Αἰλ. Πικ. ις'. ΙΒ, κλ.

Ἡ Βρασίδου μήτηρ Ἀργιλεωνίς, ὡς ἀφικόμεναι τινες εἰς Λακεδαιμόνα
τῶν ἐξ Ἀμφιπόλεως εἰσπλῶν πρὸς αὐτήν, ἠρώτησεν, εἰ καλῶς ὁ Βρασι-
δας ἀπέθανε καὶ τῶς Σπάρτας ἀξίως· μεγαλυνόντων δὲ ἐ-
κείνων τὸν ἄνδρα καὶ λεγόντων, ὡς οὐκ ἔχει τοιοῦτον ἄλλον ἢ Σπάρτην.
Μή λένετε, ἔφην, ὡς ξένος· καλὸς μὲν γὰρ ἦ καὶ ἀγαθὸς ὁ Βρασίδης,

τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῆς μακρᾶς τῶν ἀνδρῶν ἀπουσίας εἰς τοὺς πολέμους, κατέστησεν αὐτὰς θρασυτέρας τοῦ δέοντος· καὶ οὐ μόνον τῶν εἰκῶν κατὰ κράτος ἤρχον αἱ γυναῖκες, ἀλλ' ἐξέτεινον τὴν δύναμιν (ἐπιρροὴν) αὐτῶν καὶ εἰς τὰ τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας πολλὰ διωκοῦντο ὑπ' αὐτῶν 3. «Καί τοι τί διαφέρει γυναῖκας ἄρχειν, ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἄρχεσθαι; ταῦτό γάρ συμβαίνει»· λέγει ὁ Ἀριστοτέλης 4.

§. 15. [81]

Περὶ ἐνδυμάτων.

Ἐλαζονεία φαίνεται—ἡ τῶν Λακωνίων ἐστὶν καὶ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ λίαν ἐλλειψίς ἀλαζονικόν. Ἀριστ. Πόιν. Νικομ. Δ. ζ'. 13.

Περὶ ἐνδυμάτων ἐγένετο ἤδη καὶ ἐπάνω λόγος, ἐνταῦθα δὲ τῆς μεθόδου χάριν ἀνακεφαλαιόνομεν καὶ συμπληροῦμεν τὰ σποράδην εἰρημένα.

Τῶν ἀνδρῶν φόρεμα ἦν μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους ὁ χιτὼν, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ παντός ὁ τρίβων, δι' ὅλου τοῦ ἔτους φορούμενος 1. Ἐφόρου δὲ καὶ πῖλον ὡς κάλυμ-

πολλοὺς δὲ ἀνδρας Λακεδαιμόνων εἶχει τήνου κάρρονας. Πλούτ. Λυκ. κέ. τ. καὶ Λακωνίων ἀποφ. Τόμ. II. σ. 237—262 ἔπειτα πλείστα τοιαῦτα εὐρήσεις.

3. Ὅπως ἐγένετο κατὰ μικρὸν ὡς ἀλλοτῶς γυναικοκρατία ἐν Σπάρτῃ. παρ' Ἀλ. Πλούτ. Ἀγιδι ζ'. καὶ περὶ τῆς τρυφῆς τοῦ εἴους τῶν γυναικῶν αὐτόθι κηφ. δ' καὶ Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 3. ζῶσι γὰρ ἀκολάστως πρὸς ἄπιστον ἀκολασίαν καὶ τρυφῆως. Παρβ. κ. Πλάτ. Νόμ. Α. 637, ΣΤ'. 781.

4. Ἐν Πολιτικῶν Β. κεφαλαίῳ ἑκτῷ, ἰσοφύῳ 1588ῳ. ἴδε καὶ §. 68 σημ' 13.

1. «ἐνὶ ἱματίῳ δι' ἔτους πρὸςθερίζεσθαι». Ξεν. Πολ. Λακ. 6'. 4. ἐν πολέμῳ δὲ ἢ τὸ φόρεμα τῶν ἀνδρῶν ἐρυθρεῖν (§. 60). «ἔμα μὲν γὰρ

μὰ τῆς κεφαλῆς οἱ ἄνδρες μὲ πλατὺν γῦρον, καὶ ἀ π λ ᾱ ς 2 ἐνίοτε ὑπὸ τοὺς πόδας, ἦτοι ἀπλᾶ πέματα ἀντὶ ὑποδημάτων καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τῶν ἐλευθέρων τὰ ἐνδύματα 3· τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς Ἑλλώτας δὲν ἐσυγχωροῦντο· οὗτοι ἐφόρουσαν εἰς εὐτελέστερα, δέρματα δηλαδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀντὶ πύλου κυνῆν, ὥσπερ ἐκ δέρματος κυνὸς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς 4.

Τῶν δὲ γυναικῶν μόνον 5 ἱμάτιον ἦν μέχρι μὲν τῆς ὤρας τοῦ γάμου ὁ σ χ ι σ τ ὸ ς χ ι τ ῶ ν (§. 59), ἐξωμὲν λεγόμενος, ἦτις ἄρραφος οὔσα μὲ περόνας ἐκουμβόνατο, ὅθεν καὶ περονῆτις καὶ περονάτρις ἐλέγετο· ὑπανδρευθεῖσαι δὲ ἐφόρουσαν τοῦ λοιποῦ καὶ σκέπην εἴτε καλύπτραν 6. Ὀλίγον ἔμελε ταῖς Λακωναῖς δι' ἐνδύμα-

ἡ χρᾶς ἐδίδκει αὐτοῖς ἀνδρική εἶχε, ἅμα δὲ τὸ αἵματώδες τοῦ χρώματος πλείονα τοῖς ἀνέροις φόβον παρέχειν καὶ τὸ μὴ εὐπερίφρων εἶναι πολλοῖς εἶναι, ἐάν τις αὐτῶν πλὴγῇ, ἀλλὰ διαλακύνειν χηρῶμενον». Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. τμ. II. σ. 232—233, παρ. Ξεν. II. Λακ. ια. 3.

2. Αὗται ἦσαν ὅς τὰ σημερινὰ ἀπλᾶ τσαρούχια. «Λακωνίζον φασι καὶ τρίβοντας ἔχουσι καὶ ἀ π λ ᾱ ς ὑπὸ δίδενται». Δημοθ. Κατὰ Κρόνον. §. 34. ἄλλο εἶδος ἦσαν, ὡς φαίνεται, αἱ Λακωνικαὶ (δὴλ. ἐμβάδες). Ἀριστοφ. Σφηξ. 1158. Ἐκκλητ. 343. ἐρυθραὶ τὸ χρώμα. Πλούτ. 2^α. 88. καὶ τούτων δὲ πολυτελέστεραι ἦσαν αἱ Ἀμυκλᾶδες αἰλευθεριώτερον μὲν ὑπόδημα, ὅλην δὲ κλύει τὸν τόπον» (§. 38). Πλούτ. Ὀνομας. Ζ'. 88.

3. Ὡς κοσμήματα δὲ οὐχὶ ἀπαραίτητα. Πλούτ. Ἀλικύ. κγ' μ.) τῶν Σπαρτιατῶν ἀναφέρονται τὸ τρίφιν κόμην (§. 36), ἣν μάλιστα πρὸ τῆς μάχης κωτίριζον κτενίζοντες, πώγωνα (καὶ μύστακα), τὸ φορεῖν σιδήρου θάκτυλιον καὶ βρακτιρίαν. προσεῖτε δὲ τὸν κοινὸν τῶν Ἑλλήνων κόσμον, τὸν ἀντίκον, μάλιστα πρὸ τῆς μάχης (§. 63.).

4. Κυτῆν τε γὰρ ἕκαστον φορεῖν ἀπάναγκες ὥρισαν καὶ δ' ὀφείλαν παρίεσθαι. Μύρων παρ' Ἀθην. ιδ'. 74. παρ. §. 46. 7.

5. Ὅθεν μενοπίπλους αὐτὰς καλεῖ Εὐριπίδης ἐν Ἑκάδῃ.

6. Κόμην δὲ αἱ κόραι μέχρι τῆς ὥρας τοῦ γάμου ἔτρεπον, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (2^α §. 68. 7.). αἱ δὲ γυναῖκες πιθανῶς οὐχί. ἴδε Λουκ. ἐν Ἀραπέταις κεφ. 29. ἐκδ. 2 Γερ. τ. 8^α. σ. 327. καὶ τινὰ γυναῖκα ἐν χ ρ ῶ κεκασμένην εἰς τὸ Λακωνικόν, ἀρρωσπῆν καὶ κομῆν ἀνδρικήν· καὶ Πρακλείδ. ἐν Περδρ. Κοραῖ, σ. 207. «τῶν ἐν Λακωνίᾳ γυναικῶν κόσμος ἀφ' ἑστέων οὐδὲ κομῶν ἔξοστιν, οὐδὲ

τα· οὕτω Ἀλκαίᾳ τις πρὸς Ἰωνικὴν γυναῖκα σεμνυνομένην εἰς τὰ πολυτελῆ αὐτῆς ὑφάσματα, ἐπιδείξασα τοὺς τέσσαρας ἑαυτῆς κοσμιωτάτους υἱούς, Τοιαῦτα πρέπει νὰ ᾖναι, εἶπε, τῆς καλῆς καὶ ἀγαθῆς γυναικὸς τὰ ἔργα· καὶ εἰς ταῦτα πρέπει νὰ ἐπαίρηται καὶ μεγαλυχῇ 7.

§. 16. [82.]

Περὶ οἰκίας καὶ ἐπίπλων.

Οἰκία τοιαύτη τρυφῆς οὐ χωρεῖ πολυτέλειαν.
Πλούτ. Λυκ. ιγ'.

Καθόλου οἱ Ἕλληνες, ὅλοι τῆς πόλεως ὄντες, τὰ δημόσια μόνον οἰκοδομήματα κατεσκεύαζον μεγάλα καὶ λαμπρά 1, τὰ δὲ ἴδια ἀπλούστατα καὶ μικρά· πολὺ δὲ μάλλον δύναται τοῦτο νὰ λεχθῇ περὶ τῶν οἰκιῶν τῆς Σπάρτης, ὅπου εἰς τὸν τέκτονα ἡ πολιτεία πρὸς κατασκευὴν οἰκίας ἄλλα ἐργαλεῖα, πλὴν τοῦ πελέκεως διὰ τὴν ἀροφὴν καὶ τοῦ πρίονος διὰ τὰς θύρας, δὲν ἐσυγχώρει 2. Εἰς τοιαύτην δὲ ἀφελῇ οἰκίαν ἔπεται ὅτι καὶ τὰ ἐπιπλα καὶ σκεύη ἔπρεπε νὰ ἐξομοιωθῇ, μάλιστα ἀφοῦ καὶ διὰ νόμου ἐμποδίσθη ἡ χρῆσις τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου (§. 66). Ἡ κλίνη λοιπὸν ἦτον ἀνάλογος μὲ τὴν οἰκίαν, καὶ τὰ στρώμα-

χρυσόφορεῖν. Τρέφουσιν δὲ τὰ τέκνα, ὥστε μηδέ ποτε πληρεῖς, ἵνα ἐθίζονται δύνασθαι πεινῆν».

7. Πλούτ. Ἀἰκων. ἀποφ. Τόμ. II. σ. 260.

1. Παράδ. Δημοσθ. Ὀλυμπ. Γ'. §. 28. 26. Ἰδίᾳ εὐφρονεῖς ἦσαν. Τὸ κοινὸν αὐξεῖν ἕκαστος ὥτεο δεῖν.

2. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς συνηθείας φασὶ καὶ Ἀετωχίδην τὸν πρεσβύτερον, ἐν Κορίνθῳ δεικνύοντα καὶ θαυμάζοντα τῆς στίγης τοῦ οἴκου τὴν κατασκευὴν πολυτελῆ καὶ φαντασμακρινήν, ἐρωτῆσαι τὸν ξένον, εἰ τετράγωνον παρ' αὐτοῖς τὰ ξύλα φέται, Πλούτ. Λυκ. ιγ'. παρ. Λακ. ἀποφ. φ. 222.

τα ἀνάλογα μετ' τὴν κλίνην ³ καὶ τὰ ἐνδύματα προτοῦ· ἔπειτα ὁμοίως, ὅτε οἱ νόμοι τῆς λιτότητος κατεπατήθησαν καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος μετὰ τῆς λοιπῆς τρυφῆς εἰσερρύνει εἰς Σπάρτην, ἥλλαξαν βέβαια τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀντίθετον (§. 42. 43). Ἐκ τῶν σκευῶν δὲ ἀναφέρεται μᾶλλον ὁ ἡρώων, σύνθηες ποτήριον τῶν Λακεδαιμονίων, τὸ δοῦν καὶ εἰς τὰς στρατείας ἔφερον, ἵνα πίνωσιν ἀρώμενοι δι' αὐτοῦ ὕδωρ ⁴. τῆς οἰκίας δὲ πρόχειρα καὶ ἀναγκαῖα σκεύη ἦσαν κλιντῆρες καὶ δίφροι καὶ τράπεζαι, ἀπλᾶ καὶ κομψὰ δημιουργούμενα, καὶ ἐπιζήτητα ὄντα καὶ ἐν τῇ ξένῃ, ὡς καὶ τὰ ὑποδήματα (§. 81. 2.)

§. 17. [83]

Περὶ τεχνῶν καὶ ἐμπορίας.

Δουλοπρεπὲς ἦγοντο τὴν περὶ τὰς τέχνας καὶ τὸν χρηματισμὸν ἀσχολίαν. Πλάτ. Λυκ. κδ'.

Καὶ περὶ τούτων εἵπομεν ἤδη ἐν τοῖς ἀνω λόγοις πολ-
λάκις· γυμνάσια καὶ πόλεμος εἰσι τὰ ἔργα τοῦ Σπινρτιῶτου·
αἱ δὲ τέχναι καὶ ἡ ἐμπορία τῶν Λακεδαιμονίων ἡ πε-

3. Ὁ ἐπιβλήμα δὲ ἡ ἐφάπλωμα ἢ ὀνομαστὴ ἡ Λακωνικὴ χλαῖνα, εἰς, περ καὶ Θισίοπομος ἐν Εἰρήνῃ.

Χλαῖναν δὲ σοι

Λαῶν παλαιὰν ἐπιβλήω Λακωνικὴν.

Ὁμοίος δὲ καὶ τὰ λεπτὰ χλαῖνας καλεῖ. Οἱ μὲντοι Ἀττικοὶ τὸ λεπτὸν χλαῖνιδα, καὶ τὸ ἱππικὸν χλαμῦδα, ὡς Θισιολῶν. Π. Λυδ. I'. 124.

4. Τοιοῦτός τις κώθων Λακωνικός, σῶζεται ἐν τῇ μυσσῇ τοῦ Βερολίνου· τούτου δὲ κομψότερον εἶδει ἐν Ἀθήναις ὁ Κύριος Ν. Θεοχάρης· ἐμφαίνει δὲ τὸ σύνθηες εἰς ἡμᾶς· κλεῖδο πίνων καὶ ἡ ξυλοπίνων καὶ λεγόμενον (ἐν ᾧ οἱ ἐργάται καὶ ὑδαιοῦνται ἐλαίας ἢ τυρὸν φυλάττουσι). ἄνω τοῦ πόματος. Ἴδε καὶ Ἀθῆν. γδ. 66. Κώθων Λακωνικός, ἐκπομα ἐπιτιθεόμενον εἰς στρατεῖαν καὶ εὐφορώτατον ἐν γυμνῷ. Οὗ δὲ ἔκτα στρατιωτικὸν * * * [ἴσως γρηγορ. ὅτι] πλάκας ἀνάγκη ὕδωρ πίνειν εὐκαθαρόν· πρῶτον μὲν οὖν τὸ μὴ λίαν κατὰ δὴλον εἶναι τὸ πῶμα [ἴσως

μοίκων ἔργον ἦν 1. εἶνοι τεχνῖται καὶ ἔμποροι σπανίως ἐπορεύοντο εἰς Σπάρτην· τοῦτο μὲν διὰ τὴν ξενισίαν 2 τῶν Σπαρτιατῶν, τοῦτο δὲ, διότι ἀργύριον καὶ χρυσίον ἐκεῖ δὲν εὕρισκον· ἄλλως δὲ τὰ καθ' ἡμέραν χρειώδη ἦσαν τρόπον τινὰ (§. 79, 4.) κοινὰ· ἀν δέ τις καὶ ἀποκλειστικῶς ἤθελέ τι νὰ ἔχῃ, ἠδύνατο παρ' ἄλλου νὰ λάβῃ αὐτὸ δι' ἀλλαγῆς 3, ὡς ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων (§. 29). Σημειωτέον δὲ, ὅτι καθὼς εἰς τοὺς ξένους δὲν ἐσυγχωρεῖτο ἡ ἐν Σπάρτῃ ἐπιδημία, οὕτω καὶ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἡ εἰς ξένην ἀποδημία, εἰ μὴ δι' ἀδείας καὶ πρὸς σκοπὸν τῆς πόλεως 4. Τῶν ἐξαγομένων δὲ ἐκ τῆς Λακωνικῆς εὐ-

γρ. πόμα· ὁ κώθων δὲν εἶχε πῶμα]· εἴτα ἄμβωνας [τὰ ἐντὸς κλίοντα χεῖλη] ὁ κώθων ἔχων ὑπολείπει τὸ εὖ καθαρὸν ἐν αὐτῷ. παρ. Πλούτ. Λυκ. Θ. τ. καὶ Πλούτ. ΣΤ'. 97.

1. Περιφίμους ἐπιχώριος τῶν Λακεδαιμονίων τεχνίτης ἐγένετο ὁ Γετιάδας (540, π.κ.), ὅστις οὐ μόνον ἀγάλματα πολλὰ ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ ἄγματα δώρια· ἴδε Παιστ. Γ'. ιζ'. 3. ἢ. β. παρὰ β. ἀνωτ. §. 37. σημ. 3.— ὑστερώτερα ἔκτισαν οἱ Σπαρτιάται καὶ λαμπρὸν θέατρον λίθου λευκοῦ, Παιστ. σ. Γ'. ιδ'. 1.

2. Ἡ ξενισία ἀπέβλεπε μᾶλλον ἀνθρώπους θυμαίνοντας νὰ βλάψωσι τὰ ἔθνη τῶν Σπαρτιατῶν, οὕτως οἱ παρισπράζοντες μὴ διδάσκαλοι κακοῦ τινος τοῖς πολίταις ὑπάρχουσι· λέγει Πλούτ. ἐν Λακ. ἐπιτ. σ. 232. τοὺς ἀγαθῶς τινος διδασκάλους· ἡμῶς ἐδίδοντο βίβλια καὶ μετέδιδον αὐτοῖς καὶ πολιτείας, ὡς τὸν Ὑρταίου παραδείγματος χάριν, Τέρπειδρον κ. ἄ. Τὸν δὲ Θαλήταν αὐτὸς ὁ Λυκούργος πείσας μετέστηγεν ἐκ Κρήτης εἰς Σπάρτην. παρὰ β. Ἀριστ. Πολ. Β. γ'. 12.

3. Παιστ. Γ'. ιδ'. Λακεδαιμονίους δὲ κατὰ τὴν ἐξοὴν ταύτην ἐστίν, ὡς ἔδη λέλεκται μοι, τὰ ὀνομαζόμενα Βωώνητα, Πολυδώρου ποτὶ οἰκίαν τοῦ βασιλέως ἀποθανόντος δὲ, παρὰ τοῦ Πολυδώρου τῆς γυναικὸς ἐπύκντο, ἀντιδόντες ὅσους ἀργύρου γὰρ οὐκ ἦν πλεονέκτημα τότε οὐδὲ χρυσοῦ νόμισμα· κατὰ τρόπον δὲ εἰς τὸν ἀρχαῖον ἀντεδίδουσαν ὅσους, καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀργύρον τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν (ἴ. §. 66.)

4. Ἰδ' Πλούτ. Λυκ. κζ'. οὐδ' ἀπεδημῖν (ἢ Α.) ἰδωκε τις βουλευμένους καὶ πλανᾶσθαι, ξενικὰ συνάγοντας ἔθνη καὶ μύθματα βίαν ἀπειδεύων καὶ πολιτευμάτων διαφορὰν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀθροισμένους ἐπ' οὐδενὶ χρησίμῳ καὶ παρισπράζοντας εἰς τὴν πόλιν ἀπήλαυνεν. ἅμα γὰρ ξένους πώμασιν ἀνάγκη λόγους ἐπεισίναι· ξένους· λόγοι δὲ καινοὶ ἀρίστεις κινῶς

δοκίμουν, τράπεζαι, κλιντήρες, δίφροι, υποδήματα (§. 83) καὶ προσέτι πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον ^δ, καὶ εἰς τὴν κυνηγεσίαν οἱ Λακωνικοὶ (κύνας) ^ε.

§. 18. [84.]

Περὶ τῆς ταφῆς τῶν Λακωνῶν.

Καὶ τὰ περὶ τῆς ταφῆς ἄριστα διακρίμωσιν αὐτός.
Πλούτ. Λακ. κζ'.

Καθὼς πάντα τὰ περὶ τὸν βίον, οὕτω καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν ἀπλᾶ καὶ λιτὰ διέταξεν ὁ νομοθέτης ἐν Σπάρτῃ. τὸν νεκρὸν περιετύλισσον ἐντὸς ἐρυθροῦ σαθάνου, θέτοντες καὶ φύλλα ἐλάϊας, καὶ οὕτως ἔθαπτον ἢ ἔκαιον ἐπὶ ἀσπίδος. ἄλλο δέ τι τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων, ὡς ἄλλοῦ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῶν τρωάδων εἶδομεν (§. 35), δὲν συνεθαπτον ¹. ἀλλ' οὐδὲ ἐπιγραφὰς εἰς τὰ μνήματα συγχωροῦντο, δεικνύουσαι τὰ ὀνόματα τῶν ἀποθανόντων, πλὴν τῶν ἐν πολέμῳ ὑπὲρ τῆς πατρίδος πεσόντων· ὡσαύτως οὐδὲ ὀδυρμοὶ εἰς τὴν ἐκφορὰν ἐγίνοντο ², οὐδὰ τὸ πένθος πολὺν χρόνον διήρκει, ἀλλ'

ἐπιφύρουσιν· ἐξ ᾧ ἡ ἀγῆνη πάτη πολλὰ φέρεσθαι καὶ προαιρέσεις ἀπαθούσας πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν, ὡς περ ἁρμονίαν.

δ Εὐδοκίμῳ δὲ θώραξ Ἀττικῆς, κράνος Βιωτοουργίης, πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον Λακωνικά, ἀσπίς Ἀργολικὴ, τοξὴν Κρητικὴν, σφαιρὸν Ἀκαρνάνων, ἀσπίδιον Αἰτωλικόν, μάχαιρα Κελτικὴν, πέλεκυς Θηβαϊκός. Πλούτ. Α'. 149.

ε Ἐκ μίσει· μὴ θεοφίλων γεννηθέντες, ἦτοι ἱεὶς ἀλώπεκος καὶ κυνός. Ἀριστον. Π. Ζώων. 17. Π'. κζ'. (ἐν ἀλλοῖς αἵ) 8.

1. Συνθάπτειν δὲ οὐδὲν ἐπέτρεψεν· ἀλλ' ἐν φινικίδι καὶ φύλλοις ἐλαίας θέντας τὸ σῶμα περιστέλλειν κατ' ἕνα ἄπαντας· αὐτοὶ δὲ καὶ τὰς ἐπιγραφάς· τὰς ἐπὶ τῶν μνημείων, πλὴν τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, καὶ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς. Πλούτ. Λακ. ἐπιτ. σ'. 282. γ. κ. 6. Λακ. κζ'.

2. Μόνον εἰς τὴν ταφὴν τῶν βετιλίων ἢ τοῦτων συγχωρομένον, ὡς ἀνωτέρω §. 83. σημ. 18—20, εἴπομεν, καὶ ἄλλων ἐν τιταί, ἀλλὰ καὶ

ἔνδεκα μόνον ἡμέρας προσδιώρισαν ὁ Λυκοῦργος πρὸς τοῦτο· τὴν δὲ δωδεκάτην ἔπρεπε νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὴν Δήμητρα καὶ νὰ λύσωσι τὸ πάθος. Καὶ λόγους δὲ ἐπιταφίους δὲν ἔλεγον προτοῦ, ἔπειτα δὲ, μετακομίσαντες ἐκ Θερμοπυλῶν τὰ ὅσῃ τοῦ Λεωνίδου, ἔλεγον κατ' ἔτος ἐπιτάφιον λόγον πρὸς μνήμην τῶν πεσόντων καὶ ἔθεσαν καὶ ἀγῶνα, ἐν ᾧ μόνον Σπαρτιάται ἠγωνίζοντο 3. Τὰ δὲ μνήματα εἴτε κοιμητήρια ἦσαν οὐχὶ ὡς εἰς τὰς πλείστας· ἀλλὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἐκτὸς τῶν ταιχῶν, ἀλλ' ἐντὸς τῆς Σπάρτης· διώρισε δὲ τοῦτο οὕτως· ὁ νομοθέτης ἕνα συνεβίβη τοὺς νέους εἰς τὴν ὄψιν τῶν νεκρῶν καὶ νὰ μὴ ταράττωνται μηδὲ νὰ φριδῶνται, ἀπτόμενοι νεκροῦ σώματος ἢ διὰ τάφων διερχόμενοι, ὡς μολύνοντο· δέθεν τοῦ θανάτου τοὺς ἀφαμένους ἢ διελθόντας 4,

τότε οἱ περίοικοι καὶ δυστυχεῖς Μεσσήσιοι, ἐν ἑσπέρῳ εἰσὶν εἰς τὴν πατρὶδα αὐτῶν, ἠναγκάζοντο ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μετακινησάμενοι νὰ ἐδύζωνται ξένα πάρα.

Διασπείρας εἰσάγοντας ὁμοῦς ἄλλοι τε καὶ αὐτοί, εὐτέ τιν' οὐκ ἐμνήνη μῆτρα κίχου θανάτου.

Κατὰ Τυρταῖον π. Πaus. Δ. ιδ'. 3. παρ. Αἰλ. Παικ. ἱσ. ΣΤ'. α.

3 Ἡ δὲ Πaus. Γ. ιδ'. 1. τὰ δὲ ὅσῃ τοῦ Λεωνίδου τεσσαράκοντα ἔθεσαν ὑπερὸν ἀνελομένου ἐκ Θερμοπυλῶν τοῦ Πausαίου· καίτοι δὲ καὶ σίγη πατρὸς τὰ ἐνέματα ἔχοντα, εἰ πρὸς Μήδους τὸν ἐν Θερμοπύλαις ἀγῶνα ὑπῆρξαν.

4 Ἡ εἰσισεμνομένη οὕτω εὐχεται εἰς ἡμᾶς· ἰδοὺσαν δὲ τοὺς νεκρούς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ οἱ Τυραννῖνοι, οἱ Κυρναῖοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς.

Ἐπίλογος.

Ἡ ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν ἀρετὴ
κατὰ μικρὸν ὑπέβλεπεν.
Αἰλ. Περικ. 17. 15'. κθ'.

« Τοῖς μὲν οὖν Λυκοῦργου χρωμένη νόμοις ἡ πόλις, καὶ τοῖς ὅροις ἐμμείνασα, ἐπρώτευσεν τῆς Ἑλλάδος εὐνομία καὶ δόξῃ χρόνον ἑτῶν πεντακοσίων ¹. Κατ' ὀλίγον δὲ παραβαινομένων, καὶ φιλοπλουτίας καὶ πλεονεξίας παρεισδυμένης, καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἡλαττοῦτο· καὶ οἱ σύμμαχοι διὰ ταῦτα δυσμενῶς εἶχον πρὸς αὐτούς. Ἀλλ' ὁμοῦ οὕτως ἔχοντες μετὰ τὴν Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην, πάντων αὐτὸν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνα κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν ἀναγορευσάντων, καὶ μεταξὺ δ' Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν μετὰ τὴν Θηβαίων καταστροφὴν, μόνου Λακεδαιμόνιου (καὶ περ ἀτείχιστον πόλιν ἔχοντες καὶ ὀλίγοι πάνυ ὄντες διὰ τοὺς συνεχεῖς πολέμους, καὶ πολὺ ἀσθενέστεροι καὶ εὐχείρωτοι γενόμενοι) πάνυ βραχεία τινα ζωπύρα διασώζοντες τῆς Λυκοῦργου νομοθεσίας, οὔτε συνιστράττευσαν οὔτε τούτοις, οὔτε τοῖς μεταξὺ Μακεδονικοῖς βασιλεῦσιν, οὔτ' εἰς συνέδριον κοινὸν συνήλθον, οὔδ' ὄρον ἤνεγκαν· ἕως οὗ παντάπασιν ὑπεριδόντες τὴν Λυκοῦργου νομοθεσίαν ὑπὸ τῶν ἰδίων πολιτῶν ἐτυραννεύθησαν, μηδὲν ἔτι σώζοντες τῆς πατρίου ἀγωγῆς· καὶ παραπλήσιοι τοῖς ἄλλοις γενόμενοι τὴν πρόσθεν εὐκλείαν καὶ παρρησίαν ἀπέθινον καὶ εἰς δουλείαν μετέστησαν, καὶ ὑπὸ Ῥωμαίοις καθάπερ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐγένοντο ².

1. Ἴδε ἀνωτέρω §. 43. 1.

2. Πλούταρχος ἐν Λακεδαιμονίᾳ ἐπισημαίνει κατὰ τὴ τέλος τοῦ λόγου. Ἴδε καὶ τὴ τελευταίαν κεφάλαιον 17· Ξεν. Πολιτ. Λακεδαιμονίων, καὶ ὅτι ἐπάνω εἴπουν ἐν § §. 42, 43, καὶ §. 44, 47 καὶ 82.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.

§. 1. [86.]

Κατάλογος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης.

α.	β'.
Οἶκος Ἀγιάδων.	Οἶκος Εὐρυπώντιδων.
Πρὶν Χριστοῦ.	Π. Χριστοῦ.
1. Εὐρυσθένης . . . 1073	1. Προκλῆς . . . 1073
2. Ἄγις . . . 1031	2. Σάος . . . 1032
3. Ἐχέστρατος . . 1030	3. Εὐρυπῶν . . . 1005
4. Λαβώτας . . . 995	4. Πρύτανις . . . 985
5. Δόρυστος . . . 958	5. Εὐνομος . . . 935
6. Ἀγισίλαος . . . 929	6. Πολυδέκτης . . . 890
7. Ἀργέλαος . . . 885	7. Χυρίλαος ἢ Χάριλλος 884
8. Τάκελος . . . 827	8. Νίκανδρος . . . 810
9. Ἀλκαμένης . . . περὶ 779	9. Θεόπομπος . . . περὶ 770
10. Πολυδάωρος . . . περὶ 742	10. Ζευξίδαμος . . . περὶ 718
11. Εὐρυκράτης Α'. . . περὶ 709	11. Ἀναξίδαμος . . .
12. Ἀναξάνδρος . . . περὶ 684	12. Ἀρχίδαμος Α'. . .
13. Εὐρυκράτης Β'. . . περὶ 648	13. Ἀγασικλῆς . . .
14. Λέων . . . περὶ 600	14. Ἀρίστων . . .
15. Ἀναξανδρίδης . . . περὶ 560	15. Δημάρατος . . .
16. Κλεομένης Α'. . . 520	16. Λεωνυχίδης . . . 492
17. Λεωνίδας Α'. . . 491	17. Ἀρχίδαμος Β'. . . 469
18. Πλείσταρχος . . . 480	18. Ἄγις Β'. . . 427
(οὗ ἐπίτροπος ἦν Πυρραῖος Α')	19. Ἀγισίλαος . . . 397
19. Πλείσανκx - ὠναξ 458	20. Ἀρχίδαμος Γ'. . . 361
20. Πυρραῖος Β'. . . 408	21. Ἄγις Β'. . . 338
21. Ἀγισίπολις Α'. . . 394	22. Εὐδαμίδας Α'. . . 330
22. Κλεομβρότος Α'. . . 380	23. Ἀρχίδαμος Δ'. . . περὶ 300
23. Ἀγισίπολις Β'. . . 371	24. Εὐδαμίδας Β'. . .
24. Κλεομένης Β'. . . 370	25. Ἄγις Γ'. . . 243
25. Ἀρεῦ (ἢ Ἄρειος) Α'. . . 309	(26. Εὐρυδαμίδας 239)
26. Ἀκρότατος . . . 265	(27. Ἀρχίδαμος Ε'. 226)
27. Ἀρεῦ (ἢ Ἄρειος) Β'. . . 264	
28. Λεωνίδης Β'. . . 257	
(29. Κλεομβρότος Β'. 242)	
30. Κλεομένης Γ'. . . 236	
(31. Ἀγισίπολις Γ'. 219)	

Περὶ τῶν περὶ Σπάρτης γραψάντων.

τῶν παλαιῶν ἔγραψαν

Α'. «Λακόνων Πολιτείαν» ἁ. Ἀριστοκλῆς (γρ. Νικοκλῆς) Λάκων. β'. Διοσκουρίδης. γ'. Ἰππασος Λακεδαιμόνιος. δ'. Κριτίας ὁ τῶν λ'. ε. Μέλπις Λακεδαιμόνιος. ς'. Περσάκιος Κιτιεύς. ζ'. Πρόξενος. η. Σφαῖρος.

Β'. «Λακωνικὴν Πολιτείαν» θ'. Ἡρακλείδης.

Γ'. «Λακεδαιμονίων Πολιτείαν» ι. Ἀριστοτέλης. ια. Ξενόφων. ιβ'. Ἡρακλείδης.

Δ'. «Σπαρτιατῶν πολιτείαν» ιγ'. Δικαιάρχος Μεσσήνιος. (Δὴτι ἀπεγινώσκτο κατ' ἕτος εἰς τοὺς ἑπτα χρόνους).

Ε'. «Λακωνικά». ιδ'. Ἀριστοκράτης Λακεδαιμόνιος. ιε. Πολυκράτης. ις'. Παντανίας Λάκων.

ΣΤ'. «Λακεδαιμονιακά». ιζ'. Δοῦρις. ιη. Λυκομήδης (γρ. Νικομήδης) Ἀκάνθιος. ιθ'. Φαίστος.

Ζ'. «Πρωτάνις τῶν Λακεδαιμονίων (χρονικά)». κ'. Κέρων Λαρφεννίδης.

Η'. «βίον Λυκούργου». κα. Πλούταρχος.

Θ'. «Περὶ Λυκούργου καὶ Σωκράτους». κβ'. Σφαῖρος Βοσποράνιος.

Ι'. «Ὁ Λευατρικὸς πόλεμος τῶν Θηβαίων καὶ Λακεδαιμονίων». κγ'. Πόππικος Ἠγάμενος Ἀλεξάνδριος.

ΙΑ'. «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι πόλεων». κδ'. Πόππικος.

ΙΒ'. «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι ἀναθημάτων». κε. Πόππικος.

ΙΓ'. «Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι θυσίων». κς'. Ξεσίθεος Λάκων.

ΙΔ'. «Περὶ τῶν ἐν Λάκωσιν ἐσρτῶν». κζ'. Παντανίας Λάκων.

ΙΕ'. «Ἀπορρέγματα Λακωνικά». κη. Πλούταρχος.

ΙΣΤ'. «Λακωνικῶν ἀπορρέγματα». κθ'. Πλούταρχος.

Περὶ δὲ Klotz, Jahrb. spl b. 7. (1851) p. 270. καὶ Fragm. Hist. Graec. ed. Mueller, T. III. Paris 1851. p. 679.

Περὶ συγγενείας τῶν Ἰουδαίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Φλάβιος Ιώσηπος ἐν Ἰουδαϊκῇ Ἀρχαιολογίᾳ λόγῳ ιβ'. κεφ. ε'. ἔχει τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν.

«Βασιλεὺς Λακεδαιμονίων Ἄρειος· οὐδὲν χαίρειν.

Ἐντυχόντες γραφῇ τινι, εὗρομεν ὡς ἐξ ἐνὸς εἶεν γένος Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραάμ οικουμένης. Δίκαιον οὖν ἔστιν, ἀδελοφρούς ὑμᾶς ὄντας διαπέμπεσθαι πρὸς ἡμᾶς περὶ ὧν ἂν βούλεσθε. Ποιήσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ, καὶ τὰ τε ὑμέτερα ἴδια νομιούμεν καὶ τὰ αὐτῶν κοινὰ πρὸς ὑμᾶς εἶναι.

Δημοτέλης δ' φέρων τὰ γράμματα διαπέμπει τὰς ἐπιστολάς· τὰ γράμματα ἔστι τετραγώνια· ἡ σφραγὶς ἔστιν ἀετὸς δράκοντος ἐπισημνῆτος. οὐ (γρ. ἐπισημνῆτος.)

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατὰ τι παραλλάσσουσα τεύχεται καὶ ἐν Μακκαβαίων Α'. κεφ. ιβ'. ἐδαξίῳ 21—24. ἔχουσα οὕτως. «Ἄρειος Βασιλεὺς Σπαρτιατῶν οὐδὲν Ἰερὴν μεγάλῃ χαίρειν. Εὗρέθη ἐν γραφῇ περὶ τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων, ὅτι ἀδελφοὶ εἰσιν, καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους Ἀβραάμ. Καὶ νῦν ἀφ' οὗ ἔγωμεν ταῦτα, καλῶς ποιήσετε γράφοντες ἡμῖν, περὶ τῆς εἰρήνης ὑμῶν. Καὶ ἡμεῖς δὲ ἀντιγράφομεν ὑμῖν, τὰ κτήνη ὑμῶν καὶ ἡ ὑπαρξὶς ὑμῶν ἡμῖν ἔστι, καὶ τὰ ἡμῶν ὑμῖν ἔσιν· ἐντελλόμεθα οὖν ὅπως ἀπαγγείλωσιν ὑμῖν κατὰ ταῦτα. οὐ αὐτοῦ δὲ εἰδ. 6—18 ὑπάρχει καὶ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ Ἰωνάθαν τοῦ Ἀρχιερέως. «Ἰωνάθαν ἀρχιερεὺς (τοῦ ἔθνους) καὶ ἡ γερουσία τοῦ ἔθνους, καὶ οἱ ἱερεῖς,

*. Σελ. 407 τῆς Ἀρσηνίου· εἰς πολλὰν ἀκρίβειαν 1611, παρὰ C. Hermann. Antiqu. I. §. 49, 2. Palmer, de epistolarum, quas Spartani atque Iudaei invicem sibi misisse dicuntur, veritate. Darmst. 1828. 4.

καὶ ὁ λοιπὸς δῆμος τῶν Ἰουδαίων Σπαρτιάταις τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. Ἔτι πρότερον ἐπιστάλησαν ἐπιστολαὶ πρὸς Ὀνίαν τὸν ἀρχιερεῖα παρὰ Δαρείου τοῦ βασιλεύοντος ἐν ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ ἀδελφοὶ ἡμῶν, ὥς τὸ ἀντίγραφον ὑπόκειται. Καὶ ἐπεδέξατο Ὀνίας τὸν ἄνδρα τὸν ἀπεσταλμένον ἐνδόξως, καὶ ἔλαβε τὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς διεσαφεῖτο περὶ συμμαχίας καὶ φιλίας. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἀπροσδεῖς τούτων ὄντες, παράκλησιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν, ἐπειράθημεν ἀποστεῖλαι τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφότητα καὶ φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸ μὴ ἐξαλλοτριωθῆναι ὑμῶν πολλοὶ γὰρ καιροὶ διήλθον ἀφ' οὗ ἀπεστείλατε πρὸς ἡμᾶς. Ἡμεῖς οὖν ἐν παντὶ καιρῷ ἀδιαλείπτως ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς καθηκούσαις ἡμέραις μνησκόμεθα ὑμῶν, ἐφ' ὧν προτρέφομεν θυσιῶν, καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὡς δεόν ἐστὶ καὶ πρέπον μνημονεύειν ἀδελφῶν. Εὐφραυνόμεθα δὲ ἐπὶ τῇ δόξῃ ὑμῶν. Ἡμᾶς δὲ ἐκύκλωσαν πολλαὶ θλίψεις καὶ πόλεμοι πολλοί, καὶ ἐπολέμησαν ἡμᾶς οἱ βασιλεῖς οἱ κύκλοι ὑμῶν. Οὐκ ἠθρολύμεθα οὖν παρενοχλεῖν ὑμῖν καὶ τοῖς λοιποῖς συμμαχοῖς καὶ φίλοις ὑμῶν ἐν τοῖς πολέμοις τούτοις. ἔχομεν γὰρ τὴν ἐξ οὐρανῶν βοήθειαν βοηθοῦσαν ἡμῖν, καὶ ἐράσθημεν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, καὶ ἐταπεινώθησαν οἱ ἐχθροὶ ὑμῶν. Ἐπελεξάμεν οὖν Νουμήνιον Ἀντιόχου καὶ Ἀντίπατρον Ἰάσωνος, καὶ ἀπεστάλακαμεν πρὸς Ῥωμαίους ἀνανεώσασθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν καὶ συμμαχίαν τὴν προτέραν. Ἐντεταλέμεθα οὖν αὐτοῖς καὶ πρὸς ὑμᾶς πορευθῆναι, καὶ ἀσπάζεσθαι ὑμᾶς, καὶ ἀποδοῦναι ὑμῖν τὰς παρ' ἡμῶν ἐπιστολάς περὶ τῆς ἀνανεώσεως καὶ τῆς ἀδελφότητος ὑμῶν. Καὶ νῦν καλῶς ποιήσετε ἀντιφωνήσαντες ἡμῖν πρὸς ταῦτα ».

ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

§. 1. [89.].

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

Κρήτη τις γὰρ ἔστι, μέση ἐν ὀλίγοι πόντοι
 Καλὴ καὶ πείρα, περίρπου· ἐν δ' ἄθροισι
 πολλοί, ἀπειράσιοι, καὶ ἐννέκοντα πόλεις—
 ἄλλα δ' ἄλλων γλῶσσαι μεμιγμέναι· ἐν μὲν Ἀχαιοί,
 ἐν δ' Ἑταῖοι κτῆρες μεγάλῃτορες, ἐν δὲ Κύδωνες·
 Δωριεὶς τε τριχλῖνες, εἰσὶ τε Πελαγονοί—
 τῇσι δ' ἐν Κνωσός, μεγάλη πόλις· ἔνθα τε Μίνως
 ἐνέωρεν βασιλεὺς, Διὸς μεγάλου ἀριστὸς.
 Ὀμηρὸς ἐν Ὀδυσσ. τ. 172. ἐπ.

Ἡ νῆσος Κρήτη, ἡ μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν, ἔχει καλὴν
 θέσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχήν· διό καὶ ὁ Μίνως κατέσχε
 τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης ¹. ἔστι δὲ τὴν φύσιν ὄρεινὴ καὶ
 δασύς, ἔχει δὲ καὶ αὐλῶνας εὐκάρπους.

Τῶν ὁρέων δὲ αὐτῆς ἀξιοσημειώτά εἰσι τὰ καλούμενα
 Λευκά, πρὸς δύσιν καίμενα, ἐπὶ τὸ μῆκος ἐκτεταμέναι ὄ-
 σον 300 σταδίων, οὐ λειπόμενα δὲ τοῦ Ταύργετου κατὰ τὸ
 ὕψος. Ἐν μέσῳ δὲ ἔστι κατὰ τὸ εὐρυχωρότατον τῆς νήσου
 τὸ ἰσχυτὸν ὄρος ², ὑψηλότερον τῶν ἐκεῖ, περιφερὲς δ' ἐν κί-

1. Ἀριστοτ. ἐν Πολιτ. Β' ζ'. πᾶσα γὰρ ἐπικείται τῇ θαλάσσῃ, σχε-
 δὸν τῶν Ἑλλήνων ἰσχυμείων περὶ τὴν θάλασσαν πάντων· ἀπὶ γὰρ τῇ
 μὲν τῆς Πελοποννήσου μικρὴν, τῇ δὲ τῆς Ἀσίας τοῦ περὶ Τροίαν τόπου
 καὶ Ῥόδον. Στράβ. 1'. σελ. 474. 1. ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς Κυρηναιῆς ἐπὶ τὸ
 Κροῦ μέγιστον δυεῖν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν πλεῖς, ἀπὸ δὲ Κυρήνου ἐπὶ
 Μελίον (ἐπὶ Ταύργετον, κατ' ἄλλους) εἰς στάδια 700, μετὰ δὲ Κύδωνα.
 — Τὰ βόρεια παράλια τῆς νήσου ἔχουσι λιμένας καλοὺς μὲν, δυσπρα-
 οίτους δὲ καὶ ἐπικινδύνους τοῖς ἀπείροις.

2. Ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ βλέπει τις τὰ Κύδωνα καὶ τὸ Ταύργετον, τὴν
 Ῥόδον καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

κλῶ σταδίων 600. Περιοικεῖται δὲ ἡ Κρήτη ὑπὸ τῶν ἀρίστων πόλεων, ὧν μέγισται καὶ περιφανέσταται ἦσαν τρεῖς· Κνωσσός, Γόρτυνα, Κυδωνία β. αὗται συμπράττουσαι μὲν ἀλλήλαις, εἶχον ὑπηκόους ἅπαντας τοὺς ἄλλους, στασιάζασαι δὲ κατεκερμάτιζον καὶ τὴν νῆσον γ. ἔχει δὲ μῆκος μὲν ἡ νῆσος ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους σταδίους β, πλάτος δὲ κατὰ τὸ στενώτατον, τὸν ἰσθμὸν, ὡς ἑκατὸν σταδίων καὶ κύκλον 4000—5000. ἢ $37 \frac{1}{2}$ γεωγρ. μιλ. μῆκος ἀπ' ἀνατ. πρὸς δυσμὰς, πλάτος δὲ ὡς 10 γεωγρ. μιλ. τὸ πολὺ, καὶ ἐπιφάνεια 200 γεωγρ. μιλ. περίπου.

3. Στράβων ἐν 1^ῃ σελ. 474 καὶ ἐπ. Ἰδε καὶ Νικ. Δαρμακ. ἐν Προδρ. Κορῆ σ. 278¹. καὶ Ἡρακλείδην αὐτόθεν σελ. 207 1. ὁ δ' ὁματρος ἐν Ὀδυσσεύϊ ἐκτενέχοντα λίγων τὰς πόλεις τῆς Κρήτης, ἐν Ἰλιάδι (B. 649) ἑκατόμυλον εἶπε τὴν Κρήτην, περὶ οὗ ἑλένη Στράβ. Γ'. σελ. Κασ. 479. 80. ἀξιοσημειώτος δὲ ἐστὶ καὶ ἡ Ἀρῆρος διὰ τὴν νῆσόν τι ἀνακαλοφθεῖσαν ἐπιγραφὴν. Ἰδε Ἰσθμ. Ἀθηνᾶ; ἀρ. 2231. f. 1833. καὶ Nachr. v. d. Univ. zu Goettingen 1855. N° 7.

Πάντα τὰ προΐοντα τῆς Κρήτης ἐκτεροῦντο τὸ πάλαι (Plin. H. N. 26, 8) καλλίτερά ἢ τὰ ἐξ ἄλλων χωρῶν· τῆς σήμερον δὲ εὐδοκίμουσιν αὐτῆς τῶν μὲν φυσικῶν προΐόντων τὰ πορτοκάλια καὶ τὰ κάστανα, τῶν δὲ βιομηχανικῶν τὸ σκώριον.

Διεξοδικῶς περὶ τῆς μυθολογίας καὶ ἱστορίας, τῆς θρησκείας καὶ πολιτείας τῆς Κρήτης εὐρίσκεις ἐν τῷ κλασσικῷ συγγράμματι, διὰ τε τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ λεκτικόν, τοῦ ἐν Γαττίγγῃ καθηγητοῦ, καὶ ἐμοῦ διδασκάλου ἐν τῇ Ῥωμανικῇ Ἀρχαιολογίᾳ, Οἰκίου (Höbck, Kreta etc.). ἐπιγράφεται δὲ Κρήτη καὶ σύγκριται ἐκ τριῶν τόμων, ὧν ὁ Α' ἐκ σελ. XIV καὶ 454 μετὰ τριῶν πινάκων ἐξέδθη τῷ 1823 ἐν Γαττίγγῃ α' 8. v. ὁ δὲ Β' ἐκ σελ. XI. καὶ 447 τῷ 1828, καὶ ὁ Γ' ἐκ σελ. XIV καὶ 536 τῷ 1829. εἶνα φιλόπατρις τις Κρήτι φιλοπόσις καὶ φιλόμουσος καὶ συντελίση εἰς ἐξελλύνειν τοῦ προλαμψαστάτου τούτου ἔργον.

4. Στράβ. Γ' σελ. 478 μ.

5. Στράβ. Γ' σελ. 473. α.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΩΪΣ.

Δουαί δὲ ὁ νομοθέτης μέγαται ἐπιθέσθαι
ταῖς πόλεσιν ἑκαθὼν τὴν ἐλευθερίαν· μέγην
γὰρ ταύτην ἴδια ποιεῖν τῶν ἀπασσμένων τῶν
ἀγαθῶν, τὰ δ' ἐν δουλείᾳ τῶν ἀρχόντων, ἀλλ'
ὠχί τῶν ἀρχόντων· τοῖς δ' ἔχουσι ταύτην
φύλακός, δι.τ. Εἰρηρ. π. Στράβ. I. σ. 480. μ.

α. Ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης ἔχει πολλὰς δυσχερείας,
τοῦτο μὲν δι' ἐλλειψιν πηγῶν, τοῦτο δὲ διὰ τὴν διαφωνίαν
τῶν ὑπαρχουσῶν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὀμήρου ¹ κα-
τέγκουν ἐν Κρήτῃ τὸ πάλαι διάφορα ἔθνη διαφόρου γλώσσης,
ὧν μάλιστα διακρίνοντο πάντε, Ἀχαιοί, Ἑτεόκρητες, Κύ-
δωνες, Δωριεῖς ² καὶ Πελασγοί. Τούτων οἱ μὲν Ἑτεόκρητες
καὶ Κύδωνες ἦσαν αὐτόχθονες, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπήλυδες ³.

β. Ἐξασκιδύοντο δὲ τὸ πάλαι οἱ Κρήτες, ὥς καὶ
πάντες οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ Ἑλλήνων ἐξημερωθέντες καί-

1. Ἴδε τὴν μετωπίδα τῆς 89. §.

2. «Τριχάικας δὲ δέχονται» ἦτοι ἀπὸ τῆς τριτοφίας ἢ ἀπὸ τ. 5 τριχίους
εἶναι τοὺς Λόφους. Στράβ. I. 476 α. εἰ δὲ νεώτεροι ἱεργιστοὶ τὸ τριχάι-
κος ἀπὸ τοῦ εἰς τρεῖς φυλάς εἶναι διηρημένους τοὺς Δωριεῖς (Ἴδε §. 44).
διαφωνοῦσι δὲ καὶ περὶ τοῦ πότε ἦλθον εἰς Κρήτην οἱ Δωριεῖς· διότι ἐνῶ
κατὰ τὴν μῦθον εἰς τοὺς ἀρχαιτάτους χρόνους ὁ Τάταρος, ἢ Τύτταρος,
υἱὸς τοῦ Δωρεὺς ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς Κρήτην, οἱ ἱστορικοὶ δὲν δέχονται
Δωρικὴν ἐπιδημίαν πρὶν τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν, ὧν καὶ αὐτῶν τὸ
γένος ἀμφισβέλλει· διότι οἱ μὲν Ἀχαιοὺς λέγουσι τοὺς Ἡρακλειδῆας, ὧν τὴν
γνώμην καὶ ἐγὼ δέχομαι, οἱ δὲ Δωριεῖς. I. Herm. I. §. 20. 2.

3. Στράβ. I. 478 γ. Τούτων φησὶ Στάβρος τὸ μὲν πρὸς τοὺς Δωριεῖς
κατέκριν, τὸ δὲ Δωρικὴν Κύδωνες, τὸ δὲ νότον τοὺς Ἑτεόκρητας, ὧν
εἶναι πολύχρονον Πρῶτον, ὅπου καὶ τοῦ Αἰκταίου διὸς ἱερὸν τοὺς δὲ ἄλλους
ἐσχόντας πλέον εἰκῆσαι τὰ πεδία.

νομήθησαν, διὰ Ῥαδαμάνθυος, δικαιοτάτου ἀνδρός ⁴ καὶ τοῦ
ζήλωτοῦ αὐτοῦ Μίνω ⁵, ὅστις, ὡς φαίνεται, ὑπέταξε πρῶ-
τον ὅλην τὴν νῆσον καὶ ἔπειτα ναυτικὸν κτησάμενος ἐκρά-
τητε τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης ⁶. Ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἀναφέ-
ρουνται ὡς ἡγεμόνες τῶν ἀρ' ὅλης τῆς νήσου κατὰ τῆς Τροίας
μετὰ ἀγδοήκοντα νηῶν ἐκστρατευόντων Κρητῶν δύο, Ἴδο-
μενεὺς καὶ Μηριόνης ⁷.

γ'. Μετὰ ταῦτα καταλύθη ἡ βασιλεία καὶ στάσεις
ἐπικράτησαν ὡς οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος, δι' αἷς κατεκερμα-
τίσθη ἡ νῆσος εἰς πλῆθος πολιτειῶν, ἐχθρικῶς διατεθειμέναι
πρὸς ἀλλήλας, καὶ μόνον αἱ μεγαλείτεροι πόλεις ἀπειλοῦν
ἐνίοτε μετὰ τῶν περὶ αὐτάς μικροτέρων δεσμούς τινας, πο-
τὲ μὲν μᾶλλον, ποτὲ δὲ ἥττον διαρκεῖς ⁸. ἐπὶ τῶν Μηδι-
κῶν δὲν ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων
ἐχθροῦ, χρησάμενοι δι' ἐντροπὴν προφασιζόμενοι ⁹. ἐπὶ δὲ τοῦ
Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδύνασαν

4. Στράβ. I. σ. 476. ὑπονόμιον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὃς πρῶτος τὴν
νῆσον ἐξιμετρώσας διὰ καὶ νημίαις καὶ συνοικισμοῖς πόλεων καὶ πολιταίαις,
σκηψάμενος παρὰ Διὶς φέρειν ἕκαστα τῶν τοιούτων δογματῶν εἰς μέ-
σον πρὸς σελ. 482 r. καὶ τὴν ἐμὴν περὶ Ζακύνθου πραγματείαν, Γοττ.
1832. §. 29.

5. Στράβ. I. σ. 476. ἔ. ὅπου εὐρήντες, ὅτι περὶ Μίνω ἀντιφωριόμενα
φέρονται περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀργῆς, αὐτοῦ καὶ τῆς καταγωγῆς, α τῶν μὲν ἑλ-
λόν τῆς νήσου τὸν Μίνω λεγόντων, τῶν δὲ ἐπιχώριον, ὃ μὲν τοῖς Ποιητῆς
τῇ Διουτέρᾳ δοκεῖ μᾶλλον συνιγχεῖν ἀποφάναι. ἡ δὲ ἐραστὴς τῶν Δω-
ριῶν Μιλλέρος ἀντικρὺς αὐτὸν Δωριῶν καλεῖ καὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ εἶπεν τὴν
περὶ Μίνω καὶ Ῥαδαμάνθυος μνῆσιν εἶσι καὶ ἀδελφαια πάντα. πρ.
Wachsm. I. σ. 350. 6'. ἔλδ. καὶ σελ. 79. ὅπου ὡς
ιστορικὸν πρόσωπον δέχεται τὸν Μίνω.

6. Θουκ. Α. δ'.

7. Ἰλαδ. B. 643 i λέγονται δὲ οὗτοι καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Μίνω.

8. Ἰδ. §. 89. 3. ὃ δὲ λεγόμενος συγχρητισμὸς ἐν καιρῷ ἡ νῦν οὐκ ἔχει
ἢς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν, ὡς φαίνεται. Wachsm. I. σ. 159.
σφα. 43.

9. Ἠ. δ. Z. 169.

τὴν γῆν τῶν Κυθωνιατῶν 10, δὲν ὠργίσθησαν, ὥστε νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν συγγενῶν τῶν Σπαρτιατῶν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἔμενον ἐξακολουθοῦντες τὰς στάσεις των. τῷ 216 π. Χ. ὁμοφώνως ἐξελέξαντο ἡγεμόνα καὶ προστατὴν τῆς ὅλης νήσου Φίλιππον τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας. ἀλλὰ τῷ 201 ἤρξαντο πάλιν αἱ στάσεις ¹¹, ἕωσθε ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ τὰς κατὰ Θίλασσαν ληστείας των καὶ διὰ τὸν Μηριδαιτισμὸν των, σκληρῶς ἐτιμώρησαν αὐτοὺς διὰ Μετέλλου, ὅστις τῷ 67 π. Χ. ὑπεδούλωσεν ὅλην τὴν νῆσον, ἥτις μετὰ τῆς Κυθῆνης ἀπετέλεσε μίαν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ¹².

10. Θ.υκ. Β'. πύ. 4.

11. Τῷτε προσκαλέσαντο θυγῆν τὸν Φιλιποίμενα. Πλούτ. Φιλοπ. γ', τ. ζ'. α.

12. Δ'ιον ὁ Κάσιος ἐν 'Ρωμ. ἱστορ. λς'. Τ. 1. σελ. 87 ἔ. (καὶ 704.) ἐκδ. Reimar. Hamburgi 1750. εἰς φῶλλον. Κρήτες μὲν εἶν, οὕτως, ἐλευθερί τε πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον γινόμενοι, καὶ διαπόνη δύναντο μηδὲνα (ἀλλ' Ἦδε 'Ηρόδ. Δ'. 153 ἔ.) κηρυγμένοι, καταδουλώθησαν. Ἦδε καὶ Στράβ. Γ'. σ. 477. εἰς Κασσιόδ. δὲ ἐπιφάνει 'Ρωμαῖοι καὶ ἀποίκους πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπεροχῆς. Ἀπὸ Κωνσταντίνου δὲ τοῦ Μ. καὶ ἱερζῆς διέμεινεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἕωσθε οἱ Στρακηεῖς ἐπελθόντες ἐκυρίευσαν ὅλην τὴν νῆσον, τῆς Κυθῆνης μόνον ἔξαιρουμένης. Ἀλλ' ἔπειτα Χριστόφορος ὁ στρατηγὸς Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα ἀνεκίνησθε τὴν νῆσον· τελείως δὲ ἔκωσεν αὐτοὺς μετὰ 70 ἔτη ὁ Φωκᾶς ἐπὶ 'Ρωμαίων. Ὑστερον δὲ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πολλαὶ πόλεις ἀπιστατήσαντι ἐτιμωρήθησαν. Μετὰ τοῦτο καὶ ὁ Γράβρις Βαλδουῖος, ὡς αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔδωκε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νήσου τῷ Βενετῷ Δανδολῷ ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ ἡ Γενουήσι διὰ τῶν πειρατῶν των κατέσχεον τὴν νῆσον, ὁ Βαλδουῖος ἔδωκεν αὐτὴν τιμῶσιν τῷ Μαρκεγγάτῳ ἐκ Μονιφράττου, ὅστις ἐπώλεον αὐτὴν τοῖς Βενετοῖς. Οὗτοι δὲ τόσον πολέμους ἐποίησαν τῇ κατοχῇ τῆς νήσου, ὥστε πρὸς ὑπερβάσις τῆς ἀεροπλῆθους Κανδίας, ἐξώθησαν ἑκατὸν ἑξήκοντα ἐπὶ κακοτμήματα τέλεια, καὶ αἶμα 282 πικρικῶν καὶ 30,000 πολιορκιῶν· ἀλλὰ τέλος ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Τούρκοι τῷ 1689, οἵτινες καὶ μέχρι τῆς σήμερον κατέχουσιν αὐτὴν. Τοιαῦτα συντόμος ὑπερβῆναι τὰ παθήματα τῆς βασιλείας τῶν ἑλληνίδων νήσων. (Hoffmann, Griechk. σελ. 1320 ἔ.).

§. 3. [91]

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ.

Σὺ δὲ εὖτε Λακεδαιμόνιοι προηροῦσθε Κρήτην,
ἢ δὴ ἐκείντοι φησὶ εὐνομεῖσθαι.

Η ἄτων Κρίτ. 18'. σ. 52.

α. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ¹ αἱ πόλεις τῆς Κρήτης ἐκυβερνῶντο κατὰ ἴδια πολιτεύματα, τὰ ὅποια μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν Δωριέων ἐπὶ τὸ δωρικώτερον μεταποιήθησαν ². μάλιστα δὲ παρὰ Λυκίοις, ἀποίκιοις τῶν Λακωνίων ³, καὶ Γορτυνίοις καὶ ἄλλοις τοῖς πολυχνήσις διέμεναν περισσότερον χρόνον Δωρικὴ νόμιμα ⁴, ὁμοιάζοντα εἰς πολλὰ τοῖς Σπαρτιατικοῖς ⁵.

β'. Οἱ κάτοικοι διγχεῖντο εἰς ἐλευθέρους καὶ εἰς δούλους. Τῶν ἐλευθέρων δὲ οἱ μὲν ἦσαν τέλειοι πολῖται, ὡς οἱ Σπαρτιαῖται ¹, οἱ δὲ ὡς οἱ τῶν Σπαρτιατικῶν περίοικοι,

α. 1. ἴδε ἀνωτέρω §. 90 γ' καὶ Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 3. «Βασιλεία δὲ πρότερον μὲν ἦν, εἴτα κατέλυον οἱ Κρήτες, καὶ τὴν ἐγχεομένην οἱ λύουσι τὴν κατὰ πόλιν ἐχούσαν».

2. ἴδε § 90 α. σημ. 2. Οἱ Κρήτες ἀνέφερον τὴν διοργανισμὸν τοῦ πολιτεύματος τῶν εἰς τὸν Μίον. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 1. ἀλλ' οὐ δὲ ἐν νόμιμον αὐτῶν δύναται νὰ ἀποδαχθῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ Μίον β. ἴδε § 90, σημ. 3.

3. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 1.

4. Ἔρως παρὰ Στραβ. Γ'. σελ. 481 α.

5. Ἐπεὶ ὑπῆρχε τὸ πάλαι εἰς τὰ νόμιμα τῶν Λακωνίων ἦσαν μέμνησις τῶν Κρητικῶν, ἢ ἀντιστρόφως ἴδε Στραβ. Γ'. σ. 481. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 1. Ἰσχυράται δὲ, ὡς φαίνεται, ἡ γνώμη τῶν λεγόντων τὰ Κρητικὰ ἀρχαῖότερα παρὰ τοῖς κατ' ἑμῶς δι' ἀρχαιολόγους θεωρούμενοις ἢ ἐτέροις.

β'. 1. ὁμοειδυόμενοι εἰς φυλὰς, ὡς Δωρεῖς. §. 44. σημ. 2.

οὐδ' οἱ Κρήτες ὑπηκόους ἐκάλουν 2. Τῶν δούλων δὲ οἱ μὲν ἐλέγοντο μιν ὥτ' αἰ ἤ μιν ὦται, οἵτινες ἦσαν δούλοι τοῦ κοινοῦ, οἱ δὲ κλαρωταὶ ἢ ἀφαιρωταὶ, καὶ ἀφαιρωταὶ, οἵτινες δούλοι τῶν ιδιωτῶν κατ' ἀγρὸν ἐργαζόμενοι, ἐγγώριοι μὲν ὄντες, δουλωθέντες δὲ κατὰ πόλεμον 3. ἦσαν δὲ καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὡς οἱ Εἰλωτες (§. 46.). Τρίτον δὲ γένος ἦσαν οἱ χρυσῶνητοι καλούμενοι, ἀγοραστοὶ ἐκ τῆς ξένης, καὶ οὐχὶ πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν, ὡς φαίνεται 4.

γ'. Τῶν ἀρχόντων ἀνώτατοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι κόσμοι ἢ κόσμιοι, δέκα ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν κατ' ἔτος 1 ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν τυχόντων μὲν, ὡς οἱ ἔφοροι ἐν Σπάρτῃ

2. Ἀριστ. Πολιτ. Β. ζ'. 4. 4. Στράβ. Ι. σελ. 481. α.

3. Ἰδε' Ἀθήν. ΣΤ. 84. «τὴν μὲν κοινὴν δουλείαν οἱ Κρήτες καλοῦσι μινεῖαν, τὴν δὲ ἰδίαν ἀφαιρώμεναι, τοὺς δὲ περιοίκους ἀπηκρούουσι. «Τούτοις δ' εἶσι νομισμένοιαι τοῖς ἑστέσι ἐν Κυδωνίᾳ, ἐν αἷ, οὐκ εἰσίσιν εἰς τὴν πόλιν ἐλευθέρου, ἀλλ' οἱ δούλοι πάντων κρατοῦσι, καὶ κύριοι μαριγρῶν εἰσι τοὺς ἐλευθέρους» καὶ καθόλου δὲ οἱ δούλοι ἐν Κρήτῃ δὴν ἦσαν ὡς ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀλλαχῶ περιτρισμαῖνοι· μόνον τὰ θυραύσια καὶ ἡ κτήσις τῶν ὑπὸν τοῖς ἦσαν αὐστηρῶς ἀπηγορευμένα. Ἀριστ. Πολιτ. Β. 6'. 12. διὰ δὲ ταῦτα, καὶ καὶ δι' 2 λέγει Ἀριστ. Πολιτ. Β. 7'. 3. οὐδὲ ποτε ἐπαναστάτησαν, ἐν ᾧ οἱ πάντες τῶν Θεταλῶν καὶ οἱ Εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν ὑπερ ἐπεδουλοῦντες τοῖς ἀτυχέστατοις διατίθον. Ἀριστ. αὐτ. Β'. 7'. 2. Πάντας δὲ τοὺς ἄλλους, πρὸς διαστολῇ ἀπὸ τῶν τελείων πολιτῶν, ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ἀπλῶς περιοίκους, καὶ παραβάλλει αὐτοὺς πρὸς τοὺς Εἰλωτας καὶ Πενέστας, μὴ ἀκριβολεσθῶν, ὡς νομίζω αὐτοὺς Πολιτ. Β'. ζ'. 34. 7'. 3. καὶ ἀλλαχῶ.

4. Οἱ Χρυσῶνητοι ἦσαν οἱ κυρίως δούλοι, (κατὰ πόλιν τίκεται. Ἀθήν. ΣΤ. 84) οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ δούλων ἀρεταῖς δὲ ἐλευθέρων καὶ δούλων οἱ Λακεδαιμονίων Εἰλωτες καὶ Θεταλῶν Πενέσται, καὶ Κρητῶν Κλαρωταὶ καὶ Μινωῖται, καὶ Μυρμαιδόνων Δρυφῆροι, καὶ Ἀργείων Γυμνήτες, καὶ Σκυρῶν Κορυμφῆροι. Πολύδ. Γ'. 83. πρὸς §. 46. σελ. 3.

γ'. 1. Ἰδε' περὶ τοῦτου καὶ τῶν ἐπομένων Schoemann, Antiquit. juris publ. Græcæ. 1838. 8. p. 153.

(§. 54.), οὐχί δὲ καὶ ἐξ ἀπάντων ἀλλ' ἐκ τινων γένων ². Ἐν πολέμῳ εἶχον οἱ κόσμοι τὴν ἡγεμονίαν ³, ἐν εἰρήνῃ δὲ συνεκάλουν τὴν ἐκκλησίαν καὶ γερουσίαν καὶ ἐξέδιδον ψήφισματ' ἐδίκαζον δὲ καὶ τὰς δίκας, τὰς μὲν αὐτοὶ μόνοι, τὰς δὲ ὡς πρόεδροι τῶν δικαστηρίων ⁴. ὁ πρῶτος δὲ τοῦ συνεδρίου, ὅστις παρείχε καὶ τὸν ἐπώνυμον, ἐλέγετο πρωτόκοσμος ἢ ἄρχων ⁵. τῶν ἀποδιδόμενων δὲ αὐτοῖς τιμῶν ἦν καὶ τετραπλῇ μερὶς εἰς τὰ συσσίτια ⁶. Πολλὰκις δὲ συνέβαιναν ὥστε ἢ οἱ κόσμοι νὰ μὴ θέλωσι νὰ ἀποχωρήσωσι, ληξάσκι τῆς ἀρχῆς των, ἢ οἱ δυνατοὶ συστάντες νὰ ἐκβάλωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ μεταξύ τῆς ἀρχῆς των ἢ δὲ τοιαύτη ἄνομος κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐλέγετο ἀκροσμία ⁷.

δ'. Ἡ δὲ Γερουσία, λεγόμενη καὶ γερωσία καὶ γερωχία, συνηθέστερα δεβουλή ¹, καθίστατο ἐκ τῶν κεκοσμηκότων ², ἥτοι τῶν ἡξιωμένων τῆς τῶν κόσμων ἀρχῆς καὶ ἄλλα δοξίμων κριομένων ³. τὰ μέλη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὅσα καὶ τῆς Σπαρτιατικῆς ⁴. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ δύναμις καὶ τὰ ἄλλα, ἥτοι διὰ βίου ἤρχον καὶ οὐ κατὰ νό-

2. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3, 3. ὅστις παραβάλλει τοὺς κόσμους τῆς ἐφ' ἑαυτῆς.

3. Ἀριστ. Β'. ζ' 3.

4. Schoemann αὐτόθι.

5. Παρὰ τοῖς Λυκίοις Wachsm. I. σ. 425. ἐλδ. 6'. ἄρχοντα δὲ ἀπὸ τῶς ἐννοεῖται αὐτὸν Ἡρακλεῖδ. γ'. τ. ἐν Περδρ. Κερκ. σ. 208.

6. Ἡρακλ. αὐτόθι. Οὐδέμ. αὐτόθι σπμ. 20. καὶ Σχόμ. σ. 188, σπμ. 12.

7. Οὐδέμ. αὐτόθι καὶ Η σ. 144 καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 7.

δ'. 1. Ἀριστ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3. ὁ δὲ πρόεδρος τῆς βουλῆς πρῶτος ἐκ τῶν παρίσταντο; Schoemann p. 153 τ. ὅπερ ὁνομαζέσθαι καὶ τιμητικὸν ἀπλῶς ἐν Hermann. I. §. 21 σπμ. 7.

2. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 5.

3. Σπράδ. I. σελ. 181. δ.

4. Ἡ σ. 51. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3.

μους γεγραμμένους, ἀλλὰ αὐτογνωμόνως καὶ ἀνευθύνως ὅ, καὶ οἱ ἵπποι δὲ ἀρχὴ ἦσαν παρὰ τῆς Κρησίν ὅ.

ε. Εἶχαν δὲ καὶ Ἐκκλησίαν οἱ Κρήτες τὴν αὐτὴν δύναμιν, εἴτε ἀδυναμίαν εἰπεῖν, ἔχουσαν τῇ Σπαρτιατικῇ (§. 52.) καὶ τῇ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν (§. 20) ἦτοι μειῖχον μὲν αὐτῆς πάντες οἱ πολῖται, δὲν ἦτον ὅμως οὐδανὸς κυρία, ἥ νὰ ἐπιψηφίσῃ τὰ δόξαντα τοῖς γέρονσι καὶ τοῖς κόσμοις 1. Ὑστερον δὲ κατὰ μικρὸν διὰ τὰς στάσεις ἐγένοντο δημοκρατικώτερα τὰ πολιτεύματα τῆς Κρήτης. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκυρίευσαν αὐτήν 2, κατέλυσαν ὅλως τὰ πολιτεύματα καὶ τὰ ἄλλα νόμιμα, πλὴν ὀλίγων, καὶ οἱ Κρήτες ἐδιοικοῦντο κατὰ Ῥωμαϊκὰ διατάγματα, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις συνέβαινε 3.

§. 4. [92]

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΣ.

Ἐν Λακιδίμονι καὶ Κρήτῃ πρὸς τοὺς πολέμους συντέτακται σχεδὸν ἡ το παιδεία καὶ τὸ τῶν νόμων πληθος.

Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτ. Ζ', ὅ', 3.

Ὁ βίος τῶν Κρητῶν ἔχει ἐτι μεγαλητέραν ὁμοιότητα μὲ τὸν Σπαρτιατικὸν ἢ τὸ πολίτευμα, πλὴν ὅτι ἐνταῦθα ἐνεκα τῆς φύσεως καὶ θέσεως τοῦ τόπου δὲν ἦτον ὁ βίος τόσον αὐστηρῶς περιορισμένος, ὡς ἐν Σπάρτῃ.

Ἡ ἀνατροφή τῶν παίδων μέχρι τοῦ ιζ'. ἔτους ἦν ἀφαι-

5. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ', 6.

6. Στράβ. Ι', σ' 482. ὁ. «τοὺς ἐν Κρήτῃ ἵππους καὶ ἵππους κεκτῆσθαι συμβέβηκεν».

ε. 1. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ. 4.

2. "Ιδε §. 90. σημ. 12.

3. Ἐρρις πρὸς Στράβ. Ι. σελ. 484 μ.

μέλη τοῖς γονεῦσιν καὶ τῷ οἰκιστῇ παιδονόμῳ· ἀπὸ δὲ τοῦ
 κῆ. ἔτους δημοσία κατὰ Ἀγέλας· ὅθεν ἐλέγοντο τότε μὲν
 σκότιοι καὶ ἀπάγελοι, ὡς ἐν ἀφανείᾳ μακρὰν τῆς
 δόξαν φερούσης ἀγέλας ζῶντες, ἤδη δὲ ἀγέλαστοι ἢ καὶ
 ἀγελαστοὶ καὶ ἀγάλοι 1, ὁ δὲ ἀρχηγός αὐτῆς Ἀγελά-
 τής. Δὲν διωρίζετο δὲ οὗτος παρὰ τῆς πόλεως εἰς τοῦτο
 τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πᾶς νέος τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ δυνα-
 τωτάτων εἶχε δικαίωμα νὰ συνάξῃ ἐκ τῶν σκοτίων ὅσους
 ἠδύνατο καὶ οὕτω νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀγέλην του, τὴν ἐ-
 ποίαν ὅμως ὤφειλε νὰ γυμνάξῃ πρὸς ἀνδρείαν καὶ καρτε-
 ρίαν πόνων παντοειδῶν, διὰ γυμνασίων, θήρας, τοξικῆς καὶ
 ἐνοπλίου ἀρχῆσεως, ἥτις ἦν ἡ πυρρίχη 2. Βασιλὸν δὲ καὶ
 ἄρχοντα εἶχε τὸν πατέρα, ὅστις καὶ ἐκόλαζε τὸν ἀπει-
 θοῦντα εἰς τακτάς δὲ τινας ἡμέρας συνέβαλλεν ἀγέλην πρὸς
 ἀγέλην εἰς μάχην ἐν βυθαῖᾳ μετὰ αὐλοῦ καὶ λύρας, καθὼς
 καὶ εἰς τοὺς πολέμους συνεπιζόν· ἐξέφειρον δὲ τὰς πληγὰς,
 τὰς μὲν διὰ χειρὸς τὰς δὲ καὶ δι' ὅπλων σιδηρῶν. Ἐγυ-
 μάζοντο δὲ μάλιστα καὶ εἰς δρόμους· δρόμους δὲ εἰλεγον
 καὶ τὰ γυμνάσια οἱ κρηῖτες, ὅθεν οἱ μήπω τῶν κοινῶν
 δρόμων μετέχοντες ἀπόδρομοι ἐλέγοντο, οἱ δὲ δε-
 κατεῖαν ἐν τοῖς γυμνασίοις διαλθόντες δεκάδρομοι 3.
 Γράμματα δὲ ἐμάθανον μετρίως, ἐπιμελέστερον δὲ μου-

1. Κτὰ τὴν ἀρχαίαν ἐπιγραφήν Α. 10. Ὡς § 89 στμ.-3.

2. Παρίδ. §. 74. 6. Σπρίδ. I. 480 τ. Νικολ. Δαμασκηνός ἐν Περὶ
 Κρατῆος σελ. 279. «οἱ δὲ Κρητῶν παῖδες ἀγελάζονται κοινῇ μετ' ἀλλή-
 λων σκληραγωγούμενοι, καὶ θήρας καὶ δρόμους ἀσπείρεις ἀνυπιδύτοι κα-
 τανύοντες· καὶ τῇ ἐνοπλίᾳ πυρρίχῳ ἐκπονέοντες, ἥν τινα πρῶτος ὤρε
 Πύρριχος Κορωνιάτης, Κρῆς τὸ γένος. Ἐγυμάζονταν δὲ ἐν ταῖς γυμνα-
 σίοις πρῶτος Ἑλλήνων οἱ Κρηῖτες, ἔπειτα Ἀσκιδαμένιοι, κατὰ Πλάτωνα
 δὲ Πλάτ. Ε'. σ. 452' μ' ἢ δὲ Θ. α. Α. ζ'. 3 τοῦς Ἀσκιδαμένιους· γέ-
 γαι πρῶτος Ἑλλήνων γυμναστήτης.

3. Ἐρρις παρὰ Σπρίδ. I. σ. 482—83. Schoem, σελ. 155—
 87. ἀπὸ δὲ τοῦ Πελοπον. πολέμου παρήλαβον καὶ ἀλείψας Krause
 σ. 133.

σικὴν, τῆς ὁποίας εἶδη τινὰ καὶ φθὰς τινας, ἐν οἷς περιεί-
χοντο οἱ νόμοι, πάντες ὤφειλον νὰ γνωρίζωσι ⁴.

§. 5. [93].

Συνέχεια. γάμος. ἔρωσ.

Ὁ μεταξὺ τῆς αὐτῆς ἀγέλης φιλικὸς δεσμὸς διατηρεῖτο
καὶ ἀφοῦ οἱ παῖδες ἄνδρες ἐγίνοντο. Πῖναγκάζοντο δὲ νὰ
νομφευθῶσιν ἅμα πάντες οἱ ἀποτελοῦντες μίαν ἀγέλην·
τὰς δὲ ὑπανδρωθείσας κόρας, αἵτινες ἔφερον προῖκα τὸ ἡ-
μιου τῆς μερίδος τοῦ ἀδελφοῦ, ἀδελφοῦ, ἔχουσαι, δὲν με-
τέφερον εὐθύς μετὰ τὸν γάμον εἰς τοὺς οἴκους των, ἀλλ'
ἀφοῦ ἐγίνοντο ἱκαναὶ νὰ διοικῶσι τὰ τοῦ οἴκου ¹.

Ἴδιον δὲ τῆς παρούσης ἡλικίας ἦν καὶ τὸ περὶ τοῦ
ἔρωτος νόμιμον, δι' οὗ συνεδέετο φίλιζ διὰ βίου μεταξὺ
τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν νέων τῆς ἀγέλης, δι' ἀρπαγῆς γινό-
μενον. Ἐράσμιον δὲ ἐνόμιζον οὐ τὸν κάλλει διαφέροντα,
ἀλλὰ τὸν ἀνδρείᾳ καὶ κοιμιότητι. ἐκάλουν δὲ τὸν μὲν ἑ-
ρώμενον κλεινὸν τὸν δὲ ἐραστὴν φιλήτορα ².
(§. 72).

4. Ἡρακλ. ἐν Προδρόμῳ Κοραΐ σ. 208. Ἐφεροί π. Σιράδ. σιλ.
491—82. μουσικὸς δὲ αὐτῶν περιδοξὸς ἦν ἡ Ὀκλήτης. (Ὡς §. 59. σην.
8.) ὅστις ἐδιωρεῖτο οὐ μόνον τῶν βυθμῶν καὶ παιάνων καὶ τῶν ἐπι-
χωρίων ᾠδῶν ἐφυστήτης, ἀλλὰ καὶ πολλῶν νομίμων.

1. Ἐφεροί παρὰ Σιράδ. §. 482 τ. ἄλλα δὲ βίβλια περὶ τοῦ βίου
τῶν γυναικῶν δὲν γνωρίζμεν.

2. Ἰδὲ Ἐφεροί παρὰ Σιράδ. I σιλ. 493—81. καὶ παρὰ δ. Πλάτ.
ἐν Νόμ. Α'. σελ. 636. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β' ζ. §. 1397. γ' 77 ἐπ.
καὶ καθέλου Krause, Gesh. d. Erz. σελ. 412 καὶ ἐπ. καὶ
Becker, Charikles II. σ. 203. ἐπ. ἐκδ. 6'.

Συνέχεια. συσσίτια. (ἄνδρια)

Τὰ μὲν εὖν τῶν συσσιτίων ἔχει βέλτιον
τοῖς Κρήσιν ἢ τοῖς Λάκωσιν.

Ἀριστοτέλης. Πολιτ. Β'. ζ. 4.

Τὰ συσσίτια (§. 76) ἐκάλουν οἱ Κρήτες ἄνδρια ¹, ἣ καὶ ἀνδρεῖα ², ὅτι ἐν αὐτοῖς οἱ ἄνδρες κοινῇ εἰσιτοῦντο, ἥσαν δὲ πανταχοῦ κατὰ τὴν Κρήτην διὰ τὰς συσσιτίας δύο οἴκοι, ὧν τὸν μὲν, ἐν ᾧ ἐδείπνουν, ἐκάλουν ἀνδρεῖον, τὸν δ' ἄλλον, ἐν ᾧ τοὺς ξένους ἐκοίμιζον, κοιμητήριον προσηγόρευον ³.

Ἐν τῷ ἀνδρεῖῳ δὲ ἔκειντο τράπεζαι, περὶ αἷς καθήμενοι ⁴ ἐδείπνουν πάντες ⁵ οἱ πολῖται, διγρημένοι ὄντες κατὰ ἐταιρίας, αἷς οἱ Κρήτες ἀνδρεῖα ἐκάλουν ⁶. καθ' ἑκάστον δὲ ἀνδρεῖον ἐπεστάται παιδονόμος ⁷.

Τὴν ἐπιμέλειαν δὲ τοῦ συσσιτίου εἶχε γυνή ⁸, ἥτις διὰ τὰς ὑπηρεσίας προσελάμβανε τρεῖς ἢ τέσσαρας τῶν δημο-

1. Πλούτ. Δουκ. ζ'.

2. Ἐφορος παρὰ Στράβ. Γ'. σελ. 480. τ. ἴδε καὶ σ. 482. δ.

3. Δωσιτάδης παρ' Ἀθηναίῳ. δ'. 22.

4. Περρίων παρ' Ἀθηναίῳ. δ'. 22. ἴδε καὶ ἀνωτ. §. 31. τ.

5. Καὶ οὐχὶ ὥς ἐν Σπάρτῃ μόνον οἱ εἰσπύροντες τὸ τιταγαμένον (§. 49 καὶ 76 καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 4) αὐτοὺς τῶν ἰσίων μετέσχεον τοῖς εὐπόροις οἱ πτωχότεροι δημοσίᾳ τρεφόμενοι. Ἐφορος π. Στράβ. Γ. σελ. 480 τ. ἴ. καὶ Νικ. Δαρκασκ. σ. 270.

6. Δωσιτάδης. π. Ἀθήν. δ'. 22.

7. Ἐφορος π. Στράβ. Γ. σ. 483.

8. Δωσιτάδης ἐν τῷ μν. τόμῳ.

τικῶν 9, ὃν ἕκαστος εἶχε δύο θεράποντας ξυλοφόρους, καὶ λοφόρους ὑπὸ τῶν Κρητῶν καλουμένους 10.

Ἦρχοντο δὲ τοῦ δεῖπνου σπείσαντες τοῖς θεοῖς. Τὰ φαγητὰ δὲ ἦσαν ἀπλὰ καὶ ὀλίγα 11 ὁ δὲ οἶνος ὑδαρής 12. ἑκάστῳ δὲ παρτίθετο ἴση μερίς 13. Τοῖς υἱοῖς δὲ (τοῖς σκοτίοις), οἵτινες ἐκάθηντο χαμαὶ παρὰ τὸν θάλλον τοῦ πατρός, τὸ κῆμισ τῆς μερίδος τῶν ἀνδρῶν καὶ μόνον κρέας 14, οἱ δὲ ὀρφανοὶ ἐλάμβανον ἴσας μερίδας 15. Ἡ προστεγκυῖα δὲ γυνή, λαμβάνουσα τὰ βέλτιστά ἀπὸ τῆς τραπέζης παρτίθει τοῖς κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σύγκειν δεδοξαμένοις 16.

Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἐβουλεύοντο περὶ τῶν κοινῶν, ἔπειτα δὲ διηγούντο τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ ἐπῆνουν

9. Τοῦτο ἐγίνετο παρὰ τοῖς Λυκίοις, ὃν ἰδίως τὰ συσσίτια περιγράφει ὁ Δωσιάδας παρ' Ἀθηναίῳ, ἀλλαχοῦ δὲ διηκόνουν οἱ παῖδες, ὡς Ἐφορος λέγει παρὰ Στράβ. Γ'. σ. 483 α. «διακονοῦσι τε ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἀνδράσιν» τοῦτο δὲ ἦν ἐπικρατέστερον ἔθιμον, ὡς φαίνεται, ὅτι ὁ Ἐφορος καθόλου περὶ Κρητικῶν νομίμων γράφει· συμφωνεῖ δ' αὐτῷ καὶ ὁ Πυργίαν (παρ' Ἀθην. δ'. 22. τ.), ὅς καὶ αὐτὸς Κρητικὰ νόμιμα καθόλου περιγράφων λέγει, «ὅτε οἱ νεώτατοι αὐτῶν ἐπισταῖσι διακονοῦντες» ἐκτὸς ἐάν θύῃ τις τὴν ἀντανύμ. αὐτῶν γὰρ ἀναφέρει εἰς τοὺς ὀρφανοὺς μόνον.

10. Δωσιάδας ἐν τ. μ. τ. κ α λ ο φ ὄ ρ ο ς, παρὰ τὸ κἄλον, ὅπερ δηλοῦ ἔχον δωρικῶς, ὅθεν οἱ Λάκωνες καὶ τὰ πλοῖα κἄλα ἔλαγον· ἴδε, Ξενοφ. Ἑλλην. Α'. α. 23 «ἔρρει τὰ κἄλα», ὡς ὁρθῶς διώρθωσεν ἡδὴ τὸ χωρίον μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἀνέγνωσεν ὁ ἐξέχους καὶ φιλολ. Γερμανὸς Βέργκ. τίως κακῶς κ α λ ᾶ γραφόμενον καὶ ἐξηγουμένον.

11. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ζ'. 3. «Πρὸς δὲ τὴν εὐχεστειτικὴν ὡς ἀφέλμενον πολλὰ παρυσόσθηκεν ὁ νομοθέτης». Καὶ Ἐφορος π. Στράβ. Γ. 480 μ. «Σωφρόνως γὰρ καὶ καλῶς ζῆσιν ἄπκων, οὔτε φθόνον, οὐδ' ὄδριν, οὔτε μίσος ἀπαντῶν πρὸς τοὺς ἑταίρους».

12. Δωσιάδας ἐν τ. μ. τ.

13. ἴδε §. 91. γ'. σμ. 6.

14. Παρὰ τοῖς Λυκίοις μόνον· ἄλλοι δὲ αἰξ ἡμισείας τῶν τοῖς ἀνδράσι παρτίθεμένων ἀπέτρεμον. Πυργίαν, π. Ἀθην. δ'. 22.

15. Ἀλλ' ἄθμα μὲν αὐτὰ ἦτοι ἀπαρμόκτα Πυργίαν αὐτίθι, καὶ οἱ ἀγέλατοι δὲ ἐπρέφοντο δημοσίᾳ, κατὰ ἀγίλας. Στράβ. Γ'. σ. 483.

16. Δωσιάδας αὐτίθι.

τοὺς γενομένους ἄνδρας ἀγαθοὺς, ἵνα προτρέψωσι τοὺς νεωτέρους εἰς ἀνδραγαθίαν 17.

ἔρχαν δὲ τραπέζαι καὶ διὰ τοῦς ξένους, ξενικάς καλουμένας, αἵτινες ἔκειντο κατὰ τὴν πρώτην θέσιν, πρὸς δεξιὰν τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὰ ἀνδραῖα 18.

Συνετηροῦντο δὲ τὰ ἄνδρια οὐχὶ ἐξ εἰσφορᾶς κατὰ κεφαλὴν, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ κοινοτέρως. ἔχουν ἀπὸ τῶν δημοσίων προσόδων καὶ φόρων, οὓς ἔφερον οἱ περίοικοι 19, καὶ ἐκ πάντων τῶν γενομένων καρπῶν καὶ βοσκημάτων, ὧν ἕκαστος ὤφειλε νὰ φέρῃ τὸ τεταγμένον, τῶν δὲ δοῦλων ἕκαστος. Αἰγναῖον στατήρα 20, ἐγίνοντο τρεῖς μέρη, ὧν τὸ μὲν ἐχωρίζετο διὰ τῆς θυσίας καὶ ἄλλας ἀνάγκας τῆς πόλεως, τὸ δὲ διὰ τὰ αὐσεΐτικα· τὸ δὲ τρίτον δίδεναμεν οἱ προσετακότες εἰς τοὺς ἐκάστων οἴκους 21. ὥστε ἐκ κοινοῦ ἐτρέφοντο πάντες καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ ἄνδρες 22.

§. 7. [95.]

Συνέχεια. Ἐπιτηδεύματα κ.τ.λ.

Τῶν τελείων πολιτῶν (§. 91. 6'.) ἐπιτηδεύματα ἦσαν τὰ πολιτικά καὶ τὰ πολεμικά. Ἐν τοῖς πολεμικοῖς διε-

17. ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

18. Ἀντιόχης καὶ Ποργίων αὐτόθι. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔρχαν δύο ξενικάς τραπέζας. ἡ ἓτην δὲ καὶ ξηνοὶ οἶκοι καὶ τραπέζα· τρεῖς τὴν δεξιὰς εἰσιόντων εἰς τὰ ἄνδραῖα ἢ ξενίοντα. Ἄλλοι ξενίοντα προσερχομένου λέγει ὁ Ποργίων, οὗ τὸ τρίτην τραπέζην ἵσται εἰς πρώτην· ἄλλως βλέπε Schoemann p. 157 σημ. 9.

19. Ἀριστοτ. Πολιτ. Β. ζ'. 4. ὅπου δὲ γὰρ ἀνάγκη νὰ βοηθῇ τὸ περίοικοι=μνοῖται.

20. Ἀντιόχης παρ' Ἀθην. δ'. 22.

21. ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

22. Ἀριστοτέλης ἐν τ. μ. τ. ἴδι καὶ Ζ'. θ'. 1—2, ὅπου καὶ τὴν

κρίνοντο μάλιστα ὡς τοξόται ἀγαθοί, ὑπηρετοῦντες καὶ εἰς τὴν ξένην ὡς μισθοφορικόν ¹, μάλιστα κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους. εἶχον δὲ καὶ ἱππικὸν οἱ Κρήτες ². Ναυτικὸν δὲ ἀξιόλογον πρῶτοι Ἕλληνων ἐκτέσαντο ³, καὶ ἐναυκράτησαν ⁴.

Τὰ ὅπλα ἐθεωροῦντο μέγας πλοῦτος ⁵ καὶ δώρων τι-

δικήρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς μαχημαὺς καὶ γιωργικούς, καὶ τὴν τάξιν τῶν στρατιῶν εἰς τὸν Μίνω ἀναφέρει. ἀλλ' ἴδε S. 91 σημ. 2.

1. Θουκ. ΣΤ' καὶ B. Ζ'. σλ. B. ὅθεν εὐδοκίμει καὶ τὸ Κρητικὸν τέξιν (S. 83, σημ. B.) Παισαν. Δ'. 10'. 3.

2. Ἴδε ἀνωτέρω S. 91. δ'. 6.

3. Ἴδε ἀνωτ. S. 89 καὶ 90. C'.

4. Ὅτι καὶ παροιμαζομένη, πρὸς τοὺς προσποιημένους μὴ εἰδέναι ἂ ἴσασιν, « Ὁ Κρὴς ἀγνοεῖ τὴν θάλασσαν ». Στράβ. Γ'. σ. 481 μ. καὶ ὁπλῶς « Ὁ Κρὴς τὴν θάλατταν ». Ζηνοβ. Παροιμ. Α'. 30. — ἐπειδὴ νοητικώτατοι οἱ Κρήτες ἐγίνοντο. *Paroemiographi Gr. Gottingae* 1839. 8. I. p. 131. καὶ φώτ. ἐν λέξ. συναμ. σ. 280. *Porson*. « ἴδων γὰρ αὐτὸν γαλινίζουσαν, ἔρη (ὁ Κρὴς) εἰ μὴ ἔξειν σεν ».

5. Ἰσορίας ὁ Κρὴς παρ' Ἀθηναίων, εὐ τὸ ποίημα σκελίων ἐλεγόν τινες ἔχει δὲ οὕτως.

ἔστι μοι πλοῦτος μέγας, δόρυ καὶ ξίφος,
καὶ τὸ καλὸν Λακωνικόν, προῦλημα χρωτός,
τούτῳ γὰρ ἄρ' ἔγωγε διερίτω,
τούτῳ πατήρ τὸν ἄδην οὔτιον ἀπ' ἀμείλιμα
τούτῳ δεσπότης μνηίας κέκλημαι.

Τοὶ δὲ μὴ τολμῶντες ἔχειν δόρυ καὶ ξίφος
καὶ τὸ καλὸν Λακωνικόν, προῦλημα χρωτός,
πάντες γόῳ πεπτηότες ἀμύν
* * * Κονεῦντί τε δεσπότην
καὶ μέγαν βασιλεῖα φωνόντες.

Τοῦτο τὸ ποίημα λαμπρῶς χαρακτηρίζει τὰ φρονήματα τῶν ἑλευθέρων πρὸς τοὺς δούλους καὶ τὴν διαφάρν αὐτῶν. Παράβ. *Thirlwall* I. σελ. 301, ὅπου ἐσφαλταί ἡ παραπομπή. στίχῳ 5 γράσσεται καὶ μνησίας ἐκ διορθώσεως, G. H. ὡσαύτως σ. 6. τολμῶντες, ἴδε *Schneidew. Delectus*, p. 457.

μιώτατα 6. εἰς τὰς μάχαι· δὲ δὲν ἦσαν δεινοὶ ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλ' εἰς σοφίσματα καὶ δόλους καὶ κλοπεῖαι· καὶ λοχισμοὺς 7, σύμφωνα πρὸς τὸν πανουργικὸν αὐτῶν⁸ χαρᾶς 8, τοῦ ὁποῦ ἐπαινετά εἰσι μόνον ἡ φιλοπατρία 9 καὶ ἡ φιλοξενία 10.

Αἱ τέχναι καὶ ἡ ἐμπορία ἦσαν πιθανῶς, τὸ πάλαι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Σπάρτῃ, ἔργα τῶν περιόικων καὶ δούλων μόνον 11. αὐτῶν δὲ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά, ὕστερον δὲ καὶ ἡ κατὰ θάλασσαν ληστεία, δι' ἣν ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν (§. 90. 12)

6. Ἐφορος παρὰ Σιτράβ. 1'. σελ. 481. ἀ. καὶ Νικ. Δαμασκ. σ. 279.

7. Πλούταρχος ἐν βίῳ Φιλοποίμανος γ'. τ.

8. Γνωστὸς ἐκ τοῦ Παύλου ἐν τῷ στίχῳ Ἐπιμανίδου τοῦ Κρητὸς (τ. 600 π. χ.)

Κρήτες αἰεὶ φιῦνται, κακὰ θάρρα, γαστέρες ἀργαῖ· ἢ καὶ Καλλίμαχος συμφωνεῖ, ἐν ᾧ μνηρ εἰς Δία σέλω 8. ἔπειτα ἡ παροιμία «ὁ Κρῆς τὸν Κρήτα» (Διογεν. Ζ'. 31) καὶ «Κρῆς πρὸς Αἰγινήτην» (ὁ αὐτὸς Β'. 92) καὶ «πρὸς Κρήτα Κρητίζεις» ὡς «πρὸς Κῆρα Καρίζεις», ἐπὶ τῶν πανουργιᾶν χρομένων πρὸς ἀλλήλους· ἢ «ἐπὶ τοῦ ἑμοῦ κατὰ τὴν πανουργίαν» καὶ ἀπλῶς δὲ τὸ ῥῆμα «Κρητίζειν» ἐσήμαινε ψεύδεσθαι καὶ ἀπατᾶν. Ζηνοβ. Δ'. 62. μετὰ τῶν σχολίων τῆς ἐρμηνείας (§. 93 σημ. 4) ἐκδόσεως· καὶ καθόλου «τρία κάππα κακά», ἦτοι Κίλικες, Κρήτες, Καππαδόκες. ὁ δὲ μᾶλλον αὐτῶν κατηγορεῖται ἐν τῇ πλεονεξίᾳ καὶ αἰσχροκέρδει· αὖτε παρὰ μόνους Κρηταίους τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων μηδὲν αἰσχρὸν νομίζεσθαι κέρδος. Πολύβιος VI. 46. παρὰ K. F. Herm. I. §. 21. σημ.

13. πρβ. III. §. 8. 10. ἴδε καὶ Wachsm I. σ. 132. ἐπὶ πᾶσι δὲ σημειώσεται τὰ τοῦ Κοραῖ ἐν Συνεκδήμῳ εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστ. Α'. 12. «Τοιοῦτοι ὑπελαμδάνοντο τὸ παλαιὸν οἱ Κρήτες, κληρονομήσαντες ἴσως τὴν αἰσχροκέρδειν κληρονομίαν ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Κρήτην ἀποικίας τῶν Φοινίκων» κ. τλ.

9. Διὸ καὶ τρυφερώτερον Μαιτρίδα ἔλεγον οἱ Κρήτες τὴν πατρίδα· ἴδε Πλάτ., Πολιτ. θ'. σελ. 375 τ.

10. Καθόλου δὲ πολλὰ φιλανθρωπία τοῖς ξένοις ἐστὶν ἐν Κρήτῃ καὶ εἰς προεδρίαν καλοῦνται. Ἡρακλείδ. ἐν Κρητῶν Πολιτ. Προδρ. Κοραῖ σ. 208. μ. πρβ. ἀνωτ. §. 94. σημ. 3. καὶ 18.

11. παρὰ Schoemann. p. 159. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. 2'. 3. ἀγεωργεῖται γὰρ τὰς μὲν ἑλλομετες, τὰς δὲ Κρητὶν οἱ περιόικοι.

Καὶ τὰ ἐνδύματα δέ, ὡς φαίνεται, δὲν διέφερον πολὺ τῶν Σπαρτιατικῶν (§.), πολεμικὰ ὄντα ¹². οἱ παῖδες ἐφόρου ἐν ἱμάτιον καὶ θέρους καὶ χειμῶνος ¹³, κλεινοὶ δὲ γενόμενοι ἐφόρου τὴν παρὰ τοῦ φιλήτορος αὐτῆς δωρηθεῖσαν στολὴν, διάσημον οὖσαν ¹⁴. διακεκριμένα δὲ ἦσαν τὰ ὑποδήματα τῶν Κρητῶν, **Θετταλίδες** λεγόμενα ¹⁵. ἄλλα δὲ δὲν γνωρίζομεν.

§. 8.^ο [96]

ΘΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

Πᾶς ὁ περὶ τῶν ἁπλῶν λόγος ἀρχαίως ἐξιστάζει δοξὰς καὶ μύθους.

Σιράδων ¹. σ. 474 κ.

Εἰς τὸ πολίτευμα δὲν ἦτον ὅλως τὸ αὐτὸ πανταχοῦ κατὰ τὴν Κρήτην, καὶ τοι οἱ παλαιοὶ ὁμιλοῦσι περὶ τοῦτου ὥσανεὶ ἦν ἓν, οὕτω καὶ τὰ τῆς θρησκείας διέφερον εἰς τινα κατὰ πόλεις. τινὰ δὲ ἦσαν καὶ ξενικά ¹.

Ἀνώτατος, καὶ γενικῶς κατὰ τὴν Κρήτην λατρευόμενος

¹². Ἐφορος παρὰ Σιράδ. ¹. σελ. 481. α. ἀκαὶ ἐσθῆτι δὲ καὶ ὑποδήμασι πολεμικῇ χρῆσθαι.

¹³. Ἡρακλείδης γ'. ἐν Προδρ. Κορ. σ. 207 τ. καὶ Wachsm. II σ. 413. ὅστις ἐκ τοῦ 'Πουχ. ἀναφέρει «Κρητιδόν. ἱμάτιον λεπτὸν καὶ βραχύ».

¹⁴. Ἐφορος παρὰ Σιράδ. ¹. σ. 284 κ. εἶχον δὲ καὶ ἄλλαις τιμῆς οἱ κλεινοί, πλὴν αὖν τοῖς χοροῖς καὶ τοῖς δρόμοις τὰς ἐντιμοτάτας χώρας καὶ ἁπλῶς ἐλογίζετο αἰσχρὸν ἱματίων μὴ τυχεῖν. ἴδαι ἀνωτ. §. 92 καὶ 93. καὶ Ἡρακλείδην ἐν τ. μ. τ.

¹⁵. Καὶ **θετταλίδες**. Wachsm. II. σ. 413. ὁ δὲ Πολυδάκκης ἐν Ζ'. ἀκαὶ Θετταλὶς δι' ὑποδήματα μνησκὺν τοὺς εὐρετάς αὐς λέγει.

¹. ἴδαι περὶ τῶν ἐν τῇ §. παύσει Οὐδέμωθεν τῷμο ². σελ. 513—514. τῆς ³. ἐλδ., καὶ Κ. Φ. Ἑρμάνιον τ. ⁴. §. 67.

βας ὡς προστάτης τῆς νήσου ὑπὸ διάφορα ἐπίθετα 2, ἦν ὁ Ζεὺς, περὶ οὗ ἔλεγον οἱ Κρήτες οὐ μόνον ὅτι ἐγεννήθη καὶ ἀνατρέφῃ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη παρ' αὐτοῖς 3. Μητρόπολις δὲ τῆς λατρείας αὐτοῦ ἦν ἡ Κνωσσός, ἧς πλησίον ὑπῆρχε καὶ τὸ ἄντρον 4, ὅπου ὁ Μίνως ἀνὰ πᾶν ἔνατον ἔτος πορευόμενος μετερρύθμιζε τοὺς νόμους 5. παρὰ τὴν Ἰδην δέ, τὸ ὄρος, ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἀνέθετον τοὺς πίνακας τῶν συνθηκῶν 6.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν δὲ τῶν Δωριέων ἐξηπλώθη κατὰ τὴν νῆσον ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος (§. 58.), εἰς τοῦ ναοῦ τοῦ ὁποίου ἐν Κνωσσῷ παρακατέθετον συνθήκας· ἐν Φαιστῷ δὲ τῇ πόλει ὑπῆρχε ναὸς κοινὸς αὐτοῦ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς 7.

Τῶν ἄλλων δὲ θεῶν κυριώτεροι ἦσαν· ἡ Ἄρτεμις, μεθ' ἧς συνεχωνεύθη ἡ Βριτόμαρτις 8· ἡ Βιλαέθια, ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν Λεδοῖνᾳ μάλιστα, Ἀφροδίτη ἡ Σχοτία ἐν Φαιστῷ, ὅπου

2. Οἶον Κρητογενῆς, Ἰδαῖος, Αἰνταῖος, Ἐταρεῖς, Πίνιος, Ἥπιος, Εὐατόμαχος, Ἄρβος, Βέμιος, Τελλεῖς καὶ ἄλλα Οὐάξιμοις ἐν τ. μ. τ. καὶ **Jacobi Handwoerterbuch d. Gr. u. R. Myth.** ἐκδ. N. 1847. 8. σ. 892. ἐπ. Gerhardt, **Gr. Mythol.** I. Berl 1854. 8. σ. 160—161.

3. Αὐτικαῖος καὶ ἄλλοι, ὅν τὰ χωρία ζ. π. Ἐρμάνων· ἐν τ. μ. τ.

4. Αὐτοῦ δὲ ἦσαν καὶ τὰ μέγιστα μυστήρια τοῦ Διὸς καὶ οἱ Ἰδαῖοι Ἀέταυλοι καὶ Κούρητις Διὸς τροφεῖς καὶ φύλακες Σιράδ. 1'. σελ. 472 ἄ. καὶ πλείονα σελ. 468. ἐν τῇ χώρᾳ δὲ τῶν Κνωσίων πλησίον τοῦ Θόρητος ποταμοῦ ἔλαγον ὅτι ἐγένοντο καὶ οἱ γάμοι τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, καὶ ἐξετέλειον αὐτοῦ θυσίας κατ' ἔτος οἱ ἐγχόριοι. 12. Ἐρμάνων αὐτοῖσι.

5. Ὀμπρος· ἐν κεφαλίδι τῆς §. 89. καὶ §. 90. 4. 5.

6. Πολύδ. κζ'. 16. 3 κατὰ Οὐάξιμον.

7. Οὐάξιμ. σελ. 514, σημ. 88 καὶ 91.

8. Βριτόμαρτις· ἐν Κρήτῃ ἡ Ἄρτεμις. Πρώχιος π. Οὐάξιμ. Πηυσαν Γ'. 1δ'. 3. καὶ Θ'. μ'. 2. κἀκεῖθεν δὲ ἔρχεται ἐν Κρήτῃ, Βριτόμαρτις ἐπ' Ὀλύμπῳ, καὶ ἰδὼν τὴν παρὰ Κνωσσίους, πλείονα παρὰ **Jacobi** σελ. 191 ἄ.

καὶ ὁ Πρακλῆς ἐλατρεύετο, μεθ' οὗ συνεγωνεύθη καὶ ὁ Φοινικὸς. 9 καὶ ἡ Εὐρώπη ¹⁰ δὲ ἡ Ἀσάρτη τῶν Φοινίκων ἦν. ἡ δὲ Ἀθηνᾶ μάλιστα ἐν Κνωσσῷ καὶ Κυθωνίᾳ, ἐλατρεύετο, καὶ ὁ Βάκχος δὲ ἐν Κυθωνίᾳ καὶ ἄλλοι πολλοί ¹¹, ὁ δὲ

9. Ὅν, ὡς φαίνεται, θμύουσιν οἱ Ἀγελᾶν τῆς Ἀρπείου ἐπιγραφῆς (§. 89 3.) πλὴν ᾧ Α'. σ. 29.

10. Οὐδέμ. σελ. 514 σημ. 87. ἱερὴ δ' αὐτῆς ἦσαν τὰ ἑλκώτια· ἐκίλουν δὲ οὕτην καὶ ἑλκώτιον, ὁμοῦτως τῷ στεφάνῳ ὅν ἐκ μυρρίνης ἐπλεον 20 παχῶν τὴν περίματρον. αἱρετοὶ δ' ἐν αὐτῇ τὰ τῆς Εὐρώπης ὅσα κομίζεσθαι Σίλειος π. Ἀθηναίῳ ιε'. 22. ἐκδ. Τάουχ τ. III. σ. 122. μ. πλείονα παρ' Ἑρμάνου σημ. 29.

11. Τούτῳ κυριωτέρως θεοὺς περιέχει καὶ ὁ ἕρκος τῶν Ἀρπείων, ὃν παραλαβάναι ἐταῦθα καὶ πρὸς ἀποδείξιν τῆς λύσεως τῶν Κρητῶν πρὸς ἀλλήλους· ἔχει δὲ οὕτως ἐν Πλ. Α'. σ. 9—42 καὶ Β'. σ. 32—43

ΤΑΛΕΩΜΟΣΑΝ||ΑΓΕΛΑΟΙΗΑΝ||ΑΖΩΣΤΟΙΕΚΑ||ΤΟΝΟΓ
ΛΟΗ|ΚΟΝΤΑΟΜΜΝΥΩ|ΤΑΝΕΣΤΙΑΝΓΙΑΝ|ΕΜΗΡΥΤΑΝΕΙΩ
ΚΑΙΤΟΝΑΗΝΑΤΟΝ||ΑΓΟΡΑΙΟΝΚΑΙΤΟΝΑΗ||ΝΑΤΟΝ
ΤΑΛΛΑΔΙΟΝ||ΚΑΙΤΟΝΑΠΕΛΛΩΝΑ||ΤΟΝΔΕΛΦΙΝΙΟΝΚΑΙ
ΤΑΝΘΑΝΑΙΑΝΤΑΝ||ΠΟΛΙΟΥΧΟΝΚΑΙΤΟΝ||ΑΠΕΛΛΩ
ΝΑΤΟΝΠΟΤΙΟΝ||ΚΑΙΤΑΝΑΛΑΤΟΙΝΚΑΙΤΑΝ||ΑΡΤΕΜΗΝ
ΚΑΙΤΟΝΑΡΕΑ||ΚΑΙΤΑΝΑΦΟΡΑΙΤΑΝΚΑΙ||ΤΟΝΕΡΜΑΝ
ΚΑΙΙΑΔΙΟΝ||ΚΑΙΓΑΝΒΡΙΤΟΜΑΡΤΙΝ||ΚΑΙΤΟΜΦΙΝΙΚΑ
ΚΑΙΤΑΝ||ΑΜΦΙΩΝΑΝΚΑΙΤΑΓΓΑΝ||ΚΑΙΤΟΝΟΥΡΑΝΟΝ
ΚΑΙ|ΗΡΩΑΣΚΑΙΗΡΩΑΣΣΑΣ||ΚΑΙΚΡΑΝΑΣΚΑΙΠΟΤΑ
ΜΟΥΣΚΑΙΘΕΟΥΣΠΑΝΤΑΣ||ΚΑΙΠΑΣΑΣΜΗΜΑΝΕΓΩ
ΠΟΚΑΤΟΙΣΑΥΤΤΙΟΙΣ||ΚΑΛΩΦΡΟΝΗΣΕΙΝ|ΜΗΤΕΤΕ
ΧΝΑΙΜΗΤΕΜΑ||ΧΑΝΑΙΜΗΤΕΝΝΥΚΤΙ||ΜΗΤΕΠΕΔΑ
ΜΕΡΑΝΚΑΙ||ΣΠΕΥΣΗΩΤΙΚΑΔΥΝΑΜΑΙ||ΚΑΚΟΝΤΑΙ
ΠΟΛΕΙΤΑΙΤΩΝ|ΑΥΤΤΙΩΝ.—ΕΙΣΕΤΑΔΕ|ΜΗΚΑΤΕΧΟΙΜΙ
ΤΟΥΣΤΕΜΟΙΘΕΟΥΣ||ΤΟΥΣΩΜΟΣΔΕΜ||ΜΑΝΙΑΣΗΜΗΝ
ΠΑΝΤΑΣΤΕΚΑΙΠΑ|ΣΑΣΚΑΙΚΑΚΙΣΤΟ|ΟΛΕΘΡΟΙ
ΕΞΟΛΑΥ||ΣΘΑΙΑΥΤΟΥΣΤΕ||ΚΑΙΧΡΗΙΑΤΑΜΑ||ΚΑΙΜΗΤΕ
ΜΟΙΓΑΝ||ΚΑΡΡΟΝΦΕΡΕΙΝ.

Ἔρως ἦν κατὰ πᾶσαν τὴν νῆτον πάνυ τετιμημένος θεός 12.

12. Ἀθήναις γγ'. 12. μ. «Λακεδαιμόνιοι δὲ πρὸ τῶν παρατάξεων Ἑρωτι προδύονται, ὥς ἐν τῇ τῶν παραταττομένων φιλικῇ κειμένῃ τῆς σωτηρίας τε καὶ νίκης· καὶ Κρητες δ' ἐν ταῖς παρατάξεσι τοὺς καλλίστους τῶν πολιτῶν κοσμήσαντες διὰ τούτων θύουσι τῷ Ἑρωτι, ὡς Σωσιπράτης ἱστορεῖ». παράβ. ἀνωτ. §. 72. β. θ.

ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

«Περὶ μὲν οὖν τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας καὶ τῆς Κρητικῆς αἰπερ δικάως εὐδοκιμοῦσι, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον». Ἀριστοτ. Πολιτ. Β'. ή. θ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Ἐπάρχει εἰς τὴν γλῶσσάν μας βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Κρητικά, ὑπὸ Μ. Χουρμούζη Βουλαντίου ἐν Ἀθήναις 1842» ής θεν. ἐκ σελ. 128, σπουδαῖον οὐ μόνον διὰ τὴν περιγραφὴν τῆς χώρας καὶ τῶν ἐθίμων τῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συλλογὴν Κρητικῶν λέξεων.

ΑΘΗΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

§. 1. [97.].

Χώρα.

Ἡ Ἀττικὴ, ὁρεινὴ χερσόνησος μεταξὺ Βοιωτίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ σειρᾶς ὀρέων (τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τῆς Πάρνηθος), καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ Αἰγαίου πελάγους, διαιρεῖται ἐκ φύσεως εἰς [μέρη τρία· α'. τὸ ἀπὸ τὴν Πάρνηθα ὀριζόμενον ἀνατολικὸν μέρος (ἡ διακρία, ὁρεινὴ Ἀττικὴ) μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κυνοσούρας· β'. τὸ δυτικόν, ἥττον ὁρεινὸν μέρος (ἡ παρὰ διὰς, τὸ πεδίον, ἡ ἀκτὴ), μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ζωιτῆρος· γ'. ἡ μεσημβρινὴ ἄκρα τῆς χώρας (ἡ παραλία), λήγουσα εἰς τὸ Σούνιον ἀκρωτήριον. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας δὲν ἦτο μὲν καταπολλὰ καρποφόρον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργεῖτο, ἐδίδεν ἐλαίας, σῦκα καὶ οἶνον. περίφημον δὲ καὶ τὸ μέλι τοῦ ἱμηντοῦ· τὸ δὲ ὁρεινὸν μέρος τῆς χώρας προῦκάλεσε τὴν κτηνοτροφίαν. Ὄρυκτά δὲ παρήγεν ἡ χώρα, μάρμαρα, (ιδίως ἐν Πεντελῇ κῶ), ἄργυρον καὶ μόλυβδον (ἐν Λαυρίῳ). Τὸ κλίμα ἦτον [καὶ ἐν] ὑγιεινὸν καὶ εὐάρεστον. Αἱ μακρὰ δὲ παραλία καὶ οἱ καλοὶ λιμένες ἐγένοντο ἀφορμὴ εἰς ἀλιεῖαν, ναυτιλίαν καὶ ἐμπορίαν. Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνήκον ἡ Σαλαμῖς καὶ πολλαὶ μικραὶ νῆσοι. Πολιτικῶς δὲ διηρεῖτο ἡ χώρα εἰς 10 φυλὰς καὶ 174 δήμους, πολλῶν τῶν ὁποίων ἡ θέσις καὶ τὰ ὄρια δυσκόλως ἀποδεικνύονται. — Βορειοδυ-

τικῶς τῆς Ἀττικῆς πρὸς τὸν ἱσθμὸν ἔκειτο ἡ Μεγαρίς, ἥτις εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνήκε τὸ παλαι.

[Καθόλου περὶ τῆς χωρογραφίας κ.τ.λ. τῆς Ἀττικῆς βλέπε αὐτὰ Ἑλληνικά» ὑπὸ ἱ. Ρ. Βαγκαβὴ Τόμ. α. ἐν Ἀθήναις 1853 εἰς 8ον σελ. 145 καὶ ἐπ. καὶ περὶ τῆς Μεγαρίδος αὐτόθι σελ. 304. ἐπ. Περὶ δὲ τῶν Δήμων τῆς Ἀττικῆς ἐξέδωκεν ἡδὲ (1855) ἴδιον σύγγραμμα ὁ Δ. Σουρμελῆς, ἀντιφερόμενος εἰς πολλὰ πρὸς τὸν Λέακκ καὶ τὸν Οὐλερίχον].

§. 2. [98].

Πρωτεύουσα τῆς χώρας.

Α.Ι. Ἀθήναι, πρωτεύουσα τῆς χώρας, καίεται εἰς τοὺς πρόποδας ἀπὸ τῆς βορέου, ὅχι μακρὰν τοῦ ἱσμοῦ. Ἡ παράδοσις ὀνομάζει Κίετροπα μὲν ὡς θεμελιωτὴν τῆς ἀκροπόλεως (Κεκροπίας), Θυσία δέ, ὡς τὸν τῆς πόλεως. Ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ πολέμου κατεστρέφη ἡ πόλις, ἀλλ' ἔπειτα ἀνηγέρθη πάλιν ἐπὶ Θεμιστοκλέους καὶ ἐξωραίσθη ἰδίως ὑπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους, καὶ ὑστερώτερα ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Μέρη δὲ αὐτῆς ἦσαν Α'. τὸ

1. [«Τὸ δὲ αὐτὸ πάλιν ἴσθμῳ περικυκλωμένη πόλις» ἀπὸ δὲ τῆς πόλεως τὸ τῆς Ἀθηνῶν ἱσθμῷ, ὃ τε ἀρχαῖος ναὸς ὁ τῆς Πολιάδος, ἐν ᾧ ὁ αὐτοκτενὴς λόφος, καὶ ὁ Περσικῶν, ὃν ἀπώθησεν Ἰκτιός, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Φειδίου ἔργον ἑλισφάντινον ἡ Ἀθηνᾶ — Περὶ δ' αὖ πλείων εἰς λόγους αἱ τοῦ ἀρχηγέτης τοῦ κτίσματος ἐξιστάται τι, ἀρχαῖος ἀπὸ Κίετροπος· οὗ δὲ γὰρ ἱερείας λέγουσιν ἅπαντες· τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων δέχεται. Ἀκτὴν μὲν γὰρ ἀπὸ Ἀκταίωνος· (ὃν Ἀπολλοῦδ. καὶ Πασαν. Ἀκταίων λέγουσι) φασί, Ἀττίδα δὲ καὶ Ἀττικὴν ἀπὸ Ἀττίδος τῆς Κερκασοῦ, ἀρ' οὐ καὶ Κερκασοὶ εἰς οἰκοί, Μιφωπίαν δὲ ἀπὸ Μιφωπίου (οὗ Μιφωπία καὶ Μιφωπού, ὡς ἱ. Ρ. Βαγκαβὴ γράφει) Ἰωνίαν δὲ ἀπὸ Ἰωνος τοῦ Περσικοῦ. Περσίδωνται δὲ καὶ Ἀθῆναι ἀπὸ τῶν ἐπανομένων θαλῶν • Στράβ. Θ', σελ. Καν. 396 α. καὶ 397. α.]

Ἄστυ, συγκείμενον, ἀ. ἐκ τῆς κάτω πόλεως, τῆς ὁποίας ὡς ἀξιοσημειώτους οἰκοδομὰς ἀναφέρομεν τὸ θηδεῖον, ὑπὸ Περικλέους οἰκοδομηθέν, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ μουσικῶς ἀγωνίας ὀρισθέν, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ διὰ ἐκκλησίας καὶ δίκας· ἔπειτα τὸ Βουλευτήριον, τὸ Πρυτανεῖον, ἡ Θόλος ² ἡ Σκιάς, τὸ Θέατρον· πολλοὶ ναοί, ὡς τὸ Θησεῖον καὶ Ὀλυμπιεῖον· Στοιαί, οἷον ἡ Ποικίλη, στολισμένη μὲ εἰκόνας τῶν μεγίστων τεχνιτῶν· πληθὺς λεσχῶν πρὸς ἐμπορικὴν συγκοινωνίαν καὶ συνομιλίαν τῶν πολιτῶν. Λόφῳ δὲ ἀξιοσημεῖοι εἰσιν ὁ Ἄρειος Πάγος, ἡ Πυρῆ καὶ τὸ Μουσεῖον· τόπος δὲ ἡ πλατεῖα ὁ Κεραμικός. ³ ἐκ τῆς ἄνω πόλεως (ἀκροπόλεως, Κεκροπίας) ὠχυρωμένης διὰ τείχους (τοῦ Κιμωνίου ³, εἰς ἣν εἰσέρχεται τις διὰ τῶν περιφρήμων προπυλαίων, οἰκοδομήματος μὲ πολλοὺς κίονας, κτισθέντος ἐκ Πεντελικοῦ μαρμάρου ἐπὶ Περικλέους· τῶν ἐνταῦθα οἰκοδομῶν ἀναφέρονται, ὁ Παρθενὸν ⁴, ὁ γνωστὸς τῆς Ἀθηνᾶς ναὸς μὲ τὸ ἄγαλμα αὐτῆς ὑπὸ Φειδίου ⁵, τὸ Ἐρέχθειον μὲ τὸν

2) [Τοῦ βουλευτηρίου τῶν πεντακισίων πλησίον Θόλος ἐστὶ καλουμένη, καὶ θόρου τε ἐνταῦθα οἱ Πρυτάνεις. Πλουτ. Α'. §. 1.]

3) Ἀρχαιοτάτων τῆς ἀκροπόλεως ὄχυρόμα εἶνε τὸ Πελασγικὸν τεῖχος· (Περὶ. Ε'. §3.) [Ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς τοῦ Πελασγικοῦ τείχους καὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἔτις ὑπάρχει. Συνέτως ἔμοχ· λέγεται Πελασγικὸν μὲν τὸ βόρειον, Κιμωνίον δὲ τὸ μεσημβρινὸν τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως.]

4) [Τὸ ὄψος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἰσάφους μέχρι τῆς κορυφῆς 65 ποδῶν, ἀπὸ κατὰ πλάτος τῶν Περσῶν ἀνοικοδομήθη λαμπρῶς ὑπὸ Περικλέους καὶ Φειδίου. The SS Ὀλυμπιάδα ἐτελείωσαν ὁ ναὸς· μετὰ δὲ τοῦτον ἐκτίσθησαν εἰς ἡ ἔτι τὰ Προπύλαια, ἀπὸ καὶ αὐτὰ ἐτελείωθησαν μὲν, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀποκτεθῶσιν ἐτελεῖν τὰ μάρμαρα, ἤρξατο ὁ Περικλεῖς πάλιν πόλεμος, δι' οὗ διεκόπη τὸ ἔργον καὶ ποτὶ πλεονάζον ἀπετελείωθη.]

5) [Τοῦτο ἦν τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ Φειδίου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντίνης πεποικισμένον, ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Παρθενῶνος, ὅρῳ ἐν γυναικὶ ποδίζουσαι—80 ποδῶν τὸ ὄψος. Πλουτ. Α'. καὶ §. 1.]

ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καὶ τὸ Πανδρόσειον, ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πάλιν ἀναγερθέν. Ὑπὲρ τὴν ὅλην δὲ ἀκρόπολιν ἐξῆρχε τὸ καλοσσαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, Φειδίου ἔργον θ. Ἐνορίαί δὲ [Κῶμαι] τῶν Ἀθηῶν ἦσαν πρὸς μεσημβρίαν μὲν τῆς ἀκροπόλεως α' Α' ἱ μ ν α ι, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ Κολωνός, ὁ Κεραμικός πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἡ Μελίτη. Τὸ περὶ τὰς Ἀθήνας τείχος (ὁ περὶ Ἑσλοχος) ἐκτίσθη ἐπὶ Θεμιστοκλέους καὶ λέγεται ὅτι ἦτον 43 σταδίων. Πύλας δὲ εἶχε πολλάς γ, οἷον τὸ Δίπυλον ἢ τὴν Θριασίαν καὶ τὰς Πειραιϊκὰς πύλας. Β'. οἱ λιμένες καὶ τὰ κατ' αὐτούς. Μουνυχία εἶναι προέχουσα χερσονήσος, τῆς ὁποίας ἡ μὲν βόρειος πλευρὰ σχηματίζει τὸν Πειραιᾶ, ἡ δὲ νότιος τοὺς λιμένας Μουνυχίαν καὶ τὸ Φάληρον. Ὁ Πειραιεὺς μετὰ τῆς Μουνυχίης ἀποτελοῦσι τὴν παραλίαν πόλιν, περίφημον διὰ τὰς λαμπράς τῆς οἰκοδομᾶς, ὧν ἦσαν ἡ ὁ π λ ο θ ἡ κ η (ὁ σ κ ε υ ο θ ἡ κ η), κτισθεῖσα ὑπὸ Φίλωνος, τὰ ναυπήγια, καὶ ἐν μίγᾳ θεάτρον. Πάντες οἱ λιμένες οὗτοι ἦσαν μὲ τὰς Ἀθήνας διὰ τειχῶν συνδεδεμένοι καὶ πρὸς μὲν τὸ Φάληρον διευθύνετο βραχύτερον τείχος 35 σταδίων, τὸ μῆκος, πρὸς δὲ τὸν Πειραιᾶ δύο μακρότερα, τὰ σ κ ἑ λ η, 40 σταδίων.

Τὸν Πειραιᾶ ὠχύρωσεν ὁ Θεμιστοκλής. Τὰ συνδετικὰ τεῖχη ἐκτίσθησαν ἐπὶ Κίμωνος (457—456) καὶ Περικλέους. ἐπὶ τῶν λ'. τυράννων κατεδαφίσθησαν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, ἀλλ' ἀνηγέρθησαν πάλιν ἐπὶ

θ) [Τὸ ὄψος αὐτοῦ μετὰ τῆς βύσσης ἦν τὸ ποδῶν ἡγεσίμους δὲ καὶ τοῖς νοῦταις ὡς σημαῖον τῆς ἀκροπόλεως.]

γ) [Ἡ ὁδὸς ἐκείνη τῶν πυλῶν διὰ τῆς ἀκρότης βεβαία ἦσαν δὲ αὐτὴς α. τὸ Δίπυλον, πρότερον Θριασία καλούμενον, καὶ πόλη τοῦ κεραμικοῦ β. αἱ ἱερὰ πύλαι γ. αἱ ἱππᾶδες δ. ἡ Πειραιϊκή. ε. αἱ Μελησιδαι. ς. αἱ Ἰωνίαι ζ. αἱ Αἰγῶες η. αἱ Διοχάρους θ. ἡ Διόμεια πρὸς τὸ μουνυχίαι ι. αἱ Ἠρίαι ιβ. αἱ Ἀχερνικαί.]

Κόνωνος (393) 8.—Πλησίον τῶν Ἀθηνῶν ἔκειντο τὰ 3 πε-
ρίφημα γυμνάσια, τὸ Λύκειον παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ποταμόν,
οὐ μακρὰν τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος, τὸ Κυνόσαργες οὐ μα-

8] [Περὶ τῶν λιμένων καὶ τῶν μακρῶν τειχῶν ἔχομεν ἐπιστημονικὴν
διατριβὴν ὑπὸ Ἑνρ. Οὐλερίχου ἐν τῷ ζ'. φυλλάδ. τοῦ Ἐρανιστοῦ καὶ εἰς
ἰδιαιτέρον φυλλάδ. ἐν Ἀθήναις 1843. 8. ταύτης ἡ ἀνακεφαλαιώσις σελ.
28—29. ἔχει οὕτως.

α. τὸ Φάληρον, τὸ ἀρχαιότατον τῶν Ἀθηναίων ἐπίνειον, καὶ ὁ δῆμος
τῶν Φαληρέων ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοὺς τρεῖς
Πύργους.

β. Ἀλίπεδον ὀνομάζετο ἡ μεταξὺ τοῦ ἑλαιῶνος καὶ τοῦ Πειραιῶς πε-
διάς, ὥς τις ἦτόν ποτε θάλασσα.

γ. πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπῆρχον τρία μακρὰ τεῖχη,
ἐκτεταγμένα ἀπὸ τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, τὸ μὲν μικρότερον Φαληρικὸν
μέχρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ δὲ παράλληλα Πειραικὰ σκέλη μέχρι
τοῦ Πειραιῶς.

δ. μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἀντικτίσθησαν μόνον τὰ δύο Πει-
ραικὰ σκέλη, τὸ τε Νότιον καὶ τὸ Βόρειον.

ε. ὁ λόφος καὶ τὸ φρούριον Μουνηχία εἶναι ἡ νῦν Καστέλλα· ὁ δὲ τῶν
νωτέρων τοπογράφων Φαληρικὸς λόφος καὶ τὸ Φαληρικὸν φρούριον εἶναι
ἀνύπαρκτα.

ς. οἱ ἐντὸς τοῦ περιτειχίσματος τοῦ Πειραιῶς καίμενοι τρεῖς αὐτοφυεῖς
καὶ κλειστοὶ λιμένες εἶναι ἡ Ζέα, ἡ Μουνηχία καὶ ὁ κυρίως Πειραιεύς.

ζ. Ζέα ὀνομάζετο τὸ νῦν Παισιολιμάνι καὶ εἶχε τὸ μέγιστον τῶν
τριῶν νεωρίων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ναυστάθμου.

η. Μουνηχία ὀνομάζετο τὸ νῦν Φανέρι, καὶ εἶχε τὸ μικρότατον τῶν
τριῶν νεωρίων.

θ. ὁ κυρίως Πειραιεύς εἶπε ὁ μέγιστος λιμὴν, ὁ νῦν Ἀράκος λεγόμενος,
διεφείτο εἰς δύο μέρη, τὸ ἑμπορίον καὶ τὸν Κάνθαρον· ὁ δὲ παρὰ τῶν νεω-
τέρων Ἀφροδίσιον καλούμενος λιμὴν εἶναι ἀνύπαρκτος.

ι. τὸ ἑμπορίον κατεῖχε τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Ἀράκου.

ιβ. ὁ Κάνθαρος ἔκειτο εἰς τὸ δυτικονότιον τοῦ Ἀράκου καὶ εἶχε τὸ τρί-
τον τῶν Ἀθηναϊκῶν νεωρίων.

ιδ. Κωφὸς λιμὴν ὀνομάζετο ὁ πέραν τῆς ἠατιωνείας μικρὸς κόλπος.

ιε. Ἀλαί ὀνομάζετο ἡ παρὰ τοῦ Πειραιῶς λιμενοθάλασσα.

ιδ'. ἡ θέσις τοῦ Γεωργιουρίου εἶπε ἡ Φραντζῆς καὶ ὄχι τὸ Σπράγγιον.

ιζ. ἡ Κωλιάς ἄρα εἶναι ὁ νῦν λεγόμενος Κόβος τοῦ ἁγίου Κοσμά.

κράν τοῦ Λυκείου, καὶ ἡ Ἀκαδημία 6 στάδια περίπου ἀπὸ
τῆς πόλεως, καλλωπισθεῖσα πάλιστα διὰ Κίμωνος 9.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ.

§. [1. [99.]

Ἀρχαία ἱστορία τῆς χώρας. Βασιλεία. Ἀριστοκρατία.

Οἱ ἀρχαίοτατοι κάτοικοι τῆς χώρας ἦσαν Πελασγικοῦ
γένους (Κραναιοὶ Ἠρόδ. II. 44) 1. ὧς ἀντιπρόσωποι
δὲ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀναφέρονται Κίμων⁹, ὅστις

9) [Τὰ γυναικία ταῦτα ἦσαν κατ' ἀρχὰς δὲ τοῖς νέουσι τι καὶ ἀ-
γορά δὲ τοῖς ἀνδράσι, εἴποις· καὶ αὐτοὶ ἐγχευόμενοι αὐτοῦ τὸ πρῶτον πρὶν
ὁπάσῃσι εἰς τὴν ἀγορὰν ἔπειτα ὅμως ἐγένοντο καὶ φιλοσοφικαὶ σχολαί·
καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀκαδημίαν, ἥτις ἔκειτο πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος
τῆς πόλεως παρὰ τὴν Κυρυσσὴν ἐδίδασκεν ὁ θεὸς Πλάτων, εἰς δὲ τὸ Κυ-
νισαργεῖον, πρὸς δυσμὰς τοῦ Λυκαῖου, ὁ Κυνικὸς Ἀντισθένης, εἰς δὲ
τὸ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ καίμενον Λυκαῖον, ὁ μέγιστος τοῦ κόσμου φιλό-
σοφος Ἀριστοτέλης].

1) [Ὁ Ἠρόδοτος λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πηλοσγῶν ἐ-
χόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλούμενην, ἤσαν πελασγοί [ἴδε καὶ Α' 56],
ὀνομαζόμενοι Κραναιοί, ἐπὶ δὲ Κίμωνος βασιλείᾳ, ἐπεκλήθησαν Κακρονό-
δοι· ἐδεδοσμένοι δὲ Βασιλῆς τὴν ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι (ἐταῦθα λαίπρι κατὰ
τὴν γυναικίαν τῶν Κρικίων ἡ λέξις αἴρετο) μετανομάσθησαν.
Ἴσως δὲ τοῦ Μ.Θου στρατάρχου γινόμενου Ἀθηναῖοις, ἐκλήθησαν ἀπὸ
τούτου Ἴωνες· ἢ πάλιν δὲ τῶν ἐνομέων τούτου τοῦ ἔθνους καὶ τῆς
χώρας (ἴδε §. 2 σημ. 1) πρὸς ὅτεσι μεταβολή, (λῆγει ὁ Ἡρόδ. I.
§ 91) τὰς ἐπὶ τὰς ἀλλοφασίαις περὶ βασιλείαν ἐκ παραδόσεως διατηρηθεῖς
μῆτος, καὶ οὗ καὶ τὰς ἀνεξαρτήτους ὑπαρχούσας δώδεκα πόλεις, αἱ ὁ
ὅσες εἰς μίαν συνήλθον, τὰς Ἀθήνας· ἐνόματα δὲ τῶν πάλαιον ἦσαν· Κε-
κροπίαι, Τετράπολις, Ἐκκασία, Δεκάλεια, Ἐλευσίς, Ἄρδαι, (καὶ Ἄρδαι)
Θωρικίς, Βρυσηῖαι (Βρυσηῖαι δὲ ὁ ἦτορ), Κόδοντις, Σπυριεῖς, Κυρυσταί, Φα-
ληραί, Σπράσον Θ'. σ. 337 π. Θ. σ. Β'. σ. καὶ Μονόμαχον ἔξ ἑκείνου
Ἀθηναῖοι· οὗ καὶ νῦν τὴ θεοῦ ἱστορίαν δημοτελεῖται ποιεῖσιν»].

ὑπὸ μὲν τῶν παλαιότερων αὐτόχθων λέγεται ², ὑπὸ δὲ τῶν ὑστερωτέρων μύθων οἰκιστὴς ἀποικίας ἐκ Σαῖος τῆς Αἰγύπτου ³, καὶ Ἐρεχθεύς, ὃν ὁ μῦθος συμπεριπλέκει μὲ τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς (Ιλ. Β, 547). Κατὰ ἄλλον δὲ μῦθον λέγεται, ὅτι Ξεῦθος ὁ τοῦ Ἑλλήνος υἱὸς ὤκησεν ἐπὶ Ἐρεχθεύς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου εἰσέγαγε τὴν λατρείαν τοῦ πατρῷου Ἀπόλλωνος, καὶ ὅτι ὁ λαὸς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰῶνος. Τοῦτο δὲ ἡ ἐπιδρομὴν ⁴ τινὰ τῶν Ἰώνων δηλοῖ, ἢ, ἂν οἱ Ἴωνες ἦσαν Πελασγοί, τὴν ἐπικράτησιν καὶ κυριαρχίαν ἐνδὲ μόνου γένους. Εἰς τὸν Ἰῶνα δὲ τοῦτον ἀπέδιδεν ὁ μῦθος καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ λαοῦ εἰς ⁵ φυλάς κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα ἢ τὸν τῆς διαμονῆς τόπον· τούτων ὀνόματά εἰσι· Γελέοντες ἢ ἴσως Τελέοντες, ἦτοι γεωργοί (κατ' ἄλλους ἱερεῖς), Ὀπλητες, ἡγουν πολεμισταί ἢ οἱ κυριεύοντες εὐγενεῖς, Ἀργαδαῖς (ἡ-δεῖς), τεχνίται δηλονότι, καὶ Αἰγικορεῖς, ποιμένες ⁵.

2] [Ἀπολλοῦ. Β.Θλυθ. Γ'. 18'. 1. «Κίερος αὐτόχθων, συμφραζέμενος ἄνδρες καὶ δράκοντες, τῆς Ἀττικῆς ἐδουλοῦσε πρώτος» ἴδε καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ "Εὐραῖοι τόμος 6", σελ. 318 ἐκ. ὅπου καὶ τοὺς περὶ Ἀττικῆς γράφοντας τῶν παλαιῶν εὐρίσκεις, ὡν τὰ βιβλία «Ἀττικαὶ ἀρχαιολογίαι» καὶ «Ἀττικὰ» καὶ «Ἀττικὰ» ἐλάγοντο. Ἡρόδ. III. 88. «Ἐστὶ ἐν τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ Ἐρεχθεὺς τοῦ γηγενέος λεγόμενου εἶναι υἱὸς· ἐν τῇ ἐλαίῃ τε καὶ θάλασσᾳ ἔνιο· καὶ ἄλλοι ἴδε Ἑρμάνν. I §. 91 σημ. 18].

3] [Ἡρόκλος εἰς Πλάτ. Τίμαιον σελ. 30. «Τοὺς δὲ Ἀθηναίους Καλλιθένης μὲν καὶ Φαεδῶμος (ὁ τὴν Ἀττικὴν γράψας ἀρχαιολογίαν. Διαν. Ἰλίκ. Ῥωμ. Ἀρχ. Α'. νά. τ.) πατέρας τῶν Σαίτων ἱστοροῦσι γενέσθαι. Θεόπομπος δὲ ἀνάπαλιν ἀποικίους αὐτῶν εἶναι φησιν· Ἀττικὴς δὲ ὁ Πλατωνικός· δὲ βασιλείαν φησὶ μεταποιῶσαι τὴν ἱστορίαν τὴν Θεόπομπου», πλείονα παρ' Ἑρμάνν. I §. 91. σημ. 14].

4. Ὁμοίως κατ' ἑτέραν τρέπον κατάνηκται, ὅπου οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς γενικῶς αὐτόχθονες ἐλεγχίζοντο.

5. Τὰ ὀνόματα ταῦτα φαίνεται εἶναι ὑποθελήσει διαίρεσιν τινὰ κατὰ

Συνέχεια.

Ἡ χώρα ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰς κώμας, ¹ μέχρι τῶν χρόνων Θωσέως (κατὰ τοὺς περισσοτέρους 50 ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας), ὅστις λέγεται ὅτι συνήκισεν αὐτὰς καὶ κατέστησε τὰς Ἀθήνας πρωτεύουσας. Εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται καὶ νέα διαίρεσις τοῦ λαοῦ εἰς τρία ἔθνη ²,

τάξεις· τοιοῦτόν τι δὲ φαίνεται κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶναι ὑπονοητέον καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ἄξιωμα τῶν ἱερῶν καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα κληρονομικὰ εὐρίσκονται εἰς τινὰς οἰκογενείας, ὥς εἰς τοὺς Ἀσκληπιάδας ἐν Κῷ, τοὺς Λακιδάιδας ἐν Ἀθήναις, τοὺς Ἰαμίδας καὶ Κλυτιάδας ἐν Ἠλίδι, τοὺς Ταλθυδιάδας ἐν Ἀκαδαίρῳ.

[Ὁ Κριτικὸς τῆς Ἑλλάδος ἱστορικὸς Γεώργιος Γρότης (τόμος δ', σελ. 42 ἰ. τῆς Γερμ. μεταφρ. πρὸς. καὶ τὴν ἐπίκρισιν Εἰμαμπὴν τοῖς Χρον. τῆς φιλολογ. ὑπὸ Ἰωάννου καὶ Κλάσσου τόμος 399 τοῦχοι 40 σελ. 373—393. ἰδ. κ. κ. 10) δὲν δέχεται τὴν ὑπαρξιν τοιοῦτων γενεῶν, ὁμοίων τοῖς ἐν Ἰδίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, ὥς ἄλλοι συγγραφεῖς ἔπραξαν, βασιζόμενοι εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῶν ὀνομάτων, ὅτις ἐνταῦθα δὲν ἔοι πάσης εἰδος ὑπερέλας ἀλλ' ὅσον καθαρὰ καὶ ἂν ἦν ἡ ἐτυμολογία, ἔπειτα ταύτης δὲ δυνάμεθα (λῆγει) νὰ δεχθῶμεν μετὰ βεβαιότητος ὡς ἱστορικὴν ἀληθεῖαν διαίρεσιν εἰς τάξεις κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα. Ὁ δὲ ὅς ὀρθοίον φαίνεται ἴ. ε, ὅτι αἱ τέσσαρες αὗται ἀρχαῖαι Ἰωνικαὶ φυλαὶ (ἀνάλογον τῶν παρὰ τοῖς Ἀσσυριοῦσιν. ἴδε §. 44), εὐρίσκονται οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας Ἰωνικὰς πόλεις· ἱστορικὰ λοιπὸν εἶσιν αἱ τέσσαρες φυλαὶ, ἀλλὰ πῶς καὶ πότε ἐσχηματίσθαιαν ἀδύνατον.]

1) ἴδε ἀνωτέρω §. 1. [99] σημ. 1.

2) [Καθ' ὅσον ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὴν τριπλὴν διαίρεσιν φαίνεται ὅτι ἡ ὁμοῖα διάφορος τῶν εἰρημνίων τεσσάρων φυλῶν καὶ ἀνεξάρτητος· οἱ Εὐπατρίδαι εἶσιν οἱ πλουσιώτατοι καὶ δυνατώτατοι ἄνδρες ἐν ὅλῳ τῶν τεσσάρων φυλῶν, ζῶντες μετὰ τὸν συνοικισμὸν προπάντων εἰς τὴν πόλιν, τὰς Ἀθήνας· τούτων διακρίναντο ἡ μεσοκία καὶ ἡ κατωτέρα τάξις τοῦ λαοῦ. — ἐκ τῶν εὐπατρίδων ἀποικλειστικῶς, καὶ χωρὶς ἀμφιβολίας καὶ κατὰ ἴδιαν αὐτῶν ἐκλογὴν, ἐλημβάνοντο αἱ ἐνέκτατοι ἀρχοντες, ἱσως δὲ καὶ οἱ πρυτάνεις τῶν ναυκρατῶν, τυπικῶς τῶ λόγῳ δὲ καὶ τῇ μέλει τοῦ Ἀρείου Πάγου. — Γ. Γρότης. II, σ. 58 ὅς πρὸς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἴδε Πιρόν. ἐν δ. ὄψ. κ. κ. καὶ Ἐρμ. μαν. I § 97—98.]

εἰς Εὐπατρίδας, ἦτοι εὐγενεῖς, Γεωμόρους, κατωτέρους γεωργοὺς δηλαδή, ἀλλὰ κτηματίας, καὶ Δημοουργούς, ὅεσσι χειροτέχναι. Ἡ μὲν κυβέρνησις [τῶν Ἀθηνῶν τότε] ἦτο βασιλική, τὸ δὲ πολίτευμα ἀριστοκρατικόν. Μετὰ δὲ τὴν καθόδον τῶν Ἡρακλείδων οἱ συγγενεῖς τῶν Ἀθηναίων Ἴωνες, διωχθέντες ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν κατέφυγον εἰς τὴν Ἀττικὴν· εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο ἐκυρίευσαν οἱ Δωριεῖς τὴν Μεγαρίδα. Ἀφοῦ δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Κόδρος ἔπεσε μαχόμενος [περὶ τὸ 1050 π. Χ.] κατ' αὐτῶν, συνέβησαν μεταξὺ τῶν υἱῶν του περὶ τῆς διαδοχῆς πολλαὶ ἐριδες, ὧν ἕνεκα πολλοὶ Ἴωνες ἡγουμένου Νειλέως τοῦ Κόδρου ἀπωκίσθησαν [εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς] Ἀσίας. Ἐνῷ δὲ αἱ ταραχαὶ αὗται ἐπεκράτουν ἡβήσεν ἡ δύναμις τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀντὶ βασιλέως διορίσθη εἰς κληρονομικὸς ἄρχων ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου β. Ἀλλὰ 300 ἔτη περίπου μετὰ ταῦτα (752)

3] [Post Codrum nemo Athenis regnavit. quod memoriae nominis eius tributum est, Justin II. 7. 1. πρῶτος ἄρχων ἐγένετο ὁ υἱὸς τοῦ Κόδρου Μίδων, τούτου δὲ διάδοχοι ἰσόθιοι ἀναφέρονται δώδεκα· Ἀκαστος, Ἀρχιππος, Φέροιππος, Φόρβας, Μεγακλῆς, Διόγνητος, Φερεκλῆς, Ἀρίππος, Θίσπιος, Ἀγαμήτωρ, Αἰσχόλος καὶ Ἀλκμαίων. Ἐπὶ τοῦ 6'. δὲ ἔτους τοῦ Ἀλκμαίωνος (πατρὸς τοῦ Μεγακλίου. Ἡρόδ. Α., 59), τῷ 752 π. Χ., περιώρθη τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος εἰς δίκαι ἔτη, καὶ ἔλαβον αὐτὸ οἱ ἐκείνου οἱ δέκα· Χάρωφ, Αἰσιμίδης, Κλειδίκος, Ἰππομένης, Λεονκράτης, Ἀψάνδρος, Εὐρυκίας καὶ Κρέων, 79' τὸ ἀξίωμα εὐ μόνον ἐνιστάσθαι ἡ ἀρχή, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐννέα ἄνδρας διμετρήσθαι, καὶ διατελεθῆναι αὐτὰ καθ' ἑλπὴν τὴν ἱστορικὴν περιόδον τῶν ἀνωτέρω δὲ ἀριθμηθέντων ἄρχοντων οἱ μέχρι Κλειδικοῦ καὶ Ἰππομένους (744 π. Χ.) ἦσαν ἀλληλοδιαδόχως πάντες Κωδρίδαι ἢ Μιδωνίδαι.

Ἀδελφὸν δὲ τὴν σειράν τῶν θυμάτων δι' ὧν ἀπὸ τοῦ δροπιδίου τῶν παρὰ δόσεων κατερχόμεθα εἰς τὸ τῆς ἱστορίας ὅλην ἡμῶν ἡ ἱστορικὴ γνῶσις περὶ Ἀθηνῶν περιορίζεται εἰς τὴν περίοδον τῶν ἐνιστάσθαι ἄρχοντων. Γ. Γρώτης. II. σελ. 40.]

τὸ ἄζωμα τοῦ ἀρχόντος ἐγένετο πρῶτον μὲν δεκαετής, ἔπειτα δὲ ἐφικτὸν εἰς πάντα Εὐπατρίδην, καὶ τέλος διηρέθη εἰς ἐνὲα ἐνιαυσίους ἀρχοντας (683).

§. 3. [101]

Δράκοντος νομοθεσία.

Ἡνῶς ἡ δύναμις τῆς ἀριστοκρατίας κῆξανεν, ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἐγένετο πολὺ καταθλιπτική, καὶ διήγειρε γενικὴν δυσαρέσκειαν, δι' ἣν ἐπεφορτίσθη ὁ ἀρχὼν Δράκων (624) νὰ θέσῃ θεσμούς. Ἄλλ' οὗτοι, αὐστηρότατοι ὄντες ¹⁾ καὶ ὅλως οὐ δημοτικοί, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ καταπαύσωσι τὰς μεταξὺ ἀριστοκρατικοῦ καὶ δημοτικοῦ κόμματος ἐριδίας (Κύλων ²⁾ περὶ τὸ 612, δῶ-

1) Πλούτ. *Ε.* Σόλ. 17. Ἀριστοτ. *Πολιτ.* Β'. 4. Θ. αἰδίων δ' ἐν ταῖς νόμοις οὐδὲν ἴσταιν ὅ τι καὶ μνείας αἴτιον, πλὴν ἡ χαλεπότης διὰ τὴν τῆς ζωῆς μείγχεσθαι μικρὰ κλοπαὶ μάλιστα δὲ καὶ ἀποδεδειγμένη ἄνθρωποι ἐτιμωροῦντο μὲ θανάτον ἢ μὲ ἀτιμίαν· σημειώθειν δὲ ὅτι πρῶτον διὰ τοῦ δράκοντος ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι νόμους γραπτούς· προτοῦ δὲ οἱ ἀρχόντες ἔκρινον κατὰ τὴν ἰδίαν ἰαυτῶν γνώμην.]

2) [Περὶ τούτου καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ καλουμένου Κυκλώου Ἀλφὺς βλέπε *Θουκ.* Α'. 126. *Ηρόδ.* Ε'. 71. καὶ Α'. 61. Πλούτ. *Ε.* Σόλ. 16. ὁ Κύλων, ἀνὴρ Εὐπατρίδης καὶ Ὀλυμπιονίκης, νόθῳσι νὰ γένῃ τύραννος τῶν Ἀθηναίων, ὡς ὁ ὑποστηρίζων αὐτὸν πενθερός του ἐγένετο τῶν Μεγαρέων· ἀλλ' ἀπέτυχε, καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀπέδρασαν, οἱ δὲ περὶ αὐτοὺς καὶ περ εἰς βοήμους καταφυγόντες, ὅμως ἐφρονεούθησαν ἀπὸ τούτου δὲ οἱ φονεύσαντες αὐτούς, καὶ περ σωτῆρες τῆς πόλεως γενόμενοι, Μεγακλῆς καὶ οἱ Ἀλκμακωνίδαι καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ' αὐτῶν εἰς πολλὰς γενεὰς ὑπερεν ἐκαλοῦντο ἐναγιῆς καὶ ἀλιτῆροι καὶ ἐμισοῦντο· οἱ δὲ περισσούντες Κυκλώνιοι ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ αἱ διετέλουν τσακίζοντες πρὸς τοὺς ἀπὸ Μεγακλῆδους καταγομένους, ὥστε ὁ Σόλων ἐπεισεν αὐτοὺς νὰ κηδύσιν ὑπὸ τριακσίων εὐπατρίδων, οἵτινες ἐκέρχον τοὺς Ἀλκμακωνίδας ἐνόχους, καὶ οὕτω τοὺς μὲν ζῶντας ἐξεδίωξαν, τῶν δὲ ἀποθανόντων τὰ δατὰ ἐξορύξαντες ἐξέριψαν ἐξω τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς· κατακαυφάμενοι δὲ καὶ ἐκ τῆς Κρήτης τὸν ἱερὸν μαντεῖν Ἐπιμενίδην καθύπευκα διὰ τῶν καθαρῶν αὐτοῦ τὴν πόλιν καὶ οὕτω καθυσόχασαν.]

εις τῶν Ἀλκμαίωνιδων 597, κόμματα, οἶον πεδιῆς, διάκριοι καὶ περάλαιοι), αἱ ὅποια μέχρι Σόλωνος (ἀρχοντας 594) διήρουν.

§. 4. [102]

Στήριξις τοῦ πολιτεύματος διὰ Σόλωνος.

Ὁ Σόλων πρῶτον μὲν μετὰ πολλῆς δραστηριότητος ἀλάφρωσε τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας καταβιβάσας τὴν τιμὴν τοῦ νομίσματος (σεισάχθεια ¹⁾], ἔπειτα δὲ ἐποικοδομῶν ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν βάσεων, ἀνέγειρε νέον πολίτευμα. Ἐκ τῶν τελευτῶν ἡ τιμημάτων ὀρμώμενος διήρσε τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρς τάξεις, εἰς Πεντακosiομεδισμόνος, ἑπαιεῖς, Ζευγίτας καὶ Θῆτας. Κατὰ τὸ τιμημα δέ, τὴν βᾶσιν τῆς διαίτης, ὠρίσθησαν καὶ οἱ φόροι καὶ τὰ τῆς στρατείας· ἡ δ' τάξις ἦτο μὲν ἐλευθέρων τῶν φόρων, ἀλλὰ δὲν μετεῖχε καὶ τῶν ἀρχῶν ἐν πολέμῳ δὲ ἐχρησίμευον οἱ θῆτες πρότερον μὲν ὡς φίλοι, ὑστερώτερα δὲ ὡς ναῦται. Τὰς ἀρχὰς δὲ διεχειρίζοντο αἱ λοιπαὶ τρεῖς τάξεις, καὶ τούτων πάλιν τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχοντος [κατ' ἐξοχὴν] καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐπόμενον τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἦν μόνον τῆς α' τάξεως προνόμιον. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ, ὅπου οἱ ἀρχαντες ἐξελέγοντο καὶ πολιτικαὶ ὑποθέσεις ἐθεωροῦντο, εἶχον πάντες οἱ πολῖται ἵσον ψήφουρας δικαιώμα. Ἡ βουλὴ (τῶν 400) ἐπρότεινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ πρὸς διαψήφισιν ἀντικείμενα. οἱ δικασταὶ ἐξελέγοντο ἐκ

1) ὅπως ὥστε 100 παλαιαὶ δραχμαὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ 138 νέας ἢ 73 παλαιαὶ = 100 νέαις δραχμαῖς· τοῦτο δὲ ἐφαλμένοις ἀποκρίναι ὁ Πλούταρχος ἐν Σόλῳ· κατ' αἰ. αἰκιστὸν γὰρ ἑκάστη δραχμὴ τῆς μὲν, πρότερον ἰσοδυναμοῦσα καὶ τριῶν νέων· διὰ τοῦτο βεβαίως γνωρίζομεν, ὅτι αὐτὴ ποτε ἡ μὲν ἦν ἴση 73 δραχμαῖς· βλ. Βύζαντον ἐν Μετρητολογ. σελ. 114 ἰπ. (§ 66. τ.) πρὸς Γ. Γράτσοῦ ἐν II. σελ. 79.]

πάντων. Τὸ συνέδριον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐφροντίζεν οὐ μόνον περὶ τῶν πράξεων τῶν διαφόρων ἀρχόντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἡθῶν τῶν ἰδιωτῶν. Οὕτως ὁ Σόλων διὰ τῶν σοφῶν νόμων τοῦ ἐθεμελίωσεν ἐλευθέρου σύνταγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτυχθέν ἀνδρικῶς, κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ Σόλωνος, ἠδύνατο νὰ ἀναδειχθῇ ὁ Ἑλληνικὸς ζῆλος πρὸς ἐλευθέραν καὶ ἀνεμπόδιστον κίνησιν καθ' ὅλας τὰς φοράς.

§. 5. [103.]

Ἐπίδοσις τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ.

Μετὰ τὸν Σόλωνα ἐξήφθησαν πάλιν αἱ ἐριδες μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τῆς ἀριστοκρατίας, κατὰ τῆς ὁποίας βοήθεια τοῦ δήμου ἠγέρθη πρόσκαιρός τις αὐτεξούσιος μοναρχία ἢ Τυραννία (Πεισίστρατος 560 καὶ Πεισιστρατίδαι 1). Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς (510) κύζησαν αἱ δυνάμεις τῆς δημοκρατίας καὶ προσεκλήσατο ἐπὶ Κλεισθέλους (510) μεγαλητέραν ἐξουσίαν, παραλαβοῦσα πολλοὺς πολίτας καὶ πολλὰς δημοτικὰς διατάξεις 2]. οἷον νέαν τοῦ λαοῦ διάρκειν (10 φυλαί, 100 ἡ ἴσως 174 δῆμοι) καὶ τὸν ἐξοστρακισμόν. Ἀλλ' ἐξαιρέτως μετὰ τὸν 6'. Περσικὸν πόλεμον, (480) καὶ περ τοὐναντίον βουλευμένων τινῶν, ὑπερίσχυσεν ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ 3], καθ' ὅσον ὁ μὲν κατὰ θάλασσαν πόλεμος, ὅστις ἀπῆται τὴν ἐνέργειαν τῆς κατωτέρας τάξεως, τόσον ἐπίσημος ἐγένετο, αἱ δὲ οὐσαὶ πολ-

1] [Ἱε. Ἑρῶδ. Α'. 59—61. Ε'. 53—65. Θουκ. Α'. κ'. ΣΤ'. νγ'.—νδ'.]

2] [Ἑρῶδ. Ε'. 60. 69 ΣΤ'. 131.]

3] [Ἀριστοτ. Πολιτ. Ε'. γ'. 4. οὗ ναυτικὸς ὄμιλος, γενόμενος αἷτιος τῆς περὶ Σαλαμίνα νίκης καὶ διὰ ταύτης τῆς ἡγεμονίας διὰ τὴν κατὰ θάλασσαν δύναμιν, τὴν δημοκρατίαν ἰσχυροτέραν ἐποίησεν. ».]

λῶν πλουσίων ἐξηφανίσθησαν· καὶ ὁ δῆμος φρονηματισθεὶς τότε ὑπὸ τῆς νίκης ἐζήτει μεγαλειτέραν μετοχὴν εἰς τὰ τῆς πόλεως. Ἰδὼν πρότερον (ἐπὶ Κ) εἰσθένους περίου) ἐγένοντο αἱ ἀρχαὶ κληρωταί· νῦν δὲ κατὰ νόμον τινα τοῦ Ἀρσείδου κατηργήθησαν οἱ ἀπὸ τιμῆματος διορισμοὶ τῶν ἀρχῶν, καὶ οὕτω προώδυνεν ἡ δημοκρατία ὕλον ἐν περισσώτερον.

§. 6. [104.]

Διαφθορά τῆς πολιτείας.

Ὁ διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας συναθροισθεὶς ἐν Ἀθήναις πλοῦτος, καὶ ἡ ἐκ τούτου γεννηθεῖσα τρυφή καὶ σπατάλη διέφθειραν τὰ ἔθνη. Ὁ δῆμος ἤρξατο νὰ καταχρᾶται τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ νὰ παρεξηγῇ τὴν ἐννοιαν περὶ πολιτικῆς ἰσότητος καὶ δυνάμειος ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὡς ἂν ἦτον ἀνάγκη πᾶσα πάντα ἔια νὰ γένωσιν, ἐξέχουσιν δὲ δύναμιν καὶ ἱκανότης νὰ μὴν ἀναδεικνύῃ τὴν φύσιν αὐτῆς κατὰ τὸ δίκαιον. Φιλοδορία ἤρξατο νὰ ἐνεργῇται εἰς τὸν λαόν (θεωρικόν)· δικασταὶ καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας μέτοχοι ἤρξαντο νὰ πληθύνωνται κατὰ μικρόν, καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἀρείου Πάγου νὰ ἐκπίπτῃ. Ὁ πρωτοουργὸς πολλῶν τῶν μεταβολῶν τούτων Περικλῆς (ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τοῦ 469—429) ἐκράτει διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ τῆς μεγάλης τοῦ δόξης τὸν λαόν κατὰ τινα τρόπων εἰς ὠρισμένα ὅρια· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰ βλαβερά ἐπακολουθήματα ἀνεδείχθησαν τόσῳ μᾶλλον· ὁ δῆμος ἤρξατο νὰ χωρίζῃ πάντοτε περισσώτερον τὰ συμφέροντα αὐτοῦ τῶν τῆς πόλεως, καὶ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν πλοῦτον νὰ μὴ θεωρῇ ἄλλως, εἰμὴ ὡς μέσον πρὸς ἀνάγκυσιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ καὶ ἐπιθυμιῶν. Οἱ πλοῦσοι πολῖται ἐνωχλοῦντο διὰ συκοφαντίας, οἱ δὲ σίρμαχοι διὰ καταθλίψεως. Ἡ διαμαγωγία, ἐνδυναμωθεῖσα καὶ ὀπλισθεῖσα διὰ τῆς δι-

δασκαλίας τῶν σοφιστῶν εἰς τὴν πολιτικὴν διαλεκτικὴν καὶ ῥητορικὴν, ἐκολάκευε τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ ματαιότητα τοῦ λαοῦ, καὶ ὠφειλεῖτο ἀπὸ τὴν εὐπιστίαν, δυσπιστίαν καὶ δεισιδαιμονίαν αὐτοῦ. Εὐγενεστέραν δὲ ἐτήρησαν τὴν δημαγωγίαν ἄνδρες, οἵοι Μιλτιάδης, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης καὶ τελευταῖον ὁ Περικλῆς· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἐπὶ Κλέωνος Ἀλκιβιάδου, Ἰπερβόλου καὶ Κλεοφῶντος ἐξέπιπτεν ὅλον ἐπὶ τὸ χεῖρον.

§. 7. [105.].

Συνέχεια.

Καὶ πρότερον ἤδη ἐπροσπάθεισε τὸ ἀριστοκρατικὸν κόμμα νὰ ὑψωθῇ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε αἰφνίδιος χρηματικὴ ἀνάγκη καὶ ταραχὴ ἕνεκα τῆς ἀποστασίας τῶν συμμάχων ἐγενήθησαν, πάλιν ἐδοκίμασε (411) νὰ ἀποκαταστήσῃ ἀριστοκρατικώτερον πολίτευμα (ἡ βουλὴ ¹) τῶν 400, ἡ ἐκκλησίᾳ τῶν 5000), ἀλλὰ τοῦτο ὀλίγον διήρκεσεν. Ἐντέλει τοῦ πολέμου (404) εἰσήγαγεν ὁ Λύσανδρος ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα ἐκ Ἀ' ἀνδρῶν, ἐκ τῶν προτέρων 400 (ἀ ν α ρ χ ι α " ἡ π ρ ὸ Εὐ κ λ ε ῖ δ ο υ)· ἀλλ' οὗτοι καταχρόμενοι τῆς δυνάμεως αὐτῶν κατελύθησαν εὐθὺς ὑπὸ Θρασυβούλου ². Μετὰ τινὰς δὲ ἐριδας (οἱ 10 ἄνδρες ³, δεκαδοῦχοι) εἰσήχθη πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα (403) ⁴. Ἡ νομοθεσία τοῦ

1) [Ἡ βουλὴ αὕτη ἦν ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ κυρία πάντων αὐτῇ περιόριζε τὴν ἐφ' ὧν τῶν ἐκκλησιαζόντων πολιτῶν εἰς πέντε χιλιάδας ἐκλεγμένοις καὶ συγκαλούμενοις κατὰ τὸ θέλειν αὐτῆς].

2) [Καὶ Ἀνδίου τοῦ ὑπερινο κατηγάρου τοῦ Σικράτους].

3) [Ὀλιγαρχικοί, εἰς ἑξ ἐκστῆς φύλῃς].

4) [Ἀπὸ Εὐκλείδου ἄρχοντος χρονολογούμενον ἀπὸ καὶ τὰ γράμματα αὐτοῦ μετ' Εὐκλείδην καλούμενης γραμματικῆς. Πλάτ. Ἀριστ. ἀ.]

Σόλωνος μετὰ ἀρμοδίων μεταβολῶν ἔπρεπε πάλιν νὰ ἐσχύη, καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ δύναμις τοῦ Ἀρείου Πάγου· ἀλλὰ τὰ ἔθνη ἦσαν διεσθαρμέναι· τὸ πλῆθος τοῦ κοινοῦ ὄχλου ἡύξησε κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον διὰ παραλαβῆς ξένων καὶ δούλων, καὶ ὅλαι αἱ καταχρήσεις τῆς δημοκρατίας ἀνενεώθησαν μὲ μεγαλητέραν δύναμιν, καὶ οὕτως ἀπώλεσαν τῷ ὄντι τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Μακεδόνων (Χαιρώνειαι 338, ἡ Κρανών(ν) [τῆς Θησσαλίας] 322) καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τοὶ τύποι τινὲς παλαιοὶ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθέρας πολιτείας διατηρήθησαν ἐν Ἀθήναις καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τῶν Καισάρων.

Ἐκ τούτων βλέπομεν, ὅτι τὸ παλίτευμα τῶν Ἀθηναίων ἔπαυε πολλὰς ἀναπτύξεις καὶ μεταβολάς. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐκτεθῶσι προπάντων οἱ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς πολιτείας ἱσχύοντες τύποι.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΑΥΤΩΝ.

§. 1. [106.]

Διαίρεσις. Πολῖται τέλειοι.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἢ ἐλεύθεροι ἢ δούλοι. Οἱ ἐλεύθεροι ἦσαν ἢ ἐντόπιοι πολῖται, ἢ ξένοι μέτοικοι· οἱ δὲ πολῖται ἦσαν ἢ γνήσιοι ἢ δημοποῖντοι.

Πρὸς πολιτείαν, ἤτοι πρὸς πλήρη ἐξάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τὸν δημόσιον βίον, ἐξέρκει κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος ἂν ὁ πατὴρ ἦν πολῖτης, ἢ μήτηρ δὲ ἡδύνατο νὰ ᾔνη καὶ ἐκ πόλεως, μὲ τὴν ὁποίαν

δὲν εἶχον ἐπιγαμίαν *) Ἀλλ' ὁ Περικλῆς ἀναθεωρήσας τὰ περὶ πολιτείας δικαιώματα ἔθετο νόμον, καθ' ὃν ἡ πολιτεία ἀνῆκε μόνον εἰς γνήσια τέκνα, ἥτοι ὧν ἀμφότεροι οἱ γονεῖς ἦσαν πολῖται. Ὁ νόμος δὲ οὗτος δὲν ἐτηρήθη μὲν ὡς φαίνεται, κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἀλλ' ὑστερώτερα ἀνενεώθη. Τὸ ἰθ. ἔτος μετὰ προηγηθεῖσαν δοκιμασίαν μετέβαινον οἱ νέοι εἰς τοὺς ἐφήδους καὶ ἐνεγράφοντο εἰς τοὺς δημότας [ληξιαρχικὸν γραμματεῖον]. παρουσιασθέντες δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀσπίδα καὶ δορυ λαβόντες, ὥφειλον νὰ δώσωσιν ὅρκον, ὅτι πιστῶς θὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα [*]. Ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τούτου ἦσαν δικαστικῶς τέλειοι· ἐχρεώζοντο ὅμως νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ δύο ἔτη ὡς ὁροφύλακες (περίπολοι) καὶ μετὰ τὸν χρόνον τούτον ἤρχοντο νὰ μετέχωσι τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐκστρατεύωσιν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς. Ἀρχὰς ὅμως νὰ διαχειρισθῶσιν ἢ βουλευταὶ καὶ δικασταὶ νὰ γένωσι πρὸ τοῦ λ'. ἔτους δὲν τοῖς ἐσυγχωρεῖτο μόνον ὅσοι ἦσαν ἐπίτιμοι· ἠδύνατο γὰρ ἐξαρκῶσι πλήρη τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου· οἱ ἀπολέσαντες δὲ ἐν ἡ περὶσσότερα τῶν δικαιωμάτων τούτων ἐλέγοντο ἀτίμοι· ἡ δὲ ἀτιμία ἠδύνατο νὰ ᾔη πρόσκαιρος ἢ αἰδιος, καὶ ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου βαθμοῦ.—Τὰ δίκαια τῶν πολιτῶν ὡς ἰδιωτῶν ἀναφέρονται κατωτέρω.

*) Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ἐπιμάζοντο οἱ οἰοί νοθεοί.

[*] Ὁ ὅρκος τοῦ πολίτου εἶχεν αὐτως. «Οἱ καταχρησθῆ ὅπλα τὰ ἱερὰ, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παροιστήν, ὅτι ἐν στοιχίσω· ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ θεῶν ἑσίων· καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν· τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάττω παραδώσω, πλὴν οἱ καὶ ἀρεῖα [ἦ:] ἔσται· καὶ παραδίξομαι· καὶ εὐλαχέτω τῶν ἀπὸ κρινόντων ἐμφορῶν, καὶ τοῖς θεομοῖς τοῖς ἱερμαῖοις παύσομαι, καὶ οὐς τινες ἐν ἄλλοις τὸ πλῆθος ἱδρύνονται ἐμφορῶν· καὶ ἐν τοῖς ἀνακρῇ τοὺς θεομοῖς ἢ μὴ παύεται, οὐκ ἀπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πάντων, καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τιμῶ». [ἵστορες οἱ τοῦτον.]

Δημοποίητοι πολῖται.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνα, πολῖται ἠδύνατο νὰ γένωσι μόνον ὅσοι ὠφέλουν τὴν πόλιν καὶ μετέθετον εἰς Ἀθήνας διαπαντός τὴν κατοικίαν ἐαυτῶν· ἐδίδετο δὲ ἡ πολιτεία διὰ δύο ἀλλεπαλλήλων συμφώνων ἐκκλησιῶν, καὶ ἦτο τότε μόνον κυρία, ὅταν εἰς τὴν δευτέραν ἐκκλησίαν [ὕπὲρ] 6000 πολῖται συγκατετίθεντο κρύβδην ψηφίζόμενοι· ἄλλως δὲ καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο, καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο ἠδύνατο νὰ καταδιωχθῇ ὅλον ἔτος διὰ τῆς γραφῆς παρὰ νόμων. Οἱ οὕτω δὲ γενόμενοι πολῖται ἐλέγοντο δημοποίητοι ἢ ἀπλῶς ποιητοὶ καὶ δὲν ἦσαν ὅλως ἴσοι μὲ τοὺς γνησίους πολίτας, καθ' ὅσον οὔτε τῶν [ἐννέα] ἀρχόντων ἠδύνατο νὰ γένωσι, οὔτε ἱερωσύνης νὰ μετᾴσχωσι, καὶ προσέτι ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι τῶν διαιρέσεων τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι οἰκογενειακὸν τινα χαρακτῆρα εἶχον (φρατρίαι καὶ γένῃ). Κατὰ μὲν τοὺς πρώτους χρόνους σπανίως μετεδίδοσαν πολιτείας, κατὰ δὲ τοὺς ὑστερωτέρους συχνότερα. Τὸ 427 ἔτος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Πλαταιῶν ἐδωρήθη εἰς πάντας τοὺς Πλαταιεῖς ἡ πολιτεία *) δι' ἣν ἐπέδειξαν πίστιν. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πολλοὶ μέτοικοι ἐγένοντο πολῖται.

*) Ἄλλα φαίνεται εἶναι αὕτη δὲν ἦσαν ὅλως ἀπὸ περιορισμῶν, καθὼς καὶ ἡ τὴν ἐκκλησίαν οἱ ἑκατοβαστεῖς καὶ πρῶτοι εἶχον, ἐκδιέτες μετὰ τῶν Ἀθηναίων.

Μ Ε Τ Ο Ι Κ Ο Ι.

Καί τοι δὲ ἡ πόλις μόνον εἰς ἰδιαιτέρους τινας ἐχάριζε τὸ δικαίωμα νὰ θεωρῶνται ὡς πολῖται ἢ μέλη τῆς ὅλης πολιτικῆς κοινωνίας, ὅμως ἡ φιλανθρωπία τοῦ δήμου τῶν Ἀθηνῶν ἐσυγχώρει καὶ εἰς ἄλλους νὰ μετέχωσι τῆς προστασίας αὐτοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν ἀγαθῶν (Ἀθηναίων φιλοξενία). Τοιούτων δὲ ξένων ἢ μετοίκων, τοὺς ὑποίους ἡ ιδιότης τοῦ τόπου ἢ τὰ ἔθη τῶν κατοίκων ἢ τοῦ κέρδους ἢ ἐπιθυμία εἰλκυον, ὑπῆρχον πολλοὶ ἐν Ἀθήναις· αὐτοῖς δὲν ἐσυγχωρεῖτο οὔτε ἐγγεῖοις κτῆσις, οὔτε ἐπιγαμία μετὰ τῶν πολιτῶν. Ὅσοι δὲ αὐτῶν ἐτόλμων νὰ ἐξασκήσωσι τὰ δικαιώματα πολίτου, ἢ νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς δικαστήριον ἄνευ προστατοῦ, ἐτιμωροῦντο μὲ δούλειαν. Ἐτησίως δὲ ὤρελλον νὰ πληρῶνσι φόρον ὠρισμένον (μετοίκιον, ξενικὰ τελεῖν) καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαγγέλλωνται ὅλας τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν πολιτῶν. Ἐκτάκτους δὲ φόρους ἢ εἰσφοράς, λειτουργίας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καὶ κατὰ προαίρεσιν ἐπιδόσεις ἐχρεώστων νὰ τελῶσι καὶ οὗτοι, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται, προσέτι δὲ καὶ νὰ στρατεύωνται. Εἰς ἐορτάς δὲ τινας ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐκτελῶσιν ἔργα τινα, ἥτοι νὰ σκαφηγορῶσιν, ὑδριαγορῶσι καὶ σκιαδογορῶσιν ἐλεύθεροι δὲ τῶν ἰδιαιτέρων περιορισμῶν ἠδύναντο νὰ γένωσιν οἱ μετοικοὶ μόνον διὰ ψήφισματος τοῦ δήμου. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἰσοτελεῖς, οἵτινες ἕνεκα τῶν ἐκδουλεύσεών των, τοῦλάχιστον ὡς ἰδιῶται ἐλογίζοντο ἵσαι μὲ τοὺς πολίτας *).

*) Καθόλου δὲ εἶπεῖν ἰδιῶται ἐνίοτε οὐ μόνον εἰς ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ εἰς πόλεις ὅσας προνομή τινα· εἴην ἐπιγαμίαν, ἔγχεσιν, ἀτίλειαν.

Δ ο ὐ λ ο ι .

Δούλους ὡς τοὺς Ἑλλώτας τῶν Λακεδαιμονίων δὲν εἶ-
 χεν ἡ Ἀττικὴ· ἀλλ' ἦσαν ἢ ἐκ δουλεμπόρων ἡγορασμέ-
 νοι *), ἢ αἰχμάλωτοι, ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ γεννηθέντες (οἰκο-
 γενεῖς). Ἰδύνατο δέ τις καὶ πρὸς τιμωρίαν νὰ κατα-
 δικασθῇ εἰς δουλείαν. Οἱ δούλοι ἦσαν ἢ τῶν ιδιωτῶν ἢ
 δημόσιοι, τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο αἱ ἀρχαὶ ὡς
 ταπεινότερους ὑπηρέτας ἢ ὡς ἀστονομικούς στρατιώτας,
 ὅποιοι οἱ λεγόμενοι Σκύθαι [κατ' ἐξοχὴν] ἢ τοξόται, κατ'
 ἀρχὰς μὲν 300, ὑστερώτερα δὲ 1200, οἵτινες ἔμενον ὡς
 σκοποὶ εἰς τὴν ἀγορὰν, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον.
 Ἡ καὶ ἀστάσις τῶν δούλων καθόλου ἦτον ὑποφερτὴ, ἀφ' οὗ
 καὶ ιδιωτικοὶ δούλοι ἦσαν εἰς πολλὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν
 τοῦ νόμου. καὶ ἂν μὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἔχωσι κτήματα
 εἶναι ἀβεβαίον· ὁ κύριος ὅμως αὐτῶν δὲν εἶχε δικαίωμα
 ζωῆς καὶ θανάτου ἐπ' αὐτῶν (Jus vitae et necis), καὶ
 ἐν περιπτώσει ὥμῃς χρήσεως ἠδύνατο νὰ καταφεύγωσιν
 εἰς τὸ Θησεῖον ἢ ἄλλο τι ἄσυλον, καὶ νὰ ζητῶσι νὰ πω-
 ληθῶσιν. Ἀπελευθερώσεις ἐγίνοντο συχνά, καὶ διὰ ἐν πο-
 λέμῃ, ὅπου ἰδίως εἰς τὸ ναυτικὸν τοὺς μετεχειρίζοντο, ἡν-
 δραγαθουν, ἐλάμβανον πολλάκις οὐ μόνον τὴν ἐλευθερίαν,
 ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτείαν. ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπισκέ-
 πτωνται οὔτε γυμνάσια οὔτε ἐκκλησίας, οὐδὲ ὡς μάρτυρες

Τὸτο δὲ συνέβαινε μάλιστα εἰς τοὺς παρὰ τῆς πόλεως εἰς ἑνὸς χώρου
 ἀναγορευμένους προξένους, οἵτινες ἐπειδὴ ἀνελάρθανεν τὰ συμμέ-
 φοντα τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτῶν αὐτῆς, εἶχον δι' αὐτὸ καὶ περισσότερα
 προνόμια ἐν Ἀθήναις.

*) Ἡ τιμὴ ἢ διάφορος κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, συνήθως μεταξὺ
 μίας καὶ δέκα μῶν.

νά παρουσιάζονται, εἰ μὴ εἰς φονικὰς δίκας ὡς μὴ νύ-
ταί· καὶ μόνον ἐπὶ τῆς βασάνου εἶχεν ὁ λόγος αὐτῶν
βαρύτητα. Οἱ ἀπελευθέροι μετέβαινον εἰς τὴν τάξιν τῶν
μετοίκων, μεταχειριζόμενοι τὸν πρότερον αὐτῶν κύριον
ὡς προστάτην, ὅπερ μὴ ποιήσαντες ἠδύνατο πάλιν διά-
τινος δίκης ἢ γράφῃς ἀποστάσιον νά κατα-
δικασθῶσιν εἰς δουλείαν.

Γενικῶς ὑπολογίζουσι τὸν πληθυσμὸν *) τῆς Ἀττικῆς
ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς πολιτείας εἰς πλείονας τῶν 500,000
ἀνθρώπων, ὧν 365,000 περίπου ἦσαν δοῦλοι, 45,000 μέ-
τοικοι καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται ἢ 10,000 μετοίκων καὶ ὀλί-
γον ὑπὲρ τὰς 20,000 πολιτῶν οἰκογένηται.

§. 5. [110].

Διαίρεσις τοῦ λαοῦ καὶ κοινὰί σχέσεις
τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους.

Φυλαὶ καὶ δῆμοι.

Ἐντελῇ πολιτικῇ δικαιώματα κατεῖχέ τις, μέλος γενό-
μενος συνδέσμων τινῶν, ἰδίαν διοίκησιν ἐχόντων. Τoi-
οῦτοι δὲ ἦσαν αἱ λεγόμεναι φυλαί, δῆμοι, φρατρίαι
καὶ γένη. Τούτων αἱ δύο πρῶται διαίρεσεις κατὰ τὴν
ὑπερωτέραν των μορφήν, συνεστάθησαν ὑπὸ Κλεισθέους,
δοτι διαλύσας τὰς τέσσαρας ἀρχαίας ἰωνικὰς φυλάς κα-
τέστηκε δέκα νέα· Ἐρεχθίδς, Αἰγυλῆς, Πανδιονίς, Δεοντίς,
Ἀγαμαντίς, Οἰνίς, Κεκροπίς, Ἰπποβοωντίς, Αἰαντίς καὶ

*) Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν Boeckh ἐν Staatshaush.
I. σ. 39. [ἡ ἀναλογία τῶν ἐλευθέρων πρὸς τοὺς δοῦλους ὡς 27 πρὸς
100 ἢ περίπου ὡς 1 : 4 αὐτοῦ σ. 30].

Ἀντισίχης. Δήμους δὲ διώρισε (πιθανόν) 174 *), οἵτινες
 εἶλαβον τὰ ὀνόματα ἢ ἀπὸ τῶν ἐπισήμων ἐν αὐτοῖς τόποις,
 ὡς Μαραθῶν, Ἐλευσίς, ἢ ἀπὸ ἐπισημῶν οἰκῶν, ὡς Δαιδα-
 λίδαί καὶ Ἰωνίδαί. Οἱ εἰς μίαν φυλὴν ἀνήκοντες δῆμοι δὲν
 συνώρευον πάντοτε, ἀλλὰ πολλάκις ἦσαν κεχωρισμένοι ἀπ’
 ἀλλήλων, καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱὸς κατεγράφετο πάντοτε εἰς
 τὸν δῆμον καὶ τὴν φυλὴν τοῦ πατρὸς, δὲν ἐλαμβάνετο
 ὑπ’ ὄψιν ὑστερώτερα εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην ἢ ἀληθῆς οἰ-
 κῆσις καὶ διαμονὴ τοῦ ἀνδρός.

§. 6. [111.]

Διοικήσεις τῶν μεγαλητέρων καὶ μικροτέρων τούτων κοινοτήτων.

Ἐκάστη φυλὴ εἶχεν ἰδίᾳ ἱερά, ἰδίᾳς γαίας, καὶ ἴδιον τα-
 μεῖον μετὰ ἰδίων ταμειῶν, καὶ ἄλλους ἐπιμελη-
 τὰς τῶν φυλῶν. Εἰς τὰς συνελεύσεις τῶν φυλῶν
 ἔθεωροῦντο κοινὰ ὑποθέσεις καὶ ἐξελέγοντο οἱ ἐπιμεληταὶ
 τῆς κοινότητος, ὡς καὶ οἱ μέλλοντες νὰ χορηγήσωσι τὰς
 δημοσίας λειτουργίας. Καὶ οἱ δῆμοι δὲ εἶχον ἰδία ἱερά,
 ἐκκλησίαις, γαίας, ταμεῖα καὶ ἐπιμελητὰς, οἷον ταμείαν,
 δῆμαρχον καὶ εὐθυνον. Οἱ νέοι κατεγράφοντο εἰς
 τὸ ληξιαρχικὸν γράμματεῖον τοῦ δήμου, εἰς
 ὃν ὁ πατὴρ ἀνῆκε, τὸ ἢ, ἔτος τῆς ἡλικίας των· τὸ αὐτὸ
 δὲ ἐγίνετο καὶ εἰς πρεσβυτέρους υἱοθετουμένους. Ἐπειδὴ δὲ
 συνέβαιναν ἐνίοτε, ὥστε τινὲς παραισέφρουν ἀνόμως εἰς τοὺς
 καταλόγους τούτους, ἐγίνετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνα-

*) Ἄλλοι δέχονται κατὰ Ἡρόδοτον 100 δῆμοι καὶ μίαν ὑπερσφίραν
 ἐκπύρην, [ἢ κατὰ συμφωνίαν.]

θεώρησις, καὶ ἀπεδιώκοντο παρὰ τῶν δημοτῶν οἱ μὴ νόμι-
μοι οὗτοι ἡδύναντο μὲν νὰ ἀναφερθῶσιν εἰς τὰ δικα-
στήρια, ἀλλ' ἂν ἔχανον τὴν δίκην, καταδικάζοντο εἰς δου-
λείαν.

§. 7. [112.]

Φρατρίαὶ καὶ γένη.

Ἡ διαίρεσις εἰς 12 φρατρίας καὶ γένη (30 εἰς ἐκάστην
φρατρίαν) ἦτον ἀνεξάρτητος τῶν προηγουμένων διαιρέσεων
καὶ ἀρχαία διάταξις, ἥτις διὰ Κλεισθένους δὲν ἔπαυεν οὐ-
δεμίαν μεταβολὴν ὡς φαίνεται. Ἦσαν δὲ κυρίως οὐχὶ πο-
λιτικάί, ἀλλὰ μᾶλλον θεοσκευτικάί κοινότητες καὶ ἰδιω-
τικάί, ἥ ἐκ τῶν ἐκταθεισῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων συστα-
θεῖσαι τὸ καταρχάς, ἥ κατὰ ταύτας διοργανισθεῖσαι, διό
καὶ φέρουσιν ἐν ἑαυταῖς τὸν τύπον τῆς οἰκογενειακῆς σχέ-
σεως. Ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ δημοποίητοί ποίτται,
ἐνῶ ἐξ ἀνάγκης ὤφειλον νὰ συσσωματωθῶσι μὲ φυλὴν τινα
ἢ δῆμον, τῶν κατὰ γένη διαιρέσεων ἔμενον ἀπόκλειστοί
ὄθην οὔτε ἀρχοντες οὔτε ἱερεῖς ἡδύναντο νὰ γένωσι ὅμως
δέ, διὰ ψηφίσματος τοῦ δήμου ἢ δι' υἰοθεσίας παρὰ γνη-
σίων πολιτῶν, ἡδύναντο καὶ φράτορες νὰ γένωσι. Εἰς
τὰ Ἀπατούρια, ἔθνικὴν τῶν ἰώνων ἑορτήν, κατε-
γράφοντο τὰ νεογνά τέκνα εἰς τὸ φρατορικὸν γραμ-
ματεῖον. Τοῦτο δὲ ἐχρησίμευε πρὸς τοῦτο, ἵνα ἐξ-
ασφαλίσῃ τὴν γνησιότητα καὶ νομιμότητα τῆς ἐκ γενετῆς
πολιτείας. Τῶν οἰκογενειακῶν δὲ καθηκόντων τῶν φρατό-
ρων ἦν καὶ τό, φόνου γενομένου, νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς
συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος, ἐνάγοντες τὸν φονέα εἰς δίκην,
καὶ νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν φόνον, μὴ ἔχοντος τοῦ φονευθέντος
συγγενεῖς. Τὰ πράγματα τῶν φρατριῶν ἐκυβέρνηα ὁ φρατρίαρ-
χος. Εἰς ἐκάστην φρατρίαν λέγεται ὅτι ἔκπαλαι ὑπῆρχον

γένη 30, εἰς ἑκάστον δὲ γένος πάλιν 30 οἰκίαι. ἑνεκα
 θρησκευτικῶν αἰτίων ἐφρόντιζαν κατὰ τὸ δυνατόν, ἵνα
 διατηρῶνται τὰ γένη, τοῦτο μὲν διὰ τὰ ἴδια ἱερά, τοῦτο
 δὲ διὰ τὰ ἱερατικά ἀξιώματα, τὰ ὅπῃ εἰς ὠρισμένας
 οἰκογενεῖας ἀνήκον. ἔχον δὲ τὰ γένη καὶ ἰδιαίτερα ἱερά
 καὶ συνελεύσεις (λέσχας). Μόνον τὰ μέλη τῶν φρα-
 τριῶν καὶ γενῶν μετέχον τῶν τελετῶν τοῦ πατρῷου
 Ἀπόλλωνος καὶ Διὸς ἑρκείου.

§. 8. [113.],

Τριττύες καὶ Ναυκραίαι.

Ἄλλη δέ, ὡς φαίνεται ὑστερώτερα *), διαίρεσις, εἴτε
 ἢ εἰς 12 Τριττύας καὶ 4 εἰς ἑκάστην αὐτῶν ναυ-
 κραίας, λοιπὸν 48, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ Κλειθίνους
 προσετέθησαν 2 ἀκόμη. Αἱ διαίρεσις αὗται φαίνεται ὅτι
 ἰδίως εἶχον οἰκονομικὸν καὶ ἰδιωτικὸν σκοπὸν, ἀλλὰ ὀλίγα
 μόνον βέβαια περὶ αὐτῶν γνωρίζομεν.

*) Καὶ ἕως ναυκραίαι μνημονεύεται ἤδη ἐπὶ τῶν Κυλωνίων τα-
 μαχῶν [Κυλωνίων ἄγος], λοιπὸν πρὶν τῆς νομοθεσίας τοῦ Σελωνος. [Ἰδε
 Γ. Γρότιν ἐν Ἱστορ. II. σελ. 43].

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Α'.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

§. 1. [114]

Ἀριθμός, τόπος καὶ τρόπος τῆς συναθροί-
σεως τῆς ἐκκλησίας.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔσκει ὁ λαὸς τὴν κυριαρχικὴν αὐτοῦ δύναμιν. κατ' ἀρχάς τῶν νομίμων ἢ ἐννόμων ἐκκλησιῶν μία συνήγεται καθ' ἐκάστην πρωτανείαν ¹⁾ (ἐκκλησία κυρία), ὑστερώτερα δὲ προσετέθησαν 3 ἑτεῖς εἰς ἐκάστην πρωτανείαν. Τῶν 4 δὲ τούτων ἐκκλησιῶν ἐκάστη εἶχεν ἑῷ ἔργα [2], ὅπερ ὁμοῦς, ὡς φαίνεται, δὲν ἐτηρεῖτο πάντοτε ἀκριβῶς. Εἰς ἰδιαιτέρων ἀφορμῶν συνεκαλοῦντο ἑκτακτοὶ ἐκκλησίου (σὺ γκλητικοὶ ἢ, ἂν ὁ λαὸς

1) Ἴδε §. [124].

[2] [αὐτὸν δῖμον (συνάγουσιν οἱ Πρωτάνεις) τετράκις ἐκάστης πρωτανείας καὶ προγράφουσιν — ὅτι δ' ἔτι χρηματίζει. Τῶν δ' ἐκκλησιῶν ἡ μὲν κυρία, ἐν ᾗ τὰς ἀρχάς ἐπιχειρονοοῦν, εἴπερ καλῶς ἔρχουσιν, ἢ ἀποχειρονοοῦσιν, ἐν ᾗ καὶ τὰς ἀπαγγελίας ἢ βουλευμένους ἀπαγγέλλει, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημοσίων μέσων ἀπογράφουσιν εἰς πρὸς τοὺς δίκαις καὶ τὰς λήψεις τῶν κλήρων. Ἡ δὲ δευτέρα ἐκκλησία ἀεῖται τοῖς βουλευμένοις ἵνα πρὶν ἐπεὶ οὗς ἰδέσθαι ἀδεῶς περὶ τοὺς ἰδίους καὶ τῶν δημοσίων. ἢ δὲ γ' κέρυξ καὶ πρὸς ταῖς ἀπὸ τοῦ χρηματίζει, εἴθε δι' ἑκτέραν τοῖς Πρωτάνειν ἀποδύσιν τὰ γράμματα ἢ δὲ δ' περὶ ἑρῶν καὶ ὁρίων. Πολυδ.]

ἐκ τῶν ἀγρῶν συνεκαλεῖτο, κατὰ κλητοί [ἡ κατα-
κλητοί αἱ]. Συνήρχετο δὲ ὁ λαὸς εἰς τὰς νομίμους ἐκκλη-
σίας τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὕστερον δὲ ἐν τῇ Πνυκί,
ἀντικρὺ τοῦ Ἀρείου Πάγου, μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Διону-
σιακῇ θεάτρῳ, καὶ τότε ἐν τῇ Πνυκί μόνον πρὸς ἐκλογὴν
τῶν στρατηγῶν. Κανονικῶς συνῆγον τὴν ἐκκλησίαν οἱ Πρυ-
τάνεις διὰ προγγράμματος· κατὰ δὲ τὴν ὥρισμένην ἡμέ-
ραν συνεκαλοῦντο διὰ κήρυκος καὶ σφμείου. Τὰ περὶ
τὴν τάξιν ἐπεμελοῦντο οἱ ὁμηγερέες, οἵτινες τοὺς μὲν
μὴ ἔχοντας τὰ προσόντα ἀπεδίωκον, τοῖς δὲ νομίμοις
ἐδίδον εἰσιτήρια, ἅπερ ἐμφανίζοντες τοῖς θεσμοθέταις
ἐλάμβανον μισθόν, τὸ πρῶτον ὀβολὸν μετὰ ταῦτα
τριώβολον. Οἱ βραδύναντες δὲν ἐπληρόνοντο, οἱ δὲ ὅπως
μὴ ἐμφανιζόμενοι ἐζημιούντο χρηματικὴν ζημίαν· διότι
τὸ ἐκκλησιάζειν ἦτο χρέος τοῦ πολίτου.

§. 2. [115.]

Τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ ἐνρῆξις τῆς ἐκκλησίας ἐγίνετο μετὰ καθάρσιον ἱερῶν
καὶ εὐχάς. μετὰ ταῦτα ἐπροτείνετο τὸ πρὸς σύσκεψιν
ἀντικείμενον ὑπὸ ἐνὸς τῶν προέδρων, οἵτινες πρότερον ἤδη
παρελάβαν τὰς παραδιδόμενας ἐγγράφους εἰσηγήσεις.
Ἄν ἡ βουλὴ [προβουλευτάσα περὶ τοῦ πράγματος] ἐνέκρι-
νεν αὐτό, ἀνεγινώσκετο [τὸ προβούλευμα] εἰς ἐπήκουον
τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐρωτᾷτο ἂν συγκρατῆται εἰς αὐτὸ καὶ
θέλῃ νὰ τὸ διασκεφθῇ [πότερον, δοκεῖ περὶ τῶν προβουλευ-
θέντων σκέψασθαι τὸν δῆμον ἢ ἀρκεῖ τὸ προβούλευμα].
ὁ δὲ δῆμος ἐφάνερονε διὰ χειροτονίας τὴν γνώμην του
(προχειροτονεῖν, προχειροτονία). Ἄν δὲ τὸ
πράγμα ἀπῆται διεξοδικωτέραν ἀμφιοδότησιν, τότε προσ-

εκαλοῦντο [νὰ ἀγορεύωσι] πρῶτον μὲν οἱ ὑπὲρ τὰ 50
 ἔτη γεγονότες, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ¹⁾, ὅσοι εἶχον τὸ
 δικαίωμα, τ. ἔ. πάντες ὅσοι εἶχον ἀνεπερέαστα τὰ δίκαια
 τοῦ πολίτου [οἱ ἐπίτιμοι]. Οἱ δὲ ἀγορεύοντες δὲν ἔπρεπε
 νὰ δικάζονται, οὐδὲ κατὰ ἄλλον τινα τρόπον νὰ προσ-
 βάλλωνται, ἀλλὰ καὶ ἀπαξ μόνον ὄφειλον νὰ ὁμιλήσωσι,
 καὶ τοῦτο μὴ παρεμβαίνοντες τοῦ προκειμένου. ὁ δὲ παρὰ
 τὴν τάξιν πράττων κατεβιβάζετο ἀπὸ τοῦ βήματος ὑπὸ
 τῶν προέδρων ²⁾ καὶ ἐξεδιώκετο τῆς ἐκκλησίας, τι-
 μωρούμενος καὶ μὲ πρόστιμον μέχρι 50 δραχμῶν. Πρὸς
 τήρησιν δὲ τῆς εὐταξίας εἶχον οἱ πρόεδροι κατὰ τοὺς ὑ-
 στερωτέρους χρόνους καὶ φυλὴν τινα διὰ κλήρου ἐκλεγο-
 μένην. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀντιλέγειν εἰς τὰς ἐπιψήφισεις
 φαίνεται ὅτι εἶχεν ἕκαστος τῶν προέδρων, ἀλλ' ἦτο καὶ
 αὐστηρὰ ποινὴ κατ' αὐτῶν ὁρισμένη ἂν παρανόμως ἐμπό-
 διζον ἢ ἐπέτρεπον τὴν ἐπιψήφισιν (ἐπιψήφίζειν,
 διαχειροτονίαν διδόναι)· ἀλλὰ καὶ ἰδιώται ἡ-
 δύναντο νὰ κάμωσιν ἐνστασίαν, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν πα-
 ραδοχὴν καὶ ἐπιψήφισιν τῆς ὑποθέσεως, ἂν ἐνόρκως διε-
 μαρτύροντο, ὅτι θέλουσιν νὰ καταδιώξωσι τὸν προτείναντα
 τὴν γνώμην ἢ τὸν νόμον ὡς ἐναντίον τῶν νόμων πρά-
 ξαντα (γραφὴ παρανόμων).

§. 3. [116]

Συνέχεια.

Συνήθως τῆς διαψήφισεως τρόπος ἦτον ἡ ὑψώσις τῶν
 χειρῶν (χειροτονία)· σπανιώτερον δέ, δηλαδή, ὅτε

¹⁾ Ἀλλως δὲ ἡ συνθήκη αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν διατηρήθη ἐπὶ πο-
 λὺν χρόνον.

²⁾ Κατὰ τὴν τοῦτο κατὰ διαταγὴν τῶν Πρυτάνων (I. II.)

εἰς σπουδαίας περιπτώσεις περὶ ενός τινος ἀνδρὸς ἀπεφασίζετο, οἷον εἰς ἀστρακισμὸν, ἐγγραφὴν ξένου εἰς τοὺς πολίτας, ἀπόδοσιν τῆς πολιτείας εἰς καταδικασθέντας ἢ φυγαδευθέντας καὶ προσδιορισμὸν τῆς ποινῆς εἰς μεγάλα ἐγκλήματα, μεταχειρίζοντο τὰς ἐκ λιθαρίων ψήφοις. Εἰς τοιαύτην δὲ περιπτώσειν ὄφειλον νὰ ψηφισθῇ τὸ ὅλόν τισιν 6,000 πολῖται *), μετὰ δὲ ταῦτα ἐκοινοποιοῦντο αἱ ἀποφάσεις (τὰ ψήφισματα) εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐτηροῦντο εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς πόλεως, ἢ ἐνεχαράττοντο ἐπὶ λίθου ἢ χαλκοῦ. Ἄν ἀντικείμενον τι δὴν διεκπεραιόυετο εἰς μίαν ἡμέραν, ἢ ἂν ἡ ἐκκλησία ἔνεκεν ἀστραπῆς ἢ ἄλλων τοιούτων διόσημιων διακόπτετο πρὸς καιρὸν, ἠδύνατο καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν πάλιν νὰ συναθροισθῇ.

§. 4. [117]

Ἔργα τῆς ἐκκλησίας.

Πάντα τὰ σπουδαῖα πράγματα τῆς πολιτείας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπεφασίζοντο διὰ τῆς κυριαρχικῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ. Ἐνταῦθα ἀνάγονται πόλεμος, εἰρήνη καὶ σὺνδαισις συμμαχιῶν, προσδιορισμὸς παντὸς εἶδους πολεμικῶν πικρασκευῶν, διαχείρισις τῶν κοινῶν χρημάτων, ὄρισμός τῶν φόρων καὶ ἄλλων προσόδων τῆς πόλεως, παρεκδοχὴ νέων τελετῶν καὶ ἑορτῶν καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν πραγμάτων, ἀναγνώρισις τῶν σπουδαιωτάτων δημοσίων βραβεύσεων, οἷον, στεφάνων τιμητικῶν, ἀνδριάντων εἰς δημοσίας θέσεις, στήσεως ἐν Πρυτανείῳ, ἀτελείας καὶ μεταδόσεως τῆς πολιτείας εἰς ξένους. Οἱ δὲ Ἀθηνοὶ εἰς ξένα μέρη πεμπομένοι πρόεδροι, καθὼς καὶ οἱ ξένων πόλεων εἰς Ἀθήνας ὄφειλον τὰς ἐντολὰς αὐτῶν καὶ ὑποθέσεις πρώτον μὲν εἰς τὴν βου-

*) Ἀθεσίων εἶνα, ἃς τὸ ὅλον 6000 ἔλασσε νὰ παριούσκηται, ἡ τέσσας ὑπὲρ τῆς διαψήφισμένης ὑποθέσεως ἔπρεπε νὰ ψηφισθῇ.

λὴν μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου νὰ διακοινώσωσιν. (ἀπαγγέλλειν τὴν πρεσβείαν, β. Π.)

§. 5. [118]

Συνέχεια. Νομοθετικὴ δύναμις.

Ἡ νομοθετικὴ δύναμις τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦν τόσον περιορισμένη, ὥστε καὶ τοὶ ὁ λαὸς ἐδίδοε τὴν γνώμην του περὶ παραλαβῆς ἢ καταργήσεως νόμων, ἢ ἀποφασίαις ὅμως πρὸς τοῦτο κυρίως ἐξηρτάτο ἀπὸ περιορισμένον ἀριθμὸν προεβηκότων καὶ ὀρκωτῶν ἀνδρῶν. Ἐρωτᾶτο δηλαδὴ ὁ λαὸς [δῆμος] κατὰ τὴν πρώτην ἐκκλησίαν ἐκάστου ἔτους, ἂν ἔπρεπε νὰ γίνῃ μεταβολὴ τις εἰς τοὺς νόμους. Ἄν δὲ πρὸς τοῦτο ἦσαν σύμφωνοι, ἦτον ἀνάγκη αἱ νέαι τῶν νόμων μεταρρυθμίσεις νὰ κοινοποιηθῶσι παρ' ἐκείνων, οἵτινες αὐτάς ἐπρότεινον, καὶ ὁ λαὸς ἐξέλεγε τότε πέντε ῥήτορας (συνηγόρους, συνδίκους) πρὸς υπεράσπισιν τῶν παλαιῶν νόμων. Μετὰ τοῦτο ἐξελέγοντο διὰ κλήρου καὶ μὲ δημοσίον μισθὸν νομοθέται ἐκ τῶν ὁμωνομότων τὸ ἔτος ἐκεῖνο τὸν ἡλιαστικὸν ὅρκον ἐνώπιον δὲ τούτων, προεδρεύοντων τῶν Πρυτάνεων καὶ τῶν προέδρων, κατηγοροῦντο οἱ παλαιοὶ νόμοι ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες νέους ἐπρόβαλλον, καὶ υπερασπίζοντο ὑπὸ τῶν συνηγόρων, τὸ δὲ πρᾶγμα ἀπεφάσιζεν ἡ γνώμη τῶν νομοθετῶν. ὅμως δὲ ἡδύνατο καὶ παρὰ τῶν νομοθετῶν παραδιχθεῖς ὁ νόμος πάλιν νὰ διαφιλονεικηθῇ διὰ τινος γραφῆς παρανόμων, καὶ τότε ὁ μὲν νόμος ἀνεβάλλετο, τὸ δὲ πρᾶγμα ἦτον ἀνάγκη νὰ ἀποφασισθῇ ἐν δικαστηρίῳ. ὅπου οὐ μόνον ὁ νόμος ἡδύνατο νὰ καταργηθῇ, ἀλλὰ καὶ ὁ γράψας αὐτὸν νὰ καταδικασθῇ εἰς αὐθαίρετον ποινὴν. Εἰς τοῦτο δὲ ἐπράττον ὑστερώτεροι

οὐ δημαγωγοὶ καὶ συκοφάνται πολλὰς καταχρήσεις. Ἡ ἐτήσιος αὕτη τῶν νόμων ἀνέκρισις λέγεται ἐπιχειροτομία [νόμων]. Ἐν τούτοις, ὅτε ἡ δημοκρατικὴ ἀκράτεια καὶ ἀκολασία ἡϋξήσῃ, πολλάκις ἄνευ νομοθετῶν προεδιήθησαν νόμοι καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ παρὰ τοῦ λαοῦ. — Ἰνα δὲ μὴ γίνωνται χάσματα καὶ ἀντιφάσεις εἰς τοὺς κειμένους νόμους, ὥρισαν ὥστε πᾶσα περικλασθὴντων νόμων νὰ συνοδεύηται μὲ κατάργησιν παλαιῶν, καὶ πᾶσα κατάλυσις παλαιῶν μὲ εἰσχωγὴν νέων.

[«Τῶν δὲ νόμων τῶν κειμένων μὴ ἐξεῖναι λῦσαι μηδένα, εἰ μὴ ἐν νομοθεταῖς· τότε δὲ ἐξεῖναι τῷ βουλευμένῳ τῶν Ἀθηναίων λύειν, ἕτερον [τι] τιθέντι ἀντὶ οὗτοῦ ἂν λύῃ διαχειροτονίαν δὲ ποιῶν τοὺς προέδρους περὶ τούτων τῶν νόμων, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ κειμένου, εἰ δοκεῖ ἐπιτήδειος εἶναι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἢ οὐ, ἔπειτα περὶ τοῦ τιθεμένου· ὁπότερον δ' ἂν χειροτονήσωσιν οἱ νομοθεταί, τοῦτον κύριον εἶναι· ἐναντίον δὲ νόμον μὴ ἐξεῖναι τιθέναι τῶν νόμων τῶν κειμένων μεθενί. εἰ δέ τις, λύσας τινὰ τῶν νόμων τῶν κειμένων, ἕτερον ἀντιτιθῇ μὴ ἐπιτήδειον τῷ Ἀθηναίῳ δήμῳ, ἢ ἐναντίον τῶν κειμένων τῶν, τὰς γραφάς εἶναι κατ' αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον, ὅς κεῖται, εἰάν τις μὴ ἐπιτήδειον ἔῃ νόμον. ὁ νόμος οὗτος παρὰ Δημοσθ. ἐν τῷ κατὰ Τιμοκρ. β'. ἐκδ. Dobson. τόμ. III. σ. 285.]

§. 6. [119].

Συνέχεια. Ἀρχῶν ἐκλογαὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (ἀρχαιρεσίαι.)

Οἱ ὑπάλληλοι τὸ πάλαι μὲν ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὑστερώτερα ὁμοίως, ὅτε ἡ μὲν δύναμις αὐτοῦ ἡϋξήσῃ ἢ δὲ δημοκρατικὴ ἰσότης κινῶν ἐνοεῖτο, ἐκλεγοῦντο, καὶ ἀπὸ

ταύτης τῆς ἐποχῆς μόνον μερικαί τινες ὑποθέσεις, οἷον τοιαῦται, ὅποῃ ἀπῆλθον πολλὰ εἰδικὰ γνώσεις καὶ εἶδος τι δημοσίας πίστεως (π. χ. στρατιωτικὰ καὶ οἰκονομικά ἔργα, προσβεῖαι, ἡ ἀρχὴ τῶν 10 σωφρονιστῶν) ἐπιτρέποντο διὰ ψηφηφορίας. Αἱ πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἀρχῶν συνελεύσεις ἐλέγοντο ἀρχαιρεσίαι· οἱ δὲ παραγγέλλοντες ([σπουδάρχαι] ἀρχαιρεσιάζειν, σπουδαρχίαν) μετεχειρίζοντο, μάλιστα κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους, πολλάκις ἄνωμα μέτα, καὶ ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐπαπειλῶνται μὲ αὐστηρὰς ποινάς. Κατατάντας δὲ ἤδη εἰς τὴν ἀρχὴν ἡδύνατο ὁ λαὸς ἐνεκα πλημμελημάτων νὰ τοὺς πύσῃ, διό καὶ κατὰ πᾶσαν πρώτην ἐκκλησίαν ἐκάστης πρυτανείας (ἐκκλησία κυρία) ἡρώτων οἱ ἄρχοντες τὸν λαόν, ἂν αἱ ἀρχαὶ ἔπρεπε νὰ μένωσιν εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν ἢ ἂν ἔπρεπε νὰ πύσῃσιν.

§. 7. [120.]

Συνέχεια. Δικαστικὴ δύναμις τῆς ἐκκλησίας.

Ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ λαοῦ μετὰ μῆνυσιν ἡ εἰσαγγελίαν ἐθεωροῦντο προσβολαὶ [ὕβρεις] εἰς ἀρχοντας καὶ ἄλλαι πολλὰ σπουδαῖαι δίκαι. Τοιαῦτα δὲ πράγματα ἡδύνατο νὰ ἀναφερθῇσι καὶ εἰς τὴν βουλὴν, αἱ παρὰ τῆς ὁποίας ζημίαι μέχρι 500 δραχμῶν ἀέθκινον· ὅμως δὲ τὰ σπουδαιότερα παρεπέμποντο εἰς τὸν λαόν, ὅστις τότε σπανίως αὐτὸς διὰ ψηφηφορίας ἐκρινεν (ὡς κατὰ τῶν στρατηγῶν μετὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσις ναυμαχίαν), ἀλλὰ συνήθως ἀνέθετε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ τακτικὸν δικαστήριον τῶν ἱλιαστῶν [τὸ μέγιστον τῶν ἐν Ἀθήναις ἐκαλεῖτο δὲ καὶ μεγάλη ἐκκλησία], ἐκλέγων

ἐν τῷ αὐτῷ καὶ συνδίκους ἢ συνηγόρους, οἵτινες μετὰ τῶν κυρίων κατηγορῶν ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου ἐδίωκον τὴν δίκην. Διάφοροι δὲ τούτων ἦσαν αἱ λεγόμεναι προβολαὶ ἢ προκατηγορίαι ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς προδικασίαι ἢ νὰ προξενήσωσιν ἐμφασιν εἰς ὑστερωτέρας δίκας ἐν δικαστηρίοις· ἐγίνοντο δὲ αὗται μάλιστα κατὰ δυνατῶν ἀνδρῶν ἢ κομματαρχῶν.

§. 8. [121].

Συνέχεια. ὀστρακισμός. ¹⁾).

Ὁ ἐξοστρακισμὸς δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται διόλου, ὡς δικαστικὴ καταδίωξις ἢ κόλπαις, ἀλλ' ὡς πολιτικὴν μέτρον τῆς ἀνωτάτης δυνάμεως τῆς πολιτείας, ὡς μέσον προληπτικὸν πρὸς ἀπομάκρυνσιν κινδύνων, χάριν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς γενικῆς ἰσονομίας. Εἰς ὠρισμένον τινα καιρὸν τοῦ ἔτους συγκαλέσαντες οἱ Πρυτάνεις τὸν δῆμον ἡρώτων αὐτὸν ἂν ἤθελε νὰ ἐκτελεσθῇ ὁ ἐξοστρακισμὸς [αὐτὸ ὀστρακικὸν εἰσφέρειν], καὶ τότε ἕκαστος λαβὼν ὀστρακὸν καὶ γράψας ὅν τινα ἐβούλετο ἔφερεν αὐτὸ εἰς ἓνα τόπον τῆς ἀγορᾶς περιπεφραγμένον· ἔπειτα οἱ ἄρχοντες ἀρίθμουν τὸ σύνπαν πλῆθος τῶν ὀστράκων καὶ ἂν οἱ γράψαντες ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν 6000, ὁ ἐξοστρακισμὸς ἦτον ἀτελής καὶ δὲν ἔσχυε· [αὐτὸν δὲ ἐξακισχίλια γένοιτο τὰ ὀστρακα, τοῦτον φυγεῖν ἔχρην π]. ὁ δὲ οὕτω καταδικασθεὶς ὤφειλεν ἐντὸς 10 ἡμερῶν [αὐτὰ δίκαια δοῦν καὶ λαβὼν ὑπὲρ τῶν ἰδίων συναλλαγμαμάτων] νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν καὶ δεκά ἔτη (ὑστερον δὲ ἐ-

1) Ὀστρακισμὸς εὐρίσκεται καὶ εἰς Ἄργος, Μίλητον, Συρακούδας [παταλισμὸς, ἐν' ὀλίγον χρόνον] καὶ Μίλητον. [Τὸ ἔργον ἐκτελεῖτο ὀστρακοφορίᾳ, τὸ πᾶντος ὀστρακισμοῦ, τὸ ἥμισυ ἐξοστρακισμοῦ καὶ ἐξοστρακισθῆναι Πηλοπ. Β' 19].

γίνοντο πάντα) νά μένη έξω τῆς χώρας. Ἡδύνατο ὁμοίως καί πρὸ τοῦ ὠρισμένου χρόνου νά ἀνακληθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις μόνος εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπαλλάττειν ποινῆς καὶ ἀτιμίας. Ἀτιμίαν δὲν ἐπροξένει οὐδεμίαν ὁ ἐξοστρακισμός, καὶ οἶκος καὶ ὑπάρχοντα τοῦ ἐξοριθεύοντος οὕτως ἔμενον ἄθικτα. Εἰς ἐξοστρακισμόν περιέπεσον οἱ μέγιστοι ἄνδρες τῶν Ἀθηναίων, ἕως οὗ ὁ Ἀλκιβιάδης κατώρθωσε, μὲ τὴν ἐξοστράκισιν τοῦ δημαγωγοῦ Ἰπερβόλου, διὰ παντός νά καταλύσῃ τὴν ὀστρακοφορίαν 2].

B.

ΒΟΥΛΗ.

§. 9. [122].

Βουλευτικά προσόντα. προνόμια.

Ἐπὶ Σόλωνος συνέλειτο ἡ βουλὴ *) ἐκ 400 βουλευτῶν, ἧτοι 100 ἐξ ἐκάστης τῶν 4 παλαιῶν φυλῶν ἐπὶ Κλεισθέους δὲ ᾠξήσεν ὁ ἀριθμὸς εἰς 500, ἧτοι 50 ἐξ ἐκάστης τῶν νέων φυλῶν. Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους

2) [Ἴδε Πλούτ. Ἀριστ. Ζ'. Θμιστ. κβ. Πολυβ. Η'. 19—20].

*) Ἡ βουλὴ εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως εἰς τὰς διασκέψεις καὶ ἀντιέραν τινα διοικητικὴν δύναμιν καὶ κατὰ τοῦτο δύναται νά θεωρηθῇ ὡς ἰδιαιτέρα πολιτικὴ δύναμις ἄλλως δὲ εἴτε βουλευταὶ καὶ οἱ ἡλιασταὶ καὶ οἱ νομοθέται πρέπει νά θεωρῶνται ὡς στενότεροι ἀπόκλητοι τοῦ λαοῦ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ὑπακλήλους ἄρχοντας, τοὺς δούλους τοῦ λαοῦ. τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ ἐκ τούτου. ὅτι πρῶτον μὲν ἦσαν ἀειόθνητοι, ἔπειτα δὲ ὅτι κατὰ τοὺς ὑστεριότερους χρόνους ἐμισθοδοτοῦντο ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ὡς τὰ μέλη τῆς ἐκκλησίας. κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους εἶχε καὶ ἡ δευτέρα βουλὴ, ἡ Ἄρειος Πάγος, μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν. Ἴδε παρὶ τούτου §. [141].

ἐξελέγοντο οἱ βουλευταὶ μόνον ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων (πεντακοσιομεδίμων, ἰππέων, ζευγίτων)· μετὰ ταῦτα ὁμοῦς, ὅτε ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ ἡύξησεν, ἐκ πάντων, ὅσοι ἦσαν ἐπίτιμοι καὶ 30 ἔτων τὴν ἡλικίαν. ἐξελέγοντο δὲ οἱ βουλευταὶ (πιθανόν μετὰ τοὺς Κλεισθένους χρόνους) διὰ κλήρου καὶ κατ' ἔτος· ἀλλ' ἠδύνατο πολλὰκις νὰ γένωσι βουλευταί. Μετὰ τὴν διὰ κλήρου ἐκλογὴν ὑπεβάλλοντο εἰς δοκιμασίαν, ἐν ᾗ, μὴ φανέντες δόκιμοι, ἀντικαθίστῶντο παρ' ἄλλων. Πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν βουλὴν ὁμνοῦν (τὸν βουλευτικὸν ὄρκον), ὅτι θέλουσιν ἐκπληρῶσθαι τὰ βουλευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα· μάλιστα δέ, καὶ τῆς βουλευτικῆς περιόδου διαρκούσης, ἠδύνατο ὑπὸ τῶν συμβουλευτῶν νὰ ἀποβῇ τῆς βουλῆς ἕνεκα πλημμελημάτων. Ἄλλως δὲ φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν ὑπεύθυνοι, εἰμὴ ὥς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν προσόδων· βουλευτικὸν δὲ μισθὸν ἐλάμβανον δραμὴν (μίαν) ἐκάστης ἡμέρας παρὰ τῆς πόλεως. Προνόμια δὲ ἀπῆλθον, Ἀστροκτεῖν, διαρκούντος τοῦ βουλευτικοῦ ἔτους, καὶ ἰδιαιτέρον τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ (τόπος βουλευτικός) τιμῆς δὲ δαΐγματος αὐτοῖς ἦν μύρτου στέφανος ἐν τῇ συνεδριάσει· ὅτε δὲ ἡ βουλευτικὴ περίοδος καλῶς ἐληγεν, ἀφίερονεν ὁ δῆμος συνήθως χρυσοῦν στέφανον εἰς ὅλον τὸν σύλλογον.

§. 10. [123]

Ἔργα τῆς βουλῆς.

Ἔργον τῆς βουλῆς ἦν τοῦτο μὲν ἡ προφυλακτικὴ συζήτης καὶ προπαρασκευὴ ἐκείνων, ὅσα ἐμελλον νὰ προβληθῶσιν εἰς τὸν λαόν (προβουλεύειν, προβούλεμα [§. 115]), τοῦτο δὲ ἡ διαίτησις τινῶν τρεχόντων τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων ὑποθέσεων. Ἦγον ἀνελάμβανε τὰς εἰδήσεις τῶν

ἐπιστραφέντων πρέσβειων, ἠγοράζετο τοὺς πρέσβεις ξένων πόλεων καὶ εἰσῆγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπέβαλλεν εἰς δοκιμασίαν τοὺς ἄρχοντας κ. τ. έ. ἰδίως δὲ ἐξετείνετο ἡ ἐνέργεια αὐτῆς εἰς τὰ οἰκονομικά, στρατιωτικά καὶ δικαστικά. οὕτως ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικά ἐπασιάτει εἰς τὴν ἐκμίσθωσιν τῶν δημοσίων προσόδων, ἀπῆται τὰ εἰσ-
δήματα παρὰ τῶν ἐνοικιαστῶν τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ τὸν ὑπολογισμὸν, εἶχε τὴν ἐπιτήρησιν καὶ ἐξέλεγχ-
ξιν τῶν ἀπολογισμῶν τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων καὶ εἰσπρα-
κτόρων, τὴν παράδοσιν τῶν ὑπολογισμῶν ἐνώπιον τοῦ δήμου περὶ τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων τῆς πόλεως καὶ τὴν διανομὴν τῶν βοηθειῶν, τὰς ὁποίας ἡ πόλις εἰς πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους πολίτας διανοοῦραζεν. Ἐπειτα ἐπετῆρει ἡ βουλὴ τὴν ἐτήσιον ναυπηγίαν τοῦ στόλου, ἐπιμελουμένη καὶ τὸ ὑπάρχον ἵππικὸν ἐκ 300 μὲν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ ἐξ 600 καὶ, συνυπολογιζομένων καὶ τῶν ἵπποτο-
ζοτῶν, 1200. Εἶχε δὲ καὶ δικαστικὴν τινὰ δύναμιν ἡ βουλὴ, καθ' ὅσον δίκαι περὶ ἀνομημάτων τινῶν, τὰ ὅποια ὁ κατηγορὸς δὲν ἠδύνατο ἢ δὲν ᾔθελε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰ τακτικά δικαστήρια, θεωροῦντο ἐνώπιον αὐτῆς· διὰ μικρότερα ἐγκλήματα εἶχεν ἡ βουλὴ τὸ δικαίωμα νὰ προσ-
διορίξῃ πρόστιμον μέχρι 500 δραχμῶν. Αἱ σπουδαιότεραι ὁμῶς δίκαι εἴπαιον νὰ ἀκολουθῶσι τὸν τακτικὸν αὐτῶν δρόμον, ἐκτὸς ἂν ὁ δῆμος εἰς τινὰς περιστάσεις ἐδίδεν εἰς τὴν βουλὴν ἑκτακτον δικαστικὴν δύναμιν. Τὰ ἰδιαίτερα τῆς βουλῆς ψήφισματα ἔσχον μόνον ὡς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐαυτῆς βουλευτικὴν περίεδον.

§. 11. [121]

Τύπος τῆς βουλευτικῆς συνεδριάσεως.

Ἡ βουλὴ συνήρχετο κανονικῶς εἰς τὸ ἐν Κεραικῷ βου-
λεοντῆριον ἐκάστην ἡμέραν, ἐξαιρουμένων τῶν ἑορτα-

σίμων. Αἱ συνεδριάσεις φαίνεται ὅτι ἐγίνοντο δημοσίᾳ, ἐξαίρουμένων τινῶν περιπτώσεων, καθ' ὅς μυστικαὶ συσκέψεις ἐγίνοντο. Διὰ τὴν μὴν ἤ νε δὲ ἀναγκασμένη ὅλη ἡ βουλὴ ὅλην τὴν ἡμέραν νὰ συνεδριάξῃ, καὶ ἡ πόλις ὅμως πάλιν νὰ μὴ στερῇται ποτὲ τὴν ἀνωτάτην βουλευτικὴν τῆς ἀρχῆς, διηρεῖτο ἡ βουλὴ εἰς δέκα τμήματα, ὥστε τὸ δέκατον αὐτῆς, ἢ οἱ βουλευταὶ μιᾶς φυλῆς, πάντοτε νὰ συνεδριάξωσι (φυλὴ Πρυτανεύουσα). Ὁ καιρὸς, καθ' ὃν μία φυλὴ διεχειρίζετο τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἐλέγετο Πρυτανεία, τὰ δὲ μέλη Πρυτάνεις καὶ ὁ τόπος τῆς συνεδριάσεως Πρυτανεῖον (διάφορον τοῦ παλαιοῦ παρὰ τὴν ἀκρόπολιν Πρυτανείου) ἢ Ὁλόος ἢ καὶ Σκιάς, ὅπου καὶ δημοσίᾳ διατρέφοντο. Ταύτης δὲ τῆς ἐν Πρυτανείῳ σιτήσεως μετέχον καὶ οἱ λεγόμενοι ἀεῖσιςτοι, ἥτοι ἄρχοντες τινες, ἔχοντες τὰ πρὸς ταῦτο προσόντα, ἔτι δὲ ξένοι πρέσβεις καὶ πολῖται τὴν πατρίδα ὠφελήσαντες ¹⁾. Τῶν Πρυτάνεων ἐκάστην ἡμέραν ἦτον εἰς ἐπιστάτης, τοῦτ' ἐστὶν ἐφύλαττεν αὐτὸς τὰς κλείς τῆς ἀκροπόλεως, τοῦ ταμείου [θησαυροῦ], τοῦ Μητροῦ, ὡς καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ κράτους, προέδρευε εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς βουλῆς καὶ τῶν Πρυτάνεων καὶ διεύθυνε τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τοὺς ὑστεροτέρους χρόνους εὐρίσκονται παρὰ τοῦτον ὁ ἄλλοι πρὸς δρῶντες ἐν τῶν διαφόρων φυλῶν, ὡς διεύθυνται τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσέτι μία φυλὴ πρὸς δρῶσα ²⁾. Αὐτοὶ ἐπιψηφίσαις τῶν προέδρων τούτων ψηφισαρία δὲν ἐγίνετο,

1) [Ἦδε καθόλου περὶ Πρυτάνεων τὴν ἐπιστηρικὴν ἐπιμέλειαν Κ. Ἀσπιόου ἐκφωνηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τῇ δ'. Ὀκτωβρίου 1843 ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ὀδῳ, ἐπὶ τῇ ἀναδοχῇ τῆς πρυτανείας.]

2) Ἐστὶν τῶν εἰρημένων προέδρων περιδεχόμενοι τινες 10 πρόεδροι τῆς πρυτανευούσης φυλῆς, εἰσιναι τὴν ἡμέραν εἶχον τὴν προεδρίαν καὶ ἐξ ἑαυτῶν τοὺς ἐπιστάτας ἐξέλεγιν' ἄλλα τὸ ὅλον ὀλίγην μετέσταντα φέρει ἐν ἑαυτῷ.

δικαίωμα, διὰ τὴν διαχείρισιν τοῦ ὁποίου ὁμως ἦσαν ὑπεύθυνοι. Μὴ πρυτανεὶα διήρκει κατὰ μὲν τὸ κοινὸν ἔτος 35 ἕως 36 ἡμέρας κατὰ δὲ τὸν ἐμβόλιμον ἐνιαυτὸν 38 ἢ 39. Ἐκάστη Πρυτανεὶα εἶχε τὸν ἴδιον ἑαυτῆς διὰ κλήρου ἐκλελεγμένον γραμματέα³⁾ καὶ ἀντιγραφέα πρὸς σύνταξιν τῶν δημοσίων ἐγγράφων καὶ ὑπολογισμῶν. Ἡ ἑναρξίς τῆς βουλῆς ἐγένετο μὲ θύματα εἰσιτήρια καὶ τὸ τέλος μὲ ἐξιτήρια· αἱ δὲ καθ' ἡμέραν συνεδριάσεις ἤρχίζαν μὲ εὐχάς, ἰδίως πρὸς τὸν Δία, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ἑστίαν βουλαίαν.

Γ.

ΑΡΧΑΙ.

§. 12. [125.]

Διάφοροι τάξεις δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἐκτελεσται τῆς θελήσεως τῆς ἀνωτάτης δυνάμεως, ἦτοι δοῦλοι τῆς πολιτείας, ἦσαν τοῦτο μὲν οἱ λεγόμενοι ἄρχοντες κατ' ἐξοχὴν, διευθύνοντες ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην κυριαρχίαν τῶν νόμων καὶ τοῦ λαοῦ ὡρσμένοι πινὰ κλάδον τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας· ἐντὸς δὲ τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας αὐτῶν εἶχον πλήρη δύναμιν καὶ δικαιοδοσίαν (ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου)· ἀλλὰ ἦσαν καὶ ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ἀνωτάτην τῆς πόλεως δύναμιν, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ εἰς δοκιμασίαν ὑπεβάλλοντο πρὶν ἀ-

3) Αναφέρονται δὲ πρὸς τὴν τελευτὴν κατὰ τοὺς διαταγμένους χρόνους, καὶ ἄλλαι τῆς βουλῆς γραμματεῖς (γραμματεῖς τῶν βουλευτῶν, γραμματεῖς τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου).

ναλάδωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν· τοῦτο δὲ οἱ ἐπιμεληταί, οἵτινες ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὴν διεξαγωγὴν μερικωτέρων τινῶν ὑποθέσεων ἢ ἐπιμελειῶν ἐπὶ ὀρισμένον τινά, ποτὲ μὲν μακρότερον ποτὲ δὲ βραχύτερον χρόνον (συνήθως 30 ἡμερῶν), π. χ. οἱ πρέσβεις, οἱ συνήγοροι καὶ οἱ παρόμοιοι· καὶ τέλος οἱ ὑπηρέται, οἵτινες ἐπὶ μισθῷ ἐξτείνουν μικρότερα ἔργα κατὰ προσταγὴν τῶν ἄλλων, καὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δούλοι ἢ ἀπελεύθεροι. Αἱ δύο πρῶται τάξεις ἐξελέγοντο ἢ διὰ κυάμων, κληρούμενοι ἐν τῷ Θησείῳ, ἐπιστατούντων τῶν θεσμοθετῶν, ἢ διὰ ψηφοφορίας, εἴτε ὅλου τοῦ λαοῦ εἴτε εἰς ἰδιαιτέρως περιπτώσεις μιᾶς ἐκάστης φυλῆς (ἀρχοντες κληρωτοί, ἢ ἀπὸ κυάμου ἢ κυαμευτοί, καὶ χειροτονητοί ἢ αἵρετοί). Καθόλου εἰπεῖν ὁ διὰ κλήρου τρόπος ἦτο συνηθέστερος εἰς τὰς καθ' αὐτὸ ἀρχάς.

§. 13. [126.].

Δοκιμασία.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν εἶπετο δοκιμασία ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου (εἰς δὲ τοὺς ἀρχοντας καὶ ἐνώπιον τῆς βουλῆς), ἥτις ὅμοις δὲν ἀπέβλεπε τὴν ἐξέτασιν τῶν γνώσεων ἢ τῆς ἱκανότητος πρὸς ἀρχὴν, ἀλλ' ἂν ἦσαν πολιτικῶς νόμιμοι ἢ μὴ, καὶ ἂν ὁ βίος αὐτῶν κατὰ τὰ σπουδαιότερα ἦτον ἀμemptos [εἰ γονέας εὖ ποιῇ, εἰ τὰς στρατείας ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐστράτευται, ἢ τὰ τέλη τελεῖ]. Ἀπὸ Ἀριστείδου ἐγένετο ἡ κατοχὴ τῶν ἀρχῶν κοινὸν τοῦ πολίτου δικαίωμα, τὸ δὲ τίμημα δὲν ἐθεωρεῖτο, εἰ μὴ εἰς οἰκονομικὰς τινὰς ἀρχάς. Οἱ μὲν στρατηγοὶ ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ἑγγύειον κτήσιν ἐν Ἀττικῇ καὶ νὰ ᾔωσι γνήσοι, νομίμου γάμου τέκνα· οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ἄρχοντες, πολῖται τέλειοι ἐκ Τριγώνιας. Ὀρισμένη ἡλικία ἦν, ὡς τινες νομίζουσιν, ἢ μετὰ

τὸ 30 ἔτος. ἔτι δὲ ὀφείλον εἶναι ἀφελεῖς, ἵτοι μὴ ἀνάπηροι τὸ σῶμα. Εἰς τὰς δοκιμασίας δέ, ὅπου πᾶς πολίτης ἠδύνατο ὡς κατήγορος νὰ παρουσιασθῇ, οἱ ἀποδοκιμασθέντες ἐζημιούντο μὲ ἀτιμίαν.

§. 14. [127].

Εὐθύνη.

Ἐκαστος, ὑπάλληλος, ὀφείλε νὰ δώτῃ εὐθύνας καὶ λογισμὸν, ὡς ὅπως οἱ διαχειρίσαντες χρήματα τοῦ δημοσίου. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οὐ μόνον οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ καὶ δαιτηταί, καὶ τριήραρχοι καὶ ἱερεῖς καὶ πρέσβεις. Οἱ λογαριασμοὶ παρεδίδοντο εἰς τοὺς διὰ κλήρου ἐκλεγομένους 10 λογιστάς, οἵτινες ἢ αὐτοὶ ἐξήλιγγον αὐτοὺς ἢ τοὺς παρέδιδον εἰς τοὺς εὐθύνους *), ἵνα οὗτοι αὐτοὺς ἐξετάσωσιν. ὁ μὴ δυνάμενος δοῦναι ἀκριβῆ λογισμὸν ἐσώρετο εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπερ ἦν ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν ἢ ἡγεμονίαν τῶν λογιστῶν, ὅπου τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως ὑπερκοπίζοντο ὑπὸ τῶν 10 κληρωτῶν συναγώρων ἢ συνδίκων. Ἄλλως δὲ καὶ πᾶς πολίτης ἠδύνατο νὰ ἐμφανισθῇ ὡς κατήγορος. Πρὶν δώσει τις λογισμὸν δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ ἀποδυσώσῃ, οὔτε ἄλλην ἀρχὴν νὰ ἀρξῇ, οὔτε ἐλευθερίας τινος καὶ δικαιοῦματα τοῦ πολίτου ν' ἀπολαύῃ [τὴν οὖσαν καθιεροῦν, οὐδὲ ἀνάθημα ἀναθεῖναι, οὐδὲ ἐκποίητον γενέσθαι, οὐδὲ διαθέσθαι τὰ ἐαυτοῦ]. Οἱ λογισμοὶ συνήθως ἐχαράσσοντο εἰς λίθους καὶ ἐσταίνοντο δημοσίᾳ. Ὅμως δέ, καίπερ ἐχούσης τῆς πόλεως πάντα

*) Πῶς εἶχον οἱ λογισταὶ πρὸς τοὺς εὐθύνους δὲ εἶναι ἀρκυὰ σαφές. Τίτιος ἐξέθεσεν μάλιστα ὅτι ἦσαν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, ἢ ὅτι λογισταὶ ἦσαν ὑπερωτέρα ὀνομασία τῶν εὐθύνων. (Λογισταί, διαίκεται περὶ νόμων Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Αἰθαικῇ πολιτείᾳ, εἴτα δαίνονται ὅτι δικαστῆρες τῶν εὐθύνων, Ἀριστοτ.)

ταῦτα τὰ μέτρα, οὐδὲν ἤττον συνέβαινον ἀπάται, μάλιγα κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους, ὅτε οἱ λογισταὶ δὲν ἦσαν σπανίως δωροδόκoi.

§. 15. [128.]

Ὅρια καὶ περιορισμοὶ τῆς δυνάμεως
τῶν ἀρχῶν.

Αὐξανούσης τῆς δυνάμεως τοῦ δήμου περιορίζετο κατὰ μικρὸν ἡ τῶν ἀρχῶν δύναμις· ἔγουν διήρκει βραχὺν χρόνον καὶ διεβέθη εἰς πλείονας ἀρχοντας, οἵτινες ὑπέκειντο εἰς ἐπιχειροτομίαν καὶ ἀποχειροτόνησιν κατὰ πᾶσαν πρώτην ἐκκλησίαν ἐκάστης πρωτανείας καὶ ἦσαν ὑπεύθυνοι. Οὐδεὶς ἠδύνατο δις τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀρχειν ἢ δύο ἀρχὰς ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει. Καὶ εἶχον μὲν αἱ ἀρχαί, ἐκάστη ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς, δικαιοδοσίαν, ἐπιβάλλουσαι καὶ ἀσήμεντόν τι προστιμὸν (ἐπιβολή), ἀλλὰ ἠδύνατό τις κατὰ τοῦτου νὰ κάμῃ ἔρρειν εἰς τὰ δικαστήρια· ὁμοῦς δὲ ἐκ τῶν λόγῳ ἢ ἔργῳ ὑβρεων, αἱ ὁποῖαι ἀτιμίζον συνεπέφερν, ἦσαν προφυλαγμένοι οἱ ἀρχοντες. Πρασίμιον δὲ μναία δὲν γίνεσθαι ἄλλων ἢ τῶν μυρσίνων στεφάνων, τοὺς ὁποίους οἱ θ'. Ἀρχοντες καὶ τινες ἄλλοι ἐφόρου διαχειρίζοντες τὰς ἀρχὰς αὐτῶν.

§. 16. [129]

Αἱ κατὰ μέρος ἀρχαί. Ἀρχοντες.

Ἀνωτάτη ὑπαλληλικὴ θέσις ἦν ἡ τῶν θ'. Ἀρχοντίων (ἴδε τὴν ἱστορικὴν ἐποψίν §. 100), ὧν ὁ μὲν α. ἀρχων ¹⁾ ἀ-

1) Ἐκ τῶν μὴ ἀττικῶν συγγραμμάτων καὶ ἰδίως τῶν γραμματικῶν λέγεται ἀρχων ἐπὶ ὀνομος.

πλὺς ἐλέγετο, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἔτος ὠνομάζετο· ὁ δὲ Ῥό-
 βασιλεύς, ὁ γ'· πολέμαρχος καὶ οἱ λοιποὶ Θε-
 σμοθέται. Τῶν Ἀρχόντων ἡ μεγάλη κατ' ἀρχὰς δόνα-
 μίς, ὑπερώτερα, ἀφοῦ ἡ δημοκρατία ἠϋξῃσε, περιορίσθη
 εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου, ὅστις εἰς προστασίαν
 τῶν δικῶν καὶ προεδρίαν ἐν τῷ δικαστηρίῳ· δικαστικὴν δὲ
 δύναμιν κυρίως εἶχον μόνον εἰς ἀσκήματα πράγματα, ἀλλὰ
 καὶ τότε ἠδύνατο νὰ γένη ἔφεσις εἰς τὸ δικαστήριον. Ὁ μὲν
 Ἀρχὼν ἔκρινε τὰς περὶ κληρονομίας δίκας καὶ ἄλλας
 οἰογενειακὰς ἀμφισβητήσεις· ὁ πολέμαρχος δὲ περὶ
 ὁμοίων μεταξὺ μετοίκων καὶ ξένων, τῶν δὲ ἀρχαιοτέρων
 αὐτοῦ στρατιωτικῶν καθηκόντων τῷ ἔμεινε μόνον ἡ φροντίς
 περὶ τὴν ταφὴν δημοσίων τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων. Ὁ
 βασιλεύς εἶχε τὴν δικαιοδοσίαν εἰς θρησκευτικὰ πράγ-
 ματα, καὶ οἱ θεσμοθέται εἰς τὰς λοιπὰς δίκας. Κοινὰ
 δὲ ὄντων ὅμοῦ τῶν Ἀρχόντων ἔργα ἦσαν ὅτι π. γ. ἕκαστον
 ἔτος ἐξέλεγον τοὺς δικαστὰς διὰ κλήρου, ὅτι τὸν λαὸν
 κατὰ πᾶσαν κυρίαν ἐκκλησίαν ἡρώτων ἂν οἱ ὑ-
 πάλληλοι ἔπρεπε νὰ μένωσιν ἢ νὰ παυσθῶσιν [ἐπιχειρο-
 τονεῖν, ἀποχειροτονεῖν], καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐκλογὴν στρατιω-
 τικῶν τιμῶν θέσεων προέδρευον. Τῶν τριῶν δὲ κατὰ πρῶτον
 ὀνομασθέντων Ἀρχόντων ἕκαστος ἐξέλεγεν ἐκαστῷ δύο πα-
 ρέδρους [οὗς ἂν βούληται, πρὸς τὸ φυλάττειν τὰ
 πράγματα, οἷον βοηθοὺς καὶ συμβούλους]. Πρὶν ἀναλά-
 βωσι τὴν ἀρχὴν οἱ Ἀρχοντες ἐβιδον ὄρκον, καὶ ἀφοῦ καλῶς
 αὐτὴν ἐξεπλήρουον παρελαμβάνοντο παύσαντες εἰς τὸν Ἀ-
 ριον Πάγον.

2) [αὗτο Ἀρχων ἐπιμαρτυρεῖται τῶν δημοτῶν καὶ ἐπιπλήρειν, καὶ τῶν
 ἑκάστου τῶν ἐξερημομένων, καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσαι μένουσιν ἐν ταῖς
 οἰκίαις τῶν ἀνδρῶν τῶν τῶν πεσόντων, φύλασσαι καὶ τὴν τοῦτον ἐπιμα-
 ρτυρεῖται καὶ μὴ ἐκείτω ὑβρίζειν, ἢ ποιεῖν τι παρὰ τὸ νόμος
 παρὰ Ἀντισθ. ἐν τῷ πρὸς Μακρίτ. ιζ'. ἐκδ. Dobson III. σ. 87
 (1976)].

Διάφοροι ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ ἑνδεκα διὰ κλήρου [κατ' ἔτος] ἐκλεγόμενοι, πιθανῶς εἰς ἑξ' ἐκάστης φυλῆς μεθ' ἑνὸς γραμματέως, εἶχον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ποινῶν καὶ τὰς φυλακάς, κατέγραφον τὰ ἀστυνομικὰ ἐγκλήματα καὶ ἠδύναντο αὐθάδεις ἐγκληματίας καὶ κακούργους, ὅταν τὰ ἀνομήματα αὐτῶν ἦσαν φανερά ἢ ὁμολογούμενα, οἱ ἴδιοι εὐθὺς νὰ τιμωρήσῃσι ¹] [Ὁ τῶν ἑνδεκα ὑπηρετῆς]. Οἱ ἀστυνόμοι ἦσαν δέκα κληρωτοί, εἰς ἑξ' ἐκάστης φυλῆς, πάντε εἰς τὸ ἄστυ καὶ πάντε εἰς τὸν Πειραιᾶ, φροντίζοντες περὶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ καθαριότητα τῶν οἰκοδομῶν καὶ ὁδῶν, καὶ περὶ τὴν λοιπὴν ἀστυνομικὴν τάξιν ὅπως δὲ μνημονεύονται καὶ ἴδιοι ὁδοποιοί, ὡς ἐπιστάται τῆς ἐπισκευῆς τῶν ὁδῶν, καὶ ὡς πρὸς τὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων ἐπιστάται τῶν ὑδάτων· ἔτι δὲ καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος εἰς πολλὰ ἐφρόντιζε περὶ τῆς δημοσίας τάξεως. Οἱ ἀγορανόμοι (5 ἐν τῇ πόλει καὶ 5 ἐν Πειραιῇ) ἐπεστάτου ἐπὶ τῶν εἰς ἀγορὰν φερομένων πραγμάτων καὶ ἐπὶ πάντων ὅσα τὴν τάξιν τοῦ ἐμπορίου ἀπέβλεπον. Τοιαῦτα δὲ ἔργα εἶχον καὶ οἱ 15 σιτοφύλακες καὶ οἱ ἕτεροι τοσοῦτοι μετρονόμοι. Ἐπιτηρεταὶ τῆς κατὰ θάλασσαν ἐμπορίας, τῆς

1) [Πιλοδ. Η'. 102: Οἱ 8. δέκα εἰς ἑξ' ἐκάστης φυλῆς ἐγίνετο, καὶ γραμματεὺς αὐτοῖς συνεπιβρεῖτο· νομοφύλακες δὲ κατὰ τὴν Φαληρέα μετανομίσθησαν· ἐπεμελύνετο δὲ τῶν ἐν τῇ δεσποτικῇ καὶ ἀπῆγον κλέπτας, ἀνδραποδιστάς, ἀσποδύτας, εἰ μὴν ἠμολογῶν, θανατούσαντες, εἰ δὲ μὴ, κτεάζοντες εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἄλλοισιν, ἀπεικιστοῦντες. τοῦ δὲ νομοφυλακίου ὄρα μία· Χερώνσιον ἐκαλεῖτο, δι' ἧς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπῆγιντο. Πλάτ. Παιδ. [ἔ. σ. 116].

εξαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς πραγματιῶν, ἦσαν 10 διὰ κλήρου [κατ' ἔτος] ἐκλεγόμενοι ἐπιμεληταὶ τοῦ ἐμπορίου. [Ναυτοδίκαι, ἄρχοντες τοῖς ναυκλήροις δικάζοντες, καὶ ταῖς περὶ τὸ ἐμπόριον ἐργαζομένοις, ὡς καὶ ναυφύλακες, ἄρχοντες τινες ἐπὶ τῆς (τῶν) νεῶν φυλακῆς]. Πάντες οἱ ἄρχοντες οὗτοι εἶχον εἰς τὸν κύκλον τῶν καὶ δικαιοδυσίαντινα 2). [ἴδ. §. 56. σημ. 1.]

§. 18. [131.]

Ἄλλοι ἐπίτροποι καὶ ἐπιμεληταὶ διαφόρων ἐκτάκτων ἐντολῶν.

Ὡς τοιοῦτοι δύνανται νὰ καταλεχθῶσιν ἐνταῦθα οἱ ἀνωτέρω μνησθέντες, σύνδικοι ἢ συνήγοροι [τοῦ δήμου] οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν θεησκευτικῶν ἐορτῶν (π. χ. οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν Διονυσίων), οἱ βοῶναι, ἤτοι ἀγορασταὶ τῶν πρὸς θεοῖν σφαγίων, καὶ σιτώναι οἱ τοῦ σίτου, οἱ δὲλα ἀβλοθέται εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων, οἱ 10 σωφρονισταὶ ἤτοι ἐπιστάται τῶν παιδῶν καὶ νέων, τέλος οἱ πρέσβεις, τῶν ὁποίων οἱ πρὸς θεησκευτικὰς ὑποθέσεις πεμπόμενοι θεωροὶ ἐλέγοντο, καὶ οἱ εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἀποστελλόμενοι ἱερομνήμονες καὶ πυλαγόροι ἢ πυλαγόραι.

§. 19. [132.]

Ὑπηρέται.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ γραμματεῖς, δούλοι ὄντες ἢ ἐκ τοῦ κατωτάτου ὄχλου· οἱ κήρυκες, ὑπηρέται τῶν ἀ-

2) Περί τῶν οἰκονομικῶν, καὶ οὐρησιατικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐπὶ τῶν δημοσίων τελετῶν γινόμεναι λόγος κατωτέρω εἰς τὰ οἰκονομικά, πολιτικά καὶ θεησκευτικά.

νωτέρων ἀρχόντων, τῆς βουλῆς, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ δήμου, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, συμπεριλαμβανόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα δημοῖοι (ὕπηρεται) καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων ἀνήκοντες.

ΔΙΚΗΘΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ.

Α.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ.

§. 1. [133.]

Αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ ἀττικοῦ
δικαίου. πηγαὶ αὐτοῦ.

Περὶ τῆς πρὶν Σόλωνος καὶ Κλεισθέους διατάξεως τοῦ ἀττικοῦ δικαίου δὲν γνωρίζομεν πολλά. Ὁ Σόλων, ἐποικοδομῶν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν βίαν, διοργάνωσεν ὅλην τὴν νομοθεσίαν καὶ τὸ τοῦ δικαίου σύνταγμα. Πολλὰ συνεβλήθητο μετέπειτα καὶ ἡ πράξις ἢ δὲ θεωρία ὀλίγον συνετέλεσεν, ἀφοῦ εἰς ὅλην τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν νομικὸς συγγραφεὺς κυρίως δὲ ἀναφίνεται. Ὅθεν ὅσα περὶ τούτου γνωρίζομεν ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῶν ῥητόρων καὶ τῶν ὑστερωτέρων γραμματικῶν.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ. 1.)

§. 2. [134]

Γάμος.

Ἐμποδισμένοι βαθμοὶ συγγενείας ἦσαν οἱ γονέων καὶ τέκνων, καὶ ὁμομητρῶν ἀδελφῶν ²⁾. Μετὰ προηγουμένην ἐγγύησιν (ἀρραβῶνα) ἐκυροῦτο ὁ γάμος ὑπὸ τῶν ἐχόντων εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τὴν παρθένον (οὔτινες ἐλέγοντο κύριοι)· τοιοῦτοι δὲ ἦσαν πατὴρ ἢ ἀδελφὸς ἢ θεῖος ἢ ἐπίτροπος ἢ ὅλων τῶν κυρίων τις, ἄνευ τοῦ ὁποίου, ὁ γάμος δὲν ἐλογίζετο δικαστικῶς κεκυρωμένος, οὐδὲ εἶχε τὰ παρακολουθοῦντα αὐτῷ ἰδιωτικὰ δίκαια, π. χ. τὰ τῆς ἀγχιστείας, τὰ ὅποια μόνον εἰς τοὺς γνησίους, ὁρθῶς γεγενημένους, ἀνήκον. Νόμιμος μὲν ἦτον ἡ μονογαμία μόνον, ἀλλὰ καὶ συγκοίτιδες δὲν ἦσαν ἀπηγορευμέναι ³⁾. [γαμεῖν μὲν ἀστὴν μίαν, παιδοποιεῖσθαι δὲ καὶ ἐξ ἑτέρης]. Ὁ γάμος καθωσιούτο διὰ τινος μετὰ θυσίαν ποιουμένου δείπνου τοῖς φράτορι τοῦ ἀνδρός, εἰς οὗς ἀπὸ τοῦδε μετέβαιναν ἡ γυνή, ἀπογραφομένη τῶν τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Προῖκα μὲν ἐδίδε συνήθως ὁ κύριος τῆς κόρης, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ μόνον τῆς ἐπικαρπίας αὐτῆς τὸ δικαίωμα εἶχε, καὶ ὥφειλε νὰ δώσῃ ἐγγύησιν, ὅτι θίλει ἀποδώσει αὐτὴν εἰς τὴν γυναῖκα ἐν περιπτώσει διαζυγίου ἢ εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς ἀποθα-

1) Περὶ τῶν σπουδαιότερων τοῦ δημοσίου δικαίου ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

2) [13ε ἀνωτέρω §. 68. σημ. 11]

3) Ὁ κατ' ἴδιον εἶδος ἐν Ἀθήναις ὑπέφερε κατὰ τοὺς ὑστεροτέρους χρόνους πολλὰ ἐνέκα τῆς ἐμπρακτικῆς μετὰ τὰ κερτὴν σχέσεως.

νοῦσης. Ὁ ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ ἐκπέμψῃ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἐχρεώσεται νὰ παραδώσῃ αὐτῇ τὴν προῖκα ἢ τοὺς τόκους αὐτῆς· καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ πρὸς ζωοτροφίαν της· ἂν δὲ τὸ διαζύγιον ἐγένετο μὲ τὴν θέλησιν ἀμφιτέρων, τότε πλέον δὲν ἦτο τί νὰ θεωρηθῇ [ὑπὸ τοῦ νόμου]. ὅταν δὲ ἡ γυνὴ ἀπέλειπε τὸν ἄνδρα, ὥφειλε νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὸν Ἄρχοντα. Κατὰ τὰ δίκαια τῆς ἀγχιτείας ἠδύνατο μὲ ἐπίκληρον, ἥτις κληρονομίαν ἔχουσαν κόρην ἀνευ ἀδελφῶν, νὰ συζευχθῇ ὁ πλησιέστερος συγγενής, καὶ ἂν αὕτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ καταλιπόντος τὴν κληρονομίαν ᾖν ὑπανδρευμένη· ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος ὑπεχρεώτο νὰ ὑπανδρεύσῃ πτωχὴν τινα ἐπικληρον, ἢ νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν συζευξίν αὐτῆς μετ' ἄλλου προῖκα τινα. Καταρχήσε·ς τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς ἐπικλήρους ταύτας ἐτιμωροῦντο διὰ γρᾶφῆς κακώσεως [ἔδε Πλούτ. Σόλ. κ'].].

§. 3. [135]

Πατρικὴ δύναμις. υἱοθεσία. ἐπιτροπεία.

Ἡ πατρικὴ ἐξουσία καὶ τὰ περικυλουθῶντα αὐτῇ δίκαια εἶχον κύρος μόνον διὰ νομίμου γάμου, καὶ ὅν ὁ υἱὸς ἐνεγράφετο εἰς τοὺς φράτορας τοῦ πατρὸς, ὅστις εἶχε τὸ δικαίωμα τὰ μὲν νεογνὰ τέκνα του νὰ ἐκλήτῃ, τὰ δὲ ἡλικιωμένα νὰ ἀποδώκῃ ἐκ τοῦ οἴκου ἢ νὰ ἀποκηρύξῃ, ἂν τοῦτου ἀξία ᾗσαν. Τοῦ μὲν πατρὸς καθήκειν ᾖν νὰ διδάξῃ τὸν υἱὸν τέχνην τινα, τοῦ δὲ υἱοῦ νὰ τρέφῃ τοὺς γονεῖς. Υἱοθεσία (εἰσποίησις) ἐγένετο πολλάκις πρὸς ἀποκατάστασιν κληρονόμου, ἐνίοτε δὲ μάλιστα ἦσα καὶ χρεὸς πρὸς τήρησιν τοῦ γένους καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντοτε ὅταν δὲν ὑπῆρχον υἱοὶ ἢ ἦσαν θυγατέρες μόνον, τῶν ὁποίων μίαν ἐξάπαντος ὥφειλε νὰ νυμφευθῇ ὁ υἱοθετούμενος. Οὗτος δὲ ἔπρεπε νὰ ᾖ νεοπολίτης Ἀθηναῖος.

καὶ εἰσποιηθεὶς δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἐξ ἧς εἶχε χωρισθῇ, εἰμὴ καταλιπὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ εἰσποιητῆτος υἱοῦ ὡς κληρονόμος. Εἰς τὴν ἐπιτροπείαν δὲ καὶ κηδεμονίαν ἐπεστάτει ἡ πόλις. Δικαστικῶς ἀνήλικαι ἦσαν οὐ μόνον οἱ νέοι τὴν ἡλικίαν, κύριον ἔχοντες τὸν ἴδιον πατέρα ἢ ἐπιτρόπους, ἀλλὰ καθόλου καὶ πᾶσα γυνή· οὗτοι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσωσιν οὐδὲν σπουδαῖον ἔργον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ἐκείνου εἰς ὃν ὑπέκειντο. [Ὁ γὰρ νόμος διαρρήδην καλοῦσι παιδί μὴ ἐξεῖναι συμβάλλειν, μηδὲ γυναικὶ πέρα μεδίουνο κρηδῶν]. Ἡ δικαστικῶς τελεία ἡλικία ἤρχετο μὲ τὸ ἐξ ἔτος τῆς ἡλικίας, ἀρὸς ἐνεαγράφοντο εἰς τοὺς ἐφύρους. Ἡ ἐπιτροπεία συνείχετο μὲ τὰ φυσικὰ οἰκογενειακὰ δίκαια, ἀλλ' ὅμως ἠδύνατο καὶ διὰ διαθήκης νὰ ὀριοῦθῃ. Περὶ τῆς ἐπιτροπείας τῶν ἐπικλήρων καὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς οὐσίας τῶν ἀνηλίκων ἐπεμελεῖτο ὁ Ἄρχων.

§. 4. [136]

Κληρονομικὸν καὶ διαθετικὸν δίκαιον.

Κληρονομικὸν δικαίωμα δικαστικῶς εἶχον μόνον οἱ γνήσιοι· οἱ δὲ νόθοι ἠδύνατο μόνον ὡς πρὸς τὰ νοθεῖα, ποσότητι μέχρι 1000 δραχμῶν ἀναβαίνουσιν, νὰ ἔχωσιν ἀπαιτήσεις, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ διὰ εἰσποίητος εἰς ἄλλον οἶκον μεταβάντες· [νόθοι μὴ εἶναι ἀγχιστεῖαν, παίδων ὄντων γνησίων· ἐὰν δὲ παῖδες μὴ ᾖσι γνήσιοι, τοῖς ἐγγυτάτω τοῦ γένους μετεῖναι τῶν χρημάτων]. Ἐξ αἵματος συγγένεια, ὡς αἰτία πρὸς κληρονομίαν, λέγεται ἀγχιστεῖα, περιλαμβανούσα οὐ μόνον τέκνα, ἀλλὰ καὶ πληγίους συγγενεῖς (ὡχί τοὺς ἐκ κηδεστῆς συμπετέρους, οὗτοι δὲν εἶχον κληρονομίας δικαιώματα). Υἱοί, ἀποκληρωθέντες ἄνευ δικαίας αἰτίας, εἶχον δικαίωμα νὰ ἀναφερθῶσι. Τέκνα τοῦ

ἕκαστα χρόνους πρὸς τὴν πόλιν ἀτίμου γενομένου, αὐτοκληρονόμου μετὰ τῆς ἀτιμίας καὶ τὰς υποχρεώσεις αὐτοῦ. οἱ παῖδες πάντες εἶχον ἴσα κληρονομικὰ δίκαια, αἱ δὲ κόραι ἐλάμβανον μόνον τὰ πρὸς προίκαν· ἂν δὲ υἱοὶ δὲν ἦσαν, ἐκκληρονόμου αἱ θυγατέρες (ἐπίκληροι). ὡς πρὸς τοὺς πλαγίους δὲ συγγενεῖς ἦτο κανὼν, εἰς τὸ ἄττικόν κληρονομικὸν δίκαιον ἄνευ διαθήκης, νὰ προτιμῶνται τῶν θήλων οἱ ἄρρενες κληρονόμοι, καὶ ἀπώτεροι συγγενεῖς ὄντες. Μὴ ὑπάρχοντος δὲ ὅλως κληρονόμου φυσικοῦ ἢ εἰσποιήτου, ἐκκληρονόμοι τις ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἢ ἡ πόλις, ἂν ὁ ἀποθανὼν ἦτο μέτοικος. Πᾶς ἐλεύθερος πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ διαθήκην, ἐξαιρουμένων τῶν δημοποιήτων, τῶν εἰσποιήτων καὶ ἄλλων τινῶν. Ἀλλὰ καὶ κύριαι διαθήκαι ἔμενον ἄκυροι, ὅπου ὑπῆρχον γνήσιοι κληρονόμοι παρὰ νόμῳ ἀπεκληρωθέντες. ὅμως δὲ ἡδυνάτ’ αὐτὲς, θυγατέρας ἔχον μόνον, νὰ ἀρῇσιν ἕξενον κληρονόμον μὲ τὴν συνθήκην νὰ νυμφευθῇ τινα ἐξ αὐτῶν. εἰς πᾶσαν δὲ περίπτωσιν ἦτο συγχωρημένον νὰ διατεθῶσι δωρεὰς, ἂν ἡ κυρία κληρονομία καὶ τὸ δίκαιον τῶν φυσικῶν κληρονόμων δὲν ἐπηρεάζετο. Μόνον πολῖται (ὅμως καὶ δημοποῖηται) ἡδύναντο νὰ ἐρισθῶσιν ὡς κληρονόμοι. Περὶ τῶν κατὰ τὴν κληρονομίαν ἐφρόντιζεν ἡ πόλις· πολλὰ σπουδαίως καὶ εἰς ἐκάστην κυρίαν ἐκκλησίαν διακοίνωνε τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις εἰς τὸν λαόν, πρᾶσιχονσα μὴ οἶκός τις ἐξετηρωθῇ. [ἴδε §. 129. σημ. 2.].

§. 5. [137].

Συναλλαγματικὸν καὶ πραγματικὸν δίκαιον.

Πρὸς ἀσφάλειαν ἐχρησίμευσαν ὁμόλογα (τυγγραφαί) μετὰ μαρτυριῶν· ἀντὶ δὲ τοῦ ἀρχαίου ἀστήρου ὁ-

πληματικοῦ δικαίου ἐτέθησαν διὰ Σόλωνος ἡπιώτεροι διορισμοί. Εἰς τὴν πληρωμὴν δανείου παρῆσαν μάρτυρες καὶ αἱ συγγραφαὶ παρετίθεντο εἰς τινὰ τραπεζίτην. Ὑστερώτερα δὲ ὅτε τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ συναλλαγαὶ πύξησαν ἐγένοντο συνήθη καὶ τὰ ἐνέχειρα καὶ αἱ ὑποθήκαι. Ἰδίως δὲ σπουδαῖαι ἐλογίζοντο παρὰ τῆς πόλεως αἱ ναυτικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ συγγραφαί, καὶ αἱ περὶ αὐτῶν νομικοὶ προσδιορισμοὶ ἦσαν ἀκριβῶς καὶ αὐστηρῶς προγεγραμμένοι. Ὁ τόκος δὲν ὤρίσθη σταθερῶς ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Σόλωνος καὶ ἦν συνήθως πολλὰ μεγάλος (ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄχι ὀλιγώτερον τῶν 10 τοῖς 100) ὑπελογίζετο δὲ ἢ κατὰ ἑκατοστήν, ἢ προσετίθετο ὡς τι τοῦ κεφαλαίου μέρος ($\frac{1}{4}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{8}$). Ἐγγύη [ἢ ἐγγύσεις] ἐτίθετο οὐ μόνον εἰς παντὸς εἶδους συμβόλαια, ἀλλὰ καὶ εἰς ποινικὰς δίκας· οὕτως ὤμνουν οἱ βουλευταί, ὅτι οὐδένα Ἀθηναίων θά ἐμβάλωσιν εἰς φυλακὴν, ἂν τρεῖς τῆς αὐτῆς τάξεως ἐγγυῶντο ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐξαιρουμένων τῶν προδοτῶν καὶ τῶν ἐργολάβων τῆς πόλεως, οἵτινες δὲν ἐξετέλουν τὰς υποχρεώσεις αὐτῶν. Εἰς τὸ πραγματικὸν δίκαιον δὲν ἀπαντῶμεν τοὺς περιττοὺς τύπους ἢ τὰ συμβολικὰ ἔθιμα κατὰ τὴν ἀφ᾽ αἰσῶν καὶ παραλαβὴν τοῦ δικαιώματος τῆς κατοχῆς, ὡς εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔθος ἦν.

ΔΙΚΑΣΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

§. 6. [138]

Ἱστορία τῶν δικαστηρίων.

Περὶ τῶν ἀρχαίων ἀττικῶν δικαστηρίων ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν. Τὸ δικαστικὸν ἀξίωμα μετέβη ἀπὸ τῶν βασιλέων εἰς τοὺς Ἄρχοντας· ἀλλὰ παρὰ τοὺτους μνημονεύονται ἤδη τὸ πάλαι τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ

τὸ τῶν Ἑρετῶν. Τούτων δὲ τὸ μὲν τῶν Ἑρετῶν ὑπὸ Ἀράκοντος συνεστάθη, ὁ δὲ Ἄρειος Πάγος ἐστερεώθη καὶ ἐξ-
τάθη, ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, ὅστις πρῶτος κατέστησε τὸ δικά-
ζειν κοινὸν τοῦ λαοῦ δικαίωμα· ὅμως φαίνεται, ὅτι τὰ δι-
καστικά τῶν Ἀρχόντων καθήκοντα δὲν κατηργήθησαν εὐ-
θύς, ἀλλ' ὅτι κατὰ μικρὸν, αὐξανούσης τῆς δημοκρατίας,
ὁ λαὸς ὑπερεξέτεινε τὴν δικαστικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἕως οὗ
εἰς τοὺς Ἀρχοντας μόνην τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου
ἀφῆκε. Τῆς μεγάλης δὲ τῶν δικαστηρίων ἐνεργείας αἴτιον
ἦν τοῦτο μὲν ἡ ἀσάφεια καὶ, εἰς πολλὰ, ἀτίλεια τῶν νόμων,
τοῦτο δὲ ἡ μεγάλη κλίσις τῶν Ἀθηναίων εἰς πρὸς ἀλλήλους
διαδικασίας, καὶ ἡ σπουδὴ αὐτῶν νὰ υποβάλλωσι τὰς
πράξεις τῶν ἀρχόντων εἰς δικαστικὴν εὐθύνην, ἵπκται δὲ
καὶ τὸ ὅτι ὑστερώτερα αἱ Ἀθῆναι ἐγένοντο δικαστήριον
καὶ τῶν διαφορῶν τῶν συμμάχων. Τῶν διαφορῶν δικαστη-
ρίων ἦσαν, παρὰ τὸ τῶν Ἀρειοπαγιδῶν καὶ Ἑρετῶν, τὸ
τῶν Ἱλιαστῶν, τῶν Διαιτητῶν, τῶν μ'. ἀνδρῶν καὶ κατὰ
τοὺς παλαιότερους χρόνους τὸ τῶν Ναυτοδικῶν, οἵτινες
τὰς ἐμπορικὰς δίκας ἔκρινον.

§. 7. [139]

Ἱλιασταί.

Οἱ Ἱλιασταί (παρὰ τὸ Ἱλιάϊα 1), δικαστή-
ριον μίγα) ἢ [ἀπλῶς] δικασταί πρέπει νὰ θεωρῶν-
ται ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς δικαστικῆς δυνάμεως ὅλου τοῦ
λαοῦ. Οἱ 9 ἄρχοντες ἐξελέγοντο ἑτησίως διὰ κλήρου 6000
πολίτας ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γιγονότας, πιθανόν 600 εἰς

1) Ἱλιάϊα δὲ ἐκλήθη ἦτοι παρὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀλλογεῖσθαι, τοῦτ' ἐστὶν
ἀλλοτρίεσθαι (ἀλλο = ἑκκλησία §. 52 σημ. 2), ἢ διὰ τὸ ὑπαίθετον εἶναι
τὴν τέπην καὶ ἡλιούθετον.]

ἐκάστης φυλῆς· τούτων δὲ οἱ μὲν 5000 διηροῦντο εἰς δέκα τμήματα ²⁾, οἱ δὲ λοιποὶ 1000, ὥς εἶνε δυνατόν νὰ εἰκάσῃ τις, ἐργασίμευον ὡς ἀναπληρωτικοί. Πάντες δὲ ὤφειλον νὰ ὁμόσωσι [μετὰ τὴν κλήρωσιν των] τὸν δικαστικὸν ὄρκον ³⁾. Ὅταν ἐμελλε νὰ γένη δίκη προηδωρίζετο ἀπὸ πτωχίας διὰ κλήρου εἰς πόσον τῶν δικηφόρων δικαστηρίων καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τίνος ὤφειλεν ἕκαστος τμημα νὰ κρῇ· ταῦτα δὲ διὰ βακτηρίων ⁴⁾ μετὰ διαφόρων χρωμάτων καὶ σφιδμῶν [χρυσμάτων] ἐδηλοῦντο.

2) [ὁ Boesepou λέγει δίκαια δεκάδας καὶ ἐν τῷ C'. ἐκδόσει τοῦ Δανικοῦ!]

3) [Ὁ ὄρκος ἐπὶ Δημοσβίνους εἶχεν οὕτω. «Ὑψιστοῦμαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων· καὶ τόρκενον εὐ ψεύσμαι εἶναι· οὐδὲ ἐπιταρχίαν· οὐδὲ ἐάν τις καλῶς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ἢ λόγῃ ἢ ἐπιψηφίσῃ παρὰ ταῦτα, εὐ παύσμαι· οὐδὲ τῶν χρητῶν τῶν ἰδίων ἀποκρίπας, οὐδὲ γῆς ἀναδασμὸν τῆς Ἀθηναίων, οὐδ' αἰκιδῶν· οὐδὲ τοῦ φεύγοντος κατὰξω, οὐδὲ αἰ. θάνατος κατέγνωσται· οὐδὲ τοῖς μέοντας ἐξελῶ παρὰ τοῦ νόμου· τοῖς κειμένους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς βουλῆς, εὐτ' αὐτοὶ ἐγὼ εὐτε ἄλλον οὐδένα ἰάσω· οὐδὲ ἀρχὴν καταστήσω, ὥστε ἀρχεῖν ὑπεύθυνον ἔτι· ἑτέρας ἀρχῆς, καὶ τῶν ἐκεί ἀρχόντων, καὶ τοῦ ἱερομανέμονος, καὶ ὅσοι μετὰ τῶν ἐννέκ ἀρχόντων κοιμῶνται· ταύτην τῇ ἡμέρᾳ, καὶ κήρυκος, καὶ πρεσβείας, καὶ συέδρων· οὐδὲ δύο ἀρχάς ἀρξαι τὴν αὐτὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἔταυτῳ· οὐδὲ δῶρα δέξμαι τῆς ἐλευθερίας ἑνέκα, εὐτ' αὐτοὺς ἐγὼ, εὐτ' ἄλλος ἔμοι, εὐτ' ἄλλος· εἰδότες ἑμαυτὸν, εὐτε τέχνη· εὐτε μηχανῇ· οὐδὲ μίτῃ· καὶ γίγνηται οὐκ ἐλάττω ἢ τριάκοντα ἔτη· καὶ ἀμφοτέρω· τοῖς τε κατηγόρου καὶ τοῦ ἀπελογουμένου ἡμῶς ἐμφανῶς, καὶ δικαψεύσμαι περὶ αὐτοῦ, εὐ ἂν ᾗ ἢ δίκαιο. Ἐπαύομαι Δίκαι, Πιστιδῶνα, Ἀνιμητρά· καὶ ἐπαυῶμαι ἐξώλειαν ἑμαυτοῦ καὶ οἰκίαν τῇ ἑμαυτοῦ, εἴτε τούτων παραβάνομαι· αὐτοκοῦντι δὲ καλὰ πλὴν κάγαθόν εἶναι· παρὰ Δημοσβίνας ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτου· λγ'. (σ. 747) ἐκδ. Dobson T. III. Lond. 1828. ἀλλ' ἡ στίξις οὐ πᾶσι κατὰ Δίον. Μετὰ τὴν ὄραν ἐλάμειεν ἕκαστος πτωχὸς ἐν φέρον τῷ ὅρκῳ τοῦ καὶ τὸν ἀρθρμὸν τοῦ τμήματος, εἰς τὸ ἀνέει κατ' εἶπεν τῇ περιόδῳ τοῦ ἔτους τῆς κληρώσεως τῆς. Τοιαῦτα πινάκια ἐκώδυνται καὶ εἰς ἡμᾶς.]

4) [Αἱ βακτηρίαι ἦσαν σύμβολα τῆς δικαστικῆς δουλείας, παρελθόντων δὲ αὐτῶν· πρὸ τῆς αἰρέσεως εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ δικαστηρίου].

Ἄλλως δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαστῶν ἦν πολλὰ διάφορος κατὰ τὰς περιστάσεις, καὶ ἐνίοτε μὲν ἔκρινον πολλὰ τμήματα ⁵]. ἐνίοτε δὲ οὐδὲ ἐν ὅλῳ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ὁ ἀριθμὸς ἦν περιττός. Ἐξυβρίσεις εἰς μυστήρια ἔκρινον μόνον οἱ μεμνημένοι, στρατιωτικὰ δὲ ἐγκλήματα μόνον στρατιωτικοὶ ἤλικισται. Ἡ δικαστικὴ δὲ αὐτῶν δύναμις ἐξετείνετο εἰς πᾶσαν δίκην, ἐξαίρουμένων τῶν φονικῶν καὶ τῶν περὶ θανασίμων πληγῶν [πλὴν φόνου καὶ τραύματος]. Εἰς τὴν τῶπον δὲ τῆς δίκης ἐλθόντες ἐλάβανον ἐν σύμβολον ⁶] ὅπερ, ἀπὸ τῶν χρόνων Περικλέους, ἐγγεφίζοντες [ἐκαστος] τοῖς Κωλακρέταις ⁷] ἐλάβανον τὸν δικαστικὸν μισθόν, ἥτοι τριώβολον ἤλιαστικόν (ἐν). Ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαστηρίων εἶνε ἄγνωστος. Δικαστικαὶ συνεδριάσεις εἰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐκκλησία συνεκαλεῖτο, καὶ εἰς ἄλλας ἐορτασίμους καὶ κακὰς (ἀποφράδας) δὲν ἐγίνοντο· ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἡμέρας ἐκάστου μηνὸς οἱ ἤλικισται δὲν ἐδίκαζον· ἀλλὰ ὁ Ἄρειος Πάγος βεβαίως.

§. 8. [140].

Δικαιηταί. οἱ τεσσαράκοντα.

οἱ δικαιοηταὶ ἦσαν κατώτερον δικαστήριον, ἢ τὸ πρῶτον περὶ ἰδιωτικῶν πραγμάτων, ἀφ' οὗ ἦν

5) [Καὶ ἐντοῦτοι οἱ Βουκόνοιοι ἐγχεύει ἀπολλοὶ δικάδοι, ἐνίοτε δὲ οὐδὲ μία ὄλη, ὑπερὸ φανεται μοι. Ἐλ. Ἑρμ. I § 134.]

6) [Τὸ σύμβολον ἢ διάφορον τοῦ εἰρηκόμου ἐν σφαιρῇ 3 πινυαίου παραλαμβάνον δ' αὐτὸ ἕκαστος τῶν δικαστῶν. ὡς Δημοσθ. ἐν τῷ Περὶ τοῦ στέφ. λέγει· πιστεύουσι δὲ πολλοὶ οὗτοι τότε καὶ πάλιν ὁμοίαν.]

7) [Ταμίαι τῆς θεῆς ἀληθευτοὶ μὲν ἐκ πεντακοσμιζόμενων ἦσαν, τὰ δὲ χρήματα παραλαμβάνον τῇ βουλῇ παραύσαν· ἐκαστὸν δὲ οὗτοι κολλεκτοὶ εἶχον δὲ ἑξουσίαν οὗτοι καὶ ταμίαν ἀφελῆν, εἰ ἀδικῶς ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων ἐπιδικηθῶ. Πολυδ. II. 97.]

ἔφεσις ἐπὶ ἡλικίας 1). Ἐξελέγοντο δὲ κατ' ἔτος 4 (δυσκόλως, ὥς ἄλλοι πιστεύουσι 44) διὰ κλήρου ἐξ ἐκάστης φυλῆς καὶ ὤφειλον εἶναι 50 ἢ 60 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν. Ἐκαστον πρᾶγμα ἔκρινεν εἰς μόνον δικαίτην, ἐκλεγόμενος διὰ κλήρου ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἀπὸ τῆς φυλῆς τοῦ κατηγορουμένου. Οὗτοι ἐλάβανον ἐκ τῶν δικῶν καὶ δικαστικά τινα (παραστάσεις) μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των ἦσαν ὑπεύθυνοι εἰς τοὺς λογιστάς, καὶ ᾔδυναντο καὶ μὴ ἀτιμίαν νὰ τιμωρηθῶσι.

Οἱ τετταράκοντα (πρότερον δὲ 30 ἄνδρες), ἢ οἱ κατὰ δήμους δικασταί, ἦσαν ὡσαύτως κληρωτοί, περιφερόμενοι εἰς τοὺς δήμους καὶ κρίνοντες ἰδιωτικὰς δίκας μέχρι 10 δραχμῶν, οὐ μόνον ὡς δικασταὶ in iudicio, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄρχοντες in iure 2).

§. 9. [141].

Ἄρειος Πάγος.

Ἡ ἀρχαιοτέρα ἱστορία τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἡ σχέσηις αὐτοῦ πρὸς τὸ δικαστήριον τῶν Ἑρετῶν εἴη σκοτεινὴ. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀρεοπαῖται (ἡ βουλὴ ἢ ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου ἢ ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ), ὄντες ἐκ τῶν γεγεννημένων Ἀρχόντων, ἐδίκαζον περὶ φόνου (γεγεννημένου ἢ μελετηθέντος) [καὶ τραύματος] ἐκ προνοίας, περὶ πυρκαϊᾶς καὶ φαρμακείας (εἰν τις ἀποκτείνῃ δοῦ). ἦσαν δὲ ὑπεύθυνοι, δυνάμενοι νὰ εἰσαχθῶσι ἐνώπιον τῶν εὐθύνων ἢ νὰ ἀποβληθῶσι παρὰ τῶν λοιπῶν μελῶν. Πρότερον μὲν εἶχεν ὁ Ἄρειος Πάγος ἐκτεταταμένην ἐνέργειαν οὐ μόνον ὡς δικαστήριον ἀλλὰ καὶ ὡς

1) Ἐνίοτε ἐξελέγοντο καὶ ἰδιώται δικαίται ὑπὸ τῶν διαφερομένων.

2) [Πόλις ἐξουσία δίκη πρὸς ἐκὶ δικαστὰς εἶναι, εἰσάγετο].

βουλή, ἐπιμελουμένη τὴν τήρησιν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτικῆς τάξεως, ἐμποδίζουσα τὴν δημοκρατικὴν ἀκολασίαν καὶ τὰ ἀνομήματα τῶν ἀρχόντων, κολάζουσα τὰ παρὰ τὴν εὐταξίαν ἀμαρτήματα, π. χ. ἀργίαν, τρυφήν, ἀκόλαστον βίον, ἐπαγρυπνοῦσα εἰς τὴν ἀγωγὴν, καὶ τὴν ἀκεραιότητα καὶ καθαριότητα τῆς θρησκείας. Ἀπὸ τῶν χρόνων Περικλέους κατὰ τινὰ νόμον τοῦ Ἐφιάλτου ἡλαττώθη κατὰ πολλὰ ἡ δύναμις τοῦ Ἀρείου πάγου· μετὰ δὲ τοὺς λ'. τυράννους ἐγένοντο μὲν πάλιν οἱ Ἀρεοπαγῖται τῶν νόμων ἐπιτηρηταί, ἀλλ' ὅμως ὕστερον, ἀφ' οὗ ἡ δημοκρατικὴ ἀκολασία καὶ κακοήθεια πύξησε, δὲν ἐδυνήθησαν πλέον νὰ ἀνυπερβῶσι τὴν προτέραν αὐτῶν ἰσχύν, καὶ περ οἰκειοποιηθέντες ἢ παραλαβόντες ἐνόητε εἰς κρίσιμους περιστάσεις ἐκτακτὸν τινὰ δύναμιν.

§. 10. [142].

Τὸ δικαστήριον τῶν Ἐφετῶν.

Οἱ νῆ. Ἐφέται, δικαστήριον τοῦ ὁποίου ὁ διοργανισμὸς ἐξαίρετως εἰς τὸν Ἀρχόντα ἀναφέρεται, ἔκρινον τὰς ἡττον σπουδαίας φονικὰς δίκας, συνερχόμενοι εἰς διαφόρους τόπους κατὰ τὴν ἰδιότητα τοῦ πράγματος, οἷον εἰς τὸ ἐπὶ Παλλὰδιῳ μὲν [δικαστήριον] διὰ τοὺς ἀκουσίους φόνους, εἰς τὸ ἐπὶ Δελφινίῳ δὲ διὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ νόμου συγχωρημένους, π. χ. ἐν ἑμύνῃ. Ζημίαν θανάτου δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιβάλλωσιν οἱ Ἐφῆται, ἀλλὰ τὸ πολὺ φυγὴν καὶ δήμευσιν τῆς οὐσίας. Κατὰ δὲ τοὺς ὑστερον χρόνους φαίνεται ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῶν περιορίσθη πολὺ, καὶ οἱ ἡλιασταὶ ἐν μέρει ἐπράχτην τὰ τοῦτων.

Ἄρχαι ἡγεμονίαν δικαστηρίου ἔχουσαι.

Οἱ δικασταί, εἰς τοὺς ὁποίους μόνον ἀνῆκεν ἡ ἀνάκρισις τῆς πράξεως καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐπίγνωσις, διωρίζοντο εἰς τὰς πλείστας περιστάσεις διὰ κλήρου· ἐκ τῆς ιδιότητος ὅμως τῆς δίκης ἐξιοτᾶτο, τίς τὸν Ἄρχόντων ὄφειλε νὰ ἐπιμεληθῇ τὴν προδικασίαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου. Ταῦτα λοιπὸν εἶχεν ὁ μὲν Ἄρχων εἰς τὰς κληρονομικὰς καὶ οἰκογενειακὰς ἐριδας τῶν πολιτῶν, ὁ δὲ Πολέμαρχος εἰς τὰς αὐτὰς μεταξὺ μετοίκων καὶ ξένων, εἰς δὲ τὰς ὀρθοκευτικὰς καὶ παντὸς εἶδους φονικὰς δίκας ὁ βασιλεὺς, οἱ δὲ διορίζονται εἰς πάσας τὰς ἄλλας δημοσίας καὶ ιδιωτικὰς δίκας, καθ' ὅσον αὐταὶ δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ὀριζομένου τινὸς ἄρχοντος· διότι πᾶς ἄρχων εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ εἶχεν ἰδίαν ἡγεμονίαν δικαστηρίου. [ὕδα §. 56. 1. καὶ περὶ τῆς ἡγμ. τοῦ δικαστηρίου. §. 129.]

ΔΙΚΑΙ.

Προσόντα τοῦ πρὸς δίκην ἐμφανιζομένου.

Μόνον ὁ πλήρῃ κατέχων τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ μηδεμίαν ζημίαν εἰς αὐτὴν παθὼν ἡδύνατο προσωπικῶς νὰ παρουσιασθῇ [καὶ παρρησιασθῇ] εἰς δικαστήριον· πᾶς δὲ ἄλλος ἦτον ἀνάγκη νὰ ἀντιπροσωπευθῇ ὑπὸ τινος τοιοῦτου [ἐπιτίμου] πολίτου· εἴτε, ὁ οὐδὲν δοῦλας ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὁ δὲ μέτοικος ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ, γυναῖκες δὲ καὶ ἀνήλικοι ὑπὸ τῶν κυρίων ἢ ἐπιτρόπων αὐτῶν, καὶ οἱ ξένοι ὑπὸ τῶν ξένων καὶ φίλων αὐτῶν.

Δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ δίκαι.

Αἱ δίκαι ἦσαν ἢ δημόσιαι ἢ ἰδιαι· δημόσιαι (γ ρ α φ α ἰ) ἦσαν τοιαῦται ἐν αἷς ἡ πόλις ἐδύκνυτο ὡς ἀδικουμένη ἢ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διὰ τῆς γενομένης πρὸς τινος ἀνομίας. ἄλλως δὲ ἡ ἔννοια τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς δίκης δὲν διαστέλλεται ἀκριβῶς, καὶ εἰς τινας περιπτώσεις ἦτον ὁ κατήγορος ἐλεύθερος νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δίκην ὡς ἰδιωτικὴν ἢ ὡς ἐγκληματικὴν [δημοσίαν]. οὕτως εἰς κλοπὰς ὑπεράνω τῶν 50 δραχμῶν, καὶ εἰς προσβολὰς ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ (ἢ ὡς δίκην αἰκίας ἢ ὡς γραφὴν ὕβρεως). Ἴδιον δὲ πάσης δημοσίου δίκης ἦν, ὅτι πᾶς τέλειος πολίτης ἠδύνατο νὰ καταδιώξῃ αὐτήν, καὶ περ αὐτὸς προσωπικῶς μὴ παθὼν βλάβην τινά *]. ὅτι ἡ ὀριζομένη ζημία κανονικῶς εἰς ὄφελος τῆς πόλεως ἦν, καὶ ὅτι ὁ κατήγορος, ἂν ἔχανε τὴν δίκην, ἢ ἂν δὲν ἐλάμβανεν εἰς τὴν ψήφωσιν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, ὄφειλε νὰ πληρώσῃ ζημίαν 1000 δραχμῶν καὶ ἔχανε τὸ δικαίωμα τοῦ λοιποῦ πάλιν νὰ παρουσιασθῇ ὡς κατήγορος εἰς τοιαῦτα πράγματα.

Διάφοροι τύποι διὰ τὰς δημοσίας δίκας.

Γ ρ α φ ῆ εἶνε ἡ γενικὴ ἔκφρασις διὰ τὰς δημοσίας κατηγορίας πρὸς ἀντιδικαστολὴν τοῦ δίκην ἢ τῆς ἰδιωτι-

*) [Τοῦτο σημαίνει ὅ ἐν τοῖς νόμοις ἀπαγορευμένη πρᾶσις «γραφῆσθαι Ἀθηναίῳ, ὁ βουλούμενος εἰς ἔξουσιον» ὅτι τοῖς δίκαις (§. 106) οὐκ εἴη.]

κῆς κατηγορίας 1). ὅμως δὲ κατὰ τὰς διαφορὰς αὐτῆς μορφᾶς καὶ τὰ ἀντικείμενα εἶχε καὶ διάφορα ὀνόματα· οὕτως εὐρίσκομεν παρὰ τὴν κυρίως καὶ εἰδικῶς λεγομένην γραφὴν, τὰ ἐν δειξίς 2), ἀπαγωγῇ 3) καὶ ἐφήγῃσις 4), διὰ τῶν ὁποίων ἄνευ προηγουμένης εἰσηγήσεως ἐγίνετο σύντομός τις διαδικασίᾳ, τὴν ὁποίαν ἐγκρίναντες οἱ ἄρχοντες ἐφυλάκισον τὸν κατηγορούμενον, ἂν τρεῖς πολίται δὲν ἐγγυῶντο· ἔπειτα δὲ φάσις 5), προβολή 6), εἰσαγγελία 7), ἀπογραφὴ 8) καὶ ἄλλαι τύποι δικῶν.

1) ἐν τούτοις ἡ λέξις δίκη ἀπασιᾶται καὶ ὡς γενικὴ ἔκφρασις διὰ πάντων κατηγορίαν. [ἐκαλεῖτο γὰρ αἱ γραφαὶ καὶ δίκαι, οὐ μόνον καὶ αἱ δίκαι γραφαί. Π.λυδ. II. 41. ἴδιος δὲ λέγεται (δίκη) ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐγκλημάτων. Ἀριστοτ.]

2) ἄμεσος καὶ αὐστηρά, ἄνευ προαίτητος, καταδίκης κικουρῶν αὐτοφύρου. εἰ δειξίς δ' ἦν πρὸς τὸν ἄρχοντα ἐμολογουμένου ἀδικήματος μέλους, οὐ κρισίως ἀλλὰ τιμωρίας διεμένον. καὶ αὕτη μὲν γίνεται περὶ τῶν οὐ παρόντων. Π.λυδ. II. 49.]

3) [Ὁμοίᾳ τῇ ἐνδείξει κατὰ τῶν ἀτίμων, (καὶ φανέων) ἐξακουόντων δίκαια ἐπιτίμων §. 106 «ἢ δὲ ἀπαγωγῇ, ὅταν τις ἐν ἑστῇ ἐνδείξει καὶ μὴ παρόντι, τοῦτον παρόντα ἐπ' αὐτοφύρου λαβὼν ἀπαγάγῃ. ὁ δὲ κίνδυνος ἐν χιλίασι. Π.λυδ. II. 47.]

4) [Ἀφ' οὗ μόνον κατὰ τοῦτο τῆς ἀπαγωγῆς, ὅτι ὁ ἐνάγων ἔσμεν αὐτὸν τὸν ἄρχοντα εἰς τὴν πόλιν τοῦ κικουρήματος. ὅπως αὐτὸς συλλάβῃ τὸν πράξαντα.]

5) [Ἀ' αὐτῆς ἐφανερῶς υποεκχυμένον ἐγκλημα ἀθρόπου καταπατούντος τοὺς ἐμπρικοὺς νόμους, δι' εἰσαγωγῆς ἀπηχευμένων πραγμάτων, κατέχοντος παρὰ νόμους δημοσίου κτήματα· ἐπὶ δὲ καὶ κατασκευαστῶν καὶ ἐπιτροπῶν ὁ δὲ ἐνάγων, μὴ ὡς αὐτὸς ὁ παίων, ἐλάμβανεν ἀκριθὲν μέρος τῆς ποινῆς. ἀκρινῶς δὲ φάσις ἐκαλεῖτο πᾶσι αἱ μερίσεις τῶν λαμβανόντων ἀδικημάτων. Π.λυδ. II. 47.]

6) [Ἐγίνετο ἐνώπιον τοῦ δήμου, ὅπως ἡ προδικασία αὐτοῦ χρησιμεύει· ἔπειτα εἰς τὸ κατάλληλον δικαστήριον κατὰ ὑπαλήθως συμφωνούντων καὶ κατακραστῶν τοῦ δήμου. ἀπριβολή δὲ ἦν κλήσις εἰς δίκην κατὰ τῶν κακῶς πρὸς τὸν δῆμον διακειμένων. Π.λυδ. II. 46.]

7) [Δι' ἐστῆκα καὶ τὸ δημοσίον εὐλαπύτητα ἐγκλήματα εἶον κατὰ λύσεις τοῦ δήμου, τυραννίς· ἀλλὰ καὶ δι' ἐλαφρότερον ὅθεν διακρίνονται τρία εἶδη εἰσαγγελίας· ἢ δ' εἰσαγγελία ἐπὶ τῷ ἀγράφῳ δημοσίῳ ἀδικημάτων. Π.λυδ. II. 51.]

8) [Ὅταν μάλιστα πλείους ἐμπνύντο, ὡς μέτοχοι τοῦ ἀδικήματος. πλείονα ζ. παρὰ Meier καὶ Schoemann, d. Att. Process. Halle 1829. 8. σ. 253 ἐπ.]

§. 15. [147]

Δημόσιαι δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην των.

Τῶν τοιούτων ἀναφέρομεν ἐνταῦθα χάριν παραδείγματος τὴν ἐνώπιον μὲν τοῦ ἀρχοντος γραφὴν ἀγαμίου καὶ ἐπιτροπῆς, κακώσεως γονέων, ἐπικλήρων καὶ ἀνηλίκων ἐνώπιον δὲ τοῦ βασιλέως, τὴν ἀσεβείας, φόνου ἐνώπιον δὲ τοῦ πολεμέρχου τὴν ἀπροσέσιον [κατὰ τῶν μετοίκων καὶ ἀπελευθέρων] ἐνώπιον τῶν θισμοθετῶν, ὕβρεως (προσβολῆς), προδοσίας, καταλύσεως τοῦ δήμου ἐνώπιον τῶν ἐκκλησιῶν, λωποδοσίας [-ου], καὶ ἐνώπιον τῶν στρατηγῶν, ἀστρατείας, λειποταξίου.

§. 16. [148].

Ἰδιωτικαὶ δίκαι.

Τοιαῦτα εἰσι μόνον αἱ περὶ ἰδιωτικῶν ἀδικημάτων καὶ ἐρίδων, εἰσαγόμεναι ὑπ' ἐκείνων, αἵτινες ἢ αὐτοὶ μέτοχοι ἦσαν, ἢ ἄλλους ἀντεπροσώπευον, οἱ ὅποιοι αὐτοὶ προσωπικῶς δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ παρρησιασθῶσιν εἰς δικαστήριον. Ἰδιον δὲ πάσης ἰδιωτικῆς δίκης ἦν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ πρότιστον ἢ ἡ ἀποζημίωσις *), ἣτις προδιωρίζετο, ἀνήκειν εἰς τὸν ἐνάγοντα, καὶ ὅτι ὁ ἐναγόμενος διὰ τὴν ἐνόχλησιν, τὴν ὁποίαν παρέσχευ αὐτῷ μὴ ἀναγκαίᾳ δίκῃ, ἀπεζημιούτο λαμβάνων ἐπὶ ὧς λείαν ἦτον τὸ ἔκτον μέρος [τοῦ τιμήματος] τῆς διαμφισβητουμένης ποσότητος.

*) Τὸ μέγεθος τῆς ἀποζημιώσεως ἦτο πάντοτε ὁρισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου, εἰ μὴ εἰς ὅβρις, ὅτε ἐξαιρέτο ἀπὸ αὐθαίρετον ἀπόφασιν.

§. 17. [149.].

Ἰδιωτικά δίκαι ὡς πρὸς τὴν ὕλην.

Εἰς πρὸς τὴν ὕλην των ὀνομάζονται ἐνταῦθα χάριν παραδείγματος αἱ ἀκόλουθαι δίκαι· πρὸ μὲν τοῦ Ἀρχοντος αἱ οἰκογενειακαὶ δίκαι καὶ αἱ μεταξὺ τῶν χορηγῶν ἐριδες· ἐνώπιον δὲ τῶν θεομοθετῶν ἡ δίκη βλάβης, καὶ πᾶσα ἄλλη τὴν φύλαξιν τῆς οὐσίας ἀποδλέπουσα· πρὸ τῶν μὲν δὲ ἡ δίκη αἰκίας καὶ αἱ παρόμιοι.

ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ.

§. 18. [150]

Διεξαγωγή τῶν ὑποθέσεων ἐνώπιον
τῶν δικαστηρίων.

Ἡ ἀρχὴ τῶν τε δημοσίων καὶ ἰδίων δικῶν ἐγίνετο διὰ κλήσεως ἢ προ [σ] κλήσεως (in jus vocatio) τοῦ διώκοντος εἰς δημοσίων τινὰ τόπον παρόντων καὶ μαρτύρων (κλητήρων). Διεγγύσεις (vadimonium), ὅτι ὁ φεύγων θέλει ἐμφανισθῇ εἰς τὸ δικαστήριον ἐγίνετο ἐνίοτε μόνον· ἀπαγωγὴ δέ, τ. ἔ. ὁ φεύγων ἐσώρετο εὐθὺς εἰς τὸ δικαστήριον, τότε μόνον ὅταν ἐπ' αὐτοφόρῳ συλλημβάνετο. εἰς ὁρισμένην δὲ ἡμέραν ἦτον ἀνάγκη ἢ ἐγγράφος κατηγορία (ἐγκλημα, λήξις, εἰς ἐγκλήματα γραφή), παρασσημειωμένους φέρουσα καὶ τοὺς μάρτυρας τῆς κλήσεως, νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἔχοντα τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστηρίου ἀρχοντα, ὅστις τότε ἐξέ-

ταζεν, ἂν ἡ κλήσις κατὰ τοὺς ἀνήκοντας τύπους ἐγένετο ἢ ἂν ὁ κατηγορούμενος εἶχε νὰ κάμῃ δικαίας ἐνστάσεις. Εἰς ιδιωτικὰς δίκας (ἐξαίρουμένων τῶν περὶ ὕβρεως) ὤφειλεν ἕκαστος τῶν διαφερομένων νὰ καταβάλλῃ δικαστικά (Π ρ ο υ τ α ν ε ῖ α ¹], sacramentum), τὰ ὁποῖα ἦσαν διάφορα κατὰ τὴν ιδιότητα τῆς δίκης, καὶ ὁ καταδικασθεὶς ὤφειλε νὰ ἀποτίσῃ καὶ τὰ τοῦ νικήσαντος. εἰς ἐγκλήματα ἀναφέρεται κανονικῶς μικρὰς τις πα ρ ά σ τ α σ ι ς ², τὴν ὁποίαν παρακατέθετεν ὁ διώκων, Ἄλλα δὲ ἔξοδα ἦσαν ἡ π α ρ α κ α τ α β ο λ ῆ ³ καὶ τὸ πα ρ ά β ο λ ο ν ⁴].

§. 19. [151].

Διεξαγωγή τῆς δίκης πρὸ τοῦ ἄρχοντος.

Πρώτη πράξις ἦτον ἡ διὰ τοῦ ἄρχοντος ἀν ά κ ρ ι σ ι ς τ ῆ ς δ ί κ η ς. τὸ διαμφισβητούμενον ἀντικείμενον ἐπρεπε νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, οἱ δὲ διαφερόμενοι νὰ βεβαιώσωσι τὴν γνώμην των δι' ἀν τ ω μ ο σ ί α ς ἢ δι ω μ ο σ ί α ς [ὁ μὲν ἀληθῆ κατηγορήσῃ, ὁ δὲ ἀληθῆ ἀπολογηθεῖσθαι]. Μετὰ τοῦτο προπαρασκευάζετο ἡ ὑπόθεσις διὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν δικαστῶν, συλλεγομένων καὶ φυλαττεμένων τῶν ἀποδείξεων (εἰς ἐ χ ῑ ν ο ν). Εἰς ταύτας δὲ ἀνήκουσι τὰ δι' ἐκότερον μέρος χωρὶς τῶν νόμων, τὰ ὁποῖα ἐπρεπε νὰ ἀναγνωσθῶσιν εἰς ἐπήκουον τῶν δικαστῶν, καὶ πάντα τὰ ἀποβλέποντα τὸ πρᾶγμα ἐγγραφα· μ α ρ τ υ ρ ί α ι πα-

¹] [Τρεῖς μὲν δραχμαὶ δι' ὑποθέσεις ἀπὸ 100—1000 δραχμῶν, 30 δι' ἀπὸ 1000—10,000.]

²] [α' ἢ δὲ παράστασις δραχμὴ ἦν, ἢν ὁ διώκων παρὰ δικαστὴν προσεστέφειεν. Πολυδ. Η'. 39.]

³] [Λίγεται ἡ πράξις καὶ τὸ ἀργόριον, ὃ κατέβαλλεν ὁ διώκων, ὃς ἐγγύθειν τῆς δίκης, ἢν κερθήσας ἐλάμβανεν ἐπίσω τὴν παρακαταβολήν.]

⁴] [Ἡ παραβολήν, «τὸ παρακαταβαλλόμενον ἐπὶ τῶν ἰφισίων.»]

ρόντων καὶ ἐκ μαρτυρίαι ἀπόντων· τῶν δούλων (ἐκά-
 τέρας μερίδος) ἀνάκρισις διὰ βασάνου γινομένη, καὶ
 δι' αὐτὸ μεγάλην βαρύτητα ἔχουσα. ἔπειτα ὁκοί κ. τ. τ.
 Ἡ διάταξις αὕτη ἢ προπαρασκευὴ τῆς δίκης ἀπῆται πολ-
 λάκις πολλὸν χρόνον, μάλιστα ὅτε δι' ὑπωμοσίας ἀ-
 νεβάλλετο ἡ ὑπόθεσις. Ὡμως δὲ ὑπῆρχον καὶ τινα εἶδη ἰ-
 δίων δικῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς 30 ἡμέρας ἀπὸ τῆς κλήσεως
 (δικαιέμνηνοι) ἦτον ἀνάγκη νὰ διαδικασθῶσιν. Ἐξ-
 ακολουθούσης δὲ τῆς ἀνακρίσεως εἰς ἰδιωτικὰς δίκας ἦτο
 δυνατόν ἐνίοτε νὰ δικλυθῇ ἡ δίκη ἢ κατὰ θέλησιν τῶν
 διαφορομένων, ὅταν ἐξισάζοντο αὐτοί, ἢ κατὰ βούλησιν
 τοῦ ἀρχοντος ὅτε ὁ ἕτερος τῶν ἀμρισθητούτων διὰ μαρ-
 τύρων ἐντελῶς ἀπεδείκνυε τὴν γνώμην αὐτοῦ.

§. 20. [152.].

Συζήτησις τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστηρίῳ.

Ἀφοῦ κατὰ τὴν πρὸς κρίσιν τῆς δίκης σταθερῶς ὀρι-
 μένην ἡμέραν (ἡ κυρία) οἱ παρὰ τῶν θεσμοθετῶν
 κληρωθέντες δικασταὶ ἐκάθηντο εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν,
 προσεκαλοῦντο οἱ διαφορόμενοι· ὃν δὲ ὁ κατηγορούμενος
 ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου δὲν ἐμφανίζετο, κατεδικά-
 ζετο ἐρήμην (in contumaciam). Κατὰ τὸν νόμον ἔ-
 πρεπεν οἱ διαφορόμενοι αὐτοὶ νὰ ἐκθέσωσι τοὺς λόγους
 τῶν. Ὡμως ἐκάτερος ἠδύνατο καὶ συνηγόρους νὰ
 μεταχειρισθῇ, καὶ πολλάκις συνείθιζον νὰ λαμβάνωσι παρὰ
 ῥητόρων [Λογογράφων] λόγους ἐγγράφους. εἰς τὸν λόγον
 δὲ ἐπροσπάθουν διὰ παντὸς τρόπου νὰ διεγείρωσι συμπά-
 θειαν καὶ νὰ συγκινήσωσι τὸ αἶσθημα τῶν δικαστῶν· ὁ δὲ
 χρόνος τοῦ λέγειν εἰς τὰς πλείστας δίκας ἐμετρεῖτο διὰ
 κλεψύδρας (λέγε ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι, παρὰ τοῖς
 ῥήτορι), τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ διεκόπτετο πρὸς καιρὸν,

ὅτε αἱ διάφοροι ἀποδείξεις παρεισθάντο καὶ ἐξηγουντο, πρὸντων αὐτοπροσώπως καὶ ἐκείνων, ὅσοι κατὰ τὴν πρόκλησιν ὄρκον ἢ μαρτυρίαν (in iure) εἶχαν δώσει. Ἀφοῦ οἱ περὶ τοῦ πράγματος λόγοι ἐτελείοναν, εἶπετο ψηφισθῆναι συνήθως διὰ λευκῶν ἢ μελαινῶν, πλήρεων ἢ τετραπημένων ψήφων· ἰσοψηφία ἐδήλου ἀθώωσιν. Τέλος δὲ ἡ ἀπόφασις [τῶν δικαστῶν] ἐκoinοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀρχόντος. Ἄν ὁ ἀγὼν ᾖν τιμήτος ¹⁾, (τ. ε. δίκη ἐν ᾗ αὐθαίρετος ἀπόφασις ᾔον ἀνάγκη νὰ γένη, ἢ διότι ὁ νόμος οὐδεμίαν ὠρισμένην ποινὴν ἔταξεν, ἢ διότι ἡ μεταξὺ δύο ποινῶν ἐκλογὴ ἢ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μεγέθους τῆς ἀποζημιώσεως ἀνετίθετο εἰς τοὺς δικαστάς,) ἠκολούθει μετὰ τὴν πρώτην ψήφον, δι' ἧς ὁ φεύγων ἔνοχος ἐκηρύττετο, πρᾶξις τις προσέτι δι' ἧς αὐτὸς τὴν τιμῇσίν του ἀντέτατε κατὰ τῆς τοῦ διώκοντος (τιμᾶσθαι, ἀντιτιμᾶσθαι), καὶ οἱ δικασταὶ τότε διὰ δευτέρως ψήφου ἐξέλεγον ²⁾ μεταξὺ τούτων (τιμᾶν) ἢ ἠῶζον εἰς περιπτώσεις τινὰς τὴν ποινὴν (προστιμᾶν). Οὕτως εἶχαν ὁ τύπος ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν ἱλιαστῶν· διέφερε δὲ κατὰ πρὸ τῶν δικιτητῶν, καὶ ἐτι μᾶλλον πρὸ τῶν τατσαράκοντα, οἵτινες ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἀρχόντων ἔργα ἐξετέλουν.

§. 21. [153.]

Τύπος τῆς διεξαγωγῆς τῶν ποινικῶν δικῶν.

Χρὸς τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν ᾖν, φόνου γενομέ-

1) Ἀντίθετος τούτου ᾖν ὁ ἀγὼν ἀτίμητος, ἢ δίκη περὶ ἀμαρτημάτων, τῶν ὑπὸν ἢ ποινὴ ἀμαρτίας ὠρίετο ὑπὸ τοῦ νόμου.

2) [Οὕτως εἰς τὴν δίκην τοῦ Σωκράτους ἐδήχθησαν τὸ τίμημα τοῦ διώκοντος, τὸν θάνατον, καὶ οὐχὶ τὸ ἀντιτίμημα τοῦ Σωκράτους, τὴν ἐν Πρωτανείῳ σιτήσιν ἢ μὲν ἀργυρίου, εὐδὲ τὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, τὰς ἐπιδόσεις μὲν. Πλάτ. Ἀπολογία Σωκρ. κς'. κθ'.]

νου, νὰ ἐμφανισθῶσιν ὡς κατήγοροι ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ὅπου ἡ ἀρχὴ τῆς δίκης ἐγένετο διὰ τινος προρρήσεως, δι' ἧς προηγορεύετο, ὅτι ὁ φονεὺς θέλει ἀπομακρυνεῖται τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν τόπων, ὅπου φονεὺς δὲν ἔπρεπε νὰ πλησιάζῃ. Μετὰ τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀνάκρισις, δι' ἧς ὠρίζετο, ἂν τὸ πρᾶγμα ὑπάγεται εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου πάγου ἢ εἰς τὸ τῶν Ἐφετῶν, μετὰ τῆς παραγραφῆς ¹, ἡ ὁποία κλύονατο νὰ προκύψῃ κατὰ τοῦ δικαστηρίου. Τοιαῦται δὲ ἐξετάσεις ἐγίνοντο 3 εἰς 3 μῆνας καὶ τὸν τέταρτον πλεόν εἰσάχετο ἡ ὑπόθις εἰς τὸ δικαστήριον ².

§. 22. [154.]

Σ υ ν ἑ χ ρ ι α.

Τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου πάγου ¹ ἐδίκαζεν ἐν ὑπαίθρῳ ², προεδρεύοντος τοῦ βασιλέως ³. οἱ διαφερόμενοι καὶ οἱ μάρτυρες ὤφειλον ἐν τελευταῖς νὰ ὁρισθῶσιν, καὶ

1] [«Ὅταν τις μὴ εἰσαχόμενον λέγῃ εἶναι τῇ δίκῃ, ἢ ὡς κεικρίμενος, ἢ ὡς ἀφαιμένος ἢ ὡς τῶν χρόνων ἐξηκόντων, ἢ ὡς τοῦ παρὰ τούτοις κρίεσθαι δύναιτο. » Πολυδ. Π'. 57]

2] [«Καὶ ἕκαστος δὲ μῆνα τριῶν ἡμερῶν ἐδ καζὶν ἐφεῖξας. »]

3] [Ἡ ὑπερξίς τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀναφέρεται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους. Συγγραφεῖς δὲ τινες, ὡς καὶ Κικέρων, ἀποδίδουσι τὴν σύστασιν αὐτοῦ τῷ Σόλωνι· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφισβησία ὅτι τὸ δικαστήριον τοῦτο [ὑπῆρχε καὶ πρότερον, ὃ δὲ Σόλων ἐχρημάτισεν αὐτῷ μεγαλητέραν δύναμιν, ἀπίσκοπον πάντων καὶ φύλακα τῶν νόμων] καταστήσας τὸν Ἀρεῖον Πάγον. Πλούτ. Σόλ. 10'. πρβλ. §. 102 καὶ 141.]

2] [Ἐν τούτῳ μὲν οἱ δικασταὶ μὴ ἔωσιν εἰς ταῦτ' οὗτοι μὴ καθαρῶς τὰς χεῖρας. ταῦτο δὲ ὁ δικάων τῇ δίκῃ τοῦ φόνου ἵνα μὴ ἑμπορέσιος γίνῃται τῷ αὐθέντι.]

3] [Ὅστις καὶ τὰς τοῦ φόνου δίκας εἰς Ἀρεῖον Πάγον εἰσήγε, καὶ τὸν στέφανον ἀποδίδμενος οὖν αὐτοῖς ἐδίκαζε. Πολυδ. Π'. 90. πρβ. Πλάτ. Εὐθύφ. α. ἐδίκαζε δὲ κυρίως ἡ βουλὴ ἢ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ ἀφένου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας καὶ πυρκαϊᾶς καὶ φαρμάκων, ἵνα τις ἀποκτείνῃ θύσαν, ὁ νόμος παρὰ Δσμ. ἐν τῷ Κ. Ἀριστοκρ. §. 22. σ. 627.]

ὅ τε διώκων καὶ ὁ φεύγων ὥφειλε νὰ ἐκφωνήσῃ δύο λόγους, ὅπως αὐτοπροσώπως καὶ χωρὶς νὰ ζητῇ νὰ συγκινήσῃ τοὺς δικαστάς. Μετὰ τὸν πρότερον λόγον ἡδύνατο ὁ κατηγορούμενος νὰ ἀπέλθῃ [ἐκουσίως] εἰς ἐξορίαν, ἀπαλλαστόμενος πάσης ἄλλης ποινῆς, πλὴν τῆς δημεύσεως τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ἡ ψήφισμα ἐγένετο τὴν τρίτην ἡμέραν καί, ἂν αἱ ψῆφοι ἐκατέρωθεν ἴσαι ᾤσαν, εἶπετο ἀδύνατον. Ἄν ὁ φονευθεὶς αὐτός πρὸ τῆς ἐκψυχώσεώς του ἐσυγχώρει τὸν φονέα, δικαστικὴ καταδίωξις δὲν ἐγένετο πλέον· ἔτι δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος ἡδύναντο, τοῦλάχιστον εἰς ἀκούσιον φόνον, νὰ παραλείψωσι τὸ πρᾶγμα. — Ὁ τύπος τῆς διεξαγωγῆς παρὰ τοῖς ἐφέταις εἶναι ὀλίγον γνωστός, ἀλλὰ φαίνεται* ὅτι ὅμοιος τῷ ἡγουμένῳ ἦν.

ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΑΥΤΗΣ.

§. 23. [155.]

Βιαστικά μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης.

Εἰς ἰδιωτικὰ πρᾶγματα ὑπάρχον διαφόρα καταναγκαστικά μέτρα κατὰ τοῦ μὴ θέλοντος νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ὀρισμένην ποινὴν. Ἄν ἡ καταδίκη ᾖ πρόστιμον ἢ ἀποζημίωσις, καὶ ὁ καταδικασθεὶς ᾖ πρὸς ῥήμας, ᾗτοι δὲν ἐτῆρει τὴν προθεσμίαν, ἡδύνατο νὰ ληφθῇ διὰ κατασχέσεως, ἢ ἐγένετο δίκη ἐξουχίας¹⁾, ἢν ἀπολέ-

1) [αὐτὴ δὲ τῇ ἐξουχίᾳ δίκη γίνεται, ὅταν τις τὸν ἐκ δημοσίου πριέμενον μὴ εἴς καποδοῦναι ἢ ἐπρίετο, ἢ τὸν οὐκ ἔσσαντα ἢ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἢ ἔχοντα ἐκβάλλῃ ἢ ὀρεῖν καλύσῃ, ἢ αὐτὸς ἐφ' ὧν ἢ ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ μὴν καὶ εἰ ὁ μὲν ὡς ἐκκλησίᾳ ἀμφισπασθεὶς κτήματος, ὁ δὲ ὡς ὑπεσθῆκεν ἔχον, ἐξουχίᾳ ἡ δίκη. Πλούτ. II. 59.]

σας καταδικάζετο νὰ πληρώσῃ καὶ τῇ πόλει ἴσων τὸ μέγεθος ζημιάν. Οἱ ξένοι δὲ ἐβιάζοντο νὰ δώσωσιν ἐγγυήσιν ἢ καὶ ἔμενον ἐν εἰρκτῇ ἕως οὗ ἐπλήθοναν. Εἰς δημόσια δὲ πράγματα, ὅσοι καταδικάζοντο ὡς χρεώσται τοῦ δημοσίου, ἐγίνοντο ἄτιμοι καὶ ὤφειλον νὰ παρστήσωσι πολίτας [ἐγγυητάς], ἵνα ἀπαλλαχθῶσι τῆς προσωπικῆς φυλακίσεως· μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας (τὴν θ'. Πρυτανείαν) ἐδιπλασιάζετο τὸ πρόστιμον, καὶ τέλος ἐπληρόνετο τὸ δημοσίον διὰ τῶν κτημάτων τοῦ χρεωφειλέτου. οἱ δὲ διὰ δημόσια πράγματα εἰς θάνατον ἢ εἰρκτὴν καταδικασθέντες παρεδίδοντο εἰς τοὺς ἑδεκα.

§. 24. [156.]

Δικαστικὰ μέτρα κατὰ τῆς καταδίκης.

Μόνον ἀπὸ τῶν δικιτητῶν ἦτον εἰς τοὺς ἡλιαστάς ἔφεσις· ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀρείου πάγου καὶ τῶν ἐφετῶν οὐδεμιᾶς ἐφέσεω· μνεία γίνεται ὡσαύτως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν Ἠλιαστῶν δὲν ἔδυνάτο κυρίως νὰ γένῃ ἔφεσις, ἀφοῦ οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὴν ἀνωτάτην τῆς πόλεως δύναμιν δικασταὶ ἦσαν ἐνταῦθα ἀνυπεύθυνοι. Μόνον δὲ εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἔδυνάτο ἡ καταδίκη νὰ γένῃ ἄκυρος (ἀνἀδικος δίκη, παλινδικία), ὅτε τις ἀπεδείκνυσεν, ὅτι ἢ ὅλως αὐτὸς δὲν προσεκλήθη εἰς τὸ δικαστήριον ἢ ὅτι ἡ ἀπουσία του δὲν ἐδικαιολογήθη χωρὶς αὐτοῦ νὰ πταίῃ, ἢ τέλος ὅτε τις ἀπεδείκνυε διὰ δίκης ψευδομαρτυριῶν, ὅτι ἡ κρίσις ἐβασίζετο εἰς ψευδεῖς μαρτυρίας.

§. 25. [157.]

Ποιναί.

Αἱ ποιναὶ ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ὁ καταδικασθεὶς ὤφειλε

παθεῖν ἢ ἀποτίσκει. τὸ δὲ παθεῖν περιλαμβάνει οὐ μόνον σωματικὰς τιμωρίας, ὡς θάνατον ἢ εἰρκτὴν, ἀλλὰ καὶ φυγὴν καὶ ἀτιμίαν.

§. 26. [158].

Συνέχεια. Ἀτιμία.

Ἡ ἀτιμία καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἀτιμασμός, ἀλλὰ στέρησις ἐν μέρει ἢ καθόλου τῶν πολιτικῶν δικαιῶν. Διακρίνονται δὲ αὐτῆς εἶδη τρία· καὶ τὴν μὲν πρώτην παρηκολούθει οὐ μόνον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀπώλεια, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπαρχόντων δόξουσιν· τὴν δὲ β'. τὰ αὐτὰ ἀνευ ἀπολείας τῆς οὐσίας· τὴν δὲ γ'. τινῶν μόνον δικαιῶν ἀπώλεια, π. χ. τὸ γράφαι γραφὰς τινας. ἐπεβάλλετο δὲ τοῦτο μὲν ὡς ποινὴ καταναγκαστικὴ εἰς χρεώστας τοῦ δημοσίου, ἵνα βιάσων αὐτοὺς εἰς ἀπότισιν, καὶ ὡς τοιαύτη μετέδιδε κληρονομικῶς καὶ εἰς τὰ τέκνα, τοῦτο δὲ ὡς τιμωρία ἀμαρτημάτων τινῶν· οἷον, κλοπῆς, δωροδοκίας, δουλίας, ἀστρατείας, ψευδομαρτυρίας, ἀσεβείας, ἀσωτείας, ὕβρεως εἰς ἄρχοντας, ψευδῶν ἢ μὴ ἀναγκαιῶν γραφῶν εἰς δημοσία πράγματα κ. τ. τ. Ἀτιμία ἐδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τινὰς περιπτώσεις ἀνευ ἰδιαίτερας δικαστικῆς πράξεως, ὁ δὲ ἐξαρκῶν δίκαια, δι' αὐτὴν ἀπολεσθέντα, ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ μὲ θάνατον. Ἀτιμαστικὴ ὅμως ποινὴ ἦτον ἡ στυλίουσις, ἥτοι ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν κακούργων εἰς στήλην.

§. 27. [159].

Συνέχεια. Ἄλλα εἶδη ποινῶν.

φυλάκισις (δεσμός) ἐχρησίμευεν ἢ ὡς καταναγκαστικὸν μέτρον κατὰ τῶν δημοσίων ἐνοικιαστῶν καὶ ἄλλων

καταδικασθέντων ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου, ἢ ἵνα τηρῆται ἀσφαλῶς ὁ κατηγορηθεὶς καὶ καταδικασθεὶς· ὡς αὐθόπαρ-
κτος δὲ ποινὴ δυσκόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ. Περὶ προσί-
μου ἢ χρηματικῆς ποινῆς (ζήμια, τίμημα) ἴδε §. 23.
[155.] Δὴ μευσις δέ, ὡς ποινὴ, προσετίθετο πρὸς ἐ-
παύξηνσιν ἄλλης βαρείας τιμωρίας, π. χ. φυγῆς (οὐχὶ ἔξο-
στρατισμοῦ) καὶ θανάτου εἰς τινὰ κακουργήματα. πρέπει
δὲ νὰ διακρίνηται ἀπὸ τὴν ἐκπώλησιν τῆς οὐσίας χρεώστου
τοῦ δημοσίου, ὡς μέσον ἵνα μὴ ζημιώνηται ἡ πόλις.
Εἰς τὴν φυγὴν ([ἢ] ἀειφυγίαν) ὠρίζετο προθεσμία
τις ἐντὸς τῆς ὁποίας ὤφειλεν ὁ καταδικασθεὶς νὰ ἐγκατα-
λείψῃ τὴν πόλιν, εἰ δὲ μὴ ἐφρονεύετο ἀτιμωρητεῖ. Ἐπεδύ-
λατο δὲ ἡ φυγὴ μετὰ δήμευσεως τῆς οὐσίας εἰς τοὺς με-
λετήσαντας φόνον. Εἰς δὲ τοὺς ποιήσαντας τραῦμα ἀπρο-
βούλευτον, διήρκει ἐν αὐτὸν ἓν x (ἀπεινίαυτισμός) καὶ
δήμευσις δὲν ἐγένετο. Ἡ δουλεία, ὡς ποινὴ, ἦτον ὠ-
ρισμένη διὰ τοὺς παρεισφρήσαντας εἰς τοὺς καταλόγους τῶν
πολιτῶν καὶ διὰ τοὺς μετοίκους, ὅσοι παρημέλουν νὰ
πληρώσωσι τὸ μετοίκιον καὶ νὰ λάθωσιν τινὰ προστάτην.
Ἡ ζήμια θάνατος ἠδύνατο εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ ἐκτε-
λεσθῇ εὐθὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀδικηθέντων, π. χ. εἰς τὸν ἐπ' αὐτοφόνῳ
ληφθέντα ἐν καιρῷ νυκτὸς κλέπτην, ἢ μοιχόν, ὡς δημοσίᾳ δὲ ποινὴ
ἐξετελεῖτο διὰ πόσεως κωνεῖου ἢ καταχερμνισμοῦ εἰς τι βάρανρον [ἔπισθεν τῆς ἀκροπόλεως
χάσμα τι φρεατῶδες καὶ σκοτεινόν], ἐπιβαλλομένη εἰς τοὺς
ἀδικούντας τὴν πατρίδα, τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν κατὰ
λυσιν τοῦ δήμου, τοὺς ποιοῦντας προδοσίαν, π. χ. δι' αὐτομολίας,
εἰς τοὺς ἀπαρνούμενους τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ ἀσεβοῦντας
εἰς τὰ μυστήρια, καὶ εἰς τοὺς ἐκ προνοίας φονεύσαντας.

Παράλυσις τοῦ δικαίου.

Διαφθειρομένων τῶν ἡθῶν συνδιερθεύοντο καὶ τὰ δικαστήρια. Ἡ σπουδὴ πρὸς κατοχὴν δικαστικῶν θέσεων προήρχετο τοῦτο μὲν ἐκ τῆς παρεχομένης δι' αὐτῶν δυνάμεως πρὸς κατάθλιψιν τῶν πλουσίων, τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀπ' αὐτῶν χρηματικῆς ὠφελείας, ἀρξαμένης ἀπὸ Περικλέους καὶ αὐξηθεῖσης διὰ Κλέωνος. Ἡ δύναμις τοῦ πλῆθους μετουπολὺ ἐξεφυλίσθη εἰς ἐντελῆ δικαστικὴν δεσποτείαν. Τὸ πλῆθος τῶν δικῶν, τὰς ὁποίας πρῶτον μὲν ἡ φιλοδικία τῶν Ἀθηναίων ἐγέννα, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ σύμμαχοι πῦξαν, ἀναγκαζόμενοι εἰς Ἀθήνας νὰ δικάζονται, παρέσχον ἄφθονον μὲν τροφὴν εἰς τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ αἰσχροκερδεῖαν, εὐρὺ δὲ στάδιον εἰς τὴν συκοφαντίαν, δικορραφίαν καὶ στρεφδοκίαν. Πλούσιοι κατεδικάζοντο ἕνεκα τῆς χρηματικῆς ζημίας, ἥτις εἰσήρχετο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, δι' οὗ νὰ ὠφελῇται εἰς ἕκαστος. Οἱ μὲν δικασταὶ ἐγένοντο δωροδόκοι· οἱ δὲ συκοφάνται κατηγόρουσι τὸ μὲν ἵνα ἀργυρολογῶσι τοὺς πλουσίους, τὸ δὲ ἵνα παρέχωσιν εἰς τὸν λαὸν ἄφθονον δικαστικὴν ἔλπην καὶ ὠφελοῦντο ἀπὸ τῆς κουφότητος, ἰδιοτέλειαν καὶ τὸ εὐερέθιστον τοῦ λαοῦ ἵνα διαβάλλωσιν. Ὡς ἀξιοσήμειώτους δὲ δίκας, δεικνύουσας τὴν κακὴν τοῦ δικαίου κατάστασιν, ἀναφέρομεν τὴν τῶν Ἑρμοκοπιδῶν καὶ τὴν καταδίκην τῶν δέκα στρατηγῶν, οἵτινες μετὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχίαν κατηγορήθησαν.

1] [Ἰδὲ Θουκ. σ'. κζ'. κ. ἐπεμ. πιν φ. Ἑλλην. Α'. ζ'. Αἱ δὲ Ἀργινοῦσαις νῆσαι τρεῖς μὲν εἴσιν οὐ μεγάλαι, κείμεναι ματαῦς Μυτιλήνης καὶ Κόμης, ἀπέχουσαι τῆς Ἠπείρου βραχὺ, παρὰ νῆμαι δὲ ταῖς Κἀγαῖς.]

B.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

§. 29. [161]

Θεοί. Ναοί.

Πρώτος θεός τῶν Ἀθηνῶν ἦν ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ προστάτις τῆς πόλεως (Ἀ θ η ν ᾶ π ο λ ι ε ῖ ς, ἡ θ ε ὁ ς), ἔχουσα ναὸν ἐν τῇ ἀκροπόλει, οὗ πλησίον ἦσαν καὶ ἄλλοι μικρότεροι, ὁ τοῦ Ἑρεχθίδος καὶ τῆς Πανδρόσου. Ἡ Ἀθηνᾶ Σκίραρ εἶχε ναὸν παρὰ τὸ Φάληρον (Σκιροφόρια ¹⁾). Ἐλατρεύετο δὲ καὶ Ζεὺς (Π ο λ ι ε ῖ ς, Ἑ ρ κ ε ῖ ς κ. τ. τ.)· ἡ Ἀνμητήρ καὶ Περσεφόνη (τ ῶ θ ε ῶ, ἡ μ ῆ τ η ρ κ αὶ ἡ κ ὄ ρ η)· ὁ Ἀπόλλων ὡς πατρῷος θεός τῶν Ἰώνων, εἰς οὗ τὸ ἐν Δῆλῳ ἱερὸν ἑπεμπον θεωρίας· ἔπειτα ἡ Ἄρτεμις (Βραυρωνία, Μουνυχία, Ἀγροτέρα), Διόνυσος, Ἥφαιστος, Ἀφροδίτη, Ἥστια, Ἑρμῆς, Ποσειδῶν (Ἑριχθίδος), Νέμεσις, αἱ Εὐμένιδες (σ ε μ ν α ῖ θ ε α ῖ) καὶ ἄλλοι. Τῶν πατρῶων δὲ ἁγίων ἀναφέρονται, Ἑρεχθίδης, Τριπτόλεμος, Κέκροψ μετὰ τῶν θυγατέρων του ²⁾ Ὀλητεύς, καί, ὡς ὑπερώτεροι ἢ

1) [Ἑρὴν παρ' Ἀθηναίους, καλεομένη καὶ Σκίρα, ἀγομένη τῇ 16^ῃ τοῦ αἰ^{ος} αὐτῆς ὀνομαζομένης μετὰ Σκιροφράνας· ἀραὶ δὲ αἱ γράψαντες περὶ τοῦ Ἑρεθῶν καὶ μετὰ τὴν Ἀθηνῆν, ὡς εἶπε καὶ Αὐστημαχίδης, ὅτι τὸ σκίρον σκιάδιον εἶπε, [Ἀθηνᾶ] μετ' οὗ φερόμενοι ἐξ Ἀκροπόλεως εἰς τινὰ τόπον καλούμενον Σκίρον πορεύονται ἤ τε 17^ῃ Ἀθηνᾶς ἱέρειά καὶ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερεὺς καὶ ὁ τοῦ Ἥλιου· κομίζουσι δὲ τοῦτο ἑταεσυνάδει. Σύμβολον δὲ τοῦτο γίνεσθαι τοῦ δεῦν εἰκοθεμῆν καὶ σέκας ποιῆν, ὡς τοῦτο τοῦ χρόνου ἁρίστου ὄντος πρὸς εἰκοθεμῆν· ἢ Ἄρτεμιρ. ἐν λ. Σκίρων. ἀπρώτῃ γὰρ Ἀθηνᾶ σκιάδιον ἐπινόησε πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ πλάκου καύματος Βακκ. Ἀνέκδ. παρ' Ἑρμ. II. σ. 223 α]

2) [τὰ ἐν τῷ ἐνόμῳ, Ἀγναυλός, Ἑρση καὶ Πάνθηρος. Ἀπολλοῦ, Γ' 18. 2.]

ρωες, Κόδρος, Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων. Ἡ θρησκευτική λατρεία εἶχεν ἰδίαν προσόδου ἐκ τῶν εἰς τοὺς ναοὺς ἀνηκουσῶν γαίῶν καὶ προσέτι πολλοστά τινα ἐκ τῶν χρηματικῶν ποινῶν· πολλὰ δὲ ἔξοδα ἐγίνοντο ἄνευ δαπάνης τοῦ δημοσίου (ἴδε τὸ περὶ λειτουργιῶν). **Ναοὺς** (**ἱερά**) 3) εἶχον πολλοὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς· εἰς τὸν κόσμον αὐτῶν ἀνήκει τὸ ὠραῖον αἰτωμα (**αἶετός**) καὶ αἱ στῆλαι ἐν τῷ προδόμῳ ἢ προνάῳ [ἢ καὶ ὀπισθοδόμῳ ἢ καὶ περὶ ὄλον τὸν ναόν]. Ἦσαν δὲ εἰς τόπον δι' ἔρκους ἢ περιόλου ἀποκεχωρισμένον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὕρισκετο ὁ βωμός· ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ εἰς τὸν σηκὸν ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ ἄδυτον (**μέγαρον**, **ἀνάκτορον**). Οἱ ναοὶ ἐκοσμοῦντο συχνὰ μὲ δῶρα (**ἀναθήματα**)· πολλοὶ δὲ (ὡς π. χ. ὁ τοῦ Θεσπίως) ἐχρησίμουν καὶ ὡς καταφύγια (**ἄσυλα**).

§. 30. [162.]

Ἑορταί. Παναθήναια καὶ Διονύσια.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπανηγυρίζον πληθος ἑορτῶν. Τούτων δὲ ἐπισημότεραι ἦσαν τὰ Παναθήναια, Διονύσια, Θεσμοφῶρια καὶ Ἐλευσίνια.

1). Τὰ Παναθήναια 1). Ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐνώσεως τοῦ λαοῦ εἰς ἓν ὅλον, ἦσαν διττά, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὰ μὲν καθ' ἑ-

3) Ἐνίοτε γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῶν λέξεων τούτων αὐτῶς, ὥστε ναός ἢ νεὺς σημαίνει τὸ τοῦ ναοῦ εἰσόδωμα, ἱερόν δὲ τὸν περὶ τὸν ναόν τόπον.

1) [Διάφορα τῶν Συνοικισίων ἢ Συνοικίων (I. §. 99. σημ. 1 τ.), ἃ θέτις τῆς ἑορτῆς ἀναφέρεται εἰς τριχθόνιον, ὅτε Ἀθῆναια ἐλάγαντο. « Παναθήναια δὲ ἀναθῆναι φασιν ἐπὶ Θεσπίως, ὅτι ὑπὸ Ἀθηναίων ἐτίθη, συνειλεγμένον εἰς μίαν ἀπάντων πόλιν. Παναθ. II. §. 1. Ἀρχαῖα ἐν λ. Παναθήναια. Πανότ. Θαντ. κδ'].

καστον ἐναυτὸν ἀγόμενα ²⁾, τὰ δὲ μεγάλα διὰ πέν-
τε τηρίδος ἐν μηνὶ ἑκατομβαιῶνι ³⁾. Αἱ κυριώτε-
ραι δὲ πράξεις κατὰ ταῦτα ἦσαν· πρῶτον μὲν ἡ εἰς
ἀκρόπολιν πομπή, δι' ἧς ἔφερον τῇ Ἀθηνᾷ πέπλον
παμποίκιον ⁴⁾· μετεῖχον δὲ τῆς πομπῆς πάντες, οἱ δὲ
μέτοικοι ἐχρησίμευσαν ὡς σκιαδηφόροι, ὕδριαφόροι καὶ σκα-
φηφόροι ⁵⁾· ἔπειτα δὲ ἀγῶνες πρότερον μὲν γυμνικοί,
ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων Περικλέους καὶ μουσικοί (κυκλικὸς
χορὸς), καὶ τέλος θυσίαι. Ἄθλον δὲ ἦν λάγννος πλήρης
ἐλαίου ἐκ τῆς ἐν ἀκροπόλει ἐλαίας [μορίας] ⁶⁾. Τὴν δὲ
ἐσπέραν ἐγίνετο λαμπραδηφορία ἢ λαμπραδη-
δρομία· ἤδη δὲ τὸ πάλαι εὐρίσκομεν ὅτι ἐν τῇ ἐορ-
τῇ ταύτῃ ἐρχομένη οὐδὲν τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου.

2) Τὰ Διονύσια ἦσαν τέσσαρες· ἐορταί πρὸς
τιμὴν τοῦ Διονύσου. α) Τὰ μικρὰ ἢ κατ' ἀγροῦς
Διονύσια ἐν μηνὶ Ποσειδεῶνι ⁸⁾, μίαν ἡμέραν διαρκούντα.
6) Τὰ Ἀθήναια τὸν μῆνα Γαμηλιῶνα, μονοήμερος ἐορ-
τή. γ) Τὰ Ἀνθεστήρια μὲν ὁ Ἀνθεστηριῶνος τριήμερος

2) [« Μικρὸν δὲ πρὸ τῶν μεγάλων Παναθηναίων. » Ἀριστοτ. αὐ-
τόθι.]

3) [« Τρίτη ἀπὸ τῆς » Πρόκλης· κατὰ Ἑρμανν. II. §. 51. δ. ἡμέ-
ραι 4 ἡμέρας ἀπὸ τῆς 23—28 τοῦ μηνός.]

4) [« Οὐ μόνον δὲ αἱ παρθένοι ὑφαίνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τέλειαι. »]

5) [Τὰς παρθένας τῶν μετοίκων σκιαδηφορεῖν ἐν ταῖς πομπαῖς
ἡνάγκαζον ταῖς ἑαυτῶν κόραις, τὰς δὲ γυναῖκας ταῖς γυναῖξί, τοὺς
δὲ ἄνδρας σκαφηφορεῖν. Αἰλ. II. i. γ. ΣΤ'. α. αἱ δὲ ἐν ἐξώματι παρ-
θένοι τῶν πολιτῶν ἐκαστοφύρου, οἱ καλοὶ δὲ γέροντες ἰθαλλοφύρου, καὶ
οἱ ἀπειλοῦντες δὲ καὶ ἄλλοι βάρβαροι ἔφειον κλάδους ὄρους ἑκαστος διὰ
τῆς ἀγορᾶς. αἱ γὰρ οἱ δὲ τῶν πολιτῶν ἐπέβαινον τὰς προπμπὰς μετὰ ἀσπί-
δος καὶ ὄπλους, οἱ μὲν ἔφιπποι, οἱ δὲ πεζοὶ καὶ πάντες οἱ πολῖται
ἐπὶ ἵπποισιν ἐν τάξει καὶ λαμπρότητι.]

6) [« Αἱ ἱεραὶ ἐλαίαι μορίαί ἐκαλοῦντο, εἰς οὗ τὸ ἔλαιον τῶν
Παναθηναίων, κέραμεν γὰρ ἐλαίου ἐκαλῶν οἱ νικῶντες. »]

7) [Ἀπὸ Πεισιστράτου, ὡς φαίνεται· ἴδε Δυσκ. κ. Αἰσώπ. 15. καὶ
Διόσκ. H'. 6. ἐν τῷ σπλ. Κοραῆ σελ. 313.]

8) Παρὰ τῶν Ἀντικῶν μηνῶν· ἴδε Ἰδιωτικὸν βιβλ. §. 7. [103].

πανηγυρις. δ) Τὰ μεγάλα ἢ τὰ ἐν ἄστει Διονύσια τέσσαρας ἡμέρας πανηγυριζόμενα τὸν μῆνα Ἑλαφιοβουλῶνα. Περί τῶν σκηναϊκῶν παραστάσεων κατὰ τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ Διονύσια καὶ Αἰθναία ἴδε §. 182. σημ.

Εἰς τὰ Αἰθναία ἐπιστάτης ἦτον ὁ ἄρχων βασιλεὺς, οὗ τινος ἡ γονὴ (βασίλισσα) 9] ἐξετέλει θυσίας τινάς· τὰ δὲ μεγάλα Διονύσια διευθύνοντο ὑπὸ τοῦ Ἀρχοντος.

§. 31. [163]

Συνέχεια. Θεσμοφóρια, Ἐλευσίνα καὶ ἄλλαι μικρότεραι ἑορταί.

3) Τὰ Θεσμοφóρια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, θεᾶς τῶν καρπῶν, πύχων πέντε ἡμέρας τὸν μῆνα Πυανεψιδῶνα [τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἐνήστευον]. Κυριωτέρᾳ δὲ τελετῇ εἰς αὐτὰ ἦν ἡ πομπὴ τῶν ὑπανδρευμένων γυναικῶν εἰς τὸν ἐν Ἀλιμούνει ναὸν τῆς Θεσμοφόρου Δήμητρος καὶ ἡ ἐπιστροφή αὐτῶν εἰς Αἶθνας.

4) Τὰ Ἐλευσίνια ἦσαν ὡσαύτως πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς κόρης αὐτῆς καὶ τοῦ μυστηριώδους Ἰάκχου (Διονύσου), καὶ διήρουντο εἰς μικρὰ καὶ μεγάλα. καὶ τὰ μὲν μικρὰ, ὁρισμένα πρὸς παρασκευὴν τῶν μελλόντων μυστηριαίων, ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος τὸν μῆνα Ἀνδραστηριῶνα ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Ἀγραις· τὰ δὲ μεγάλα, κατ' ἔτος καὶ ταῦτα, ὡς φαίνεται, τὸν μῆνα Ποσειδωνιῶνα 9 ἡμέρας ἐτελοῦμενα, με καθαρμούς, θυσίας, πομπὰς εἰς Ἐλευσίνα (Ἰάκχος, Ἰαχά-

9] Ἡ βασίλισσα, ἥτις ὀφείλει νὰ ᾖ νεκρὰ καὶ νὰ ὑπανδρευθῇ πάλιν οὕσα, « ἵνα κατὰ τὰ πάτρια εὐσταί τὰ ἄρματα ἰσθρὺν τῆς πολέως » μετὰ διακοσμητικῶν ἄλλων περιέδωκε γυναικῶν ἱερῶν τῶν τοῖς βουρῶν τοῦ Διονύσου. Διμ. Κ. Κελίρας. §. 75. 1.]

ζειν), ἦσαν προπαρασκευῇ εἰς τὴν ἱερὰν αὐτοψίαν (ἐπόπται)· ἐγίνοντο δὲ καὶ ἐνταῦθα λαμπαδηφορίαι καὶ νυκτερινὰ τελεταί. Πᾶς Ἕλλην ἠδύνατο νὰ μυηθῇ εἰς αὐτά· οἱ ἱερεῖς (ἱεροφάνται) ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν Εὐμολπιδῶν καὶ εἶχον καὶ δικαιοδοσίαν τινὰ εἰς θρησκευτικὰ πράγματα.

Παρά ταῦτα, ἦσαν καὶ πλῆθος ἄλλων ἐορτῶν. Θαργῆλεια, Προμήθεια, Ψφαίστεια, Δήλεια, ὅτε αἱ Ἀθῆναι, ὡς μητρόπολις τῶν Ἰώνων, λαμπρὰν θεωρίαν εἰς τὴν νῆσον Δῆλον ἐπεμπον ¹⁾.

§. 32. [164].

Ἱερεῖς καὶ θρησκευτικοὶ ὑπάλληλοι.

Τῶν θρησκευτικῶν ἀξιομάτων τινὰ μὲν ἦσαν κοινὰ πασιν ὅσοι εἶχον πατέρα καὶ πάππους πολίτας, τινὰ δὲ ἀνήκον εἰς τινὰς ὠρισμένας ἱερατικὰς οἰκογενείας· οἷον, εἰς τοὺς Εὐμολπίδας μὲν καὶ Κήρυκας αἱ τελεταί τῆς ἑλευσινίας Δήμητρος, εἰς τοὺς Ἐτεοβουτάδας δὲ αἱ τῆς παλιάδος Ἀθηνᾶς. Πᾶς ἱερεὺς ὤφειλεν εἶναι γνήσιος, ἀβλαβὴς τὸ σῶμα καὶ ἀμεμπτος τὸν βίον ¹⁾, ὅθεν ὑπέκειτο εἰς δοκιμασίαν· ἡ ἐκλογὴ δὲ αὐτοῦ ἐγίνετο διὰ κλήρου καὶ ἐνίοτε ἐκ μικροῦ ἀριθμοῦ προωρισμένων ὑποψηφίων, π. χάριν ἐκ τῶν μελῶν γένους τινός, καὶ ἡδιάρκεια τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ἦν διάφορος ²⁾. Ἔργον δὲ τῶν ἱερέων ἦν

1) [Περὶ τῶν Σκιροφορίων ἴδε §. 161. σημ. 1. Καθόλου δὲ περὶ τῶν θρησκευτικῶν τῶν Ἀθηναίων βλέπε τὸ ὑπὸ Ν. Παπαδόπουλου ἐν Ἑρμουπόλει 1814, εἰς 8ον. ἐκδοθέν βιβλίον αὐτοῦ Σόλων ἀρχαίων Ἑλληνικῶν δίκαιων· βιβλ. Η. σελ. 298 ἐπ., ἀλλὰ μὴ δεχθῆς πάντα ὡς ἀληθῆ, μᾶλλον ταῦτα μᾶλλον τὰ ἀλλὰ τοῦ βιβλίου.]

1) (ἐλευσινίος, ἀφελής, καθαρός. Πλούτ. π. Σχοιμ. σ. 258. σημ. 11.)

2) [Οἷον· ὁ ἱεροφάντης καὶ ἄλλοι ἐν Ἐλευσίᾳ διὰ βίου. ἄλλοι ἱερεῖς ἐπὶ 3, ἢ 4 ἔτη, ἄλλοι μόνον ἀρίστους μῆνας.]

να προσφέρωσι τὰς θυσίας, τὰς ἐκ τῆς συνηθείας καὶ
 υἱερωθείας, καὶ τὰς κατὰ προσταγὴν τοῦ μαντείου
 ἢ τοῦ δήμου· εἰς ἰδιωτικὰς δὲ θυσίας νὰ τηρῶσι τὴν
 τάξιν καὶ τὰ σεμφέροντα τοῦ ναοῦ, νὰ ἀπαιτῶσι τὰς
 προσόδους αὐτοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ἐχρεώσονται νὰ δώσωσι
 λόγον εἰς τοὺς λογιστὰς καὶ εὐθύνους. Οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ
 ἐλάβανον μὲν μέρος ἐκ τῶν προσόδων καὶ μάλιστα τῶν
 θυμάτων 3], ὅμως φαίνεται ὅτι ἄλλως ἐξετέλουν πάντα
 τὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα ὥς οἱ ἰδιῶται. Θρησκευτικὰ
 τινα ἔργα ἐξετέλουν καὶ οἱ ἄρχοντες· οἶον, εἰς μὲν τὴν
 ἐορτὴν τῶν Ἐλευσινίων καὶ Ἀθηναίων ἐπεστάτει ὁ βασι-
 λεύς 4] εἰς δὲ τὰ Διονύσια καὶ Θωργήλια ὁ Ἄρχων 5], οὕτω
 δὲ καὶ περὶ ἄλλων 6]. Τῶν ὑπαλλήλων δέ, οἵτινες ἐπεμε-
 λούντο περὶ τὰ πρὸς τὴν δημοσίαν λατρείαν ἀνήκοντα, ἀ-
 ναφέρονται δύοφοροὶ ἐπιμεληταί· οἶον οἱ τῶν μυ-
 στηρίων 7], τῶν Διονυσίων, οἱ ταμίαι τῶν
 ἱερῶν χρημάτων, οἱ τρεῖς ἐξηγηταί, οἵτινες
 ἐγνωμοδότην περὶ τοῦ ἱερατικοῦ δικαίου καὶ τέρατα καὶ
 διοσημίας ἐξήγουν· πολλὰ εἶδη ἱεροποιῶν ἀσχολουμέ-
 νων περὶ τὰς θυσίας 8]· οἱ βόωναι, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ

3] [Τὰ νομιζόμενα, τὰ ἱερῶματα, τὸ δέσμα καὶ τὰς καλὰς ἁριστοφ.
 Πλουτ. 1185. καὶ Σχολ. αὐτοῦ.]

4] [Ὁ βασιλεὺς μυστηρίων προέστανε μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν καὶ
 Ἀθηναίων καὶ ἀγῶνων τῶν ἐπὶ λαμπρότητι καὶ τὰ περὶ τὰς πατρίους θυσίας
 διοικεῖ. Πολύδ. Η'. 90.]

5] [μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν. Πολύδ. Η'. 89.]

6] [« Ὁ δὲ Πολέμαχος οὕτως μὲν Ἀρτέμιδι ἀγοστήσας, καὶ τῇ Ἐνυ-
 αλίῳ, διατίθει δὲ τὸν ἐπιτάφιον ἀγῶνα τῶν ἐν πόλει ἀποθανόντων, καὶ
 τοῖς περὶ Ἀρμόδιον ἐναγίζει ». Πλουτ. Η'. 91. Οἱ δὲ στρατηγεῖς ἔργα
 τῇ ἡγεμονίᾳ καὶ ἄλλοις.]

7] [οὗς ὁ δῆμος ἐχειροτῶνει, τέσσαρες ἦσαν· δύο μὲν ἐξ Ἀθηναίων
 ἀπόντων, εἰς δὲ ἐξ Ἑρμοκλιδῶν καὶ εἰς δὲ Κηρύκων. Ἀριστοφ.]

8] [Τοῦτων ἀξιοσημειώτοί εἰσιν οἱ Παράσιτοι, ἀπὸ τὴν
 τοῦ ἱεροῦ αἵτου ἀκαγὴν ἀπρόβλεπτοι· ὅπου δὲ ἀναμάρτητον οὗτος
 οἱ κόλακες. Ἰδὲ πολλὰ περὶ τοῦτου παρ' Ἀθην. γ'. 26 ἰκ.]

λαοῦ, πρὸς προμήθειαν τῶν ἱερῶν· οἱ 10 ἀθλοθέ-
ται 9] διὰ τοὺς μουσικοὺς καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας εἰς τὰ
Παναθήναια καὶ ἄλλοι.

§. 33. [165.]

Διαφθορὰ τῆς θρησκείας.

Καίτοι δὲ ἡ μὲν πόλις ἐπαγούρει εἰς τὴν θρησκείαν,
αὐστηρῶς τιμωροῦσα τοὺς ἀσεβοῦντας καὶ ὑβρίζοντας εἰς
τὰ ἱερὰ αὐτῆς, ἡ δὲ δημόσιος λατρεία πάντοτε διὰ τῆς
αὐξήσεως τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς πολυτέλειαν
ἐξωραϊζέτο, λαμπруμένη μὲ θαυμαστὰ καλλιτεχνήματα·
ὅμως κατὰ μικρὴν ἡ πίστις εἰς τοὺς πατέρας θεοὺς κα-
τεσκάφη ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν φιλοσόφων, καὶ τοῦ λοιποῦ
δαισιδαίμονιά καὶ ἀσέβεια ἐξηπλοῦντο, δι' ὧν ἡ λαμπρὰ
θρησκεία, ἀπολέσασα τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἀξίαν, κατήν-
τησεν ἐπὶ τέλους τύπος κενός, τηρουμένη κυρίως διὰ τὴν
ἐξωτερικὴν αὐτῆς καλλονὴν καὶ λαμπρότητα. Ἡ θρησκευ-
τικὴ λατρεία ἐξέπεσεν εἰς ἀπλὴν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν ἢ
διασκεδάσειν διὰ τῆς θεωρίας καλλιτεχνημάτων, χορῶν καὶ
δραμάτων, ἡ ἐγένετο μάλιστα καὶ μέσον πρὸς θεραπείαν
τῆς ἀνάγκης καὶ ὀρέξεως τοῦ ὄχλου διὰ καταπολλὰ με-
γάλων καὶ πλουσίων θυσιῶν.

9] [« Εἰς κατὰ φυλὴν. δοκιμασθέντες δὲ ἄρχουσιν ἐπὶ τέτταρα
ἐπὶ τῇ διαθείνῃ τὰ Παναθήναια, τὸν τε μουσικὸν καὶ τὸν γυμνικὸν καὶ
τὸν ἵπποδρομικόν ». Πολυθ. α' 93.]

Γ.

ΠΟΛΕΜΙΚΑ.

§. 34. [166]

Στρατιωτικὴ Ὑπηρεσία.

Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος μόνον αἱ τρεῖς πρώται τάξεις ὑπῆγοντο εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ δὴ οἱ μὲν πλουσιώτατοι ὡς ἱππεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ὀπλίται. Ἐκ τῶν τάξεων ταύτων μόνον συναλέγοντο διὰ τὰς τακτικὰς στρατείας (ἐκ καταλόγου 1), οἱ δὲ θῆτες ἐχρησίμευον κυρίως μόνον ὡς ψιλοὶ (γυμναί, γυμνήτες), ναῦται ἢ θαλασσινοὶ στρατιῶται (ἐπιβάται). ὥσπερ δὲ καὶ οἱ μέτοικοι συνήθως, οἱ δὲ δοῦλοι παρελαμβάνοντο μόνον εἰς μεγίστην ἀνάγκην, ὅμως κατὰ τοὺς ἑπτα χρόνους εὐρίσκομεν πολλὰς θῆτας καὶ μετοίκους μεταξὺ τῶν ὀπλιτῶν. Οἱ πολῖται ἀπὸ τοῦ ιγ' μέχρι τοῦ κ'. ἔτους ὑπηρετοῦν ὡς περίπολοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ἡ στρατεύσιμος ἡλικία ἤρχετο ἀπὸ τοῦ κ'. ἔτους καὶ διήρκει μέχρι τοῦ ξ'. ὅμως ἐξελέγοντο ἐκάστοτε κατὰ τὰς περιστάσεις οἱ μέχρι ὠρισμένης ἡλικίας ὄντες [π. χ. οἱ μέχρι μ'. ἐτῶν]· μετὰ τὴν κατὰ φυλὰς γεινομένην ἐκλογὴν διηροῦντο οἱ στρατιῶται εἰς τὰς εἰς καὶ λόχους· ἀπὸ Περικλέους δὲ εἰσῆχθη καὶ μισθός,

1] [Θυσκ. II'. κδ'. 2. Ξενοφ. Ἀγορν. Γ'. δ'. 1. οὐν τῇ σημ. Κυρίως. α Κατάλογος· ἡ ἀπογραφὴ τῶν ὀφειλόντων στρατεύεσθαι καὶ ἡ ἐξαρρήματα· ὁ πίναξ, ἐφ' οὗ ἐλέγχετον τῶν ἐκστρατευομένων τὰ ἔνδματα.]

ὅστις κατὰ διαφόρους καιροὺς [καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις] διάφορος ἦν, καὶ διὰ μὲν τοὺς κοινούς στρατιώτας δύο ὀβολοὶ τὴν ἡμέραν [συνήθως] καὶ τοσοῦτοι ἀκόμη διὰ τροφήν, ὅταν αὕτη ὀλιγῶς δὲν ἐχορηγεῖτο, πολλάκις ὅμως ὁ μισθὸς αὐτῶν ἦτο πολὺ μεγαλύτερος 2]. Οἱ ἀξιωματικοὶ δὲ ἐλάμβανον τὸ διπλάσιον, οἱ ἵππεις τὸ τριπλάσιον παρ' ὅτι οἱ ὀπλίται, καὶ ὁ στρατηγὸς τὸ τετραπλάσιον 3]. Συνήθως ὁ στρατιώτης αὐτὸς ὤφειλε νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ πρὸς τροφήν του, καὶ οἱ πόλεμοι δὲ ἐγίνοντο τὸ πάσαι μόνον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Εἰς μεγαλειτέρας ὅμως πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐκστρατείας (π. χ. κατὰ θάλασσαν) ἐφρόντιζεν ἡ πόλις δι' ὅλα τὰ πρὸς τὸ πόλεμον ἀναγκαῖα· ἀλλ' ὅτε ἦν δυνατόν ἐλάμβανον οἱ στρατιῶται χρήματα 4 καὶ ἐχρεώσθουν αὐτοὶ (μόνοι) νὰ τὰ προμηθεύωνται, ὅπου εὗρισκον ἀγορὰν (ἀγορὰν παρ' ἐμὲν [Ξεν. Ἀναβ. Β'. γ', 24. Γ'. α. 2]).

§. 35. [167]

Πεζικόν. Ἴππικόν.

Ἡ πεζικὴ στρατιὰ συνέκειτο ἐξ ὀπλιτῶν, εἰς ὧν τὴν πανοπλίαν ἀνῆκε περικεφαλαία, ἀσπίς μεγάλη (ὀπλον), δόρυ καὶ ξίφος, καὶ ἐκ ψιλῶν· μέσον δὲ τούτων

2] [Ἀπὸ δύο ὀβόλων μέχρι δραχμῆς. Θεουκ. Γ'. ε'. 3. ὅπου τὸ νῆς τε τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔφερον δηλοῖ, ὅτι μίαν δραχμὴν ἐλάμβανον ὅτε καύτης καὶ ὁ ἐπιβάτης ἐκείνης· συνήθως ὅμως ἰδίδον αὐτοῖς τριώβολον. Θεουκ. Η'. μέ. 2—3.]

3] [Καὶ λέγει ὅτι ἀπρεπὲς ἔσται μισθὸς τοῦ μὲν καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοῖρία, τοῖς δὲ στρατηγοῖς τετραμοῖρία. Ξεν. Ἀναβ. Ζ'. ς'. 1.]

4] [Σιτηρίσιον κατὰ τὴν ἐν σημ. 3. ἀναλογίαν. Διμ. Κ. Φιλίππου Α. §. 28 (τ. 48). Πολ. Πολυκαῖα §. 10. (τ. 1209).

ἦσαν οἱ παρὰ ἱφικράτους διοργανισθέντες πελτασταὶ
 μὲ ἀκόντιον καὶ ἀσπίδα ἐλαφρὰν (πέλτην). Ἀπὸ Θειμιστο-
 κλέους δὲ συνετρεῖτο καὶ διαμένον ἱππικὸν κατ' ἀρχάς 1]
 μὲν ἐκ 300, ἔπειτα δὲ ἐξ 600, ὕστερον ἐκ 1000, καὶ
 συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἱπποτοξοτῶν 1200, οἵτινες
 οὐ μόνον κατὰστασιν ἐλάμβανον πρὸς προμήθευσιν
 ἵππου 2], ἀλλὰ καὶ μισθὸν πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ 3]. Ἐπὶ
 δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μετεχειρίζοντο καὶ μι-
 σθωτὰ στρατεύματα, ἐλαφρῶς ὠπλισμένα μὲ ὅπλα τοιαῦ-
 θα, ὅποια μεταξὺ τῶν πολιτῶν δὲν ὑπῆρχον (οἷον, πελ-
 ταστὰς Θωράκας καὶ τοξότας Κρήτας). Ὑστερον δὲ ἐνταῦ-
 θα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ ξενικὸν ἦν πολλὰ σύνηδες.

§. 36. [168]

Ἀξιωματικοί. Στρατηγοί.

Ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ ἦσαν οἱ στρατηγοί, ἀπὸ τῶν
 χρόνων Κλεισθέους δέκα κατ' ἔτος, διὰ κλήρου ὑπὸ τοῦ
 λαοῦ ἐκλεγόμενοι μόνον ἐκ τῶν εἰς νόμιμον γάμον βιούν-
 των καὶ ἀκίνητα κτήματα ἐν τῇ χώρᾳ ἐχόντων. Καὶ
 κατὰ μὲν τοὺς παλαιότερους χρόνους ἐξεστράτευσον ὅ-
 παντες εἰς πόλεμον, μίαν ἑκάστος ἐφεξῆς ἡμέραν ἔχων
 τὴν ἡγεμονίαν· ἔπειτα ὅμως, ὅτε οἱ στρατηγοὶ ἀπειμα-
 κρήθησαν τοῦ ἀρχικοῦ τῶν προορισμοῦ, ἐπὶ μόνον πα-
 νίως πλείονες τῶν δύο ἢ τριῶν, καὶ τότε ἢ μόνον εἰς

1] [Νενότ. τὰ Περσικά 300, ὅτε δὲ ἤρξατο ὁ Πελοποννησιακὸς πόλε-
 μος ἦσαν 1200, ὧν οἱ 200 ἱπποτοξοῦνται. Θουκ. Β'. ιγ'. 7.]

2] [α ἔοικεν ἡ κατάστασις ἀγγέριον εἶναι—ἀπεδίδετο δὲ ὑπὸ τῶν
 ἱππευόντων, ὅτε αὐτ' αὐτῶν ἕτεροι καθίσταντο· ἀπὸ τούτου δ' αὐτὸ οἱ φύ-
 λιοι ». Ἀρκαρ. καὶ Φώρ. ἐν λ. κατάστασις.]

3] [Ξενοφ. ἐν ἱππασικῷ §. 19. λέγει τὴν δαπάνην τῆς πόλεως
 « εἰς τὸ ἱππικὸν ἔγγυς τετραπλάσιον τῶν ἰσχυρῶν τοῦ ἰνικτοῦ. »]

εἶχε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ, ἢ σύμπαντες κοινῶς, ἢ ἐν μέρει ἕκαστος εἰς τὴν αὐτοῦ τάξιν 1). Οὐχὶ δὲ σπανίως εὐρίσκουμεν ὡς ἡγεμόνας τοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλους, οἵτινες δὲν ἦσαν στρατηγοὶ 2). Παρὰ τὴν κατὰ πόλεμον ἡγεμονίαν εἶχον οἱ στρατηγοὶ καὶ ἄλλα σπουδαῖα ἔργα [ἐν εἰρήνῃ]. Ἐφρόντιζον δηλαδὴ περὶ τῆς ἐξαρτύσεως τοῦ στόλου καὶ τῆς συλλογῆς τῶν στρατευσίμων, ἦσαν ἐπιστάται τῶν φόρων καὶ ἄλλων πολεμικῶν λειτουργιῶν, ἔχοντες ὡς πρὸς τοῦτο καὶ δικαιοδοσίαν εἰς στρατιωτικὰ ἐγκλήματα, οἷον ἀστρατείας, δειλίας, λειποταξίου 3), ἐφρόντιζον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὁρίων. Ἠδύναντο δὲ καὶ τὸν λαὸν νὰ συγκαλῶσιν εἰς ἐκκλησίαν, ὅτε ἦτον ἀνάγκη νὰ γραφῶσι ψηφίσματα περὶ πολεμικῶν ὑποθέσεων καθόλου δὲ εἰπεῖν, ἢ δοῦν τὸ ἀξιόματός τούτου κύξησιν διὰ τῶν ἀρετῶν ἀνδρῶν, οἷος ὁ Μιλτιάδης, Θημιστοκλῆς καὶ Κίμων.

§. 37. [169]

Συνέχεια. Ταξίαρχοι, λοχαγοί, ἵππαρχοι, φύλαρχοι, περιπόλαρχοι.

Ταξίαρχοι ἦσαν ὡσαύτως 10, διὰ χειροτονίας τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι ἕκαστος δὲ τούτων διόκειε τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, μετέχων καὶ τοῦ συμβουλίου τῶν στρατηγῶν. Αἱ μικρότεραι διαιρέσεις τοῦ στρατοῦ διηκοῦντο ὑπὸ τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλων κατωτέρων ὑπαξιωματικῶν. Ἐπὶ

1) [Δημ. Κ. φιλέππου Α'. σ. 47. §. 20. ἰ. πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν, οἱ δὲ ἐκπέμψοντες ἐπὶ τὴν πόλιν, εἰ λοιπὴ τῆς πομπῆς πέμπουσιν ὑμῖν μετὰ τῶν ἱεροποιῶν.]

2) [Ξενοφ. Ἀπομν. Γ'. δ'. 1. καὶ ἔλαους πολλὰς, αἱ ἐνδεξομένους ὅτι ἄξιοι λόγου εἰσὶ αἱ. Πλάτων (α) Ἰων κβ'. σ. 342.]

3) Ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷται κατὰ γραικὴ συντακτικὴν τὴν ὁρίσθησιν τῆς γραφῆς.

τῶν περιπόλων δὲ ἦσαν ἰδιαίτεροι περὶ πόλᾶρχοι.
Τὴν δὲ διοίκησιν τοῦ ἱππικοῦ εἶχον οἱ ὑπὸ τοὺς στρα-
τηγούς ὄντες δύο ¹⁾ ἱππάρχοι, κατ' ἐναυτὸν ἐκλε-
γόμενοι [ἐξ ἀπάντων Ἀθηναίων], καὶ οἱ φύλαρχοι ²⁾.
Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐγύμναζον οὗτοι τοὺς ἱππεῖς, προη-
γούντο τῶν πομπῶν ³⁾ καὶ ἐπρόντιζον περὶ τῆς παντα-
τεινῆς συντηρήσεως τοῦ διαμένοντος ἱππικοῦ, στρατο-
λαγούντες τοὺς ἐκ τοῦ τμήματος αὐτῶν ἐνταῦθα ὑπα-
γομένους.

§. 38. [170]

Τὰ περὶ τὸν πόλεμον.

Ἐπὶ τῶν Περσικῶν πολέμων ἤρξαντο νὰ ἀναπτύσσωσιν
ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὰ πολεμικά, καὶ νὰ πολεμῶσι μὲ μεγα-
λητέραν εὐταξίαν· κατὰ μικρὸν δὲ εὐρίσκομεν ὅτι εἰς
τοὺς πολλοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς πολέμους ἐ-
πράχθησαν διάφορα ἔργα ὀχυρωματικῆς καὶ εἰσήχθησαν
διορθώσεις. Πολιορκητικὰς δὲ μηχανὰς μετεχειρίσθη ἤδη
ὁ Μιλτιάδης ἐν Πιάρῳ ὅμως ἡ πολιορκητικὴ προώδευσεν
ιδίως ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (Ποτιδαία, Μι-
τυλήνη), καὶ ἔφθασεν ὕστερότερα ἐπὶ Ἀθηναίων τοῦ
Πολιορκητοῦ τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἀκμὴν. Μνημονεύονται

1) Ἐκ τῶν ἱππικῶν διηγεῖται εἰς δύο μόνον μέρη πρὸς φύλαξιν τῶν πτε-
ρύγων τοῦ στρατοῦ μάλιστα.]

2) [Δύο, εἴς ἀπὸ φυλῆς ἐκαστῆς τῶν ἰσθμίων προέστανται, καθέκασ-
τοι ταξίαρχοι τῶν ἐπιλιτῶν. Πολυβ. II. 94. ὑποτεταγμένους δὲ ἱππάρχῳ
ὁ φύλαρχος, ὡς Ἀριστοτ. ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτ. φησὶν. Ἀρπύριος ἐν λ. Φύ-
λαρχος. Ἰδὲ καὶ Ξενοφ. ἱππαρχ. 4. 8. καὶ μάλιστα Ἀθην. Φιλιππ. Α'.
§. 26. 1. σελ. 47.]

3) [Ξεν. II. ἱππικὸς μὲν 10. ἱππαρχ. γ. 1. καὶ ἱκ. Ἀθην. Κ.
Μελ. 570.]

δὲ διάφορα εἶδη μνηχάγων καὶ πολιορκητικῶν ἔργων οἶον, χῶμα, πύργοι, χελώνη, κριόες (ἐπὶ Φιλίππου) αἰγες, καταπέλται καὶ λιθοβόλα. ἵνα ἀναδεικνύονται δὲ οἱ πολῖται ἀνδρείοι, ἐφρόντιζε πολὺ καὶ ἡ πόλις, βραβεύουσα τοὺς γενναίους, θεραπεύουσα δημοσίᾳ δαπάνῃ τοὺς πληγωθέντας, τιμῶσα τοὺς πεσόντας διὰ λόγων ἐπιταφίων ¹⁾ καὶ ἀνατρέφουσα τὰ τέκνα αὐτῶν δημοσίᾳ· οἱ δὲ δειλοὶ περιεβάλλοντο ἀτιμίαν.

§. 39. [171]

Στόλος καὶ πλήρωμα αὐτοῦ.

Κατασκευῆς στόλου αἵτιος ἐγένετο ἰδίως ὁ Θεμιστοκλῆς, κατὰ πρότασιν τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ ναυπηγῶνται 20 νῆες κατ' ἔτος, ἠύξησε δὲ ὁ στόλος διὰ Κίμωνα καὶ Περικλέα, καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν συνέκειτο ἐκ 200. Ἰσπερώτερα δὲ σχεδὸν ἐκ 400 μεγάλων πλοίων. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα (νῆες μακράς), διὰ κωπίων μάλιστα πλοῦντα τὰς πολεμικὰς κινήσεις, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τρεῖς ἑκαστή ἐκάστη πλήρωμα 200 περίπου ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν ἦσαν ναῦται καὶ κωπηλάται (ἐρέται, τοῦλάχιστον 170, δηλαδὴ 62 εἰς τὴν ἀνωτάτην σειρὰν καὶ 54 εἰς ἐκάστην τῶν δύο λοιπῶν, οἱ δὲ θλασσινοὶ στρατιῶται (ἐπιβάται), ἰδίων ὀπλισμῶν ἔχοντες· ἔξω δὲ τούτων ἦσαν πολλάκις καὶ τοξόται. Ἄλλως δὲ ἔχει τὸ πρᾶγμα εἰς τὰς στρατιώτας ἢ ὀπλιταγωγοὺς ναῦς, πρὸς διαπόρρωσιν στρατιωτῶν· αὗται εἶχον ὅσον ἢ το δυνατόν ὀλιγωτέρους ναύτας. Ἰσπερον δὲ (ἀπὸ τοῦ 330 περίπου)

1) Ἡ ταφὴ ποιεῖται, ποιῆσθαι Θεοκ' Β', 18'. ἢ, πρὸς Πλάτ. Πρωτ. 3. καὶ ἀνατ. §. 161. σημ. 6.]

ἤρξαντο νὰ μεταχειρίζωνται μεγαλείτερα [πολεμικά] πλοῖα· οἷον τετρήρεις καὶ πεντήρεις· μικρότερα δὲ πολεμικά πλοῖα ἦσαν αἱ τριακόντοροι καὶ πεντηκόντοροι, νῆες μὲ 30 καὶ 50 κώπας. Τέλος ὑπῆρχον καὶ φορτιγὰ πλοῖα (ὀλκάδες) καὶ ἄλλα μικρότερα (πλοῖα, κέλητες), [ἀκάτια]. Ὡς κωπηλάτας ἐλάμβανον συνήθως πτωχοὺς πολίτας [θῆτας] καὶ μετοίκους, ἐνίοτε δὲ καὶ δούλους.

§. 40. [172]

Θαλασσινοὶ ἀξιωματικοί. Ὑψηλοῦ τοῦ στόλου. Ναυμαχία.

Ἡ περὶ τῶν ναυτικῶν νομοθεσία ἀνῆκε φυσικῶς τῷ λόγῳ εἰς τὸν λαόν, ἡ δὲ καθόλου αὐτῶν διοικήσεις εἰς τὴν βουλὴν· τὴν κατὰ θάλασσαν δὲ ἡγεμονίαν εἶχον οἱ στρατηγοί (τὸ φέρων αὐτοὺς πλοῖον ἐλέγετο ναῦς στρατηγίς), οἵτινες μετὰ τῶν ἀποστολέων, ἰδίως ἀρχῆς, ἐπεστάτου καὶ εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ στόλου. Τῶν ἐν μέρει δὲ τριηρῶν ἡγοῦντο οἱ τριήραρχοι, οἵτινες τὸ πάλαι μὲν μόνον τὸ πλοῖον ἐλάμβανον παρὰ τῆς πόλεως, ὕστερον ὅμως καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ (σκεύη ξύλινα καὶ κρεμαστά, ὡς κώπαι, πηδάλιον, ἱστοὶ καὶ σχοινία, κάλως καὶ ἄγκυρα). Περί τῆς τριηραρχίας γενήσεται λόγος κατωτέρω §. 52 [184]. Εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀττικῆς ἦσαν πολλὰ νεώρια, νεώσοικοι, καὶ σκευοθήκαι. Πρὸς ἐπιτήρησιν δὲ τοῦ ὕλικου τοῦ στόλου εἶχον ἐπιμελητὰς τῶν νεωρίων, εἰς ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ἑξ' ἐκάστης φυλῆς κατ' ἔτος ἐξελέγετο. οὗτοι ἐκράτουν καταλόγους καὶ ὑπολογισμοὺς περὶ πάντων, ὅσα ἐχρησίμευον πρὸς ἐξάρτους καὶ ἐξοπλισμὸν τοῦ στόλου, ἔχον·

τες καὶ ἡγεμονίαν δικαστηρίου [§. 129] εἰς πράγματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ αὐτῶν ἔργα. — Ἐν ναυμαχίᾳ κυριώτατον ναυτικὸν ὄπλον ἦν τὸ ἔμβολον, δι' οὗ τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα κατεβυβίζετο (καταδύειν) ἢ ἄχρηστον κατασταίνετο· ὡς στρατηγηματικὰς δὲ κινήσεις ἀναφέροντες τοὺς δειέκπλους, δι' ὧν διεσχίζοντο αἱ ἐχθρικαὶ τάξεις, καὶ τοὺς περίπλους.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.

§. 41. [173].

Ἔξοδα τῆς πόλεως. Ὀρησκευτικὰ ἔξοδα.

Ὅλα ὀλίγα ἦσαν αἱ δαπάναι τῆς πόλεως διὰ δημοσίων τελευτῶν, ὑποκαίτοι αἱ μεγάλαι θυσίαι τῆς πόλεως, αἱ πομπαί, τὰ θεάματα καὶ οἱ ἀγῶνες εἰς τὰς μεγάλας ἑορτάς· οἷον εἰς τὰ Παναθήναια, Διονύσια, Ἑλευσίνια καὶ ἄλλα ἱερὰ. καίτοι δὲ αἱ δαπάναι αὗται ἐν μέρει ἐγίνοντο δι' ἰδιωτικῶν προσφορῶν ἢ λειτουργιῶν (χορηγία, γυμνασιαρχία), ὅμως καὶ τὰ παρὰ τῆς πόλεως πρὸς τοῦτο ἔξοδα δὲν ἦσαν εὐκαταφρόνητα. ὡσαύτως δαπανηραὶ ἦσαν καὶ αἱ θεωρίαι, αἱς ἡ πόλις ἐπέμπεν εἰς Ἀθῆνας καὶ Ἀεφούς, καὶ εἰς τοὺς μεγάλους ἔθνικοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον διετῆρει πάντα ἡ πόλις δύο τριήρεις τὴν Ἀηλιάδα ¹⁾ καὶ Ἡράκλιν ²⁾, τῶν ὑποίων

1) [Ὁ Πλούτ. Θεοοὶ κγ' λέγει τὴν Ἀηλιάδα τριακόντηρον, διατηρηθεῖσαν ἀπὸ Θεσφίως μέχρι Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ταύτης διακρίνει ὁ Βούρχος τὴν Σαλαμινίαν. Ἴδε Πλάτ. Φαίδ. β' σελ. 58.]

2) [ἀπὸ τῆς ἑρως Ἡράκλου· αἱ δὲ ἐπιθετικαὶ αὐτῆς ἐκαστὴς

τὸ πλήρωμα ἐλάμβανε καθ' ἡμέραν 4 ὀβολούς. τῆς τριη-
ραρχίας δὲ ταύτης τὰ ἐξόδα δὲν ἦσαν μὲν παρὰ τῆς πό-
λεως, ὅμως ἐνεκα μεγαλητέρων δαπανῶν ἐλάμβανον οἱ
τριήραρχοι παρὰ τοῦ δημοσίου ταμείου ἐπιχορηγίαν τινά.

§. 42. [174]

Συνέχεια. Πολεμικά.

συντηρούμενα στρατεύματα καὶ πλοῖα.

Οἱ συχνοὶ πόλεμοι φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐγένοντο αἰτιοὶ με-
γάλων δαπανῶν τῇ πόλει καὶ μάλιστα ἀφού διὰ Περικλέους
εἰσέχθη μισθοδότησις εἰς τὸν στρατόν, καίτοι ἡ στολὴ καὶ
τὰ ὄπλα ἴδια ἐκάστου ἦσαν. Προσθετέον δὲ τούτοις ὅτι ἡ
πόλις τοὺς υἱοὺς τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων ἔτρεφε καὶ
ἐξεπαίδευε δημοσίᾳ δαπάνῃ, δίδουσα αὐτοῖς καὶ πανο-
πλίαν, ὥστε ἐγένοντο ἐρηθοί. Διαμένον τάγμα ἀπετέ-
λουν οἱ ἱππεῖς (τὸ πρῶτον 300, ἔπειτα 600, ὑστερώτερα
1000 καὶ μετὰ τῶν ἱπποτοξοτῶν 1200 [§. 167 καὶ
123]), ὧν ἕκαστος ἐκλεγόμενος ἐλάμβανε κατὰ στα-
σιν (aes equestre) πρὸς προμήθευσιν ἵππου, καὶ σῖτον
(hordearium) πρὸς συντήρησιν τοῦ ἵππου του. Κατὰ πρό-
τασιν τοῦ Θεμιστοκλέους ἔπρεπε κατ' ἐνιαυτὸν νὰ ναυπη-
γῶσιν αἱ Ἀθῆναι 20 πολεμικὰς τριήρεις [§. 171], καίτοι
δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἐτηρεῖτο ἀκριβῶς, ὅμως ὥρκειον
ἐκάστου ἔτους νὰ κατασκευάζωσι τινας, ἡ δὲ περὶ τούτου
φροντίς ἦτον ἀνατεθειμένη εἰς τὴν βουλὴν.

Ἡράκλει (καὶ Ἡρακλῆς), αἱ διὰ καὶ τὴν τὴν ὑπερβολὴν τίμησιν το
ὀβολοὺς ἐλάμβανον καὶ ἐκπλεῖον μέρος (πρὸς) ἐνικουτοῦ εἰσπῆ ἡμῶν.
Ἄρπηκ. λ. Ἡράκλειος. π. 63 Πολυδ. II. 116.]

§. 43. [175].

Συνέχεια. Οἰκοδομαί. Ἀστυνομία.

Δημόσιαι βραβεύσεις.

Σημαντικά ἔξοδα ἦσαν προσέτι καὶ διὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν· οἷον ὀχυρώματα, ναυπήγια, τείχη (τὰ μεγάλα τῆς πόλεως καὶ τῶν λιμένων), ὑδραγωγεῖα, ὁδοί, γυμνάσια, δικαστήρια, θέατρα, ναοί, λέσχαι, παντοῖα καλλιτεχνήματα, καθὼς καὶ ἡ συντήρησις καὶ ἐπιδιόρθωσις πάντων τούτων. Ἐπειτα εἰς τὰ ἔξοδα ἀνάγονται ἡ προμήθεια καὶ συντήρησις δημοσίων ἀστυνομικῶν δούλων (τοξοτῶν), οἵτινες κατὰ μικρὸν ἠύξησαν εἰς 1200, μισθοδοτούμενοι παρὰ τῆς πόλεως ¹⁾· δημόσιαι βραβεύσεις ²⁾, ἡ ἐν Πρυτανείῳ σίτησις δημοσίων δαπάνη, δῶρα εἰς ἐξωτερικοὺς πρέσβεις κ. τ. τ.

§. 44. [176.]

Συνέχεια. πληρωμὴ δημοσίων
τινῶν ἔργων.

Δημόσιαι τινες ὑπηρεσίαι ἐπληρόντο, μάλιστα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Τοιαῦτα δὲ τῆς πόλεως ἔξο-

1) [Οἱ ἀρχαγοὶ αὐτῶν ἐλέγχοντο τόξοι ἀρχοί, τὰ δὲ ἐτήσια τῶν ἔξοδα ὑπολογίζονται εἰς 30 περίπου τάλαντα.]

2) Αἱ τοιαῦται σπανίως ἦσαν χρήματα μισθικά, ἀλλὰ συνίσθαι δημοσίων σίτησις, ἀντίσκη ἢ ἐλευθέρωσις ἀπ' ἧλων ἢ ἀπὸ τιμῶν λειτουργιῶν καὶ θαλαμῶν, χρυσοὶ στήφονες (π. χ. εἰς τοὺς βουλευτάς, ἰδιαίτερος ἐλοθε πρῶτον ὁ Περικλῆς), ἀνδριάντες (π. χ. διὰ τὸν Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, ἔπειτα διὰ τὸν Κόνωνα· ὑπεριότερα δὲ αὐτῶν κατὰ συχνάκις τιμοῦται, ὡς Ἀνμυρῖον τῷ Φαλκρῇ 300 εἰς 20 εἰς 100.)

δα ἦσαν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἢ ὁ ἐκκλησιαστικὸς μισθὸς τῶν ἐρχομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κατ' ἀρχάς μὲν 1 ὑστερον δὲ 3 ὀβολοί· τὸ βουλευτικόν, μισθὸς τῶν βουλευτῶν μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέραν· τὸ δικαστικόν, μισθοφορία τῶν δικαστῶν, ἐν τριόβολον *). ἵνα προληφθῶσι δὲ αἱ κατασχρήσεις ὑπῆρχε νόμος μηδεὶς εἰς δύο τόπους τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ λαμβάνῃ μισθόν. Οἱ ἄρχοντες δὲν ἐλάμβανον μισθοφοράν, ἄλλοι ὅμως πολλοὶ ἐπιμεληταὶ ἐπληρόνοντο· οἶον, οἱ δημόσιοι συνήγοροι ἢ σύνδικοι, οἱ ἐπιστατοῦντες εἰς τὰ γυμνάσια σωφρονισταί, οἱ νομοθέται, οἱ δημόσιοι ἱατροί, καὶ τέλος ὁ πᾶς ὄμιλος τῶν γραφέων, κηρύκων καὶ ἄλλων δημοσίων δούλων. Πλὴν δὲ τῶν Πρυτάνεων καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐν τέλει εἶχον τὴν ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν, ἢ ἦσαν ἀείσιτοι, καὶ οἱ πρέσβεις ἐλάμβανον ἐφόδιον ἢ πορεῖον.

§. 45. [177].

Συνέχεια. Διάφοροι διανομαὶ καὶ διαδόσεις.

Ἀφοῦ κατασκευάσθη τὸ μέγα λίθινον θέατρον ἐνοικιάσθη εἰς θεατρῶνας ἢ θεατροπόλους, οἵτινες ἀπῆλθον πληρωμὴν διὰ τὴν εἰσόδον, ἀλλὰ κατὰ πρότασιν τοῦ Περικλέους ἀπεφασίσθη, ὥστε εἰς τὰς ἡμέρας τῶν θεαμάτων νὰ πληρόνται τὸ σύνθηες θεωρικόν, δύο ὀβολοί, ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Τοῦτο δὲ ἐξετάθη ἔπειτα τόσον, ὥστε εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἐορτάς (ἱερομηνίαις) ἐπληρόνοντο εἰς τὸν λαὸν καθημερινῶς δύο

*) ἴσως ἡ πληρωμὴ αὕτη ἐν προσωρινῇ, ὃ δὲ κύριος τῶν δικαστῶν μισθὸς πρότερον καὶ ὑστερον 2 ὀβολοί.

ὁδοὶ εἰς τρεῖς ἑβδομῆς ἡμέρας, μάλιστα δὲ καὶ ὅτε δὲν ὑπῆρχε θαλασσιὰ παράστασις. ἡ διανομὴ δὲ αὕτη, ἡ ὁποία εἰς τοὺς ἔπειτα χρόνους δὲν περιορίζετο μόνον εἰς τὰς πτωχοτέρας τάξεις, ἐχορηγεῖτο ἐκ τῶν περισσευόντων δημοσίων χρημάτων, τὰ ὅποια ἄλλως ἐχρησίμευον κυρίως ὡς στρατιωτικά· ὁ Δημοσθένης ὁμοίως ἔπειτα ἐπανήγαγε πάλιν αὐτὰ εἰς τὸν ἀρχικὸν τῶν προορισμὸν. Οἱ ἐπιστάται δὲ τῶν θεωρικῶν τούτων φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους τοῦ πολιτεύματος πολὺ ἔσχον καὶ μεγάλην ἐνέργειαν εἶχον διὰ τὸ δημοτικὸν τοῦ πράγματος. Ἄλλη διανομὴ ἦτον ἡ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπομάχων (ἀδυνάτων) γινομένη παρὰ τῆς πόλεως· αὕτη δὲ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους ἐξετάθη τόσον, ὥστε πάντες, ὅσοι ἐνεκα σωματικῆς ἀδυναμίας δὲν ἠδύναντο νὰ πορίζωνται τὰ ἀναγκαῖα, ἐλάμβανον παρὰ τῆς πόλεως 1 ἢ 2 ὀβολοὺς καθημέραν. Ἡ διανομὴ δὲ ἦτον ἀνατεθειμένη εἰς τὴν βουλὴν, καὶ οἱ ζητοῦντες ὑποστήριξιν ὤφειλον ὑπ' αὐτῆς νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν. Ὅτι δὲ καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων ἐτρέφοντο δημοσίᾳ εἰκομεν ἤδη. Τέλος ἐν καιρῷ σιτοδείας ὁ σῖτος ἡγοράζετο δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ διεδίδετο εἰς τὸν λαὸν ἢ δωρεάν, ἢ μὲ ὀλίγην τιμὴν.

§. 46. [178]

Πόροι, πρόσοδοι. [τέλη.]

Αἱ πρόσοδοι τῆς πόλεως τὸ πάλαι δὲν ἦσαν σημαντικά· ἔπειτα ὁμοίως, ἀφοῦ ἡ δύναμις αὐτῆς πύξησε καὶ ἔλαβεν ὑπὸ τὴν διαχείρισίν της χρήματα ξένων πόλεων, τὰ δὲ πολλαπλασιασθέντα ἐξ ὅσα τῆς πολιτείας ἀφορμὴ ἐγίνοντο τῶν τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων λειτουργιῶν παρὰ τῶν πλουσιωτέρων πολιτῶν, πύξησαν κατὰ μικρὸν καὶ ὑπὸ

Ἀριστοφάνους ὑπελογίσθησαν (Σφηξί. τ. 660) εἰς 2000 τάλαντα κατ' ἔτος. Ἡ εἰδησις αὕτη δὲν φαίνεται πολλὰ ὑπερβολική, ὅταν τις ἀναλογισθῇ, ὅτι μόλιον παρὰ τῶν συμμάχων εἰσήρχετο φόρος ὑπὲρ τὰ 1200 τάλαντα. Πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ πόλις εἶχε συναγμένον θησαυρόν, καταναλωθέντα εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν πόλεμον. Τὸν προσόδων δὲ αἱ μὲν ἦσαν τακτικάί, αἱ δὲ ἑκτακτοί, ἐκ πολέμων εὐτυχῶν γινόμεναι ἢ ἐκ προαιρετικῶν καὶ ἐκτάκτων εἰσφορῶν τῶν πολιτῶν.

§. 47. [179].

Συνέχεια. Τακτικάί ἑγγεῖοι πρόσοδοι τοῦ δημοσίου, μετοίκιον καὶ τελώνιον.

Τῶν τακτικῶν προσόδων τῆς πόλεως εἰσὶ· α) αἱ γινόμεναι ἀπὸ τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῆς πόλεως, ὅποῃ· ἀγροί, νομαί, δάση, ἀλοπήγια, μεταλλουργεῖα (μ. ἐ. τ. α. λ. λ. α, ἰδίως τὰ ἀργύρου ἐν Λαυρίῳ), τὰ ὅποῃ ἦσαν κτήματα τῆς πόλεως, καὶ οἱ κατέχοντες αὐτὰ ἐπλήθροναν πλὴν τοῦ πρὸς [ἀγορὰν] ποσοῦ καὶ ἐτέραν τινὰ ἐτήσιαν ἐπίδοσιν· ἔπειτα οἰκίαι, καὶ τὸ θέατρον. Εἶχον δὲ καὶ οἱ ναοὶ χρήματα, τῶν ὁποίων τὰ εἰσοδήματα ἦσαν ὠρισμένα διὰ τὰς τελετάς. β) Φόροι καὶ δασμοὶ παρὰ τῶν μετοίκων καὶ ξένων, ὅσοι τέχνην τινὰ ἢ ἐπάγγελμα μετήρχοντο· τὸ δὲ μετοίκιον 1) ἦν διὰ μὲν τοὺς ἄνδρας δραχμαὶ 12, διὰ δὲ τὰς ἄντρ υἱῶν γυναῖκας 6· καὶ οἱ δοῦλοι δέ, ὡς φαίνεται, ἐπλήθροναν δόσιμόν τι. γ) Τελώνια. Τὸ τελώνιον τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων διὰ θαλάσσης ἐμπο-

1) [· τὸ δ' ἦν δευκαίδεκα τῶν δημοσίων δραχμαὶ καὶ τῶ γραμματεῖ τριώδεκον. Π. λυθ. Γ'. 88].

ρευμάτων ἦν 2 τοῖς ἑκατὸν (πεντηκοστῇ) καὶ προσέτι μικρά τις ἐπίδοσις διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ λιμένος καὶ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν· τὸ τελώνιον δὲ τῶν διὰ ξηρᾶς εἰσερχομένων εἶνε ἄγνωστον. Τὰ τρία ἐνταῦθα ὀνομασθέντα εἶδη τῶν προσόδων (τέλη) ἐμισθοῦντο· μεγάλαιτέρας δὲ ἐκμισθώσεις ἀνελάμβανον συντροφαὶ ἐνοικιαστῶν (τελώναι), ὧν ἡγεμόνες ἦσαν οἱ ἀρχῶναι καὶ τελώναι ἀρχαί, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν ἐκμισθώσεων (πακτώσεων) τούτων εἶχεν ἡ βουλὴ· ἀπὸ τῶν γενομένων δὲ εἰς αὐτάς ζημιῶν ἐπροφυλάττετο ἡ πόλις δι' ἐγγυητῶν (ἐγγύων) καὶ αὐστηρῶν νόμων. οἱ δὲ μὴ ἐκπληροῦντες τὰς ἐαυτῶν ὑποχρεώσεις ἐγίνοντο, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ χρεώσται τοῦ δημοσίου, ἄτιμοι· μετὰ δὲ τὴν θ'. πρυτανείαν τὸ χρέος ἐδιπλασιάζετο, καὶ τὰ μὲν κτήματα αὐτῶν ἐλαμβάνοντο ὡς ὑποθήκη, αὐτοὶ δὲ ἠδύναντο νὰ βληθῶσιν εἰς φυλακὴν, μάλιστα ὁ νόμος ἦν τόσον αὐστηρός, ὥστε ἐνθ' οὐδεὶς Ἀθηναῖος πολίτης ἠδύνατο νὰ φυλακισθῇ, ἂν τρεῖς τῆς αὐτῆς τάξεως ἐγγιῶντο ὑπὲρ αὐτοῦ, οὗτοι μόνον μετὰ τῶν προδοτῶν ἐξαίρουντο παρὰ τοῦ νόμου.

§. 48. [180]

Συνέχεια. χρηματικά καὶ ποιναί. πρόσοδοι ἐκ δικῶν καὶ δημεύσεων.

Εἰς τὰ εἶδη ταῦτα τῶν προσόδων τῆς πόλεως, αἱ ὁποῖαι ἐκ τῶν δικαστηρίων εἰσέρχοντο εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἀνήκουσι τὰ ἀνωτέρω ἐν τῇ περὶ τοῦ δικαίου μενηθέντα πρυτανεῖα, αἱ παραστάσεις καὶ ζημίαι (τιμήματα), ὡς αἱ 1000 δραχμαί, τὰς ὁποίας ἐζημιούντο οἱ μὴ λαμβάνοντες τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων (ἴδε §. 145), καὶ πολλὰ ἄλλα· τέλος αἱ δημεύσεις Ἀφροῦ

Ὅτε μετὰ ταῦτα αἱ Ἀθῆναι κατεστάθησαν καὶ τὸ δικαστήριον διὰ τὰς δίκας τῶν συμμάχων ἡύξησαν πολὺ τὰ εἶδη ταῦτα τῶν δημοσίων προσόδων.

§. 49. [181]

Συνέχεια. φόροι τῶν συμμάχων.

Μικρὺς ὑστερώτερα μὲν ἀνοιχθεῖσα πηγὴ προσόδων, ἀλλ' ἀφθονωτάτη πασῶν, ἦσαν οἱ παρὰ τῶν συμμάχων φόροι (τέλη τῶν πόλεων), τοὺς ὑπολοῦς οἱ Ἀθηναῖοι, μάλιστα ἀπὸ τοῦ 460 ἔτους, ὅτε τὸ θησαυροφυλάκιον [κατὰ πρότασιν τῶν Σαμίων ἀπὸ Δήλου] εἰς Ἀθήνας μετεκομίσθη, ὡς κτήμα ἑαυτῶν ἐθεώρουν ¹⁾. Οἱ φόροι οὗτοι ὠρίσθησαν ὑπὸ Ἀριστείδου [τοῦ δικαίου τῷ 476 π. Χ.] εἰς 460 τάλαντα κατ' ἔτος· ἐπὶ Περικλέους δὲ ἐγένοντο 600 περίπου, καὶ ἔπειτα ἐπὶ Ἀλκιβιάδου ὑπὲρ 2000. Λιταρκούντος δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μετεβλήθησαν ἐξ ἀμέστων δασμῶν εἰς ἐλλιμένιον, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς συμμάχοις ἔταξαν, λαμβάνοντες τὴν εἰκοστὴν (ἢ τοῖς ἑκατὸν ἐκ τῆς αἰτίας) τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων πραγμάτων· ἐν τέλει δὲ τοῦ πολέμου ἔπαυσαν ὅλως αἱ πρόσοδοι, ἕως οὗ ὑστερον ἐν μέρει πάλιν ἤρξαντο νὰ εἰσπράττωνται. Τῶν χρημάτων δὲ τούτων, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς ἐφύλακτον ²⁾ οἱ 10 [πιθανόν] κατ' ἔτος [διὰ κλήρου ἐκ τῶν πεντακχοσιομεδίων] ἐκλεγόμενοι Ἑλληνοταμίαι,

1) [καὶ τοὺς συμμάχους ἐκάλεον ὑπηκόους καὶ φόρου ὑποτελεῖν. Τὸ δὲ 377 π. Χ., ὅτε ἀνένευσαν τὴν συμμαχίαν, ἀνόμεσαν τοὺς φόρους τοὺτους συντάξεις, ἀποφεύγοντες τὸ βαρὺ τοῦ ἐνόςματος. Ἔσα δὲ Ἰσοκράτης ἐν Πανηγ. κεφ. λ'. (ἢ §. 103.) λέγει, δὲν ἔχονται ἀληθεῖς. "Ερμ. I. §. 156. 10.]

2) [Θουκ. Α'. 96. πρότερον μὲν ἐν Δέλφω, ἔπειτα δὲ ἐν Ἀθήναις, ἔχον δὲ καὶ βοηθοὺς, παρ' ἐθροὺς καλουμένους.]

ἀρχικός προορισμός ἦτο νὰ χρησιμεύωσιν εἰς πολέμους κατὰ τῶν βαρβάρων· ὕστερον ὅμως μεταχειρίζοντο αὐτὰ αἱ Ἀθηναῖοι ὅπως ἤθελον. Μετὰ τὴν ἀναρχίαν (404) εὗρισκομεν εἰς τὴν θέσιν τῶν Ἑλληνοταμιῶν τοὺς ἐπιμελητάς τῶν θεωρικῶν, οἵτινες διὰ τὸ δημοτικὸν τοῦ ἀξιώματος τόσον ἐξέτειναν τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας των, ὥστε σχεδὸν πᾶσαν τὴν διαχείρισιν τῶν χρημάτων αὐτοὶ εἶχον ³⁾.

§. 50. [182.].

Συνέχεια. λειτουργίαι ἐγκύκλιοι.

Ἡ κατάθλιψις τῆς ἀττικῆς δημοκρατίας ἀνεφαίνετο εἰς τοῦτο, ὅτι τὸ πλῆθος πολλὰ δημόσια βάρη ἀπεκύλιεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τοὺς πλουσιωτέρους. Αἱ συνισφοραί αὗται ἢ λειτουργίαι, διὰ τῶν ὁποίων ἀνάγκαι τινὲς τῆς πόλεως ἐξεπληροῦντο ἢ καθ' ὁλοκληρίαν ἢ κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἀνευ ἀναλώσεων τοῦ δημοσίου ταμείου, ἦσαν ἢ τακτικαὶ ἐτήσiai (ἐγκύκλιοι), ἢ ἑτακταί, ἐν καιρῷ πολέμου γινόμεναι. Αἱ τακτικαί, αἱ ὁποῖαι πᾶσαι ἀπέβλεπον θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ μετέβαινον κατὰ ὥρισμένην σειρὰν εἰς ἐκάστην φυλὴν, ἀντιτίθεντο εἰς τοὺς ἔχοντας περιουσίαν τοῦλάχιστον τρεῖς τάλαντα. Τοιαῦται δὲ ἦσαν α) χορηγία τ. ἔ. ἡ περὶ τὸν πολυτελῆ χορὸν φροντίς εἰς τὰ δημόσια θεάτρα ἢ θεάματα καὶ τὰς ἐορτὰς, νὰ διδάξωσιν αὐτὸν καὶ καθόλου νὰ τὸν προπαρασκευάσωσι μὲ ὅλα τὰ ἀνγκαῖα (χορηγεῖν ἀνδράσι ἢ ἀνδρικοῖς χοροῖς, αὐληταῖς, τραγωδοῖς) *).

3) [Ἴδε Αἰσχ. ἐν τῷ Κατὰ Κρισηφῶντος ια'. αἱ ἐπὶ τὸ θεωρικὸν χειροτονούμεναι . . . σχεδὸν τὴν ὅλην διοίκησιν εἶχον τῆς πόλεως. ἀξιάλογον δὲ διὰ χειροτονίας· ὁ ἰδίως δὲ ἐπὶ τῇ θεωρικῇ τεταγμένος ἄλλοτε "ἀρχων τῶν θεωρικῶν"]

*) Συγκεκριμέναι παραστάσεις ἐγίνοντο ἐν μὲν τῇ πόλει, ἀγορεύων τῶν

β) Γυμνασιαρχία, ἥτις φαίνεται ὅτι ἀπέβλεπε τὴν φροντίδα τῶν ἀναγκαίων εἰς τινὰς ἐορτάς ἢ ἱερὸς ἀγῶνας, καὶ ἰδίως ἀνήκει ἐνταῦθα ἡ λαμπαδαρχία ἢ ἡ φροντίς περὶ τὴν χαμπαδιδρομίαν εἰς τινὰς ἐορτάς. Τὰ δὲ ἄλλα ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τρίποδες, ἀνατιθέμενοι εἰς τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν, καὶ φέροντες τιμὴν εἰς ὅλην τὴν φυλὴν. γ) Ἀρχιθεωρία, γινομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιθεωροῦ τῆς ἱερᾶς προεδρίας [θεωρίας] εἰς τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς ἀγῶνας, εἰς Ἀθῆνας καὶ ἀλλοχοῦ· εἰς τοῦτου δὲ τὰ ἐξοδα ἐδίδε μέρος τι καὶ ἡ πόλις. δ) Ἑστιάσεις ἢ φίλευσις τῶν μελῶν μιᾶς φυλῆς (φυλετικὰ δεῖπνα). [ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἐκλεγόμενος ἐλέγετο ἐστιάτωρ.]

§. 51 [183]

Συνέχεια. Ἑκτακτοὶ πόροι.

Ἑκτακτοὶ πόροι ἦσαν οἱ ἐκ τῆς ἐκπωλήσεως τῶν ἀπὸ τῶν πρὸς πόλεων λαφύρων, καὶ ἐκ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς ἡττηθέντας ἐχθροὺς δασμῶν εἰσερχόμενοι. Ὅτε δὲ ἡ χρεία τὴ ἐκάλει ἐγένοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ προαιρετικαὶ συνεισφοραὶ (ἐπιδόσεις) ὑπὸ πολιτῶν καὶ μετοίκων. ἦσαν δὲ καὶ ἑκτακτοὶ εἰσφοραὶ (tributa), ἥτοι φόροι, τοὺς ὁποίους, τῶν θητῶν ἐξαίρουμένων, πάντες ὀφείλον ἀναλόγως τῆς οὐσίας ἑαυτοῦ ἑκάστος νὰ πληρώσωσι ὅμως πιθανὸν οὕτως, ὥστε, τῶν πεντακοσιομεδίωνων

ἐν ἅσιν Διονυσίων καὶ Ἀθηνῶν, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως εἰς τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια. Οἱ πικταὶ ἐχέουσι πρῶτον παρὰ τοῦ ἀρχόντος ἄδειαν νὰ διδάξωσι τὰ θεήματα αὐτῶν (χορὸν αἰτεῖν), καὶ ἀφοῦ αὐτὴ ἐβίβητο, διαικρίζοντο διὰ κλήρου μεταξὺ τῶν χορηγῶν, οἵτινες ὀφείλου εἰς τὰ θεήματα αὐτῶν νὰ παράσχωσι τὸν χορὸν. [καὶ νὰ διδάξωσι αὐτὸν διὰ χοροδιδασκάλου, ὃν οὐ μόνον ἄρτιον, ὡς καὶ ἔλας τοῦ χορευτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπλήρονον καλῶς. ὁ τῶν αὐλητῶν χορὸς ἀνήκει τὴν πλείστην δαπάνην, ὁ δὲ τῆς κωμωδίας τὴν ἐλαχίστην.]

ἐξαιρουμένων, μέρος μόνον τῆς οὐσίας ἐφορολογεῖτο, ἢ ὅτι τὸ τίμημα ἀπετέλει πολλοστημόριόν τι τῆς οὐσίας. Ἀπὸ δὲ τοῦ 378 ἔτους [π. Χ.] εἰσέχθη νέος τρόπος, κατ' ὄντως μέρους μόνον τῆς οὐσίας ἐφορολογεῖτο κατ' ἀναλογίαν. Δηλαδή οἱ 120 πλουσιώτατοι ἐκάστης φυλῆς διηροῦντο εἰς δύο συμμορίας· ἐξ ἐκάστης δὲ τῶν συμμοριῶν ἐλαμβάνοντο πάλιν οἱ 15 πλουσιώτατοι, οἵτινες παρείχον τὰς ἐκτάκτους εἰσφοράς, ἀνάγκης δὲ οὐσης, καὶ προεισφοράς (προεισφέρειν). Ἄν τις, συγκρίνων ἑαυτὸν μὲ ἄλλον, ἐνόμιζεν ὅτι ἡδικήθη, ἡδύνατο νὰ ἀπαίτηση ἀνταλλαγὴν τῆς οὐσίας (ἀντίδοσιν), ἂν ὁ ἄλλος δὲν ἤθελε νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιβληθεῖσαν τούτῳ λειτουργίαν. εἰς τὰς ἀντιδόσεις ὅμως ταύτας κατοχαὶ εἰς κληρουχίας καὶ μεταλλεῖα δὲν ὑπελογίζοντο. Εἰς οἰκονομικὰς δὲ ἀνάγκας ἔχομεν παραδείγματα, ὅτι ἡ πόλις ἐλάμβανε δάνεια παρὰ τοῦ ἱεροῦ θησαυροῦ, ἢ παρὰ πολιτῶν καὶ μετοίκων, ἢ καὶ ἐκ πολιτῶν ἄλλων πόλεων.

§. 52. [184].

Συνέχεια. ἑκτακτοὶ λειτουργίαι. τριηραρχία.

Τῶν ἐκτάκτων λειτουργιῶν μεγίστη ἦν ἡ τριηραρχία ἥτοι ἐξάρτουςις τριήρεως πρὸς πόλεμον. Τὸ μὲν παλαιὸν ἦσαν 48 ναυκραρίαι, μετὰ δὲ Κλεισθένη 50, ὧν ἐκάστη παρείχε μίαν τριήρη καὶ δύο ἱππεῖς· ὕστερον ὅμως οἱ στρατηγοὶ ἐξέλεγον παρὰ τῶν πλουσιωτέρων τόσους τριηράρχους, ὅσοι ἦσαν ἀναγκαῖαι· οὗτοι δὲ ἢ αὐτοὶ διώκουν τὰς ἑαυτῶν τριήρεις, ἢ ἀνέθετον εἰς ἄλλους τὴν τριηραρχίαν. περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ μὲν πόλις παρείχε τὸ σκάφος καὶ τὸν ἱπτόν, καὶ τὸν πρὸς συντήρησιν τοῦ πληρώματος μισθόν, ὁ δὲ τριηράρχος τὰ λοιπὰ σκεύη

καὶ διατῆρει τὸ πλοῖον εἰς χρήσιμον κατάστασιν· ὕστερον δὲ εὐρίσκομεν ὅτι καὶ τὰ σκεύη παρὰ τῆς πόλεως ἐχο-
ρηγοῦντο. Ἄν ὁ τριήραρχος διιχυρίζετο, ὅτι ἡ ναῦς ἐν
τρικυμᾷ ἐβλάβη ἢ ἀπώλετο ἄνευ αἰτίας αὐτοῦ, ἐγίνετο
δικδικασίαι, ἐν ᾗ ἀπεφασίζετο, ἂν ἡ πόλις ἔπρεπε νὰ ζη-
μιωθῇ ἢ ὁ τριήραρχος νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ πλοῖον. Ἰε-
ρώτερα ἀντὶ ἐνὸς ἐξελέγοντο δύο τριήραρχοι πρὸς κατάρ-
τισιν νηὸς, καὶ οὐχὶ σπανίως ἐσυγχωροῦντο καὶ συμβι-
βαίμεν ὡς πρὸς τὴν τριηραρχίαν. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τοῦ 357
ἔτους [π. Χ.] ἐξετάθη ἡ διάταξις τῶν συμμοριῶν καὶ εἰς
τὰς τριηραρχίας οὕτως, ὥστε τὰ πλοῖα διαιμοιρᾶζοντο
κατὰ συμμορίας, καὶ ποτὲ μὲν περισσότεροι, ποτὲ δὲ ὀ-
λιγώτεροι ἡνοῦντο πρὸς ἐξάρτυσιν μιᾶς τριήρεως (συν-
τελεῖς). Ἐν τούτοις καὶ οὗτος ὁ διαμοιρασμὸς δὲν
συνέβαιεν ἄνευ ἀνωμαλιῶν παρὰ τῶν 300 πλουσιωτάτων,
ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ διαταχθῇ ἡ διαίρεσις ὕστερον καλ-
λίτερα κατὰ τινὰ τοῦ Δημοσθένους νόμον, καθ' ὃν ὁ μὲν
10 ταλάντων οὐσίαν κεκτημένος ὤφειλε νὰ ἐξαρτύσῃ μίαν
τριήρη, ὁ δὲ μεγαλειτέραν οὐσίαν ἔχων ἀναλόγως πλείο-
νας (μέχρι τριῶν)· ὁ δὲ ἔχων ὀλιγωτέραν ἡνοῦτο μετ'
ἄλλων. Ἡ τριηραρχία διήρκει ἐν ἔτος, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ
ὁποίου ὤφειλον νὰ δώσωσιν ἀπολογισμὸν εἰς τοὺς λογι-
στάς. Ἀπαντιῶνται δὲ καὶ ἐνταῦθα προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ
ἢ ἐπιδόσεις, καὶ τινες μὲν ἀνελάμβανον αὐτοπροαιρέτως
τριηραρχίας, ἄλλοι δὲ ἐχάριζον τῇ πόλει σκεύη ἢ τριήρη.

§. 53. [185].

Κοινὰ διατάξεις περὶ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων λειτουργιῶν.

Ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν λειτουργιῶν συνέβαινε σπανίως· οἱ
ἄρχοντες ὅμως, ἐπιτροπευόμενα ὄργανά καὶ ἀνύπανδροι ἐ-

πλήρητοι ἐλευθεροῦντο παρὰ τοῦ νόμου. Ἄλλως δὲ οὐδεὶς ὑπεχρεοῦτο δύο λειτουργίας τὸ αὐτὸ ἔτος νὰ ἀναδεχθῇ, ἢ τὴν αὐτὴν εἰς δύο ἀλλεπάλληλα ἔτη· ὑπέκειντο δὲ καὶ οἱ μέτοικοι εἰς τὰς λειτουργίας, αἱ ὅποσαι διὰ τοὺς εἰς αὐτὰς ὑπαγομένους ἦσαν πολλάκις ὡς ἀληθῶς βάσανος, καὶ τοι μάλιστα τινες καὶ φιλόδοξοι προθύμως ἐδράττοντο τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα θεραπεύσωσι τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν.

§. 54. [186].

Διοίκησις τῶν οἰκονομικῶν.

Ἀάφοροι ἀρχαὶ διὰ τὴν εἰσπραξίν, τήρησιν καὶ διαχείρησιν τῶν δημοσίων χρημάτων.

Ὅτι ἡ βουλὴ εἶχε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν εἴρηται ἐν τοῖς προηγουμένοις· περὶ τῶν καθ' ἕκαστα δὲ ἐφρόντιζον πολλοὶ ὑπάλληλοι ἐπὶ τούτῳ διωρισμένοι. οὕτως οἱ μὲν πράκτορες (ὃν ὁ ἀριθμὸς ἄγνωστος) διὰ τὴν συλλογὴν τῶν χρηματικῶν ποινῶν· οἱ δὲ Ἰοπωληταὶ διὰ τὴν ἐκπώλησιν τῶν δημευθέντων πραγμάτων καὶ τὴν ἐκμίσθωσιν τῶν προσόδων τῆς πόλεως· οἱ δὲ ἀποδέκται, εἰσχαθέντες ὑπὸ Κλεισθένους ἀντὶ τῶν προτοῦ κωλακρετῶν ¹⁾, ἀπαδέχοντο τὰ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰσπρόχμενα χρήματα ²⁾, κρατοῦντες πρωτόκολλα καὶ κατὰστιχα καὶ δικάζοντες τὰ περὶ τούτων ἀμφισβητήσιμα

1) Οἱ ὑστερώτεροι κωλακρέται φαίνεται ὅτι ἐφρόντιζον περὶ τὴν ἐν πρυτανείῳ σίτησιν καὶ διανομήν τὴν δικαστικὴν μισθόν. [Ἴδε §. 139. σημ. 7.]

2) [Ἀρκε. ἐν λέξει Ἀποδέκται. Πολυθ. Β'. 97. Τοὺς φόρους καὶ τὰς εἰσφορὰς καὶ τὰ τίλη καὶ τὰ χρηματικὰ τῶν ἐφειλόντων τῇ δημοσίᾳ.]

[καὶ δέ τι μᾶλλον εἴη εἰσῆγον εἰς τὸ δικαστήριον]. Τὰ δὲ εἰσερχόμενα χρήματα ἐφυλάττοντο εἰς τὸ ἐν Παρθενῶνι ἐν τῇ Ἀκροπόλει θησαυροφυλάκιον ὑπὸ τῶν 10 ταμίων τῆς Θεοῦ, οἵτινες ὤφειλον νὰ ἐπιτηρώσι καὶ τὰ ἱερὰ χρήματα· ὕστερον δὲ ἐπεστιάται εἰς τὰς πληρωμὰς ὁ ταμίας τῆς διοικήσεως ἢ τῶν κοινῶν προσόδων, διὰ χειροτονίας ἐπὶ τετραετίαν ἐκλεγόμενος. Οὗτος διεχειρίζετο καὶ τὰ ὀρισμένα χρήματα διὰ τὰ ἀναγκαῖα ἐξοδα τῆς πόλεως, πληρῶνων ἐπὶ ἀποδείξει τὴν ὀρισμένην ποσότητα εἰς πάντα ἄρχοντα ἢ ἄλλον ἐπιμελούμενον τι τῶν κοινῶν, καὶ προσέτι πᾶν ὅ τι κατὰ προσταγὴν τοῦ δήμου ἔπρεπε νὰ πληρωθῇ. ἑκράτει δὲ λογαριασμὸν περὶ πάντων ὅσα εἰσῆρχοντο εἰς τὸ ταμεῖον καὶ ἐξῆρχοντο διὰ τοῦ παρ' αὐτῷ ἀντιγραφέως τῆς διοικήσεως 3]. ὁ αὐτὸς δὲ ταμίας ἐπεστιάται καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τῶν προσόδων ὑπηρετίας, καὶ εἰς τὰς οἰκοδομὰς τῆς πόλεως, διὰ τὰς ὁποίας ἄλλως ὑπῆρχον καὶ ἰδιαιτεροὶ ὁδοποιοί, τοιχοποιοί, τριηροποιοί, ἐπιμεληταὶ τῶν νεωρίων κ. τ. λ. Παρὰ τὸν θησαυρὸν τῆς πόλεως ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πρὸς χρῆσιν εἰς θρησκευτικὰς δημοσίας τελετάς, ἥγουν οἱ θησαυροὶ τῶν ναῶν 4], οἵτινες πλὴν τῶν ἀπὸ τῶν γαιῶν τοῦ ναοῦ προσό-

3] [Ἀντιγραφίς, ὁ καθιστάμενος ἐπὶ τῶν καταβαλλόντων τιὰ τῇ πόλει χρήματα, ὥστε ἀντιγράφειν ταῦτα — διῆται δὲ ἦσαν ἀντιγραφίς, ὁ μὲν τῆς διοικήσεως, ὡς φησι Φιλόχορος, ὁ δὲ τῆς βουλῆς, ὡς Ἀριστοτ. ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ. Ἀρποκρ. ἐν τῇ λέξει. πρὸλ. Πολυδ. II. 98.]

4] [διοικούμενοι πρότερον ὑπὸ τῶν ταμίων τῶν ἱερῶν χρημάτων. πρὸ. §. 161.]

5] [δεκάτας μὲν ὁ θησαυρὸς τῆς Θεοῦ, πεντηκοστὰς δὲ ὁ τῶν ἄλλων Θεῶν. Δημ. ἐν τῷ κατὰ Τιμοκρ. §. 120. ὑπῆρχον δὲ ὁμοῦτεροι ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ τοῦ Παρθενῶνος.]

6] [ἐξαρουμένου τοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ὅστις εἶχε πάντα τοὺς ἰδίους ταμίους τῆς Θεοῦ. §. 130. σημ. 7. οὗτοι ἐλάγοντο

δων εἶχον καὶ ἄλλα ἔκτακτα πολλοστὰ 5] ἀπὸ τῶν
δημεύσεων καὶ τῶν προστίμων. Πάντες δὲ οἱ θησαυροὶ
οὗτοι 6] ἀπὸ τοῦ ἔτους 420 [π. Χ.] ἦσαν ἐν τῇ ἀκροπό-
λει ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν 10 ταμίων τῶν θεῶν,
διὰ κλήρου ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμων ἐκλεγομένων 7].

§. 55. [187]

Ν ό μ ι σ μ α .

Τὰ εὐγενῆ μέταλλα ἦσαν κατ' ἀρχάς ὀλίγα, ἀλλὰ κατὰ
μικρὸν κῦξανον ὀλονέν, ἀναλόγως δὲ καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν ἀ-
νέβαινε. Τὰ ἀττικὰ νομίσματα, κατ' ὀλίγον ἐλαφρότερα
κοπτόμενα, ἦσαν καθαρώτερα παρὰ τὰ τῶν πλείστων ἄλ-
λων πόλεων, καὶ τούτου ἕνεκεν ἐτιμῶντο πολὺ εἰς τὸ
ἐμπόριον καὶ τὰς συναλλαγὰς τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων μέχρι
τῶν ὑστερωτέρων χρόνων. τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων συν-
κρίστερον ἦν ἡ δραχμή, τὸ ἑκατοστὸν τῆς μναῆς οὖ-
σα, καὶ τὸ τετράδραχμον, ὅπερ καὶ στατήρ
ἐλέγετο· τὸ δὲ δίδραχμον ἦν σπανιώτερον. 60 μναῖ
ἀπειλόουν τὸ τάλαντον· τάλαντον δὲ καὶ μναῖ εἰσὶν
ὑπολογισμοῦ μέτρα μόνον [καὶ ὅχι ἰδιαίτερα νομίσματα].
Ἡ δραχμὴ εἶχεν 6 ὀβολοὺς ἢ δύο τριώβολα, 16
δὲ ὀβολὸς δύο ἡμιοβόλια. Καλκᾷ δὲ νομίσματα ἦ-

καὶ ταμίαι τοῦ ἱεροῦ. 6 δὲ Ἀρκαδικῶν ἀπλῶς ταμίαις αὐ-
τοῦ; ἐνομάζει ἐν τῇ λήξει ταύτῃ. «ταμίαι, 10 τὸν ἀριθμὸν. παραλαμ-
βάνουσι δ' οὗτοι τὸ τε ἀγαθὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὰς νίκας (:) καὶ τὸν ἄλ-
λον κόσμον καὶ τὰ χρήματα ἐναντίον τῆς βουλῆς». ἐξελέγοντο δὲ κατ'
ἔτος διὰ κλήρου ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμων· μόνον τὸ 397 π. Χ.
οἱ ταμίαι τῶν θεῶν ἀναφέρονται ὡς συμπεριλαμβανόντες καὶ τοὺς τῆς
θεοῦ. Οὐδέμ. II. σελ. 109.]

7] Περὶ τῶν Ἑλληνιστικῶν καὶ τῶν πολλὰ θυνκμένων ὑστερον ἐ-
πιμελητῶν τῶν θεατρικῶν ἴδε § 180, 2.

σαν οἱ χαλκοῖ, [ἢ χαλκοί] ὧν 8 ἰσοδυναμοῦν μὲ ἓνα ὀβολόν· τὰ λεπτὰ, τῶν ὁποίων 7 ἀπετέλουν ἓνα χαλκοῦν, καὶ τὸ δ (χαλκον ἢ τὸ τέταρτον ἐνὸς ὀβολου 1. Χρυσὸν δὲ νομίσματα ἦσαν οἱ στατηῆρες (χρυσοῖ), μὲ 2 μὲν δραχμὰς ἰσοβαρεῖς, μὲ 20 δὲ ἰσότιμοι 2. τὸ αὐτὸ δὲ βάρος καὶ τὴν αὐτὴν ἀξίαν εἶχεν ὁ Δαρεικὸς [στατήρ], συχνάκις ἀπαντῶμενος εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων· ἔτι δὲ εἶχαν καὶ ἡμιχρύσους, δέκα δραχμῶν τὴν ἀξίαν. τὸ δικαίωμα δὲ τοῦ κόπτειν νομίσματα εἶχεν οὐ μόνον ἡ πόλις ἀλλὰ καὶ ἕκαστος δῆμος 3.

1) τὸ νόμισμα τοῦτο ἐκόπτετο καὶ ἐξ ἀργύρου.

2) Ἡ ἀναλογία λοιπὸν τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἀργυρον ἦν ὡς 1 : 10· ὕπερον δὲ κατ' ὀλίγον ἐγένετο ὡς 1 : 15.

3) Συχνάκις ἀναφέρονται Αἰγιντικὰ σταθμὰ καὶ νομίσματα· τοῦτων ἡ ἀναλογία πρὸς τὰ ἐπὶ Σόλωνος ἀττικά ἦν ὡς 5 : 3. Τὰ αἰγιντικὰ τάλαντα ἰσ.δυνάμει μὲ 10,000 ἀττικὰς δραχμὰς. Ὡσαύτως δὲ ἀπαντᾷται συχνὰ καὶ τὸ Εὐβοϊκὸν τάλαντον, τὸ ὑπεῖον φαίνεται ὅτι ἦν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ πρὶν Σόλωνος ἀττικόν· ἦν δὲ ἐν χρήσει ὕπερον ὡς ἐμπορικὸν βάρος μόνον, σχέσιν ἔχον πρὸς τὸ σολώνιον ὡς 25 : 18. [Πλείονα ζ. εἰς τὸ ἐν § 66 ἐπισημ. β. βλίου. ἴδιως σελ. 114 ἐπ., καὶ Pinder - Friedlaender, Beitr. z. alt. Muenzk. I. Berl. 1851. 8. p. 61 ἐπ. μετὰ τοῦ δ'. πίν. σαφῶς δὲ φαίνεται ἡ σχέσις τῶν τριῶν τούτων κυρίων συστημάτων διὰ τῶν ἑξῆς ἀναλογιών.

Αἰγιντικὸν : Εὐβοϊκόν (ἢ ἀρχαῖον ἀττικόν) : : 5 : 3.

αἰγιντικὸν : σολώνιον (ἢ ὕπερον ἀττικόν) : : 5 : 3.

εὐβοϊκόν : σολώνιον : : $138\frac{2}{3}$: 100 ἢ 10 : 72 ἢ 25 : 18.

1 αἰγιντ. τάλαντον=6000 αἰγιντ. δραχμ. = 7200 Εὐβ. = 10,000 σολων.

1 εὐβοϊκ. τάλαντον=3000 » » =6000 » =8333 $\frac{1}{3}$ »

1 σολών. τάλαντον=3600 » » =4320 » =6000 » }

ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

§. 1. [188]

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Εἰς ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ κατ' ἰδίαν βίου εὐρίσκομεν μεγάλην διαφορὰν μεταξὺ τῆς Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων πολιτείας. Ἐν Σπάρτῃ σχεδὸν ὅλος δὲν ὑπῆρχεν ἰδιωτικὸς βίος καὶ τὸ πᾶν ἐδεδεσμεύετο εἰς τὰς παρὰ τῆς πόλεως καθιερωθείσας συνηθείας [§. 67]. Αἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἔσχον ἡ πατρίς τῆς ἐλευθερίας καὶ παρὰ τὰς πρὸς συντήρησιν τῆς πόλεως ἀναγκαίας ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἔσχον ἀμετάβλητοι, ἀλλ' ἐπιδεικτικαὶ τροποποιήσεων καὶ προοδευτικῆς ἀναπτύξεως, ἡ λοιπὴ τοῦ βίου διαίτα ἀφίετο εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκκρίσιν· διὸ ἠδύνατο, ἀνεμποδίστως ἀκολουθοῦντες τὰς φυσικὰς αὐτῶν κλίσεις, πολυμαθεῶς καὶ ἀναπτυχθῶσι.

§. 2. [189]

Ἐπιτηδεύματα τῶν πολιτῶν.

Σπουδαιώταται ποριστικαὶ πηγαὶ ἦσαν ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ γῆ δὲν ἦτο μὲν τόσον καρπύφους, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπ' μελῶς αὐτὴν εἰργάζοντο, εἶδιε διάφορα προϊόντα, τῶν ὁποίων ἐπισημότερα ἦσαν ἐλαῖαι, σῦκα, καὶ κατωτέρως ποιότητος οἶνος. Ἐκ δὲ τῶν ὀρυκτῶν μάρμαρον, ἀργύρος καὶ μόλυβδος. Τὸ μὲν ὀρεῖον τοῦ τόπου παρέσχεν ἀγορμὴν εἰς κτηνοτροφίαν, τὰ παράλια δὲ εἰς ἀλιεῖαν [§. 97]. Σίτον ἱκανὸν δὲν παρήγεν ἡ χώρα καὶ ἦτον ἀνάγκη πολὺς ἐξωθεῖν καὶ εἰσκομίζεσθαι, ἐκ τοῦ Πόντου,

τῆς Αἰγύπτου, Συρίας, Σικελίας καὶ Λιβύης· ὅθεν αἱ Ἀθῆναι διὰ πολλῶν νόμων ὤφειλον νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀναγκαίων. Ξύλα, διάφοροι ναυπηγήσιμοι ὕλαι, σίδηρος καὶ χαλκὸς εἰσήγοντο ἐκ τοῦ Πόντου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ ἐκ πολλῶν νήσων· εὐγενέστερα δὲ αἰνῶν εἶδη ἐκ τῶν νήσων· οὕτω δὲ καὶ περὶ ἄλλων. ἑξαγωγίμα δὲ ἦσαν διάφορα ἔργα τῆς τέχνης, οἶον· ὄπλα καὶ ἄλλα εἶδη μεταλλικῶν πραγμάτων, παντοῖα εἶδη ὥραϊων λύχνων, οἰκισκὰ σκεύη καὶ ἀγγεῖα, ἐνδύματα καὶ ὕφαντά πράγματα· ἔτι δὲ καὶ ἔλαιον ἐξήγετο.

§. 3. [190.]

Σ υ ν έ χ ε ι α.

Εἰς ἐπίδοσιν τοῦ ἐμπορίου συνέτειναν οἱ μεγάλοι καὶ λαμπροὶ λιμένες, ἡ ἐξαιρετος ποιότης τοῦ νομίσματος, οἱ σοφοὶ ἐμπορικοὶ νόμοι καὶ ἡ καλὴ ἀστυνομία. Ἡ ἐξαγωγή δὲν ἦταν ἀπολύτως συγχωρητή· οἷτος καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα δὲν ἐσυγχωρεῖτο διόλου νὰ ἐξαχθῶσιν, ὡσαύτως δὲ καὶ ὄπλα εἰς ἐχθρικὰς χώρας. Οἱ πόλεμοι πολλάκις ἐγίνοντο ἀφορμὴ νὰ κλείωνται τὰ ἐμπόρια ἢ νὰ ἐμποδίζηται ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή, καὶ ἀναγκάζετο τις διὰ παρὰβιάσεως τοῦ ἐμπορίου νὰ προμηθεύηται ἀναγκαῖά τινα, μάλιστα οἶτον. Οὕτω π. χ. περιορίζετο ἡ συνάνησις καὶ οἱ σιτοπῶλαι ἐπετεροῦντο αὐστηρῶς ὑπὸ τῶν σιτοφυλάκων [§. 130]. Οἱ χειροτέχναι καὶ κ α π η λ ο ι δὲν ἐτιμῶντο πολὺ τὸ πάλαι, καὶ ὕστερον δὲ οἱ ἐξ ἐνδοξοτέρων οἰκογενειῶν δὲν ἐπηγγέλλοντο τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα, καὶ τοι βάνυσός τις, ὡς Κλέων καὶ Ἰπέρβολος, ἠδύνατο εἰς τὸ δημοκρατικόν πολίτευμα νὰ ὑψωθῇ εἰς τὰ πολιτικά. Ὁ Σόλων καὶ ὕστερότερα ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ Περικλῆς ἐβοήθησαν πολὺ τὴν βιομηχανίαν· παλῖται καὶ μέτοικοι εἰχον ἰλευθερίαν εἰς τὰ ἐπαγγέλματα.

§. 4. [191].

Μέτρα καὶ σταθμά.

Τὰ μέτρα καὶ σταθμά εὐρεθέντα ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ Αἰγυπτίων διὰ τῶν φοινίκων, ὡς φαίνεται, εἰσῆχθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας. τῶν ἐν χρήσει δὲ κατὰ τὴν Ἀττικὴν σπουδαιότερά εἰσι τὰ ἑξῆς.

Ποῦς (Ὀλυμπικός) περιέχων 136,66 Παρισινὰς γραμμάς. οὗτος διηρεῖτο εἰς τέσσαρας παλαιστάς ἢ 16 δακτύλους. 12 δάκτυλοι ἀπετέλουν μίαν σπιθαμήν. Ὁ πήχυς περιελάμβανε 1 $\frac{1}{2}$ πόδας ἢ 6 παλαιστάς ἢτοι 24 δακτύλους, ἡ δὲ πύγων 5 παλαιστάς ἢ 20 δακτύλους. Ἡ ὀργυιὰ εἶχεν 6 πόδας, τὸ πλεθρον 100 πόδας (ἐτι δὲ καὶ ὡς μέτρον ἐπιφανείας ἐκ 10000 τετραγωνικῶν ποδῶν). Τὸ στάδιον περιεῖχεν 600 ἑλληνικοὺς πόδας (625 ῥωμαϊκοὺς). Ἀφοῦ οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐγένοντο γενικῇ τῶν Ἑλλήνων πανήγυρις, μετεχειρίσθησαν γενικῶς τὸ [ὀλυμπιακόν] στάδιον ὡς μέτρον μήκους διὰ μεγάλαις ἐκτάσεσι. [ἦν δὲ περίπου $\frac{1}{8}$ μὲν ῥωμ. μιλίου $\frac{1}{10}$ δὲ γεωγραφικοῦ, ἢ 569 παρισινοὶ πόδες.]

§. 5. [192].

Συνέχεια.

Τῶν μὲν ρευστῶν ἢ ὑγρῶν πραγμάτων μέτρα ἦσαν τὰ ἀκόλουθα.

μετρητής [ἢ ἀμφορεύς] = $\frac{3}{4}$ μεδίμνου.

[κεράμιον (Amphora) = $\frac{2}{3}$ μετρητοῦ].

χοῦς (congius) = $\frac{1}{12}$ μετρητοῦ [ἢ $\frac{1}{8}$ κεραμίου].

ξέστης (sextarius) = $\frac{1}{6}$ χοός.

κοτύλη (hemina) [ἡ τρυβλίον] = $\frac{1}{2}$ ξέστου.
 τέταρτον = $\frac{1}{2}$ κοτύλης.
 ὀξύβαφον = $\frac{1}{2}$ τετάρτου.
 κύαθος = $\frac{2}{3}$ ὀξυβάφου.
 [κόγχη = $\frac{1}{2}$ κύαθου.]
 [μύστρον = $\frac{1}{2}$ κόγχης.]
 [χύμη = $\frac{4}{5}$ μύστρου.]
 [κοχλιάριον = $\frac{1}{2}$ χύμης.]
 τῶν δὲ ξηρῶν τὰ ἐξῆς.
 μέδιμνος.
 ἑκτέως = $\frac{1}{6}$ μεδίμνου.
 ἡμίεκτον = $\frac{1}{2}$ ἑκτέως.
 χοῦνιξ = $\frac{1}{4}$ ἡμίεκτον. [ἴσως ἐκ τοῦ χοῦνιξ τὸ τουρκ. σινίκι schinik]
 ξέστης = $\frac{1}{2}$ χοίνικος.
 κοτύλη = $\frac{1}{2}$ ξέστου.
 κύαθος = $\frac{1}{6}$ κοτύλης.

§. 6. [193.].

Χρονολογία.

Τὸ αἰτιακὸν ἔτος 1], ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἑλληνικά, ἔτο
 σεληνιακόν· ἕκαστος δὲ μῆν εἶχεν ἀναλλάξ 29 καὶ 30 ἡ-
 μέρας (μῆνες κοῖλοι καὶ πλήρεις). Ἐπειδὴ δὲ
 τὸ σεληνιακὸν τοῦτο ἔτος, συνιστάμενον ἐκ 354 ἡμερῶν,
 δὲν ἐσυμφῶναι μὲ τὸ ἡλιακόν, ἦτον ἀνάγκη ἀπὸ καιροῦ εἰς
 καιρὸν νὰ εἰσάγωσιν ἓνα ἐμβόλιμον ἢ ἐμβόλιμον

1] [Ἴδε περὶ τούτου διεξοδικὰ ἐν τῇ Περικλεωγῇ εἰς Πίνδαρον ὑπὸ Κ.
 Ἀσωνίου. Ἀθῆν. 1843. 8. σελ. 39—97. Σημειῶσαι δέ, ὅτι οὐ μόνον
 κατὰ Ἱῶνα, ἀλλὰ καὶ κατὰ πόλεις διέφερον τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν παρ'
 Ἕλλησιν. Ἴδε μάλιστα K. F. Hermann, Griech. Monatskunde.
 Goett. 1844. 4.]

μῆνα. Σταθεροὶ δὲ κανόνες διὰ τὴν πρένθεσιν ἐπακτῶν ἡμερῶν ἐγένοντο ὕστερον, ὅτε ἤρξαντο τοὺς μῆνας κατὰ κύκλους νὰ διατάσσωσιν. οὕτω συνέστη κατὰ πρῶτον μὲν τριετηρίς τις περίοδος, ἔπειτα δὲ ὀκταετηρίς καὶ τέλος ἡ ἐκκαίδεκαετηρίς. Τὸ πρῶτον δὲ ἡμερολόγιον εἰσήγαγεν ὁ Μέτων (432 π. Χ.), ποιήσας τὴν ἐνεακαίδεκαετηρίδα (Μέτωνος ἐνιαυτός) περίοδον ἐξ ἡμερῶν 6940, ἥτις ἐπεκράτησε πολὺν χρόνον. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην παρενετίθεντο 7 μῆνες εἰς 19 ἔτη, καὶ δὴ εἰς τὰ ἐπόμενα· εἰς τὸ γ', ἐ., γ', ιά., ιγ', ις'. καὶ ιθ'. ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκάστου μηνὸς ἔκαμεν ὁ Μέτων τὴν ἀκόλουθον διάταξιν· ἐπειδὴ ὁ ἐκ 19 ἔτων κύκλος του εἰς 235 μῆνας, ἢ 30 ἡμερῶν ὑπολογισθέντας, παρέχει 7050 ἡμέρας, ἢ 110 περισσοτέρας, ἐξήρπασεν ἐκάστην ζγ'. ἡμέραν (ἡμέρα ἐξαίρεσιμος)· ὅθεν οἱ ἀττικοὶ μῆνες, σταθεροὶ (ἢ κοῖλοι ἢ πλήρεις) πρότερον ὄντες, ἐγένοντο ἤδη μεταβλητοί. Ἀλλὰ καὶ ὁ τράπος οὗτος τοῦ ἐμβολισμοῦ ἔπαθε μεταβολάς τινας ὕστερον, μάλιστα διὰ Καλλίππου.

§. 7. [194.].

Συνέχεια. Μῆνες.

Ὄνόματα τῶν ἀττικῶν μηνῶν ἦσαν τὰ ἀκόλουθα.

Θερινοὶ μῆνες.	{	Ἐκατομβιαίων [συμπίπτων μὲ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ νῦν Ἰουλίου καὶ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ Αὐγούστου.]
		Μεταγειτνίων [=β'. 1 2 Αὐγούστ. καὶ α'. 1 2 Σεπτ.]
		Βοηδρομιών [=β'. 1 2 Σεπτ. καὶ α'. 1 2 Ὀκτωβρ.]
Φθινοπω- ρινοὶ μῆ- νες.	{	Πυανεψιών [=β'. 1 2 Ὀκτωβ. καὶ α'. 1 2 Νοεμβρίου.]
		Μαιμακτεριών [=β'. 1 2 Νοεμ. καὶ α'. 1 2 Δεκεμ.]
		Ποσειδεών [=β'. 1 2 Δεκεμβρ. καὶ α'. 1 2 Ἰανουαρ.]
Χειμερι- νοὶ μῆνες.	{	Γαμηλιών [=β'. 1 2 Ἰανουαρ. καὶ α'. 1 2 Φεβρουαρ.]
		Ἀνθεστηριών [=β'. 1 2 Φεβρ. καὶ α'. 1 2 Μαρτίου]
		Ἑλαφνηολιών [=β'. 1 2 Μαρτ. καὶ α'. 1 2 Ἀπριλ.]

Ἑκαρινοὶ { Μοῦνιχιὼν [=β'. 1|2 Ἀπριλίου καὶ α'. 1|2 Μαΐου.]
 μῆνες { Θαρρηλιὼν [=β'. 1|2 Μαΐου καὶ α'. 1|2 Ἰουνίου.]
 { Σκιροφοριὼν [=β'. 1|2 Ἰουνίου καὶ α'. 1|2 Ἰουλίου.]

Εἰς τοὺς ἐμβολίμους ἐνιαυτοὺς παρεμβάλλετο μετὰ τὸν Ποσειδεῶνα καὶ β'. Ποσειδεῶν ἐξ 29 ἢ 30 ἡμερῶν. Ἐκαστος δὲ ἀττικὸς μὴν διηρεῖτο εἰς τρεῖς δεκάδας· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἡμέρα ἐκάστου μηνὸς ἐλέγετο νοῦμηνία, τὰς δὲ ἀκολουθοῦσας τῆς πρώτης δεκάδος ἠρίθμουν τακτικῶς, συνεπιφέροντες τὴν λέξιν ἰσταμένου ἢ ἀρχομένου (μηνός). ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς ἡμέρας τῆς β'. δεκάδος, ἐπιλέγοντες τὸ ἐπὶ δέκα ἢ μεσοῦντος· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς τῆς γ'. δεκάδος μετὰ προσθήκης τοῦ ἐπὶ εἰκάδι. Ἀλλ' ὅμως τὰς ἡμέρας τῆς γ'. δεκάδος συχνότερα ἠρίθμουν ὅπισθοποροῦντες καὶ συνεπιφέροντες τὰς λέξεις φθίνοντος ἢ παυομένου [ἢ λήγοντος ἢ ἀπίνοντος]· οἷον, δευτέρᾳ φθίνοντος, ἢ προτελευταία τοῦ μηνός· ἡμέρα (pridie Calendas) ἤτοι ἡ κή. κοίλου μηνός*, πλήρους δὲ μηνός ἡ κθ'. ἡ δὲ τριακοστὴ ἢ ἡ τελευταία τοῦ μηνός ἡμέρα ἐλέγετο ἔνη καὶ νέα.

Ὁ Πολιτικὸς ἐνιαυτὸς τῶν Ἀθηναίων ἤρχιζε μὲ τὸν Ἑκατομβαιῶνα μῆνα, ὅστις συμπίπτει περίπου μὲ τὸν ἡμέτερον Ἰούλιον. [ἴδε καὶ Λεξικὸν Σ. Βυζαντίου β'. ἐκδ. τέλ.]

§. 8. [195].

Τροφή καὶ παιδεία.

Τὸ ὅλον τῆς ἀγωγῆς ἀφίνετο εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκάστου ἐλλογὴν, ἡ δὲ πόλις ὑστερώτερα μόνον ἐφρόντιζε περὶ τῆς

*) [ὁ Βυζαντινὸς λέγει, καὶ ἐν τῇ β'. ἐκδ. τοῦ Λαυρεντίου, δευτέρᾳ φθίνοντος, ἢ προτελευταίαν τοῦ κοίλου μὲν μηνός τὴν 29, τοῦ πλήρους δὲ τὴν 28. ἀλλ' ὁ κοῖλος εἶχε μόνον 29 ἡμέρας.]

παιδεύσεως τῶν νεανίσκων. οἱ γονεῖς ἦσαν κύριοι ἢ νὰ ἀναθρέψωσιν ἢ νὰ ἐκθέσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν. Καθόλου εἰπεῖν, ὁ πατήρ ἐδίδεν εἰς τοὺς υἱοὺς τὰ ὀνόματα καὶ συνήθως, εἰς τὸν προεχύτερον ἰδίως, τὸ ὄνομα τοῦ πάππου *). Τὰ τέκνα τῆς κατωτέρας τάξεως ἐμάνθανον τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τινα τῶν ὀραίων ἢ βαναύσων τεχνῶν, καὶ ταῦτα ἐχρεώσταν οἱ γονεῖς νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς. Ἐλευθέρια δὲ μαθήματα ἦσαν ἡ μουσικὴ (εἰς τὴν ἐκτεταμένην τῆς λέξεως σημασίαν) καὶ γυμναστικὴ ἡ μὲν τὸ πνεῦμα μορφόνουσα, ἡ δὲ ὑγίαν, ἰσχὺν καὶ κάλλος (εὐεξίαν) τῷ σώματι παρέχουσα. Τὴν ἰδικιτέραν δὲ ἐπιτήρησιν τῶν παιδῶν ἀνέθετον εἰς δούλον (παιδαγωγόν), ὅστις ἀπανταχοῦ συνώδευεν αὐτὰ μέχρι τῆς ἐφηβικτικῆς ἡλικίας. Τὰ μαθήματα τῆς γραμματικῆς ἤρχοντο ἀπὸ τοῦ ζ'. ἔτους περίπου εἰς τινα γραμματιστήν, ὅστις τὰ παιδία γράμματα ἐδίδασκε καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα (ἀνάγνωσιν, γράψιμον καὶ λογαριασμόν), ἔτι δὲ τὸ ἀπαγγέλλειν, ἀπομνημονεύειν καὶ ἐκθέτειν τὰ ὑπαγορευθέντα· εἰς τὰ γυμνάσματα δὲ ταῦτα μετεχειρίζοντο ἰδίως τοὺς ποιητάς, οἶον· Ὀμηρον, Ἡσίοδον, Θέογριν καὶ ἄλλους.

§. 9. [196].

ΣΥΝΕΧΕΙΑ.

Ὀλίγον ὑστερώτερα (περὶ τὸ 19'. ἔτος) ἐπορεύοντο εἰς καθαριστοῦ, ὅπου ἐδιδάσκοντο νὰ καθαρίζωσι καὶ ἄδωσιν, ὅσον ἦν ἀναγκαῖον διὰ πεπαιδευμένον ἄνδρα. Τὴν δὲ γυ-

*) Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἐν ὀνόματι μένον ἔφερον, πρὸς πληρεστέραν ἀκρίβειαν προσετίθετο καὶ τὸ τοῦ πατρὸς (πατρόςθεν ὀνομάζεσθαι). Δημοσίῳ δὲ ἔγινετο ἡ ἐπίκλησις κατὰ τὸν δῆμον ἐνὸς ἐκάστου. π. χ. Ἀντιφῶν ὁ Κηφισιεύς. Νικόστρατος ὁ Θεσσαλοτίθου. Δημοσθένης ὁ Δημοσθένους Παιονιεύς.

μναστικὴν ἐδίδασκον αὐτοὺς ἐν τοῖς γυμνασίοις 1] οἱ παιδοτρίβαι, φροντίζοντες οὐχὶ ἀθλητικὴν δεξιότητα νὰ παράσχωσιν, ἀλλὰ ἰσχύον, εὐκαμψίαν καὶ χάριν [εὐεξίαν, §. 195]. Τὴν ἀγωγὴν ἐπετήρουν οἱ Ἀρειοπαγῖται· εἰς δὲ τὰ γυμνάσια ἦσαν πρὸς τοῦτο διωρισμένοι, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους, 10 σωφρονισταί, μισθοδοτούμενοι παρὰ τῆς πόλεως. εἰς τὰς ἐν τοῖς γυμνασίοις δὲ ἀσκήσεις 2] οἱ δοῦλοι δὲν εἶχον μέρος, καὶ ὑπῆρχον πολλαὶ διατάξεις πρὸς τήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ χρηστῆς διαγωγῆς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν μετὰ τῶν ἡθῶν συμπαραελύθησαν καὶ αὗται.

§. 10. [197]

Συ ν έ χ ε ι α.

Ἡ μάθησις ἐν τῇ μουσικῇ καὶ γυμνασικῇ διήρκει περίπου μέχρι τοῦ ἡ. ἔτους, ἀλλὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς γυμνάσια ἀφιερωμένα· ἐκείθεν δὲ μετέδχινον εἰς τοὺς περιπόλους, ὅπου δύο ἔτη ὑπερέτουν [§. 106]. Αὐξάνοντος δὲ τοῦ πολιτισμοῦ, συνηύξα-

1] [Ἐπιτηρεῖται τῶν γυμνασίων ἦσαν οἱ γυμνασάρχαι, διάφοροι τῶν ἐν §. 182. 6. δηλωθέντων. δὲν ἐδίδασκον δὲ αὗτοι τὴν γυμναστικὴν, ἀλλ' οἱ γυμνασταὶ καὶ παιδοτρίβαι ἐν ταῖς παλαίστραις· παλαιοστρα δὲ καὶ γυμνάσιον διαφέρει· ἔτι ἡ μὲν παλαίστρα ἰδιωτικὸν κατὰστῆμα ἦν, ὑποὺς ἐρεῖται ἐπὶ πληρωμῇ (π. χ. μὲν δού), ἵνα μάθῃ διάφορα γυμνάσματα. οἷον πάλιν ἄλλα κ. τ. λ. τὸ δὲ γυμνάσιον ἦν δημόσιον κατὰστῆμα, ὅπου διδασχὴ δὲν ἐγένετο, ἀλλὰ μόνον γυμνασίαι, καὶ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων. ἴδε καὶ ἀνωτέρω. § 98, 9. ἐγυμνάζοντο δὲ πάντες ἐλόγυμνοι. [§. 89. γ.]

2] [Ὁ ἐξῆς τοῦ Σμμωνίδου πεντάμετρος·

Ἄλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα πάλην.

περιλαμβάνει πέντε εἶδη γυμνασίων, ἅτινα ἑμὲ πέντε θύλας ἐλέγοντο. παγκράτιον δὲ, πυγμὴ μετὰ πάλης. πρ6. §. 208.]

νον καὶ τὰ μαθήματα εἰς τὰς δύο ταύτας κυρίας μαθήσεις· καὶ εἰς μὲν τὴν γυμναστικὴν εἰσέχθη ἡ ὀπλομαχία, ἡ ὄρχηστική καὶ ἡ ἵππική, εἰς δὲ τὴν μουσικὴν κατὰ μικρὸν προτετὴ γεωμετρία καὶ ἰχθυογραφία· ἔπειτα δὲ συμπεριελήθησαν ὡς ἐπιστῆμαι ἡ ῥητορική, ἡ σοφιστικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία, τὰς ὁποίας περίφημοι διδάσκαλοι μὲ ἀδρὸν μισθὸν ἐδίδασκον [ἰδιαιτέρως]. Πρὸς περαιτέρω δὲ ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας συνετέλεσαν πρὸ πάντων ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Πεισιστρατιδῶν ἤδη διεγερθεῖσα, καὶ ὕστερον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους μᾶλλον ἀναπτουθεῖσα, αἰσθητικὴ τοῦ καλοῦ, τρεφομένη ὑπὸ τῆς θέας τῶν καλλιτεχνημάτων τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς δραματοποιίας, αἱ ὁποῖαι ἐξαιρέτως συνείχοντο μετὰ τῆς δημοσίου θρησκείας· ἔπειτα δὲ πολυτρόπως ἐπεπλήρην εἰς τοῦτο καὶ ὁ ἐνεργὸς πολιτικὸς βίος. ὄθεν καὶ ἐθαυμάσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτῶν καὶ παιδείαν, τὴν περὶ τὸ καλὸν αἰσθεσιν καὶ τὸν ζῆλον αὐτὸ τὸ ὃν τῶν πραγμάτων νὰ καταναήσωσι καὶ διασαφίσωσιν. πρὸς τοῦτα δὲ ἐγίνοντο ζῶνται συζητήσεις καὶ διδακτικοὶ διάλογοι, τὰ ὅποια, μόνον ἀρῶν οἱ Ἀθηναῖοι διεφθάρησαν, παρεξέδωσαν εἰς ἀβελτηρίαν καὶ ἀδολασχίαν.

§. 11. [198].

Ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσις τῶν γυναικῶν.

Ἡ ἀνατροφή τῶν κορασιῶν ἐγίνετο ἐν τῷ οἴκῳ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρῃσιν τῆς μητρὸς καὶ ἔτινε μᾶλλον εἰς μὀρφωσιν ἀγαθῶν οἰκοκυριῶν, παρὰ εἰς λεπτοτέραν ἀνάπτυξιν. ὁ βίος αὐτῶν καθόλου ἦτο περιορισμένος καὶ σπανίως ἐξήρχοντο εἰς τὸ δημόσιον, εἰμὴ εἰς θρησκευτικὰς τελετάς· ἂν ἐπισκέπτοντο καὶ τὰ θέατρα πολὺ διεφιλωνικήθη, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους μόνον εἰς τρα-

γῶδιος ἐσυγχωρεῖτο αὐταῖς ἡ εἴσοδος. εἰς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπανδρεύοντο παλλὰ νέαι· τὸ δὲ νὰ μιν γίνωνται εἰς τὰ πράγματα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς πόλεως ἐλογίζετο ἀνόμοστον. Τὰ ἔθνη τῶν γυναικῶν ἐπετῆρουν οἱ γυναικονόμοι, ἀναμφιβόλως ἀρχὴ ὑπερωτέρα. Ἡ κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους λοιπὸν ἐλευθέρᾳ συναναστροφῇ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐνέργεια εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ βίου ἦν κατὰ μέγα μέρος ἄγνωστος τοῖς Ἀθηναίοις.

§. 12. [199].

Δεῖπνα.

Δεῖπνα δημόσια μὲν ἦσαν ἡ ἀνωτέρω μνησθεῖσα ἐν πρωτανείῳ οἰκίῃσι καὶ τὰ λεγόμενα φυλετικὰ δεῖπνα ἢ ἐστιάσεις· ἰδιωτικὰ δὲ οἱ λεγόμενοι ἔρανοι 1), ἐν οἷς ἕκαστος τὸ αὐτοῦ συνεισέφερεν ἀναλόγως εἰς χρήματα ἢ τροφάς (συμβολαί). Τῶν δὲ καθ' ἡμέραν συνήθων τροφῶν εἰσὶν τὸ ἀκράτισμα 2), ἥτοι πρόγευμα, τὸ ἄριστον, γεῦμα περὶ τὴν μεσημβρίαν, καὶ τὸ πρὸς ἑσπέραν δεῖπνον. οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον μέτριοι καὶ λιτοὶ εἰς τὰ δεῖπνα· ἀλλ' ἐξαιρέτως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ἡ εἰς ὅλον τὸν βίον ἐπικρατήσασα τρυφὴ καὶ πολυτέλεια ἀνεράνη καὶ εἰς τὰ συμπόσια, ὅπου τὰ σπανιώτατα βρώματα ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκ τῶν νήσων μετεκομίζοντο, εἰς μάτην ἐζήτουν οἱ νόμοι νὰ περιστείλωσι τὴν ὑπέρμετρον ἡδυπάθειαν, ἀπαγορεύοντες π. χ. τὴν χερσὶν ἀκράτου οἴνου, τὴν συνέλευσιν πλειόνων ἢ 30 φθίων, καὶ ζημιούντες μὲ θάνατον τοὺς ἀρχοντας, ἔσοι δημοσίᾳ ἐφαίνον-

1) [ἢ δεῖπνα ἀπὸ συμβολῶν, ἢ καὶ ἀπὸ σπουρίων.]

2) [ἰδίᾳ τὸ εἰς ἀκράτῳ βρῆσθαι καὶ προσέσθαι γεῦμα.]

το μεθύνοντες. Τὸ δεῖπνον, κατὰ τὸ ὅπῃ οἱ σύνδειπνοὶ ἐπὶ κλινῶν μετὰ στρωμάτων ἔκειντο, συνέστατο ἐκ πολλῶν τροφῶν [ἡ μερῶν]. (δείπνου προοίμιον, κεφαλὴ δείπνου, ἐπιδόρπισμα ἢ μεταδόρπια, δεύτερα: τράπεζαι, τραγήματα, ζυμαρικά καὶ ὀπωρικά). Μετὰ τὰ δείπνα ἐγίνοντο καὶ συμπόσια. Εὐγενέστερον δὲ οἶνον μετέφερον μάλιστα ἐκ τῶν νήσων Χίου καὶ Λέσβου· ἔπινον δὲ αὐτὸν συνήθως συγκερασμένον [§. 31, 4] μὲ ὕδωρ θερμὸν ἢ ψυχρὸν (ἐν κρατῇρι). Ὁ οἰκοδεσπότης, ἡ ὅστις ἂν ἄλλος ᾖ, ὁ ἐπὶ τῶν φιλορρονήσεων κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ φροντίζων περὶ τῆς εὐταξίας ἐν τῇ πίνειν, ἐλέγετο συμποσίαρχος. Πλεόνοντο δὲ [πορευόμενοι] εἰς τὰ συμπόσια μὲ μύρα καὶ ἐστεφανοῦντο· πρὸς διασκέδασιν δὲ συνέτεινον, πλὴν τῶν διαλόγων, ἐπινοήματα τῶν παρασίτων (γελωτοποιῶν), μουσικὴ, ἄσματα (σκόλια) καὶ χοροὶ μετὰ δὲ τὴν τράπεζαν ἐπαιζόν τὴν πεττεῖαν καὶ κυβεῖαν· κατ' ἐξοχὴν δὲ ἀρεστὸν παιγνίδιον ἦν ὁ κρότταθος 31. Αἱ οἰκοδέσποιναι δὲν εἶχον μέρος εἰς τὰ τοιαῦτα συμπόσια.

§. 13. [200]

Ἐνδύματα.

Καὶ εἰς τὰ ἐνδύματα ἐγένετο κατὰ μικρὸν μεγάλη μεταβολή· ἀντὶ τῆς ἀρχαίας ἰωνικῆς στολῆς μὲ μακροὺς, πολυπτύχους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λινοῦς χιτῶνας καὶ τὰ βοστρυχίζόμενα μαλλία μὲ χρυσοῦς τέττιγας [Θουκ. Δ'. ς'.], εἰσέχθη κατ' ὀλίγον ὁ βραχὺς τῶν Δωριέων μάλλινος ἀνδρικός χιτών [τρίβων], καὶ ἀπλούστερος τῆς κε-

31) [Περὶ παιγνιδίων ὑπάρχει Γ. Παυσανίου λόγος ἐν τῷ ἑλλ. ἀκκαδευτήρι. Ἀθῆν. 1884. 8, ὅστις ἡμῶς δὲν πόλλος γὰ ἀξιοπλήρη τὸ ἀντικείμενον, ὡς καὶ ὁ Γ. Παυσανίτης ἐν Ἀρχαιολογίᾳ. Τύμ. C. σ. 179—196.]

φαλῆς κόσμος. Χιτῶν τις, διὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μόνον ἀνοιγμα ἔχων [ἑτερομάσχαλος, οὐκ ἐπισκεπάζων τοὺς βραχίονας,], τὸν ὑποῖον κυρίως οἱ δοῦλοι καὶ ἐργάται ἐφόρου, ἐλέγετο ἑξ ω μ ί ς. Τὸ ἱμάτιον ἦν μέγα τετραγώνον ἐπανωφόριον, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ χ λ α ῖ ν α, ἣτις ἦν πυκνότερον χειμῶνος ἐνδυμα· ἐλαφρότερον δὲ εἶδος αὐτῆς ἦτον ἡ χ λ α ν ί ς· ἡ δὲ χ λ α μ ὦ ς ἦν ἰδίᾳ τῶν ἐφήθων [§. 82, 3]. Κεφαλῆς κάλυμμα οἱ ἄνδρες συνήθως δὲν ἔφερον, εἰμὴ εἰς ἀποδημίας (κ υ ν ῆ π ῖ λ ο ς π ἑ τ ἄ σ ο ς, ὁ τελευταῖος τῶν ἐφήθων ἰδίας). ὑπὸ τοὺς πόδας δὲ ἡ ἑδονον πέλματα (ὕ π ο δ ῆ μ α τ α) ἢ ἐφόρουσαν πέδιλα, καλύπτοντα ὅλον τὸν πόδα· ὑπὲρχον δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ μεταξὺ εἴδη (σ α ν δ ἄ λ ι α, κ ρ η π ί ς, ἐ μ β ἄ ς, β λ α ὕ τ α ι, ἐ ν δ ρ ο μ ῖ δ ε ς). Τὰ δὲ τῶν γυναικῶν ἐνδύματα, κατασκευαζόμενα ἐκ λινού, ἐρίου, βύσσου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ μετάξης (ὁ ὀ μ β ὺ ξ), ἦσαν μακρὰ πολὺπτυχα, περὶ τὴν ὁσφὺν μὲ ζώνην ζωννύμενα, καὶ διαφέρουσι κατὰ τοῦτο τῆς ἐλευθέρης καὶ ἐλαφρᾶς Δωρικῆς στολῆς [§. 81]. κατὰ δὲ τοὺς ἔπειτα χρόνους ἐπεκράτει πολυτέλεια καὶ νεωτερισμός εἰς τὰ ἐνδύματα ἀμφοτέρων τῶν φύλων. [πλάνα παρ' Ἑρμάνφ. III. §. 21-22. καὶ Βεκκέρφ. III. σ. 157. ε.]

§. 14. [201.]

Οἰκοδομαί.

Ἐπειδὴ ὁ τῶν ἀνδρῶν βίος ἐν Ἀθήναις ἦν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δαμνίσιος, καὶ τὸ πλείστον τοῦ χρόνου κατηνάλισκον εἰς τὴν ἀγορὰν (π λ ῆ θ ο υ σ α ἀ γ ο ρ ᾶ ¹⁾ πρὸ μεσημβρίας),

1) [Περὶ πλῆθυσαν ἀγορὰν περὶ ὅραν τετάρτην ἡμέραν καὶ ἑκτὴν, τότε γὰρ μέλιστα πλῆθι ἡ ἀγορά. — ἀγορᾶς ἕνα, καθὼς τῶν πολυμένων ἀλλὰ τῶν ἄλων πράξεων τῶν κατ' ἀγορὰν. Σουλδ. ἀγορᾶ; διάλυσαι = μεσημβρία. Σημαίνειται δὲ ὅτι οἱ νόμοι τοῦ Διὸς δὲν καθίστανον εἰς τὴν ἀγορὰν. Σιν. Ἀπομν. Δ'. Γ'. 1. Ἰσοκρ. Ἀρεοπαγ. κή. ἡ §. 48. Ἀριστοφ. Νεφ. 990. 4.]

τὰ γυμνάσια, κουρεῖν, μυροπωλεῖν κτλ., τὰ ὅποια ἔχρη-
σάμευον] τρόπον τινά ὡς γενικοὶ συνελεύσεως τόποι, ἐπό-
μενον ἦν νὰ μὴ φροντίζουσι πολὺ διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν
ιδιωτικῶν οἰκῶν ². Ἰστέρον ὁμως, ἀφοῦ τὸ πρὸς τὸν
δημόσιον βίον συμφέρον ἔπαυσεν, ἤρξαντο νὰ κατασκευά-
ζουσι τοὺς ἰδίους ἑαυτῶν οἴκους μεγάλους καὶ λαμπροῦς,
κрасмούντες αὐτοὺς μὲ πολυτελῆ ἐπιπλᾶ καὶ σκεύη.
Ἄλλως δὲ ὁ τρόπος καὶ ἡ διάταξις τῶν Ἑλληνικῶν οἰ-
κῶν εἰσι πολὺ σκοτεινά. Αἱ πλεῖσται οἰκίαι, αἱ διὰ
μίαν μόνον οἰκογένειαν ὠρισμέναι, ἦσαν μονώροφοι, σπα-
νίως δὲ εἶχον καὶ ὑπερώων. ὁ μὲν πρὸ τοῦ οἴκου τόπος
ἐλέγετο πρόθυρον· ἐντὺ δὲ τοῦ οἴκου ὑπῆρχε τὸ πε-
ριστύλιον, τόπος ἐλευθερος περιστοιχούμενος μὲ γή-
λας. Ἡ ἀνδρῶν τις καὶ γυναικῶν τις ἐχωρί-
ζοντο διὰ τῆς μεσαύλου θύρας· καὶ ἡ μὲν ἀνδρω-
νίτις εἰς τὸ ἐμπροσθεν μέρος εὐρίσκειτο, ὁ δὲ γυναι-
κωνίτης εἰς τὸ ὀπίσθεν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐν τῷ ὑπε-
ρώφῳ, ὅπου τοιοῦτον ὑπῆρχε ³. Τὸ πρὸς συνανατροφὴν
ἢ δεῖπνον δωμάτιον ἐλέγετο ἀνδρών, τὰ δὲ πρὸς ὕπνον
θάλαμοι· οἱ δὲ τῶν πλουσιωτέρων οἴκοι εἶχον καὶ
ξενῶνας, ἰδιαιτέρᾳ δωμάτια [ἀποκεχωρισμένα τῆς οἰ-
κίας] διὰ τοὺς ξένους. Ὁ μέλλων ἀπὸ τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν
οἰκίαν εἰσελθεῖν ὤφειλε νὰ κόψῃ ἢ κρούσῃ τὴν θύ-
ραν (διὰ δὲ τὸν κρότον τοῦ ἐκ τοῦ οἴκου ἐξερχομένου εἶνε
ἐν χρήσει τὸ ῥῆμα ψοφεῖν).— Αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἦσαν
ὠρεῖα φιλοδομημένα· αἱ ὁδοὶ ἦσαν στεναί, οἱ οἴκοι μι-
κροί, ὠρισμένοι ἢ διὰ μίαν μόνον οἰκογένειαν (οἰκίαν)
ἢ διὰ περισσοτέρας ὁμοῦ συνοικούτας (συνοικίαι).
Τὸν ἀριθμὸν δὲν ἦσαν (συμπεριλαμβανόμενων τῶν τοῦ Πει-
ραιῶς καὶ τῆς Μονυχίας) 10000 οἴκοι περίπου.

2) [Ἰδε ἀνωτ. § 82. σημ. 1. περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν οἰκῶν Ἐ.
Βέκκερον ἐν Χερικελί II σελ. 70 f.]

3) [Δυσκας ἐν τῷ Γπ. Ἑρμ. φέου. § 9. Μαν. Οἶκον. Θ'. 3.]

Ταφή τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ ταφή τῶν νεκρῶν καὶ ἡ φροντίς περὶ τὴν τήρησιν τῶν μνημάτων αὐτῶν ἦτο χρέος ἱερὸν ¹ καὶ παρὰ τῶν νόμων ἐντελούμενον, ἰδίως δὲ τῶν υἱῶν καθήκον· (τὰ δίκαια, τὰ νόμιμα [ποιεῖν] ἔλεγον τὴν κατὰ τὸν ἀνήκοντα τρόπον κηδεῖαν). Εὐρεθέντα νεκρὸν ἔπρεπε τις τοῦλάχιστον μὲ γῆν νὰ καλύψῃ ²· ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων Κλεισθέους ἡ ταφή τῶν εὐρισκομένων νεκρῶν ἀναιτέθη εἰς τοὺς δημάρχους. Τὰ περὶ τὴν ταφὴν νόμιμα ἦσαν ἀκριβῶς ὁρισμένα ὡς ἐφεξῆς· ὁ νεκρὸς ἐπλύνετο, ἐμυρόνετο, ἐστεφανοῦτο καὶ ἔπειτα ἐτίθετο ἐπὶ κλίνης πρὸ τῆς αἰθούσης (προτῖθεσθαι)· ἐνώπιον δὲ τοῦ οἴκου ἐτίθετο ἀγγεῖον μὲ ὕδωρ (ἀρδάνιον) ³. [Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν πρὶν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐξέφερον τὸν νεκρὸν] ⁴. Ἐπὶ δὲ τοῦ φερίτρου ἐγίνοντο μεγάλοι ὄδυρμοί, ὧν τὸ σφοδρὸν λέγεται ὅτι περιώρισεν ὁ Σόλων· εἰς τὴν ἐκφορὰν δὲ προηγεῖτο ὁ μουσικὸς χορὸς τῶν θρηνηδῶν, ἔπειτα ἠκολούθουν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ⁵ με-

1) [Ἴδε καὶ ἀνωτέρω § 33 καὶ 54.]

2) [Ἰακίφωρ τὸ ἄγος. Ἱ. Σ φ. Ἀντ. γ. 256 καὶ Σχολ. αὐτόθεν· «εἰ νεκρὸν ὀρώντες ἄκατοι καὶ μὴ ἐσμπρόσμενοι κόπον ἀναγκῆς εἶναι ἐδόκειον»].

3) [Ἐτίθετο πρὸ τῆς θύρας τῶν τελευταίων τοῖς εἰσιῦσι καὶ ἐξεῦθιν, ἵνα περιρραίνονται.]

4) [Ὁ νόμος παρὰ Δημοσθ. Πρὸς Μακάρ. §. 62. σ. 1071. Ὑπομνήματα δὲ συγγραφεῖς, εἰν Ἀντικριανὲς καὶ ἄλλοι, μάλιστα λεξικογράφοι, ἀναφέρουσιν, ὅτι κατέβαινον εἰς τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ ὀβελός, ὡς μισθὸν ἢ νοῦλον τῷ Περθεμῷ· ἀλλὰ πῶς τὸ θῆος εἰσάχθη εἰν ἴσως γινώσκοντες.]

5) [ἀνδρῶν δὲ τοὺς ἄνδρας πρόσθεν, ὅταν ἐκφέρωνται, τὰς δὲ γυναικὸς ὀπίσθεν· γυναῖκα δὲ μὴ ἐξεῖναι εἰσεῖναι εἰς τὰ τοῦ ἀποθαν-

λανειμονοῦντες, οἱ δὲ πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ μὲ κακαρ-
 μένας τρίχας. Οὐ μόνον δὲ τὸ καίειν ἀλλὰ καὶ τὸ κατ ο-
 ρύπτειν τὸν νεκρὸν ἦν σύνηθες· (ἡ ἀπτεῖν δὲ σημαί-
 νει ἐνταφιάζειν καθόλου) 6. Ὅτ' ἂν ὁ νεκρὸς ἐκαίε-
 το συνηθροίζετο ἢ κόνις ἐντὸς ὑδρίας. Μετὰ δὲ τὸν ἐντα-
 φιασμὸν ἐγένετο ἡ μακαριὰ ἢ τὸ περίδειπνον,
 καὶ ἔπειτα νεκρώσιμοι τινες θυσίαι 7. Κατ' ἐξοχὴν δὲ
 λαμπρὰ ἐγένετο ἡ ταφὴ τῶν ἐν πολέμῳ ὑπὲρ τῆς πατρί-
 δος πεσόντων 8. Περὶ τὴν πόλιν ἦσαν διάφορα νεκροτά-
 φια, οἷον ὁ ἐκτὸς τῆς πόλεως Κεραμεικός· οἱ λίθινοι τάφοι
 (μνηματια, σήματια) πολάκις ἦσαν σπρόδρα πολυ-
 δάπανοι 9. Γενικὴν δὲ νεκρώσιμον ἐορτὴν ἐώρταζεν ἡ πό-
 λις τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα 10.

νότος, μηδ' ἀκολουθεῖν ἀποθανόντι, ἔτι· εἰς τὰ σήματα ἄγεται, ἐντὸς
 ἐξήκοντα ἡμέρων γενομένη, πλην ὅσοι ἐντὸς ἀεψαδῶν εἰσὶν οὐ Λημέ-
 αὐτόθι.]

6] [Ἴδε § 33. σημ. 5. Ἐπαιον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς νεκροὺς πρὸς
 ἐσπέρην στρέφοντες· Πλούτ. Σόλ. 1. Αἰλ. Π. 107. Ε'. 18. περὶ δὲ τὸν νε-
 κρὸν ἔπαιον διάφορα ἀγγεῖα καὶ σκεύη, ὅποια καὶ μέχρι τῆς σήμερον
 πολλὰ ἀνασκάπτονται.]

7] [Τὰ τρίτα τῆς τρίτης ἡμέρας καὶ τὰ ἑνὰ τὰ τὴν ἑ-
 νάτην ἦσαν δὲ δεῖπνα, κομιζόμενα τοῖς νεκροῖς ὑπὸ τῶν συγγενῶν·
 ἀσπύτως δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἑαυτόν· ταῦτα δὲ τὰ νόμιμα, καθὼς καὶ
 ἡ μακαριὰ, σφάζοντο καὶ εἰς ἡμέρας ἑλκον δὲ τὸ πίνθος οἱ Ἀθηναῖοι
 τῆς λ'. ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ συγγενεῖς συνερχόμενοι ἐδειπνοῦν· ἐκαλεῖ-
 το δὲ τοῦτο τριακάς καὶ καθ' ἑδρα.]

8] [Βλ. Θουκ. Β'. 18. Μὲς τοιαύτην δὲ περίστασιν ἐξεφαινότο
 καὶ ἐπιτάφιος λόγος· ἀπὸς δὲ δι' ἓνα ἄδρα, ὡς ἐν τῷ μῶντι 283, ἦν, οἱ
 ἀρχαῖοι· Ἕλληνας λόγον ἐπιτάφιον διὰ ἐξερῶναι.]

9] [Ἐκπορεύετο δὲ καὶ ἐξωτερικῶς μὴ σιφόνους μάλιστα κισσοῦ
 καὶ αὐλῶν· καθόλου δὲ αἰπὺν, ὀδυροῦντο τὰ μνήματα ὡς ἱεροὶ τόποι,
 ὃ δὲ θάνατος ὡς αἰωνία καὶ φρικτὴ ἐξορία.]

10] [Ἀπὸ τῆς 11—13 τοῦ μηνός· ἐκαλεῖτο δὲ ἡ ἐορτὴ Ἀνθεστή-
 ρια μὲν καθόλου, ἰδιαίτερος δὲ ἡ μὲν α'. αὐτῆς ἡμέρας πεθοσιγία, ἔτι
 τοῦ νέου οἴνου κατήρχοντο· ἡ δὲ εὐχ' ἐορτάσιμος, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν ἀ-

ΛΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΑΣΗΣ.

Α.

ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ, ΑΓΩΝΕΣ ΙΕΡΟΙ ΣΤΕΦΑΝΙΤΑΙ.

§. 1. [203.]

Τοπικαὶ πανηγύρεις. Οἱ μεγάλοι ἐθνικοὶ ἀγῶνες.

Ἡ πρὸς εὐζωίαν κλίσις τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ εὐκοινώνητον αὐτῶν ἐγένοντο ἀφορμὴ πολλῶν εἰς ταὐτὸ συνελεύσεων, αἱ ὁποῖαι, ἐπειδὴ συνωδεύοντο μὲ θεησκευτικὰς τελετὰς καὶ γυμνάσια, ἐγένοντο ἔτι μᾶλλον ἐπίσημοι. Τὰ γυμνάσια, ὡς παρέχοντα ἰσχύιν καὶ εὐκίνησίαν, ὡς προπαρασκευάζοντα πολεμικὴν καρτερίαν καὶ μορφάζοντα τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὥραϊον, ἐθεω-

πορεύον· ἡ δὲ Ὁ. Χόας, ὅτι ἔπινεν ἕκαστος ἐξ ἰδιαίτερου χοῦ καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κρατήρος ἕκαστος· καὶ τοὶ δὲ πάντες, διόλοι ἑαυτοῦ καὶ ἀλεύερα συνελθόντες, ὅπως οὐχ ἔτιον ἰδιώρων τὴν ἡμέραν μετὰ ἑαυτῶν καὶ ἔχρην τὰς θύρας μὲ πίεσαν, καὶ ἐξετέλουν ἐκχύσεις, ἐναγίσματα δηλαδὴ ἢ σπονδὰς ἐπὶ νεκροῖς, κατὰ χρησμόν· ἡ δὲ τρίτη Χόας οἱ, ἐν ᾗ πάντες οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἐφύλακτες ἐν χώρᾳ διάφορα ὄσπρια (πανοπερμίαν), εἴθυσαν ἑρμῇ τῷ χθονίῳ καὶ ἄλλοις καταχθονίοις θεοῖς, τῶν δὲ Ὀλυμπίων θεῶν οὐδενὶ καθόλου εἰπεῖν, αἱ ἡμέραι αὗται ἐθεωροῦντο μικραὶ, ἀν. αἳ· τὰς ψυχὰς τῶν κατοικοχρίνων ἀνάειπαι ἐδόκειν· ἀλλὰ τοῖς δὲ ἐμπόδιζε καὶ τὰς διασκεδάσεις τῶν κομμάζοντων ἐπὶ τῶν ἑρμῶν ἐν τῇ τῶν Κοῦν ἱερῇ, οὔτινες τοὺς ἀπάντωντας ἐσκαπτον, καὶ ἐλοιδορίον, ὅθεν τὰ ἐξ ἐμῆς.]

ροῦντο καταπολλὰ σπουδαῖα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωγὴν ¹. Εἰς πολλοὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκωμεν τοιαύτας περιοδικὰς πανηγύρεις ², εἰς τὰς ὁποίας ἐσυγχωρεῖτο καὶ ἄλλοι Ἕλληνες νὰ προσέλθωσιν. Ἀλλὰ τέσσαρες τούτων, τοπικαὶ τὸ πρῶτον οὖσαι, μεταβλήθησαν κατὰ μικρὸν εἰς ἐθνικὰς. Αὗται δὲ ἦσαν, ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Ἰλίδος, ἡ ἐν Δελφοῖς τῆς Φωκίδος, ἡ ἐν Ναυέᾳ τῆς Ἀργολίδος καὶ ἡ ἐπὶ τὸν Ἰσθμόν. Εἰς τὰς πανηγύρεις ταύτας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν μετείχον τῶν ἀγώνων οἱ μὴ Ἕλληνες ³ (καὶ πάντες οἱ μὴ ἐλεύθεροι), ἐξ ἀνάγκης ἀνεπτύσσεται τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ διατηρεῖτο ἡ ἐθνικὴ ἐνότης τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους συγκοινωνούντων πρὸς τοῦτο δὲ οὐκ ὀλίγον συντελεῖ καὶ τὸ μὲ τὰς πανηγύρεις συνωδευμένον μέγα ἐμπόριον. κοινὴ δὲ τῶν Ἑλλήνων πανήγυρις ἐγένοντο ὑστερώτερα καὶ τὰ ἐν Πλαταιαῖς Ἐλευθέριαι ⁴ συσταθέντα κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. ἤγοντο δὲ ταῦτα κατὰ πενταετηρίδα, καὶ διέρμαιναν πολὺν χρόνον, καὶ περ μὴ ὄντα πολὺ περίδοξα.

1) Τὴν κλίσην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν γυμναστικὴν δεικνύουσι καὶ οἱ πολλοὶ πρὸς τοῦτο ὁρισμένοι τόποι (παλαίστραι, γυμνάσια, στάδιον, δρόμοι, ἱππόδρομοι).

2) Περ' Ὀμήρῳ ἦδη ἀπαντῶνται γυμνικαὶ καὶ ἱππικαὶ ἀγῶνες. 'Ρ. Α. 699. γ', 237. 'Οδ. Ο, 170. ὡς βραβύα δὲ (ἔσθλα ἀττ. ἄθλα) ἀναφίρονται φιάλαι, λίθιαι, τρίποδες, ὕψα, τάλακτα ἀργύρου, σίδηρος, αἰχμῆλοι γυναικες, ἵπποι, θηρίονα, βόες.

3) Ὡς δὲ εὐρίσκωμεν καὶ Μακεδόνας, καὶ Ῥωμαίους δὲ, τοὺς δεσπότας τῆς Ἑλλάδος, μετέχοντας τῶν Ὀλυμπικῶν ἀγώνων. [Ὁ Κόρις Bojesen δὲ ἀέγωνσιν, ὡς φαίνεται, τὸ κλασικὸν σύγγραμμα τοῦ Abel, Makedonien. Λειψ. 1847. 8. ὅστις κατὰ τοῦ Μυλέρου ἀποδεικνύει τοὺς Μακεδόνας γνησίους Ἕλληνας, ἀπὸ τε τῶν παραδόσεων, τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἰθίμων.]

4) Ἰδρῶσαντό τε Ἐλευθέριαι διὰς ἱερὴν καὶ ἀγῶνα γυμνικὴν στήσαν ἑλπίαν ἀπέδειξαν, Ἐλευθέριαι προσκατορεύσαντες. Στρώ.]

Τὰ Ὀλύμπια.

Τὰ Ὀλύμπια ἀναφέρουσιν οἱ παλαιοὶ εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους [εἰς τὰ περὶ Οἰνομάου καὶ Πέλοπος], οἱ πλείστοι δὲ εἰς Ἡρακλέα ¹. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπειδὴ παρ' ὁμήρου μείλ' αὐτῶν δὲν γίνεται, φαίνεται ὅτι τότε δὲν ἦσαν λαμπρὰ τοῦλάχιστον· ὕστερον δέ, 300 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, λέγεται ὅτι ἀνεκτιώθησαν καὶ ἐτακτοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰλίδος Ἰφίτου, καὶ τοῦ νομοθέτου τῶν Λακεδαιμονίων Λυκούργου. Ἀπὸ δὲ τοῦ 776 ἔτους ² ἐκράτουν συνεχῆ κατ'ἀλογον τῶν Ὀλυμπιονικῶν, ὅστις ἔπειτα περὶσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν κατὰ Ὀλυμπιάδας χρονολογίαν. Οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς κατὰ πενταετηρίαν (πενταετηρικοὶ) πέντε ἡμέρας μηνὸς Ἀττικῷ ἑκατομβαιῶνος εἰς τὸ ἐν Ἰλίδι ἄλσος Ἄλτιν παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Ἐπιμεληταὶ τῶν ἀγῶνων ἦσαν οἱ Ἠλεῖοι, οὔτινες προσδιώριζον τὸν χρόνον τῆς ἐορτῆς καὶ προσκήρυττον τὴν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (ἐκ ρομηνία) νόμφωρισμένην ἀνακωχὴν τῶν ὅπλων (ἐκ χειρία, καὶ σπονδαί) καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, καὶ τὴν ἀουλίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν εἰς τὴν πανήγυριν ἐρχομένων· οἱ Ἠλεῖοι δὲ αὐτοὶ ἦσαν τὸ πάλοι πάντα ἀπαρabiαστοι. Οἱ ἑλλανοδίκαι, ὧν ὁ ἀριθμὸς κατ'

1) [Ἐπειτα δὲ Ἥλιος Ἰφίτος καὶ Ἡρακλεὺς θέουσιν τὸ πρὸ τούτου πολέμιον οφίσιν εἶναι νομιζοντας].

2) Κόροιβος ὁ Ἠλεῖος ἐνέκυρε στὰδιον τὸ 776 [Ἠδὲ καὶ εἰκοστῇ Ὀλυμπιάδι Κόροιβος Ἠλεῖος ἀνεγράφη—καὶ ἡ κατ' αὐτὴν Ὀλυμπία πρώτη ἐτέχθη, εφ' ἣ: "Ἕλληνας ἀριθμῶν τι δοκοῦσιν ἀκριβῶς χρονικόν. Σύγγ.]

ἄλλους ἄλλος 3, προεδιδάσκοντο ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων τῶν Ἠλείων [ἐν τῷ Ἑλλανοδικαίῳ δέκα ἐφεξῆς μῆνας, ὅσα εἰς τὸν ἀγῶνα σφᾶς δεῖ ποιεῖν. Παιουσ.] ἀπὸ τούτων δὲ λέγεται ὅτι ἠδύνατο νὰ γένῃ ἔφρσις εἰς τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ βουλὴν. Οἱ Ἑλλανοδίκαι οὗτοι 4 ἐγνωστοποιοῦν τὸν χρόνον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οἱ ἀθληταὶ ὤφειλον νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς Ἥλιδαν, ἐξέταζον αὐτούς, ἂν ᾦσαν Ἕλληνας καὶ ἐκ γενετῆς ἐλεύθεροι, ἂν δὲν ὑπέφερον ἀτιμίαν, ἂν δὲν ᾦσαν ἐνοχοὶ ἀσεβείας, ἂν ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν καὶ τὰς δυνάμεις, ὡς παῖδες, ἢ ὡς ἄνδρες, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῶσιν ὥρμιζον αὐτούς ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα τὰ πάντα τιμίως θέλουσιν ἐκτελέσει· διέτασσον τὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα· ἐξέταζον τὸ πρᾶγμα, ὅτε τις μετὰ τὴν δημοσίαν πρόκλησιν τοῦ κήρυκος παρουσιαζέτο ὡς κητήγορος κατὰ τῶν ἀθλητῶν· ἐσυνδύαζον τοὺς ἀθλητάς διὰ κλήρου καὶ προσεῖχον εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἀγωνιστικῶν νόμων· οἱ ἐπιστάται δέ, οἵτινες καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας ἐτήρουν τὴν τάξιν, ἐλέγοντο ἁλῦται, ὁ δὲ πρῶτος αὐτῶν ἁλὺταρχης.— Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔπαυσαν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου (394 μετὰ Χ.). [Ἄθλον δὲ τῶν ἀγῶνων τούτων ἦν στέφανος κοτίνου.]

§. 3. [205].

Τ ὁ Π Ὑ θ ι α.

Τὴν σύστασιν τούτων ἀναφέρει ἡ παράδοσις εἰς αὐτὸν τὸν Ἀπόλλωνα· ἀλλὰ ἁγῶνες στεφανῶνται ἐγένον·

3] [Κατ' ἀρχὰς 1, ἔπειτα 2, ἀκολούθως 9, 8, 10, 12]

4) Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσι καὶ πολεμικοὶ τινες δικασταὶ τῶν Σπαρτιατῶν. [Οἱ διέποντες τὰ κατὰ τὴν ἀγῶνα τῶν Ὀλυμπίων ἐκλήθησαν οὕτω παρὰ τοῖς Ἕλλησι δικάζειν. ἰδίκαζον δὲ τοῖς τε ἀθληταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγωνισταῖς, καὶ προεικάζοντο ἐν τῷ ἀγῶνι ἐν πορφυρίῳ].

το τὸ 582. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἤγοντο ἀνὰ πᾶν θ'. ἔτος, ὕστερον δὲ ἀφοῦ προστάται αὐτῶν οἱ Ἀμφικτύονες ἐγένοντο (τὸ 590, κατ' ἄλλους τὸ 586) ἀνὰ πενταετηρίαν κατὰ τὸ γ' Ὀλυμπιακὸν ἔτος. Τόπος δὲ αὐτῶν ἦν τὸ παρὰ τοὺς Δελφούς Κρισσαῖον πεδίον. [ἄθλον δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ τούτων δάφνης στέφανος ἦν καὶ μῆλα.]

§. 4. [206.].

Τὰ Νέμεα.

Κατὰ τὰς παραδόσεις συνεστάθησαν ὑπὸ τῶν ζ'. ἐπὶ Θέας, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ἐτελοῦντο τετράκις εἰς δύο Ὀλυμπιάδας κατὰ τὴν παρὰ τὴν Νεμέαν ἐν Ἀργολίδι κοιλάδι μετὰ τὸ Κλεωνῶν καὶ Φλιοῦντος. [ἄθλον δὲ τούτων στέφανος ἐκ σελίνων πεπλεγμένος.]

§. 5. [207].

Ἰσθμια.

Τούτων ἡ θέσις ἐγένετο κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ Σισύφου πρὸς τιμὴν τοῦ θαλασσίου θεοῦ Μελικέρτου· ἀνεκώθησαν δὲ ὑπὸ Θεσείως πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰσθμίου Ποσειδῶνος· τούτου δὲ ἕνεκεν εἶχον οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων πάντα τὴν προεδρίαν εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους, κατὰ τριετίαν ἀγομένους ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ *). [Τοῖς νικῶσιν ἐνταῦθα στέφανος ἦν πρότερον ἀπὸ σελίνου, ὕστερον δὲ ἀπὸ πίτυος.]

*) Καὶ εἰς ἄλλας δὲ Ἑλληνικὰς πόλεις εὐρίσκομεν μικροτέρους ἀγῶνας Ὀλυμπια καὶ Πύθια καλουμένους· ὡσαύτως δὲ καὶ Νέμεα καὶ Ἰσθμια ἀπικνύμεν εἰς τινὰς τόπους.

§. 6. [208.].

Τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας.

Οἱ ἀγῶνες ἦσαν ἢ γυμνικοὶ καὶ ἵππικοί, ἢ μουσικοὶ (μουσικῆς)· καὶ τοὺς μὲν γυμνικοὺς καὶ ἵππικοὺς γνωρίζομεν ἐξαιρέτως ἐκ τῶν Ὀλυμπιακῶν, οἵτινες ὁμῶς κατὰ μικρὸν ἀνεπτύχθησαν οὕτως, ὥς ἐν ἐνταῦθα ἐκτίθενται.

Οἱ γυμνικοὶ καὶ ἵππικοὶ ἦσαν τοῦτο μὲν ἀθλητικοί, τοῦτο δὲ δρόμοι ἐπὶ ἵππων καὶ ἀρμάτων, καὶ ἀθλητικοὶ μὲν ἦσαν α) δρόμος, ὅστις ἦτον ἢ ἀπλοῦς, ἀπαξ μόνον διὰ τοῦ σταδίου γινόμενος (125 βερμάτων, 600 ἑλλ. ποδῶν), ἢ δίαυλος (εἰσαχθεὶς τὸ 721) μέχρι τοῦ τέρματος καὶ πάλιν ὀπίσω, ἢ ἐφίππειος δρόμος, δις μέχρι τοῦ τέρματος καὶ πάλιν ὀπίσω, ἢ δόλιχος, μακρότερος δρόμος, τοῦ ὁποίου τὸ μέτρον κατ' ἄλλους ἄλλο εἶνε. Τὸν δρόμον ἐτρέχον ἢ ὥπλισμένοι, ὀπλιτοδρόμοι, ἢ μὴ ὥπλισμένοι, ψιλοί, γυμνοί¹⁾. β) Πάλη [ἐκ τρίτου] (εἰσαχθεῖσα τὸ 708). γ) Πυγμαχία (εἰσαχθεῖσα τὸ 688), ἐν ᾗ τὸ πάλαι αἱ χεῖρες περιετυλίσσοντο μὲ ἱμάντας, ἔχοντας μολύβδινά περιστρέμματα (cestus). δ) Δίσκος, βαρεῖα λιθίνη ἢ σιδηρᾷ πλάξ [βαλλομένη πρὸς σκοπόν]. ε) Ἄλμα, πήδημα μὲ βαρεῖς μολυβδίνους εἰς τὰς χεῖρας ἀλτήρας. ς') Ἄκρον, βολὴ τοῦ ἀκοντίου. Πάλη ὁμοῦ καὶ πυγμαχία ἀπετέλουσαν τὸ Πανκράτιον (εἰσαχθὲν τὸ 618). Τὸ δὲ Πένταθλον

1) Κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους [Ἰ. Σ. 59. γ'. 3] ἀγωνίζοντο οἱ ἀθληταὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας γυμνοί, ὑπερ εἰς τὸν δρόμον λέγεσθαι εἶναι ἀπὸ 720 ἔξῃ ἐγίνετο.

(εἰσαχθέν τὸ 708) συνίστατο ἀπὸ ἄλμα, δίσκον (δίσκο βολία), ἄκοντα (ἀκόντιον), δρόμον καὶ πάλην. Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους διεκρίνοντο δύο ηλικίαι εἰς τοὺς ἀγῶνας, παῖδες 2) καὶ ἄνδρες, ὕστερον δὲ καὶ τρεῖς. — Οἱ δρομικοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι εἰς τὸν ἵπποδρόμον ἐγίνοντο, ἦσαν ἡ ἵπποδρομία με συνωρίδα (ἐκ 2 ζώων) ἡ τέθριππον, τὸ ὅποιον ἦτον ὁ λαμπρότερος ἀγὼν πάντων· οἱ δὲ ἵπποι ἦσαν ἡ πῶλοι ἡ τέλειοι· τὸ τέλειον ἄρμα 3) (εἰσαχθέν τὸ 680) ἔπρεπε δωδεκάκις νὰ διατρέξῃ τὸν δρόμον. Ἡ δὲ τιμὴ τῆς νίκης δὲν ἀπεδίδετο εἰς τὸν ἀναβάτην τοῦ ἵππου ἢ τὸν ἡνίοχον, ἀλλ' εἰς τοὺς κυρίους τοῦ ἵππου ἢ τοῦ ἄρματος, οἵτινες ἐνίοτε ἦσαν καὶ ἀπόντες, ἢ ἦσαν καὶ γυναῖκες.

Οἱ δὲ μουσικοὶ τὸ πάλαι μὲν ἦσαν τοῦτ' αὐτὸ μουσικῆς ἀγῶνες, δηλαδὴ παίξιμον κιθάρας ἢ αὐλοῦ μόνον, ἢ καὶ μετὰ μέλους κιθαρωδία ἢ αὐλωδία· ὕστερον δὲ εὗρίσκομεν καὶ παραστάσεις δραμάτων (ἀγῶνες Διονυσιακοί), καὶ ἐπιδείξεις πολλῶν εἰδῶν καλλιτεχνημάτων καὶ ἀπαγγελιῶν, ἔτι δὲ καὶ εἰκόνες ζωγραφικαὶ ἐξετίθεντο εἰς θεῶν.

§. 7. [209]

Συνέχεια. Βραβεύσεις τῶν νικητῶν.

Τὰ μὲν Ολύμπια *) καὶ Νέμεα ἦσαν κατ' ἐξοχὴν γυμνικοὶ καὶ ἵππικοι ἀγῶνες, τὰ δὲ Πύθια καὶ Ἰσθμια καὶ μου-

2) Δρόμος καὶ πάλην διὰ τοὺς παῖδας λέγεται δεῖ εἰσῆλθαι τὸ 632, πένταθλον δὲ τὸ 628 καὶ πυγμαχία τὸ 616 π. Χ.

3) Ἡ ἀπήνη ἦτον ἄρμα ὑπὸ ἡμιόνων συρόμενον.

*) Πρῶτος ὁ Νέμεων διέταξεν ἀγῶνα τραγωδίας καὶ κωμωδικῆς.

σικοί ἐν τῷ αὐτῷ. Οἱ Πυθικοὶ ἀγῶνες λέγεται ὅτι τὸ πά-
λαι ἦταν μόνον κιθαρωδικοὶ ἔπειτα δέ, ἀφ’ οὗ ἀνέλαβον τὴν
διεύθυνσιν αὐτῶν οἱ Ἀμφικτύονες, ἐγένοντο καὶ γυμνικοὶ
καὶ ἵππικοί· οἱ δὲ μὲ τὸν αὐτὸν καὶ τὴν αὐτὴν δίαιαν
μουσικοί, τὸ μὲν πρῶτον ὑψήθησαν, ἔπειτα ὁμῶς ὅλως
κατηργήθησαν. Αἱ εἰς τοὺς ἀγῶνας γινόμεναι τελεταί, καθ’
ὅσον αὐτάς ἐκ τῶν Ὀλυμπιακῶν γνωρίζομεν, ἦσαν κυρίως
θυσίαι, πομπαὶ καὶ παρόμοιαι ἱεροπραξίαι, τῶν ὁποίων
μετεῖχον οἱ παρὰ τῶν πόλεων πεμπόμενοι θεωροί. Οἱ
νικηταί (ἱερωνῆκαι, ὀλυμπιονῆκαι, πυθιο-
νῆκαι κτλ.) ἐκηρύττοντο δημοσίᾳ, ἐστεμμέναι δὲ μὲ
τὸν τῆς νίκης στέφανον καὶ κλάδον φοίνικος εἰς τὴν χεῖρα
κρατοῦντες ἐπαρουσιάζοντο εἰς τὸν λαόν· οἱ δὲ στέφανοι ἦ-
σαν εἰς μὲν τὴν Ὀλυμπίαν ἐκ κοτίνου (ἀγροσελαίης)
ἀπὸ τῆς Ἀλτῆως, τοῦ ἄλλου, εἰς δὲ τὰ Πύθια ἐκ δάφνης,
εἰς τὰ Νέμεα ἐκ σελίνου καὶ εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἀπὸ πίτυος.
τοὺς Ὀλύμπια νικήσαντας παρεκολούθουν μεγά-
λαι τιμαὶ· ἑορταί ἐτελοῦντο δι’ ἑαυτοῦς οὐ μόνον εὐθὺς με-
τὰ τὴν νίκην ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν
εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν (ἐπινίκια). τὸ ἔτο. ὠνομάζε-
το ἀπὸ τῶν νικητῶν ἐδοξάζοντο δὲ καὶ μὲ ὕμνους καὶ ἀν-
δριάντας. Ἡ πατρίς, εἰς ἣν ἡ τοιαύτη νίκη τιμὴν ἔφε-
ρεν, ἐδράβευεν αὐτοὺς μὲ μεγάλας διὰ βίου τιμὰς καὶ μὲ προ-
νόμοι· οἶον, προεδρίαν εἰς τὰ δημόσια θεάματα,
ἀτέλειαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν δημοσίων υποχρεώσεων.
ἐν Ἀθῆναις ἡξιοῦντο τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως· οἱ Σπαρ-
τιῆται δὲ ἔτασσον αὐτοὺς πρὸ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ μάχῃ.
[Ὡς ἀνωτ. §. 62, 4.]

ἀλλ’ ὅμως ἀγῶνες κηρύκων καὶ σιλλιστῶν μνημονεύονται καὶ πρὶν
ταῦτα ἦδη. Αἱ γινόμεναι δὲ ἀναγνώσεις καὶ ἀπαγγελσίαι δὲν ἀνήκουσιν
εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ ποιταί, ἱστορικοὶ καὶ ῥήτορες ἐδράττοντο
τῆς ὑποκριτῆς, ὅσα γένεσι γινώσκται εἰς τόσον συνθροισθέντων πλῆθος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

§. 8. [210.]

Ὀλυμπιάδες καὶ ἡ κατ' αὐτάς χρονολογία.

Πᾶσα Ἑλληνικὴ πόλις εἶχεν, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἴδιον χρονολογικὸν σύστημα, ὡς καὶ ἴδια σταθμὰ καὶ νομίσματα· τὸ ἔτος δὲ ἐσημαίνετο ἐν γένει ἀπὸ πρώτου τινος τῶν ἐν τέλει· π. χ. ἐν Ἀθήναις μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν θ'. ἐνι-
 αυσίων ἀρχόντων (τοῦ ἰδίου λεγομένου ἀρχοντος)· ἐν Σπάρτῃ δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν ἐτησίων ἐφόρων· ὡσαύ-
 τως δὲ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν ἀρ-
 χὴ τοῦ ἔτους εἰς ἄλλην πόλιν ἄλλη ἦν, οἱ δὲ μῆνες, καίπερ
 σεληνιακοί, οὐ μόνον διαφόρως ὠνομάζοντο, ἀλλὰ προσέτε
 καὶ ἕνεκα τοῦ διαφοροτρόπου ἐμβολισμοῦ πολὺ ἀπ' ἀλλή-
 λων διέφερον, οἱ ἱστορικοὶ ἔλαβον, ὡς γενικὸν δι' ὅλους
 τοὺς Ἕλληνας χρονολογικὸν μέτρον, τὸν κατάλογον τῶν
 Ὀλυμπιονικῶν, ὃν τὰ ὀνόματα ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπι-
 τήρησιν τῶν Ἑλλανοδικῶν ἐπὶ στηλῶν ἐχαράσσοντο καὶ
 ὑστερώτερα εἰς τακτικοὺς καταλόγους κατεγράφοντο. Ἦδη
 ὁ Θουκυδίδης (γενν. [περὶ] 471) σημαίνει ἐνίοτε συμ-
 βάντα κατὰ συγχρόνους νικητάς (εἰς παγκράτιον, οὐχὶ ὡς
 οἱ ὑστερώτεροι συγγραφεῖς κατὰ σταδιοδρόμους).
 Τίμαιος δὲ (γενν. περὶ 356), οὗ τινος τὰ συγγράμματα
 ἐχάθησαν, λέγεται ὅτι πρῶτος μετεχειρίσθη σταθερῶς τοὺς
 Ὀλυμπιονίκας εἰς προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου· ἀλλ' ὁ ἀρ-
 χαίτερος τῶν εἰς ἡμᾶς σωθέντων ἱστοριογράφων, ὅστις τὰ
 συμβάντα κατὰ Ὀλυμπιάδας συνέταξεν, εἶναι ὁ Πολύβιος
 (γεν. 205). εἰς τὸ ἐμπόριον δὲ καὶ τὰς συναλλαγὰς δὲν
 ἦτον ἐν χρῆσει ἡ χρονολογία αὕτη.

Ἀναγωγὴ τῶν Ὀλυμπιάδων εἰς ἔτη χριστιανικά.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο ἀνὰ πᾶν πέμπτον ἔτος κατὰ τὴν περὶ τὰς θερινὰς τροπὰς πανσέληνον ὥστε δύναταί τις τὴν ἀρχὴν ἐκάστου Ὀλυμπιακοῦ ἔτους νὰ θέσῃ περίπου εἰς τὴν πρώτην Ἰουλίου. Ὄθεν ἐὰν θέλῃ τις νὰ εὕρῃ τὸ ἔτος τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ πρῶτον ἔμισυ Ὀλυμπιάδος τινός, π. χ. τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην Ὀλυμπ. 75, 6', τὴν μῆνα Βοηδρομιῶνα, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀφαιρῇ 1 μονάδα (74), τὸ δὲ ὑπόλοιπον πολλαπλασιάσῃ ἐπὶ 4 (296), εἰς τὸ γινόμενον προσθέτῃ τὰ ἔτη τῆς τρεχούσης Ὀλυμπιάδος (296) καὶ τὸ κεφάλαιον, ἐὰν ᾖ νε μικρότερον τοῦ 776, ἀφαιρῇ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν 777 καὶ οὕτως εὕρισκει τὸ πρὶ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἔτος (179). ἐὰν δὲ ᾖ νε μεγαλύτερον ἢ ὁ 776 ἀριθμός, τότε ἀφαιρῇ τὸν 776 ἀπὸ τὸ ἀθροισμα καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἴη τὸ μετὰ τὴν Χριστοῦ γέννησιν ἔτος. Ἄν ὁμως τὸ συμβᾶν συνίθῃ κατὰ τὸ δευτέρον ἔμισυ τῆς Ὀλυμπιάδος, π. χ. ἡ καί τις τῆς Ῥώμης Ὀλυμ. 6, γ' (κατὰ τὴν aeram Varronianam) ἀγομένων τῶν Παριλίων ἐν ἑαρι, τότε ἀνάγκη εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν 1 τὸ ὑπόλοιπον νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ 1, εἰς δὲ τὴν δευτέραν 2 νὰ αὐξηθῇ κατὰ 1, λοιπὸν εἰς τὸ δεδομένον παράδειγμα $5 \times 4 = 20 + 3 = 23$, τὸ ὅποσον ἀφαιρῆται ἀπὸ 777· ἐκ δὲ τοῦ ὑπολοίπου 754 ἀφαιρῆται 1, λοιπὸν 753.

1) [Ἢ γυν ὅταν τὸ κεφάλαιον ᾖ νε μικρότερος ἀριθμὸς τοῦ 776.]

2) [Ὡς τὸ κεφάλαιον εἴη τοῦ ἀριθμοῦ μεγαλύτερος τοῦ 776. π. χ. ἂς εὕρωμεν τὸ γ' ἔτος τῆς Ὀλυμ. 193. πρᾶξι· $193 - 1 = 192$. $192 \times 4 = 768$, $768 + 3 = 771$, $771 - 776 = 5$. 5 + 1 = 6. λοιπὸν τὸ γ' ἔτος τῆς 193 Ὀλυμπιάδος εἴη τὸ 4 μετὰ Χριστόν.]

B.

MANTEIA.

§. 10. [212]

Μαντεῖα καθόλου. Τὸ ἐν Δωδώνῃ.

Πίστις παλαιστάτη ὑπῆρχε κατὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι αἱ θεοὶ καὶ ἀφοῦ ἔπαυσαν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον νὰ ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀπεκαλύπτοντο ὅμως κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἡ δὲ ἰκανότης τοῦ ἐννοεῖν τὴν τοιαύτην ἀποκάλυψιν δὲν ἦτον εἰς πάντας δεδομένη, ἀλλ' εἰς τινὰς μόνον ἀνδρας (Κάλχας ἐν Ἰλιάδι) ἢ εἰς γένη (Ἰαμίδαί 1, Κλυτιάδαι, Τελλιάδαι). ἐπίστευον δὲ προσέτι ὅτι καὶ εἰς τόπους τινὰς κατ' ἐξοχὴν ἀπεκαλύπτοντο οἱ θεοί. Οὕτως Ἐκπαλαί ἤδη ἀναφέρεται τὸ ἐν Δωδώνῃ τῆς Θεσπρωτίας μαντεῖον, ὅπου οἱ Σελλοὶ ἢ ἴσως Ἕλλοι εἶχον τὰς ἑδρας αὐτῶν, γένος Πελασγικὸν ὄντες. Ὁ Πελασγικὸς Ζεὺς 2, οὗτινος ὑποφῆται οἱ Σελλοὶ οὗτοι παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλ. II, 233) καλοῦνται, ἐπίστευον ὅτι ἀπεκαλύπτετο διὰ τοῦ ψευδίσματος τῆς ἱερᾶς δρυὸς (δρυὶς ὑψί-

1) [Ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀπὸ Ἰάμου τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπειτα δὲ ἐξηπλώθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος: εἶον, εἰς Λακωνίαν, Ἀρκαδίαν, Συρακούσας καὶ ἀλλὰ καὶ οἱ δὲ Κλυτιάδαι καὶ Τελλιάδαι ἦσαν Ἰλλεῖοι. τοιοῦτοι δὲ ἦσαν καὶ οἱ Ἰατρομάδες Ἀσκληπιάδαι ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ Κῶν, μάλιστα δὲ περὶδοεῖσι ἦσαν οἱ μάντιες τῶν Ἀκαρνάνων.]

2) Ὁ Ζεὺς λέγεται παρ' Ὀμήρῳ ἤδη Ἰλ. Θ, 250 Πανομφατός, ἢ θεὸς ἐκ τοῦ ὑποφύοντος πάντα πρόφρησις, πᾶς χρηστής τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἶχον.

κομος Ὀδ. Ε, 328, φηγὸς παλαιά. Σοφ. Τραχ. 169) καὶ τῶν ἥχων τοῦ λέοντος (λέοντος, Δωδωναιῶν γαλακτεῖον). Τούτοις χρησίμους τοῦ μαντείου ἐδήλουν γραῖαι ³ (Πελεϊάδες) ἢ ἱερεῖς (τομοῦροι). Ἡ δόξα δὲ τοῦ μαντείου τούτου ἠλαττώθη ὕστερον, μάλιστα ἀφοῦ ὑψώθη τὸ Δελφικόν· ἀλλ' ὅμως πολὺν χρόνον καὶ μετὰ ταῦτα μνημονεύονται ἱερεῖαι ἐν Δωδώνῃ.

§. 11. [213].

Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος.

Περὶ φημιότατον ἐν Ἑλλάδι μαντεῖον, ὅπερ οὐ μόνον Ἑλληνίδες πόλεις, ἀλλὰ καὶ ξέναι εἰς σπουδαίας περιστάσεις ἡρώτων, ἦν τὸ Δελφικόν, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν Δελφῶν τὴν πόλιν, ἥτις τὸ πάλαι Πυθὼ (ἰλ. Β, 519) ἐκαλεῖτο, ἐν Φωκίδι παρὰ τὸν Παρνασσόν. Ἡ μεγάλη δὲ αὐτοῦ δόξα προήλθεν ἰδίως ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Δωριεῖς, οἵτινες τὸ πάλαι περὶ αὐτοῦ κατοῦσαν, ὕστερον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐξηπλώθησαν, καὶ πανταχοῦ μετέδωκαν τὸ σέβας πρὸς τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν θεὸν Ἀπόλλωνα καὶ πρὸς τὴν ἀγιότητα τοῦ μαντείου αὐτοῦ. ἐγένετο λοιπὸν μετ' οὐ πολὺ γενικὸν τῆς Ἑλλάδος μαντεῖον, ἐκτίσαστο μεγάλους θησαυροὺς (ἤδη ἰλ. Α, 404), τοῦτο μὲν ἐκ δώρων τῶν ἐρωτώντων, (Κροῖσος) τοῦτο δὲ ἐκ δεκατισμῶν τῶν σκυλευθέντων λαφύρων μετὰ νίκην τινά, καὶ ὑπεβλήθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἀμφικτυόνων *). Κατὰ τινὰ Ἑλληνικὴν δόξαν, ἥτις πρῶτον εἰς Πίνδαρον

3) [Ὁ ὅμοιος δὲ ἀναφέρει τὰς γραῖας ἱερεῖας· ὅθεν φαίνεται ὅτι ὕστερον παρελήφθησαν, καθ' ἃ καὶ Στράβων λέγει Ζ'. ὕστερον δὲ ἀπεδείχθησαν τρεῖς γραῖαι· τὰ δὲ παρ' Ἡροδότῃ Β' 51 εἰς μυθικώτερα. πρὸς ἀντὶς. §. 23.]

*) Ἡ κατοχὴ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ ἀνήκεν εἰς τοὺς Δελφοὺς, πόλιν ἐλευθερίαν.

ἀπάντᾳ, τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἦν ὁ ὀμφαλὸς τῆς γῆς, ὅπερ καὶ εἰς τὰ νομίσματα τῶν Δελφῶν ὑπεδηλοῦτο. Μέγα δὲ κατ' ἐξοχὴν σέβας πρὸς τὸ χρηστικὸν τοῦτο ἐδείκνυν οἱ Ἀωριεῖς, καὶ μάλιστα οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες καὶ τὰς ἀρχαιοτάτας πολιτικὰς διατάξεις τῆς Σπάρτης, τὴν διαίρεσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ τὴν νομοθεσίαν Λυκούργου, εἰς τὴν βουλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπέδιδον, καὶ ὕστερον δὲν ἐπιχειροῦν οὐδεμίαν σπουδαίαν πράξιν, χωρὶς νὰ συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον διὰ τῶν Πυθίων, ἀρχῆς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐκλεγομένης [§. 58]. Ἀλλὰ καὶ εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις εἶχεν αὐτὸ πολλὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν νομοθεσίαν, τὰ ἥθη καὶ τὴν τήρησιν τῆς πολιτικῆς τάξεως. Εἰς τὸ νὰ καταπαύῃ δὲ τοὺς ἐμφυλίους τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους πολέμους ὀλίγην ἐνέργειαν ἐδείκνυε. Εἰς τὸν κατὰ Περσῶν ὁμῶς πόλεμον συνετέλεσε πολὺ διεγείρον τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ, καὶ παρ' Ἡροδότῳ εὐρίσκομεν τελεῖν πίστιν εἰς τὴν θεῖαν αὐτοῦ δύναμιν.

§. 12. [214]

Συνέχεια. Διαφθορὰ αὐτοῦ.

Ἀπὸ τῶν χρόνων δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπέσυρεν εἰς ἑαυτὸ τὴν μομφήν, ὡς χαριζόμενον τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ ἐπειδὴ κατὰ μικρὴν ἢ παλαιὰ εὐσέβεια καὶ ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων ἐσθύνετο, ἤρξατο νὰ ἐλαττώνηται καὶ τοῦ μαντείου ἡ δόξα πάντοτε περισσότερον, μάλιστα ἀφοῦ αὐτὸ τοῦτο διεφθάρη καὶ ἐν τέλει ὑποκείμενον τοῦ Μακεδόνα Φιλίππου ἐγένετο (Πυθία φιλιππίζουσα). Κατὰ μικρὴν δὲ ἀπώλεσε τὸ τε σέβας καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἐτι καὶ κατὰ τὴν δ'. ἑκατονταετηρίδα μετὰ Χριστοῦ ὁ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ συμβουλὴν.

Συνέχεια. Διοργανισμός αὐτοῦ.

Ἦδη τὸ πάλαι εὕρισκετο ναὸς τις ἐν Δελφοῖς· ἀλλ' ἀφοῦ οὗτος (548) ἐκείη, φθορομένη ἕτερος μεγαλειότερος καὶ λαμπρότερος ¹. Εἰς τὸ αὐτὸν δὲ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχεν ὑψωμά τι, ὅπου ἵστατο ὁ χρηστήριος τρίπους, εἰς θν ἦτο κατεσκευασμένον βαθοῦλωμά τι ἡ ἀνοιγμα (δύλωος), ἐφ' οὗ ἡ Πυθία, γενομένων προπαρασκευαστικῶν τινῶν τελετῶν ², ἐκαθέζετο, ἵνα δεχθῇ τὴν θεῖαν ἔμπνευσιν. Τὰς ἐκφράσεις δὲ αὐτῆς μετέδιδεν ἱερεὺς τις

1] [Φασι δὲ εἶναι τὸ μαντεῖον ἄντρον κοῖλον κατὰ βάθους, αὐ μάλᾳ εὐρύστομον, ἀναγέρισθαι δὲ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα ἐνθουσιαστικόν· ὑπερκειῖσθαι δὲ τοῦ στομίου τρίποδα ὑψηλόν, ἐφ' οὗ τὴν Πυθίαν ἀναβαίνουσιν, δεχομένην τὸ πνεῦμα, ἀποσπῆλκιν ἑμμετρά τε καὶ ἄμετρα· ἐνταῖνεν δὲ καὶ ταῦτα εἰς μέτρον ποιητῆς τινος ὑπουργοῦντας τῇ ἱερῇ, πρώτῃ δὲ Φηρόνῃ (τὴν εὐρύσκειν τὸν ἐξέμετρον) γενέσθαι φασὶ Πυθίαν· καλεῖσθαι δὲ καὶ τὴν προφῆτιν οὕτω καὶ τὴν πάλιν ἀπὸ τοῦ πυθέσθαι. Στράβ. Θ'. σ. 419.]

2] [α Πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ νόματος καὶ μαρμαρῶν τῆς θάφνης. Ἄσκη. τὸ δὲ νῆμα τοῦτο ἦν εὐχὴ τοῦ Κασταλίου πηγῆς, ὡς πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλὰ τῆς Κασταλίδος, ἀναβλύζον ἐκ τοῦ αὐτοῦ. Ὡσαύτως δὲ Ἰσραηλται καὶ ἡ δοξα τῶν λεγόντων (ὡ καὶ Οὐδέμωθ), ὅτι πρὶν ἢ καθίσθαι ἐν τρίποδι ἐλόετο εἰς τὴν Κασταλίαν· τοῦτο ἐγένετο ἀπὸ μόνον, ὡς δὲ λονάτι· τὸ πρῶτον ἐξελέγετο εἰς τὸ ἐπαγγέλμα τοῦτο. Ἐπειτα δὲ οὐδέποτε πλέον ἐξήρχετο τοῦ ἱεροῦ ἢ Πυθίαι. Ἰδε περὶ τούτου (καὶ καθόλου περὶ τοῦ μαντείου διεξοδικά) ἐν Ulrichs Reisen in Griech. I. Bremen 1840. 8. σελ. 49—50, ὅπου εὐρήσεις ὅτι καὶ ἡ ποιητικὴ δύναμις τοῦ νήματος τῆς Κασταλίδος ἦν ἐπὶ νόημα τῶν Ἑσκαίων ποιητῶν, καὶ ἡ μαντικὴ ὑπεριώτερον πλάσμα. Ἡ Κασταλίς ἦν καθαρτήριον ἢ περὶ κτήριον αὐ μόνον δὲ τοῦ θεράποντος τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἐρχομένους ἵνα λάβωσι μαντείας, ἢ ἵνα ἀγωνισθῶσιν εἰς τὰ Πύθια, καὶ ἀπὸ τῶν διὰ τοῦ προσευχόμενους εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. — Ἡ Πυθία ὤρεται εἶναι Ἀμφίε. λέγεται δὲ ὅτι πρότερον ἐλαμβάνετο παρθένος νέη, ἔπειτα δὲ, ἀφοῦ τις διεφάρη, γράς ὑπὲρ τῆς 50 ἔτη γεγονοῦσιν, ἀκαλοῦσθαι θῶα συνάμα καὶ πρὶν συμπληρωματικῇ.]

(π ρ ο φ ή τ η ς) συνήθως ἐμμέτρως, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ εἰς πεζὸν λόγον, εἰς τοὺς ἐρωτῶντας, ὡς ἀποκρίσεις, αἵτινες ὅμως πολάκις ἦσαν σκοτειναὶ καὶ ἀμφίβολοι (Ἀ πό λ λ ω ν λ ο ξ ί α ς). Κατ' ἀρχάς ἐδίδοντο οἱ χρησμοὶ μόνον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὠρισμένου τινὸς μηνὸς 3, ἀλλ' ἀρᾷ τὸ πλῆθος τῶν ἐρωτῶντων κῦξῃσε, προσδιωρίσθη χρόνος τις ἐκάστου μηνὸς πρὸς τοῦτο. Ἰὼν ἐπιμελητῶν δὲ τοῦ ναοῦ οἱ μὲν ἦσαν ὅ σ ι ο ι ἐκ τῶν 5 δελφικῶν ἱερατικῶν γενῶν 4, ἐπιμελούμενοι τὰς θυσίας, οἱ δὲ π ρ ο φ ῆ τ α ι, ἱερεῖς τοῦ χρηστηρίου ἃ ἐξηγηταὶ ὄντες· κατωτίρας δὲ τάξεως ἦσαν οἱ π ε ρ ι η γ η τ α ῖ, ξαναγοῦντες τοὺς προσερχομένους, καὶ αἱ ὑπηρετοῦσαι π ρ ό σ π ο λ ο ι γυναῖκες.

§. 14. [216].

Ἔτερα μαντεῖα.

Ἦσαν δὲ προσέτι καὶ ἄλλα πολλὰ μαντεῖα, οἷον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δῆλῳ, ἐν Πατάροις τῆς Λυκίας, ἐν Κλάρῳ παρὰ τὴν Κολοφῶνα, ἐν Διδύμοις παρὰ τὴν Μίλητον (ἐπιτηρούμενον ὑπὸ τῶν Βαργιδῶν), ἐν Ἄδαις τῆς Φωκίδος· τὸ ἄντρον τοῦ Τροφωνίου ἐν Λεβαδείᾳ τῆς Βοιωτίας 1, τὸ μαντεῖον τοῦ Αἰῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου ἐν Ἐρωπῇ τῆς Βοιωτίας καὶ ἄλλα. Τοὺς χρησμοὺς δὲ ἐλάμβανον ἐκτελοῦντες διάφορα προπαρασκευαστικά ἔθιμα, εἷς τινὰς τόπους δι' ἐ γ κ ο ι μ ή σ ε ω ς, π. χ. εἰς τὸν ναὸν

3) [Ἐκ τοῦ ἐπισυντάτῃ τὴν 7 τοῦ μηνὸς Βουαίου (= Ἐλεφανθοκλήωνος = Μαρτίου), ὅν γενέθλιον τοῦ θεοῦ ἐνόμιζον, ἀφ' ἧς ἐνείθισαν αἱ κατὰ μῆνα μαντεῖαι. Πλούτ.]

4) [Εἰς Διουκλίωνα τὸ γένος αὐτῶν ἀναφέροντες. τούτων πρῶτα το ὁ ἐκδίδων τοὺς χρησμοὺς προφήτης.]

1) [Περὶ οὗ βλέπε Βῆφμ. Ἀθην. αἱ. 1412, γ. 1847. τὴν διατριβὴν τοῦ Γουλιγγίου, μεταφρασθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ Ἀκτινικοῦ.]

τοῦ Ἀμφικράου [Πausan. Α'. λδ']. Εἰς ἄλλα δὲ ἐγένετο ἀποκάλυψις ἐκ νεκρῶν (νεκρομαντεῖα). Ἄλλως δέ, ὡς ξένοι ἡρώτων Ἑλληνικὰ μαντεῖα, οὕτως εὐρίσκομεν ὅτι καὶ Ἕλληνες ἐπορεύοντο εἰς ξένα, π. χ. εἰς τὸ τοῦ Διὸς Ἄμμωνος ²⁾).

ΔΕΣΜΟΙ ΜΕΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΒΑΛΛΑΔΟΣ.

Α.

ΑΝΦΙΚΤΥΟΝΩΝ ΔΕΣΜΟΣ.

§. 1. [217].

Ἀμφικτυονίαι καθόλου.

Ἡ κοινὴ θρησκεία καὶ αἱ κοιναὶ αὐτῆς ἐορταὶ ἦνσαν ἔκπαλαι τοὺς γειτονεύοντας λαοὺς μάλιστα καὶ μὴ ὄντας τοῦ αὐτοῦ γένους· ἐκ τούτου δὲ συνεστάθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀμφικτυονίαι (κυρίως ἀμφικτιονίαι) δεσμοὶ τινες, ἧται ἐκ συνθήκης ἐταιρεῖαι τῶν ὁμόρων πόλεων, τῶν συνεργημένων εἰς κοινόν τι ἱερόν. Ἦσαν λοιπὸν αἱ τοιαῦται συνδέσεις, οὔτε ὡς αἱ κατὰ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν προωρισμέναι συμμαχίαι, οὔτε πάλιν ὡς οἱ κατὰ χώρας

2) Ἄλλα μέσα, δι' ὧν ἐπίστευον ὅτι δύνανται εὐρίν συμβουλήν περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι, ἦσαν οἱ ἐγγράφοι χρησμοί, φυλακτιόμενοι ὑπὸ τῶν χρησμολόγων ἢ χρησμηδῶν (διαφέρουσι τῶν προφητῶν καὶ ὑποφητῶν), ἐπεὶ ἦσαν ἡ Βάκχis καὶ Μουσaeos· ἔπειτα ἡ ἱερασκοπία, οἷα τῶν θυμῶν, ἡ παρατήρησις τῆς φωνῆς καὶ πτήσεως τῶν ὀρνέων, αἱ διασημεῖαι, ἧται οὐράνια σημεῖα, ὡς τῆς ἀστραπῆς, βροντῆς, τῶν ἐκλείψεων τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης, τὰ νύπνια καὶ π. τ.

Δεσμοί, σκοποῦντες ἐν κοινῷ βουλευτικῇ συνεδρίῳ [τὰ κοινὰ συμφέροντα καὶ] τὰς ὑποθέσεις τῶν [κατοικοῦντων τὴν αὐτὴν χώραν] λαῶν. [ἀλλὰ μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κοινοῦ ἱεροῦ.] Ὅμως δὲ παρήγγαλλον ἐνίοτε καὶ τὴν τήρησιν φιλανθρωπικῶν τιμῶν κατὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν νομίμων. Τοιαῦται δὲ ἀμφικτιονίαι μνημενεύονται πολλαί, ἀλλὰ περὶ τοῦ διοργανισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας τῶν περισοτέρων ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν.

§. 2. [218].

Ἡ ἐν Θερμοπύλαις καὶ Δελφοῖς ἀμφικτιονία.

Ἔκτασις, σκοπὸς καὶ ἱστορία αὐτῆς.

Περιφημότερα τῶν ἀμφικτιονιῶν τούτων ἦν ἡ ἐν Θερμοπύλαις παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πυθίου Ἀπόλωνος συνερχομένη. Τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἐπειδὴ ἔπιτα τὰ ἀρχικά της μέλη εἰς μέγα μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐξηπλώθησαν, ἐγένετο περίδοξον, καίτοι παντάπασι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γενικὸν τῶν Ἑλλήνων βουλευτήριον. διέμεινε δὲ πολὺ καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἔσχε καὶ πολιτικὴν δύναμιν. Τὸ συνέδριον τοῦτο ὀνομάζεται κατ' ἐξοχὴν ἀμφικτιονικόν, ἡ δὲ ἀρχὴ αὐτοῦ βυθίζεται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους 1), τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ παράγουσιν οἱ παλαιοὶ ἀπὸ τοῦ οἴου τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Ἑλλήνος Ἀμφικτύονος, ὅστις ἀναμφιβόλως μόνον ὡς μυθικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ δεσμοῦ πρέπει

1) [Κατὰ τὰ χρονικά τῆς Πάρου 1522 π. Χ. «τὰ πάλαι μὲν οὖν ἀγνοεῖται. Ἀκρίσιος δὲ τῶν μνημενευμένων πρῶτος διατάξει δικαίως τὰ περὶ τοῦ Ἀμφικτύονος, καὶ πόλεις ἀφορίσκει τὰς μετασχούσας τοῦ συνεδρίου, καὶ φησὶν ἐκάστη δοῦναι, τῇ μὲν καθ' αὐτὴν, τῇ δὲ μετ' ἑτέρας ἢ μετὰ πλείονων ἀποδείξει δὲ καὶ τὰς ἀμφικτιονικὰς δίκας, ὅτι καὶ πόλεις πρὸς πόλεις εἶλε. Σιράζ, Θ. σελ. 420.]

νά θεωρῆται 2]. Μέλη δὲ αὐτοῦ ἦσαν 12 ἔθνη 3, τὰ ὅποια πάντα πρότερον ἐν Θεσσαλίᾳ ἢ περὶ αὐτὴν ὄκουν, διαφυλάξαντα τὰς κατὰ τὰ δίκαια τοῦ δεσμοῦ σχέσεις μέχρι τῶν Μακεδονικῶν χρόνων, καίτοι τινὲς τούτων, ὡς Δωριεῖς, Ἴωνες καὶ Θεσσαλοὶ, τοὺς γείτονας αὐτῶν ὅλως ἐπεσκότισαν ἢ κατέβληψαν. Σκοπὸς δὲ τοῦ δεσμοῦ ἦτο [μὲν καὶ] νά στηρίξῃ νόμους τινὰς φιλανθρώπων καὶ ἡμέρους εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν γειτονεούντων λαῶν, [ἀλλὰ κυρίως] νά προστατεύῃ τὸν ἐν Δελφοῖς ναόν 4. Ὑστερότερα δὲ (ἔκ τοῦ 586 π. Χ.) ἀνέλαζε καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν πυθικῶν ἀγώνων. Δὲν ἀπέδλεπε λοιπὸν εἰς ἄμυναν κατὰ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, οὐδὲ ἀνέμιγνύετο εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῶν μετεχουσῶν πόλεων διὸ καὶ ἀργὸν εὐρίσκειμεν τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐρίδας τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους.

2] [Ἐνομάσθη δὲ ἦτοι ἀπὸ Ἀμφικτυόνος τοῦ Αἰουκαλίωνος, ὅτι αὐτὸς συνήγαγε τὸ ἔθνος βασιλευσών — ἢ ἀπὸ τοῦ περιόικου· εἶσαι τῶν Δελφῶν τοῦ· συνταχίντας. Ἀρποκρ. ἐν λ. Ἀμφικτ. ἐνίστα δὲ λέγεται καὶ τὸ κοινοὺν τῶν Ἑλλήνων συνεδρίον, καὶ δὲ πρέπει νά συγχίτηται μὲ τὸ ἐπὶ τῶν Περσικῶν συνέδριον τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἰσθμῷ μὲν τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ ἐν Σπάρτῃ, οὐδὲ μὲ τὸ ὑστερότερον ἐν Κορίνθῳ, ὅπερ ἀνηγόρευσε τὸν Ἀλεξάνδρον στρατηγὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.]

3] Θεσσαλοὶ, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Περραιβοί, Μάγνητες, Λοκροί, Οἰταῖοι ἢ Αἰνιῶνες, Ἀχαιοὶ Φθιώται, Μολοῖς ἢ Μηλιαῖς, Φωκεῖς καὶ Δωλοπικ. [Ἀλογ. II. Παραπ. λς'. πρὸς Ἀποκρ. λ. Ἀμφικτυόνος. Παισχ. I. γ. 2.]

4] [Ἐν τῇ ἑρκείᾳ τῶν Ἀμφικτυόνων ἦν ἀμειδιμαίνον πόλιν τῶν Ἀμφικτυονίδων ἀνάστατον ποιῆσαι, μὴ ὑδάτων ναμακτικῶν εἰρξῆν, μὴ ἐν πολέμῳ μὴ ἐν εἰρήνῃ ἐν δὲ τις ταῦτα παραβῇ, στρατεύσιν ἐπὶ τοῦτον καὶ τὰς πόλεις ἀναστήσιν. καὶ ἐάν τις ἢ σὺλῃ τὰ τοῦ θεοῦ, ἢ συνιδῇ τι, ἢ βουλεύσῃ τι κατὰ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ, τιμωρήσιν καὶ ποδὶ καὶ χειρὶ, καὶ φωνῇ, καὶ πάσῃ δυνάμει. καὶ πρὸς τῷ ἑρκῇ ἀρὰ ἰσχυρά. » Ἀλογ. ἐν τῷ II. παραπρ. λέ. παρὰ θ. Διον. Ἀλικαρ. Ῥομ. Ἀρχ. Δ. κί.]

Συνέχεια.

Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἀνακρίνεται ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ εἰς τοὺς λεγομένους ἱεροὺς πολέμους (κατὰ Κίρρας μεταξὺ τῶν 600 καὶ 590 π. Χ., κατὰ Φωκίδος 355—346, κατὰ Ἀμφίσσης 340—339, κατὰ Αἰτωλῶν 280), γενομένους κατὰ ὕβριστῶν τοῦ ναοῦ, καθ' οὓς πολέμους μέλη μέγα δυνάμει μεταχειρίζοντο τὸ συνέδριον εἰς ἰδιοτελεῖς πολιτικοὺς σκοποὺς [ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὑπερασπίσεως τῶν συμφερόντων αὐτοῦ· οὕτως, οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι, Θηβαῖοι καὶ] Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, λαθὼν εἰς τὸ συνέδριον [346 π. Χ.] τὴν θέσιν τῶν Ἀσσιέων καὶ Φωκίων, οἵτινες ὁμοῦς ὕστερον πάλιν ἀπεκατεσταθῆσαν. Διέμενε δὲ ἡ Ἀμφικτυονία καὶ ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ὑπετάχθησαν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ μεταβολὴν τινα εἰς τὸν διοργανισμόν αὐτῆς ὑπὸ Αὐγούστου παθεῖσα, ἐξηκολούθει ὑπάρχουσα καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῶν Καισάρων.

§. 4. [220]

Ἐσωτερικὸς διοργανισμὸς τοῦ
Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου.

Ἰερὰ τῶν Ἀμφικτυόνων ἦσαν ὁ ναὸς τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος καὶ ὁ τῆς Ἀμφικτυονίδος Ἀθήνητρος ἐν Ἀνθήλῃ παρὰ τὰς Θερμοπύλας. Αἱ σύνοδοι δὲ ἐγίνοντο δις τοῦ ἔτους [«ἕαρός τε καὶ μετοπώρου»] ποτὲ μὲν εἰς Δελφοὺς ποτὲ δὲ εἰς Θερμοπύλας 1. Αἱ ψῆφοι ἦσαν 24, δύο δι'

1) [Συνήθως ἡ μὲν ἐὰριν ἡ πυλαία συνήρχετο ἐν Δελφοῖς, ἡ δὲ μετοπώριν ἡ ἐν Θερμοπύλαις. τινὲς δὲ ἐδέχονταν καὶ δύο συνέδους κατ' ἑτος εἰς ἑκάτερον τῶν τόπων. πυλαία δὲ λέγεται οὐ μέντοι ἡ εἰς Πύλους γενομένη σύνοδος, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς Δελφοὺς.]

ἕκαστον τῶν συνδεδεμένων ἔθνων· ἀλλὰ πῶς αὐται δι-
 ροῦντο μεταξύ τῶν πόλεων μεγάλων ἔθνων, ὅποιοι οἱ Ἴωνες
 καὶ Δωριεῖς, δὲν εἶνε ὅλως σαφές. Οἱ παρὰ τῶν πόλεων
 πεμπόμενοι πρέσβεις ἐλέγοντο *ἱερομνήμονες* καὶ
πυλαγόροι (πιθανὸν εἰς ἱερομνήμων καὶ πλείονες πυ-
 λαγόροι ἐξ ἑκάστης πολιτείας), ὧν τὰ ἔργα καὶ αἱ πρὸς
 ἀλλήλους σχέσεις δὲν διευκρινίσθησαν ἐπαρκούντως 2). Ἐκ-
 τὸς δὲ τῆς συνεδριάσεως γίνεται καὶ *ἐκκλησιᾶς*
μνήμη, εἰς ἣν συνήρχοντο πάντες οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι πο-
 λιταὶ ἐκ τῶν πόλεων τοῦ δεσμοῦ. [Αἵσχ. Κ. Κτησ. §. 124.]

B.

ΔΕΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ.

§. 5. [221.].

Τοιοῦτοι δεσμοὶ καθόλου.

Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ μικρῶν πόλεων εὐρί-
 σκομεν συνδέσεις τινάς, ὧν, στερεουμένων ἐνίοτε διὰ τῆς
 λατρείας κοινοῦ τινος ἐθνικοῦ θεοῦ, σκοπὸς ἦν τὸ βου-

2) Οἱ ἱερομνήμονες ἐσχημάτιζον καὶ ἑῶν συνέδριον. [οἱ ἱερομνή-
 μονες λέγονται καὶ σὺν ἐδρῶι ἐκίπτε, ἔστιν ὅτε καὶ ἄλλως Ἀμ-
 φικτύονες· δὲν ἔτι δὲ ἀλλοῦς ὅτι οἱ μὲν ἱερομνήμονες ἦσαν ὀρισμένοι
 διὰ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, οἱ δὲ πυλαγόροι (ἢ πυλαγόροι) διὰ τὰ
 πολιτικά. ἔγωγ νομίζω τοὺς μὲν ἱερομνήμονας εἶναι γραμματεῖς (ὥσπερ
 καὶ λέγονται ἐνίοτε) καὶ ὑπομνηματιστὰς, τοὺς δὲ πυλαγόρους, βήτο-
 ρας ὑπὲρ τῆς πεμπούσης αὐτοῦ πόλεως. εἶναι καὶ οὗτοι μὲν, ἐν Ἀθή-
 ναις, ὡς σπουδαιότεροι, αἰρῶσι κατ' ἑῶς ἐξιλέγοντο, ἐκεῖνοι δὲ, οἱ ἱε-
 ρομνήμονες, ἐπὶ ἀφίστατον χρόνον, ὡς φαίνεται.]

λεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, τὸ κρίνειν τὰς πρὸς ἀλλήλους ἐρίδας, καὶ γράφειν ψηφίσματα περὶ πολέμου πρὸς ξένους· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἀναφαινεται ἡ τάσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν, καθ' ὅσον τὸ τέλος τῶν τοιούτων δεσμῶν συνήθως ἦν διχόνοια μεταξὺ τῶν καὶ σπουδὴ τινων πόλεων πρὸς τὴν ἡγεμονίαν. Τοιοῦτοι δεσμοὶ ἦσαν π. χ. ὁ τῶν Φωκίων καὶ ὁ τῶν Θεσσαλῶν, οἵτινες ἄλλως ἦσαν διηρημένοι εἰς ἀνεξαρτήτους ἀριστοκρατικῶς πολιτευομένας πόλεις, καὶ μόνον εἰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις ἐξέλεγον ἓνα τὰ γὰρ, ἥτοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἢ δικτάκτορα 1). καὶ μεταξὺ δὲ τῶν Ἀρκάδων εὐρίσκομεν ἓνα, τὸ 369 κατὰ τῆς [Σπάρτης] συσταθέντα δεσμὸν 2), τοῦ ὑποίου τὰ μέλη ὕστερον ἠνώθησαν μετὰ τοῦ συλλόγου τῶν Ἀχαιῶν, Αἰτωλῶν ἢ Σπαρτιατικῶν. Ὡσαύτως δὲ καὶ μεταξὺ τῶν Ἰωνικῶν 3) καὶ Δωρικῶν πόλεων κατὰ τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὑπῆρχε χαλαρὸς τις δεσμὸς καὶ ὀλίγη διαρκεία. — Καθόλου δὲ εἰπεῖν πάντες εἰ τοιοῦτοι δεσμοί, ἐνὸς ἑπεκρά-

1) Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εὐρίσκομεν τυράννους, καὶ τὸ 376 ὑπέκυψεν ἡ Θεσσαλία πᾶσι ὑπὸ τὸν Φεραῖον τύραννον Ἰάσονα [σύμμαχον τῶν Θηβαίων· ἀφοῦ δὲ οὗτος τῷ 370 ἐδολοφονήθη· ἐγένετο τύραννος ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοῦ 369—387, περιορισθεὶς ἐν Φεραῖς· τοῦτον ἐδολοφόνησε Λυκάφρων ὁ Β'. ἐφ' οὗ] ὕστερον ὑπετάχθη ἡ χώρα εἰς τοὺς Μακεδόνας [τῷ 357 διὰ Φιλίππου, καὶ ἔμεινεν αὐτοῖς ὑποτελής μέχρι 197 π. Χ.]

2) [Τὸ κοινὸν τῶν Ἀρκάδων, εὖ τὸ συνέδριον (ἢ σύνεδρος) ἐγένετο ἐν Μεγαλοπόλει, τὴν δὲ κυβερνητικὴν δύναμιν εἶχον μύριοι ἀπὸ πόσης τῆς Ἀркаδίας. Πλεῖστα παρὰ Schoemann, Antiqu. p. 409—411. καὶ μάλιστα W. Vincher, Ueber. Staaten u. Buenden etc. Basel 1840. 4. σ. 28—30, ὅστις τῷ Σχοιμ. ἀντιλέγων φρονεῖ ὅτι κατὰ τὴν αἰρῆσιν τὴν γενομένην μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην διελύθη ὁ δεσμὸς τῶν Ἀρκάδων.]

3) Πανήγυρις εἰς τὸ Πανιώνιον κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μικτῆς Πανιώνιας πρὸς τὴν τοῦ Πισιδῶνος [ἐλικωνίου.]

ται ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Λακεδαιμόνος, δὲν ἤδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς πολιτικὴν τινα βαρύντητα· ἀφοῦ ὅμως αἱ πόλεις αὗται διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν διαφθορᾶς καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐρίδων ἐξενευρίσθησαν κατὰ μικρὸν, ἀνεδείχθησάν τινες καὶ τῶν δεσμῶν τούτων.

§. 6. [222].

Δεσμός τῶν Βοιωτῶν.

Εἰς Βοιωτίαν, διαιρουμένην εἰς πολλὰ ἀνεξάρτητα κράτη, ἐσχηματίσθη δεσμός τις ¹⁾, λεγόμενος τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν μὲ κοινὰ ἱερά, παμβοιωτία, παρὰ τὴν Κορώνειαν. Οἱ προσετώτες τοῦ κοινοῦ ὀνομάζοντο Βοιωτάρχαι, ὧν ἡ ἀρχὴ ἐνισύσιος μὲν ἦν, ἀλλὰ ἠδύναντο καὶ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς πολλάκις νὰ ἀνατεθῇ. οὗτοι ἐπρότεινον τὰ πρακτέα ταῖς 4 βουλαῖς τῶν Βοιωτῶν [αἵπερ εἶχον ἅπαν τὸ κύρος] ²⁾. Οἱ Θεβαῖοι δὲ ἦσαν ἡγεμόνες τοῦ δεσμοῦ, τοῦ ὁποῖου αἱ πόλεις, ὀλίγαρ-

1) Πρὸ τοῦ Περσικοῦ πολέμου ἤδη ἀνώθησαν οἱ Πλαταιεῖς μετὰ τῶν Ἀθηναίων, μεθ' ὧν ἔμειναν οὕτω μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Πηλοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε ἡ πόλις αὐτῶν κατεστράφη ὑπὸ τῶν Θεβαίων, ὕστερον δὲ μετὰ τὴν Ἀνταλκίδου εἰρήνην ἀνηγέρθη πάλιν (386). [Λέγεται ὅτι 14 πόλεις ἀπέτελουν τὸν δεσμόν, ὧν βεβαίως ἦσαν αἱ Θεβαῖαι, ὁ Ὀρχομενός, ἡ Λιβαδία, Κορώνεια, Κῶπαι, Ἀλίαρτος, Θεσπιαί, Τάναγρα καὶ Ἀ-θηδών, ἔτι καὶ ἡ Χαλκία, Χαλκιδεῖαι, Πλάταιαι, Ὀρρωπὸς καὶ Βλουβεραί.]

2) [Θουκ. Ε'. 28. Ἦσαν δὲ οἱ Βοιωτάρχαι καὶ στρατηγοὶ ἐν πολεμῷ· τῶν δὲ ἀριθμὸν ἦσαν, ἐπὶ μὲν τοῦ Πηλοποννησιακοῦ πολέμου 11, δύο τῶν Θεβαίων, καὶ εἰς ἀρ' ἑκάστη· τῶν ἄλλων πέντε· ἀπὸ δὲ τοῦ 387 ἀναφέρονται πολέμαρχοι μόνον ἐν Θεβαῖς· ἀφοῦ δὲ τὸ 379 εἰσῆλθῃ ἡ δημοκρατία κατεστάθησαν 7 Βοιωτάρχαι, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ὡς ἀρχόντες τῶν Θεβαίων, τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς ἀπὸ τοῦδε ἦν εὐχρὶ νὰ ἀνανεώσωσι τὸν δεσμόν, ἀλλὰ νὰ στηρίξωσιν ἕν μόνον πολιτεύμα, δι' ἅσπασιν τὴν Βοιωτίαν, οὗ πρωτεύουσα νὰ ᾖ καὶ αἱ Θεβαῖαι, αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις ὅμοιοι, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ Ἀττικῷ.]

χικαὶ οὕται τὸ πάλαι, πολλὰ ἔπαθον ὕστερον ἐκ τῶν ἐρί-
δων τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν κομμάτων,
συνεργούντων ἐν μέρει τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἀκκεδαμονίων.
Προσεφέροντο δὲ οἱ Θηβαῖοι, μάλιστα μετὰ τὸν Περσικὸν
πόλεμον, πολλὰ ἡγεμονικῶς πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις³⁾, ὕ-
στερον δέ, ὅτε αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Σπάρτη ἐξησθένησαν, ἀνε-
δείχθησαν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ πολλὰ ἐπίσημοι⁴ διὰ Πε-
λοπίδου, ὅστις τὸ 379 ἀπεκατέστησε τὴν δημοκρατίαν,
καὶ Ἐπαμεινώνδου. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀνδρῶν
τούτων (Πελοπίδας † 364, Ἐπαμεινώνδας † 362) ἐταπει-
νώθησαν πάλιν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι κατὰ τῶν
Φωκίων βοήθειαν παρὰ τοῦ Μακεδόνα Φιλίππου. Ἀλλ' οὗ-
τος, ἐχθρὸς αὐτῶν μετ' οὐ πολὺ γενόμενος, τοὺς ἀτήρησε
μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην 338 διὰ παντός τὴν δύνα-
μιν. ὅμως δὲ ὁ δεσμὸς αὐτῶν [ἀνανεωθείς ἔπειτα τὸ 315
π. Χ. διὰ Κάσσανδρον,] διήρκεσε πολὺν χρόνον, [ἔτι καὶ
μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κορίνθου.]

§. 7. [223]

Ὁ σύλλογος τῶν Ἀχαιῶν.

Αἱ 112 πόλεις τῶν Ἀχαιῶν¹, αἵτινες ἕνεκα τῆς θέσεώς
τῶν πολὺν χρόνον δὲν ἐπηρεάσθησαν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν

3) Κατὰ τὴν εἰρήνην ἐπὶ Ἀνταλκίδου (387) ἀπώλεσαν αἱ Θῆβαι
τὴν ἐπὶ τῶν λοιπῶν συμμάχων πόλειον ἐνιστάμεν τῶν, ἀλλ' ἡ ταπεινω-
σις αὐτῆς δὲν διήρκεσε πολὺ, καὶ ἀπὸ τοῦ 370 ὑψώθησαν πάλιν.

4) [Ἐρίσαντες πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἑλ-
λήνων.]

1) [Οἱ Ἀχαιοὶ οὗτοι πρὶν τῆς καθόδου τῶν Δωριέων κατέφκουν τὴν
Ἀκαονίαν. Ἐκστειλούντο δὲ τότε καὶ δὴ Τεσσαγόνες λέγεται ὁ βασι-
λεὺς ἐφ' οὗ μετέφκσαν εἰς τὸν Αἰγιάλον, ἐκβαλόντες τοῦ Ἰωνας λέγεται
δὲ ὅτι ἡ βασιλεῖα διετηρήθη μέχρι Ὀγύγου, ἀλλὰ πόσου χρόνου

τῆς Ἑλλάδος κλονισμῶν, ἐσχημάτιζον ἑκαταίη ἡσυχόν τινα καὶ [ὥς πρὸς τὸ πολίτευμα] ὁμοιόμορφον δεσμὸν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Μακεδόνων, ὅτε διελύθη. Ἀλλ' ἐνὸς αὖ ἐπεκράτου αἱ ταραχαὶ τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀλλήλους, ἀνεώθη πάλιν ὑπὸ τινων πόλεων (περὶ τὸ 280), μεθ' ὧν ἠνώθησαν καὶ ἄλλαι πολλαί, ἵνα συνυπερασπίζοντας ἀλλήλας καὶ ἀγωνίζονται κατὰ τῶν τυράννων, καὶ ἰδίως κατὰ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας. Ἐπὶ Ἀράτου (+ 213) καὶ ἐξαιρέτως ἐπὶ Φιλοποίμενος (+ 183) ὁ σύλλογος οὗτος ἐδοξάσθη πολὺ ἐπὶ βραχὺν χρόνον. ἀλλὰ καὶ οὗτος, πολλὰ παθὼν ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐρίδων καὶ ἐξασθενήσας εἰς τοὺς πολέμους πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ Σπαρτιάτας, παρσκευάσας τὴν ὁδὸν πρῶτον μὲν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς Ῥωμαίους· οὗτοι δὲ, οἱ τελευταῖοι, πολὺν χρόνον ἦσαν φίλοι τῶν Ἀχαιῶν, ὕστερον ὁμως ὑβριστικῶς προσεφέροντο πρὸς αὐτοὺς, καὶ μετὰ τὴν κατὰ Περσέως νίκην ὑπὲρ τοὺς χιλίους τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν ἔσυραν εἰς Ῥώμην, ὅπου ἔμειναν [κρατούμενοι] ἀπὸ τοῦ 197—150. Νέος δὲ πόλεμος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνεπέφερε μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Κορίνθου (146) τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἡ Ἀχαΐα ἐγένετο ἐπαρχία Ῥωμαϊκή. [§. 9. καὶ 43.]

ἄθλον. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Ἀγύγου εἰσῆχθησαν δημοκρατικὰ πολιτεύματα εἰς πάσας τὰς πόλεις τῶν Ἀχαιῶν, ὧν πολλαὶ συνήκισθησαν ἐκ πολλῶν Ἰωνικῶν κωμῶν. ἀριθμοῦσι δὲ οἱ παλαιοὶ δώδεκα πόλεις Ἀχαιῶν, ὧν τὰ ὀνόματα παρὰ τισι διαφέρουσι· καὶ κατὰ μὲν Ἠρόδοτον Α'. 145. καὶ Στράβωνα III. 383—386. ἦσαν αἱ ἑξῆς Πελλήνη, Αἰγίρα, Αἰγάι, Πασιδάωνος ἱερὸν ἔχουσα, Βαῦρα, Ἑλίκη, ἣν τελευταῖον κατέλιπον οἱ μάχῃ κρατηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν Ἴωνες, Αἴγιον, Ῥόδες, Πάτραι, Φυραί, Ὠλενος, Λύμη, καὶ Τρίταια, ἡ μόνη τούτων μισογαΐα· ὁ Πολύβιος δὲ ἀντὶ τῶν Αἰγίων καὶ Ῥυπῶν ἀναφέρει τὴν Λεόντιον καὶ Κερύνειαν, ἣν ὁ Παυσανίας ἀντὶ τῶν Πατρῶν καταλείπει, ὁ δὲ Γρότιος Ἑλλ. ἱς. I. σελ. 763 δίδεται πλείονας τῶν 12.] Κατὰ τοὺς ἔπειτα δὲ χρόνους πλείυται πόλεις μισέχον τῆς συμμαχίας. }

§. 8. [224]

Διοργανισμὸς τοῦ συλλόγου.

Αἱ τοῦ ἔτους τακτικῶς συνερχόμενοι οἱ πολῖται ἐκ τῶν πόλεων τοῦ δεσμοῦ εἰς τὸ ἄλλος τοῦ ὁμαγυρίου Διὸς Ἀρνάριον παρὰ τὸ Αἴγιον, ἐβουλευόντο περὶ τῶν κοινῶν τοῦ δεσμοῦ ὑποθέσεων, οἷον περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης ἢ συμμαχίας, παραλαβῆς νέων μελῶν, κρίσεως τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐρίδων καὶ θέσεως νέων συμμαχικῶν νόμων ¹: ἡ δὲ ψηφοφορία ἐγένετο κατὰ πόλεις. Εἰς στρατηγὸς ²), εἰς ἑπταρχος καὶ εἰς γραμματεὺς ἦσαν οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἐν τέλει, ἐνιαύσιον ἀρχὴν ἄρχοντες ³. Ἐξω δὲ τούτων μνημονεύονται 10 δαμιοργοί. πᾶσα πόλις τὰ αὐτὰ δίκαια ἔχουσα ἦν ἀνεξάρτητος καὶ αὐτόνομος, καὶ πανταχοῦ μόνον πρὸς τοῦτο ἀπέβλεπον, ὅπως διατηρῆται τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐνῷ οἱ Μακεδόνες διέκειντο εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς τυράννους.

§. 9. [225]

Αἰτωλικὸς δεσμός.

Εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἥτις ἔνεκα τῆς θέσεώς της διέμενεν ἀνεξάρτητος, ὑπῆρχεν ἀποκεχωρισμένος τις ἐπαρχια-

1) [Ἐκάστη δὲ σύνοδος διήρκει 3 ἡμέρας.]

2) Πρώτερον ἦσαν δύο στρατηγοί, [ἀπὸ δὲ τοῦ 233 π. Χ. εἰς.]

3) [Ἐν τεμαχίῳ ἐπιγραφῆς ἀνεκδότῳ, ἀνευρεθέντι πέρουσι τὸν Ὀκτώβριον, ὑπερ ἀντιγράφας ἔχω, ἀναφέρεται, ὅτι αἱ συμπολιτεῦσαι πόλεις ἐπέλυνον τὸ ἐπιβάλλον κατ' ἐκαστὸν ἀρχαῖον, ὑπερ ἑπραττον οἱ πολέμαρχοι ἐν τοῖς πολεμαρχείοις. ὅτι δὲ ἀναφέρονται ἡ δαμιοργοὶ οἱ μετὰ Δεξιλάου, ἀνδρὸς ἑμοῦ ἐκ γένους.]

κδς δεσμός, ὅστις ῥητῶς ἀναφέρεται πρῶτον κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτε οἱ ὠμοὶ καὶ πολεμικοὶ Αἰτωλοὶ ἀνεφάνησαν ὡς λίαν ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ τῶν Μακεδόνων καὶ πολὰς Ἑλληνικὰς πόλεις μεθ' ἑαυτῶν συνέδεσαν. Ὑστερον δὲ ἠνώθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Μακεδόνος Φιλίππου, υἱοῦ Δημητρίου, ἀλλ' ἡ εὐνοια τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπείκρανεν αὐτοὺς, διὸ προσεκάλεσαν ἐκ Συρίας βοηθὸν τὸν Ἀντίοχον, μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ ὁποίου (189) ὑπέπεσαν εἰς τὴν δεσποτείαν τῆς Ῥώμης· ὁμῶς δὲ διέμεινεν ὁ Αἰτωλικὸς δεσμός· πολὺν ἔτι χρόνον, [καὶ ἀφοῦ ὁ Αὐγουστος συνώκισε τοὺς ὑπολειφθέντας Αἰτωλοὺς εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν Νικόπολιν.]

§. 10. [226].

Διοργανισμὸς τοῦ δεσμοῦ τούτου.

Πᾶσα πόλις τοῦ δεσμοῦ ἦν αὐτόνομος, ἀλλὰ περὶ πολέμου καὶ περὶ εἰρήνης καὶ περὶ τῶν καινῶν τοῦ δεσμοῦ υποθέσεων, ὥφειλον νὰ ἀποφασίζωσι κοινῶς συνερχόμενοι. Ἐγίνοντο δὲ δύο συνελεύσεις· μία μὲν, ἡ μεγάλη, κατ' ἔτος εἰς τὸν ἐν Θέρμοις ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος [τὸ φανερόπονρον διὰ τὰς ἀρχαίους(ας)], ἑτέρα δὲ μικροτέρα ἔμμενος, ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων παρ' ἐκάστης τοῦ δεσμοῦ πόλεως ἀποκλήτων. Ἀνώτατος δὲ ἄρχων τοῦ δεσμοῦ ἦτον εἰς στρατηγός, παρὰ τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται καὶ ἑπαρχός τις καὶ γραμματεὺς. Τὸ δὲ πολίτευμα ἦν εἰς τὰ κυριώτερα δημοκρατικόν.

Γ.

ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑ.

§. 11. [227.].

Ἱστορία τῆς ἡγεμονίας. Σπάρτη.

Παρά τοὺς μνημονευθέντας κατὰ χώρας δεσμοὺς εὐρίσκομεν καὶ ἄλλους μεγαλειτέρους μεταξὺ πολλῶν χωρῶν καὶ πόλεων πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν, τὰς λεγομένας συμμαχίας, εἰς τὰς ὁποίας μία τις πρωτεύουσα πόλις εἶχε νομίμως ἀνεγνωρισμένην τὴν ἡγεμονίαν. Οὕτω πολὺ πρὸ τῶν Περσικῶν ἐσχημάτιζον αἱ πλείους πόλεις τῆς Πελοποννήσου (Ἄργους καὶ τινων μικροτέρων ἐξαιρουμένων) δεσμὸν τινα ἵνα βουλευώνται περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἀποφασιζοῦσι περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης. Τὴν ἡγεμονίαν δὲ αὐτοῦ εἶχεν ἡ Σπάρτη, ἡγουμένη εἰς τὸν πόλεμον, παρέχουσα τοὺς στρατηγούς, καὶ προσδιορίζουσα τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἐκάστη πόλις ὤφειλε νὰ τελέσῃ. Εἰς τὸν κατὰ Ξέρξου πόλεμον συνέστη συμμαχία τῶν πλείστων Ἑλληνίδων πόλεων πρὸς κοινὴν ἀμυναν, ἐν ᾗ ἡ Σπάρτη κατὰ τὴν θέλησιν τῶν Πελοποννησίων ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν. Τόπος δὲ τῆς συνελεύσεως τῶν βουλευομένων πρέσβεων ἦν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Περσικοῦ Πολέμου ὁ Ἰσθμός. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μυκάλῃ μάχην περιελάμβανεν ὁ δεσμὸς οὗτος καὶ τὰς κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀποικίας.

§. 12. [228.].

Συνέχεια. Σπάρτη καὶ Ἀθηναί.

Ἀλλὰ κατὰ ὁμίλῃσαν ἔπρεπεν ἡ Σπάρτη μετ' αὐτὸν πολὺ νὰ

παραχωρήσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῖς Ἀθηναίοις (477), ὣν ἡ θα-
 λασσία δύναμις ἦν πολλῷ σημαντικωτέρα καὶ εἰς τὰς κατὰ
 τὴν Ἀσίαν ἀποικίας εὖρον ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν, ὕστερον
 δὲ ἐξέτεινον αἱ Ἀθηναὶ καὶ κατὰ ξηρὰν τὴν ἡγεμονίαν
 αὐτῶν ἀπέναντι τῆς τῶν Σπαρτιατῶν ὥστε ἡ μὲν Σπάρ-
 τη ἔμεινεν ἐπὶ κορυφῆς τοῦ πελοποννησιακοῦ δεσμοῦ, αἱ δὲ
 Ἀθηναὶ κατὰ μικρὸν ἤνωσαν μετ' ἑαυτῶν τοὺς νησιώτας
 Ἰωνας, τὰς ἀποικίας κατὰ τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας,
 Θράκης καὶ Μακεδονίας, καὶ τινὰς πόλεις ἐντὸς αὐτῆς
 τῆς Ἑλλάδος. Ὁμῶς τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν διεύθυνον αἱ
 Ἀθηναὶ πολὺ αὐθαιρέτως, καὶ τέλος μάλιστα ἐπροχώρησαν
 τόσον, ὥστε ἀντὶ νὰ προσφέρωνται πρὸς τὰς ἄλλας συμ-
 μάχους πόλεις, ὡς πρὸς ἐλευθέρας καὶ αὐτονομόους,
 μετεχειρίζοντο αὐτὰς ὡς ὑπηκόους· καὶ κατ' ἀρχὰς
 μὲν οἱ σύμμαχοι εἶχον νὰ συνεισφέρωσιν πλοῖα μόνον καὶ
 μετρίους φόρους (ὀριοθέντας τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἀριστείδου
 εἰς 460 τάλαντα), συλλεγομένους καὶ φυλαττομέ-
 νους εἰς Ἀἴγιον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Ἀττικῶν Ἑλλήνων
 ταμιῶν [§. 181]. Ἀφοῦ ὁμῶς ἤρξαντο αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι
 ἀπρονοήτως πως, ἀντὶ νὰ παρέχωσι πολεμικὴν δύναμιν,
 χρήματα νὰ θέλωσι νὰ εἰσφέρωσιν, ἠύξησε τῶν Ἀθηνῶν
 ἡ δύναμις, καὶ οἱ σύμμαχοι κατὰ μέγα μέρος ἐγένοντο,
 ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεθύμουν, φόρου ὑποτελεῖς. Τὸ
 θησαυροφυλάκιον μετεκομίσθη ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας (461).
 οἱ δὲ φόροι ἐπὶ Περικλέους καὶ Ἀλκιβιάδου ἀνέβησαν, καὶ αἱ
 Ἀθηναὶ ἀνεμιγνύοντο πολυτρόπως εἰς τὰ πολιτικὰ αὐτῶν
 πράγματα, ἐπιτάσσουσαι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ
 ἀντιποιοῦμεναι μάλιστα καὶ τὴν διαδικασίαν εἰς σπουδαίας
 ὑποθέσεις, καὶ πέμπουσαι ἐπιθεωρητὰς καὶ κατασκόπους,
 ἕνα ἐπαγροπνῶσιν ἐπ' αὐτῶν.

Συνέχεια. Σπάρτη. Ἀθῆναι. Θῆβαι.
Μακεδονία.

Ἡ ἐκ τούτου δὲ δυσχερέσκεια καὶ ὁ φόβος ἐγένοντο αἷτια, ἵνα ἄλλαι πόλεις ἐνωθῶσι μετὰ τῆς Σπάρτης· ὅθεν συνέστη ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404)· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ Σπάρτη ὡσαύτως μετὰ τὴν νίκην κατεχρᾶτο τὴν ἡγεμονικὴν τῆς δυνάμιν καὶ ἐζήτει παντοῦ νὰ εἰσαγάγῃ τὸ μισητὸν ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, πάλιν ὑψώθησαν κατὰ μικρὸν αἱ Ἀθῆναι εἰς τὴν ἡγεμονίαν, ἰδίως μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ νίκην τοῦ Κόνωνος (394). Ἔτι δὲ καὶ ἡ εἰρήνη αὐτῇ τοῦ Ἀνταλκίδου (387), καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐγένετο δικαιοκτῆς, καὶ πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων αὐτονόμους ἐκήρυξεν, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων δυνάμιν, ὑψωθείσαν μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἔτους 371. Πλὴν ἡ δικαιοσύνη καὶ πραότης, δι' ὧν οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς ἐζήτουν νὰ ὑψώσωσι τὴν ἀναγεννηθεῖσαν αὐτῶν δυνάμιν, δὲν διήρκεσαν πολὺ, καὶ ἡ ἡγεμονία κατὰ μέγα μέρος ἀπώλετο διὰ τῶν ἐπαναληφθεισῶν πάλιν καταχρήσεων (ὁ συμμαχικὸς πόλεμος 357—355). Ἐν δὲ τῇ ἀδρανεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, καὶ αὐταὶ αἱ Θῆβαι ὠρέχθησαν ἐπὶ τινα χρόνον (371 Λεῦκτρα—362 Μαντίνεια) τῆς ἡγεμονικῆς δυνάμεως.—Ἀπὸ τῶν ἐρίδων δὲ τούτων καὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν πόλεων ὠφεληθεὶς ὁ Μακεδὼν Φίλιππος ἀνέλαβε μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην (338) τὴν ἡγεμονίαν, μεταβληθεῖσαν μετ' οὐ πολὺ εἰς μακεδονικὴν κυριαρχίαν, κατὰ τῆς ὁποίας ἐμόχθουν οἱ Ἕλληνες, ἕως οὗ ἡ Ῥωμαϊκὴ δύναμις ἀμφοτέρους κατέπιεν.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ.

§. 1. [230].

Ἱστορία τῶν ἀποικιῶν.

Ἡ θεμελίωσις τῶν ἀποικιῶν συνέχεται μὲ τὴν καθόδον τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ τὰ κατ' αὐτήν. Πενθίλος ὁ τοῦ Ὁρέστου λέγεται ὅτι ἐγένετο οἰκιστὴς ἀποικιῶν (αἰολικῶν, ἀχαικῶν) ἐκ Βοιωτίας εἰς τὰ παράλια τῆς Μυσίας, εἰς Λέσβον Τένεδον καὶ τινὰς ἄλλας μικροτέρας νήσους· Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τούτων εἰς τὰς παραλίας τῆς Λυδίας, τὴν βορείον Χαρίαν καὶ τινὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους νήσους, ἀποφικίσθησαν οἱ Ἴωνες, οἵτινες, διωχθέντες ἐκ τῶν βορείων παραλίων τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, κατέφυγον εἰς Ἀττικὴν, ὅθεν ἔπειτα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν υἱῶν τοῦ Κόδρου ἐζήτησαν ἄλλας οἰκίσαις. Κατέσχον λοιπὸν ἐνωθέντες μὲ ἄλλους λαοὺς διαφόρων γενῶν, μέγα μέρος τῶν Κυκλάδων καὶ ἐσχημάτισαν ἰδίως εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς παρακειμένης νήσους αὐτόνομα κράτη, ἔχοντα μὲν χαλαρὸν τινα δεσμόν πρὸς ἄλληλα (Πανιώνια), ἀλλὰ καὶ ἐχθρικῶς πολλάκις διακείμενα· διὰ τῆς παιδείας δὲ καὶ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ἐργασίας ἤμαζον, καὶ ἐπεμπον καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίως ἡ Μίλητος, πλῆθος ἀποικιῶν, μάλιστα περὶ τὰ παράλια τοῦ Εὐζεῖνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος. Τέλος δὲ ἠκολούθησαν καὶ δωρικαὶ ἀποικίαι ἐκ Μεγάρων καὶ Ἀργολίδος δυτικώτερα εἰς τὰ παράλια τῆς Χαρίας καὶ τὰς παρακειμένας αὐτῇ νήσους, ὅπου καὶ δεσμόν τινα ἀπετέλουν (ὁ τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ναός).

Συνέχεια.

Καὶ ἡ μεγάλη Ἑλλάς (magna Graecia) ἐγκαίρως ἀποκρίσθη ὑπὸ Ἑλλήνων (ἀρχαῖκαί καὶ δωρικαὶ ἀποικίαι). Ἐκ τῆς Εὐβοίας, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς Χαλκίδος ἐξήλθον πολλαὶ ἰωνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας (Κύμν, Cumae, ἡ ἀρχαιοτάτη [περὶ 800 π. Χ.]), καὶ Σικελίας, τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας (Χαλκιδική). Δωρικὰς δὲ ἀποικίας εὐρίσκομεν εἰς Σικελίαν, οἷον τὰς Συρακούσας (Κορινθιακὴν ἀποικίαν, θεμελιωθεῖσαν πιθανῶς τὸ 734), τὴν Γέλαν (περὶ τὸ 689), τὸν Ἀκράγαντα (περὶ τὸ 581)· εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου πόντου, ὡς τὴν Κέρκυραν (Κορινθιακὴν), καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης, ὡς τὸ Βυζάντιον (Μεγαρικὴν). Οὕτως εὐρίσκομεν τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογίου θαλάσσης, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥοδανοῦ (Μασσαλία θεμελιωθεῖσα περὶ τὸ 600 ὑπὸ τῶν Φωκαέων ἐκ τῶν παραλίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας) μέχρι τῶν ἐνδοτάτων μυχῶν τοῦ Εὐξείνου, καὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ κατὰ τὴν Αἰθίαν (Κυρήνη, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκ Θήρας Δωριέων τὸ 631 κατὰ Εὐσέβιον), οἰκουμένας ὑπὸ Ἑλληνικῶν ἀποικίων, αἵτινες κατὰ τοὺς ἐπικαίρους τόπους κτιζόμεναι ταχέως ἤκμαζον καὶ πανταχοῦ ἐξήπλωναν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν.

Αἷτια τῶν ἀποικίσεων.

Ἡ κτίσις πολλῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν συνέχεται μὲ τὴν μεγάλην τῶν λαῶν κίνησιν, τὴν λεγομένην Κάθοδον τῶν Ἰσραηλιδῶν καὶ Δωριέων [§. 230.], ἡ ὁποία ὡς ἐπὶ τὸ πρῶτον

ἐγένετο τούτου αἰτία· ἀλλ' ὁμως τινὲς ἐγένοντο καὶ ἔνεκα ὑστερωτέρων πολέμων. Ἀφοῦ δὲ αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἀπεκατεστάθησαν, ἐπέμποντο ἀποικίαι τοῦτο μὲν διὰ ψηφισμάτων τῆς πόλεως, ἵνα καταλάβωσι τοὺς καταλλήλους πρὸς ἐμπόριον τόπους, ἢ διὰ τὰ ἀπαλλαχθῇ ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ ὑπερβάλλον τοῦ λαοῦ πληθοῦς (μάλιστα ἐξ ὀλιγαρχουμένων πόλεων)· τοῦτο δὲ ἀπῆρχοντο ἔνεκα πολιτικῶν δυσαρεσκειῶν.

§. 4. [233].

Τρόπος τῆς ἀποικίσεως. Σχέσεις τῶν ἀποικίων πρὸς τὴν μητρόπολιν.

Ὅσαι τῶν ἀποικίων διὰ ψηφίσματος τῆς πόλεως ἐπέμποντο, ἡρώτων πρὶν τοῦ ἀπελθεῖν τὸ μαντεῖον· ἡγεμόνες δὲ τῆς ἀποικίσεως ἐξελέγοντο εἰς ἡ πλείότεροι οἰκισταί, καὶ συνήθως παρελάμβανον μεθ' ἑαυτῶν ἀναμμένον πῦρ ἐκ τοῦ Πρυτανείου τῆς μητροπόλεως· καθόλου δὲ αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἐσυμφώνουν ἀκριβῶς μετὰ τὰς τῆς μητροπόλεως, εἰς τὰς μεγάλας ἐορτὰς τῆς ὁποίας ἔπεμπον κατὰ καιροῦς καὶ θεωρίας· ἰδίᾳ δὲ τελετὴ εἰσῆγτο πολλάκις πρὸς τιμὴν τῶν οἰκιστῶν. Εἰς τὰ νομίσματα ἐτήρουν τὸν αὐτὸν μετὰ τῆς μητροπόλεως τύπον, καὶ εἰς τὰς πᾶνηγύρεις τοὺς πρέσβεις αὐτῆς περιποιούντο καὶ ἐτίμων ἐξαιρέτως. Ἐνταῦθα δὲ ἀναφαίνεται ἡ εὐσεβὴς ἐκείνη [ὡς τέκνα γονεῦσιν] καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικίων, καίπερ ἀνεξαρτήτων ἄλλως καὶ αὐτονόμων, πρὸς τὴν μητρόπολιν σχέσις, ἣτις προσέτι καὶ ἐν τούτῳ δεικνύεται, ὅτι ἀμοιβαίως ὑπερασπίζοντο ἐν πολέμῳ, ἢ τουλάχιστον ὡς ἀνύσιον ἐθεώρουν τὰ κινήσασαι πόλεμον κατ' ἀλλήλων. [πᾶσα ἀποικία, εὖ μὲν πάσχουσα, τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριεῖται. Θουκ. Α'. λδ'. λή.]

Πολίτευμα τῶν ἀποικιῶν.

Οἱ νόμοι καὶ αἱ πολιτικαὶ διατάξεις τῶν ἀποικιῶν ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπομιμήματα τῶν τῆς μητροπόλεως· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πολίτευμα καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας ἐγένοντο πολ-
 λάκις ἐν ταῖς ἀποικίαις μεταβολαὶ καὶ ἀναπτύξεις, αἵ-
 τινες ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν ὀπίσω ἐπενήργουν. Αἱ
 πλεῖστοι ἀποικίαι ἐγένοντο κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀριστο-
 κρατίας, [§. 6.] ὅθεν καὶ τὰ παλαιότατα αὐτῶν πολιτεύμα-
 τα ἦσαν ἀναμφιβόλως ἀριστοκρατικά, καθόλου εἰπεῖν. ἀλ-
 λὰ ταχεῖα ἀνάπτυξις, ἐμπόριον καὶ παιδεία διήγειραν πρῶι-
 μα τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα. ἐκ τούτου δὲ ἀπαντῶμεν
 καὶ ἐνταῦθα ποικίλους πολιτικούς ἀγῶνας, ποῦ μὲν δυνα-
 στικὴν τινα δημοκρατίαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναφυσμένην τυ-
 ραννίαν, ποῦ δὲ καὶ τιμοκρατικὰ πολιτεύματα, ὡς εἰς τινὰς
 ἀποικίας κατὰ τὴν Ἰταλίαν κυβέρνησιν ὑπὸ 1000 ἐκ τῶν πλου-
 σιωτέρων. Πολιτικαὶ δὲ ἔριδες ἔδωκαν ἐνίοτε ἀφορμὴν εἰς κα-
 λὰς νομοθεσίας, ὅποια ἢ τοῦ Ζαλεύκου παρὰ Λοκροῖς τοῖς ἐ-
 πιζεφυρίοις, καὶ ἢ τοῦ Χαρώνδα ἐν Κατάνη περὶ τὰ μέσα τοῦ
 7. αἰῶνος. Εἰς μέρος τι τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἐπέφερεν ἡ
 διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρου (ἐλευσις αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν τὸ
 530; θάνατος 500) πολιτικὰς μεταβολάς, καθ' ὅσον αὐτὸς
 εἰσῆγεν ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα, ἅπερ ὅμως ἐπανάστα-
 σίς τις μετ' οὐ πολὺ ἐξηράνησεν (504).

Παράρτημα περὶ τῶν κληρουχιῶν.

Τῶν ἀποικιῶν ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὰς λεγομένας
 κληρουχίας, ἰδίως ἐν Ἀθήναις συνήθεις, δι' ὧν κατα-

κτηθεῖσά τις ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον προσγενομένη χώρα διενέμετο διὰ κλήρου εἰς πολίτας [πτωχοὺς], οὔτινες ἐλάμβανον μὲν ἰδίαις ἀρχαῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν πόλιν διετῆρουν τὰ πολιτικά των δικαιώματα ὡς πολῖται, ὑπακούοντες καὶ τοῖς νόμοις αὐτῆς ¹. Οἱ νικηθέντες δὲ ἐγχώριοι, ὅπου δὲν ἐξεδιώκοντο, ἐγίνοντο ἢ πολῖται ὑπὸ εὐτελεῖς συνθήκας ἢ καὶ δοῦλοι. Τοῦτο δὲ πολλὰκις συνέβαινε καὶ τοῖς κατοίκοις τῶν χωρῶν, ὅπου ἀποικίαι ἐκτίζοντο ².

1) [Κληροῦχος ἀντὶ ἀποίκων ἤρξαντο νὰ πέμψωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ 506 π. Χ. καὶ ἐξηκολούθησαν μετὰ τινων μεταξὺ διακοπῶν μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, διήγειραν δὲ δι' αὐτῶν καὶ μῦθος πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔχθραν οὐ μικράν. Ἰδ. Ἡρόδοτον Ε' 77. Θουκ. Γ' ν'.]

2) [Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ὑπάρχει εἰς Γαλλικὴν γλῶσσαν τὸ ἐξῆς τετράτομον σύγγραμμα εἰς 8ον ὑπὸ τοῦ πέμψειν ἀποικιόνοτος ἐξόχου Γάλλου φιλολόγου Raoul-Rochette: *Histoire critique de l'établissement des colonies Greques.* à Paris 1812, βιβλίον ἱκανῶς διεξοδικόν, ὅσον οὐδὲν ἕτερον περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, πλεθυνόμενον εἰς σελίδας 1773, ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ κριτικόν, καίπερ οὕτως ἐπιγραφόμενον καὶ βραβευθὲν.]

[Ἐπισημείωσις].

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω (σελ. 262. π.) μνημονευθέντος ἀρχαιολογικοῦ βιβλίου ὑπάρχουσιν εἰς τὴν γλῶσσάν μας ἔτι τὰ ἐξῆς μεταφράσματα· α) τὸ ἀπνερχομένον ἐγχειρίδιον τοῦ Α. Βοσίου, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1850 ὑπὸ Γ. Ν. Καλλιτσόλου· β) τὸ τοῦ Κ. Γ. Ἰερίγγου διὰ παιδας, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Σ. Ἀντωνιάδου καὶ ἐκδοθὲν τὸ β' ἐν Ἀθήναις 1818. γ) τὸ τοῦ Ρ. Β. Πιούλου, ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν αὐτοῦ ἐν τῷ 1852 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου ἀνδρός, ὅστις βίβλια εἰς τὴν ἐκδοσιν ὅλ' διορίσθη τὰ ἀμαρτήματα τῶν πρωτοτύπων του· γ) πολλὰ ἀρχαιολογικὰ διατρίβει ἐν τῇ Πανδώρα καὶ ἐν τῇ Εφημερίδι τῶν φιλομαθῶν.

[ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Α'.]

Κατάλογος τῶν Ἐπωνύμων ἀρχόντων ἐν Ἀθήναις
ἀπὸ τοῦ 496—292 π. Χ.

(κατὰ Κ. Φ. Ἑσμ. I. σ. 441. ε.)

Ὀλυμπ. π.Χ.	Ὀλυμπ. π.Χ.
71 α. 496 Ἰππαρχος	79 α. 464 Ἀρχιδερμίδης.
β'. 495 Φίλιππος	β'. 463 Τληπόλεμος.
γ'. 494 Πυθόκριτος	γ'. 462 Κόνων.
δ'. 493 Θερμистоκλῆς	δ'. 461 Εὐπίππος
72 α. 492 Διόγνητος	80 α. 460 Φρασικλείδης.
β'. 491 Ἰέρικλίδης	β'. 459 Φιλοκλῆς.
γ'. 490 Φαίνιππος	γ'. 458 Βίων.
δ'. 489 Ἀριστιδης	δ'. 457 Μνησιβείδης.
73 α. 488 Ἀγχίσης	81 α. 456 Καλλίας.
β'. 487 . . .	β'. 455 Σωσίστρατος.
γ'. 486 . . .	γ'. 454 Ἀρίστων
δ'. 485 Φιλοκράτης	δ'. 473 Λυσικράτης
74 α. 484 Λεώστρατος	82 α. 452 Χαιρεφάνης.
β'. 483 Νικόδημος	β'. 451 Ἀντίδοτος.
γ'. 482 Θερμистоκλῆς ;	γ'. 450 Εὐρύδης.
δ'. 481 Κέβρις ;	δ'. 449 Πεδιεύς.
75 α. 480 Καλλιάδης.	83 α. 448 Φιλίσκος.
β'. 479 Εἰάβιππος.	β'. 447 Τιμαρχίδης.
γ'. 478 Τιμοσθένης.	γ'. 446 Καλλιμάχος.
δ'. 477 Ἀδείμαντος.	δ'. 445 Λυσίμαχίδης.
76 α. 476 Φαίδων.	84 α. 444 Πραξιτέλης.
β'. 475 Δρομονκλείδης.	β'. 443 Λυσανίας.
γ'. 474 Ἀκαστορίδης.	γ'. 442 Δίφιλος.
δ'. 473 Μένων.	δ'. 441 Τιμονκλῆς.
77 α. 472 Χάρης.	85 α. 440 Μορυχίδης.
β'. 471 Πραξιέργος.	β'. 439 Γλαυκίδης.
γ'. 470 Δημοσίων.	γ'. 438 Θεόδωρος.
δ'. 469 Ἀψηφίων.	δ'. 437 Εὐθυμένης.
78 α. 468 Θεαγενίδης.	86 α. 436 Λυσίμαχος.
β'. 467 Λυσίστρατος.	β'. 435 Ἀντιοχίδης.
γ'. 466 Λυσανίας.	γ'. 434 Κράτης.
δ'. 465 Λυσίθεος.	δ'. 433 Ἀφειύδης.

Ὀλυμπ. π.Χ.

Ὀλυμπ. π.Χ.

87	α'. 432	Πυθόδωρος.	γ'. 394	Εὐβουλίδης.	
	β'. 431	Εὐθύδημος.	δ'. 393	Δημόστρατος.	
	γ'. 430	Ἀπολλοδώρος.	97	α'. 392	Φιλοκλῆς.
	δ'. 429	Ἐπαμείνων.	β'. 391	Νικοτέλης.	
88	α'. 428	Διότιμος.	γ'. 390	Δημόστρατος.	
	β'. 427	Εὐκλῆς(-εΐδης).	δ'. 389	Ἀντίπατρος.	
	γ'. 426	Εὐθύνος.	98	α'. 388	Πυρρίων.
	δ'. 425	Στρατοκλῆς.	β'. 387	Θεόδοτος.	
89	α'. 424	Ἰσαρχος.	γ'. 386	Μυστιγίδης.	
	β'. 423	Ἀμυνίας.	δ'. 385	Δεξιθεός.	
	γ'. 422	Ἀλκαῖος.	99	α'. 384	Διοτρέφης.
	δ'. 421	Ἀριστίων.	β'. 383	Φανόστρατος.	
90	α'. 420	Ἀστίφιλος.	γ'. 382	Εὐανδρος.	
	β'. 419	Ἀρχίας.	δ'. 381	Δημόφιλος.	
	γ'. 418	Ἀντιφῶν.	100	α'. 380	Πυθίας.
	δ'. 417	Εὐφημος.	β'. 379	Νίκων.	
91	α'. 416	Ἀρίμνηστος.	γ'. 378	Ναυσίνικος.	
	β'. 415	Χαθρίας.	δ'. 377	Καλλίας.	
	γ'. 414	Πείσανδρος.	101	α'. 376	Χαρίσανδρος.
	δ'. 413	Κλεόκριτος.	β'. 375	Ἴπποδάμης.	
92	α'. 412	Καλλίας.	γ'. 374	Σωκρατίδης.	
	β'. 411	Θεόπομπος.	δ'. 373	Ἀστεύς.	
	γ'. 410	Γλαύκιππος.	102	α'. 372	Ἀλκισθένης.
	δ'. 409	Διοκλῆς.	β'. 371	Φρασικλείδης.	
93	α'. 408	Εὐκτῆμων.	γ'. 370	Δυσνίκητος.	
	β'. 407	Ἀντιγένης.	δ'. 369	Λυσίστρατος.	
	γ'. 406	Καλλίας.	103	α'. 368	Ναυσιγένης.
	δ'. 405	Ἀλεξίας.	β'. 367	Πολύζηλος.	
94	α'. 404	(Πυθόδωρος).	γ'. 366	Κηφισόδωρος.	
	β'. 403	Εὐκλείδης.	δ'. 365	Χίων.	
	γ'. 402	Μίκων.	104	α'. 364	Τιμοκράτης.
	δ'. 401	Ξεναίνετος.	β'. 363	Χαρικλείδης.	
95	α'. 400	Λάχης.	γ'. 362	Μόλων.	
	β'. 399	Ἀριστοκράτης.	δ'. 361	Νικόφνημος.	
	γ'. 398	Ἴθουκλῆς.	105	α'. 360	Καλλιμάχης.
	δ'. 397	Σουινάδης.	β'. 359	Εὐχάριστος.	
96	α'. 396	Φορμίων.	γ'. 358	Κηφισόδοτος.	
	β'. 395	Διόφαντος.	δ'. 357	Ἀγαθοκλῆς.	

Ὀλυμπ. π.Χ.		Ὀλυμπ. π.Χ.	
106	α'. 356 Ἐλπίνης.	γ'. 322 Φιλοκλῆς.	
	β'. 355 Καλλίστρατος.	δ'. 321 Ἀρχιππος.	
	γ'. 354 Διότιμος.	115 α'. 320 Νέαιχος.	
	δ'. 353 Θεόδημος.	β'. 319 Ἀπολλόδωρος.	
107	α'. 352 Ἀριστόδημος.	γ'. 318 Ἀρχιππος.	
	β'. 351 Θεσσαλός.	δ'. 317 Δημογέννης.	
	γ'. 350 Ἀπολλόδωρος.	116 α'. 316 Δημοκλείδης.	
	δ'. 349 Καλλίμαχος.	β'. 315 Πραξιόβουλος.	
108	α'. 348 Θεόφιλος.	γ'. 314 Νικόδωρος.	
	β'. 347 Θεμιστοκλῆς.	δ'. 313 Νεόφραστος.	
	γ'. 346 Ἀρχίας.	117 α'. 312 Πολέμων.	
	δ'. 345 Εὐβούλος.	β'. 311 Σιμωνίδης.	
109	α'. 344 Λυκίσκος.	γ'. 310 Ἱερομνήμων.	
	β'. 343 Πυθόδημος.	δ'. 309 Δημήτριος.	
	γ'. 342 Σωσιγένης.	118 α'. 308 Χαρίνος.	
	δ'. 341 Νικόμαχος.	β'. 307 Ἀναξικράτης.	
110	α'. 340 Θεόφραστος.	γ'. 306 Κόροιβος.	
	β'. 339 Λυσιμαχίδης.	δ'. 305 Ξένιππος.	
	γ'. 338 Χαιρώνδας.	119 α'. 304 Φερεκλῆς.	
	δ'. 337 Φρύνιχος.	β'. 303 Λεώστρατος.	
111	α'. 336 Πυθόδημος.	γ'. 302 Νικοκλῆς.	
	β'. 335 Εὐέναιτος.	δ'. 301 Καλλίμαχος.	
	γ'. 334 Κτησικλῆς.	120 α'. 300 Ἠγέμαχος.	
	δ'. 333 Νικοκράτης.	β'. 299 Εὐκτῆμων.	
112	α'. 332 Νικήτης (Νική- ρατος).	γ'. 298 Μνησιόδημος.	
	β'. 331 Ἀριστοφάνης.	δ'. 297 Ἀντιφάνης.	
	γ'. 330 Ἀριστοφῶν.	121 α'. 296 Νικίας.	
	δ'. 329 Κηρισσοφῶν.	β'. 295 Νικόστρατος.	
113	α'. 328 Εὐθύκριτος.	γ'. 294 Ὀλυμπιόδωρος.	
	β'. 327 Ἠγήμων.	δ'. 293	
	γ'. 326 Χρέμης.	122 α'. 292 Φίλιππος.	
	δ'. 325 Ἀντικλῆς.	β'. 291	
114	α'. 324 Ἠγησίας.	γ'. 290	
	β'. 323 Κηρισσόδωρος.	δ'. 289	

Παραλληλισμός τῶν Ὀλυμπιάδων μετὰ τὰ Χριστιανικά ἔτη.

Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.	Ὀλ.	ἔ.Χ.
1 α	776	40 α	620	79 α	464	118 α	308	157 α	152
2 α	772	41 α	616	80 α	460	119 α	304	158 α	148
3 α	768	42 α	612	81 α	456	120 α	300	159 α	144
4 α	764	43 α	608	82 α	452	121 α	296	160 α	140
5 α	760	44 α	604	83 α	448	122 α	292	161 α	136
6 α	756	45 α	600	84 α	444	123 α	288	162 α	132
7 α	752	46 α	596	85 α	440	124 α	284	163 α	128
8 α	748	47 α	592	86 α	436	125 α	280	164 α	124
9 α	744	48 α	588	87 α	432	126 α	276	165 α	120
10 α	740	49 α	584	88 α	428	127 α	272	166 α	116
11 α	736	50 α	580	89 α	424	128 α	268	167 α	112
12 α	732	51 α	576	90 α	420	129 α	264	168 α	108
13 α	728	52 α	572	91 α	416	130 α	260	169 α	104
14 α	724	53 α	568	92 α	412	131 α	256	170 α	100
15 α	720	54 α	564	93 α	408	132 α	252	171 α	96
16 α	716	55 α	560	94 α	404	133 α	248	172 α	92
17 α	712	56 α	556	95 α	400	134 α	244	173 α	88
18 α	708	57 α	552	96 α	396	135 α	240	174 α	84
19 α	704	58 α	548	97 α	392	136 α	236	175 α	80
20 α	700	59 α	544	98 α	388	137 α	232	176 α	76
21 α	696	60 α	540	99 α	384	138 α	228	177 α	72
22 α	692	61 α	536	100 α	380	139 α	224	178 α	68
23 α	688	62 α	532	101 α	376	140 α	220	179 α	64
24 α	684	63 α	528	102 α	372	141 α	216	180 α	60
25 α	680	64 α	524	103 α	368	142 α	212	181 α	56
26 α	676	65 α	520	104 α	364	143 α	208	182 α	52
27 α	672	66 α	516	105 α	360	144 α	204	183 α	48
28 α	668	67 α	512	106 α	356	145 α	200	184 α	44
29 α	664	68 α	508	107 α	352	146 α	196	185 α	40
30 α	660	69 α	504	108 α	348	147 α	192	186 α	36
31 α	656	70 α	500	109 α	344	148 α	188	187 α	32
32 α	652	71 α	496	110 α	340	149 α	184	188 α	28
33 α	648	72 α	492	111 α	336	150 α	180	189 α	24
34 α	644	73 α	488	112 α	332	151 α	176	190 α	20
35 α	640	74 α	484	113 α	328	152 α	172	191 α	16
36 α	636	75 α	480	114 α	324	153 α	168	192 α	12
37 α	632	76 α	476	115 α	320	154 α	164	193 α	8
38 α	628	77 α	472	116 α	316	155 α	160	194 α	4
39 α	624	78 α	468	117 α	312	156 α	156	194 δ	1

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Τ Ω Ν

ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

(ὁ * δηλοῖ τοὺς προκαταβλόντας τὴν συνδρομήν.)

ΑΘΗΝΩΝ.

κριθ. ἀντιτύπων

1-25 * Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Σ. Ἰπουργεῖον ἐπὶ Α. Καλλιφρονᾶ.

26 Ἰ. Ψαράς.

27 Ἀθ. Γ. Κροστόπουλος.

28 Γεώργιος Παυλίδης

29 Γ. Α. Βακαλόπουλος

φοιτῆται τοῦ Πανεπιστημίου.
(ἐπιμελεία Π. Παλαιολόγου.)

30 Κων. Μανουσάκης.

31 Στέφ. Παγίδας, Θεολ.

32 Βασ. Οἰκονομίδης.

33 Ἀλέξ. Ματθαίουδάκης.

34 Ἐλευθ. Χαρωνιάδης Ἡπειρ.

35 Δημ. Ἀντωνόπουλος, Φιλ.

36 Κωνσ. Ἰωαννίτης, Φιλ.

37 Νεοὺμ. Δημητριάδης.

38 Ἀθ. Σ. Εὐπατρίδης, Φιλ.

39 Τηλέμαχος Δαβίδ.

40 Βασίλειος Γ. Σκορδέλης.

41 Γ. Α. Ράλλης.

42 Α. Ἀθανασιάδης, Φιλ.

43 Ἰω. Α. Φράγκος, Φιλ.

44 Γεώρ. Σταμπόλας, Φιλ.

45 Φιλοκτ. Γ. Νέγρης.

46 Περ. καὶ Σταρ. Θεοχάρης.

47 Δημ. Πέργος.

48 Σπυρ. Γ. Λογιωτατίδης.

49 Σταύρος Μ. Κέπειζης.

50 Εὐστρ. Κ. Σέρεσης.

51 Νικ. Καραπαυλος.

52 Α. Ι. Δάκων.

53 Κ. Ι. Γραμματικόπουλος.

54 Γεώρ. Α. Φαρδέλος.

55 Σωκρ. Ἰω. Τσιβανόπουλος.

56 Ἰω. Παππαντωνόπουλος.

57 Ἰω. Ζερβουλάκης.

58 Εὐστρ. Γ. Σταθάκης.

59 Γεώργ. Γεωργιάδης.

60 Ἰω. Μαρκόπουλος.

61 Μεθόδ. Στεφανίδης ἱεροδ.

62 Γρηγ. Ἰωαννίδης ἱερορ.

63 Μιχαήλ Ν. Ταταράκης.

64 Φίλ. Ράμφορ.

65 Βασ. Ψιλάκης, Φιλ.

66 Ἰω. Ν. Λούβαρις.

67 Π. Πατρανίδης, Φιλ.

68 Κ. Σ. Βάλλινδας, Φιλ.

69 Ἀλέξ. Ν. Κωστής, Νομ.

70 Ἰω. Πρωτόδικος, Φιλ.

71 Π. Γερακάκης.

72 Ι. Ἰατρίδης.

μαθηταὶ τῆς Ριζαρίου σχολῆς.

(ἐπιμελεία Γ. Παπασιώτου.)

73 Μιλτ. Ι. Βρατσάνος.

74 Ἰω. Λαμπρίδης.

75 Χρ. Ἀνδρέοπουλος.

76 Ἰω. Ζώτος.

77 Ἀριστ. Κ. Σπαθάκης.

78 Κων. Παππασταθόπουλος.

79 Ἰω. Λάσκαρις.

80 Ν. Σ. Βελεγράς.

81 Βαρθολ. Γεωργιάδης.

- 82-83 Γ. Παπασλιώτης.
Οί τοῦ Δ. δασκαλείου.
(ἐπιμελεία Γ. Θ. Παγώντος)
- 84-85 * Σ. Α. Βυζάντιος δι-
ευθυντής.
- 86-87 * Γ. Θ. Παγών, ὑπο-
διευθυντής.
- 88 * Βιβλιοθήκη τοῦ διδασκ.
- 89 * Α. Β. Βενιζέλος.
- 90 * Δημ. Κυδωνιώτης.
- 91 * Θεοφ. Ἀρχιμ., Ἐξάρχος
τοῦ ἁγίου Τάφου.
- 92 * Γεώρ. Α. Κρεζής.
- 93 * Δημ. Βενιαμίν.
- 94 * Νικ. Διονυσιάδης.
- 95 * Λεων. Ἐξαρχόπουλος.
- 96 * Σταῦρ. Ἀρμακόπουλος
- 97 * Σπυρ. Μαιάτος.
- 98 * Λεων. Σ. Ματσάκος.
- 99 * Μιλτ. Κ. Βλάχου.
- 100 * Δημ. Ἰω. Δροσερός.
- 101 * Θ. Παπαναγνοῦτσόπουλ.
- 102 * Ζαχ. Ι. Πολιτόπουλος.
- 103 * Θεμ. Νικολαΐδης.
- 104 * Β. Α. Ξύλης.
- 105 * Νικ. Γρουπάρης.
- 106 * Α. Γ. Σαρμάπουλος.
- 107 * Γεώρ. Κωνσταντινίδης.
- 108 * Γεώρ. Τίγγας.
- 109 * Χρήστ. Δαγιάντης.
- 110 * Β. Ἀποστολάρης.
- 111 * Γεώρ. Χρήστου.
- 112 * Ἐπαμ. Καρύδης.
- 113 * Α. Παππασπυρόπουλος
- 114 * Χρήστ. Δημητριάδης.
- 115 * Στυλ. Νικολέσης.
- 116 * Ἀθ. Δημητρίου.
- 117 * Δημ. Α. Μπιρώτας.
- 118 * Γεώρ. Η. Γεωργίου.
- 119 * Γεώρ. Κουμαργιάνος.
- 120 * Ὀδυσσεὺς Πάνου.
- 121 * Ἀλκιβ. Α. Γκιών.
- 122 * Σωτ. Οἰκονομόπουλος.
- 123 * Δημ. Παππά Ἡλίου.
- 124 * Ἰ. Παππασταματόπ.
- 125 * Κ. Ἰω. Κατσαράκης
- 126 * Διαμαντ. Ἡσαΐας.
- 127 * Ἰω. Μάιθος.
- 128 * Ἡλίας Νικολάου.
- 129 Βασ. Π. Βοζικόπουλος.
- 130 Βασίλ. Ι. Λάκων.
- 131 Κ. Γρουπάρης.
- 132 Ἀνδρ. Γ. Γλαράκης.
- 133 Ι. Γ. Σεμελέος.
- 134 Ι. Ξάνθης, διμολ.
- 135 Ἀναστ. Κατζαΐτης.
- 136 Π. Α. Ἰωαννίδης δικατ.
ΑΓΡΙΝΙΟΝ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ.
(ἐπιμελεία Δ. Α. Γεράκης.)
- 137 Δ. Α. Γεράκης.
- 138 Ἰω. Μανόπουλος.
- 139 Γεώρ. Φαρμάκης.
- 140 Σ. Ζ. Σταΐκος.
- 141 Εὐστ. Σικελινός.
- 142 Γεώρ. Ι. Καββαδίας.
- 143 Δ. Β. Παππαγιαννόπουλος
- 144 Ἰω. Α. Μπουκογιάννης.
- 145 Γεώρ. Χ. Χαλκιώτης.
- 146 Εὐαγγ. Τασούλης.
- 147 Γ. Δημητριάδης.
Α Μ Φ Ι Σ Σ Η Σ.
- 148 Ι. Δημητρίου, Σχολάρχης
- 149 Α. Καλαμβοκίδης ἑλλη-
νοδιδάκαλος.
- 150 Νικ. Παπαχατσής, ἑλλη-
νοδιδάκαλος.
- 151 Γ. Α. Καφόπουλος δικ.
- 152 Σπυρίδων Η. Ἐφέστος.
ΑΚΡΑΤΗΣ ΕΝ ΑΠΙΣΤΑΕΙΑ.
- 153 Κ. Α. Ζωγράφος.

- 154 Γεώρ. Σ. Κανελλόπουλος.
 155 Νικήτας . . . Ιατρός.
 156 Δ. Βασιλειάδης φοιτ. Ιατ.
 157 Κωνστ. Μανούσος.
 158 Παναγ. Σ. Πατζιάδης.
 159 Α. Κανελλόπουλος.
 160 Σ. Σταματοπούλος.
 161 Δημ. Μ. Ζωγράφος.
 162 Λεων. Οικονόμου, δημοδ.
 163 Άναγν. Χαράνης.
 164 Άρχ. Ν. Ασημακόπουλος.
 165 Δημ. Ζωγράφος.
 ΛΑΞΑΝΑΡΕΙΑΣ.
 166 Δημ. Άργυρίδης.
 Λ Μ Ε Ρ Ι Κ Η Σ.
 (ἐπιμελεία Π. Παζέλου καὶ Μ.
 Καταβάνη.)
 167 Χάοναρδ Κρόσθυ, Καθ.
 τῆς ἀρχ. Ἑλλ. ἐν Νεοβοράκω.
 168-169 Κορνάλιος Κ. Φέλ-
 των, καθηγ. τῆς ἀρχ. Ἑλλ. ἐν
 Κανταβριγί.
 170-171 Ε. Α. Σοφοκλῆς,
 καθ. τῆς ἀρχ. Ἑλλ. ἐν Καν-
 ταβριγί.
 172-174 Μ. Δ. Καλαποθά-
 κης αὐτόθι.
 175 Ἑρρίκος Β. Σμίθιος, καθ.
 τῆς συστημ. Θεολ. αὐτόθι.
 176 Ἑρρίκος Μ. Βαϊρδος, καθ.
 αὐτόθι.
 Α Ρ Ρ Ο Γ Σ.
 (ἐπιμελεία Π. Ρούσου, σχολάρχου.)
 177 Π. Ρούσος.
 178 Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον,
 διὰ Ν. Μαθωλίου.
 179 Π. Ἀγαθοκλῆς.
 180 Α. Τζόκρης.
 181 Παναγ. ἱερεὺς Ἀντωνό-
 πουλος.
 182 Λέων Ζωγράφος, ἱερεὺς.
- Β Ι Ε Ν Ν Η Σ.
 (ἐπιμελεία Γ. Πάνου καὶ Πέτρου
 Παππαγεωργίου.)
 183-186 Πέτρ. Παππαγεωρ.
 187-188 Μηνᾶς Κ. Βίτσα.
 189-192 Κ. Ν. Νιτσιώτα
 193-196 Π. Λέκας.
 197-200 Μ. Φίτζιος.
 201 Ἀδελφοὶ Ρόμπη.
 202 Α. Φιλίππίδης.
 203 Β. Σπύρος.
 204 Χατζῆ Ἰορδ. Κούσοβι.
 205 Ν.
 206 Ἀδελ. Παππαδημητρίου.
 207 Σιόλης ὁ Μακεδών.
 208 Λουκάς Ν. Νικαρούση.
 209 Γ. Β. Τάξη.
 210-211 Α. Βιάλος.
 212 Ν. Κ. Ροδοκανάκης.
 213 Α. Νικαρούσης.
 214 Γ. Α. Θάνος.
 215 Π. Σλάτκος.
 Β Ο Ν Ι Τ Σ Η Σ.
 216 Δημ. Α. Πατρόνας.
 217 Α. Χρ. Μοναστηριώτης.
 218 Α. Γαβριλάκης.
 219 Δημ. Σάννος.
 220 Ἡρ. Νέμπαρης.
 221 Ἀθ. Α. Βίτσος.
 222 Α. Μαυρογένης.
 223 Καλ. Μοναστηριώτης.
 224 Χρ. Φούντας.
 225 Ἰω. Ν. Δρόδας.
 226 Θεοχ. Βασιλειάδης.
 Β Ο Γ Κ Ο Υ Ρ Ε Σ Τ Ι Ο Γ.
 227 * Γεώρ. Α. Πολύζωος,
 ἱατρός.
 Γ Α Λ Λ Α Ξ Ε Ι Δ Ι Ο Γ.
 (ἐπιμελεία Α. Μ. Παππά Ἀθανασίου.)
 228 Α. Μ. Παππά Ἀθανασίου.

- 229 Σταύρος Σωτηρίου.
 230 Νικ. Α. Πουκέρης.
 Γ Α Α Δ Τ Σ Ι Ο Υ.
 (ἐπιμελεία Γ. Πανᾶ ἢ Ἐπαμινώνδου.)
 231-234 Ἐπαμ. Πανᾶς, Κε-
 φαλλ.
 235-236 Ἄνδρ. Πανᾶς, Κε-
 φαλλ.
 237-238 Στεφ. Ἀργέντης
 Ὀλλανδός.
 239 Γ. Μουρτόπουλος, Ἡπειρ.
 240 Σ. Ἄννινος Κεφαλλήν.
 241 Π. Φραγκόπουλος, Κεφ.
 242 Μ. Γουμάνης, Κρής.
 243 Α. Παιγινιτιάδης Κεφαλ.
 244 Α. Καρούτος, Κεφαλλήν.
 245 Δ. Ἀναγνώστου Ἡπειρώτ.
 246 Ποθ. Ξένος, Πάτριος.
 247 Ι. Κουρικουμέλης, Κεφ.
 248 Ῥόκος Μαυρίκιος, Ζακύν.
 249 Π. Σκλαβός, Κεφαλλ.
 250 Π. Βάρναλης.
 251 Ἀθ. Ἡγουμενίδης.
 252 Θ. Πανᾶς, Κεφαλλ.
 253-254 Κ. Σγούτας.
 255 Θ. Ζήσου.
 256 Π. Κομπουέκλας, Κεφαλ.
 257 Κυριακ. Φραγκισκάτος.
 258 Β. Ἀλευράς Ἰθακήσιος.
 259 Π. Ἄκατος, Θετταλός.
 Γ Ο Τ Ι Γ Γ Η Σ.
 260 Χ. Π. Μητρόπουλος.
 261 Β. Ι. Σχινός, Θεσσαλός.
 ΕΡΜΟΓΗΘΑΙΣ ΣΥΡΟΥ.
 (ἐπιμελεία Γ. Σουρίας, γυμνασιάρχ.)
 262 Γ. Σουρίας, γυμνασιάρχ.
 263 Κ. Φαβρίκιος, καθηγητ.
 264 Β. Ἀθηνάδης, καθηγητής.
 265 Ν. Γ. Γαλανόπουλος.
 266 Α. Παλαιολόγος.
 267 Κ. Πώπ.
 268 Ν. Ἰωαννίδης.
 269 Παπαγ. Ἀντωνιάδης.
 270 Ἰω. Θεουκουλάς.
 271 Γεώρ. Ι. Κουϊμζέλης.
 272 Ἀριστ. Κοντοᾶς.
 273 Γεώρ. Χούμης.
 274 Ἀθαν. Σαλιάρης.
 275 Ἰω. Βαλασαμάκης.
 276 Μιχ. Χρυσοβελόνης.
 277 Ἀλεξ. Λιθανός.
 278 Γ. Νικολαΐδης, πρόεδρος.
 Η Π Ε Ι Ρ Ο Υ.
 Ἀ. Δελβίνου.
 (ἐπιμελεία Γ. Πένου.)
 279 Ὁ ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος,
 ἡγούμενος Κόρινθας.
 280 Κυριακ. Ἀθ. Μάνου.
 281 Γεώρ. Κ. Φακίδης, διδ.
 282 Μιχ. Δημητρίου.
 283 Ὁ . . . ἡγούμεν. Γεννάδιος
 284 Δημ. Ζ. Γκιάντης.
 285 Στεφ. Β. Δροβιανίτης.
 286 Πέτρ. Φ. Ταμιάκος.
 287 Κωνστ. Ἀν. Μέλιος.
 288 Πέτρος Ἀθ. Λάμπας.
 289 Ἰ. καὶ ἀδελφοὶ Βουρτζή.
 290 Ἀνθούλης Διαμαντίδης.
 Εἰ. Ἰωαννίδων.
 (ἐπιμελεία τῶν ἀδελφῶν Λάμπας.)
 291-292 Ἡ Ζωσημαία σχολή.
 293 Ἀναστ. Σακελλαρίου.
 294 Θεοχ. Σ. Θεοχάρους.
 295 Στέργ. Χα. Μάνθου.
 296 Βασίλ. Τσίμης.
 297 Ἀντ. Μανούσος.
 298 Ἀναστ. Βεργάδης.
 299 Σπυρ Μανάρης.
 300 Νικ. Γ. Μακρής.
 301 Ἀλκιβ. Ι. Αἰμίπιος.
 302 Γεώρ. Α. Μήσιου.
 303 Κωστ. Π. Σακελλαρίου.

- 304 Ἰω. Μπουρνόζης.
 305 Βασ. Α. Λάππας.
 306 Θεόδ. Ν. Λάππας.
 Κ Α Λ Α Β Ρ Γ Τ Ω Ν.
 (ἐπιμελεία Ἰω Ζαήμεν)
 307 Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰ-
 γιαλείας ἐπίσκοπος Βαρ-
 θολομαῖος.
 308 Ἰω. Θεοδώρου.
 309 Α. Ἀνδρουτζόπουλος.
 310 Γεώργιος Σόλων διδ.
 311 Δηρ. Ν. Βουγιούκας.
 312 Θ. Γαβριήλ.
 313 Γ. Παππαηλιοῦ.
 314 Β. Γ. Μπραγκόπουλος.
 315 Νικόλ. Ἀνδρίκου.
 316 Ἰω. Β. Οἰκονόμος.
 317 Ἰω. Παππᾶ
 318 Ν. Μπουφίδης.
 319 Π. Παπακωνσταντόπουλος
 320 Α. Οἰκονομίδης.
 321 Ἀ. Θ. Διαμαντόπουλος.
 322 Π. Παππαζαφειρόπουλος
 Κ Α Λ Α Μ Ω Ν.
 (ἐπιμελεία Ἰ. Μανιάκη)
 323-324 Ὁ ἀρχιεπίσκοπος
 Μεσσηνίας Προκόπιος
 325 Ε. Λουριώτης.
 326 Δόκτωρ Ν. Βράχμαν.
 327 Α. Σαράβας.
 328 Σπύρος Ν. Ἑφέσιος
 329 Νικόλαος Γουλοπόπουλος.
 330 Πέτρ. Α. Μαυρομιχάλης
 331 * Παναγ. Κούτζας.
 332 Κωνστ. Α. Ἀγγερέτας.
 333 Μ. Μπενάκης.
 334 Ἀλ. Α. Βουφέας.
 335 Γ. Μανουσάκης ἐκ Σπάρ.
 336 Ν. Π. Τζάνης.
 337 Κ. Ν. Αρχαῖν.
 338 Π. Γ. Μπραγκόπουλος
 339 Α. Τολμίδης.
 340 Π. Γ. Κατσίρης.
 341 Γ. Δαμηλάτης.
 342 Παναγ. Ἐλ. Λικουρέζος.
 343 Λέων Σκλαβουνόπουλος.
 344 Π. Στρατηγόπουλος.
 345 Μιχ. Α. Δρίβας δικαστ.
 346 Γ. Ἀργυρόπουλος.
 347 Α. Ἀθανασιάδης πρόεδρ.
 τῶν πρωτοδικῶν.
 348 Ν. Παρασκευόπουλος.
 Κ Α Ρ Γ Τ Α Ι Ν Η Σ.
 349 Π. Ἀναγνωστόπουλος.
 Κ Ε Φ Α Λ Α Η Ν Ι Α Σ.
 ἐπιμελεία τῶν δοκτῶρων Ἰω. Παῦ.
 (καὶ Σταύρου Ἰγγλέση)
 350-351 Δόκτωρ Σταύρος
 Ἰγγλέσης.
 352 Ἰω. Α. Πανᾶς δόκ. ἱατρ.
 353-354 Ἡ κυρία Γλανέτα
 Ἰγγλέση.
 355 Ἡ κυρ. Ἰωάννα Ἰγγλέση
 356 Ἡ Κ. Περίστερα Ἰγγλέση
 357 Εὐστ. Ἐ. Πανᾶς.
 358 Ἠλίας ἱερεὺς Μαγουλάς.
 359 Μιχ. ἱερεὺς Ἰγγλέσης.
 360 Παν. ἱερεὺς Κουντούρης.
 361 Ἀλεξ. Π. Πανᾶς
 362 Δόκτωρ Α. Κουντούρης
 363 Δόκτωρ Α. Μ. Ἰγγλέσης
 364 Νικ. Γ. Κούππας.
 365 Ἰω. Κ. Κουντούρης.
 366 Γερ. Χ. Ἰγγλέσης.
 367 Π. Ἰγγλέσης ποτὲ Ἀναγ.
 368 Γερ. Σ. Χέλμης.
 369-370 Παναγ. Α. Φωκᾶς
 Κερκυραῖος
 371 Ν. Βέγιας, Δρ. τῆς ἱατρ.

- 372 Γ. Ζύγουρας Δ. τῆς Ιατρ.
 (ἐπιμελεία τοῦ δόκτωρος Ῥόκιν
 Μεταξὶ καὶ τῆς Κυρίας αὐτοῦ.)
 373 Φραγκῆσκος Ν. Βερέτας.
 374 Α. Βερέτας
 375 Σπυρ. Κόγγης.
 376 Ἰω. Γ. Πανᾶς.
 377 Γεώρ. Μερωντᾶς.
 378 Νικ. Βαλιέρης.
 379 Σπυρ. Θ. Δελαπόρτας.
 380 Νικ. Μπούρμπαχης.
 381 Γερ. Γ. Χοϊδᾶς.
 382 Κ. Φωκᾶς, Κοσμητάτος
 383 Βασ. Πανᾶς
 384 Νικ. Βριώνης.
 385 Σπυρ. Κ. Πανᾶς.
 386 Σπυρ. Κ. Καραβίας.
 387 Νικ. Πετρίτσης.
 388 Ἰω. Μ. Σβορώνος.
 389 Εὐαγγελινὸς Κρούτζας.
 390 Γερ. Π . . .
 391 Παναγ. Μεταξᾶς Ἰωάνν.
 392 Σπυρίδων Δ. Μανιάτης.
 393 Κωνστ. Μ. Φωκᾶς.
 394 Ε. Α. Τούλ
 395 Ἠλίας Ῥόλου Κάτος
 396 Ἀναστ. Πετινάτος.
 397 Ἰοῖ Θ. Ἀβλέχου.
 398 Διον. Ἀντ. Καλάβρις.
 399 Χαραλ. Π. Διδάκης.
 400 Γεώρ. Π. Μεταξᾶς.
 401 Π. Γ. Θεοδωρίδης.
 402 Νικ. Σ. Φωκᾶς.
 403 Θεοδ. Καρούσης.
 404 Γερ. Ι. Κεφαλᾶς
 405 Μαρίνος Βετσεντάτος.
 406 Σταῦρ. Φωκᾶς.
 407 Νικ. Λοβέρδος Διονυσίου
 408 Παναγ. Λοβέρδος Διονυ-
 σίου Μαρτύρος.
- 409 Ἄγγελος Μανταβίνος.
 410 Σπυρ. Πολύκαρπος Νικ.
 411 Π. Κοντογιώργης.
 412 Παππᾶ Εὐστ. Βουλμᾶς.
 413 Εὐστ. Χαρακόπος
 414 Παναγῆς ἱερ. ὁ Βλάχος
 ἐκ Ληζουρίου.
 415 Παναγῆς Περιστεῖνος.
 416 Ὁ ἀρχ. Παῖσιος Μεταξᾶς
 417 Ἀναστ. Π. Μεταξᾶς
 418 Γερ. Α. Μεταξᾶς
 419 Σπυρ. Γ. Τραβλός.
 420 Μ. Λοβέρδος Σταθακάτος
 421 Μιχ. Ἰγγλέσις
 422 Ν. Κοντομύχαλος.
 423 Πέτρ. Τυπάλδος Ευδιᾶς
 424 Ἀναστ. Ν. Κοντομύχαλος
 425 Ἰω. Δ. Χωραφᾶς
 426 Π. Ζερβός, Γρακουδάτος
 427 Π. Κ. Ζερβός Λεναρδάν.
 428 Ἡ κυρία Πολυξένη Ρ. Με-
 ταξᾶ
- 429 Δόκτωρ Ρ. Μεταξᾶς
 430 Θ. Σολομός.
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ.
 (ἐπιμελεία Β. Δ. Καλλιφρονος καθ.
 καὶ Συμ. Ἀδραάδου.)
 431-440 Β. Πυλάδης.
 441-442 Ι. Φιλαλήθης.
 443 Β. Δ. Καλλιφρων
 444 Κ. Ι. Φωτιάδης.
 445 Α. Χαρίλαος.
 446 Σκαρλ. Βίλκιος.
 447-448 Γ. Σ. Καισαρεῖς
 449 Ι. Φ. Πάτροκλος
 450 Π. Δ. Μενεσθεύς.
 451-452 Θεόδωρος ἱεροδιά-
 κωνος ὁ Πράστιος.
 453-454 Δ. Ἀλεξανδρίδης
 455-456 Κ. Ε. Λομβάρδος.

- 457 Α. Ι. 'Ρόστοβιτζ.
 458-459 Ν. Β. Καράλης
 460 Κωνστ. Θ. Ααμπρινός.
 461 Άντ. Γ. Δεπάστας.
 462 Νικ. Γ. Δεπάστας.
 463 Μ. Α. Δεπάστας.
 464 Χρ. Κοκκινιάκης Κτός.
 465 Π. Δ. Καστέλης.
 466-470 Η Έλλην. Σχολή
 Ταταίων.
 471 Γ. Μπισκιτζής.
 472 Ο επίσκοπος 'Αργυρου-
 πίτειος Σεραφείμ.
 473 Βυζάντιος.
 474 Ν. Ψάρας.
 475 Π. Χ. Γκαρμαζίδης Κτός.
 476 'Αλέξ. Κωνσταντίνου
 477 'Αλέξ. Γεωργίου
 478 Λεων. Τανταλίδης
 479 Πρόδρομος Ζαχαριάδης
 480 Κ. Τριανταφυλλίδης Μίνλ.
 481 Χρυσ. Ν. 'Ασκληπιάδης
 482 'Ιω. Πετρίδης
 483 'Αριστοτ. 'Αβραμίδης
 484 Κ. Δ. Μαυροζαφείρης
 485 Βασ. Μιχαηλίδης.
 486 Γρηγ. Γεηγορίου
 487 Συμεών 'Αβραάμ.
 488 Δ. Κωνσταντίνου Σιατίς.
 489 Στυλιανός Νικολάου
 490 Σωκρ. Φ. 'Αποστολίδης
 491 Πρόδρομος Δημητρίου
 492 Περικλ. Ξενάκης
 493 Μιγ. Θεοδώρου
 494 Θεόδ. Στυλιανού
 495 Γεώρ. Καρσοφύλης
 496 Δημ. Γ. Λογαράκης
 497 Σταμάτ. Ζαφουριάδης
 498 Μανουήλ Μαυροφύδης
 499 Κων. 'Αθ. 'Ραπτιάκης
 500 'Ανασ. Μανουήλ Μαυρο-
 γέλαϊτος Μετρινός
 501 'Ιω. Δημητριάδης.
 502 Στ. 'Ιω. Γλαυκοπίδης
 503 'Ιω. 'Αλεξ. Νεοχωρίτης
 504 'Ιω. Παρασκευάδης εκ
 Σηλυβρίας
 505 'Α. Κυρίλλου 'Ιφαντίδης
 506 Μαυρουδής Ζαφειρόπου-
 λος Σιλλυμινιώτης
 507 Πέτρ. Κεφαλᾶς
 508 'Ιω. Γ. Βούρος
 509 Στ. Γρηγ. Τάξης Λέσβιος
 510 Χρ. Γεωρ. Τάξης Λέσβιος
 511 Γεώρ. 'Αντωνιάδης
 512 Σ. Π. Χρυσάνθου 'Αριστ.
 513 Δημοσθ. 'Ιωάννου
 514 'Ιορδάνης Χ. 'Ιωάννου
 515 Παντελεήμων Μιχαήλ
 Πυκινός
 516 Εύστρ. 'Αναστασιάδης Ση-
 λυμβριανός
 517 Κομνηνός Πανταΐδης Ση-
 λυμβριανός
 518 Νικ. Δημητρίου
 519 Απόστ. Σταματιάδης
 520 Πασχάλης Κριωνᾶς
 521 Δημ. Νικολάου
 522 Ν. Κ. Χρυσουπολίτης
 523 Κοσμᾶς Ἀγγέλου
 524 Θωμάς Κωνσταντίνου
 525 'Ιω. Κωνσταντινίδης
 526 Ν. 'Ιωάννου Καισαρεύς
 527 Δημ. 'Ιωαννίδης Λέσβιος
 528 Γεώρ. 'Αθανασιάδης
 529 Τρόφων Κλεάνθης Χαρά-
 λάμπους
 530 Άντ. Κωνσ. Φακάρου
 531 Παύλ. Γ. Καρναντός
 532 Θ. Α. Κορέσης Χτός

- 533 Πέτρ. Κ. Μορφιάδης
 534 Περικλ. Αντωνίου
 535 Ισαάκ Ἀβραάμ
 536 Σταμάτ. Α. Ανδριώτου
 537 Νικ. Ι. Κώτης.
 538 Περικλ. Ἰωαννίδης
 539 Μιλτ. Παπαδόπουλος
 540 Ὁδ. Παπαδόπουλος Χῖος
 541 Ψαρ Ἰω. Σταυρίδης
 542 Κωνσ. Τζωάννη
 543 Νικ. Δ. Νικολαΐδης
 544 Μιλτ. Ἰω. Ἐμποράκη
 545 Ν. Δημάδης
 546 Ἰω. Νεγρεπόντες
 547 Στ. Κορωνάκης
 548 Δ. Ι. Φαλιέσος
 549 Συμ. Ἀνδρεάδης βιβλιοπ.

Α Λ Μ Ι Α Σ

- (ἑπιμελεία τοῦ καθ. Π. Κοπιτόρη)
 550 Παν. Κοπιτόρης καθηγ.
 551 Σεραφεῖμ Ἰππομάχης
 552 Π. Χαλμούκος
 553 Ἀπόστ. Ἰω. Σχινᾶς
 554 Δ. Α. Συνεφάκης
 555 Ἀθην. Κεφάλος
 556 Γεώρ. Δ. Κωστόπουλος
 557 Γεώρ. Θ. Ζαρίμπας
 558 Γεώρ. Ν. Κωνούπης
 559 Δημ. Τσανσόπουλος
 560 Μιχ. Ζαβλάνης
 561 Ἰω. Ἀπ. Τσιπούρης
 562 Δημ. Καλαμάρας
 563 Δημ. Σκουμπουρδής
 564 Δημ. Τέγου
 565 Εὐστ. Παππαγεωργίου
 566 Δ. Χατσόπουλος
 567 Μιλτ. Ἀρβανίτης

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ

(ἑπιμελεία Π. Γ. Ὁθωνάϊου.)

- 568 Περ. Γ. Ὁθωνάϊος, σχολ.

- 569 Κ. Ἠλιάδης
 570 Ἐπ. Δ. Σκελλαρόπουλος
 571 Ἀχιλλ. Σ. Χαραλάμπου
 Οἶκον. ἑφορος
 572 Κωνσ. Μ. Κελῆς φαρμ.
 573 Ἰω. Φίλων
 574 Ἰω. Βλασταρής, ἱατρός
 575 Ν. Παπαμανόλης, ταμ.
 Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ
 576 Ὁ φιλέλλην καθηγητῆς
 κύριος D. G. Aenothos Koch
 577 Ὁ φιλέλλην κύριος Dr.
 Theodor. Kind. Justizrath
 578-579 Ὁ Κ. ἑλλ. Πρόξε-
 νος Κωνστ. Παπαναούμ.
 580-581 Ν. Ναούμ, ἀνεψ. τοῦ
 κυρίου Προξένου

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

(ἑπιμελεία Α. Κ. Βήκα καὶ Κ.
 Δαρζήλοβίτου.)
 ᾧ. Βλατισίου.

- 582 Νικ. Ἀλ. Μακρικοβίτης
 ἑλληνοδιδ.
 583 * Εὐσ. Γεράσης
 ᾧ. Βιγατσικῶ.
 584-595 Χρ. Γ. Ἀδάμ, δώ-
 ρον τῇ βιβλιοθ. τῆς σχολῆς
 596 Δημ. Ζησιδής
 597 Χρῆστ. Μαρκίδης
 598 Χ. Κ. Δημητρίου
 599 Χρῆστ. Δημ. Στρατίδης
 600 Ῥάλλης Π. Γεωργίου
 ᾧ. Θεσσαλονίκης.
 601 Παπᾶ Νικόλαος Ῥαδιᾶ-
 δης ἐκ Κέας
 602 Λυσίμαχος Δ. Σπανδωνῆς
 603 Ἀναστ. Δημητριάδης
 604 Γεώρ. Ν. Σιούτης.
 605 Κ. Γ. Οἰκονομίδης
 606 Ἀλέξανδρος Πιπᾶ Γεωργίου

- 608 Ιωάννης Γουγουδης
 609 'Αθαν. Ν. Μωραΐτης
 610 Δημ. 'Αστερίου
 611 Δημ. Νικολαΐδης
 612 Γρηγ. 'Ιεροδιάκονος
 613 Γ. Κ. Πάνος
 614 Α. Πασχάλη ἐκ Κατσάν.
 615 'Αν. Παπακωνσταντίνου
 616 'Ιω. Γ. Δαλιανίδης
 617-626 Κυρ. Δαρζηλοβίτης
 βιβλιοπώλης
 δ'. Κλεισούρας.
 627 Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή.
 628-630 Ἀ. Κ. Βίκας, σχο-
 λάρχης.
 631 Κωνσταντῖνος } υἱοὶ του.
 Βασίλειος }
 632 Σίμος Μ. Μπέζη.
 633 'Ιω. Γ. Λέκου.
 634 Νικ. Ἀ. Μπήκκ.
 635 Τσιότορας Λέκου.
 636 Εὐθύμιος Α. Μπόγα.
 637 'Ιωρδάνης Μ. Μπόγα.
 638 Μιχ. Α. Γιάννη, ἀλληλοδ.
 ε'. Κρουσιόβου.
 639-640 Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή.
 641 Στέφ. Πα. Γεωργίου,
 ἡπειρωτικῆς Σχολάρχης.
 642 Πέτρ. Παπίης Σιατιστός,
 δημοδιδάσκαλος.
 643 Παπακωνσταντῖνος Παπα
 Νζούμ.
 644-645 Πέτρ. Παπαγεωρ.
 646 'Αδελφοὶ Οἰκονόμου.
 647 'Αδελφοὶ 'Ισιδώρου.
 648-649 'Αδελφ. Νιτσιώτα.
 650 Σταύρ. Στεργ. Χ. Δόγγα.
 651 Γεώρ. 'Αθ Παπαγεωργίου
 652 Παπατέργιος, ἀλληλοδ.
- 5'. Σιατιστής.
 653 Ἡ Ἑλλην. Σχολή.
 654 Παναγ. Ι. Νώτα.
 655 'Ιω. Δούκα Σιαλίνης.
 656 'Ιω. Δημ. Γιορτσιώτης.
 657 Μανθ. Κοριδαλεύς.
 658 Κωνσ. Ι. Βλαχογιάννη.
 659 Παναγ. Ντζήμου Κούγια.
 660 Μάρκ. Ι. Μωραΐτου.
 661 * 'Αθαν. Κ. Κανατσούλης
 662 * Γεώρ. 'Αντωνιάδης
 663 Κωνσ. Παπαγεωργίου.
 ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ.
 (ἱππικὴ Σ. Μακρῆ καὶ Α.
 Παλομά)
 664 Εὐαγγέλιος Σαΐπας, ἀνθ.
 665 Σ.Γ. Μαυρογενής, τελών.
 666 Σ. 'Α. Ζορπάς
 667 Κ. Βλαχόπουλος, Συνταγ.
 668 Λεων. Δελιγεωργής
 669 Καλούσιος 'Αλεξανδρίδ.
 670 'Α. Χ. 'Ροντήρης, δικηγ.
 671 Σ. Μακρής.
 672 Θεμ. Α. Παπαλουκάς
 673 Δημ. Παλαμάς
 674 'Ιω. Δράκης
 675 Δουκά, ἱγγλέσης
 ΝΑΥΠΑΚΤΟΝ,
 (ἱππικὴ φ Χρ. Καλιακούδα.)
 676 Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐ-
 ρυτανίας Ἀνθίμος
 677-678 Χρῆς. Καλλιανκού-
 δας, διδ.
 679 Σπυρ. Α. Δεσύλλας
 680 Γεώρ. Τσερτίδης
 681 Νικ. Καρακουλάκης
 682 'Αθ. 'Αθανασιάδης
 683 Γρηγ. 'Α. 'Ιεροδιάκονος
 684 Ν. Ι. Κаланτσόπουλος
 685 'Αθ. Γ. Πράπας

ΝΑΥΠΑΙΟΣ.

(ἐπιμελεία τοῦ Γυμνασάρχου)

686 Χ. Παμπούκης, Γυμνα-
σάρχης.

687 Ἀριστ. Τσάτος

688 Μ. Οἰκονόμου

689 Π. Ἐφραιμίδης

690 Ἀ. Γεωργιάδης.

691 Ἰω. Γ. Τηρέος ἐκ Νεο-
κάστρου

692 Ἀνδ. Ἀ. Στρατιγόπουλ.

693 Κωνσ. Ἀ. Γζαμαλῆς ἐκ
Καλαμών694 Λεων. Χ. Στραβοσκιάνης
ΝΗΣΙΟΥ ΚΑΛΑΜΩΝ.

695. Νικ. Μιχάχος.

696 Παναγ. Καλαμαριώτης

697 Γεώρ. Κυριακόπουλος

698 Βασ. Ζολώτας

699 Δημ. Μεργόπουλος

700 Κωνσ. Καραγιαννόπουλ.

701 Ἰωσήφ Σουμάχαρ

702 Ἀνδρ. Κυριακός

703 Ἠλίας Φωτόπουλος

704 Π. Χρυσούλης

704 Μ. Σταμπολτζῆς δικηγ.

705 Μ. Σταμποτζῆς, δικηγ.

706 Γεώρ. Μπασουίδης

707 Θεοδ. Κωνσταντινίδης

708 Νικ. Μενουδάκης

709 Δημ. Ἀ. Κυριακός

710 Εὐθ. Β. Ροῦλός

711 Κωνσ. Φωτόπουλος

412 Γεώρ. Καλλιανέσης

713 Εὐστ. Θεοφιλόπουλος

714 Παναγ. Ἀνδρουτσόπουλ.

715 Χρ. Ἰωαννίδης, δημοδ.

ΟΙΤΙΛΟΥ.

716 Ὁ Σεβασμιώτατος Οἰκό-
λου Κ. Προκόπιος

ΠΑΤΡΩΝ.

717 Γεράσιμος Καλοκαιρινός,
πρωτοσύγγελος Πατρῶν718 Ἀγάπιος Κωνσταντινίδης,
ἱερομόναχος ἡγούμενος
Βλαχερνῶν719 Ναθαναήλ Γολφίνος ἱερο-
κλῆρξ τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας

720 Ἰω. Παπαντωνόπουλος

721 Δημ. Βέργος ἐκ Πύργου

722 Δ. Πορφυρόπουλος

723 Χρῖς. Δημητριάδης δῆ-
μοδιδίσκαλος724 Ἀντ. Α. Θιβαίου, δῆ-
μοδ.

(οἱ ἐκ τοῦ Λόχου ἢ ὁμόνοια).

725 Πέτρος Βυζάντιος

726 Σ. Α. Παρθενόπουλος

727 Ἀ. Ν. Πετιμεζᾶς

728 Κωνσ. Στρούμπος

729 Γεώρ. Α. Πεσσίικας

730 Ἀ. Κασσιμάτης

731 Εὐστ. Δ. Ἠλιόπουλος

732 Περικλ. Ἀλεξανδρόπου-
λος.

733 Σ. Λιόλιος

734 Δ. Δεσπότης Μοσπινιώ-
της

735 Ζ. Ἰ. Ἀκρατόπουλος

736 Δάμ. Γεωργακόπουλος

737 Γ. Ἰ. Αὔτρος

738 Μιχ. Ἀ. Τερζόπουλος

739 Βασ. Ἀ. Καρόκης

740 Ἀ. , , Δάπας

741 Γεώρ. Ἀ. Δουζίνας

742 Π. Κ. Σπανόπουλος

743 Ἐ. Π. Μπουκαούρης

744 Φ. Ν. Οἰκονομόπουλος

745 Γεώρ. Παναγιώτου

746 Πέτρ. Γ. Στρούμπος

747 Ξενσοφ. 'Ι. Καπότζαρις	787 'Ιω Κιουρδής
748 Εύς. Α. Τυπάλδος	788 Σπ. Διακόπουλος
749 Σόλων Κρεστενίτης	789 Νικ. Μαζώτης
750 Γεώρ. Ζέρμας	790 Γεώρ. Λιλάιος
751 Θεμ. Κ. Μαλικόπουλος	791 'Αριστομένης , , ,
752 'Ι. Εύδης	792 Α. Ζούκης
753 Στυλιανός Παπαχρήστου	793 Δημ. Σταματάκης
754 Γ. Σχίζας	794 Π. 'Αναγνωστόπουλος
755 Μ. Παλαμάς	795 Σ. 'Αναστασόπουλος
756 Theod. Hamburger	796 Γερ. Α. Ζαβούϊωάννης
757 Karl Studer	797 Κωνσ. Τσαρτουλόπουλος
758 Α. Π. 'Αντωνόπουλος	798 Ν. Πετρόπουλος, κλητήρ
759 Μ. Α. Μάστρακας	799 'Αχ. Βλάχος, 'Ιατρός
760 'Ιω. Κορίνθιος	800 Γ. Καββαδίας Γραμμ. Είρηνοδ.
761 Α. Ν. Παπαρήτωρ	(Οί εκ του Β. Γυμνασίου.)
762-763 Ο Δῆμος Πατρίων	801 Γ. 'Αθ. Γεράκης, γυμνα- σιαρχης
764-765 'Ι. Α. 'Αντωνόπου- λος, δήμαρχος	802 'Α. 'Ραδινός, Καθηγ.τ.
666 'Α. Α. 'Αντωνόπουλος	803 Γ. Δούκας, Καθηγ.τ.
767 'Ιω. Π. Νικολάου	804 Στ. 'Ι. Μυρτίλος, σχολ.
768 Σταματόπουλος	805 Π. 'Ραζέλος
769 Σ. Γερούσης	806 Κωνσ. Γ. Ντίλιος
770 'Ιω. 'Αγγελόπουλος	807 Σωτ. Παπαντωνόπουλος
771 Σ. Κρητικός	808 Άνδρ. Γ. Χαραλάμπους
772 'Α. Α. Μασχόπουλος	809 Μελέτ. Κ. Οικονόμου
773 Κωνσ. Σκαγιόπουλος	810 Βασ. Παπαπαναγιώτου
774 Γ. Λέων	811 * Εύστ. Β. Κιννόπουλος
775 'Ι Βελισάριος	812 Χαραλάμ. Αναστασιάδης
776 Δημ. Μπουκαούρης	813 'Ιω. Ν Ζαήτης
777 Χ. Ντζίνος	814 Παν. Π. Πελοπίδης
778 Γεώρ. Σ. Στρούμπος	815 Γεώρ. Άννέτης
779 Φιλ. Παρασκευαΐδης	816 Α. Α. Σκιαδαρής
780 Κ. Σκουρλέτης	817 Κων. Ν. Ασημακόπουλος
781 'Ιω. 'Α. Ζαήτης	818 Α. Η. Ήλιόπουλος
782 Θεμ. Παπακωνσταντίνου	819 * Κωνστ. Κακαβίας
783 Γεώρ. Κωνστόπουλος	820 * Γ. Παπουτσόπουλος
784 'Ι. Κρητικός	821 * Νικ. Χελιδωνιώτης
785 Π. Α. Παζής	822 * Α. Κόλλας
786 Στερ. Καραντινός	

- 896 Χριστόφ. Δέλιος
 897 Παρκιμευᾶς Λογγῆς
 898 Ἰω. Χριστοφίδης
 899 Ν. Γ. Λαθούρης
 900 Σ. Μ. Ζαχαρίας
 901 Π. Χ. Ἀντωνίου
 902 Ἀδελφοί Νιφλῆ
 903 Θ. Βαριᾶς
 904 Εὐθ. Πιλιόπουλος
 905 Κ. Λογγῆς
 906 Ἀντ. Κωνσταντινῶφ
 907 Μ. Τρανός
 908 Α. Ι. Ἀλευράς.
 909 Γρ. Καλοῦθς
 710 Π. Α. Μασάντης
 911 Ἀντ. Μωραϊτίνης
 912 Γ. Ζ. Χρασᾶς
 913 Σταυ. Σωφρονίου.
 914 Λεων. Περδάνογλους
 915 Εὐστρ. Αιμνούσης
 916 Εὐστρ. Δημιῶδης
 917 Ι. Α. Σ. Τασταθίνος καθ.
 Ταξιάρχων Μονῆ ἐν Αἰγιαλείᾳ
 918 τὸ κοινὸν τῆς Μονῆς τῶν
 Πατριεργιστῶν Ταξιάρχων
 919 Ὁ ἡγούμενος Ἀνανία Νι-
 κολαΐδης
 920 Νικόδημος Νικολαΐδης
 921 Γερμανός Ἰκονόπουλος
 922 Θεόφιλος Ἰωαννίδης
 923 Παφνούτιος Βασιλειάδης
 φοιτ. τῆς θεολ.
 924 Γερβάσιος Α. Κωνσταν-
 τινίδης, φοιτ. τῆς θεολ. +
 925 Πατάπ. Δημητριάδης +
 926 Ἀγαθάγγελος Π. Δια-
 μαντόπουλος
 927 Ἰγνάτ. Κωνσταντινίδης
 ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ.
 928-937 Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς
 Κοινοτήτος διὰ Α. Σ. Ῥάλλη
 938 Α. Σ. Ῥάλλης
 939-941 Ἄγγελος Γιαννικέ-
 σης, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδ.
 942 Ἀναστ. Μικόνιος
 943 Διον. Θεριανός
 944-945 Δημ. Γ. Τζώρτζης
 946 Γεώρ. Ι. Χ. Κωστής
 947 Γεωρ. Ἀφεντούλης.
 948-949 Βασ. Ἰωάννικας.
 950 Δημ. Οἰκονόμου
 951 Δημ. Πάππος
 952-954 Χριστ. Γ. Ἀδάμ
 955 Νικ. Διαμαντάρης
 956 Κωνστ. Α. Μπάλλης
 957 ΕΞΟΦ. Ἰωαννίδης
 958 Τριαντάφυλλος Πλάκας
 959 Κωνστ. Τζίζας.
 960 Κωνστ. Ῥέγκας
 961 Κωνστ. Ἐρμενλῆς
 ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ.
 962 Σ. Α. Φακῆς
 963 Περ. Ἀλεξανδρόπουλος
 964 Σ. Μανολάκης
 965 Ι. Π. Πύρλας, ἱατρός
 966 Ἀνδ. Μομφεράτος, μηχαν.
 967 Α. Α. Τόμπρας καθηγ.
 968 Κ. Τ. Οἰκονομίδης
 969 Θ. Ζαφειρόπουλος
 970 Παρθένιος Ἡρόνυμος
 971 Ἀθ. Σαλίμνης
 972 Θεόδ. Βασιλόπουλος
 ΓΑΡΑΣ.
 (ἐπιμελεῖα Δ. Ζουβιάδου.)
 973 * Ὁ Ἰδρας Νεόφυτος
 974 * Α. Ζουβιάδης, σχολάρ.
 975 * Ι. Γ. Κράνσιος, Ἑλληνοδ.
 976 * Λαζ. Γ. Κουτουριώτου
 977 * Βασ. Α. Μπρούσκου

978 * Ἐλευθ. Γ. Οἰκονόμου	984 Πυθαγ. Γ. Σφοίνης
979 * Κίμων Ν. Βατζαῆ	985 Χ. Βορέopoulos, Ἑλλήν.
980 * Κυρ. Στ. Καρπούζη	986 Αάμπρος Βασιλάς, δικηγ.
981 * Σταμάτ. Κολαῖάννη	987 Ἐλευθέρ. Θ. Ἐλευθεριάδης
982 * Παναγ. Δ. Καλίτσα	988 Ἴω. Ζήσης
Χ Α Λ Κ Ι Δ Ο Σ.	989 Ἀχιλλεύς Ἀγαθονίκου
	990 Θεόδ. Βώκος, δικαστ.
983 Ἴω. Σφοίνης, σχολάρχης	991 Ἐμμανουήλ Ἀστερίου

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ,

ἅτινα εὐρίσκονται τὰ μὲν εἰς τινὰ ἀντίτυπα, τὰ δὲ εἰς πάντα.

(Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δηλοῖ τὴν σελίδα, ὁ δὲ δεύτερος
τὸν στίχον ἀνωθεν)

1, 20: ὁ στερ|3, 31: Ἀριστοτέλ ης|5, 1: οἱ 8, Ἄργος
7, 30: τοῦ|15, 14: Ἀμφικτ|15, 17: δεσμων|22, 25:
αὐτόθι|23, 12: ἐγκρ. 13: Ἀγαμέμνων 23: Ἀγαμέ-
μνονα|26, 5: δε|27, 10: Ἡρακ, 13: Ἀρτίθοος|28,
3: φάλους, 7, λινοθώρηξ|29, 1: τακτικῆς, 24: πυλῆες),
25-26: (στίχες, πύργος)|33, 22: (2)|35, 7: τοῦς|36,
26: ὁ ποῖον|38, 5: Γυναικ|39, 8: Πηνελόπεια|40, 28:
Κλυταίμ|42, 10: -νι|43, 9: (Στράβων)|44, 37: Παισων|
45, 1: χορ. 45, 3: -λει 5|45, 12: ἔζη, 18: ἔλος, 25.
5|46, 3: κατὰ τὸ ἀντ|47, 2: μέρος. τό, 19: (3)|48, 10:
ἔνε|50, 23: Λακεδ|5, 9: -ρῶν ν|53, 22: Ῥωμαῖοις|54,
20: ῥῶν|55, 26: Αἰγίμ|56, 20: Εἰλ, 29: -τιάτ, 31:
ὄλυμπ|57, 29: multitudo, 35: δὲ καὶ ἄλλαι|58, 22:
ἐτασσ|58, 35: κυνῆν|59, 3: ὄντορ. 22: Σπαρ|61, 7:
νενεμημ. 19: Λακ|62, 9: ἐξ|63, 2: ἐπὶ, 12: -τιατικ|
95, 2: -γος, 18: Λοκουρ, 26: μασι|66, 22: τὰ μέλη|
67, 12: εὐθὺς, 31: πλεῖστον|70, 14: οἰκίς 3, 30-
81κοι|72, 18: §. 5 1|73, 6: αὐτ|77, 25: ἄναρ|79,
20 §. 5 4|80, 16 -γονται|81, 5 καλὰ, 26 Ἄρτεμις,
29 ὀρχ|82, 17 ἐπισ, 19 -έος|84, 23 ἄς, 30 τοῦτο,
32 ἔλλ|85, 5 ἡκ|86, 7 εἰς, 18 §. 5 4, 19 αὐτοῖς,
20 ἀλλ'ὁ ἔλλ, 20 ἐκ, 21 ἦνδ, 27 ἐμ-βα|88, 23 εἰπ|
89, 10 πορευόμ, 11 Πύθιοι 12 -νίκαί, 20 ἔξω|90,
5 -νῆ, 20 λούντ, 32 Πλούτ|91, 2 τῆ, 34 ζώντ|
92, 23 ξυμ, 27 φόρου|95, 22 Ἀλλὰ|100, 27 Ἀθην|
105, 27 3. Ἰδε|107, 19 Σπάρτη|111, 15 τρεσάντ|
114, 25 δε|115, 7 θήραν, 29 τινὰ|116, 20 συτκήν
|117, 18 ἐκ, 22 ὕγ|120, 27 πλάτ, 31 δε|121, 6
οὐχ, 8 νοῦθ|124, 9 §. 7 9.|127, 34 ἀπαίδ, 37 καινὰς
|132 ἐξοθέλισον τὴν 8 καὶ 9 σειρὰν καὶ σημειώσαι τὰ λοιπὰ
τακτικῶς χωρῶν.|137, 3 -θέσθαι, 26 οἱ, 29 νότιον|138,
6 -τευσάντων, 20 σον πρῶ, 29 τῆς|139, 28 -δός|
141, 21 καὶ δι', 31 Δωροφ|143, 2 τοῖς|145, 8
-δρεῦθ, 19 σελ, 27 Gesch. d|147, 16 δε, 24 -γους

φιλολ. Γερ μ, 28 γάρ καὶ λιτ., 34 -τα. Παργ|148, 23 αν
 τε|149, 13 μι δέ, 17 εν λέ'εων Συ αγωγῆ, 22 λ π ι σ,
 31 ποίημα|150, 14 (π. 600 π. Χ.)|151, 2 §. 81|152,
 18 καί|153 18 Δελφίου καὶ|24 ποτα|25 ἐγώ|29 Αυτ-
 τίων||α. τα. ο. ι. α.||30 ἤμιν||156, 20 π ε διφ|157, 13
 -νιο)|158, 30 31 Κε ρα μ ε ι κοῦ, 34 Κυν|159, 12 ἡ-ο,
 37 Κοσμῶ.||162, 15 ἰάνου, 16 ὅπαρξιν, 33 οί, 35
 58. ὦ.|163, 6 Αλγ|163, 18 Justi., 19 Κόδομα|164,
 17 Δράκ, 19 -νεϊου δγ, 21 ἀ ἡρ ε ὅ π, ὁ λ-μπ, 23
 ματῶ, 28 -νιου|167, 16 ἐμεργῆ ελ.|168, 29 ἀρ' οὔ|169,
 10 διε τηρ.|170, 5 μὲν, ὡς 7 ἐν-εγ|171, 24 Ἀλλῶ|
 172, 23 -δοφορῶσιν· ἐλ|174, 21 Ἀκκρ|177, 1 ἔκ, 2
 ἔκ, 17 -νεῦ ο ν, 19: 43 ἐ.||178, 18: ὦν, 19: ἄρ-, 20
 ἐν, -μενος, 21 καὶ, 23 ἀδ ε ὡς|179, 7 προγρ|183, 12
 ἐ-|186, 19 Ἐ ο ο, 20 τι δ|187, 11 κὼ ν, 26 Ἐρ|188,
 4 ἐνέρ γ||194, 7 -μζ ν τα|195, 27 λωπ, -γοῖ εν, 28
 ἀλ|196, 7 τινά, 26 τ ρ α τ.|197, 5 Δι ο ι ζ|198, 21
 εἴχε, καί|202, 7 οί πιε|204, 4 ὁμ, 14 ψ ἡ φ, 17 ὦν,
 24 αὐτῶ, 25 ἐμοί, ὅδε|205, 11 δια α στ|206, 26 ἐν-ερ|
 |209, 4 ἐδ ε ι κ|210, 37 τᾶ λ ο υ|211, 20 πρό σ τι ρ α ν|
 212, 6 θεσρ|214, 28 ἐμετ.,|215, 6 -λου αθ- 19 εἴ χεν
 |216, 20 ἐφ, 29 -ε γ|217, 8 -τὸς, 13 ται|220, 15
 -τον δι- 26 τοῦς|221, 13 οίς, 21 ἴνκ, 24 οί-|222,
 14 Ἡρ α ις|223, 30 ἀ-|224, 4 ἐφ, 21 τρί-η, 32 ὦν|
 226, 12 ὅ-η κ 22 ἡ δι, 23 ἡ- 29 11.]|227, 3 -ωτικῶς,
 27 -τέρη|229, 25 ἐρ' οὔ|230, 7 σ-α|231, 15 ἡσαν,
 25 ὦν|234, 19 οί|239, -ὁ τριώζ|242, 13 -μ ο σ 18
 γυ-|245, 4 τὴν λαμ, 26 δρᾶμα-|246, 14 οὔ ο|247,
 11 οἱ τ|249, 10 ἐπι, 11 κα τ ᾶ|250, 23 πρῶλ|30
 μαλπ|251, 26 -νη τε κ, 27 ἡ 100: 72|252, 18 δαι ὅ τ
 |253, 29 ὅ τ, ἐ-|254, 7 πο ὅς, 22 ῥ ε ο|256, 23 -
 ὧ α ι ὶ ν, 28 -α τ η ρ|257, 1 ν ο χ-, 15 ε π|259, 1 εἰς,
 20 οὔ τοι, 21 πᾶ λ α ι-, 24 ὅ λ ο ν, 28 ἐξ ἡς|260, 18
 -ο ῥ ᾶς-, 30 χεῖρους|262, 27 γ ῖ τ ὶ ὶ ν, -ῥ ος, 29 ἐξ
 |263, 27 ἐκ τ η ν, 29 ἀ λ λ ὶ ν|265, 6 ἐν τε λ λ ὶ μ.|267,
 19 ἐφ|269, 6 τ ο ὅ τ η ν, 27 Κ α ρ ῶ ῆ ος Ἡδ.|272, 6
 ὡς ἐν|274, 2 -καλ, ἐ-|275, 6 π ο ῦς|277, 22 -α ῥ α τ ις
 |279, 27 -που ἐγεί-|280, 3 Ἡδκ, 8 ὁ λ ο ος|283, 14
 Ἀπόλλωνος, 29 ἀ πο ο δ|287, 11 δια τ ᾶ τ ὴ ρ κ.